អដ្ឋកថា បបញ្ចសូទនី

នៃព្រះសុត្តន្តបិដក

មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក

លេខ ២០ ភាគ ១

ពុទ្ធសករាជ ២៥៤៧

អដ្ឋកថា ព្រះសុត្តន្តបិដក

មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក

បឋមភាគ

ភាគ ២០ " លេខ ១៣ "

ឈ្មោះ

បបញ្ចសូទនី

ពុទ្ធសករាជ ២៥៤៣

អធិប្បាយ

មូលបរិយាយសូត្រ_សព្វាសវសំវរសូត្រ_ធម្មទាយាទសូត្រ_ភយភេរវសូត្រ_អនង្គណសូត្រ_អាកង្ខេយ្យសូត្រ_វត្ថូបមសូត្រ_សល្លេខសូត្រ

ស្រៈនិងស្រ័យ

Signes et accents.

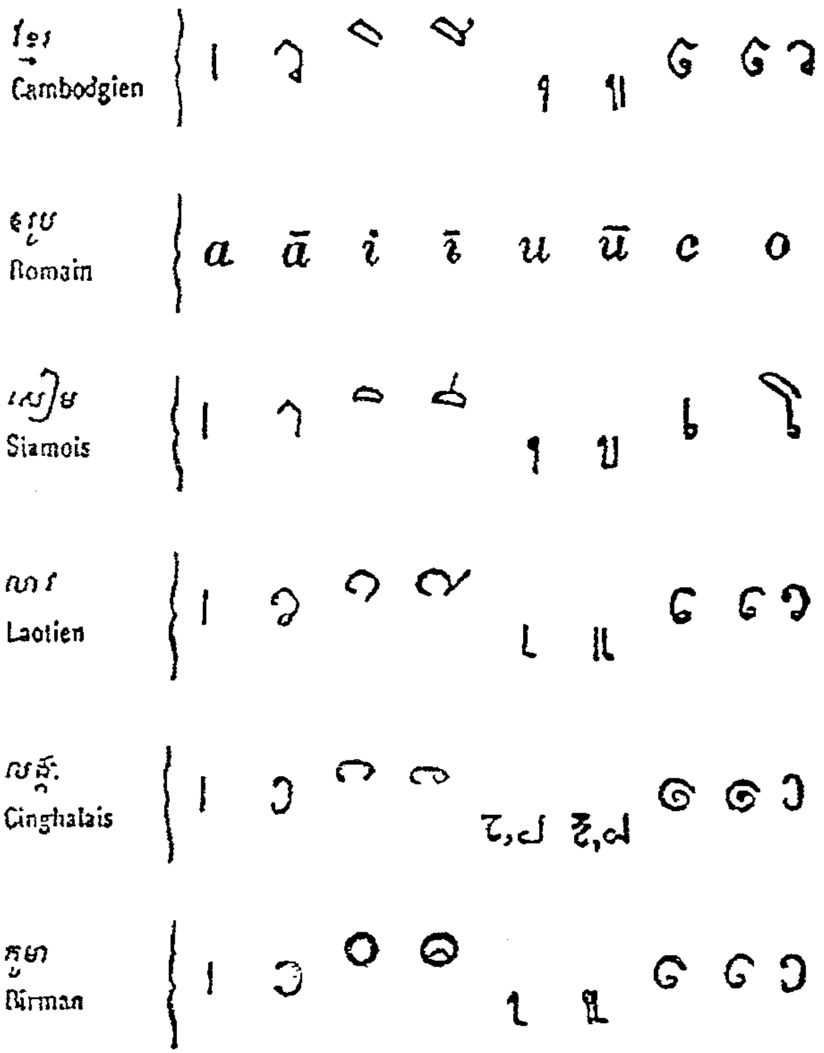

ស្រៈពេញតួ

Voyelles.

ខ្មែរ Cambodgien	អ	អា	ឥ	ឦ	ឧ	ឩ	ឯ	ឱ
[illegible] Romain	a	ā	i	i	u	ū	e	o
សៀម Siamois	อ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ
លាវ Laotien	ອ	ອາ	ອິ	ອີ	ອຸ	ອູ	ເອ	ໂອ
លង្កា Cinghalais	අ	ආ	ඉ	ඊ	උ	ඌ	එ	ඔ
ភូមា Birman	အ	အာ	ဣ	ဤ	ဥ	ဦ	ဧ	ဩ

ព្យញ្ជនះ
Consonnes:

ខ្មែរ Cambodgien	ក្ក	ខ្ខ	គ្គ	ឃ្ឃ	ង្ង
រូប Romain	*k*	*kh*	*g*	*gh*	*ṅ*
សៀម Siamois	ก	ข	ค	ฆ	ง
លាវ Laotien	ກ	ຂ	ຄ	ຆ	ງ
សិង្ហ Cinghalais	ක	ඛ	ග	ඝ	ඞ
ភូមា Birman	က	ခ	ဂ	ဃ	င

ខ្មែរ Cambodgien	ច	ឆ	ជ	ឈ	ញ
ឡូម Romain	*c*	*ch*	*j*	*jh*	*ñ*
សៀម Siamois	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
លាវ Laotien	ຈ	ສ	ຊ	ຌ	ຍ
លង្កា Cinghalais	ච	ඡ	ජ	ඣ	ඤ
ភូមា Birman	စ	ဆ	ဇ	ဈ	ည

E

Cambodgien
Romain
ṭ ṭh ḍ ḍh ṇ
Siamois
Laotien
Cinghalais
Birman

F

G

Cambodgien	ប	ផ	ព	ភ	ម
Romain	*p*	*ph*	*b*	*bh*	*m*
Siamois	ป	ผ	พ	ภ	ม
Laotien	ປ	ຜ	ພ	ຠ	ມ
Cinghalais	ප	ඵ	බ	භ	ම
Birman	ပ	ဖ	ဗ	ဘ	မ

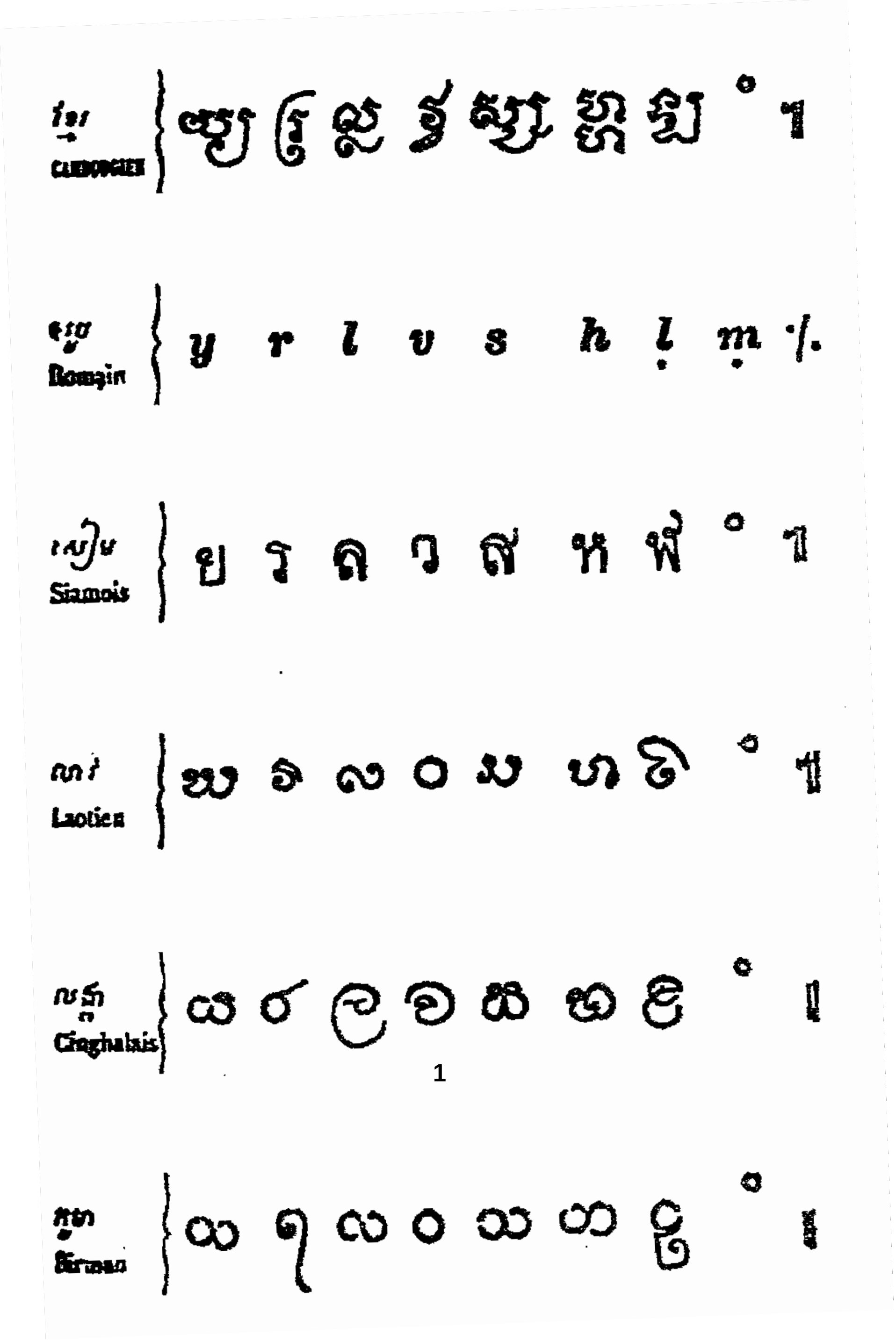
CAMBODGIEN
Romain
y r l v s h ḷ ṃ ./.
Siamois
Laotien
Cinghalais
Birman

ពាក្យផ្ដើម

ព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក ជាសាសនធម៌ ពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់មានអង្គ ៩ គឺ ៖

សុត្ត *បានដល់ ឧភតោវិភង្គ និទ្ទេសៈ ខន្ធកៈ បរិវារៈ ព្រះសូត្រផ្សេង ៗ មានមង្គលសូត្រជាដើម ។*

គេយ្យ *បានដល់ ព្រះសូត្រដែលប្រកបដោយគាថាទាំងអស់ ។*

វេយ្យាករណ *គឺ ព្រះអភិធម្មបិដកទាំងអស់ ព្រះសូត្រដែលមិនមានគាថា និង ពុទ្ធវចនៈដែលមិនបានចាត់ចូលក្នុងអង្គ ៨ ឈ្មោះថា វេយ្យាករណៈទាំងអស់ ។*

គាថា *គឺ ព្រះធម្មបទ ថេរគាថា ថេរីគាថា និងគាថាសុទ្ធ ៗ ដែលមិន មានឈ្មោះ ពោលដល់ ព្រះសូត្រក្នុងសុត្តនិបាត ។*

ឧទាន *គឺ ព្រះសូត្រ ៨២ សូត្រ ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់សម្ដែងដោយ សោមនស្សញ្ញាណ ។*

ឥតិវុត្តក *គឺ ព្រះសូត្រ ១១០ សូត្រ ដែលផ្ដើមឡើងដោយពាក្យថា សេចក្ដី នេះ សមដូចពាក្យដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ។*

ជាតក *គឺ ជាការសម្ដែងរឿងក្នុងអតីតជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ មាន អបណ្ណជាតកជាដើម មានទាំងអស់ ៥៥០ រឿង ។*

អព្ភូតធម៌ *គឺ ព្រះសូត្រដែលបដិសំយុត្តដោយអច្ឆរិយព្ភូតធម៌ទាំងអស់ ។*

វេទល្ល *គឺ លំដាប់ពាក្យដែលអ្នកសួរបានយល់ច្បាស ព្រមទាំងបាននូវសេចក្ដី*

រីករាយ និងសួរជាបន្ត ៗ ទៅ ។

ព្រះពុទ្ធវចនៈទាំងឡាយនេះ ដោយសភាវធម៌ គឺ ជាសច្ចធម៌ដែលទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងថា ៖

ជាធម៌ដ៏ជ្រាលជ្រៅ ដឹងបានដោយលំបាក ដឹងតាម
ឃើញតាមបានដោយលំបាក ស្ងប់ ប្រណីត ល្អិត
មិនអាចដឹងបានដោយការត្រិះរិះ ប៉ុន្តែជាធម៌ដែល
បណ្ឌិតគប្បីដឹងបាន ។

ព្រោះសភាវៈនៃធម៌មានលក្ខណៈដូចពោលមកហើយនេះ ទើបត្រូវធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ឲ្យកើតការយល់ចូលចិត្តទាំងអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ដើម្បីញ៉ាំងការយល់ដឹងនូវធម៌ទាំងឡាយតាមសេចក្ដីពិតក្នុងរឿងនោះ ៗ ។

ស្របតាមអធ្យាស្រ័យផ្សេងគ្នា របស់មនុស្សផ្សេងគ្នា ក្នុងទីកន្លែងផ្សេង ៗ ដែលទ្រង់ឧបមាទុកដូចជាផ្កាឈូក ៤ ពួក ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ព្រះអង្គឈ្លាសក្នុងវិធីសម្ដែងព្រះធម៌ តាមការបង្រៀនព្រះធម៌របស់ព្រះមានព្រះភាគ មាន ៣ ប្រការ គឺ ៖

១ ទ្រង់បង្រៀនឲ្យយល់ដឹងដ៏ក្រៃលែង ឃើញពិតក្នុងវត្ថុដែលគួរដឹង គួរឃើញ ។

២ ទ្រង់សម្ដែងធម៌មានហេតុផល ដែលអ្នកស្ដាប់អាចពិចារណាឃើញតាមសេចក្ដីពិតបាន ។

៣ ទ្រង់សម្ដែងធម៌ដ៏អស្ចារ្យ គឺ អ្នកប្រតិបត្តិតាមនឹងបានទទួលនូវប្រយោជន៍សមគួរដល់ការប្រព្រឹត្តប្រតិបត្តិ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ប្រកបដោយបាដិហារ្យ ទ្រង់ឆ្លាតក្នុងវោហារ ព្រោះទ្រង់ជាម្ចាស់នៃព្រះធម៌ មុននឹងទ្រង់សម្ដែងនូវព្រះធម៌ដល់បុគ្គលណា ទ្រង់បានពិចារណាមើលនូវឧបនិស្ស័យរបស់បុគ្គលនោះ ដោយព្រះញាណ ទ្រង់ជ្រាបថា ការបានស្ដាប់នូវពុទ្ធោវាទ តែងនាំមកនូវប្រយោជន៍ ទើបទ្រង់សម្ដែង ។

ក្រោយពីព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់បរិនិព្វានទៅ ទ្រង់បានតាំងព្រះធម៌-វិន័យទុកជាសាស្ដាជំនួសព្រះអង្គ ។ តែការមិនមានសតិបញ្ញាបារមី ការយល់ខុសក្នុងធម៌របស់បុគ្គលនោះ បានធ្វើការអធិប្បាយសេចក្ដីនៃព្រះធម៌វិន័យ តាមការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនឯង ជាហេតុធ្វើឲ្យមានការបដិបត្តិផ្សេង ៗ គ្នា មានសីល និងទិដ្ឋិផ្សេង ៗ គ្នា រហូតមាននិកាយដល់ទៅ ១៨ ។

ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ ជ្រាបពុទ្ធាធិប្បាយទាំងដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈនៃព្រះពុទ្ធ-វចនៈ ព្រោះការសិក្សាចាំស្ទាត់តគ្នាមកតាមលំដាប់ មានឆន្ទៈ និងឧស្សាហៈដ៏ខ្លាំងក្លា បានអធិប្បាយព្រះពុទ្ធវចនៈក្នុងព្រះត្រៃបិដកនូវសេចក្ដីដែលលំបាកយល់ ឲ្យកើតការងាយយល់សម្រាប់អ្នកសិក្សា និងបដិបត្តិ ទើបសេចក្ដីសំខាន់នៃគម្ពីរក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ខាងក្រោយតគ្នារហូតមក មាន ៖

១ ព្រះសូត្រ គឺ ព្រះពុទ្ធវចនៈ ដែលហៅថា ព្រះត្រៃបិដក ទាំងព្រះវិនយ-បិដក ព្រះសុត្តន្តបិដក និងព្រះអភិធម្មបិដក ។

២ សុត្តានុលោម គឺ គម្ពីរដែលព្រះអដ្ឋកថាចារ្យរចនាឡើង អធិប្បាយ

សេចក្តីដែលលំបាកក្នុងព្រះត្រៃបិដក ។

៣ **អាចរិយវាទ** វាទៈរបស់អាចារ្យផ្សេង ៗ តាំងអំពីថ្នាក់ដីកា អនុដីកា និង បុញ្ញាចារ្យជំនាន់ក្រោយ ៗ ។

៤ **អត្តនោមតិ** ការគិតឃើញរបស់អ្នកនិយាយ អ្នកសម្តែងធម៌ក្នុងព្រះពុទ្ធ-សាសនា ។

ក្នុងកាលតមក មានការអធិប្បាយធម៌ប្រភេទអាចរិយវាទ គឺ កាន់តាមអាចារ្យរបស់ខ្លួន ទូន្មានទុកជាមួយអត្តនោមតិ ទៅតាមមតិរបស់ខ្លួនឯង ដោយច្រើន ទាំងនេះអាចនឹងមាន ព្រោះគម្ពីរព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានគោលសំខាន់ គឺ ព្រះត្រៃបិដក និងអដ្ឋកថាមិនទាន់បានប្រែ អដ្ឋកថាចំណែកច្រើននៅជាភាសាបាលី បុគ្គលដែលមានធនុះក្នុងភាសាបាលីតិចតួច សំនួនភាសាបាលីដែលប្រែចេញមកហើយ លំបាកដល់ការយល់របស់អ្នកដែលមិនបានសិក្សាភាសាបាលីជាមុន ព្រោះខ្វះកល្យាណមិត្ត ខ្វះសប្បុរស ដែលមានការចេះដឹងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាជាដើម ។

ការអធិប្បាយធម៌ ដែលជាផលនៃការត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះអរហន្តសម្មា-សម្ពុទ្ធជាម្ចាស់មានអន្តរាយច្រើន ព្រោះឱកាសដែលយល់ខុស និយាយខុស បដិបត្តិខុស ។ ព្រះត្រៃបិដក ប្រៀបដូចជារដ្ឋធម្មនុញ្ញ ច្បាប់ទូទៅនឹងជំទាស់ដល់ច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញមិនបាន យ៉ាងណា ការអធិប្បាយធម៌ជំទាស់នឹងព្រះត្រៃបិដកពុទ្ធសាសនិកជនដែលល្អប្រកាន់ថាធ្វើមិនបានដូចគ្នា ដូច្នោះ ។

សូមអានុភាពនៃព្រះរតនត្រ័យ ប្រតិស្ឋានក្នុងហឫទ័យ
របស់ពុទ្ធសាសនិកជនទាំងឡាយ សូមបានជួបប្រសព្វ
សេចក្តីចម្រើនក្នុងព្រះធម៌ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់
ប្រកាសទុកល្អហើយបរិបូណ៌ដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ។

ក្រុមរៀបរៀងព្រះអដ្ឋកថា

និទានកថា

សេចក្ដីសង្ខេបថា ក្នុងទីបំផុតនៃការសម្ដែងយមកប្បាដិហារ្យ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ស្ដេចចូលចាំវស្សានៅលើផ្ទាំងបណ្ឌុកម្ពលសិលាសនៈ ក្រោមដើមបារិឆត្តកព្រឹក្សក្នុងទេវនគរ ទ្រង់ធ្វើព្រះមាតាឲ្យជាអង្គសាក្សី ត្រាស់ព្រះអភិធម្មកថាដល់ទេវបរិស័ទ លុះទ្រង់សម្ដែងបករណ៍ធម្មសង្គណី បាន ១០០ ឆ្នាំកន្លងទៅ ពួកភិក្ខុវជ្ជីបុត្រសម្ដែងវត្ថុ ១០ ប្រការ ដែលប្រាសចាកព្រះធម៌-វិន័យ គឺ ៖

១ ភិក្ខុទុកដាក់អំបិលក្នុងក្លាក់សម្រាប់ឆាន់ជាមួយអាហារថា គួរ ។

២ ភិក្ខុឆាន់អាហារពេលព្រះអាទិត្យជ្រេទៅ ២ ធ្នាប់ គួរ ។

៣ ភិក្ខុហាមភត្តហើយ ចូលទៅក្នុងចន្លោះស្រុក ហើយឆាន់ភត្តដែលមិនបានធ្វើវិនយកម្មមុន ឬ មិនជាដែនរបស់ភិក្ខុឈឺ គួរ ។

៤ ភិក្ខុនៅក្នុងអាវាសជាមួយគ្នា បំបែកគ្នាធ្វើសង្ឃកម្ម គួរ ។

៥ ភិក្ខុធ្វើឧបោសថកម្មមិនរង់ចាំឆន្ទានុមតិ គួរ ។

៦ ប្រការបដិបត្តិដែលឧបជ្ឈាយ៍ អាចារ្យធ្លាប់ប្រព្រឹត្តមកខុសត្រូវយ៉ាងណា

ប្រព្រឹត្តតាម គួរ ។

៧ ភិក្ខុហាមភត្តហើយ ឆាន់ទឹកដោះស្រស់ដែលមិនទាន់ប្រែជាទឹកដោះជូរ គួរ ។

៨ ភិក្ខុផឹកស្រាខ្សោយ ៗ គួរ ។

៩ ភិក្ខុក្រាលសំពត់និសីទនៈដែលមិនមានជាយ គួរ ។

១០ ភិក្ខុទទួល ឬត្រេកអរចំពោះមាស និងប្រាក់ ដែលគេទុកដាក់ដើម្បីខ្លួន គួរ ។

ព្រះយសត្ថេរដែលជាបុត្ររបស់ព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះថា កាកណ្ឌកៈ បានស្ដាប់វត្ថុ ១០ ប្រការនោះហើយបានកាន់យកព្រះចៅអសោករាជដែលជា ព្រះឱរសរបស់ ព្រះចៅសុសុនាគៈធ្វើជាសម្លាញ់ ហើយជ្រើសរើសព្រះថេរៈ ៧០០ អង្គក្នុងចំណោម ភិក្ខុ ១.២០០.០០០ អង្គ គឺ (ដប់ពីរសែន) ញ៉ាំញីវត្ថុ ១០ ប្រការទាំងនោះ ហើយលើកសរីរៈ គឺ ព្រះធម៌វិន័យឡើងសង្គាយនា ។

ភិក្ខុវជ្ជីបុត្រមានប្រមាណ ១០.០០០ អង្គ ត្រូវព្រះធម្មសង្គាហកត្ថេរទាំងឡាយគ្របសង្កត់ហើយ គឺ ទិតៀនហើយ ទើបស្វែងរកពួកគណៈ គ្រាបានពួកដែលជាទុព្វលវៈដ៏សមគួរដល់ខ្លួន ក៏ចាត់តាំងសម្នាក់ត្រកូលអាចារ្យថ្មី ឈ្មោះថា មហាសង្ឃិកៈ និងឯកព្យោហារិកៈ ដែលបែកចេញមកពីត្រកូលអាចារ្យសង្ឃិកៈនោះ ។ ត្រកូលអាចារ្យពីរពួកដទៃទៀត គឺ បញ្ញត្តិវាទៈ និងពហុលិយៈ ដែលមានឈ្មោះម្យ៉ាងទៀតថា ពហុស្សុតិកៈ ដែលបែកចេញមកពីនិកាយគោកុលិកៈ ។ អាចរិយវាទដទៃទៀតឈ្មោះថា ចេតិយវាទ កើតឡើងហើយក្នុងវាងនិកាយពហុលិយៈនោះ នោះឯង ។ ក្នុងរយៈនៃឆ្នាំទីពីរ គឺ ក្នុងព្រះពុទ្ធសករាជ ២០០ ត្រកូលអាចារ្យទាំងប្រាំ បានកើតឡើងពីត្រកូលអាចារ្យមហាសង្ឃិកៈដោយប្រការដូច្នេះ ។

ត្រកូលអាចារ្យទាំងប្រាំនោះ រួមជាមួយមហាសង្ឃិកៈដើមមួយ ក៏បាន

បានជាប្រាំមួយត្រកូល ។ ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ ឆ្នាំ អាចរិយវាទទាំងពីរ គឺ មហិសាសកៈ និងវជ្ជីបុត្តកៈកើតឡើង ដែលបែកចេញមកពីថេរវាទ ។ ក្នុងបណ្តាអាចរិយវាទទាំងពីរនោះ អាចរិយវាទទាំងបួន គឺ ធម្មុត្តរិយៈ ១ ភទ្រយានិកៈ ១ ឆន្នាគារិកៈ ១ សម្មិតិយៈ ១ កើតឡើង ព្រោះបែកចេញមកពីនិកាយវជ្ជីបុត្តកៈ ។ ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ ឆ្នាំ នោះឯង អាចរិយវាទពីរពួក គឺ សព្វត្ថិកវាទ និងធម្មគុត្តិកៈកើតឡើង ព្រោះការបែកចេញពីត្រកូលអាចារ្យមហិសាសកៈទៀត ។ កាលនិកាយកស្សបិកៈទាំងឡាយបែកគ្នាហើយ ក៏ជាហេតុឲ្យនិកាយឈ្មោះថា សង្កន្តិកៈផ្សេងទៀតកើតឡើង កាលនិកាយ-សង្កន្តិកៈទាំងឡាយបែកគ្នាហើយ និកាយឈ្មោះថា សុត្តវាទក៏កើតឡើង ។ អាចរិយវាទ ១១ និកាយនេះ កើតឡើងហើយ ព្រោះបែកចេញមកពីថេរវាទយ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អាចរិយវាទ ១១ និកាយនេះ រួមទាំងថេរវាទដើម ក៏ជា ១២ និកាយ ។

ក្នុងពុទ្ធសករាជ ២០០ អាចរិយវាទ គឺ លទ្ធិនៃអាចារ្យទាំងអស់ រួម ១៨ និកាយ គឺ ១២ និកាយបែកចេញអំពីថេរវាទនេះ និងនិកាយអាចរិយវាទ ៦ បែកចេញមកពីត្រកូលអាចារ្យមហាសង្ឃិកៈទាំងឡាយ ដូច្នេះឯង ។

ពាក្យថា និកាយ ១៨ ក្តី ត្រកូលអាចារ្យ ១៨ ក្តី ជាឈ្មោះរបស់និកាយ ដែលពោលមកហើយទាំងនោះឯង ។ ម្យ៉ាងទៀត បណ្តានិកាយទាំង ១៨ នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជានិកាយដែលបែកចេញពីគ្នា , ចំណែកថេរវាទ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជានិកាយដែលមិនបែកគ្នា គឺ តាំងនៅដូចដើម ។

តារាងសម្ដែងនិកាយសង្ឃក្នុងសតវត្ស ទី ៣

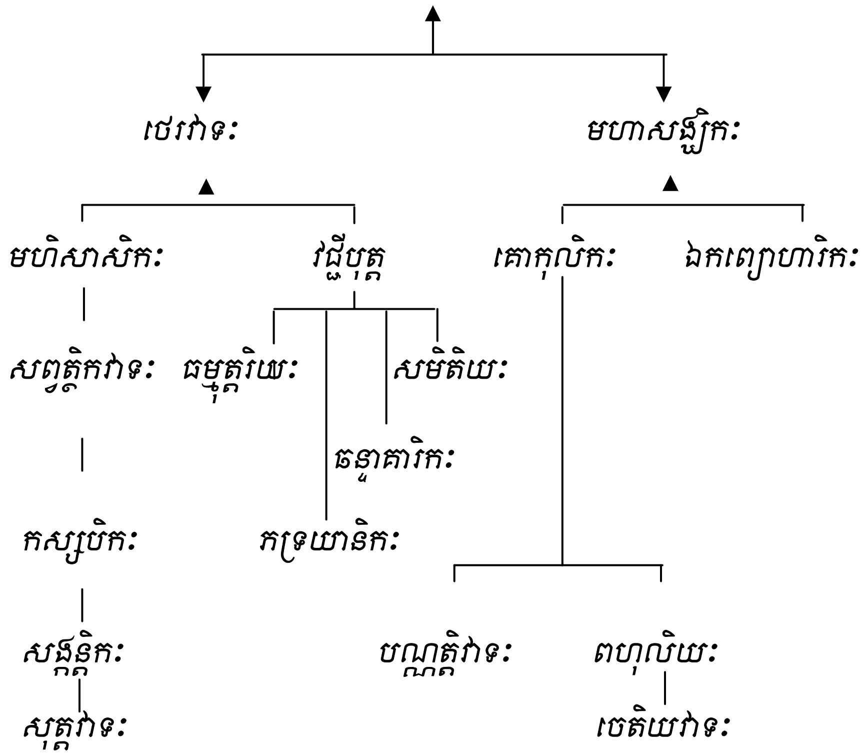

ភិក្ខុដ៏លាមកទាំងឡាយ ដែលជាពួកវជ្ជីបុត្តជាអធម្មវាទី ត្រូវព្រះថេរៈជាធម្មវាទីទាំងឡាយបានបណ្ដេញចេញហើយ បានពួកដទៃទៀត ទើបផ្ដើមតាំងជាគណាចារ្យថ្មី ៗ

(ស្រង់ចេញពីអដ្ឋកថា បរមត្ថទីបនី អដ្ឋកថាអភិធម្មបិដក កថាវត្ថុ)

ប្រវត្តិអ្នកតែងព្រះអដ្ឋកថា

ព្រះពុទ្ធឃោសត្ថេរ ដែលយើងនិយមហៅថា ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ បាន ប្រាប់ទុកខាងក្រោយនៃអារម្ភកថា ព្រះគម្ពីរអដ្ឋកថាអដ្ឋសាលិនីថា ព្រះភិក្ខុមាន នាមថា ពុទ្ធឃោសៈដូចគ្នា បានអារាធនាលោកឲ្យតែងព្រះគម្ពីរនេះឡើង (គម្ពីរ អដ្ឋសាលិនី) ។ ទាំងនេះឃើញថា នាមព្រះពុទ្ធឃោសៈមានច្រើន ដូចក្នុង សម័យនោះ ក៏នៅមានព្រះពុទ្ធឃោសៈអារាធនាឲ្យព្រះ ពុទ្ធឃោសៈតែងគម្ពីរ នេះជាដើម ។

កិត្តិសព្ទរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ ជាមង្គលដ៏អង្វែង ព្រោះលោកបាន ធ្វើការកសាងព្រះគម្ពីរទុកយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ។ ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ ជាអ្នកស្រុកជម្ពូទ្វីប គឺ ប្រទេសឥណ្ឌាប៉ែកខាងត្បូង មានជីវិតរស់នៅក្នុង រវាងពុទ្ធសករាជ ៩៤៥ ដល់ ១.០០០ ឆ្នាំ កើតក្នុងត្រកូលព្រាហ្មណ៍នាតំបន់ ពុទ្ធគយាដែនមគធៈ ជិតស្ថានទីត្រាស់ដឹង ។ មុនចូលមកបួសក្នុងព្រះពុទ្ធ-សាសនា បានសិក្សាសិល្បសាស្ត្រទាំងពួង រៀនចប់ត្រៃវេទ បានត្រាច់ទៅ កាន់ទីផ្សេង ៗ ក្នុងជម្ពូទ្វីប បានឆ្លើយបញ្ហាជាមួយសមណៈ និងព្រាហ្មណ៍ ទាំងឡាយ ប្រាកដជាអ្នកមានសតិបញ្ញាច្រើន ។ សមណព្រាហ្មណ៍ និង បណ្ឌិតដទៃ ៗ មិនអាចឆ្លើយដោះស្រាយបញ្ហាព្រាហ្មណ៍កំលោះនេះបាន ។ តែព្រាហ្មណ៍កំលោះនេះ អាចដោះស្រាយបញ្ហាដែលសមណព្រាហ្មណ៍ និង

បណ្ឌិតសួរបាន ដូច្នោះ ព្រាហ្មណ៍កំលោះ ទើបមានឈ្មោះបោះសំឡេងខ្ទរខ្ទារគ្របសង្កត់រហូតសកលជម្ពូទ្វីប ។

គ្រាមួយ ព្រាហ្មណ៍កំលោះដើរផ្សំ មកដល់វត្តមួយដែលជាស្ថានទីពុទ្ធគយា បានជួបជាមួយព្រះរេវតត្ថេរ ដែលជាព្រះមហាខីណាស្រពសម្រេចបដិសម្ភិទា ៤ ។

ថ្ងៃមួយព្រាហ្មណ៍កំលោះ បានស្វាធ្យាយមន្តក្នុងគម្ពីរបតញ្ជលី យ៉ាងត្រឹមត្រូវ ពីរោះគួរចាប់ចិត្តរហូតដល់យប់ ព្រះថេរៈបានឮសំឡេងព្រាហ្មណ៍នោះស្វាធ្យាយហើយក៏ដឹងថាជាអ្នកមានសតិបញ្ញាច្រើន ទើបហៅព្រាហ្មណ៍នោះមកដើម្បីបានសន្ទនាគ្នា ព្រាហ្មណ៍កំលោះបានសួរបញ្ហាផ្សេង ៗ ក្នុងគម្ពីរត្រៃវេទដែលខ្លួនទៅមានការសង្ស័យមិនយល់ ចំពោះព្រះថេរៈ ព្រះថេរៈក៏ឆ្លើយអធិប្បាយបានទាំងអស់ ក្រោយមកព្រះថេរៈទើបសួរបញ្ហាក្នុងព្រះអភិធម្មខ្លះ ៗ ព្រាហ្មណ៍កំលោះ ឆ្លើយមិនបាន ទើបសួរថា នេះឈ្មោះថាអ្វី ព្រះថេរៈឆ្លើយថាឈ្មោះថា **ពុទ្ធមន្ត** ទើបសូមរៀនពុទ្ធមន្ត ហើយក៏បានបព្វជ្ជាឧបសម្បទាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា បានរៀនព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដក បានប្រាកដឈ្មោះថាព្រះពុទ្ធឃោសៈ ។

កាលព្រះពុទ្ធឃោសៈ គង់នៅក្នុងវត្ត នាតំបន់ពុទ្ធគយានោះ បានរចនាបករណ៍ឈ្មោះ **ញាណោទ័យ** ទុកក្នុងវត្ត ហើយផ្ដើមរចនាគម្ពីរអដ្ឋកថា ឈ្មោះអដ្ឋសាលិនី ដែលជាអដ្ឋកថាព្រះគម្ពីរធម្មសង្គណីបករណ៍ និងគម្ពីរបរិត្តដ្ឋកថា គឺ អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកច្បាប់សង្ខេប ព្រះរេវតមហាថេរៈ បានឃើញអដ្ឋកថា

ដែលលោកបានរចនាហើយ ទើបណែនាំលោកថា ក្នុងជម្ពូទ្វីបមានតែព្រះបាលីព្រះត្រៃបិដកប៉ុណ្ណោះ មិនមានអដ្ឋកថាបាលីព្រះត្រៃបិដកនៅឡើយ តែក្នុងលង្កា-ទ្វីបនៅមាន ដោយព្រះថេរៈទាំងឡាយមានព្រះ សារីបុត្ត (ឈ្មោះដូចអគ្គសាវក) ជាដើម បានរចនាទុក និងតមកព្រះមហិន្ទត្ថេរៈបានត្រួតពិនិត្យ ហើយរចនាទុកជាភាសាសីហឡៈ សូមឲ្យព្រះពុទ្ធឃោសៈទៅលង្កាទ្វីប ត្រួតពិនិត្យមើលអដ្ឋកថាទាំងនេះ ហើយប្រែមកជាភាសាមគធៈវិញ នឹងបានជាប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីចម្រើនដល់មនុស្សលោកទាំងពួង កាលព្រះថេរៈបានណែនាំយ៉ាងនេះហើយ ព្រះពុទ្ធឃោសៈ ក៏មានបីតិសោមនស្ស ក្រាបបង្គំលាព្រះឧបជ្ឈាយ៍ និងព្រះភិក្ខុសង្ឃ ហើយធ្វើដំណើរទៅកាន់លង្កាទ្វីបតាមទូក បានជួបព្រះពុទ្ធ-ទត្តត្ថេរៈ ដែលបាននិមន្តជ្រួសជ្រៀវគ្នានៅកណ្ដាលសមុទ្រ បានសន្ទនាគ្នា និងប្រាស្រ័យទាក់ទងរឿងប្រែគម្ពីរជាភាសាមគធៈ ហើយធ្វើដំណើរតទៅរហូតដល់កំពង់ផែក្រុងលង្កា សម័យនោះ គឺ ជាកាលរបស់ក្សត្រលង្កាទ្រង់ព្រះនាមថា មហានាម មាននាមដទៃទៀតថា (សិរិនិវាស) ខ្លះ (សិរិកុឋៈ) ខ្លះ (សិរិកូដ្ឋៈ) ខ្លះ ពុទ្ធសករាជ (៩៥២-៩៧៤) ។

កាលដែលព្រះពុទ្ធឃោសៈទៅដល់លង្កា បានទៅជួបព្រះភិក្ខុសង្ឃក្នុងមហាវិហារនាក្រុងអនុរាធបុរៈ ហើយបានទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះសង្ឃបាលត្ថេរៈ ដែលជាព្រះសង្ឃរាជនៅក្នុងក្រុងអនុរាធបុរៈ នៃសម្នាក់មហាបធាន បានស្ដាប់អដ្ឋកថាជាភាសាសីហឡៈ និងថេរវាទទាំងអស់ហើយ បានធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា ជាពុទ្ធាធិប្បាយរបស់ព្រះមានព្រះភាគពិត ទើបបានសុំការអនុមតិ អំពីសង្ឃ

ដើម្បីបានឱកាសរចនា អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដក ជាភាសាមគធៈ ។ ដើម្បីផ្ទៀងផ្ទាត់ការចេះដឹង និងសមត្ថភាពរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ គណៈសង្ឃលង្កា ដែលមានព្រះសង្ឃបាលត្ថេរៈជាប្រធាន បានប្រគល់ព្រះគាថា ២ ព្រះគាថាឲ្យលោករចនាសិន ទើបអនុញ្ញាតឲ្យលោកត្រួតពិនិត្យគម្ពីរទាំងអស់ ។ ព្រះពុទ្ធឃោសៈបានរចនាបករណ៍ឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គឡើង មានសេចក្តីយ៉ាងល្អប្រសើរ រហូតដល់ព្រះសង្ឃលង្កាទទួលស្គាល់នូវសេចក្តីជំនាញរបស់លោក តាមប្រវត្តិបាននិយាយថា ដើម្បីនឹងប្រកាសនូវភាពជំនាញរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈនោះឲ្យប្រាកដ ទេវតាបានបណ្តាលឲ្យគម្ពីរដែលរចនាស្រេចហើយ បាត់ទៅ ព្រះពុទ្ធឃោសៈក៏បានរចនាជាថ្មីម្តងទៀត ទេវតាក៏បណ្តាលឲ្យបាត់ទៀត លោកក៏បានរចនាឡើងម្តងទៀតគម្រប់ ៣ ដង បន្ទាប់មក ក៏ថ្វាយគម្ពីរដែលបានរចនាទាំងពីរគម្ពីរនោះវិញវេលានោះ ទើបបានគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ ជា ៣ ចប់ ព្រះពុទ្ធឃោសៈក៏បាននាំគម្ពីរទាំង ៣ ចប់នោះ ថ្វាយដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃ ព្រះភិក្ខុសង្ឃបានអានទាំងបីគម្ពីរប្រៀបធៀបគ្នាហើយ មិនមានការខុសគ្នាទាំងដោយព្រះគម្ពីរ ឬអក្ខរៈ ឬដោយបទ ឬដោយព្យញ្ជនៈ ឬដោយអត្ថ ឬដោយបទដើម បទចុងឬ ដោយថេរវាទ ឬដោយព្រះបាលី ទាំងឡាយក្នុងកន្លែងណានីមួយឡើយ ទាំងបីច្បាប់ដូចគ្នា ដើម្បីសម្តែងសេចក្តីអង់អាចយ៉ាងក្រៃលែងរបស់លោក ទេវតាទាំងឡាយបានសាធុការ ព្រះសង្ឃប្រមាណ ១.០០០ អង្គ ប្រជុំគ្នាក្នុងមហាវិហារបានឃើញសេចក្តីអស្ចារ្យ នាំគ្នាត្រេកអរ កោតសរសើរ សោមនស្ស សាធុការ បានប្រកាសថា លោកអង្គនេះជាព្រះមេត្តេយ្យពោធិសត្វ ពិតប្រាកដ និងបានអនុមតិ

ឲ្យលោកប្រែគម្ពីរ ពីភាសាសីហឡ:មកជាភាសាមគធ: ។

ក្នុងគ្រានោះ ព្រះចៅមហានាមក្សត្រនៃលង្កា ទ្រង់បានស្តាប់កិត្តិគុណរបស់លោក ស្តេចបានចេញចាកពីព្រះនគរទៅដល់មហាវិហារ ទ្រង់នមស្ការព្រះសង្ឃហើយនមស្ការព្រះពុទ្ធឃោស:និមន្តឲ្យគង់នៅក្នុងប្រាសាទមួយ ឈ្មោះ **បធានឃរ** នាទិសទក្សិណរបស់មហាវិហារ បានប្រែអដ្ឋកថាភាសាសីហឡ:ជាអដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកភាសាមគធ: ។

អដ្ឋកថាក្នុងភាសាសីហឡ:ពីបុរាណនោះមាន ៣ យ៉ាង គឺ ៖

១ មហាអដ្ឋកថា

២ បច្ចរិយអដ្ឋកថា

៣ កុរុន្ទីអដ្ឋកថា អដ្ឋកថាដែលបានលើកឡើងកាន់សង្គាយនា

ព្រះមហិន្ទត្ថេរ:នាំមកពីជម្ពូទីប ហើយរចនាទុកជាភាសាសីហឡ:ឈ្មោះ **មហាអដ្ឋកថា** ។

អដ្ឋកថា ដែលព្រះភិក្ខុទាំងឡាយប្រជុំគ្នារចនានៅក្នុងផែ (ផ្ទះទឹក) ដែលក្នុងភាសាសីហឡ:ហៅថា បច្ចរិយ: ឈ្មោះថា **បច្ចរិយអដ្ឋកថា** ។

អដ្ឋកថា ដែលព្រះភិក្ខុសង្ឃទាំងឡាយប្រជុំគ្នារចនា ក្នុងកុរុន្ទីវេឡុវិហារ ឈ្មោះថា **កុរុន្ទីអដ្ឋកថា** ។

វាទ:ដែលអាចារ្យទាំងឡាយក្នុងកាលមុន មានព្រះអាចារ្យថ្នាក់ព្រះថេរ:ជាដើម បានរចនាទុកដោយកាន់យកន័យព្រះបាលីឈ្មោះថា **ថេរវាទ** ។

គម្ពីរអដ្ឋកថាភាសាសីហឡ: ដែលព្រះពុទ្ធឃោស:បានប្រែមកជាអដ្ឋ-

កថាព្រះត្រៃបិដកជាភាសាមគធៈ មានច្រើនជាងពាក់កណ្ដាលនៃគម្ពីរអដ្ឋកថាទាំងអស់ មានរាយនាមព្រះគម្ពីរដូច្នេះ ៖

១ សមន្តបា្បសាទិកា អដ្ឋកថាព្រះវិន័យបិដក

២ កង្ខាវិតរណី ឬមាតិកដ្ឋកថា អដ្ឋកថាព្រះបាតិមោក្ខ

៣ សុមង្គលវិលាសនី អដ្ឋកថាទីឃនិកាយ

៤ បបញ្ចសូទនី អដ្ឋកថាមជ្ឈិមនិកាយ

៥ សារត្ថប្បកាសិនី អដ្ឋកថាសំយុត្តនិកាយ

៦ មនោរថបូរណី អដ្ឋកថាអង្គុត្តរនិកាយ

៧ បរមត្ថជោតិកា អដ្ឋកថាខុទ្ទកបាឋៈ និងសុត្តនិបាត

៨ ធម្មបទដ្ឋកថា អដ្ឋកថាធម្មបទ

៩ ជាតកដ្ឋកថា អដ្ឋកថាជាតក

១០ អដ្ឋសាលិនី អដ្ឋកថាធម្មសង្គណីបករណ៍

១១ សម្មោហវិនោទនី អដ្ឋកថាវិភង្គបករណ៍

១២ បញ្ចករណដ្ឋកថា ឈ្មោះបរមត្ថទីបនី ជាព្រះអដ្ឋកថាព្រះអភិធម្មទាំងប្រាំគម្ពីរ គឺ ធាតុកថា កថាវត្ថុ បុគ្គលប្បញ្ញត្តិ យមក និងបដ្ឋាន ។

១៣ វិសុទ្ធិមគ្គ បករណ៍វិសេសពោលដោយ សីល សមាធិ បញ្ញា ។

១៤ ញាណោទ័យ តែងមុនកាលទៅឥណ្ឌា ច្បាប់ដើមអន្តរធានហើយ ។

១៥ បរិត្តដ្ឋកថា អដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកច្បាប់សង្ខេប ច្បាប់ដើមអន្តរធានហើយ ។

ព្រះគម្ពីរទាំងនេះ បានជាប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែង ចំពោះមនុស្សក្នុងប្រទេសផ្សេង ៗ លោកពោលទុកថា គម្ពីរទាំងអស់ប្រើពេលវេលាត្រឹមតែ ១ ឆ្នាំ ក៏បានសម្រេច បានកើតសេចក្ដីអស្ចារ្យ សូម្បីផែនដីក៏កម្រើកញាប់ញ័រ ។

លទ្ធផលការងារ វណ្ណកម្មរបស់ព្រះពុទ្ធឃោសៈ អ្នកសិក្សាភាសាបាលីទូទៅ បានសរសើរ និងរាប់អានលោកថា ជាបោរាណាចារ្យយ៉ាងសំខាន់ក្រៃលែងរបស់លោក ។

រាយនាមលោកអ្នកមានឧបការៈ

លោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិតធម្មាចារ្យ ប៊ុត សាវង្ស

លោកគ្រូធម្មបណ្ឌិត រស់ សុផាត

ឧបាសក ក្លាត ហ៊ិន ឧបាសក នាក់ ម៉ៅ

ឧបាសក ឌុំ ឌួន ឧបាសក ហុក ស៊ឹងហួត

ឧបាសក ជឹម ជំនិត ឧបាសក កើត ឆិត្យ

ឧបាសក សន ម៉ារឌី ឧបាសក ហាយ ចំរើន

ឧបាសក អ៊ឹម វ៉ៃយ៉ា ឧបាសក សុក្រ ហ៊ិត

ឧបាសក សំ ឆាយ ឧបាសិកា ថាប់ លឿម

ឧបាសិកា ហាយ សារ៉ាត់ ឧបាសិកា ប៊ុត សុម៉ាលី

ឧបាសិកា យស សម្បត្តិ ឧបាសិកា ពូ ហ៊ាង

ព្រមទាំងពុទ្ធបរិស័ទក្នុង និងក្រៅប្រទេស

រាយនាមអ្នកប្រែសម្រួល

ព្រះសង្ឃអាស្រមព្រះគន្ធកុដិ

ព្រះភិក្ខុអគ្គទិន្នោ	នូវ បូរ៉ា	ប្រធានអាស្រម
ព្រះភិក្ខុចិត្តរក្ខិតោ	សំ សម្បត្តិ	ធម្មាចារ្យ
ព្រះភិក្ខុធម្មប្បញ្ញោ	ឆុំ សារឿន	ធម្មាចារ្យ
ព្រះភិក្ខុវរធម្មោ	ផុត តៅ	ធម្មាចារ្យ
ព្រះភិក្ខុសារញ្ញាណោ	ស សត្ថា	ធម្មាចារ្យ
ព្រះភិក្ខុកល្យាណធម្មោ	យឿន កល្យាណ	វិនយាចារ្យ
ព្រះភិក្ខុយន្តទិន្នោ	ផល សុភ័ណ	សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន
ព្រះភិក្ខុបវរធម្មោ	អ៊ុល សុធា	សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន
សាមណេរ អគ្គកាមោ	អ៊ឹម សុជាន	សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន
សាមណេរ កោវិនោ	ឡោះ សូវៀត	សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន
សាមណេរ កោវិនោ	ចាន់ បូណា	សមណសិស្ស សាលាសតិប្បដ្ឋាន

ផ្នែកឧបាសក

ឧបាសក ក្អាត ហ៊ន	ឧបាសក ហាយ ចំរើន
ឧបាសក សន ម៉ារឌី	ឧបាសក អ៊ឹម រ៉ៃយ៉ា
ឧបាសក ទុំ ទូន	ឧបាសក ហុក សីងហួត

បត្តិទានកថា

ការរៀបរៀង ប្រែសម្រួលអដ្ឋកថាព្រះត្រៃបិដកជាខេមរភាសា ដើម្បីបូជាចំពោះព្រះរតនត្រៃម្យ៉ាងទៀតដើម្បីតម្កល់ទុកជាសម្បត្តិវប្បធម៌ជាតិ និងជាចំណែកចូលរួមក្នុងការតាំងនៅនៃព្រះសទ្ធម្មគម្រប់ ៥.000 ព្រះវស្សា ។

យើងខ្ញុំជាក្រុមប្រែសម្រួលអដ្ឋកថា សូមលើកនូវបុណ្យកុសលដែលកើតឡើងអំពីការងារនេះ ៖-

ឧទ្ទិសថ្វាយ និងគោរពជូន:

-ព្រះមហាវីរក្សត្រ និងមហាវីរក្សត្រិយានី

-ព្រះមហាក្សត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

-សម្តេចព្រះសង្ឃរាជទាំងពីរគណៈ

-មាតាបិតានៃយើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា

-លោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិតធម្មាចារ្យ ប៊ុត សាវង្ស

-លោកគ្រូធម្មបណ្ឌិត រស់ សុផាត

-សព្វមុខមន្ត្រីរាជការ និងប្រជានុរាស្ត្រនៃកម្ពុជរដ្ឋ

-សព្វសត្វទាំងអស់ក្នុងត្រ័យភព

សូមលោកត្រេកអរ អនុមោទនានូវចំណែកបុណ្យនេះបានស្មើ ៗ គ្នា

សូមអនុមោទនា !.....

ក្រុមរៀបរៀង និងប្រែសម្រួល

មាតិកាធម៌

ឈ្មោះធម៌	ទំព័រ
អដ្ឋកថា មូលបរិយាយសូត្រ ទី១	១
បទនមស្ការ	១
និទានវចន អធិប្បាយ ឯវម្មេ សុតំ	៤
អធិប្បាយ សមយ សព្ទ	១៦
អធិប្បាយ ភគវា	២០
កំណើតក្រុងឧក្កដ្ឋា	២២
កំណើតព្រៃសុភគវ័ន	២៣
អធិប្បាយ រាជ សព្ទ	២៥
ហេតុកើតព្រះសូត្រ ៤ យ៉ាង	៣៣
មានះកើតព្រោះបរិយត្តិ	៣៥
ការប្រើ វោ សព្ទ	៣៩
ការប្រើ សាធុ សព្ទ	៤០
អត្ថរបស់បុថុជ្ជន	៤៤
អរិយៈ - សប្បុរស	៤៦
នៅជាមួយព្រះអរិយៈ មិនស្គាល់ព្រះអរិយៈ	៤៨
វិន័យ ២ យ៉ាង	៤៩
បហាន ៥ យ៉ាង	៥០
ទេសនា ៤ ប្រការ	៥៣
បឋវី ៤ ប្រការ	៥៥
អត្ថរបស់ ភូត សព្ទ	៧០
ការប្រកាន់ដោយអំណាចតណ្ហា មានះ ទិដ្ឋិ	៧១
ទេព ៣ យ៉ាង	៧៤

បជាបតិ គឺ ស្តេចមារ	៧៥
អត្ថនៃពាក្យថា ព្រហ្ម	៧៧
អធិប្បាយ អាភស្សរព្រហ្ម	៧៩
អធិប្បាយ សុភកិណ្ហព្រហ្ម	៧៩
អធិប្បាយ វេហប្ផលព្រហ្ម អកិកូព្រហ្ម	៨០
អធិប្បាយ សុទ្ធាវាសព្រហ្ម	៨១
អធិប្បាយ បទថា ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ	៨៣
អធិប្បាយ បទថា ឯកត្តំ នានត្តំ	៨៥
អធិប្បាយ សព្វំ សព្វតោ	៨៦
កែបទ និព្វានំ និព្វានតោ	៨៧
សេក្ខបុគ្គល	៩២
អធិប្បាយ ពាក្យថា មានស:	៩៤
អធិប្បាយ ព្រះអរិយបុគ្គល	៩៨
អធិប្បាយ ពាក្យថា តថាគត	១០៦
តថាគត ស្តេចមកយ៉ាងនោះ	១០៦
តថាគត ស្តេចទៅយ៉ាងនោះ	១០៨
តថាគត ស្តេចមកកាន់លក្ខណៈដែលពិត	១១៣
តថាគត ស្តេចត្រាស់ដឹងធម៌ពិត	១១៦
តថាគត ស្តេចមានប្រក្រតីឃើញអារម្មណ៍ពិត	១១៧
តថាគត មានប្រក្រតីត្រាស់វាទៈពិត	១១៩
តថាគត មានប្រក្រតីធ្វើពិត	១២០
តថាគត ជាអ្នកគ្របសង្កត់	១២១
តថាគត ជាអ្នកដល់ដោយសេចក្តីពិត	១២៣
អធិប្បាយ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ	១២៤

កែបទ នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលំ	១២៦
អធិប្បាយ បដិច្ចសមុប្បាទ	១២៧
កែបទ ខយា វិរាគា បដិនិស្សគ្គា	១៣០
អត្ថរបស់ពាក្យថា ពោធិ	១៣១
ហេតុដែលភិក្ខុមិនត្រេកអរនឹងភាសិត	១៣៤
ភិក្ខុ ៥០០ រូប ត្រាស់ដឹងជាព្រះអរហន្ត	១៣៧
អដ្ឋកថា សព្វាសវសំវរសូត្រ ទី២	**១៤៣**
អធិប្បាយ ពាក្យថា សាវត្ថី	១៤៣
អធិប្បាយ សំវរៈ	១៤៦
អធិប្បាយ ញាណសំវរៈ	១៤៩
អាសវៈ គប្បីលះដោយដោយទស្សនៈ	១៥១
អាសវៈ លះបានព្រោះសំវរៈ	១៥៩
អាសវៈ លះព្រោះការពិចារណា	១៨៤
អាសវៈ លះដោយការអត់ធ្មត់	១៨៥
អាសវៈ លះព្រោះការវៀរ	១៩០
អាសវៈ លះព្រោះការបន្ទោបង់	១៩២
អាសវៈ លះព្រោះការចម្រើន	១៩៥
អដ្ឋកថា ធម្មទាយាទសូត្រ ទី៣	**២០៩**
ហេតុនាំឲ្យកើតព្រះសូត្រ	២០៩
ធម្មទាយាទ និងអាមិសទាយាទ	២១២
តថាគតអនុគ្រោះព្រោះសាវក	២១៧
បវារណា ៤	២២០

ពាក្យកំណត់សភាពដែល... ២២៤
អត្ថន័យរបស់ វុត្ត សព្ទ ២២៥
បិណ្ឌបាតមិនគួរឆាន់ ៥ យ៉ាង ២២៧
ហេតុគួរបូជាជាង និងសរសើរជាង ២៣០
គុណ ៥ ប្រការ ២៣៣
ហេតុដែកឲ្យព្រះពុទ្ធក្រោកចាកអាសនៈទៅមុន ២៣៧
ព្រះសារីបុត្រសម្ដែងធម៌ ២៣៩
ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថផ្សេងៗ ២៤៥
ផលរបស់មជ្ឈិមាបដិបទា ២៥១
អត្ថរបស់ មគ្គ ២៥២
ធម៌ត្រូវលះដទៃទៀត ២៥៦
តួយ៉ាងប្រព្រឹត្តកម្មដែលកើតពីបាបកម្ម ២៥៨
ការផ្សេងគ្នានៃលំដាប់ និងវិធីចម្រើន ២៦១

អដ្ឋកថា ភយភេរវសូត្រ ទី៤ ២៦៤
អត្ថនៃពាក្យថា ព្រាហ្មណ៍ ២៦៤
សម្មោទនីយកថា សារាណីយកថា ២៦៥
ទោសនៃការអគ្គិយ ៦ យ៉ាង ២៦៧
កុលបុត្ត ២ ជំពូក ២៦៨
ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជាអ្នកនាំ ២៧០
សេនាសនៈព្រៃ ២៧២
អត្ថន័យពាក្យថា ព្រះពោធិសត្វ ២៧៤
វចីកម្ម មនោកម្ម អាជីវៈ ២៧៩
អធិប្បាយ នីវរណៈ ៥ ២៨១

រឿង បិយតាមិកភិក្ខុ	២៨៥
សតិ ជាមួយនឹងបញ្ញា	២៨៦
ចិត្ត ជាមួយនឹងបញ្ញា	២៨៨
រាត្រីកំណត់តិថីនៃបក្ខ	២៩១
ចេតិយ៍	២៩៣
អត្ថនៃពាក្យថា មិគ: និង មោរ:	២៩៤
សេចក្តីខ្ចាតក្នុងការចេញចាកសមាបត្តិ	២៧៩
បទេសញ្ញាណ	៣០០
តថាគត ឧប្បត្តិដើម្បីប្រយោជន៍សុខ	៣០២
បដិបទាឲ្យសម្រេចអសម្មោហវិហារ	៣០៤
ប្រយោជន៍របស់ឈាន ៤	៣០៦
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ	៣០៨
កថាពោលដោយ ចុតូបបាតញ្ញាណ	៣១៣
កថាពោលដោយ អាសវក្ខយញ្ញាណ	៣១៣
មគ្គ ផល បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ	៣១៥
ប្រយោជន៍នៃការនៅព្រៃ ២ យ៉ាង	៣១៨
អភិក្កន្ត: ស័ព្ទ	៣២១
ឧបមា ៤ យ៉ាង	៣២៥
សរណគមន៍	១៩
ប្រភេទនៃការដល់សរណគមន៍	៣២៩
ការដល់ត្រៃសរណគមន៍	៣៣១
ឧបាសក	៣៣៩
អត្ថរបស់ អគ្គ ស័ព្ទ	៣៤២

អដ្ឋកថា អនង្គណសូត្រ ទី៥ ៣៤៤
ទោសនា ២ យ៉ាង ៣៤៤
ប្រៀបធៀបសេចក្ដី ៣៤៥
ហេតុដែលទ្រង់ត្រាស់បុគ្គលកថា ៨ ប្រការ ៤៤៦
បរិយាយសេចក្ដីនៃហេតុ ៨ ប្រការ ៤៤៧
អធិប្បាយ កិលេសដូចជាទីទួល ៣ យ៉ាង ៣៥០
មនុស្សល្អ មនុស្សអាក្រក់ ៣៥២
អង្គណៈ គឺអ្វី ? ៣៦១
សេចក្ដីក្រោធ គឺ អង្គណៈ ៣៦៣
បុគ្គលស្មើគ្នា ៣៦៤
បរិយាយសេចក្ដីនៃហេតុ ៨ ប្រការ ៣៦៧

អដ្ឋកថា អាកង្ខេយ្យសូត្រ ទី៦ ៣៩២
ការដល់ព្រម ៣ យ៉ាង ៣៩២
អត្ថរបស់សីល ៣៩៣
ទោសរបស់ស្រែ ៤ យ៉ាង ៣៩៣
សីលសម្បូរដោយហេតុ ២ យ៉ាង ៣៩៥
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ១ ៣៩៨
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ២ ៤០៥
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ៣ ៤០៧
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ៤ ៤០៨
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ៥ ៤០៩
សេចក្ដីសង្ខឹម ទី ៦ ៤១០
ទេវតាដេញភិក្ខុ ៤១០

សេចក្តីសង្ខេប ទី ៧ ៤១២
សេចក្តីសង្ខេប ទី ៨ ៤១៤
សេចក្តីសង្ខេប ទី ៩ ៤១៥
សេចក្តីសង្ខេប ទី ១០ ៤១៧
សេចក្តីសង្ខេប ទី ១១ ៤១៩
សេចក្តីសង្ខេប ទី ១២ ៤២១
សេចក្តីសង្ខេប ទី ១៣ ៤២២

អដ្ឋកថា វត្ថូបមសូត្រ ទី៧ ៤២៥
ទុគ្គតិ ២ យ៉ាង ៤២៩
សុគតិ ២ យ៉ាង ៤៣១
ឧបកិលេស ៤៣២
ការប្រណាំងប្រជែង ២ យ៉ាង ៤៣៥
ការលះបង់ ២ យ៉ាង ៤៣៧
វេទ ៣ យ៉ាង ៤៤៣
រឿង ព្រាហ្មណ៍សុន្ទរិកទ្វារភាជៈ ៤៥១

អដ្ឋកថា សល្លេខសូត្រ ទី៨ ៤៦២
ធម្មទំនាមរបស់ព្រះពុទ្ធ ៤៦៣
មិច្ឆាទិដ្ឋិ ៨ យ៉ាង ៤៦៤
នាទីរបស់ទិដ្ឋិ ៤៦៥
រឿង ព្រះធម្មទិន្នត្ថេរៈ ៤៦៩
សល្លេខធម៌ គឺ ឈាន វិបស្សនា ៤៧២
បាទរបស់វិបស្សនា ៤៧៥

កម្មបទ មិច្ឆត្ត:	៤៧៨
ការកើតឡើងនៃចិត្តក្នុងសល្លេខធម៌	៤៨៧
អវិហិង្សា ប្រៀបដូចកំពង់ទឹក	៤៩០
អធោភាវង្គមនិយ	៤៩១
បញ្ចកាមគុណ គឺ កក់	៤៩២
បរិយាយនៃសល្លេខធម៌	៤៩៧

ព្រះសុត្តន្តបិដក មជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសកៈ

អដ្ឋកថា បបញ្ចសូទនី

មូលបរិយាយសូត្រ ទី១

ឯវម្មេ សុតំ ។ បេ ។ សព្វធម្មបរិយាយំ

បទនមស្ការព្រះរតនត្រ័យ

ខ្ញុំម្ចាស់សូមវន្ទាព្រះសុគតជាម្ចាស់ អ្នកមានសេចក្តីងងឹត គឺ មោហៈ ដែលកម្ចាត់បង់ហើយដោយពន្លឺ គឺ បញ្ញា រលាស់ផុតហើយចាកគតិ (ទាំងពួង) មានព្រះហឫទ័យត្រជាក់ដោយព្រះករុណា ជាគ្រូរបស់សត្វលោក ទាំងមនុស្ស និងទេវតា ។

សូម្បីព្រះពុទ្ធអង្គ ទ្រង់ចូលដល់នូវព្រះធម៌ ដែលប្រាសចាកមន្ទិលណា ទើបទ្រង់ធ្វើឲ្យកើត និងធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ដល់ភាពជាព្រះពុទ្ធ ខ្ញុំម្ចាស់សូមវន្ទាដល់ព្រះសទ្ធម្មដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ។

ខ្ញុំម្ចាស់សូមវន្ទាព្រះអរិយសង្ឃ គឺ ជំនុំនៃព្រះអរិយបុគ្គលទាំង ៨ អ្នកជា បុត្តកើតពីព្រះឧរៈនៃព្រះសុគត អ្នកញាំញីមារ និងសេនាមារបេញបាន ។

បុណ្យដែលសម្រេចដោយការវន្ទាព្រះរតនត្រ័យ របស់ខ្ញុំម្ចាស់អ្នកមានចិត្តជ្រះថ្លាដូច្នេះណា ដោយអានុភាពនៃបុណ្យនោះ សូមឲ្យអន្តរាយទាំងពួងវិនាសទៅដោយមិនមានសេសសល់ អដ្ឋកថាឯណាដែលព្រះអរហន្តធ្លាតឈ្លាស ៥០០

អដ្ឋ បានសង្គាយនា (ចងក្រង) ទុកតាំងអំពីខាងដើម និងដែលព្រះសង្គីតិ-កាចារ្យទាំងឡាយ បានសង្គាយនាបំពេញបន្ថែម តាមក្រោយក្តី ដើម្បីប្រកាស (អធិប្បាយ) នូវសេចក្តីនៃព្រះសូត្រមជ្ឈិមនិកាយ ក្នុងគម្ពីរនេះ ដែលកំណត់ទុកដោយព្រះសូត្រខាតកណ្តាល (មិនវែងមិនខ្លី) ដែលព្រះសម្ពុទ្ធ និងព្រះសាវកសំវណ្ណនា (ពណ៌នា) ទុក ញុំាញីនូវលទ្ធិដទៃ ក្រោយមកព្រះមហិន្ទមហាថេរៈបាននាំមកកាន់កោះសីហឡៈ ស្ថាបនា (ចារឹក) ទុកជាភាសាសីហឡៈ ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់អ្នកកោះ ខ្ញុំព្រះអង្គនឹងនាំចេញពីភាសាសីហឡៈ ឡើងកាន់ភាសាជាទីមនោរម្យ សមគួរដើម្បីជាបែបផែនប្រាសចាកទោស (គឺ ភាសាមគធៈ) ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រកាសសេចក្តីមិនឲ្យជំទាស់មតិរបស់ព្រះគណៈមហាវិហារ ដែលជាប្រទីបនៃថេរវង្ស មានការវិនិច្ឆ័យល្អិតល្អន់ ដែលវៀរសេចក្តីប្រំដែលចេញខ្វះ ដើម្បីការពេញចិត្តនៃសាធុជន និងដើម្បីការតាំងនៅបានយូរនៃព្រះសទ្ធម្ម ។

ចំណែកធម៌ គឺ សីលកថា ធុតធម៌ (រឿងធុតង្គ) កម្មដ្ឋានគ្រប់យ៉ាងឈានសមាបត្តិយ៉ាងពិស្តារព្រមទាំងចរិយាវិធាន (ចរិតរបស់បុគ្គល) អភិញ្ញាទាំងពួង ការវិនិច្ឆ័យ បញ្ញាទាំងអស់ ខន្ធ អាយតនៈ ធាតុ ឥន្ទ្រិយ៍ អរិយសច្ចៈ ៤ ការសម្តែងបច្ចយាការ (គឺ បដិច្ចសមុប្បាទ) មាននយ័បរិសុទ្ធ ល្អិតល្អន់ល្មមគួរនឹងយល់បាន និងវិបស្សនាភាវនាទាំងពួង ខ្ញុំម្ចាស់បានពោលទុកហើយក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គយ៉ាងហ្មត់ចត់ល្អ ដោយហេតុណា ហេតុនោះ ខ្ញុំម្ចាស់មិនលើកយកមកសម្តែងក្នុងទីនេះនោះទេ ។

វិសុទ្ធិមគ្គនោះ ខ្ញុំម្ចាស់រចនាដោយគិតថា វិសុទ្ធិមគ្គនឹងត្រូវនៅកណ្តាលក្នុងនិកាយទាំង ៤ ហើយប្រកាសសេចក្តីតាមដែលលោកភាសិតទុក ក្នុងនិកាយទាំង ៤ នោះបាន ព្រោះហេតុនេះ អ្នកទាំងឡាយចូរកាន់យកវិសុទ្ធិមគ្គនោះ និងអដ្ឋកថានេះ ដើម្បីជាការជ្រាបនូវសេចក្តីនៃមជ្ឈិមសង្គីតិ (គឺ មជ្ឈិមនិកាយទាំង ៣ បណ្ណាសកៈ) ចុះ ។

សីលកថា ធុតង្គកថា កម្មដ្ឋាន សេចក្តីពិស្តាររបស់ឈាន និងសមាបត្តិដែលប្រកបដោយវិធីការស្រេបតាមចរិត ៦ អភិញ្ញាទាំងពួងពាក្យវិនិច្ឆ័យ ដែលប្រមូលទុកដោយបញ្ញា ខន្ធ អាយតនៈ ធាតុ ឥន្ទ្រិយ៍ អរិយសច្ចៈ ៤ បច្ចយាការទេសនាដែលមិនក្រៅពីព្រះបាលីដែលមានឈ្មោះថា មជ្ឈិមសង្គីតិ ក្នុងពាក្យថា **មជ្ឈិមសង្គីតិយា** នោះ សម្តែងដោយបណ្ណាសកៈ បានដល់ ការរួបរួមបណ្ណាសកៈ ៣ ពួក គឺ មូលបណ្ណាសកៈ មជ្ឈិមបណ្ណាសកៈ ឧបរិបណ្ណាសកៈ ។

សម្តែងដោយវគ្គ គឺ ការរួបរួមជាវគ្គបាន ១៥ វគ្គ ព្រោះបែងចែកមួយបណ្ណាសកៈចេញជា ៥ សម្តែងដោយសូត្រមាន ១៥២ សូត្រ សម្តែងបទ មាន ៨០.៥២៣ បទ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះបុរាណាចារ្យទើបពោលទុកថា លោកពោលកំណត់បទទុក ៨០.៥២៣ បទ យ៉ាងនេះ ។

តែសម្តែងដោយអក្សរ មាន ៧៤០.០៥៣ អក្សរ សម្តែងភាណវារៈមាន ៨០ ភាណវារៈ និងកន្លះភាណវារៈមាន ២៣ បទ សម្តែងដោយអនុសន្ធិមាន ៣ អនុសន្ធិ គឺ បុច្ឆានុសន្ធិ អជ្ឈាសយានុសន្ធិ និងយថានុសន្ធិ តែពេលសម្តែងដោយពិស្តារក្នុងរឿងនេះ មាន ៣.៩០០ អនុសន្ធិ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះ-

បុរាណាចារ្យទាំងឡាយទើបពោលទុកថា លោកបានប្រកាសន័យអនុសន្ធិ នៃមជ្ឈិមនិកាយបណ្ណាសកៈទាំងឡាយនោះទុក ៣.៩០០ អនុសន្ធិ ។

ក្នុងបណ្ណាសកៈទាំងឡាយនេះ មូលបណ្ណាសកៈ ជាបណ្ណាសកៈដើម ក្នុងវគ្គទាំងឡាយ មូលបរិយាយវគ្គ ជាវគ្គដើម ក្នុងសូត្រទាំងឡាយមូលបរិយាយសូត្រ ជាសូត្រដើម ។

អធិប្បាយ និទានវចនៈ

[១] ពាក្យនិទានថា **ឯវម្មេ សុតំ** ព្រះអានន្ទពោលទុកក្នុងកាលបឋមមហាសង្គីតិ ជាខាងដើមរបស់មូលបរិយាយសូត្រនោះ បឋមមហាសង្គីតិនេះ លោកពោលទុកដោយពិស្តារក្នុងចំណែកខាងដើមនៃអដ្ឋកថាទីឃនិកាយ ឈ្មោះសុមង្គលវិលាសិនី ។ ព្រោះដូច្នោះ បឋមមហាសង្គីតិនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យដូចបានពោលទុកដោយពិស្តារហើយក្នុងអដ្ឋកថាទីឃនិកាយនោះចុះ ។

អធិប្បាយ ឯវម្មេ សុតំ

ពាក្យថា **ឯវម្មេ សុតំ** ជាដើមនេះ ជាពាក្យផ្តើម ។ បណ្តាបទទាំងឡាយនោះ បទថា **ឯវំ** ជានិបាត **មេ** ជាដើមជាបទ **នាម** ។ ក្នុង ពាក្យថា **ឧក្កដ្ឋាយំ វិហរតិ** បណ្ឌិតគួរជ្រាបការចែកបទដោយន័យនេះថា **វិ** ជាបទឧបសគ្គ ។ បទថា **ហរតិ** ជាអាខ្យាត ប៉ុន្តែដោយសេចក្តី **ឯវំ** សព្ទ មានសេចក្តីចែកចេញបានជាច្រើនយ៉ាង មានជាអាទិ៍ថា ឧបមា ឧបទេសៈ សម្បហង្សនៈ គរហណៈ វចនសម្បដិគ្គហៈ និទស្សនៈ អវធារណៈ ។

ពិតណាស់ **ឯវំ** សព្ទនេះ មានអត្ថថា **ឧបមា** ក្នុងប្រយោគមានជាអាទិ៍

យ៉ាងនេះថា កុសលជាច្រើន សត្វដែលកើតឡើងហើយគួរធ្វើយ៉ាងនោះ ។

ក្នុងអត្ថថា **ឧបទេស** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា លោកគួរឈានទៅយ៉ាងនេះ គួរត្រឡប់មកយ៉ាងនេះ ។

ក្នុងអត្ថថា **សម្បហង្សន** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ពាក្យនេះទុកយ៉ាងនេះ ។

មកក្នុងអត្ថថា **គរហណ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលអន់ថយនេះ ពោលសរសើរគុណព្រះសមណៈក្បាលត្រងោលនេះ យ៉ាងនេះ គ្រប់ ៗ ទីកន្លែង យ៉ាងនេះ ។

មកក្នុងអត្ថថា **វចនសម្បដិគ្គហ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយនោះ ទទួលពាក្យព្រះមានព្រះភាគយ៉ាងនេះថា ព្រះករុណាព្រះអង្គ ដូច្នេះ ។

មកក្នុងអត្ថថា **អាការ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា លោកដ៏ចម្រើនជាអ្នកជ្រាបច្បាស់ព្រះធម៌ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្ដែងហើយ ដោយអាការយ៉ាងនោះ ។

មកក្នុងអត្ថថា **និទស្សន** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលមាណព អ្នកចូរមក ចូរចូលទៅរកព្រះអានន្ទ លោកជាសមណៈ ពេលចូលទៅរកហើយ ចូរសួរការមិនមានជម្ងឺ ការមានរោគតិច ការផ្លាស់ប្ដូរឥរិយាបថ កម្លាំង និងការនៅជាសុខ ចំពោះព្រះអានន្ទដែលជាសមណៈ តាមពាក្យរបស់យើង និងចូរពោលយ៉ាងនេះថា សុភមាណពតោទេយ្យបុត្រ រមែងសួរដល់ការមិនមានជំងឺ ។ល។ ការនៅជាសុខរបស់ព្រះអានន្ទដ៏ចម្រើនដូច្នេះ ។ ជាការប្រពៃណាស់ ដែលព្រះអានន្ទដ៏ចម្រើន អាស្រ័យសេចក្ដីអនុគ្រោះចូលទៅរកសុភមាណពតោទេយ្យបុត្រដល់

ទីកន្លែង យ៉ាងនេះ ។

មកក្នុងអត្ថថា **អវធារណ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលកាលាមៈទាំងឡាយ ពួកអ្នកសម្គាល់សេចក្តីនោះ ដូចម្តេច ?

ធម៌ទាំងឡាយនេះ ជាកុសល ឬអកុសល ?

ជាអកុសល ព្រះអង្គ

មានទោស ឬមិនមានទោស ?

មានទោស ព្រះអង្គ

បណ្ឌិតតិះដៀល ឬមិនតិះដៀល ?

បណ្ឌិតតិះដៀល ព្រះអង្គ

ធម៌ទាំងឡាយដែលខ្លួនសមាទានឲ្យបរិបូណ៌ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីវត្ថុមិនជាប្រយោជន៍ និងជាទុក្ខ ឬក៏យ៉ាងណាទៅវិញនៅក្នុងសេចក្តីនេះ ?

រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីវត្ថុមិនជាប្រយោជន៍ និងសេចក្តីទុក្ខ រមែងមានដល់ខ្ញុំព្រះអង្គទាំងឡាយក្នុងសេចក្តីនេះ ។

ឯវំ ស័ព្ទក្នុងទីនេះ បណ្ឌិតគួរជ្រាបថា (ប្រើ) ក្នុងអត្ថថា **អាការ និទស្សន អវធារណ** ក្នុង ៣ យ៉ាងនោះ ព្រះអានន្ទសម្តែងសេចក្តីថា **ឯវំ** ស័ព្ទ មានអាការដោយអត្ថថា អ្នកណា ៗ អាចនឹងជ្រាបព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ដែលល្អិតល្អន់ដោយន័យផ្សេង ៗ កើតឡើងដោយអធ្យាស្រ័យ ដ៏ធំទូលាយ បរិបូណ៌ដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ មានបដិហារ្យ ជ្រាលជ្រៅដោយធម៌ ដោយអត្ថ និងដោយបដិវេធ មកកាន់សោតប្បសាទរបស់សត្វទាំងពួង ដោយសមគួរដល់

ភាសារបស់ខ្លួនដោយប្រការទាំងពួង ព្រមទាំងឲ្យកើតនូវសេចក្ដីប្រាថ្នា ក្នុងការស្ដាប់ដោយយកចិត្តទុកដាក់ ខ្ញុំព្រះអង្គបានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ គឺ ខ្ញុំព្រះអង្គបានស្ដាប់មកហើយដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ សម្ដែងថា ព្រះអានន្ទត្ថេរ កាលនឹងសម្ដែងខ្លួន ដោយអត្ថថា ខ្ញុំព្រះករុណាមិនមែនជាសយម្ភូ សូត្រនេះខ្ញុំព្រះករុណាមិនបានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ទើបសម្ដែងសូត្រទាំងអស់ ដែលនឹងត្រូវពោលក្នុងទីនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្ដាប់មកយ៉ាងនេះ គឺថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ព្រះអានន្ទត្ថេរកាលនឹងសម្ដែងនូវកម្លាំង គឺ ការទ្រទ្រង់ចាំទុករបស់ខ្លួនដែលសមគួរដល់ការៈ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សរសើរយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បណ្ដាភិក្ខុជាសាវ័ករបស់យើងដែលជាពហុស្សូត គឺ អានន្ទ បណ្ដាឧបដ្ឋាកដែលមានគតិ មានសតិ មានធិតិ គឺ អានន្ទ នឹងដែលព្រះធម្មសេនាបតីសារីបុត្តសរសើរយ៉ាងនេះថា ព្រះអានន្ទឆ្លាតក្នុងអត្ថ ក្នុងធម៌ ក្នុងព្យញ្ជនៈ ក្នុងភាសា និងក្នុងអក្សរ ខាងដើម និងខាងចុង ញ៉ាំងសត្វទាំងឡាយឲ្យប្រាថ្នាដើម្បីស្ដាប់ ដោយអត្ថថា **អវធារណ** ខ្ញុំបានស្ដាប់មកប៉ុណ្ណោះ និងសូត្រនោះឯង មិនលើសមិនខ្វះ ដោយអត្ថ ឬដោយព្យញ្ជនៈ គប្បីឃើញយ៉ាងនេះប៉ុណ្ណោះ មិនគួរឃើញជាយ៉ាងដទៃ ។

មេ សព្ទ ប្រាកដក្នុងអត្ថថា ៣ យ៉ាង ដូច្នោះ **មេ** សព្ទនោះ មានសេចក្ដីថា **មយា** (យើង) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភោជនដែលបានមក ដោយការប្រគុំយើងមិនគួរបរិភោគ ។

មានសេចក្ដីថា **មយ្ហំ** (ដល់យើង) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បពិត្រព្រះអង្គ

ដ៏ចម្រើន សូមប្រទានឱកាស សូមព្រះអង្គទ្រង់សំដែងធម៌ដល់ខ្ញុំព្រះអង្គដោយសង្ខេបចុះ ។

មានសេចក្តីថា **មម** (របស់យើង) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរជាធម្មទាយាទរបស់តថាគតចុះ ។

តែក្នុងទីនេះ **មេ** ស័ព្ទប្រើក្នុងអត្ថ ២ យ៉ាង ដែលខ្ញុំព្រះអង្គបានស្តាប់មក និងថា **សុត** របស់យើង ។

សុត ស័ព្ទ ក្នុងពាក្យថា **សុតំ** នេះ មានឧបសគ្គ និងមិនមានឧបសគ្គ មានសេចក្តីច្រើនយ៉ាងជាដើមថា ៖

គមន (ការទៅ) **វិស្សុត** (ប្រាកដ) **កិលិន្ន** (ជ្រួតជ្រាប) **ឧបចិត** (សន្សំ) **អនុយោគ** (ប្រកបរឿយ ៗ) **សោតវិញ្ញេយ្យ** (ដឹងតាមត្រចៀក) **សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាណ** (ដឹងតាមក្រសែ គឺ ផ្លូវត្រចៀក) ។

ពិតហើយ **សុត** ស័ព្ទនោះ មានសេចក្តីថា " ទៅ " ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ទៅហើយព្រមដោយសេនា ។

មានធម៌ដែលខ្លួនស្តាប់យ៉ាងច្បាស់ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា អ្នកស្តាប់ធម៌ហើយ ឃើញ (ធម៌) ។

មានសេចក្តីថា **ទទឹកសើម** របស់បុគ្គលអ្នកសើមជ្រួតជ្រាប ក្នុងប្រយោគជាដើមថា សើមជោករបស់អ្នកសើមជោក ។

មានសេចក្តីថា **សន្សំ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុណ្យមានមិនតិចដែលលោកទាំងឡាយសន្សំហើយ ។

មានសេចក្តីថា ប្រកបរឿយ ៗ ក្នុងឈានរឿយ ៗ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយណា ជាអ្នកខ្វល់ខ្វាយក្នុងឈាន ។

មានសេចក្តីថា **សំឡេងដែលគួរដឹងតាមផ្លូវសោតបសាទ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ឃើញហើយ ស្តាប់ហើយ ជ្រាបហើយ ។

មានន័យថា **ដឹងសេចក្តីតាមសោតទ្វារ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ទ្រទ្រង់ទុកនូវសុតៈ តែក្នុងទីនេះ **សុត** ស័ព្ទនោះ សំដៅយកសេចក្តីថា ទ្រទ្រង់ចាំ ឬការចាំតាមក្រសែនៃសោតទ្វារ ពិតហើយ ខណៈ **មេ** ស័ព្ទនេះ មានសេចក្តីស្មើគ្នានឹង **មយា** រមែងប្រាកដសេចក្តីថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មក គឺ ចាំតាមក្រសែនៃសោតទ្វារ យ៉ាងនេះ មានសេចក្តីស្មើគ្នានឹង **មម** រមែងប្រកបសេចក្តីថា ការស្តាប់របស់ខ្ញុំម្ចាស់ គឺ ការចាំតាមក្រសែនៃសោតទ្វាររបស់ខ្ញុំម្ចាស់ យ៉ាងនេះ ។

ក្នុងបទទាំង ៣ នោះ ដូចពោលមកនេះ ពាក្យថា **ឯវំ** ជាការសម្តែងកិច្ចនៃវិញ្ញាណ មានសោតវិញ្ញាណជាដើម ។ ពាក្យថា **មេ** ជាការសម្តែងដល់បុគ្គលអ្នកមានការបរិបូរណ៍ដោយវិញ្ញាណ ដូចដែលបានពោលមកហើយ ពាក្យថា **សុតំ** ជាការសម្តែងដល់ការកាន់យកដែលមិនខុស មិនតិច មិនច្រើន ព្រោះហាមការមិនស្តាប់ ។

ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា **ឯវំ** ជាការប្រកាសការប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍នៃវិញ្ញាណវិថី ដែលប្រព្រឹត្តទៅតាមក្រសែនៃសោតទ្វារនោះ ដោយប្រការផ្សេង ៗ ។

ពាក្យថា **មេ** ជាការប្រកាសខ្លួន ។

ពាក្យថា **សុតំ** ជាការប្រកាសធម៌ ។

ពិតណាស់ ក្នុងពាក្យថា **ឯវម្មេសុតំ** នេះ មានសេចក្តីសង្ខេបដូចតទៅនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់មិនធ្វើកិច្ចដទៃនៃវិញ្ញាណវិថី ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយក្នុងអារម្មណ៍ ដោយប្រការផ្សេង ៗ តែខ្ញុំម្ចាស់ធ្វើកិច្ចនេះ ធម៌នេះខ្ញុំម្ចាស់ស្តាប់ហើយ ។ ពាក្យថា **ឯវំ** ជាការប្រកាសពាក្យដែលគួរអធិប្បាយ ពាក្យថា **មេ** ជាការប្រកាសបុគ្គល ពាក្យថា **សុតំ** ជាការប្រកាសកិច្ចនៃបុគ្គល ។ មានពាក្យអធិប្បាយដូច្នេះថា ព្រះសូត្រដែលខ្ញុំម្ចាស់នឹងសម្តែង ខ្ញុំម្ចាស់បានសម្តែងហើយយ៉ាងនេះ ។ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា **ឯវំ** ជាការអធិប្បាយអាការផ្សេង ៗ របស់សន្តានចិត្ត ដែលមានការកាន់យកអត្ថ និងព្យញ្ជនៈផ្សេង ៗ គ្នា ។

ពិតហើយ សព្ទថា **ឯវំ** នេះ ជាការបញ្ញត្តិអាការ សព្ទថា **មេ** ជាការសម្តែងកត្តា (អ្នកធ្វើ) សព្ទថា **សុតំ** ជាការសម្តែងវិស័យ ដោយការអធិប្បាយត្រឹមប៉ុណ្ណោះ រមែងជាអ្នកធ្វើការសន្និដ្ឋានបានថា ដោយសន្តានចិត្តដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការផ្សេងគ្នា ព្រះថេរៈប្រកបដោយសន្តានចិត្តនោះ ទើបជាកត្តា និងទទួលអារម្មណ៍បាន ។

ន័យម្យ៉ាងទៀតសព្ទថា **ឯវំ** ជាការសម្តែងកិច្ចនៃបុគ្គល សព្ទថា **សុតំ** ជាការសម្តែងកិច្ចនៃវិញ្ញាណ សព្ទថា **មេ** ជាការសម្តែងដល់បុគ្គល ដែលប្រកបដោយកិច្ចទាំង ២ ។

ក្នុងពាក្យថា **ឯវម្មេ សុតំ** នេះ មានសេចក្តីសង្ខេបថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មកដោយវោហារនៃចំណែកវិញ្ញាណ ដោយបុគ្គលដែលបរិបូរណ៍ដោយចំណែកកិច្ច និងវិញ្ញាណកិច្ច ។

បណ្ដាបទទាំងឡាយនោះ បទថា **ឯវំ** ជាអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ ដោយអត្ថថាជាក់ស្ដែង និងបទថា **មេ** ជាអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ ដោយបរមត្ថ ក្នុងសេចក្ដីនេះនៅមានប្រការពិសេសទៀត គឺ សេចក្ដីដែលព្រះថេរៈបានអធិប្បាយថា **ឯវំ** ឬ **មេ** មានដោយបរមត្ថ ។

បទថា **សុតំ** ជាវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ ។

អធិប្បាយក្នុងបទថា **សុតំ** នេះ អារម្មណ៍តាមសោតៈនេះ មានដោយបរមត្ថពិត ។

បទថា **ឯវំ** និង **មេ** ចាត់ជាឧបាទាយបញ្ញត្តិ ព្រោះព្រះថេរៈពោលសំដៅយកធម៌ដែលមកប៉ះខ្ទប់សោតៈ និងខន្ធដែលរាប់នៅក្នុងសន្ដានរបស់ខ្លួននោះ ។

បទថា **សុតំ** ជាឧបនិធាបញ្ញត្តិ ព្រោះព្រះថេរៈពោលដល់វត្ថុដែលឃើញហើយ ។

មយ៉ាងទៀត ក្នុងសេចក្ដីនេះ ព្រះថេរៈសម្ដែងការមិនល្ងង់ខ្លៅដោយពាក្យថា **ឯវំ** អធិប្បាយថា អ្នកល្ងង់ខ្លៅ រមែងមិនអាចសម្រេចបានដោយប្រការផ្សេង ៗ ។

ដោយពាក្យថា **សុតំ** ព្រះថេរៈសម្ដែងការមិនភ្លេចភ្លាំងព្រះពុទ្ធវចនៈ ដែលបានស្ដាប់មកហើយ អធិប្បាយថា **សុត** ជាអ្នកបានភ្លេចភ្លាំងហើយ អ្នកនោះរមែងនឹកមិនឃើញថា យើងបានស្ដាប់មកហើយដោយកាលដទៃ ការសម្រេចនៃបញ្ញារបស់ព្រះថេរៈនោះ រមែងមាន ព្រោះការមិនល្ងង់ខ្លៅ ចំណែកការសម្រេចនៃសតិ រមែងមានបាន ព្រោះការមិនវង្វេង ។

បណ្ដា ២ យ៉ាងនោះ សមត្ថភាពក្នុងការទ្រទ្រង់ចាំព្យញ្ជនៈ មានបានដោយ

សតិ មានបញ្ញាជាតួនាំ សមត្ថភាពក្នុងការយល់អត្ថដោយបញ្ញា មានសតិជាតួនាំ សេចក្ដីសម្រេចនៃបុគ្គលជាឃ្លាំងធម៌ ដោយអំណាចក្នុងការរក្សាឃ្លាំងធម៌ដែលដល់ព្រមដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ មានបានព្រោះប្រកបដោយសមត្ថភាពទាំងពីរយ៉ាងនោះ ។

ន័យម្យ៉ាងទៀត ដោយពាក្យថា **ឯវំ** ព្រះថេរៈសម្ដែងការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយល្អ រមែងមិនមានការឃើញច្បាស់ដោយប្រការផ្សេង ៗ ដោយពាក្យថា **សុតំ** លោកសម្ដែងសេចក្ដីមិនរាយមាយ ព្រោះបុគ្គលមានចិត្តរាយមាយ មិនស្ដាប់សេចក្ដីពិត បុគ្គលដែលមានចិត្តរាយមាយ សូម្បីត្រូវគេប្រាប់ដោយគុណវិសេសគ្រប់យ៉ាង ក៏នៅពោលថា ខ្ញុំម្ចាស់ស្ដាប់មិនច្បាស់លាស់ សូមលោកពោលទៀត ក៏ក្នុងសេចក្ដីនេះ ព្រោះការស្ដាប់ដោយការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយល្អ បុគ្គលរមែងតាំងខ្លួនដោយល្អ និងភាពជាអ្នកធ្វើបុណ្យទុកហើយក្នុងកាលមុនឲ្យសម្រេចបាន ចំណែកបុគ្គលមិនបានតាំងខ្លួនទុកដោយល្អ និងមិនបានធ្វើបុណ្យទុកក្នុងកាលមុន មិនមានការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយល្អនោះ ។ ព្រោះសេចក្ដីមិនរាយមាយ បុគ្គលទើបញុំាងការស្ដាប់ធម៌ដោយល្អបាន និងការចូលទៅសេពគប់សប្បុរសឲ្យសម្រេច ។ ពិតណាស់ បុគ្គលដែលមានចិត្តរាយមាយ មិនអាចនឹងស្ដាប់ធម៌បាន ហើយការស្ដាប់ធម៌ រមែងមិនកើតមានដល់បុគ្គល ដែលមិនចូលទៅសេពគប់សប្បុរស ។

ន័យម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុដែលលោកពោលទុកថា បទថា **ឯវំ** ជាបទសម្ដែងអាការផ្សេង ៗ របស់សន្តានចិត្តដែលមានការទទួលយកអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ

ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយប្រការផ្សេង ៗ គ្នា និងអាការដែលល្អយ៉ាងនេះ រមែងមិនមានដល់បុគ្គល ដែលមិនបានតម្កល់ខ្លួនទុកដោយល្អ ឬមិនបានធ្វើបុណ្យទុកក្នុងកាលមុន ដូច្នោះ លោកសម្តែងការដល់ព្រមនៃចក្រទាំងពីរ ខាងចុងរបស់ខ្លួនដោយការចម្រើននេះ ដោយបទថា ឯវំ លោកសម្តែងការដល់ព្រមនៃចក្រទាំង ២ ខាងដើមរបស់ខ្លួន ដោយបទថា **សុតំ** ។ ពិតហើយ ការស្តាប់ធម៌ រមែងមិនកើតមានដល់អ្នកនៅក្នុងប្រទេសដែលមិនសមគួរ ឬអ្នកវៀរចាកការសេពគប់សប្បុរស ការបរិសុទ្ធិនៃអាសវក្កិលេស រមែងមិនសម្រេចមានដល់បុគ្គលនោះ ព្រោះការសម្រេចនៃចក្រទាំង ២ ខាងចុង ។

ការបរិសុទ្ធិនៃបយោគសម្បត្តិ រមែងមាន ព្រោះសេចក្តីសម្រេចនៃចក្រទាំង ២ ខាងដើម ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីសម្រេចនៃការឆ្លាតក្នុងអធិគម (បដិវេធ) រមែងមានដល់បុគ្គលនោះ ព្រោះសេចក្តីបរិសុទ្ធិនៃអាសវក្កិលេស សេចក្តីសម្រេចនៃការឆ្លាតក្នុងអគម (បរិយត្តិ) រមែងមាន ព្រោះសេចក្តីបរិសុទ្ធិនៃបយោគសម្បត្តិ (សេចក្តីព្យាយាម) ព្រះថេរៈពេលដែលនឹងរៀបរៀងនិទានវចនៈទុកក្នុងឋានៈដែលសមគួរ ពាក្យរបស់លោកជាអ្នកដល់ព្រមដោយអាគម និងអធិគម ជាអ្នកបរិសុទ្ធចាកអាសវក្កិលេស រមែងគួរដោយបយោគសម្បត្តិ ជាព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគ ដូចរស្មីពណ៌មាស និងប្រាក់ ផ្សាយចេញពីព្រះអាទិត្យដែលកំពុងរះ ប្រៀបដូចជាការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយល្អ ជាតួនាំ (ការធ្វើ) កុសលកម្ម ទើបពោលពាក្យជាដើមថា **ឯវម្មេ សុតំ** ដូច្នេះ ។

ន័យម្យ៉ាងទៀត ដោយពាក្យនេះថា **ឯវំ** ព្រះថេរៈសម្តែងការៈ គឺ ការដល់ព្រមដោយអត្ថប្បដិសម្ភិទា និងបដិភាណប្បដិសម្ភិទារបស់ខ្លួន ដោយពាក្យដែលសម្តែងដល់បដិវេធមានប្រការផ្សេង ៗ ដោយពាក្យថា **សុតំ** នេះ លោកសម្តែងសភាវៈ គឺ ការដល់ព្រមនៃធម្មប្បដិសម្ភិទា និងនិរុត្តិប្បដិសម្ភិទា ដោយពាក្យដែលសម្តែងដល់ការឃើញច្បាស់ប្រភេទនៃធម៌ដែលនឹងត្រូវស្តាប់ ម្យ៉ាងទៀត ព្រះថេរៈកាលពោលពាក្យដែលសម្តែងដល់ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយល្អថា **ឯវំ** ដូច្នេះ ទើបសម្តែងថា ធម៌ទាំងនេះ ដែលខ្ញុំម្ចាស់តាមសម្លឹងដោយចិត្ត ជាក់ច្បាស់ដោយល្អដោយទិដ្ឋិហើយ កាលនឹងពោលពាក្យដែលសម្តែងដល់ការតាមប្រកប ការស្តាប់នេះថា **សុតំ** ដូច្នេះ ទើបសម្តែងថា ធម៌ជាច្រើនដែលខ្ញុំម្ចាស់ស្តាប់មកហើយ ទ្រទ្រង់ចាំទុកហើយ ទន្ទេញរត់មាត់ហើយ យ៉ាងនេះ ។

ព្រះថេរៈកាលនឹងសម្តែងសេចក្តីបរិបូណ៌នៃអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ដោយពាក្យទាំងពីរនោះ ទើបញ៉ាំងសេចក្តីអើពើឲ្យកើតឡើងក្នុងការស្តាប់ ពិតណាស់ ការមិនស្តាប់ធម៌ដែលបរិបូណ៌ដោយអត្ថ និងព្យញ្ជនៈ ដោយអើពើ រមែងប្រាស-ចាកប្រយោជន៍យ៉ាងធំ ព្រោះដូច្នោះ គួរធ្វើសេចក្តីអើពើ ហើយស្តាប់ធម៌ដោយគោរពចុះ ។

ក៏ដោយពាក្យទាំងអស់នេះថា **ឯវំមេ សុតំ** (ជាការសម្តែងថា) ព្រះ-អានន្ទ កាលមិនដាក់ធម៌ដែលព្រះតថាគតប្រកាសសម្តែងហើយ ទុកឲ្យនៅឆ្ងាយពីខ្លួន ឈ្មោះថា កន្លងភូមិនៃអសប្បុរស ប្តេជ្ញាភាពជាសាវក ឈ្មោះថា ឈានឡើងកាន់ភូមិនៃសប្បុរស ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយពាក្យទាំងអស់នេះថា **ឯវំមេ**

សុតំ ជាដើម ក៏ព្រះថេរៈរមែងញ៉ាំងចិត្តឲ្យចេញចាកអសទ្ធម្ម ឲ្យតាំងនៅក្នុងព្រះសទ្ធម្ម ព្រះថេរៈកាលសម្តែងថា ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មកដោយផ្ទាល់ចំពោះព្រះភក្ត្រ ឈ្មោះថា រមែងសម្តែងខ្លួនដោយអាងព្រះតថាគត ពិតហើយ នៅក្នុងព្រះតម្រាស់របស់ព្រះជិនស្រី ប្រតិស្ឋានទេតិធម៌ទុក ។

ន័យម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា **ឯវម្មេ សុតំ** ព្រះថេរៈញ៉ាំងភាពជាអ្នកមិនមានសទ្ធាក្នុងធម៌នេះ របស់ទេវតា និងមនុស្សទាំងពួងឲ្យអស់ទៅ ឲ្យកើតការដល់ព្រមនៃសទ្ធាដោយមិនអាងថា សូត្រនោះលោកជាអ្នកធ្វើឲ្យកើតដោយខ្លួនឯង និងប្រកាសការស្តាប់ជាមុនថា សូត្រនេះខ្ញុំម្ចាស់បានទទួលការស្តាប់តមកពីទីចំពោះព្រះភក្ត្ររបស់ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ជាអ្នកអង់អាចដោយវេសារជ្ជធម៌ ៤ ទ្រទ្រង់ទុកនូវទសពលញ្ញាណ ១០ ទ្រង់តាំងទុកនៅក្នុងឋានៈ ជាអ្នកអាចហ៊ានបន្លឺសីហនាទបានប្រសើរជាងសត្វគ្រប់ជំពូក ជាធំដោយព្រះធម៌ ជាព្រះធម្មរាជា ជាព្រះធម្មាធិបតី ជាប្រទីបដោយធម៌ ជាទីពឹងដោយធម៌ ជាព្រះបាទចក្រពត្តិប្រសើរដោយព្រះសទ្ធម្ម អ្នកត្រាស់ដឹងឯងដោយប្រពៃ មិនគួរធ្វើសេចក្តីសង្ស័យ ឬសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ក្នុងអត្ថ ក្នុងធម៌ ក្នុងបទ ឬក្នុងព្យញ្ជនៈ ក្នុងសូត្រនេះឡើយ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលពាក្យនេះទុកថា " ព្រះសាវករបស់ព្រះគោតមពោលយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ញ៉ាំងអសទ្ធម្មឲ្យវិនាស ញ៉ាំងសទ្ធាក្នុងសាសនាឲ្យចម្រើន " ។

អធិប្បាយ " សមយ " ស័ព្ទ

បទថា **ឯកំ** ជាបទសម្តែងដល់ចំនួនរាប់ បទថា **សមយំ** ជាបទសម្តែងវេលាដែលមិនកំណត់ពិតប្រាកដ ។

សមយ ស័ព្ទ ក្នុងបទថា ឯកំ **សមយំ** នោះ រមែងប្រាកដក្នុងអត្ថថា ៖

សមវាយ (ព្រមព្រៀង) **ខណៈ កាល សមូហ** (ការប្រជុំ) **ហេតុ ទិដ្ឋិ បដិលាភ** (ការបាន) **បហាន** (ការលះ) និង **បដិវេធ** (ការឃើញច្បាស់) ។

ពិតហើយ **សមយ** ស័ព្ទនោះ មានការព្រមព្រៀងជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមយ៉ាងនេះថា សូម្បីដូច្នោះ ក្នុងថ្ងៃស្អែកនេះ ពួកយើងអាស្រ័យកាលសម័យ (សមគួរ) គប្បីចូលទៅរក ដូច្នេះ ។

មាន **ខណៈ** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏ខណៈនិងសម័យមួយ រមែងមានដើម្បីប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ ដូច្នេះ ។

មាន **កាល** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា វេលាក្តៅ វេលាក្តៅខ្លាំង ដូច្នេះ ។

មានការ **ប្រជុំ** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ប្រជុំធំក្នុងព្រៃធំ ។

មាន **ហេតុ** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភទ្ទាលិ សូម្បីហេតុនោះឯង លោកមិនបានដឹងថា ព្រះមានព្រះភាគប្រថាប់គង់នៅក្រុងសាវត្ថី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់នឹងដឹងយើងថា ភិក្ខុឈ្មោះថា ភទ្ទាលិ មិនធ្វើការសិក្សាក្នុងព្រះសាសនារបស់ព្រះសាស្តាឲ្យបរិបូណ៌ ម្នាលភទ្ទាលិ ហេតុនោះឯងដែលលោកមិនទាន់បានសម្រេចយ៉ាងនេះ ។

មាន **ទិដ្ឋិ** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ដោយសម័យនោះឯង បរិព្វាជក

ឈ្មោះ **ឧគ្គាហមានៈ** ជាបុត្តរបស់សមណមុណ្ឌិកាអាស្រ័យនៅក្នុងសួនផ្កាម្លិះ ដែលមានសាលាមួយជាកន្លែងបង្រៀនលទ្ធិ សម្បូរដោយដើមទន្លាប់ ។

មានការ **បានចំពោះ** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា អ្នកប្រាជ្ញលោកហៅថា បណ្ឌិត ព្រោះបានទទួលប្រយោជន៍ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងសម្បរាយភព ។

មានការ **លះបង់** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បានធ្វើទីបំផុតនៃទុក្ខ ព្រោះលះបង់មានះបានដោយល្អ ។

មានការ **ឃើញច្បាស់** ជាអត្ថ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ទុក្ខមានអត្ថថា បៀតបៀន ត្រូវតាក់តែង ធ្វើឲ្យក្តៅក្រហាយ ប្រែប្រួល និងមានអត្ថថា គួរកំណត់ដឹង ។

តែក្នុងទីនេះ **សមយ** ស័ព្ទនោះ មាន **កាល** ជាអត្ថ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះថេរៈទើបសម្តែងថា ក្នុងសម័យមួយ បណ្តាសម័យដែលចែកកាលចេញជា ឆ្នាំ រដូវ ខែ កន្លះខែ ពេលយប់ ពេលថ្ងៃ ពេលព្រឹក ពេលថ្ងៃត្រង់ ពេលល្ងាច យាមខាងដើម យាមកណ្តាល យាមខាងចុង និងមួយខណៈ ជាដើម ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ សូត្រណា ៗ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកក្នុងឆ្នាំ រដូវ ខែ បក្ខ ពេលយប់ ពេលថ្ងៃណា ៗ ក្នុងបណ្តាសម័យ មានឆ្នាំជាដើមនោះ សូត្រទាំងអស់នោះ ព្រះថេរៈដឹងច្បាស់ គឺ កំណត់ទុកដោយល្អដោយបញ្ញាទៅតាមសេចក្តីពិត ព្រោះថា កាលលោកពោលយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ក្នុងឆ្នាំនោះ រដូវនោះ ខែនោះ បក្ខនោះ ពេលខែនោះ ពេលថ្ងៃនោះ នរណា ៗ មិនអាចចាំបានដោយងាយ មិនអាចនឹងសម្តែងដោយខ្លួនឯង ឬឲ្យ

អ្នកដទៃសម្តែងបាន ហើយនឹងត្រូវនិយាយគ្នាច្រើន ដូច្នោះ ព្រះថេរៈទើបរួបរួមសេចក្តីនោះទុកក្នុងបទតែមួយយ៉ាងនោះ ហើយពោលថា **ឯកំ សមយំ** យ៉ាងនេះ ។

ន័យម្យ៉ាងទៀត សម័យទាំងនេះ ដែលព្រះមានព្រះភាគ ចែកប្រភេទកាលវេលាចេញជាច្រើន ដែលប្រាកដច្បាស់ ដោយច្រើនក្នុងពួកទេវតា និងមនុស្សជាដើម យ៉ាងនេះគឺ សម័យស្តេចចុះកាន់ព្រះគភ៌ សម័យប្រសូត សម័យកើតសេចក្តីសង្វេគ សម័យស្តេចចេញបួស សម័យទ្រង់ធ្វើទុក្ករកិរិយា សម័យឈ្នះមារ សម័យត្រាស់ដឹង សម័យនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន សម័យទេសនា សម័យបរិ-និព្វាន ។ ព្រះថេរៈសម្តែងថា សម័យមួយ ពោលគឺ សម័យទេសនា ក្នុងបណ្តាសម័យទាំងឡាយនោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះថេរៈសំដៅយកសម័យនៃកិច្ច ដែលប្រកបដោយករុណាក្នុងបណ្តាសម័យនៃកិច្ចដែលប្រកបដោយបញ្ញា និងករុណា សម័យនៃការបដិបត្តិដើម្បីប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃ ។ ក្នុងបណ្តាសម័យនៃការបដិបត្តិដើម្បីប្រយោជន៍ខ្លួន និងប្រយោជន៍អ្នកដទៃ សម័យនៃធម្មីកថា ក្នុងបណ្តាសម័យនៃករណីទាំងពីររបស់អ្នកប្រជុំគ្នា សម័យនៃទេសនា ក្នុងបណ្តាសម័យនៃការទេសនា និងការបដិបត្តិ សម័យណាមួយ ក្នុងបណ្តាសម័យទាំងឡាយនោះ ទើបពោលថា **ឯកំ សមយំ** ដូច្នេះ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ក្នុងទីនេះលោកមិនសម្តែងដូចក្នុងអភិធម្មនោះ លោកធ្វើការសម្តែងដោយសត្តមីវិភត្តិថា **យស្មឹ សមយេ កាមាវចរំ** និងថា **យស្មឹ សមយេ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ** ក្នុងសុត្តបទដទៃក្រៅពីគម្ពីរនេះ និងវិន័យ

លោកធ្វើការសម្តែងដោយតតិយាវិភត្តិថា **តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា** តែធ្វើការសម្តែងអធិប្បាយជាទុតិយាវិភត្តិថា **ឯកំ សមយំ** ។

ឆ្លើយថា ព្រោះក្នុងទីនោះមានសេចក្តីយ៉ាងនោះ តែក្នុងទីនេះមានសេចក្តីយ៉ាងនេះ (មានសេចក្តីម្យ៉ាងម្នាក់) ។

ពិតហើយ ក្នុងបណ្តាអភិធម្មជាដើមទាំងឡាយនោះ ក្នុងអភិធម្ម និងក្នុងសុត្តបទដទៃក្រៅពីនេះ **សមយ** ស័ព្ទ មានសេចក្តីក្នុងអធិករណៈ (សត្តមីវិភត្តិ) និងមានសេចក្តីជាភាវលក្ខណៈដោយភាវៈ ។ ព្រោះថា **សមយ** ជាអធិករណៈមានកាលជាអត្ថ និងមានសមូហៈជាអត្ថ ហើយលោកកំណត់ថា ជាភាវៈនៃធម៌ទាំងឡាយ មានផស្សៈជាដើម ដែលលោកពោលទុកហើយក្នុងទីនោះ ៗ ដោយភាវៈនៃសម័យ ពោលគឺ ខណៈ ការប្រជុំ និងហេតុ ។ ព្រោះដូច្នោះ ដើម្បីឲ្យសេចក្តីនោះជាក់ច្បាស់ លោកទើបសម្តែងអធិប្បាយជាសត្តមីវិភត្តិ ក្នុងបទនោះ ។ ពិតហើយ សម័យនៃការបញ្ញត្តិសិក្ខាបទនោះ សូម្បីព្រះសារីបុត្តជាដើម ក៏ដឹងបានដោយលំបាក ។

ព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងទ្រង់បញ្ញត្តិសិក្ខាបទ ដោយសម័យនោះ ដែលជាហេតុ និងជាករណៈ ហើយកាលដែលទ្រង់សម្លឹងដល់ហេតុនៃការបញ្ញត្តិសិក្ខាបទទ្រង់ប្រថាប់នៅក្នុងទីនោះ ៗ ព្រោះដូច្នោះ ដើម្បីនឹងឲ្យជាក់ច្បាស់ដល់សេចក្តីនោះទើបព្រះអង្គធ្វើការសម្តែងអធិប្បាយ ជាតតិយាវិភត្តិក្នុងបទនោះ ។ តែក្នុងទីនេះ និងក្នុងទីដទៃ ដែលមានសេចក្តីយ៉ាងនេះ **សមយ** ស័ព្ទ ចុះក្នុងអត្ថនៃទុតិយាវិភត្តិ ។

ពិតហើយ ក្នុងសម័យណាព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សម្តែងព្រះសូត្រនេះ ឬ សូត្រដទៃ ក្នុងសម័យនោះ ព្រះអង្គប្រថាប់នៅដោយធម៌ជាគ្រឿងនៅ គឺ ករុណា តែម្យ៉ាង ព្រោះដូច្នោះ ដើម្បីធ្វើសេចក្តីនោះឲ្យជាក់ច្បាស់ ទើបលោកធ្វើការសម្តែងអធិប្បាយជាទុតិយាវិភត្តិទុកក្នុងបទនេះ ។

ហេតុនោះលោកទើបពោលពាក្យនេះទុកថា សម្ព័ន្ធដល់សេចក្តីនោះ ៗ ហើយលោកពោល **សមយ** សព្ទ ទុកក្នុងទីដទៃផងដោយសត្តមីវិភត្តិ និងតតិយាវិភត្តិ តែក្នុងទីនេះ លោកពោល **សមយ** សព្ទនោះ ទុកដោយតតិយាវិភត្តិ ។

ចំណែកបុរាណាចារ្យទាំងឡាយពណ៌នាទុកថា **សមយ** សព្ទនោះ មានប្រភេទដែលអាចបែងចែកការនិយាយបានដូច្នេះថា **តស្មឹ សមយេ , តេន សមយេ** ឬថា **តំ សមយេ** តែពោលដោយសេចក្តីចុះក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្តិ ក្នុងទីទាំងពួងដូច្នេះ ។ ព្រោះដូច្នោះ សូម្បីកាលលោកពោលថា **ឯកំ សមយំ** គួរជ្រាបសេចក្តីថា **ឯកស្មឹ សមយេ** ដូច្នេះ ។

អធិប្បាយ ភគវា

[២] ពាក្យថា **ភគវា** ជាពាក្យពោលដោយគោរព ព្រោះបុគ្គលទាំងឡាយហៅគ្រូក្នុងលោកថា **ភគវា** ក៏ព្រះមានព្រះភាគនេះ ឈ្មោះថា គ្រូរបស់សត្វគ្រប់ចំពូក ព្រោះជាអ្នកប្រសើរដោយព្រះគុណគ្រប់យ៉ាង ព្រោះដូច្នោះ គួរជ្រាបគ្រូថា **ភគវា** ដូច្នេះ ។

សូម្បីបុរាណាចារ្យទាំងឡាយ លោកក៏បានពោលទុកថា
ពាក្យថា ភគវា ជាពាក្យដ៏ប្រសើរ ពាក្យថា ភគវា

ជាពាក្យខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅថា អ្នកប្រកបដោយសេចក្ដីគោរពកាន់យកថា ភគវា ដូច្នេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត លោកពោលទុកថា ភគវា ព្រោះមានព្រះភាគ្យ (បារមីធម៌) ព្រោះកាច់បំបាក់នូវកង់កិលេស ព្រោះប្រកបដោយបុញ្ញសិរី (ព្រោះចែកកម្ម) ព្រោះសោយនូវព្រហ្មវិហារធម៌ និងព្រោះខ្ជាក់ចោលនូវការវិលវល់ កើតស្លាប់ក្នុងភពទាំង ៣ ។

គប្បីជ្រាបខ្លឹមសាររបស់បទថា ភគវា នេះ ព្រោះអំណាចគាថានេះដោយពិស្ដារ ពិតហើយ ស័ព្ទថា ភគវា នុ៎ះ លោកពោលទុកហើយក្នុងពុទ្ធានុស្សតិ-និទ្ទេសក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

ក្នុងអធិការនេះ ដោយពាក្យអធិប្បាយត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ព្រះថេរៈកាលសម្ដែងធម៌តាមដែលខ្លួនបានស្ដាប់មកដោយពាក្យថា ឯវម្មេ សុតំ ឈ្មោះថា រមែងធ្វើសរីរៈ គឺ ព្រះធម៌របស់ព្រះមានព្រះភាគឲ្យប្រចក្ស ព្រោះហេតុនោះ ព្រះថេរៈរមែងញ៉ាំងជនដែលកើតការអផ្សុក ព្រោះមិនឃើញព្រះសាស្ដា ឲ្យបានដូរចិត្តថា បាវចនៈដែលខ្វះសាស្ដារមែងមិនមាន នេះជាសាស្ដារបស់យើងទាំងឡាយ ព្រះ-ថេរៈកាលសម្ដែង ការដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនបានគង់នៅក្នុងសម័យនោះ ។ ពាក្យថា ឯកំ សមយំ ភគវា ធ្វើការរំលត់នូវរូបកាយឲ្យស្ទុះទៅ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះថេរៈរមែងញ៉ាំងជនដែលស្រវឹងក្នុងជីវិតឲ្យតក់ស្លុតថា ៖

ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ទ្រង់សម្ដែងអរិយធម៌មានឈ្មោះយ៉ាងនេះ ទ្រទ្រង់

ទុកនូវកម្លាំង ១០ មានព្រះវរកាយដូចជុំពេជ្រ ស្ដេចបរិនិព្វានហើយ ដោយប្រយោជន៍អ្វីដែលធ្វើសេចក្ដីសង្ឃឹមក្នុងជីវិតឲ្យកើតឡើង និងធ្វើសេចក្ដីឧស្សាហ៍របស់ជននោះ ឲ្យកើតឡើងក្នុងព្រះសទ្ធម្ម ។

ព្រះថេរៈកាលពោលថា **ឯវំ** រមែងសម្ដែងអធិប្បាយដល់សម្បត្តិ គឺ ទេសនា ។ កាលពោលថា **មេ សុតំ** រមែងសម្ដែងអធិប្បាយដល់សាវកសម្បត្តិ ។ កាលពោលថា **ឯកំ សមយំ** រមែងសម្ដែងអធិប្បាយដល់កាលសម្បត្តិ ។ កាលពោលថា **ភគវា** រមែងសម្ដែងដល់ទេសកសម្បត្តិ ។

ហេតុដែលនាំឲ្យមានឈ្មោះថា ក្រុងឧក្កដ្ឋា

ពាក្យថា **ឧក្កា** ក្នុងពាក្យថា **ឧក្កដ្ឋាយំ វិហរតិ** នេះ សំដៅយកដួងប្រទីប ហើយក្រុងនោះគេហៅថា **ឧក្កដ្ឋា** ព្រោះអ្នកក្រុងនាំគ្នាលើកគប់ភ្លើងក្នុងវេលាយប់ដោយគិតថា ថ្ងៃមង្គល ខណៈល្អ ឫក្សល្អ កុំឲ្យកន្លងហួសទៅ ។ លោកអធិប្បាយទុកថា ព្រោះក្រុងនោះអ្នកស្រុកអុចប្រទីប មានគប់បំភ្លឺជិតក្រុងឈ្មោះ **ឧក្កដ្ឋា** នោះ ។ បទថា **ឧក្កដ្ឋាយំ** ជាសត្តមីវិភត្តិចុះក្នុងអត្ថថា **ជិត** ។ បទថា **វិហរតិ** នេះ ជាពាក្យសម្ដែងដល់ការព្រមព្រៀងនៃការនៅ ក្នុងបណ្ដាការនៅដោយការផ្លាស់ប្ដូរឥរិយាបថ ការរស់នៅដូចពួកទេព ដូចពួកព្រហ្ម និងការរស់នៅដូចព្រះអរិយៈយ៉ាងណាមួយដែលមិនផ្សេងគ្នា តែក្នុងទីនេះជាការសម្ដែងការប្រកបដោយឥរិយាបថណាមួយ ក្នុងបណ្ដាឥរិយាបថ (ទាំងបួន) គឺ ដេក ដើរ ឈរ អង្គុយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ប្រថាប់ឈរក្ដី ស្ដេចយាងក្ដី ស្ដេចគង់ក្ដី ស្ដេចផ្ទំក្ដី គួរជ្រាបថា ប្រថាប់នៅទាំងអស់ ។

ពិតណាស់ ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ទ្រង់សម្រាកនូវការឈឺចុកចាប់ ដោយការប្តូរផ្លាស់ពីឥរិយាបថមួយ ទៅឥរិយាបថមួយ ទ្រង់រមែងបរិហារ គឺ ធ្វើអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅមិនឲ្យទ្រុឌទ្រោម ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលថា ប្រថាប់នៅ ដូច្នេះ ។

ដំណើរមករបស់ព្រៃសុភគវ័ន

ក្នុងបទថា *សុភគវនេ* នេះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅ ៖

ព្រៃឈ្មោះថា **សុភគ** ព្រោះស្អាត អធិប្បាយថា ស្រស់ស្អាត ព្រោះមានវត្ថុស្អាតល្អគួរជាទីប្រាថ្នា ដោយសម្រស់របស់ព្រៃនោះ មនុស្សជាច្រើនបាននាំគ្នាយកបាយ និងទឹកជាដើម ទៅបរិភោគលេងសប្បាយ នៅក្នុងព្រៃនោះឯងរហូតមួយថ្ងៃ ហើយធ្វើនូវសេចក្តីប្រាថ្នាចំពោះវត្ថុដែលគេចង់បានក្នុងទីនោះថា សូមឲ្យយើងខ្ញុំបាននូវកូនប្រុស-ស្រី ហើយចំពោះវត្ថុដែលគេប្រាថ្នានោះ ក៏បានសមតាមបំណង ។ ព្រៃនោះឈ្មោះថា **សុភគ** ព្រោះស្រស់ស្អាត ព្រោះមានវត្ថុស្អាតគួរជាទីប្រាថ្នា ដូចពណ៌នាមកនេះ ។ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **សុភគ** ព្រោះមនុស្សជាច្រើនជាប់ចិត្ត ។ ឈ្មោះថា **វន** (ព្រៃ) ព្រោះអត្ថថា សត្វទាំងឡាយចូលចិត្ត គឺ ធ្វើសត្វទាំងឡាយឲ្យស្រឡាញ់ពេញចិត្តដោយគុណសម្បត្តិរបស់ខ្លួននោះឯង អធិប្បាយថា ឲ្យកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ចំពោះខ្លួនឯង ដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **វន** (ព្រៃ) ព្រោះហៅរក អធិប្បាយថា ដូចសម្រែកអំពាវនាវរបស់ពួកសត្វបក្សី ដូចជាសត្វកោកិលា (សត្វតាវ៉ៅ) ជាដើម ដែលរីករាយជាមួយនឹងក្លិនផ្កាឈើ និងពណ៌ទាំងឡាយ ដែលមានមែកសាខា ស្លឹក

ចាស់-ទ្រុឌទ្រោមរបស់ដើមឈើដែលបាក់រលំព្រោះខ្យល់ ហាក់ដូចជាចង់ឲ្យមកចុះស៊ី មក ទុំខ្ញុំចុះ ។ ព្រៃនោះផង ភាពស្រស់ស្អាតនោះផង ដូច្នោះទើបឈ្មោះថា សុភគវ័ន ។ ក្នុងព្រៃសុភគវ័ននោះ ។ ធម្មតាព្រៃ មាន ២ ប្រភេទ គឺ ព្រៃដាំ និងព្រៃដុះឯង ។ ក្នុងព្រៃទាំង ២ ប្រភេទនោះ ព្រៃដាំ បានដល់ ព្រៃវេឡុវ័ន និងព្រៃជេតវ័ន ជាដើម ។ ព្រៃដុះឯង បានដល់ ព្រៃអន្ធវ័ន ព្រៃមហាវ័ន និងព្រៃអញ្ជនវ័ន ជាដើម ។ ព្រៃសុភគវ័ន គប្បីជ្រាបថា ជាព្រៃដុះឯង ។

សូម្បីដើមរាំងក្នុង ក្នុងពាក្យនេះថា *សាលរាជមូលេ* លោកក៏ហៅថា ដើម សាលៈ សមដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រៃសាល-វ័នធំ នៅមិនឆ្ងាយពីស្រុក ឬនិគម ហើយព្រៃសាលវ័ននោះ ដេរដាសទៅដោយ ដើមល្អុង ហើយត្រាស់ថា រវាងដើមរាំងទាំងគូ ។ សូម្បីដើមឈើដែលធំបំផុត លោកក៏ហៅថា ស្តេចឈើ សមដូចដែលលោកពោលទុកថា ៖

> **បពិត្រព្រះសម្មតិទេព ក្នុងផ្ទៃព្រះរាជឧទ្យាន ក្នុងព្រំដែន**
> **របស់ព្រះអង្គ មានដើមឈើធំ ៗ ជាច្រើនដើម មានមែក**
> **ត្រង់ ពណ៌ខៀវស្រងាត់ គួរជាទីមនោរម្យ ។**

សូម្បីដើមឈើណាមួយ ក៏ហៅថា ស្តេចឈើបានដែរ សមដូចព្រះមាន-ព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ គ្រានោះឯង គ្រាប់ជ្រៃគប្បីជ្រុះទៅ កាន់គល់ឈើណាមួយ ដូច្នេះជាដើម ។ តែក្នុងទីនេះ លោកសំដៅយកដើមឈើធំ បំផុត ឈ្មោះថា ស្តេចឈើ ។

អធិប្បាយ រាជ ស័ព្ទ

ចំណែក **រាជ** ស័ព្ទ នៃបទថា **សាលរាជមូលេ** នោះ រមែងញុំាងដើមឈើនោះឯង ឲ្យក្លាយទៅជាដើមឈើធំបំផុត ដូចមានប្រយោគជាដើមថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ អ្នកតាំងនៅក្នុងធម៌ក៏ ..... ដើមជ្រៃដែលធំរឹងមាំ ស្មូម្បីក្នុងទឹកន្ទៃងជទៃ ។ ក្នុងពាក្យថា **សាលរាជមូលេ** នោះ ចែកចេញជាសមាស ២ យ៉ាង (ឆដ្ឋីតប្បុរិសសមាសថា) **សាលានំ រាជា** (ស្តេចនៃដើមឈើទាំងឡាយ) ព្រោះហេតុនោះទើបឈ្មោះថា សាលរាជខ្ញុះ និងថា (វិសេសនបុព្វបទកម្មធារយសមាសថា) **សាលោ ច សោ ឆេដ្ឋកដ្ឋេន រាជា ច** ដើមសាលៈនោះផង ជារាជាព្រោះធំជាងគេបំផុតផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា សាលរាជា ។ បទថា **មូលំ** ប្រែថា ជិត ព្រោះថា **មូល** ស័ព្ទនេះ ប្រើក្នុងអត្ថថា ជិតគល់ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលគប្បីរំលើងគល់ ដោយទីបំផុតសូម្បីដើមស្មៅជីរ ។ **មូល** ស័ព្ទ ប្រើក្នុងហេតុដែលមិនទូទៅ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា សេចក្តីលោភជាឫសគល់នៃអកុសល ម្យ៉ាងទៀត **មូល** ស័ព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថថា ជិត ក្នុងប្រយោគជាដើមថា នៅពេលថ្ងៃត្រង់ ស្រមោលនៅចំពីលើ ដោយហេតុថា ស្រមោលរបស់ដើមឈើនៅចំពីលើខ្ទួនក្នុងពេលថ្ងៃត្រង់ ហើយស្លឹកឈើជ្រុះនៅពេលស្ងប់ខ្យល់ ស្រមោលនឹងនៅចំពីលើដើមឈើ ស្លឹកឈើក៏ជ្រុះក្បែរគល់ឈើ ។ តែក្នុងទីនេះ **មូល** ស័ព្ទ សំដៅយកអត្ថថា **សមីប** (ជិត) ព្រោះដូច្នោះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងពាក្យថា **សាលរាជមូលេ** យ៉ាងនេះថា នៅក្បែរដើមសាលរាជ ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ គប្បីមានពាក្យសួរថា បើថា ព្រះមានព្រះភាគគង់នៅក្នុង

ក្រុងឧក្កដ្ឋាមុននោះសោត ក៏មិនគួរពោលថា នៅជិតដើមសាលរាជក្នុងព្រៃ **សុភគវ័ន** បើទ្រង់គង់នៅជិតដើមសាលរាជក្នុងព្រៃសុភគវ័ននោះសោត ក៏មិនគួរពោលថា នៅក្នុងក្រុងឧក្កដ្ឋា ។ ព្រោះថា ព្រះអង្គមិនគង់នៅពីរកន្លែងក្នុងពេលតែមួយនោះទេ ឆ្លើយថា ក៏ឯសេចក្ដីនោះ មិនគួរយល់ឃើញយ៉ាងនេះ យើងទាំងឡាយបានពោលទុកហើយថា សត្តមីវិភត្តិចុះក្នុងអត្ថថា ជិត ។ ព្រោះដូច្នោះ ហ្វូងគោ កាលដើរ ជិតទន្លេគង្គា និងទន្លេយមុនាជាដើម រមែងត្រូវហៅថា ត្រាច់ទៅជិតទន្លេគង្គា ជិតទន្លេយមុនា យ៉ាងណា សូម្បីក្នុងទីនេះក៏ដូច្នោះ គឺព្រះមានព្រះភាគគង់នៅក្នុងព្រៃសុភគវ័នជិតក្រុងឧក្កដ្ឋា (និង) ក្នុងទីជិតដើមសាលរាជ លោកក៏ហៅថា គង់នៅទីជិតដើមសាលរាជក្នុងព្រៃសុភគវ័នជិតក្រុងឧក្កដ្ឋា ដូច្នេះ ។ ក៏ពាក្យថា **ឧក្កដ្ឋា** ជាពាក្យប្រាប់ដល់គោចរគាម ។ សូម្បីពាក្យថា **សុភគវ័នំ** ជាពាក្យប្រាប់ដល់ទីកន្លែងនៅដ៏សមគួររបស់បព្វជិត ។ ក្នុងពាក្យ ២ នោះ ព្រះអានន្ទសម្ដែង ដល់ការដែលទ្រង់ធ្វើសេចក្ដីអនុគ្រោះដល់គ្រហស្ថ របស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដោយការបញ្ជាក់ដល់ក្រុងឧក្កដ្ឋា សម្ដែងដល់ការដែលទ្រង់ធ្វើសេចក្ដីអនុគ្រោះដល់បព្វជិត ដោយការបញ្ជាក់ដល់ព្រៃសុភគវ័ន ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះអានន្ទសម្ដែងនូវការវៀរចាកអត្តកិលមថានុយោគ ដោយទ្រង់ទទួលបច្ច័យដោយពាក្យដើម (ឧក្កដ្ឋា) សម្ដែងដល់ការវៀរចាកកាមសុខល្លិកានុយោគ ដោយទ្រង់លះបង់នូវវត្ថុកាមដោយពាក្យខាងក្រោយ , (**សុភគវ័នំ**) លោកសម្ដែងដល់ព្រះវីរិយៈ ក្នុងការដែលទ្រង់សម្ដែងព្រះធម៌ដោយពាក្យដើម

សម្តែងព្រះអធ្យាស្រ័យដែលបង្អោនទៅក្នុងវិវេក ដោយពាក្យខាងចុង , សម្តែងការចូលដល់ព្រះករុណាគុណ ដោយពាក្យខាងដើម សម្តែងការចូលដល់ព្រះ-បញ្ញា ដោយពាក្យខាងចុង , សម្តែងដល់អធ្យាស្រ័យរបស់ព្រះអង្គ ដែលបង្អោនទៅក្នុងការធ្វើប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខដល់សត្វទាំងពួង ដោយពាក្យខាងដើម , សម្តែងនូវភាពជាអ្នកមិនសង្ឃឹមផលតបស្នងជំនួស ក្នុងការធ្វើប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខ ដល់អ្នកដទៃដោយពាក្យខាងចុង , សម្តែងដល់ការនៅជាសុខ លះបង់សេចក្តីសុខដែលពេញចិត្តធម៌ជាគ្រឿងសម្គាល់ ដោយពាក្យខាងដើម , សម្តែងការគង់នៅយ៉ាងសុខសាន្ត មានការព្យាយាមប្រកបក្នុងឧត្តរិមនុស្សធម៌ជាគ្រឿងសម្គាល់ ដោយពាក្យខាងចុង , សម្តែងភាពជាអ្នកមានឧបការៈច្រើនដល់មនុស្ស ដោយពាក្យខាងដើម , សម្តែងភាពជាអ្នកមានឧប-ការៈច្រើនដល់ទេវតាទាំងឡាយ ដោយពាក្យខាងចុង , សម្តែងការដែលព្រះអង្គឧប្បត្តិក្នុងលោកជាអ្នកចម្រើនព្រម (គ្រប់ទិស) ក្នុងលោក ដោយពាក្យខាងដើម , សម្តែងភាពជាអ្នកមិនជាប់ក្នុងលោក ដោយពាក្យខាងចុង ព្រះអានន្ទសម្តែងនូវការញ៉ាំងប្រយោជន៍ ដែលជាហេតុឲ្យព្រះមានព្រះភាគឧប្បត្តិឡើងនោះឲ្យសម្រេច ដោយពាក្យខាងដើម ព្រោះព្រះបាលីថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុគ្គលឯក កាលកើតឡើងក្នុងលោក រមែងកើតឡើងដើម្បីសេចក្តីសុខដល់ជនច្រើន ដើម្បីសេចក្តីអនុគ្រោះដល់មនុស្សលោក ដើម្បីប្រយោជន៍សុខ ដល់ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ បុគ្គលឯក គឺ នរណា

គឺ ព្រះតថាគត ជាព្រះអរហន្ត ត្រាស់ដឹងឯងដោយប្រពៃ ។

សម្ដែងការគង់នៅដ៏សមគួរដល់ស្ថានទី ដែលព្រះមានព្រះភាគឧប្បត្តិឡើង ដោយពាក្យខាងចុង ។

គប្បីជ្រាបការប្រកបសេចក្ដីក្នុងពាក្យថា **យទត្ថំ ភគវា ឧប្បន្នោ តទនុរូបវិហារំ** នោះ ដោយន័យជាដើមថា ព្រះមានព្រះភាគ ស្ដេចឧប្បត្តិឡើងដែលជាលោកិយ និងលោកុត្តរ គឺ គ្រាដំបូងនៅឯលុម្ពិនីវ័ន លើកទី ២ ត្រាស់ដឹងនៅឯពោធិមណ្ឌល ព្រោះហេតុនោះ ព្រះអានន្ទត្ថេរសម្ដែងនូវទីគង់នៅសម្រាប់ព្រះមានព្រះភាគនោះ ក្នុងព្រៃទាំងអស់ ។

បទថា **តត្រ** ជាបទសម្ដែងដល់ស្ថានទី និងពេលវេលា ។ អធិប្បាយថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់គង់នៅក្នុងសម័យណា ព្រះអានន្ទត្ថេរសម្ដែងស្ថានទី និងវេលា នោះថា ក្នុងសម័យនោះនឹងទ្រង់គង់នៅក្រោមម្លប់សាលរាជព្រឹក្ស ក្នុងទីជិតដើម សាលរាជនោះ ។ ន័យម្យ៉ាងទៀត រមែងទ្រង់សម្ដែងក្នុងស្ថានទី និងវេលាដែល គួរសម្ដែង ។ ពិតណាស់ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនសម្ដែងធម៌ក្នុងស្ថានទី ឬពេលវេលាមិនសមគួរ ក្នុងសេចក្ដីនេះ មានពាក្យជាដើមថា ម្នាលពាហិយៈ វេលានេះ ជាវេលាមិនសមគួរ ដូច្នេះ នេះជាគ្រឿងសាធកៈ ។ សព្ទថា **ខោ** ជានិបាត ចុះក្នុងអត្ថថា **បទបូរណមត្ត** (ជាគ្រឿងបំពេញបទ) ខ្វះ ក្នុងអត្ថថា **អវធារណ** (ហាមសេចក្ដីដទៃ) ខ្វះ ។ ក្នុងអត្ថថា **អាទិកាល** (កាលជាខាង ដើម) ខ្វះ ពាក្យថា **ភគវា** ជាបទសម្ដែងដល់ព្រះមានព្រះភាគ ជាគ្រូរបស់សត្វ លោក ។

បទថា ភិក្ខុ ជាបទពោលដល់បុគ្គលដែលគួរនឹងបានស្ដាប់ធម្មទេសនា ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបទថា ភិក្ខុ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីនៃពាក្យដោយន័យជាដើមថា ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះអត្ថថា ជាអ្នកសុំ គឺ ឈ្មោះថា ភិក្ខុ ព្រោះអត្ថថា ចូលទៅដើម្បីភិក្ខា ។

បទថា **អាមន្តេសិ** ប្រែថា ហៅ គឺ បាននិយាយជាមួយ (តែ) ក្នុងទីនេះមានសេចក្ដីយ៉ាងនេះថា ជាស់ឲ្យដឹងខ្លួន (ចំណែក) ក្នុងទីដទៃ រមែងចុះក្នុងអត្ថថា **ញាបន** (ឲ្យដឹង) ខ្លះ ។ សមដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតសូមជាស់តឿនអ្នកទាំងឡាយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតសូមប្រកាសឲ្យអ្នកទាំងឡាយដឹង ដូច្នេះ ។

ចុះក្នុងអត្ថថា **ហៅ** ខ្លះ សមដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា **ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកចូរមក ចូរទៅហៅព្រះសារីបុត្តមក តាមពាក្យតថាគត** ។

បទថា **ភិក្ខវោ** ជាបទសម្ដែងដល់អាការហៅមក ពិតណាស់ ពាក្យនោះព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ព្រោះសម្រេចមកពីការប្រកបគុណ គឺ ភាពជាអ្នកមានប្រក្រតីសុំ (របស់ភិក្ខុទាំងឡាយនោះ) អ្នកស័ព្ទសាស្ត្រទាំងឡាយសម្គាល់ថា ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបដោយគុណ គឺ ភាពជាអ្នកមានការសុំជាប្រក្រតី ឈ្មោះថាជាអ្នកប្រកបដោយគុណ មានភាពជាអ្នកសុំជាធម្មតាជាដើមខ្លះ ជាអ្នកប្រកបដោយគុណ គឺ ភាពជាអ្នកមានប្រក្រតី ពោលនូវពាក្យអនុមោទនាថា “ សាធុ ” ក្នុងការសុំខ្លះ ។

ក៏ពាក្យដែលសម្រេចមកអំពីការប្រកបដោយគុណ ដូចភាពជាអ្នកមានប្រក្រតីសុំជាដើមរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ នោះឈ្មោះថា ព្រះមានព្រះភាគប្រកាសនូវចរិយា-

វត្ត (របស់ភិក្ខុទាំងនោះ) ដែលបុគ្គលខ្ពង់ខ្ពស់ និងបុគ្គលថោកទាបរាប់អានគ្នាហើយ (ជាការ) បង្ក្រាបនូវភាពជាអ្នកវិវាទគ្នា និងការរុញរាចិត្ត (របស់ពួកអ្នក) ។ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយនោះឲ្យបែរមុខមករកព្រះអង្គ ដោយព្រះតម្រាស់ដែលមានការទតព្រះនេត្រមើល ដោយព្រះហឫទ័យដ៏ត្រជាក់ដោយក្រសែនៃព្រះករុណាជាខាងដើម ទ្រង់ឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយនោះកើតនូវសេចក្តីប្រាថ្នានឹងស្តាប់ដោយព្រះតម្រាស់ដែលសម្តែង ដល់ការដែលព្រះអង្គប្រាថ្នានឹងត្រាស់ប្រៀនប្រដៅនោះឯង ។ ហើយទ្រង់ប្រកបភិក្ខុទាំងនោះទុក សូម្បីការតាំងចិត្តស្តាប់ ដោយគោរពចំពោះព្រះតម្រាស់ ដែលទ្រង់បំណងនឹងក្រើនរំលឹក (ភិក្ខុទាំងឡាយ) ឲ្យដឹងខ្លួននោះឯង ព្រោះគុណសម្បត្តិនៃអត្ថរបស់ពាក្យប្រៀនប្រដៅទាក់ទងនឹងការតាំងចិត្តស្តាប់ដោយគោរព ។ ប្រសិនបើមានពាក្យសួរថា ព្រោះហេតុអ្វី កាលបើមនុស្ស និងទេវតានៅទីនោះដែរ ហេតុអ្វីបានជាព្រះអង្គត្រាស់ហៅចំពោះតែភិក្ខុទាំងនោះមក ឆ្លើយថា ព្រោះភិក្ខុទាំងឡាយជាអ្នកចម្រើនបំផុត ប្រសើរបំផុត នៅជិត និងព្រមព្រៀងគ្នាគ្រប់ពេលវេលា អធិប្បាយថា ព្រះធម៌ទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ ទូទៅដល់បរិស័ទគ្រប់ពួក ហើយភិក្ខុទាំងឡាយឈ្មោះថា ចម្រើនបំផុតក្នុងបរិស័ទ ព្រោះជាអ្នកកើតមុនបរិស័ទដទៃ , ឈ្មោះថា ប្រសើរជាទីបំផុត ព្រោះសំដៅយកភាពបព្វជិតជាធំប្រព្រឹត្តតាមព្រះសាស្តា និងទទួលពាក្យប្រៀនប្រដៅទាំងអស់អំពីព្រះអង្គ , ឈ្មោះថា នៅជិត ព្រោះកាលអង្គុយនៅទីនោះ ឈ្មោះថា នៅក្នុងសម្នាក់ព្រះសាស្តា , ឈ្មោះថា ព្រមព្រៀងគ្នាគ្រប់កាល ព្រោះចូលទៅជិតសម្នាក់

ព្រះសាស្តា ។

ម្យ៉ាងទៀត ភិក្ខុទាំងនោះ ឈ្មោះថា ជាភាជនៈនៃធម៌ទេសនា ព្រោះធ្វើឲ្យកើតការបដិបត្តិតាមព្រះមានព្រះភាគដែលទ្រង់ទូន្មាន និងព្រោះជាបុគ្គលពិសេស ។ ម្យ៉ាងទៀត ទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សម្តែងចំពោះភិក្ខុបរិសុទ្ធប៉ុណ្ណោះ ព្រោះដូច្នោះ ទើបព្រះអង្គត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយនោះមក ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ គប្បីមានពាក្យសួរថា ក៏ដើម្បីប្រយោជន៍អ្វី បានជាព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់នឹងសម្តែងធម៌ ទើបត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយមុន ទ្រង់មិនសម្តែងធម៌តែម្តងទៅ ឆ្លើយថា ដើម្បីឲ្យកើតសតិ ព្រោះភិក្ខុទាំងឡាយកំពុងអង្គុយគិតរឿងដទៃ អង្គុយបណ្តែតចិត្តខ្លះ អង្គុយពិចារណាធម៌ខ្លះ អង្គុយមនសិការកម្មដ្ឋានខ្លះ កាលបើព្រះមានព្រះភាគមិនត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយនោះ (មុនហើយ) សម្តែងធម៌ ភិក្ខុទាំងនោះមិនអាចនឹងកំណត់បានថា ព្រះធម៌ទេសនានេះ មានអ្វីជាហេតុជាបច្ច័យ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងធម៌ប្រារព្ធទៅលើហេតុអ្វី បើមិនដូច្នោះទេ អាចទទួលយកខុស ឬថាអាចទទួលយកមិនបាន ហេតុនោះ ដើម្បីជាការដាស់តឿននូវសតិរបស់ភិក្ខុទាំងឡាយជាមុន ហើយសម្តែងធម៌ជាក្រោយ ។

ពាក្យថា **ភទន្តេ** នោះ ជាពាក្យសម្តែងសេចក្តីគោរព ឬជាការថ្វាយពាក្យឆ្លើយចំពោះព្រះសាស្តា ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងរឿងនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា **ភិក្ខវោ** ឈ្មោះថា ត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងនោះឲ្យចូលមក ភិក្ខុទាំងនោះទូលថា **ភទន្តេ** ឈ្មោះថា ទទួលព្រះពុទ្ធដីការបស់ព្រះមានព្រះភាគ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ប្រទានពាក្យហៅថា **ភិក្ខវោ** ភិក្ខុទាំងឡាយ ឆ្លើយតបថា **ភទន្តេ** ។

បទថា **តេ ភិក្ខូ** សំដៅយកពួកភិក្ខុ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហៅមក ។

បទថា **ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ** មានន័យថា (ភិក្ខុទាំងឡាយនោះ) ទទួលព្រះពុទ្ធដីកា អធិប្បាយថា បែរមុខមកស្តាប់ គឺ បង្អោនទទួល បានដល់ការទទួល ។

បទថា **ភគវា ឯតទវោច** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគបានត្រាស់សូត្រទាំងអស់នោះ គឺ ដែលនឹងត្រាស់ក្នុងពេលឥឡូវនេះ ។

ក៏និទានវចនៈណា ដែលប្រកបដោយ កាលៈ ទេសៈ អ្នកសម្តែងរឿងរ៉ាវ បរិស័ទ និងប្រទេស ដូចជាកំពង់ទឹកមានភូមិភាគសស្អាត ដេរដាសដោយគ្រាប់ខ្សាច់ប្រៀបដូចជាផ្ទៃទិព្វ ពាសពេញទៅដោយកែវមុក្តា មានជណ្តើរដែលរចនាដោយផ្ទាំងសិលា ដែលគេដុសខាត់រហូតប្រាសចាកមន្ទិល ដើម្បីងាយដល់ការចុះទៅកាន់ស្រះបោក្ខរណី ដែលពោរពេញទៅដោយផ្កាឈូកខៀវ មានទឹកថ្លាស្អាត រសជាតិឆ្ងាញ់ ដូចជណ្តើរដែលមានកាំល្អិតធ្វើមកអំពីភ្លុកដ៏ស្អាតរុងរឿង ដែលកើតពីរស្មីនៃកែវមណី រំលេចដោយខ្សែមាស ដើម្បីងាយស្រួលដល់ការឈានឡើងកាន់មហាប្រាសាទ ប្រកបដោយការចាត់ចែងបានសមរម្យ បិទបាំងដោយគ្រឹះស្ថានដែលប្រកបដោយអង្គ (មើលទៅហាក់បីដូច) រស់រវើក ដូចមានបំណងនឹងឲ្យខ្ពស់ទន្ទឹមនឹងដំណើរផ្លូវរបស់ដួងតារា ដូចមហាទ្វារ ដែលមានសភាពធំទូលាយ ដែលប្រតិស្ឋានទុកល្អហើយ ល្អដាច់គេ ចិញ្ចែងចិញ្ចាចពាសទៅដោយមាស ប្រាក់ មណី មុក្តា និងកែវប្រវាទឡជាដើម ដើម្បីជាការងាយស្រួលក្នុងការចូលទៅកាន់គុហារដ៏ប្រសើរ ដោយឥស្សរសម្បត្តិយ៉ាង

ឱឡារិក ជាកន្លែងដែលខ្វាត់ខ្វែងទៅដោយ មនុស្សដែលនិយាយសើចលេងដោយ សំឡេងដ៏ពីរោះ ប្រគុំដោយសំឡេងទន្តិចរបស់គងមាស ដែលពាក់តាមលំដាប់ ដែលព្រះអានន្ទពោលទុកហើយ ។ ការពណ៌នានៃនិទានវចនៈនោះ ក៏បានចប់បរិបូណ៌ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ហេតុកើតព្រះសូត្រ ៤ យ៉ាង

ឥឡូវនេះ ដល់លំដាប់ឱកាសដែលនឹងពណ៌នាព្រះសូត្រ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់លើកឡើងសម្តែងដោយន័យជាអាទិថា **សព្វធម្មមូលបរិយាយំ** ដូច្នេះ ។

ក៏ការពណ៌នាព្រះសូត្រនេះ ព្រោះកាលបានពិចារណាហេតុ ដែលទ្រង់លើកយកព្រះសូត្រឡើងសម្តែងហើយ ទើបអធិប្បាយបានច្បាស់លាស់ដូច្នេះ ។ ខ្ញុំព្រះករុណា នឹងពិចារណាហេតុដែលទ្រង់លើកយកព្រះសូត្រមកសម្តែងមុន អធិប្បាយថា ហេតុដែលទ្រង់លើកយកព្រះសូត្រមកសម្តែងមាន ៤ ប្រការ គឺ ៖

១ **អត្តជ្ឈាសយ** ប្រព្រឹត្តទៅតាមព្រះអធ្យាស្រ័យរបស់ព្រះអង្គ ។

២ **បរជ្ឈាសយ** ប្រព្រឹត្តទៅតាមអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃ ។

៣ **បុច្ឆាវសិក** ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការសួរ ។

៤ **អត្ថុប្បត្តិក** ប្រព្រឹត្តទៅតាមហេតុដែលកើតឡើង ។

ក្នុងបណ្តាហេតុ ៤ ប្រការនោះ ព្រះសូត្រទាំងឡាយណាដែលអ្នកដទៃមិនបានទូលអារាធនា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ទេសនាដោយព្រះអធ្យាស្រ័យរបស់ព្រះអង្គតែម្យ៉ាង មានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះ គឺ ៖

អាកង្ខេយ្យសូត្រ វត្ថុសូត្រ មហាសតិប្បដ្ឋានសូត្រ មហាសឡាយតនសូត្រ អរិយវង្សសូត្រ ចំណែកនៃ សម្មប្បធានសូត្រ ចំណែកនៃ ឥទ្ធិបាទសូត្រ ឥន្ទ្រិយ ពល ពោជ្ឈង្គ និង មគ្គ ព្រះសូត្រទាំងនោះឈ្មោះថា មានហេតុដែលទ្រង់លើកឡើងមកសម្ដែង ប្រព្រឹត្តទៅតាមព្រះអធ្យាស្រ័យរបស់ព្រះអង្គ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះសូត្រណាមួយ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្លឹងមើលអធ្យាស្រ័យ ការពេញចិត្ត ការចូលចិត្ត អភិនីហារ និងភាវៈដែលនឹងត្រាស់ដឹងបានរបស់ជនឯទៀត យ៉ាងនេះថា ធម៌អប់រំវិមុត្តិរបស់ រាហុល ចាស់ក្លាហើយ បើដូច្នោះ តថាគតគប្បីណែនាំរាហុលក្នុងអាសវក្ខយធម៌ឲ្យខ្ពស់ឡើង ដូច្នេះ (ជាដើម) ហើយ ទើបត្រាស់ដោយអំណាចអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃ (នោះ) គួយ៉ាងដូចជា ៖

ចុល្លរាហុលោវាទសូត្រ មហារាហុលោវាទសូត្រ ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ ធាតុវិភង្គសូត្រ ។ ព្រះសូត្រទាំងនោះឈ្មោះថា មានហេតុដែលទ្រង់លើកឡើងមកសម្ដែង ប្រព្រឹត្តទៅតាមអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះសូត្រពួកណា ដែលពួកសត្វទាំងឡាយ មានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះ គឺ បរិស័ទ ៤ វណ្ណៈ ៤ ។ នាគ គ្រុឌ គន្ធព្វ អសុរ យក្ខ មហារាជ ទេវតាជាន់តាវត្តឹង្សជាដើម និងមហាព្រហ្ម នាំគ្នាចូលទៅគាល់ព្រះមានព្រះភាគ ហើយទូលសួរបញ្ហា ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ដែលហៅថា ពោជ្ឈង្គៈ ពោជ្ឈង្គៈ ដូច្នេះ ។ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ដែលហៅថា នីវរណៈ នីវរណៈ ដូច្នេះ , បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ឧបាទានក្ខន្ធ ៥ ទាំងនេះ , ក្នុង

លោកនេះ អ្វីជាទ្រព្យដ៏ប្រសើរបំផុតរបស់មនុស្ស ។ កាលត្រូវសួរយ៉ាងនេះហើយ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ទេសនាមានពេជ្ឈវគ្គសំយុត្តជាដើម ។ ក៏ព្រះសូត្រសូម្បីដទៃណាមាន **ទេវតាសំយុត្ត មារសំយុត្ត ព្រហ្មសំយុត្ត សក្កបញ្ហាសូត្រ ចុល្លវេទល្លសូត្រ មហាវេទល្លសូត្រ សាមញ្ញផលសូត្រ អាទឡ្ហកសូត្រ សូចិលោមសូត្រ ខរលោមសូត្រ** ជាដើម ។ ព្រះសូត្រនោះឈ្មោះថា មានហេតុដែលទ្រង់លើកមកសម្តែង ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការសួរ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះសូត្រណា ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់អាស្រ័យហេតុការណ៍ដែលកើតឡើងត្រាស់ទេសនា តួយ៉ាងដូចជា **ធម្មទាយាទសូត្រ ចុល្លសីហនាទ-សូត្រ ចន្ទូបមសូត្រ បុត្តមំសូបមសូត្រ ទារុក្ខន្ធូបមសូត្រ អគ្គិក្ខន្ធូបមសូត្រ ផេណបណ្ឌូបមសូត្រ បារិច្ឆត្តកសូត្រ** ។ ព្រះសូត្រទាំងនោះឈ្មោះថា មានហេតុដែលទ្រង់លើកមកសម្តែង ប្រព្រឹត្តទៅដោយហេតុដែលកើតឡើង ។ ក្នុងបណ្តាហេតុដែលលើកឡើងមកសម្តែង ៤ ប្រការ ដូចពណ៌នាមកហើយនេះ ក្នុងមូល-បរិយាយសូត្រនេះ មានហេតុដែលទ្រង់លើកឡើងមកសម្តែង ប្រព្រឹត្តទៅដោយហេតុដែលកើតឡើង ។ ដោយន័យថា មូលបរិយាយសូត្រព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់លើកឡើងមកសម្តែង ព្រោះហេតុដែលកើតឡើង ។ ព្រោះហេតុដែលកើតឡើង យ៉ាងណា ? ព្រោះ **មានះ** ដែលកើតឡើងអាស្រ័យបរិយត្តិ ។

មានះកើតព្រោះបរិយត្តិ

ដូចបានស្តាប់មក ព្រាហ្មណ៍ ៥០០ នាក់ រៀនចប់ត្រៃវេទ ខាងក្រោយបានស្តាប់ធម៌ទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ កាលឃើញទោសក្នុងកាមទាំងឡាយឃើញ

អានិសង្សក្នុងការចេញបួស ទើបចេញបួសក្នុងសម្នាក់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ។ មិនយូរប៉ុន្មាន ក៏រៀនយកព្រះពុទ្ធវចនៈទាំងអស់ ព្រោះអាស្រ័យការសិក្សា ទើបកើតមានះថា ពួកយើងចេះព្រះពុទ្ធវចនៈដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកបានហើសក្រៃពេក ព្រោះថា ព្រះមានព្រះភាគនឹងមិនត្រាស់រឿងអ្វី ៗ ក្រៅអំពីលិង្គ ៣ បទ ៤ និងវិភត្តិ ៧ ។ កាលព្រះអង្គត្រាស់យ៉ាងនេះ ឈ្មោះថា បទដ៏អាថ៌កំបាំង (មិនយល់) សម្រាប់ពួកយើងរមែងមិនមានដូច្នេះ ។ ភិក្ខុទាំងនោះ មិនមានសេចក្តីគោរពចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ក៏មិនទៅឧបដ្ឋាក (ធ្វើវត្តចំពោះ) ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ខ្លះ មិនស្តាប់ធម៌ជាប្រចាំខ្លះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជ្រាបវារៈចិត្តនោះរបស់ភិក្ខុទាំងនោះ ទ្រង់ព្រះតម្រិះថា ភិក្ខុទាំងនេះនៅមិនទាន់ដកដែកគោល គឺ មានះ ក៏មិនគួរធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់មគ្គ-ផល ។ ទ្រង់ធ្វើមានះដែលកើតឡើងព្រោះអាស្រ័យការរៀន **សុត្ត** របស់ភិក្ខុទាំងនោះជាដើមហេតុកើតរឿង ទើបផ្តើមការសម្តែងធម្មកថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ធ្លាតក្នុងការសម្តែងមូលបរិយាយសូត្រនៃធម៌ទាំងពួង ដើម្បីនឹងកាច់បំបាក់នូវមានះ (របស់ភិក្ខុទាំងនោះ) ដូច្នេះ ។

ខ្លឹមសាររបស់មូលបរិយាយសូត្រ និងធម្មៈ

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **សព្វធម្មមូលបរិយាយំ** ប្រែថា ព្រះសូត្រសម្តែងដោយហេតុដែលជាមូលដ្ឋាននៃធម៌ទាំងពួង ។ បទថា **សព្វេសំ** ប្រែថា មិនមានចំណែកសេសសល់ ។ ពិតណាស់ ស័ព្ទថា **សព្វ** នេះ បង្ហាញដល់សេចក្តីមិនមានចំណែកសេសសល់ ។ ស័ព្ទថា **សព្វ** នោះ រមែងសម្តែងដល់វត្ថុដែល

ទាក់ទងគ្នាមិនឲ្យសេសសល់ ។ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា រូបទាំងពួងមិនទៀង វេទនាទាំងពួងមិនទៀង ក្នុងបណ្ដាធម៌ដែលទាក់ទងក្នុងកាយរបស់ខ្លួនទាំងអស់ ដូច្នេះ ។

ចំណែកសព្ទថា ធម្ម នេះ រមែងប្រាកដក្នុងសព្ទជាដើមថា បរិយត្តិ សច្ច សមាធិ បញ្ញា បកតិ សភាវ សុញ្ញតា បុញ្ញ អាបត្តិ និង ញេយ្យ ។

ពិតហើយ សព្ទថា ធម្ម រមែងប្រាកដក្នុងអត្ថថា បរិយត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភិក្ខុក្នុងធម្មវិន័យនេះ រមែងរៀនធម៌ គឺ សុត្ត គេយ្យ ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា សច្ច ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះធម៌ដែលបណ្ឌិតឃើញហើយ គឺ ដឹងហើយ ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា សមាធិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទាំងនោះ មានធម៌យ៉ាងនេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា បញ្ញា ក្នុងប្រយោគជាដើមថា

> ម្នាលស្តេចពានរ អ្នកណាមានធម៌ ៤ យ៉ាងនេះ
> គឺ សច្ច ធម្ម ធិតិ និង ចាគ អ្នកនោះរមែង
> ឈានកន្លង (មិនធ្លាក់ចុះ) ក្នុងអំណាចសត្រូវ
> ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា បកតិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា មានការកើតជាធម្មតា មានការចាស់ជាធម្មតា ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា សភាវ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា កុសលធម៌ ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា **សុញ្ញតា** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ក៏ក្នុងសម័យនោះឯង ព្រះធម៌ទាំងឡាយរមែងមាន ដូច្នេះ ។

រមែងប្រាកដក្នុងអត្ថថា **បុញ្ញ** (បុណ្យ) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះធម៌ដែលបានប្រព្រឹត្តល្អហើយ (សន្សំទុកបានល្អហើយ) រមែងនាំសុខមកឲ្យ ដូច្នេះ ។

រមែងប្រាកដក្នុងអត្ថថា **អាបត្តិ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ធម៌ទាំងឡាយដែលជាអនិយតៈ ២ ប្រការ ដូច្នេះ ។

ប្រាកដក្នុងអត្ថថា **ញេយ្យ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះធម៌ទាំងពួង រមែងមកកាន់គន្លងក្នុងព្រះញាណរបស់ព្រះមានព្រះភាគដោយអាការទាំងពួង ដូច្នេះ ។

ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះ **ធម្ម** ស័ព្ទនេះ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអត្ថថា **សភាវ** ។ ក្នុងពាក្យថា **ធម្ម** នោះ មានអត្ថវចនៈដូច្នេះថា សភាវៈទាំងឡាយណារមែងទ្រទ្រង់ទុកនូវលក្ខណៈរបស់ខ្លួន ហេតុនោះ សភាវៈទាំងនោះ ឈ្មោះថា **ធម្ម** ។

មូល ស័ព្ទ លោកពោលទុកដោយពិស្តារហើយ ។ តែក្នុងទីនេះ **មូល** ស័ព្ទនេះ គប្បីជ្រាបថា ចុះក្នុងអត្ថថា ហេតុដែលមិនទូទៅ ។

បរិយាយ ស័ព្ទ រមែងចុះក្នុងអត្ថថា ទេសនា ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា លោកចូរចាំព្រះសូត្រនោះថា មធុបណ្ឌិបរិយាយសូត្រ ដូច្នេះ ។

បរិយាយ ស័ព្ទ ចុះក្នុងអត្ថថា ការណៈ (ហេតុ) ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រះសមណគោតមជាអកិរិយវាទី ដើម្បីត្រាស់ដោយប្រពៃ គប្បីត្រាស់នឹងយើងដោយហេតុណា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ហេតុនោះឯងមានហើយ ដូច្នេះ ។

ចុះក្នុងអត្ថថា **វារៈ** ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលអានន្ទ ថ្ងៃនេះជាវារៈរបស់

អ្នកណាហ្ន៎ ដើម្បីនឹងឲ្យឱវាទដល់នាងភិក្ខុនីទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។

តែក្នុងទីនេះ (បរិយាយស័ព្ទនោះ) រមែងចុះក្នុងអត្ថថា **ការណ ខ្វះ ទេសនា ខ្វះ** ។ ព្រោះដូច្នោះ បរិយាយសព្ទ ក្នុងពាក្យនេះថា **សព្វធម្មមូលបរិយាយំ** ដូច្នេះ គួរជ្រាបយ៉ាងនេះថា **ការណ** ដែលធ្លាប់ដឹងថា ហេតុដែលមិនទូទៅដល់ធម៌ទាំងពួង ឬថា **ទេសនា** គឺ **ការណ** (ហេតុ) នៃធម៌ទាំងពួង ដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត សភាវធម៌ទាំងឡាយសូម្បីកើតក្នុងភូមិ ៤ មិនគប្បីយល់ថា ឈ្មោះថា ធម៌ទាំងពួង ព្រោះហេតុដែលសូត្រនោះ មានខ្លឹមសារនឹងត្រូវណែនាំ តែសភាវធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ប៉ុណ្ណោះ ដែលរាប់ចូលក្នុងសក្កាយទិដ្ឋិ គប្បីយល់ថា ធម៌ទាំងពួង ដោយមិនមានចំណែកសល់ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានការអធិប្បាយដូចសម្តែងមកយ៉ាងនេះឯង ។

គោលការណ៍ប្រើ វោ សព្ទ

វោ សព្ទ ក្នុងបទថា **វោ** នេះ រមែងប្រើក្នុងបឋមាវិភត្តិ ទុតិយាវិភត្តិ តតិយាវិភត្តិ ចតុត្ថីវិភត្តិ ឆដ្ឋីវិភត្តិ និង បទបូរណៈ (ធ្វើបទឲ្យពេញ) អធិប្បាយថា ៖

វោ សព្ទ ប្រើក្នុងបឋមាវិភត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលអនុរុទ្ធ ក៏អ្នកទាំងឡាយនៅមានសាមគ្គី រីករាយ មិនវិវាទគ្នាទេឬ ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងទុតិយាវិភត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកអ្នកចូរទៅ តថាគតបណ្តេញពួកអ្នក ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងតតិយាវិភត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ពួកអ្នកមិនគួរនៅក្នុងសម្នាក់

របស់តថាគត ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងចតុត្ថីវិភត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតនឹងសម្ដែងវនបត្ថបរិយាយសូត្រដល់ពួកអ្នក ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងឆដ្ឋីវិភត្តិ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលសារីបុត្ត និងមោគ្គល្លាន នេះជាភាសិតរបស់អ្នកទាំងពួង ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **ត្រឹមតែធ្វើបទឲ្យពេញ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ក៏ព្រះ-អរិយៈពួកណាមានកាយកម្មបរិសុទ្ធ ដូច្នេះ ។ តែក្នុងទីនេះ **វោ** សព្ទនេះ គួរជ្រាបថា ប្រើក្នុងចតុត្ថីវិភត្តិ ។

បទថា **ភិក្ខវេ** ជាការត្រាស់ហៅភិក្ខុដែលនៅចំពោះព្រះភក្ត្រម្ដងហើយ ម្ដងទៀតដោយការឲ្យទទួលស្ដាប់ ។ បទថា **ទេសេស្សាមិ** ជាការជាស់តឿន ឲ្យដឹងថានឹងសម្ដែងធម៌ ។ អធិប្បាយទុកដូច្នេះថា ភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតនឹងសម្ដែងមូលហេតុនៃធម៌ទាំងពួងដល់អ្នកទាំងឡាយ , តថាគតនឹងសម្ដែងទេសនាដែលជាតួហេតុដោយន័យទី ២ ដល់ពួកអ្នក ដូច្នេះ ។ ពីរបទថា **តំ សុណាថ** សេចក្ដីថា អ្នកទាំងឡាយចូរស្ដាប់នូវខ្លឹមសារនោះ គឺ ហេតុនោះ បានដល់ទេសនានោះដែលតថាគតនឹងសម្ដែង ។ ក៏ពីរបទនេះថា **សាធុកំ សាធុ** ក្នុងពាក្យនេះថា **សាធុកំ មនសិការោថ** ដូច្នេះ មានខ្លឹមសារតែមួយ ។

គោលការណ៍ប្រើ សាធុ សព្ទ

សាធុ សព្ទ ប្រើក្នុងបទទាំងឡាយមានជាដើមថា **អាយាចន** (អង្វរ) **សម្បដិច្ឆន្ន** (ទទួល) **សម្បហង្សន** (រីករាយ) **សុន្ទរ** (ល្អ) និង **ទឡ្ហីកម្ម**

(ធ្វើឲ្យមាំមួន) ។ អធិប្បាយថា ៖ **សាធុ** សព្ទ ប្រើក្នុអត្ថថា **អង្វរ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះអង្គសូមវរោកាស សូមព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ មេត្តាទ្រង់សម្តែងព្រះធម៌ដល់ខ្ញុំព្រះអង្គដោយសង្ខេប ដូច្នេះ ។ ប្រើក្នុងអត្ថថា **ទទួល** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយទាំង-នោះឯងត្រេកអរ រីករាយ នឹងភាសិតរបស់ព្រះមានព្រះភាគថា ប្រពៃណាស់ ព្រះអង្គ ដូច្នេះ ។ ប្រើក្នុងអត្ថថា **រីករាយ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ប្រពៃណាស់ ៗ សារីបុត្ត ដូច្នេះ ។ ប្រើក្នុងអត្ថថា **ល្អ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ៖

> ព្រះរាជាអ្នកស្រឡាញ់ធម៌ ជាបុគ្គលល្អ , បុគ្គលដែលមាន
> បញ្ញា (ប្រើបញ្ញាក្នុងផ្លូវល្អ) ជាបុគ្គលល្អ , បុគ្គលដែល
> មិនទ្រុស្តមិត្ត ជាបុគ្គលល្អ ការមិនធ្វើបាប ជាអំពើល្អ ដូច្នេះ ។

សាធុ សព្ទ ក៏ដូចគ្នា ប្រើក្នុងអត្ថថា **ធ្វើឲ្យមាំមួន** ប្រើក្នុងអត្ថថា **បង្គាប់ខ្លះ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ បើដូច្នោះអ្នកចូរស្តាប់ឲ្យល្អ ដូច្នេះ ។

ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ក៏គប្បីយល់ន័យតែម្យ៉ាងដូចគ្នានេះ ប្រើទាំងក្នុងការធ្វើឲ្យមាំមួន ទាំងក្នុងការបង្គាប់នេះឯង សូម្បីនឹងប្រើក្នុងអត្ថថា ល្អ ក៏គួរ ។

ពិតហើយ ដោយសាធុសព្ទដែលមានន័យថា **ធ្វើឲ្យមាំមួន** ព្រះមានព្រះ-ភាគទ្រង់សម្តែងសូម្បីពាក្យនេះថា អ្នកទាំងឡាយចូររៀនឲ្យល្អ ចូរស្តាប់ធម៌នេះឲ្យចាំ , ដែលមានន័យថា **បង្គាប់** ទ្រង់សម្តែងសូម្បីពាក្យនេះថា អ្នកទាំងឡាយចូរស្តាប់តាមអាណត្តិ គឺ តាមពាក្យរបស់យើង ដែលមានន័យថា ល្អ ទ្រង់សម្តែងសូម្បីពាក្យនេះថា អ្នកទាំងឡាយចូរស្តាប់ធម៌នេះឲ្យល្អ ឲ្យស្អាត ។

បទថា **មនសិករោថ** សេចក្តីថា ការចាប់អារម្មណ៍ គឺ ធ្វើទុកក្នុងចិត្ត អធិប្បាយថា មានចិត្តមិនរាយមាយ ពិចារណា គឺ ធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដូច្នេះ ។

ឥឡូវនេះ ពាក្យថា **តំ សុណាថ** នេះ ក្នុងអធិការនេះ ជាការហាមសេចក្តីរាយមាយនៃសោតិន្ទ្រិយ៍ , ពាក្យថា **សាធុកំ មនសិករោថ** ជាការហាមសេចក្តីរាយមាយនៃមនិន្ទ្រិយ ដោយការប្រកបធ្វើឲ្យចាំទុកក្នុងចិត្ត ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងពីរពាក្យនេះ ពាក្យដំបូង ជាការហាមដល់ការកាន់យកខុសដោយព្យញ្ជនៈ ពាក្យក្រោយជាការហាមដល់ការកាន់យកខុសដោយអត្ថ ។ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា អ្នកប្រកបការស្តាប់ធម៌ដោយបទដំបូង ប្រកបការទ្រទ្រង់ចាំទុក និងការពិចារណាធម៌ដែលបានស្តាប់ហើយដោយពាក្យក្រោយ ។ ម្យ៉ាងទៀតលោកសម្តែងថា ព្រះធម៌នេះដល់ព្រមដោយព្យញ្ជនៈដោយពាក្យដំបូង ព្រោះដូច្នោះទើបជាវត្ថុគួរស្តាប់ ហើយលោកសម្តែងថា ព្រះធម៌នេះដល់ព្រមដោយអត្ថដោយពាក្យក្រោយ ព្រោះដូច្នោះ ទើបជាវត្ថុដែលគប្បីយកចិត្តទុកដាក់ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះយកបទថា **សាធុក** មកប្រកបចូលទុករួមគ្នាជាពីរបទ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបការប្រកបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ព្រោះហេតុដែលព្រះធម៌នេះ ជាធម៌ដ៏ជ្រាលជ្រៅ និងជាទេសនាដ៏ជ្រាលជ្រៅ ដូច្នោះ អ្នកទាំងឡាយចូរស្តាប់ឲ្យបានល្អ ។ ព្រោះហេតុដែលព្រះធម៌នេះ មានអត្ថដ៏ជ្រាលជ្រៅ និងមានបដិវេធដ៏ជ្រាលជ្រៅ ដូច្នោះ អ្នកទាំងឡាយចូរយកចិត្តទុកដាក់ឲ្យបានល្អ ដូច្នេះ ។

បទថា **ភាសិស្សាមិ** ប្រែថា តថាគតនឹងសម្តែង គឺ នឹងសម្តែងទេសនាដែលប្រកាសទុកក្នុងពាក្យនេះថា អ្នកទាំងឡាយចូរស្តាប់រឿងនោះដោយមិនរួញរា

ចុះ ។ ប្រការមួយទៀត នឹងមានអធិប្បាយទុកថា តថាគតនឹងពោលរឿងនោះ សូម្បីដោយពិស្តារ ដូច្នេះ ។ ពិតណាស់ បទទាំងនេះ បញ្ជាក់អត្ថន័យដោយសេចក្តីសង្ខេប និងពិស្តារ ។ សមដូចព្រះវង្គីសត្ថេរពោលទុកថា ៖

លោកនឹងសម្តែងសង្ខេបក៏ដោយ នឹងពោលដោយពិស្តារក៏ដោយ សំឡេងមិនកងរំពងដូចសត្វសារិកា តែក៏សម្តែងប្រកបដោយបដិភាណ ដូច្នេះ ។

កាលបើត្រាស់យ៉ាងនេះហើយ ភិក្ខុទាំងនោះឯង កើតមានឧស្សាហៈ ទទួលព្រះពុទ្ធតម្រាស់ អធិប្បាយថា ទទួលយក គឺ កាន់យកព្រះតម្រាស់របស់ព្រះសាស្តាថា ព្រះករុណា ព្រះអង្គ ។

លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ បានត្រាស់ពាក្យនេះ គឺ ទ្រង់បានត្រាស់ព្រះសូត្រទាំងអស់នេះ គឺ នឹងត្រូវពោលតទៅនេះ មានជាដើមថា **ឥធ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ។ បទថា **ឥធ** ក្នុងពាក្យថា **ឥធ ភិក្ខវេ** នោះ ជានិបាតប្រើក្នុងការអាងដល់ស្ថានទី (ទីកន្លែង) ក្នុងទីកន្លែងខ្លះ ព្រះអង្គត្រាស់សំដៅយក **លោក** ។ សមដូចព្រះធម្មសង្គាហកាចារ្យពោលទុកថា ព្រះតថាគតរមែងកើតឡើងក្នុងលោកនេះ ដូច្នេះ ។ ក្នុងកន្លែងខ្លះ ព្រះអង្គពោលសំដៅយក **សាសនា** ។ សមដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សមណៈ (ទី ១) ក្នុងព្រះសាសនានេះឯង មានសមណៈ ទី ២ ក្នុងព្រះ-សាសនានេះទៅមាន ដូច្នេះ ។ ក្នុងទីកន្លែងខ្លះ លោកពោលសំដៅយកឱកាសដូចលោកពោលទុកថា ៖

ម្នាលមិត្តរមទុក្ខ កាលយើងកើតជាទេវតាក្នុង
ឱកាសនេះនោះឯង យើងបានទទួលអាយុបន្ថែម
ទៀត លោកចូរជ្រាបយ៉ាងនេះ ដូច្នោះ ។

ក្នុងកន្លែងខ្លះ លោកពោលសំដៅយកត្រឹមតែធ្វើឲ្យពេញបទប៉ុណ្ណោះ ។ សម ដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏តថាគតបរិភោគស្រេចហើយ ហាមភត្តហើយ ដូច្នេះ ។ ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះគួរជ្រាបថា លោកពោលសំដៅយក លោក ដូច្នេះ ។

បទថា ឥធ ភិក្ខវេ សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ហៅភិក្ខុទាំងឡាយមកទៀត ដើម្បីទ្រង់បានសម្តែងទេសនាតាមដែលទ្រង់បានសច្ចាបដិញ្ញាណទុក ។ សូម្បីដោយបទទាំងពីរ លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងលោកនេះ ដូច្នេះ ។

អត្ថន័យនៃពាក្យថា បុថុជ្ជន

ក្នុងបទថា អស្សុត្វា បុថុជ្ជនោ នេះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ៖

បុថុជ្ជនឈ្មោះថា ញេយ្យ ព្រោះមិនមានអាគម ឈ្មោះថា អស្សុត្វា ព្រោះមិនមានអធិគម ។ អធិប្បាយថា បុថុជ្ជនណាឈ្មោះថា មិនមានអាគម ដែលកម្ចាត់សេចក្តីមិនដឹង ព្រោះមិនដឹងហេតុដែលវៀរចាកការរៀន ការសាកសួរ និងការវិនិច្ឆ័យក្នុង ខន្ធ អាយតនៈ ធាតុ សច្ចៈ បច្ចយាការ និងសតិប្បដ្ឋានជាដើម ។ ឈ្មោះថា មិនមានអធិគម ព្រោះមិនបានសម្រេចធម៌ដែលគួរឃើញដោយការបដិបត្តិ បុថុជ្ជននោះទើបឈ្មោះថា ញេយ្យ ព្រោះមិនមានអាគម ឈ្មោះថា

អស្សុត្វា ព្រោះមិនមានអធិគម ។

ជននេះនោះ ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះហេតុទាំងឡាយ មាន ការញ៉ាំងកិលេសដ៏ក្រាស់ឲ្យកើតជាដើម ម្យ៉ាងទៀត ជន នេះឈ្មោះថា ក្រាស់ (បុថុ) ព្រោះនៅចុះកាន់កិលេសដ៏ ក្រាស់ ។

ពិតណាស់ ជននោះឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះហេតុទាំងឡាយមានជាអាទិ៍ គឺ ញ៉ាំងកិលេសជាដើមដ៏ក្រាស់មានប្រការផ្សេង ៗ ឲ្យកើត ។ សមដូចព្រះធម្ម-សង្គាហកាចារ្យពោលទុកថា ជនទាំងឡាយឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ញ៉ាំងកិលេសដ៏ក្រាស់ឲ្យកើត , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ត្រូវសក្កាយទិដ្ឋិបៀតបៀនខ្លាំង , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ត្រូវរង់ចាំព្រះសាស្តារឿយ ៗ , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា នៅមិនទាន់រួចផុតពីគតិទាំងពួងដែលក្រាស់ណែន , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា តាក់តែងគ្រឿងតាក់តែងផ្សេង ៗ ជាច្រើន , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ត្រូវឱឃៈផ្សេង ៗ ជាច្រើនគួចយកទៅ , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ក្តៅក្រហាយដោយសេចក្តីក្រហល់ក្រហាយផ្សេង ៗ ជាច្រើន , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ឃើងក្តៅក្រហាយដោយសេចក្តីក្តៅ-ក្រហាយផ្សេង ៗ ជាច្រើន , ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា រីករាយ ជាប់ចិត្ត ងប់ងុល ស្រឡាញ់ វង្វេង ទាក់ទាម ជិតជិតក្នុងកាមគុណ ៥ ជាខ្លាំង ។ ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះអត្ថថា ត្រូវនីវរណៈ ៥ រួបរឹត គ្របដណ្តប់ បិទបាំង គ្របសង្កត់ទុកជាច្រើន , ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ព្រោះនៅក្នុងក្រុមជនអ្នក

មានធម្មចរិយាថោកទាប អ្នកបែរមុខចេញពីអរិយធម៌ មានចំនួនច្រើនរាប់មិនអស់ ដែលបែរមុខចេញពីអរិយធម៌ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **បុថុជ្ជន** ព្រោះអត្ថថា ជននេះដល់ការរាប់ថា ជាចំណែកផ្សេងដោយឡែក គឺ មិនទាក់ទងនឹងព្រះអរិយទាំងឡាយ ។ អ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីល និងសុតៈជាដើម ។ ដោយពីរបទថា **អស្សុត្វា បុថុជ្ជនោ** នេះ ដូចពោលមកនេះ ។

> ក្នុងបណ្តាបុថុជ្ជន ២ ជំពូក ដែលព្រះសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់មានផៅពង្ស ដូចព្រះអាទិត្យបានត្រាស់ទុក គឺ អន្ធបុថុជ្ជនពួកមួយ កល្យាណបុថុជ្ជនពួកមួយ គប្បីជ្រាបថា លោកពោលសំដៅដល់អន្ធបុថុជ្ជន ។

អរិយ-សប្បុរស

ពាក្យថា **អរិយ** ក្នុងពាក្យជាដើមថា **អរិយានំ អទស្សាវី** លោកពោលសំដៅយកព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធជាម្ចាស់ និងព្រះពុទ្ធសាវក ព្រោះជាអ្នកឆ្ងាយចាកកិលេស មិនដើរទៅក្នុងផ្លូវវិនាស ដើរទៅក្នុងផ្លូវចម្រើន និងដែលមនុស្សលោក ព្រមទាំងទេវលោកគួរគប្បីដើរតាម ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះអរិយៈក្នុងទីនេះ ក៏គឺ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់នោះឯង ។ សមដូចព្រះសម្ពុទ្ធត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតហៅថា អរិយៈក្នុងលោក ព្រមទាំងទេវលោក ។ល។ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះបច្ចេកពុទ្ធជាម្ចាស់ និងព្រះសាវករបស់តថាគតជាម្ចាស់ គប្បីជ្រាបថា សប្បុរស ។ ក្នុងពាក្យថា **សប្បុរិសា** នេះ ។ ពិតណាស់ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធជាដើមទាំងនោះ ឈ្មោះថា សោភណបុរស ព្រោះប្រកបដោយ

គុណជាលោកុត្តរ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **សប្បុរស** ។ ម្យ៉ាងទៀត សប្បុរសទាំងនោះទាំងអស់ លោកពោលចែកចេញជា ២ ពួក ។ ពិតហើយ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយក្តី ព្រះបច្ចេកពុទ្ធក្តី និងព្រះពុទ្ធសាវកក្តី ទាំងជាព្រះអរិយៈ និងសប្បុរស សមដូចដែលលោកពោលទុកថា ៖

បុគ្គលណាជាអ្នកប្រាជ្ញ ជាកតញ្ញូកតវេទី ជាកល្យាណមិត្ត
មានភក្តីមាំទាំ ធ្វើការជួយសង្គ្រោះអ្នករងទុក្ខលំបាក
ដោយសេចក្តីពេញចិត្ត បណ្ឌិតទាំងឡាយ ហៅអ្នកនោះ
ថា ជាសប្បុរស ដូច្នេះ ។

ពិតណាស់ ដោយមានពាក្យប្រមាណប៉ុណ្ណេះថា **កល្យាណមិត្តោ ទឡ្ហភត្តិ ច ហោតិ** ដូច្នេះ លោកពោលសំដៅយកព្រះពុទ្ធសាវក ដោយពាក្យថា **កតញ្ញូតា** ជាដើម លោកពោលសំដៅយកព្រះបច្ចេកពុទ្ធជាម្ចាស់ និងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ដូច្នេះឯង ។

ឥឡូវនេះ អ្នកណាមានប្រក្រតីមិនឃើញព្រះអរិយទាំងនោះ និងមិនត្រេកអរក្នុងការឃើញ អ្នកនោះគប្បីជ្រាបថា មានប្រក្រតីមិនឃើញព្រះអរិយជាម្ចាស់ទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។ ហើយការឃើញនោះចែកចេញជា ២ គឺ មិនឃើញដោយភ្នែក ១ មិនឃើញដោយញាណ ១ ។ ក្នុង ២ យ៉ាងនោះ ការមិនឃើញដោយញាណ លោកប្រាថ្នាយកក្នុងទីនេះ ។

ពិតណាស់ ព្រះអរិយទាំងឡាយ សូម្បីបុគ្គលនឹងឃើញដោយមំសចក្ខុ ឬទិព្វចក្ខុ ក៏មិនទាន់ឈ្មោះថា បានឃើញ ព្រោះចក្ខុទាំងនោះទទួលយកត្រឹមតែ

ឧបាទាយរូប មិនមែនកាន់យកភាពជាព្រះអរិយៈជាអារម្មណ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត សូម្បីឆ្កែស្រុក ឆ្កែព្រៃជាដើម រមែងឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយដោយចក្ខុ តែថា ឆ្កែស្រុកជាដើមទាំងនោះ នឹងឈ្មោះថា បានឃើញព្រះអរិយទាំងឡាយក៏ទេ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានរឿងនេះជាឧទាហរណ៍ ៖

នៅជាមួយព្រះអរិយ ប៉ុន្តែមិនស្គាល់ព្រះអរិយ

ដូចបានស្តាប់មក ឧបដ្ឋាករបស់ព្រះថេរៈដែលជាខីណាស្រពនៅក្នុង **ចិត្តលតាបពិត** ។ បួសពេលចាស់ ។ នៅថ្ងៃមួយទៅបិណ្ឌបាតជាមួយនឹងព្រះថេរៈ ទទួលយកបាត្រ ចីវររបស់ព្រះថេរៈ ដើរតាមក្រោយមក សួរព្រះថេរៈថា បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន បុគ្គលដូចម្តេចឈ្មោះថា ព្រះអរិយៈ ព្រះថេរៈឆ្លើយថា បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ជាមនុស្សចាស់ ទទួលយកបាត្រ និងចីវររបស់ព្រះថេរៈ ធ្វើវត្តបដិបត្តិ សូម្បីទៅជាមួយព្រះអរិយៈ ក៏រមែងមិនស្គាល់ព្រះអរិយៈ ញោម ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ដឹងបានដោយលំបាកយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ។ សូម្បីព្រះថេរៈ មានថេរដីកាយ៉ាងនេះ ឧបដ្ឋាកនោះក៏នៅមិនដឹង ។

ព្រោះដូច្នោះ ការឃើញដោយចក្ខុ មិនឈ្មោះថា ឃើញ ។ ការឃើញដោយញាណប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ឃើញ ។ សមដូចព្រះសម្ពុទ្ធត្រាស់ទុកថា **ម្នាលវក្កលិ** ប្រយោជន៍អ្វីដោយកាយដែលស្អុយនេះ ដែលអ្នកឃើញហើយ ។ ម្នាលវក្កលិ អ្នកណាឃើញព្រះធម៌ អ្នកនោះឈ្មោះថា ឃើញព្រះតថាគត ដូច្នេះ ។

ព្រោះដូច្នោះ បុគ្គលសូម្បីឃើញ (នូវព្រះអរិយៈ) ដោយចក្ខុ តែមិនឃើញ អនិច្ចលក្ខណៈជាដើម ដែលព្រះអរិយជាម្ចាស់ទាំងឡាយបានឃើញហើយដោយ

ញាណ និងមិនសម្រេចធម៌ ដែលព្រះអរិយជាម្ចាស់បានសម្រេចហើយ គប្បីជ្រាបថា មិនឃើញព្រះអរិយជាម្ចាស់ទាំងឡាយ ព្រោះធម៌ដែលធ្វើឲ្យជាព្រះ-អរិយៈ និងភាពជាព្រះអរិយៈដែលបុគ្គលនោះនៅមិនទាន់បានឃើញ ដូច្នេះ ។

ពីរបទថា **អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ** សេចក្តីថា មិនឆ្លាតឈ្លាសក្នុងព្រះអរិយធម៌ ដែលចែកចេញជាសតិប្បដ្ឋានជាដើម ។

> ក៏ដែលឈ្មោះថា វិន័យ មាន ២ យ៉ាង តែក្នុងវិន័យមួយ ៗ
> នោះមាន ៥ ព្រោះការមិនមានវិន័យទាំង ២ នោះ នេះលោក
> ហៅថា អវិនីត ក្នុងពាក្យថា អរិយធម្មេ អវិនីតោ នេះ ។

វិន័យ ២ យ៉ាង

ពិតណាស់ វិន័យនេះមាន ២ យ៉ាង គឺ ៖ **សំវរវិនយ** ១ **បហានវិនយ** ១ ។ វិន័យមួយ ៗ ក្នុងវិន័យសូម្បីទាំង ២ នេះ ចែកចេញជា ៥ ។ ពិតណាស់ សូម្បី **សំវរវិន័យ** មាន ៥ គឺ **សីលសំវរ សតិសំវរ ញាណសំវរ ខន្តិសំវរ** និង **វិរិយសំវរ** ។ សូម្បី **បហានសំវរ** ក៏មាន ៥ យ៉ាងដូចគ្នា គឺ **តទង្គប្បហាន វិក្ខម្ភនប្បហាន សមុច្ឆេទប្បហាន បដិបស្សទ្ធិប្បហាន** និង **និស្សរណប្បហាន** ។

សំវរវិន័យទាំង ៥ នោះ សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុចូលដល់ការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខ សំវរនេះ ហៅថា **សីលសំវរ** ។

សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុរមែងរក្សាចក្ខុន្ទ្រិយ គឺ ដល់ការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ នេះហៅថា **សតិសំវរ** ។

សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ៖

ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលអជិតៈ ក្រសែ
(តណ្ហា) ឯណា ក្នុងលោកនេះមាន សតិរមែងជា
គ្រឿងហាមក្រសែទាំងនោះ តថាគតពោលសតិថា
ជាគ្រឿងរាំងក្រសែទាំងឡាយ ក្រសែទាំងនោះ ដែល
បុគ្គលរមែងលះបង់ដោយបញ្ញា ។

នេះហៅថា ញាណសំវរ ។

សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុរមែងអត់ធន់ចំពោះភាពត្រជាក់ និងក្តៅ នេះហៅថា ខន្តិសំវរ ។

សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុរមែងកំចាត់បង់នូវកាមវិតក្កដែលកើតឡើងបាន នេះហៅថា វីរិយសំវរ ។

ម្យ៉ាងទៀត សំវរនេះ សូម្បីទាំងអស់ លោកហៅថា សំវរ ព្រោះជាគ្រឿងរាំងកាយទុច្ចរិត និងវចីទុច្ចរិតជាដើម ដែលខ្លួនត្រូវរាំងតាមគួនាទីរបស់ខ្លួន និងហៅថា វិនយ ព្រោះជាគ្រឿងកម្ចាត់បង់នូវកាយទុច្ចរិត និងវចីទុច្ចរិតជាដើម ដែលខ្លួនត្រូវកម្ចាត់បង់តាមមុខនាទីរបស់ខ្លួន ។ សំវរវិន័យ គប្បីជ្រាបថា ចែកចេញជា ៥ ដូចអធិប្បាយមកនេះឯង ។

បហាន ៥

ម្យ៉ាងទៀត ការលះបង់អង្គនោះ ៗ រមែងមានដោយវិបស្សនាញាណនោះ ៗ ព្រោះជាបដិបក្ខនឹងវិបស្សនា មាននាមរូបបរិច្ឆេទញាណជាដើម ដូចការកម្ចាត់ភាពងងឹត ព្រោះពន្លឺនៃប្រទីបដូច្នោះ ។ គឺ លះបង់សក្កាយទិដ្ឋិ ដោយការ

កំណត់នាមរូប , លះបង់ទិដ្ឋិដែលមិនមានហេតុ និងមានហេតុមិនស្មើគ្នាដោយការកំណត់បច្ច័យ , លះបង់សេចក្តីសង្ស័យ ដោយការឆ្លងសេចក្តីសង្ស័យដែលជាចំណែកខាងក្រោយនៃការកំណត់បច្ច័យនោះឯង , លះបង់សេចក្តីប្រកាន់ថា យើង របស់យើង ដោយការពិចារណាកលាបៈ (ក្រុម-កង) , លះបង់សញ្ញាក្នុងធម៌ដែលមិនមែនជាមគ្គ ថាមគ្គ ដោយការកំណត់មគ្គ និងអមគ្គ , លះបង់ឧច្ឆេទទិដ្ឋិដោយការឃើញការកើតឡើង , លះបង់សស្សតទិដ្ឋិដោយការពិចារណាឃើញសេចក្តីវិនាស ។ លះបង់សេចក្តីសម្គាល់ថា មិនគួរខ្លាចក្នុងរបស់ដែលគួរខ្លាច ដោយការពិចារណាឃើញភ័យ , លះបង់សេចក្តីសម្គាល់ថាពេញចិត្ត (ត្រេកអរ) ដោយការពិចារណាឃើញទោស , លះបង់អភិរតិសញ្ញា (ការសម្គាល់ថា គួរត្រេកអរក្រៃលែង) ដោយនិព្វិទានុបស្សនា , លះបង់ភាពជាអ្នកមិនប្រាថ្នានឹងរួចផុតដោយញាណ គឺ ភាពជាអ្នកប្រាថ្នានឹងផុតស្រឡះ , លះបង់ការមិនសម្លឹងដោយឧបេក្ខាញាណ , លះបង់បដិលោមក្នុងធម្មដ្ឋិតិ និងក្នុងព្រះនិព្វាន ដោយអនុលោមញ្ញាណ , លះបង់សេចក្តីប្រកាន់និមិត្តក្នុងសង្ខារដោយគោត្រភូញាណ ទាំងនេះឈ្មោះថា **តទង្គប្បហាន** ។

ម្យ៉ាងទៀត ការលះបង់នីវរណធម៌ ជាដើមនោះ ៗ ដោយសមាធិចែកចេញជាឧបចារសមាធិ ព្រោះហាមការប្រព្រឹត្តទៅ (នៃនីវរណៈ) ដូចការវែកសារាយលើផ្ទៃទឹកដោយប្រើធ្នាំងវែក ដូច្នោះ នេះឈ្មោះថា **វិក្ខម្ភនប្បហាន** ។

ចំណែកការលះបង់កងកិលេសក្នុងសន្តានរបស់ខ្លួន ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងសមុទយៈ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកដោយន័យជាដើមថា ដើម្បីលះបង់

ទិដ្ឋិទាំងឡាយព្រមទាំងកងកិលេសនោះ ត្រឡប់ប្រព្រឹត្តទៅមិនបានទៀតយ៉ាង ដាច់ខាតនៃព្រះយោគាវចរអ្នកឈ្មោះថា មានមគ្គនោះ ព្រោះហេតុដែលចម្រើន អរិយមគ្គ ៤ បានហើយ នេះឈ្មោះថា **សមុច្ឆេទប្បហាន** ។

ម្យ៉ាងទៀត ការដែលកិលេសទាំងឡាយស្ងប់រំងាប់ទៅក្នុងខណៈនៃផល នេះ ឈ្មោះថា **បដិបស្សទ្ធិប្បហាន** ។ ព្រះនិព្វានដែលឈ្មោះថា លះបង់គ្រឿង គាក់តែងទាំងពួងបាន ព្រោះរលាស់ចោលគ្រឿងគាក់តែងទាំងពួងហើយ នេះ ឈ្មោះថា **និស្សរណប្បហាន** ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុនៃការលះបង់ទាំងអស់នោះ ឈ្មោះថា បហានៈ ដោយអត្ថថា **លះ** ឈ្មោះថា វិន័យ ដោយអត្ថថា **កម្ចាត់** ដូច្នោះ លោក ទើបហៅថា **បហានវិនយ** ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះការលះបង់កិលេសនោះផង ព្រោះធ្វើឲ្យកើតមានការកម្ចាត់ (កិលេស) នោះ ៗ ដោយការលះបង់ទាំងអស់ នោះ លោកហៅថា **បហានវិនយ** ។ សូម្បីបហានវិន័យ គប្បីជ្រាបថា បែក ចេញជា ៥ ប្រការ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

វិន័យនេះ ដោយសង្ខេបមាន ២ និងដោយការបែកមាន ១០ ដូចបាន ពណ៌នាមកដូច្នេះ ។ ព្រោះហេតុដែលបុថុជ្ជនអ្នកមិនបានស្តាប់នោះ មិនមានវិន័យ ទាំង ២ នោះ ដូច្នេះ បុថុជ្ជននេះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ហៅថា **អវិនីត** (អ្នកមិនមានវិន័យ) ព្រោះខ្វះសំវរៈ និងព្រោះនៅមិនទាន់លះបង់បហាតព្វធម៌ បាន ។

ក្នុងសេចក្តីថា **សប្បុរិសានំ អទស្សាវី** (មិនបានឃើញសប្បុរស)

សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ (មិនឈ្លាសក្នុងធម៌របស់សប្បុរស) **សប្បុ-រិសធម្មេអវិនីតោ** (មិនបានទូន្មានខ្លួនក្នុងធម៌របស់សប្បុរស) នេះ ក៏មានន័យដូចគ្នា ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ ដោយន័យ មិនប្លែកគ្នាទេឡើយ ។ សមដូចដែលលោកសម្តែងទុកថា ព្រះអរិយៈ ក៏គឺ សប្បុរស , សប្បុរស ក៏គឺ ព្រះអរិយៈ ធម៌របស់សប្បុរស ក៏គឺ ធម៌របស់ព្រះអរិយៈ , វិន័យរបស់ព្រះអរិយៈ ក៏គឺ វិន័យរបស់សប្បុរស , វិន័យរបស់សប្បុរស ក៏គឺ វិន័យរបស់ព្រះអរិយៈ ។ ស័ព្ទថា **អរិយេ** ឬ **សប្បុរិសេ** ក្តី **អរិយធម្មេ** ឬ **សប្បុរិសធម្មេ** ក្តី **អរិយវិនិយេ** ឬ **សប្បុរិសវិនិយេ** ក្តី (ទាំងអស់) នោះក៏ដូចគ្នា មានអត្ថន័យដូចគ្នា ស្មើគ្នា មានតម្លៃស្មើ កំណើតតែមួយដូចគ្នាទាំងអស់ ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតនឹងសម្តែង **សព្វធម្មមូលបរិយាយសូត្រ** ដល់ពួកអ្នក តែទ្រង់មិនសម្តែងសូត្រនោះ ទ្រង់ត្រឡប់ជាសម្តែងបង្ហាញដល់បុថុជ្ជនយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំង-ឡាយ បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ មិនបានស្តាប់ មិនបានឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយ ដូច្នេះ ។

ឆ្លើយថា ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវអត្ថន័យនោះ ដោយធម្មទេសនាដែលជាបុគ្គលាធិដ្ឋាន ដូច្នេះ ។

ទេសនា ៤ ប្រការ

ពិតណាស់ ការទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ លំដាប់ដំបូងមាន ៤ ប្រការ

ដោយអំណាចធម៌ និងបុគ្គលនោះឯង គឺ ធម៌ទេសនាដែលលើកយកព្រះធម៌ជាទីតាំង (ធម្មាធិដ្ឋាន) , បុគ្គលទេសនា ដែលលើកយកព្រះធម៌ជាទីតាំង (ធម្មាធិដ្ឋាន) , បុគ្គលទេសនា ដែលលើកយកបុគ្គលជាទីតាំង (បុគ្គលាធិដ្ឋាន) និងព្រះធម៌ទេសនា លើកបុគ្គលជាទីតាំង (បុគ្គលាធិដ្ឋាន) ។

បណ្ដាទេសនា ៤ ប្រការនោះ ទេសនាបែបនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វេទនា ៣ ពួកនេះ , វេទនា ៣ អ្វីខ្លះ គឺ សុខវេទនា ទុក្ខវេទនា និងអទុក្ខមសុខវេទនា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វេទនាទាំង ៣ ពួកនេះឯង គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា ធម៌ទេសនាដែលជា **ធម្មាធិដ្ឋាន** ។

ទេសនាបែបនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុរសនេះមានធាតុ ៦ មានផស្សាយតនៈ ៦ មានមនោបវិចារៈ ១៨ មានអធិដ្ឋានធម៌ ៤ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា បុគ្គលទេសនាដែលជា **ធម្មាធិដ្ឋាន** ។

ទេសនាបែបនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សប្បុរសបុគ្គល ៣ ពួកនេះ មាននៅក្នុងលោក ។ ៣ ពួកអ្វីខ្លះ ? គឺ ខ្វាក់ , មានភ្នែកតែម្ខាង និងមានភ្នែកសងខាង ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏បុគ្គលខ្វាក់ ដូចម្ដេច ? គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា បុគ្គលទេសនាដែលជា **បុគ្គលាធិដ្ឋាន** ។

ទេសនាបែបនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏ភ័យក្នុងទុគ្គតិដូចម្ដេច ? ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ពិចារណាឃើញថា កាយទុច្ចរិតនោះឯងនឹងមានវិបាកដ៏លាមក អភិសម្បរាយភព ។ល។ រមែងបរិហារខ្លួនដ៏ស្អាត ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះហៅថា ភ័យក្នុងទុគ្គតិ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា ធម៌-

ទេសនាដែលជា **បុគ្គលាធិដ្ឋាន** ។

គប្បីជ្រាបអត្ថាធិប្បាយក្នុងទីនេះ ព្រះមានព្រះភាគនោះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងដល់បុថុជ្ជនអធិប្បាយសេចក្តីនៃទេសនា ដែលជាបុគ្គលាធិដ្ឋានឲ្យច្បាស់ ទើបទ្រង់សម្តែងបង្ហាញដល់បុថុជ្ជនយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះ មិនបានស្តាប់ មិនបានឃើញព្រះអរិយៈជាម្ចាស់ទាំងឡាយ ព្រោះហេតុតែបុថុជ្ជនមិនបានកំណត់ដឹងខន្ធ និងការប្រកាន់ ដែលជាឫសគល់របស់ធម៌ទាំងពួង ដែលទ្រង់បំណងយកក្នុងទីនេះ ក៏មានការមិនកំណត់ដឹងជាឫសគល់ ។

[៣] ព្រះដ៏មានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្តែងអំពីបុថុជ្ជនយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះកាលទ្រង់នឹងសម្តែងសេចក្តីសម្គាល់ ក្នុងវត្ថុទាំងឡាយមាន **បឋវី** (ផែនដី) ជាដើម ដែលឲ្យកើតធម៌ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងសក្កាយទិដ្ឋិទាំងអស់ របស់បុថុជ្ជននោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **បឋវឹ បឋវិតោ** ដូច្នេះ ។

បឋវី ៤ យ៉ាង

ក្នុងពាក្យថា **បឋវឹ បឋវិតោ** នោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ៖

បឋវីធាតុមាន ៤ យ៉ាង គឺ **លក្ខណបឋវី** ១ **សសម្ភារបឋវី** ១ **អារម្មណបឋវី** ១ និង **សម្មតិបឋវី** ១ ។

ក្នុងបឋវី ៤ យ៉ាងនោះ បឋវីដែលលោកពោលទុកក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលអ្នកដ៏មានអាយុ ក៏បឋវីធាតុខាងក្នុងដូចម្តេច ? បានដល់ វត្ថុដែលរឹង (ជាលក្ខណៈ) ចំពោះខ្លួន នៅក្នុងខ្លួននោះឯង ឈ្មោះថា **លក្ខណបឋវី** ។

បឋវីធាតុ ដែលលោកពោលទុកក្នុងប្រយោគជាដើមថា ភិក្ខុជីកខ្លួនឯងក្តី

ឲ្យអ្នកដទៃជីកក្តី នូវផែនដី ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សសម្ភារបឋវី** ។

ម្យ៉ាងទៀត បឋវីធាតុ គឺ កោដ្ឋាសៈ (ចំណែក) ២០ មានសក់ ជាដើម និងវត្ថុខាងក្រៅមានដែក និងលោហៈជាដើម ព្រមទាំងគុណសម្បត្តិ មានពណ៌ ជាដើម រួមហៅថា **សសម្ភារបឋវី** ។

ចំណែកបឋវីធាតុ មកក្នុងប្រយោគជាដើមថា មនុស្សម្នាក់ដឹងច្បាស់បឋវីកសិណ ហៅថា **អារម្មណបឋវី** ។ កន្លែងខ្លះលោកហៅថា **និមិត្តបឋវី** ។

បឋវីធាតុ ដែលថា បុគ្គលបានឈាន មានបឋវីកសិណជាអារម្មណ៍ កើតក្នុងទេវលោក រមែងបាននាមថា បឋវីទេវតា ដោយអំណាចបឋវីកសិណ ជាហេតុឲ្យមក (កើត) នេះគប្បីជ្រាបថា **សម្មតិបឋវី** ។

ក្នុងអធិការនេះ រមែងបានបឋវី សូម្បីទាំងអស់នោះ ។ បុថុជ្ជននេះ រមែងសម្គាល់នូវបឋវីណាមួយ ក្នុងបណ្តាបឋវីទាំងនោះ ។ ថាជាបឋវី រមែងសម្គាល់នូវបឋវីថា ជាបឋវីពិត រមែងដឹងដោយចំណែកនៃបឋវី លុះកាន់យកតាមវោហាររបស់លោកហើយ រមែងរាប់អានដោយសញ្ញាវិបល្លាសថា ជាបឋវី កាលកំណត់ចំណែកនៃបឋវីមិនបានយ៉ាងនេះឯង ។ រមែងប្រកាន់ចំណែកនៃបឋវីនោះដោយន័យជាដើមថា សត្វ ឬថារបស់សត្វ ។ ព្រោះហេតុអ្វី លោកទើបមិនគួរពោលទុកថា **ឯវំ សញ្ជានាតិ** ។ ព្រោះថា បុថុជ្ជនដូចជាមនុស្សឆ្កួត ។ គេរមែងប្រកាន់វត្ថុណាមួយ ដោយអាការយ៉ាងណាមួយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ហេតុដែលផ្សេងដោយភាពជាអ្នកមិនបានឃើញព្រះអរិយៈទាំងឡាយជាដើមនោះឯង ចាត់ជាហេតុក្នុងការសម្គាល់នេះ ដែលព្រះមានព្រះភាគ

កាលទឹងត្រាស់ថា **អបរិញ្ញាតំ តស្ស** ខាងមុខក៏បានត្រាស់ទុកហើយ ។

បទថា **បឋវី បឋវិតោ សញ្ជត្វា** សេចក្តីថា បុថុជ្ជននោះ សម្គាល់ផែនដីនោះដោយសញ្ញាដែលវិបរិតយ៉ាងនេះហើយ តមកក៏រមែងសម្គាល់ គឺ កំណត់ឲ្យផ្សេងទៅ បានដល់ ប្រកាន់ដោយប្រការផ្សេង ៗ គឺ ដោយប្រការដទៃ ដោយកិលេសជាគ្រឿងយឺតយូរ គឺ តណ្ហា មានះ និងទិដ្ឋិ ដ៏មានកម្លាំង ដែលលោកពោលទុកដោយនាម (រួម) ថា **មញ្ញនា** ក្នុងទីនេះ តាមព្រះបាលីថា ក៏ចំណែកនៃកិលេសដែលជាគ្រឿងយឺតយូរ មានសញ្ញាជាដើមហេតុដូច្នេះ ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **បឋវី មញ្ញតិ** ដូច្នេះ ។

ក៏ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីសម្គាល់ទាំងនោះរបស់គេ ដែលសម្គាល់ហើយដូច្នេះ ដោយន័យដ៏ពិស្តារ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់បឋវីខាងក្នុង ២០ ប្រភេទដោយន័យជាដើមថា **កេសា លោមា** ត្រាស់បឋវីក្នុងគម្ពីរវិភង្គ យ៉ាងនេះថា បណ្តាបឋវីធាតុ ២ យ៉ាងនោះ បឋវីធាតុខាងក្រៅ ដូចម្តេច ? គឺ វត្ថុខាងក្រៅដែលរឹងគ្រោតគ្រាត មិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង ដូចជា ដែក លោហៈ សំណសសំណខ្មៅ រ៉ែប្រាក់ កែវមុក្តា កែវមណី កែវពៃទូរ្យ ស័ង្ខ សិលា កែវប្រពាលប្រាក់ (សម្រាប់ចាយ) មាសរូបវណ្ណៈ កែវក្រហម (ទទឹម) ពេជ្រក្អែកថ្មារស្មៅ កំណាត់ឈើ ដុំគ្រួស ខ្សាច់ ក្បឿង ដែនដី ថ្ម ភ្នំ និងត្រាស់និមិត្តផែនដីក្នុងវត្ថុអារម្មណ៍ខាងក្នុង លោកសំដៅយក **បឋវី** នោះ ៗ ពោលការប្រកបសេចក្តីនេះទុក ។

បទថា **បឋវី មញ្ញតិ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ថា យើងជាដី ថា

ដីជារបស់យើង ថាបុគ្គលដទៃជាដី ថាដីជារបស់បុគ្គលដទៃ ដូច្នេះ ដោយការសម្គាល់ ៣ យ៉ាង ។

ម្យ៉ាងទៀត រមែងសម្គាល់បឋវី (ផែនដី) ខាងក្នុង ដោយការសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហា មានះ និងទិដ្ឋិ ។

សម្គាល់យ៉ាងណា ?

ពិតហើយ បុថុជ្ជននេះ ញុំាងឆន្ទរាគឲ្យកើតឡើងក្នុងសក់ជាដើម គឺ ត្រេកអរ ក្អឹតក្អឺន និយាយរឿយ ៗ រវើងរវង្វាន់ក្នុងសក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក ឬ ក៏វត្ថុដែលជាទីតាំងនៃតម្រេកណាមួយ , បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្នុង ដោយការសម្គាល់ដែលកើតពីអំណាចនៃតណ្ហាយ៉ាងនេះ ។

ឬថា កើតសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងសក់ជាដើមនោះ ដោយន័យជាដើមថា សក់របស់យើងគប្បីដូច្នេះរហូតទៅ សូមរោមរបស់យើងគប្បីដូច្នេះរហូតទៅ ឬថា តាំងចិត្តទុក ដើម្បីនឹងបានវត្ថុដែលខ្លួននៅមិនទាន់បាន ដោយន័យជាដើមថា ដោយសីល ឬព្រហ្មចារ្យនេះ យើងនឹងមានសក់ខ្មៅរលោងទន់ ដូច្នេះ ។ បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្នុង (ផែនដី) ដោយការសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហា ដូចអធិប្បាយមកនេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនអាស្រ័យសម្បត្តិ (ការដល់ព្រម) ឬ វិបត្តិរបស់សក់ជាដើមរបស់ខ្លួន ហើយញុំាងមានះឲ្យកើតឡើងថា យើងល្អជាង យើងស្មើគ្នា ឬថា យើងអាក្រក់ជាងគេ ដូចពោលមកនេះឈ្មោះថា សម្គាល់បឋវី (ផែនដី) ខាងក្នុង ដោយការសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចមានះ ។ ម្យ៉ាងទៀត រមែង

ប្រកាន់មាំក្នុងសក់ថា ជាជីវៈ ដោយន័យដែលមានមកហើយថា ជីវៈនុ៎ះ សរីរៈនុ៎ះ ដូច្នេះ ។ (សូម្បី) ក្នុងរោមជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្នុង (ផែនដី) ដោយការសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចទិដ្ឋិដូចពោលមក ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនរមែងប្រកាន់មាំនូវបឋវីដែលផ្សេងដោយសក់ជាដើមដោយន័យដែលជាសូត្រដល់ព្រឹត្តិកម្មនេះថា ម្នាលអាវុសោ ក៏បឋវីធាតុខាងក្នុងណា និងបឋវីធាតុខាងក្រៅណា ក៏បឋវីធាតុ (ទាំងពីរ) នោះឈ្មោះថា បឋវីធាតុដូចគ្នា មិនមែនជារបស់យើង ជារបស់យើង យើងជានុ៎ះ នុ៎ះជាអត្តារបស់យើង ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្នុង ដោយការសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចទិដ្ឋិ សូម្បីយ៉ាងនេះ ។ បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្នុង ដោយការសម្គាល់ ៣ យ៉ាង ដូចពណ៌នាមកនេះ ។ គប្បីជ្រាបថា រមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដូចបឋវីខាងក្នុង ។

យ៉ាងណា ? ពិតហើយ បុថុជ្ជននេះ ញុំាងឆន្ទរាគៈឲ្យកើតឡើងក្នុង ដែក និងលោហៈជាដើម រីករាយ និយាយរឿយ ៗ រវេងរវង្វាន់ក្នុងដែក និងលោហៈជាដើម រមែងហួងហែងរក្សា ឃុំគ្រងដែកជាដើមទុកដោយន័យជាដើមថា ដែករបស់យើង លោហៈរបស់យើង ឈ្មោះថា សម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ព្រោះអំណាចតណ្ហាដោយប្រការដូច្នេះ ។ ឬថា បុថុជ្ជន រមែងរីករាយក្នុងបឋវីខាងក្រៅនេះថា សូម្បីដែក និងលោហៈជាដើមរបស់យើង គប្បីតាំងនៅយ៉ាងនេះរហូតទៅ ឬតាំងចិត្តទុកដើម្បីនឹងបានវត្ថុដែលនៅមិនទាន់បានថា ដោយ

សីល ឬព្រហ្មចារ្យនេះ យើងនឹងជាអ្នកមានឧបករណ៍ មានដែក និងលោហៈជាដើម ដែលដល់ព្រមហើយ យ៉ាងនេះ ។ បុថុជ្ជន ឈ្មោះថា សម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចតណ្ហា សូម្បីដោយប្រការដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនអាស្រ័យសម្បត្តិ ឬវិបត្តិនៃដែក និងលោហៈជាដើមរបស់ខ្លួនហើយ កើតមានះឡើងថា ដោយឧបករណ៍នេះ យើងទើបល្អជាងគេ ស្មើគេ ឬថោកទាបជាងគេ បុថុជ្ជនឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចមានះ យ៉ាងនេះ ។

ក៏បុថុជ្ជនជាអ្នកមានការសម្គាល់ក្នុងដែកថា ជីវៈ រមែងប្រកាន់មាំថា នេះជាជីវៈ ។ ន័យក្នុងលោហៈជាដើម ក៏មានន័យនេះ ។ បុថុជ្ជន ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ដែលកើតមកពីអំណាចទិដ្ឋិ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ប្រការមួយទៀត បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះពិចារណាឃើញបឋវីកសិណថា ជាអត្តា គឺថា រមែងប្រកាន់មាំនូវនិមិត្តបឋវីថា អត្តា ដោយន័យដែលលោកពោលទុកក្នុងគម្ពីរបដិសម្ភិទានោះឯងថា បុថុជ្ជន រមែងពិចារណាឃើញខ្ទឹមសារទាំងពីរ គឺ បឋវីកសិណ និងអត្តអវយវៈថា បឋវីកសិណនោះ ជាយើង យើងជាបឋវីកសិណនោះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បឋវីខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ដែលកើតឡើងពីអំណាចទិដ្ឋិ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់បឋវីសូម្បីចំណែកខាងក្រៅ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ ៣

យ៉ាង ដូចអធិប្បាយមកនេះ ។

ក្នុងពាក្យថា **បឋវឹ មញ្ញតិ** នេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីសម្គាល់ទាំង ៣ ដូចពណ៌នាមកនេះសិន ។ តអំពីនេះទៅ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងពោលដោយសង្ខេបប៉ុណ្ណោះ ។ ពាក្យថា **បឋវិយា** នេះ ក្នុងពាក្យថា **បឋវិយា មញ្ញតិ** នេះ ជាសត្តមីវិភត្តិ ។ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងពាក្យនេះមានអធិប្បាយដូច្នេះថា បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ថា យើងមាននៅក្នុងបឋវី រមែងសម្គាល់ថា សេចក្តីកង្វល់របស់យើងមាននៅក្នុងបឋវី រមែងសម្គាល់ថា បុគ្គលដទៃមាននៅក្នុងបឋវី រមែងសម្គាល់ថា សេចក្តីកង្វល់របស់បុគ្គលដទៃក្នុងបឋវីមានហើយដូច្នេះ ម្យ៉ាងទៀត ន័យនៃខ្លឹមសាររបស់សត្តមីវិភត្តិនោះ ទីណាដែលលោកពោលទុកថា បុថុជ្ជន រមែងពិចារណាឃើញអត្តាក្នុងរូប យ៉ាងណា ? គឺ បុថុជ្ជនខ្លះក្នុងលោកនេះ រមែងពិចារណាឃើញវេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ថាជាអត្តា គេពិចារណាឃើញអត្តាក្នុងរូបយ៉ាងនេះថា ក៏នេះឯងជាអត្តារបស់យើង អត្តារបស់យើងនេះនោះឯងមាននៅក្នុងរូបនេះដូច្នេះ ដោយន័យនោះឯង បុថុជ្ជនទើបប្រកាន់យកវេទនាធម៌ជាដើម តពីនោះ ក៏កំណត់យកបឋវីប្រភេទណាមួយ ក្នុងបណ្តាបឋវីទាំងខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ដោយភាពជាឱកាសនៃអត្តានោះ សម្គាល់ថា ក៏អត្តារបស់យើងនេះនោះឯង មាននៅក្នុងបឋវីនេះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងបឋវី ។ នេះឈ្មោះថា សេចក្តីសម្គាល់ ដោយអំណាចទិដ្ឋិរបស់បុថុជ្ជននេះ ។

ក៏កាលបុថុជ្ជននោះ ញ៉ាំងសេចក្តីស្នេហាក្នុងអត្តា និងមានះ ដែលមានអត្តាជាទីតាំងឲ្យកើតឡើងក្នុងរូបនោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាសេចក្តីសម្គាល់ដោយ

អំណាចនៃតណ្ហា និងមានះ ។

ប៉ុន្តែក្នុងកាលណា បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ដោយន័យនោះឯងថា ក៏អត្តារបស់អ្នកដទៃនោះឯងមាននៅក្នុងបឋវី ក្នុងកាលនោះ ការសម្គាល់នោះកើតមកពីអំណាចនៃការស្ទាបអង្អែលរបស់ទិដ្ឋិនោះឯង ។ ចំណែកសេចក្តីសម្គាល់ សូម្បីក្រៅពីនេះ លោកក៏ប្រាថ្នា (យកដូចគ្នា) ។

ក៏ពាក្យថា **បឋវិតោ** ក្នុងពាក្យថា **បឋវិតោ មញ្ញតិ** ជាបញ្ចមីវិភត្តិ ។

ព្រោះដូច្នោះ បុថុជ្ជន កាលបើសម្គាល់ការកើតឡើង ឬការប្រាសទៅរបស់បឋវី មានប្រភេទតាមដែលពោលហើយនៃខ្លួន នៃបុគ្គលដទៃ ព្រមទាំងទ្រព្យ-សម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួន ឬសម្គាល់ថា អត្តាដទៃពីបឋវី គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថាសម្គាល់វត្ថុដទៃពីបឋវី ។ នេះជាការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិ របស់បុថុជ្ជននោះ ។

ក៏កាលបុថុជ្ជននោះ ញុំាងសេចក្តីស្នេហា និងមានះឲ្យកើតក្នុងវត្ថុដែលសម្គាល់ដោយអំណាចទិដ្ឋិនោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាសេចក្តីសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហា និងមានះ ។ អាចារ្យពួកដទៃពោលទុកថា បុថុជ្ជនចម្រើនបឋវីកសិណ ដែលជាបរិត្តារម្មណ៍ ហើយតពីនោះ ប្រកាន់យកអត្តាដែលមិនមានប្រមាណ ហើយសម្គាល់ថា អត្តារបស់យើង (មាន) សូម្បីក្រៅពី **បឋវី** ដូច្នេះ ឈ្មោះថារមែងសម្គាល់ក្រៅពីបឋវី ។ ក៏សេចក្តីសម្គាល់ណាមួយដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយន័យនេះថា បុថុជ្ជនរមែងប្រកាន់មហាបឋវីតែម្យ៉ាង ។

ក្នុងពាក្យនេះថា **បឋវី មេតិ មញ្ញតិ** មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ក៏សេចក្តីសម្គាល់ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយន័យនេះថា រមែងហួងហែងមហាបឋវីដោយអំណាចតណ្ហាតែម្យ៉ាង គប្បីជ្រាបថា បានដល់ សេចក្តីសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហាតែម្យ៉ាងដូចគ្នា ។ ក៏សេចក្តីសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហានេះ គួរប្រកបបចូលក្នុងបឋវីទាំងខាងក្នុង និងខាងក្រៅសូម្បីទាំងអស់ មានប្រភេទតាមដែលពោលហើយយ៉ាងនេះថា សក់របស់យើង រោមរបស់យើង ដែករបស់យើង ដូច្នេះ ។

បទថា **បឋវឹ អភិនន្ទតិ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនរមែងត្រេកត្រអាល អធិប្បាយថា ត្រេកអរ ជាប់ចិត្តក្នុងបឋវី មានប្រការតាមដែលពោលហើយនោះឯង ដោយកិលេស មានតណ្ហាជាដើម ។

បើមានពាក្យសួរថា កាលខ្លឹមសារនេះសម្រេចហើយ ដោយ ២ បទនេះឯងថា **បឋវឹ មញ្ញតិ** ព្រោះហេតុអ្វីទើបពោលទុកយ៉ាងនេះ ។ ឆ្លើយថា ពាក្យនោះបុរាណាចារ្យទាំងឡាយមិនបានលើកយកមកពិចារណា ក៏មតិនេះ ជាចំណែកខ្លួនរបស់យើង ចាកលីលាការសម្តែង ឬចាកការឃើញទោស ព្រោះលោកដល់ព្រមដោយលីលានៃការសម្តែងដ៏វិចិត្រ ដោយន័យផ្សេង ៗ ព្រោះឃើញច្បាស់ធម្មធាតុណា ធម្មធាតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ប្រត្យក្សច្បាស់ដោយល្អហើយ ព្រោះដូច្នោះ លុះលោកសម្តែងការកើតឡើងនៃកិលេស ដោយអំណាចសេចក្តីសម្គាល់ក្នុងខាងដើមហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងសម្តែងដោយអំណាចសេចក្តីត្រេកអរជាដើម ទើបពោលពាក្យនេះទុក ព្រោះដំណើរនៃការសម្តែងខ្លះ ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនណាសម្គាល់បឋវី សម្គាល់ក្នុងបឋវី សម្គាល់វត្ថុដទៃ

ពីបឋវី សម្គាល់ថា បឋវីរបស់យើង បុថុជ្ជននេះ ព្រោះហេតុដែលខ្លួនមិនអាចនឹងលះបង់តណ្ហា ឬទិដ្ឋិ ដែលអាស្រ័យបឋវីបាន ដូច្នោះ ទើបត្រេកអរនឹងបឋវីតែម្យ៉ាង ។ ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនណា ត្រេកអរនឹងបឋវី បុថុជ្ជននោះរមែងត្រេកអរនឹងទុក្ខ ហើយទុក្ខជាទោស ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលពាក្យនេះទុក សូម្បីព្រោះការឃើញទោស ។ សមដូចដែលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតពោលថា អ្នកណាត្រេកអរនឹងបឋវី អ្នកនោះត្រេកអរនឹងទុក្ខ អ្នកណាត្រេកអរនឹងទុក្ខ អ្នកនោះរមែងមិនរួចផុតអំពីទុក្ខដូច្នេះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ លុះត្រាស់សេចក្តីសម្គាល់ និងសេចក្តីត្រេកអរ ដែលមានបឋវីជាទីតាំងយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់នាំហេតុ ដែលជាហេតុសម្គាល់ និងត្រេកអររបស់បុថុជ្ជននោះ ទើបត្រាស់ថា តថាគតពោលថា ដំណើរនោះព្រោះហេតុអ្វី , ការមិនដឹងដោយជុំវិញ ជាហេតុនៃសេចក្តីនោះ ដូច្នេះ ។

សេចក្តីនោះ មានខ្លឹមសារដូចតទៅនេះ ប្រសិនបើមានពាក្យសួរជៀតចូលមកថា បុថុជ្ជននោះ រមែងសម្គាល់បឋវីនោះ ព្រោះហេតុអ្វី គឺថា ព្រោះហេតុអ្វីទើបសម្គាល់ដោយសេចក្តីត្រេកអរក្នុងបឋវីនោះ ដូច្នេះ ។ ឆ្លើយថា (ព្រោះព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា) តថាគតពោលថា ដំណើរនោះដែល បុថុជ្ជននោះមិនបានកំណត់ដឹង មានអធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលដំណើរនោះ ដែលបុថុជ្ជននោះមិនបានកំណត់ដឹង ពិតហើយ បុថុជ្ជនណារមែងកំណត់ដឹងបឋវី បុថុជ្ជននោះរមែងកំណត់ដឹងដោយបរិញ្ញា ៣ គឺ ញាតបរិញ្ញា តីរណបរិញ្ញា និង

បហានបរិញ្ញា ។

ក្នុងបរិញ្ញា ៣ យ៉ាងនោះ **ញាតបរិញ្ញា** ដូចម្តេច ? គឺ បុថុជ្ជន រមែងដឹង បឋវីធាតុថា បឋវីធាតុនេះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងក្នុង បឋវីធាតុនេះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងក្រៅ នេះជាលក្ខណៈរបស់បឋវីធាតុនោះ ទាំងនេះជាកិច្ច ជាបច្ចុប្បដ្ឋាន និងជាបទដ្ឋានរបស់បឋវីធាតុនោះ ដូចពោលមកនេះ ហៅថា **ញាតបរិញ្ញា** ។

តីរណបរិញ្ញា ដូចម្តេច ? គឺ បុថុជ្ជនពិចារណាបឋវីធាតុ ធ្វើឲ្យជាវត្ថុដែលខ្លួនដឹងហើយយ៉ាងនេះ ដោយអាការ ៤០ ថា មិនទៀង ជាទុក្ខ ជារោគជាដើម ដូចពោលមកនេះ ហៅថា **តីរណបរិញ្ញា** ។

បហានបរិញ្ញា ដូចម្តេច ? គឺ បុគ្គលពិចារណាឃើញយ៉ាងនេះហើយ រមែងលះបង់ឆន្ទរាគៈក្នុងបឋវីធាតុដោយអរហត្តមគ្គ ដូចពោលមកនេះ ហៅថា **បហានបរិញ្ញា** ។

ម្យ៉ាងទៀត ការកំណត់នាម និងរូប ឈ្មោះថា **ញាតបរិញ្ញា** ។ ការកំណត់ដឹង ក្នុងការពិចារណានូវកលាបៈជាខាងដើម និងអនុលោមញាណជាទីបំផុត ឈ្មោះថា **តីរណបរិញ្ញា** ។ ញាណក្នុងអរិយមគ្គ ឈ្មោះថា **បហាន-បរិញ្ញា** ។

បុថុជ្ជនណា រមែងកំណត់ដឹងបឋវី បុថុជ្ជននោះរមែងកំណត់ដឹងដោយ **បរិញ្ញា** ៣ នេះ ។ ក៏បរិញ្ញាទាំងនោះ មិនមានដល់បុថុជ្ជននោះ ព្រោះដូច្នោះ បុថុជ្ជននោះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ (ប្រកាន់) រមែងត្រេកអរនឹងបឋវី ព្រោះមិនកំណត់ដឹង ហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ

បុថុជ្ជនក្នុងលោកនេះមិនបានស្តាប់ ។ល។ រមែងសម្គាល់បឋវី រមែងសម្គាល់ក្នុងបឋវី រមែងសម្គាល់ថា បឋវីពិត រមែងសម្គាល់ថា បឋវីរបស់យើង ឈ្មោះថា រមែងត្រេកអរនឹងបឋវី សេចក្តីនោះព្រោះហេតុអ្វី ? តថាគតពោលថា (ព្រោះ) សេចក្តីនោះ ដែលបុថុជ្ជននោះមិនបាន កំណត់ដឹង ។

(ចប់ បឋវីវារៈ)

សូម្បីក្នុងសេចក្តីនេះថា **អាបំ អាបតោ** គប្បីជ្រាបថា អាបោ ៤ យ៉ាងគឺ លក្ខណៈអាបោ សសម្ភារអាបោ អារម្មណអាបោ និងសម្មតិអាបោ ។ បណ្តាអាបោ ៤ យ៉ាងនោះ អាបោដែលពោលទុកក្នុងប្រយោគជាដើមថា បណ្តាអាបោធាតុ ២ យ៉ាងនោះ , អាបោធាតុដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងក្នុង ដូចម្តេច ? បានដល់ វត្ថុដែលសើមជ្រួតជ្រាប ប្រមូលផ្តុំ (ជាលក្ខណៈ) ចំពោះខ្លួន នៅខាងក្នុងខ្លួនឯង គឺ អាបោធាតុដែលមានចិត្តគ្រប់គ្រងក្នុងខាងក្នុងរូប ឈ្មោះថា លក្ខណអាបោ ។ អាបោ ពោលទុកក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលរៀនយកអាបោកសិណ រមែងកាន់យកនិមិត្តក្នុងអាបោ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា សសម្ភារអាបោ ។ ពាក្យដ៏សេសទាំងអស់ ដូចដែលពោលទុកក្នុងបឋវីនោះឯង ។ តែកាលពោលដោយន័យនៃការប្រកបសុទ្ធ ៗ អាបោធាតុដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងក្នុង ១២ យ៉ាង ដែលលោកពោលទុកដោយន័យជាដើមថា ទឹកប្រមាត់ ស្លេស្ម ដូច្នេះជាដើម គប្បីជ្រាបថា អាបោធាតុខាងក្នុង និងអាបោធាតុដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា បណ្តាអាបោធាតុ ២ យ៉ាង អាបោធាតុដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងក្រៅ ដូចម្តេច ?

គឺ វត្ថុដែលសើមជ្រួតជ្រាប កកផុំ នៅខាងក្រៅ បានដល់ សភាពសើម វត្ថុដែលដល់សភាពសើម អាបោធាតុដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង ខាងក្រៅរូប គឺ រសកើតពីមើម ឫស រសកើតពីដើមឈើ រសកើតពីសំបកឈើ រសកើតពីស្លឹក រសកើតពីផ្កា រសកើតពីផ្លែ ទឹកដោះស្រស់ ទឹកដោះជូរ ទឹកដោះថ្លា ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ទឹកអំពៅ ទឹកលើផែនដីឬ ទឹកក្នុងអាកាស គប្បីជ្រាបថា ជាអាបោធាតុខាងក្រៅ ។ ហើយអាបោនោះ ឈ្មោះថា និមិត្តអាបោក្នុងពួក ៣ នៃអជ្ឈត្តារម្មណ៍ ។

ក្នុងបទថា **តេជំ តេជគតោ** នេះ គប្បីជ្រាប សេចក្ដីពិស្ដារដោយន័យដែលពោលហើយ សូម្បីក្នុងវារៈនៃតេជោនោះឯង ។ តែក្នុងសេចក្ដីនេះ កាលពោលដោយន័យនៃការអធិប្បាយ តេជោធាតុ ៤ យ៉ាងដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា តេជោធាតុដែលជាហេតុឲ្យរាងកាយមានកម្ដៅ ទ្រុឌទ្រោម ខ្វល់ខ្វាយ និងជាហេតុដុតរំលាយអាហារ គប្បីជ្រាបថា តេជោធាតុខាងក្នុង និងតេជោធាតុដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា បណ្ដាតេជោធាតុ ២ យ៉ាងនោះ តេជោធាតុដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងក្រៅដូចម្ដេច ? គឺ វត្ថុដែលក្ដៅ ធ្វើឲ្យមានកម្ដៅខាងក្រៅ គឺ តេជោធាតុដែលមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង បានដល់ ភ្លើងដែលកើតអំពីឈើ ភ្លើងដែលកើតអំពីកម្ទេចឈើ ភ្លើងកើតពីស្មៅ ភ្លើងកើតពីអាចម៍គោ ភ្លើងកើតពីអង្កាម ភ្លើងកើតពីគំនរសំរាម ភ្លើងកើតពីប្រេង (ឥន្ទនៈ) សភាពក្ដៅដែលកើតពីភ្លើង សភាពក្ដៅដែលកើតពីពន្លឺព្រះអាទិត្យ សភាពក្ដៅកើតពីគំនរនៃកំណាត់ឈើ សភាពក្ដៅកើតពីគំនរនៃស្មៅ សភាពក្ដៅកើតពីគំនរនៃអង្កាម

សភាពក្តៅកើតពីគំនរនៃវត្ថុទាំងឡាយនេះ គប្បីជ្រាបថា តេជោធាតុខាងក្រៅ ។

ក៏ក្នុងន័យនៃការអធិប្បាយខ្លឹមសារ សូម្បីវារៈនេះថា **វាយំ វាយតោ** មានអធិប្បាយដូចតទៅនេះ វាយោធាតុ ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា ខ្យល់ដែលបក់ឡើងខាងលើ បក់ចុះខាងក្រោម ខ្យល់បក់ក្នុងផ្ទៃ (ពោះ) ខ្យល់បក់ក្នុងពោះវៀន ខ្យល់បក់ផ្សាយទៅតាមអវយវៈតូច-ធំ ខ្យល់មានពិសកាចដូចសស្ត្រា ខ្យល់មានពិសកាចដូចមុខកាំបិត ខ្យល់មានពិសកាចដូចទងឈូក ខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ ខ្យល់ដកដង្ហើមចូល គប្បីជ្រាបថា **វាយោធាតុខាងក្នុង** និងខ្យល់ដែលលោកពោលទុកយ៉ាងនេះថា បណ្តាវាយោធាតុ ២ យ៉ាងនោះ វាយោ-ធាតុខាងក្រៅ ដូចម្តេច ? គឺ វត្ថុដែលបក់បោក កម្រើកញ័រខាងក្រៅ បានដល់វាយោធាតុខាងក្រៅរបស់រូបមិនមានចិត្តគ្រប់គ្រង គឺ ខ្យល់បក់ពីទិសខាងកើត ខ្យល់បក់ពីទិសខាងលិច ខ្យល់បក់ពីទិសខាងជើង ខ្យល់បក់ពីទិសខាងត្បូង ខ្យល់បក់ធូលី ខ្យល់មិនមានធូលី ខ្យល់ត្រជាក់ ខ្យល់ក្តៅ ខ្យល់តិច ខ្យល់ខ្លាំង ខ្យល់កំបុតត្បូង ខ្យល់ដែលកើតពីសត្វហើរ ខ្យល់កើតពីគ្រុឌហើរ ខ្យល់កើតពីប្រមោយដំរី ខ្យល់កើតពីការបក់ផ្ចិត គប្បីជ្រាបថា **វាយោធាតុខាងក្រៅ** ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចដែលពោលហើយនោះឯង ។

កាន់យកន័យដែលឈ្មោះថា **លក្ខណា** នេះណា (ដែលមានមក) ក្នុងនេត្តិបករណ៍យ៉ាងនេះថា កាលពោលដល់ធម៌តែម្យ៉ាងហើយ ដោយធម៌តែម្យ៉ាងនោះ ក៏ជាការដែលពោលដល់ធម៌គ្រប់យ៉ាង ដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នាដែរ លក្ខណៈនៃការកាន់យកន័យ លោកពោលទុកយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ជាការដែលលោកពោល

ទុកដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ដោយអំណាចនៃការកាន់យកន័យនោះ ព្រោះហេតុដែលកាន់យកមហាភូតរូបទាំង ៤ ក៏រមែងជាការកាន់យកឧបាទាយរូបផងដែរ ព្រោះឧបាទាយរូបមិនកន្លងផុតលក្ខណៈរូបទៅបាន មហាភូតរូប និងឧបា-ទាយរូបណា ទុំះជារូបក្ខន្ធ ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគកាលត្រាស់ថា បុថុជ្ជនដែលមិនបានស្តាប់ រមែងសម្គាល់បឋវី អាបោ តេជោ វាយោ ក៏រមែងត្រាស់ថា គេរមែងពិចារណាឃើញរូបថា ជាអត្តាដែរ ។

កាលត្រាស់ថា បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ក្នុងបឋវី អាបោ តេជោ វាយោ រមែងត្រាស់ថា បុថុជ្ជនពិចារណាឃើញអត្តាក្នុងរូប ដូច្នេះ ។ កាលត្រាស់ថា រមែងសម្គាល់វត្ថុដទៃពីបឋវី អាបោ តេជោ វាយោ រមែងត្រាស់ថា រមែងពិចារណាឃើញអត្តាមានរូប ហើយរូបក្នុងអត្តា ព្រោះសម្រេចសេចក្តីថា អត្តាដទៃផ្សេងអំពីរូប ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបសេចក្តីសម្គាល់ដោយអំណាចនៃសក្កាយទិដ្ឋិ ដែលមានរូបជាទីតាំង ៤ ប្រការ ដូចពោលមកនេះ ។

ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបការផ្សេងគ្នាយ៉ាងនេះថា បណ្តាទិដ្ឋិ ៤ ប្រការនោះ ជាឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ១ ជាសស្សតទិដ្ឋិ ៣ ដូច្នោះ ទិដ្ឋិទើបមាន ២ យ៉ាង ។ ព្រះមាន-ព្រះភាគ លុះត្រាស់សេចក្តីសម្គាល់ដែលមានសង្ខារជាទីតាំង ដោយមានរូបជាប្រធានយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ សត្វទាំងឡាយណាត្រូវបញ្ញត្តឡើង ព្រោះអាស្រ័យសង្ខារទាំងឡាយ ព្រោះហេតុដែលបុថុជ្ជនធ្វើការសម្គាល់ សូម្បីក្នុងសត្វទាំងឡាយនោះ ដូច្នោះ កាលបើចង្អុលសម្តែងសត្វទាំងនោះហើយ ទើបត្រាស់មានពាក្យ

ជាអាទិ៍ថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ភូតទាំងឡាយដោយសភាពជាភូត ដូច្នេះ ។

អត្ថន័យរបស់ ភូត ស័ព្ទ

ក្នុងសេចក្ដីនោះ **ភូត** ស័ព្ទនេះ ប្រើក្នុងអត្ថជាដើមថា ខន្ធ ៥ , អមនុស្ស , ធាតុ , មានហើយ , ព្រះខីណាស្រព , សត្វ និងដើមឈើ ។

ពិតហើយ **ភូត** ស័ព្ទនេះ ប្រើក្នុងអត្ថថា **ខន្ធ ៥** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរពិចារណាថា នេះជាភូត ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **អមនុស្ស** ដូចក្នុងប្រយោគនេះថា ភូតទាំងឡាយណា មកប្រជុំគ្នាហើយក្នុងទីនេះ ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **ធាតុ ៤** ដូចក្នុងប្រយោគនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មហាភូតរូប ៤ នេះឯង ជាហេតុ ...... ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **មានហើយ** ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា ជាបាចិត្តិយព្រោះ ភូត (ភូតគាម) ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **ព្រះខីណាស្រព** ដូចក្នុងប្រយោគថា ក៏ភូតណាជាអ្នកស៊ីកាល ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **សត្វ** ដូចក្នុងប្រយោគថា ភូតទាំងឡាយនេះឯង នឹងលះបង់រាងកាយទុកក្នុងលោក ដូច្នេះ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា **ដើមឈើ** ក្នុងប្រយោគនេះថា **ភូតគាមបាតព្យតាយ** (ធ្វើភូតគាមឲ្យវិនាស) ដូច្នេះ ។

ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះ ភូត សព្ទនេះ រមែងប្រើក្នុងសត្វទាំងឡាយ ។ ភូត សព្ទ នឹងប្រព្រឹត្តទៅដោយការមិនផ្សេងគ្នាក៏ទេ ព្រោះថា សត្វទាំងឡាយទាបជាងជាន់ចាតុម្មហារាជ លោកបំណងយក ភូត ក្នុងទីនេះ ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា ភូតេ ភូតតោ សញ្ជានាតិ ជាដើម មានន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។

ការសម្គាល់ដោយអំណាច តណ្ហា មានះ ទិដ្ឋិ

ក៏ក្នុងពាក្យជាដើមថា ភូតេ មញ្ញតិ គប្បីប្រកបសេចក្តីសម្គាល់ សូម្បី ៣ យ៉ាង ។ យ៉ាងណា ? ពិតហើយ បុថុជ្ជននេះ ប្រកាន់យកភូតទាំងឡាយថា ស្អាត មានសេចក្តីសុខ ដោយន័យដែលពោលទុកហើយថា គេឃើញគហបតី ឬបុត្តគហបតី ដែលបរិបូណ៌ដោយកាមគុណ ៥ ដូច្នេះ រមែងត្រេកត្រអាល គឺរមែងត្រេកត្រអាលនឹងភូតទាំងនោះ សូម្បីព្រោះឃើញ និងរមែងត្រេកត្រអាលសូម្បីព្រោះបានឮ បានធុំក្លិន បានលិទ្ធរស បានប៉ះពាល់ត្រូវ និងជ្រាបនូវរឿង បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយការសម្គាល់ ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហាដូចពណ៌នាមកនេះ ។ រមែងតាំងចិត្តទុក ដើម្បីបានវត្ថុដែលខ្លួននៅមិនទាន់បានដោយន័យជាដើមថា ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ ! យើងគប្បីចូលដល់ភាពជាសម្លាញ់នៃខត្តិយមហាសាលទាំងឡាយ ។ បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហា សូម្បីដោយប្រការដូច្នេះ ។

ប៉ុន្តែអាស្រ័យសម្បត្តិ និងវិបត្តិរបស់ខ្លួន និងរបស់ភូតទាំងឡាយ បុថុជ្ជន

រមែងប្រកាន់ខ្លួនថា ប្រសើរជាងគេ បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ភូតប្រភេទណាមួយ ក្នុងភូតទាំងឡាយថា ថោកទាបជាងខ្លួន ឬរមែងសម្គាល់ខ្លួនថា ថោកទាបជាងភូតប្រភេទណាមួយ រមែងសម្គាល់ភូតប្រភេទណាមួយថា ប្រសើរជាងខ្លួន (ឬរមែងសម្គាល់ថា ខ្លួនប្រសើរជាងភូតប្រភេទណាមួយ) រមែងសម្គាល់ខ្លួនថា ស្មើនឹងភូត ឬរមែងសម្គាល់ភូតថា ស្មើគ្នានឹងខ្លួន ។ សមដូចដែលលោកពោលទុកថា បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ កាលមុនប្រកាន់ថា ខ្លួនស្មើនឹងអ្នកដទៃដោយជាតិ ។ល។ ឬដោយវត្ថុណាមួយ ក្រោយមកក៏ត្រឡប់ជាសម្គាល់ថា ប្រសើរជាងគេ ត្រឡប់មកសម្គាល់អ្នកដទៃថា ថោកទាបជាងខ្លួន មានះមានសភាពបែបនេះ លោកហៅថា **មានាតិមានះ** ។ បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃមានះ ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

បុថុជ្ជនសម្គាល់ថា ក៏ភូតទាំងឡាយទៀង យឺនយូរ ឋិតថេរ មានជាធម្មតាមិនប្រែប្រួល ឬថាសត្វទាំងពួង បាណៈទាំងពួង ភូតទាំងពួង ជីវៈទាំងពួង មិនមានអំណាច មិនមានកម្លាំង មិនមានសេចក្តីព្យាយាម អ្នកបង្អោនទៅកាន់ភាវៈ ការប្រសព្វជោគអាក្រក់ ជោគល្អ រមែងសោយសុខទុក្ខក្នុងអភិជាតិ ៦ ជាតិនោះឯង ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ។ បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយសេចក្តីសម្គាល់ ៣ យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយយ៉ាងណា ? គឺ ប្រាថ្នាការកើតឡើងនៃខ្លួន ឬការកើតសេចក្តីសុខដល់ខ្លួន ក្នុងភូតទាំងឡាយនោះ ៗ បុថុជ្ជន

រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយសេចក្ដីសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហា ដូចពណ៌នាមកមុននេះ ។ ឬកាលសេចក្ដីប្រាថ្នាការកើតឡើងក្នុងភូតទាំងឡាយ ទើបឲ្យទាន សមាទានសីល រក្សាឧបោសថកម្ម , បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយសេចក្ដីសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហា សូម្បីដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក៏បុថុជ្ជន ប្រកាន់យកភូតទាំងឡាយដោយការប្រកាន់យករួមគ្នា រមែងសម្គាល់ភូតទាំងឡាយពួកខ្លះក្នុងបណ្ដាភូតទាំងនោះថា ប្រសើរជាង ឬសម្គាល់សត្វពួកខ្លះថា ស្មើគ្នា ឬថោកទាបជាងគ្នា បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃមានះ ដោយប្រការដូចពោលមកនេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ភូតពួកខ្លះថា ទៀង ឋិតថេរ រមែងសម្គាល់ភូតពួកខ្លះថា មិនទៀង មិនឋិតថេរ ឬរមែងសម្គាល់ថា សូម្បីយើងក៏ជាភូតមួយប្រភេទក្នុងបណ្ដាភូតទាំងឡាយ ដូច្នេះឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងភូតទាំងឡាយដោយសេចក្ដីសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

ក៏ក្នុងពាក្យនេះថា **ភូតោ មញ្ញតិ** មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

បុថុជ្ជន កាលសម្គាល់ការកើតឡើងនៃខ្លួន ឬបុគ្គលដទៃ ព្រមទាំងទ្រព្យសផ្ទាល់ខ្លួនចាកភូតណាមួយ គប្បីជ្រាបថា រមែងសម្គាល់ចាកភូតដូច្នេះ ។ នេះជាការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុថុជ្ជននោះ ។

កាលបើបុថុជ្ជននោះ ញុំាងសេចក្ដីស្នេហា និងមានះឲ្យកើតឡើងក្នុងវត្ថុ ដែលសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិនោះ ៗ ឯង គប្បីជ្រាបថា ជាការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហា និងមានះផង ។

ក្នុងសេចក្តីថា **ភូតេ មេតិ មញ្ញតិ** នេះ មានការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហាតែម្យ៉ាង ។ ការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហានេះ ទុំះគប្បីជ្រាបថា រមែងប្រព្រឹត្តទៅដោយការប្រកាន់ថា ជារបស់យើង ដោយន័យជាដើមថា បុត្ររបស់យើង ធីតារបស់យើង សត្វពពែ និងសត្វកែះរបស់យើង មាន់ និងជ្រូករបស់យើង ដំរី គោ ទន្សាយ និងឆ្មារបស់យើង ដូច្នេះ ។

ពាក្យថា **ភូតេ អភិនន្ទតិ** មានន័យដូចពោលមកហើយយ៉ាងនេះ នោះឯង ។

ក្នុងសេចក្តីថា **អបរិញ្ញាតំ តស្ស** នេះ មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ការបញ្ញត្តិភូតទាំងឡាយ ព្រោះអាស្រ័យសង្ខារទាំងឡាយណា ព្រោះមិនកំណត់ដឹងនូវសង្ខារទាំងឡាយនោះ ភូតទាំងឡាយគប្បីជ្រាបថា គឺ ជាការដែលបុថុជ្ជនមិនកំណត់ដឹង ដូច្នេះ ។ ចំណែកការប្រកបសេចក្តី (បំភ្លឺសេចក្តី) គប្បីធ្វើទុកតាមន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។

ទេព ៣

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងទីតាំងនៃសេចក្តីសម្គាល់ដោយអំណាចនៃសង្ខារ និងដោយអំណាចនៃសត្វ ដោយសង្ខេបយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះកាលនឹងសម្តែងទីតាំងនោះឲ្យពិស្តារ ដោយប្រភេទជាដើមថា **ភូមិពិសេស** ទើបត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **ទេវេ ទេវតោ** ដូច្នេះ ។

ក្នុងពាក្យនោះមានរូបវិគ្រោះដូច្នេះ ដែលឈ្មោះថា **ទេព** ព្រោះអត្ថថា រមែងលេង អធិប្បាយថា រីករាយ និងរុងរឿងដោយកាមគុណ ៥ ឬដោយឫទ្ធិរបស់

ខ្ពស់ ៗ ទេពទាំងឡាយនោះមាន ៣ ជំពូក គឺ ៖

សម្មតិទេព ឧបត្តិទេព វិសុទ្ធិទេព ។ ព្រះរាជា ព្រះមហេសី និងព្រះរាជកុមារ ឈ្មោះថា **សម្មតិទេព** ។ ទេពដែលខ្ពស់ជាងនោះ ផ្តើមតាំងពីទេពជាន់ចាតុម្មហារាជ ឈ្មោះថា **ឧបត្តិទេព** ។ ព្រះអរហន្តខីណាស្រពទាំងឡាយឈ្មោះថា **វិសុទ្ធិទេព** ។ ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះគប្បីជ្រាបថា លោកបំណងយកឧបត្តិទេព ។ ក៏ឧបត្តិទេពនោះ នឹងឃើញថា ប្លែកគ្នាក៏ទេ គឺ វៀរមារព្រមទាំងបរិស័ទក្នុងទេវលោកជាន់បរនិម្មិតវសវត្តីចេញ ទេវតាជាន់កាមាវចរ ៦ ជាន់ដ៏សេស លោកបំណងយកទេពក្នុងទីនេះ ។ ការពណ៌នាខ្លឹមសារទាំងអស់ក្នុងសេចក្តីនោះ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងភូតវារៈនោះចុះ ។

បជាបតី គឺ ជាស្តេចមារ

ក៏ក្នុងបទថា **បជាបតិ** នេះ មារ គប្បីជ្រាបថា បជាបតី ។ តែអាចារ្យពួកខ្លះពោលថា ពាក្យថា **បជាបតិ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់ស្តេចមហារាជជាដើម ដែលជាធំជាងស្តេចទេវតាទាំងឡាយនោះ ៗ ។ ពាក្យនោះ លោកបដិសេធទុកក្នុងមហាអដ្ឋកថា ថា មិនត្រូវ ព្រោះថា មហារាជជាដើមទាំងនោះ លោកកាន់យកដោយ **ទេវ** ស័ព្ទ នោះឯង ។ ចំណែកស្តេចមារនោះ លោកបំណងយកថា ជាបជាបតីក្នុងទីនេះ ដោយភាពជាធំជាងបជា ពោលគឺ ពពួកសត្វ ។ សួរថា ស្តេចមារនោះតែងនៅកន្លែងណា ទីណា ? ឆ្លើយថា រមែងរស់នៅក្នុងទេវលោកជាន់ **បរនិម្មិតវសវតី** ។ ពិតហើយ ស្តេចមារវសវត្តី គ្រងរាជ្យនៅក្នុងទេវលោក

នោះ ។ អាចារ្យពួកខ្លះពោលថា ស្តេចមារប្រថាប់គ្រប់គ្រងដ៏ធំក្រៃលែង ក្នុងបរិស័ទរបស់ខ្លួន ក្នុងទេវលោកនៅទីកន្លែងមួយ ឬរបស់ទេវលោកនោះ ឬដូចរាជឱរសរបស់ព្រះរាជាដ៏ល្បីល្បាញប្រថាប់នៅជាយដែននៃរាជាណាចក្រ ដូច្នោះ ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបថា លោកចាត់យកបរិស័ទមារចូលផងដោយ មារស័ព្ទនោះឯង ។ ចំណែកក្នុងសេចក្តីនេះ ក្នុងន័យនៃការពង្រីកសេចក្តី មានអធិប្បាយដូច្នេះ បុថុជ្ជនបានឃើញក្តី បានឮក្តី នូវបជាបតីដែលមានពណ៌សម្បុរល្អ មានអាយុវែង មានសេចក្តីសុខចម្រើន រមែងប្រាថ្នារាជសម្បត្តិដោយអំណាចនៃតណ្ហា ឬក៏ថា សូម្បីតាំងចិត្តទុកដើម្បីនឹងបានវត្ថុដែលខ្លួននៅមិនទាន់បាន ដោយពាក្យជាដើមថា ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ ! យើងគប្បីចូលដល់ភាពជាសម្លាញ់នៃបជាបតី ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បជាបតីដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហា តែកាលបុថុជ្ជនដល់ភាពជាបជាបតីហើយ ក៏ញុំាងមានះឲ្យកើតឡើងថា យើងជាអ្នកធំ ជាអធិបតីជាងបជាទាំងឡាយ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បជាបតី ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃមានះ ។

តែបើបុថុជ្ជនសម្គាល់ថា បជាបតីទៀង ឋិតថេរ ឬដាច់សូន្យ ឬថាមិនមានអំណាច មិនមានកម្លាំង មិនមានការព្យាយាម បង្អោនទៅកាន់ការប្រសព្វជោគល្អ ជោគអាក្រក់ រមែងសោយសុខទុក្ខ ក្នុងអភិជាតិ ៦ ជាតិ នោះឯង គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់បជាបតីដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ។

ប៉ុន្តែក្នុងពាក្យថា **បជាបតី** នេះ ការសម្គាល់ដោយអំណាចទិដ្ឋិតែម្យ៉ាងនោះ

ឯង រមែងត្រឹមត្រូវ ។ គប្បីជ្រាបការប្រព្រឹត្តទៅនៃការសម្គាល់នោះ យ៉ាងនេះ ។ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ រមែងសម្គាល់ថា ធម៌ទាំងឡាយណាមាននៅក្នុងបជា-បតី ធម៌ទាំងឡាយនោះទៀង ឋិតថេរ ពិតប្រាកដ មិនមានការប្រែប្រួលជាធម្មតា ។ មួយ៉ាងទៀត រមែងសម្គាល់ថា បាបរមែងមិនមានក្នុងបជាបតី កម្មដ៏លាមកទាំងឡាយ រមែងមិនមានក្នុងបជាបតីនោះ ។

ក្នុងពាក្យថា **បជាបតិតោ** នេះ រមែងមានការសម្គាល់សូម្បីទាំង ៣ ។ យ៉ាងណា គឺ បុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ រមែងសម្គាល់ការដែលខ្លួន ឬអ្នកដទៃព្រមទាំងទ្រព្យរបស់ខ្លួនកើតឡើង ឬប្រាសចាកពីបជាបតី នេះហៅថា ការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ ។

ក៏កាលបើបុគ្គលនោះ ញ៉ាំងសេចក្តីស្នេហា និងមានះឲ្យកើតឡើងក្នុងវត្ថុដែលសម្គាល់ព្រោះការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិនោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហា និងមានះ ។

ក្នុងបទថា **បជាបតី មេ** រមែងមានការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហាមួយបែបនោះឯង ។ ការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃតណ្ហានេះ គប្បីជ្រាបថា រមែងប្រព្រឹត្តទៅដល់បុគ្គលដែលប្រកាន់ថា របស់យើង ដោយន័យជាដើមថា បជាបតីជាគ្រូរបស់យើង ជានាយរបស់យើង ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេស ក៏មានន័យដូចដែលពោលមកហើយនោះឯង ។

អត្ថន័យនៃពាក្យថា ព្រហ្ម

ក្នុងបទថា ព្រហ្មំ ព្រហ្មតោ មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ឈ្មោះថា ព្រហ្ម ព្រោះអត្ថថា ចម្រើនហើយដោយគុណវិសេសនោះ ៗ ។ ម្យ៉ាងទៀត ស្តេចមហាព្រហ្មក្តី ព្រះតថាគតក្តី ព្រាហ្មណ៍ក្តី មាតាបិតាក្តី វត្ថុដ៏ប្រសើរបំផុតក្តី លោកក៏ហៅថា ព្រហ្ម ។

ពិតហើយ ស្តេចមហាព្រហ្ម លោកហៅថា ព្រហ្ម (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ព្រហ្ម ១.០០០ , ២.០០០ ។

ព្រះតថាគត លោកក៏ហៅថា ព្រហ្ម (ដូច) ក្នុងប្រយោគថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពាក្យថា ព្រហ្ម នេះ ជាឈ្មោះរបស់តថាគតនោះឯង ។

ព្រាហ្មណ៍ លោកហៅថា ព្រហ្ម (ដូច) ក្នុងប្រយោគនេះថា ៖

ព្រះសម្ពុទ្ធ ដែលបន្ទោបង់នូវសេចក្តីងងឹត ជាអ្នកមាន
ព្រះចក្ខុបរិបូណ៌ ដល់ទីបំផុតនៃលោក ជាអ្នកឈាន
កន្លងភពទាំងពួង មិនមានអាសវៈ លះបង់ទុក្ខទាំងឡាយ
បានហើយ ជាអ្នកពោលនូវសច្ចៈ ជាអ្នកដែលព្រហ្មបម្រើ
ហើយ ដូច្នេះ ។

មាតាបិតា លោកហៅថា ព្រហ្ម (ដូច) ក្នុងប្រយោគនេះថា មាតាបិតា លោកហៅថា ព្រហ្ម , មាតាបិតា លោកហៅថា បុព្វាចារ្យ ។

វត្ថុដ៏ប្រសើរបំផុតលោកហៅថា ព្រហ្ម (ដូច) ក្នុងប្រយោគនេះថា ព្រះ-មានព្រះភាគ ញុំាងចក្រដ៏ប្រសើរឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដូច្នេះ ។

តែក្នុងទីនេះ លោកបំណងយកព្រហ្មដែលកើតឡើងក្នុងបឋមកប្ប សូម្បីព្រហ្មបុរោហិត និងព្រហ្មបារិសជ្ជៈ គប្បីជ្រាបថា លោកកាន់យកដោយ ព្រហ្ម

សត្វ នោះឯង ។ តែការពណ៌នាខ្លឹមសារក្នុងសេចក្តីនេះ គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងបជាបតីភាវៈ នោះឯង ។

អធិប្បាយ អាភស្សរព្រហ្ម

ក្នុងភាវៈពោលដោយ **អាភស្សរព្រហ្ម** គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

រស្មីផ្សាយចេញពីរាងកាយរបស់ព្រហ្មទាំងឡាយនោះ ដូចដាច់ធ្លាក់ចេញពីរាងកាយ ដូចអណ្តាតភ្លើងដែលដាច់ធ្លាក់ចេញពីគប់ភ្លើង ដូច្នោះ ព្រោះហេតុនោះព្រហ្មនោះ ទើបឈ្មោះថា **អាភស្សរា** ។ ដោយការកំណត់យកអាភស្សរព្រហ្មទាំងនោះ (ជាការប្រមូល) ទើបជាការដែលលោកកំណត់យកភូមិរបស់ទុតិយជ្ឈានទាំងអស់ផង ។ ក៏ព្រហ្មដែលស្ថិតនៅក្នុងជាន់ដូចគ្នា សូម្បីទាំងអស់នោះឯង គប្បីជ្រាបថា (បានដល់) បរិត្តាភាព្រហ្ម អប្បមាណាភាព្រហ្ម អាភស្សរាព្រហ្ម ។

អធិប្បាយ សុភកិណ្ហព្រហ្ម

ក្នុងភាវៈពោលដោយ សុភកិណ្ហព្រហ្ម គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ព្រហ្មដែលឈ្មោះថា សុភកិណ្ហ ព្រោះមានន័យថា ចិញ្ចាចចិញ្ចែងទៅដោយពណ៌យ៉ាងល្អស្អាត គឺ ដោយរស្មីកាយដ៏សោភា ទើបភ្លឺស្អាតដូចបន្ទះមាសបញ្ចេញពន្លឺចាំងផ្លេកដែលគេរក្សាទុកក្នុងហិបមាស ។ ដោយការកំណត់យកសុភកិណ្ហព្រហ្មទាំងនោះ (ជាការប្រមូល) ដែលលោកកំណត់យកភូមិរបស់

តតិយជ្ឈានទាំងអស់ផង ។ ក៏ព្រហ្មដែលស្ថិតនៅក្នុងជាន់ដូចគ្នាទាំងអស់នោះឯង គប្បីជ្រាបថា (បានដល់) បរិត្តសុភាព្រហ្ម អប្បមាណសុភព្រហ្ម សុភកិណ្ហព្រហ្ម ។

អធិប្បាយ វេហប្ផលព្រហ្ម

ក្នុងពាក្យពោលដោយ វេហប្ផលព្រហ្ម គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ព្រហ្មដែលឈ្មោះថា វេហប្ផល ព្រោះមានន័យថា មានផលដ៏ក្រៃលែង លោកពោលថា បានដល់ ព្រហ្មជាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ។ ចំណែកការអធិប្បាយន័យប្រកបក្នុងពាក្យទាំង ៣ នេះ គប្បីជ្រាប តាមន័យដែលពោលហើយក្នុងកូតពាក្យនោះឯង ។

អធិប្បាយ អភិភូព្រហ្ម

ក្នុងពាក្យពោលថា អភិភូ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ដែលឈ្មោះថា អភិភូ ព្រោះមានន័យថា គ្របសង្កត់ ។ សួរថា គ្របសង្កត់អ្វី? ឆ្លើយថា គ្របសង្កត់នូវអរូបក្ខន្ធ ៤ ។ ពាក្យថា អភិភូ នោះ ជាឈ្មោះរបស់អសញ្ញីភព ។ ពួកទេព (ព្រហ្ម) អសញ្ញីសត្វ ឋិតនៅក្នុងជាន់ជាមួយនឹងវេហប្ផលព្រហ្ម (តែជាចែក) ឋិតនៅក្នុងឱកាសមួយ , លោកកើត (ស្លាប់ពីមនុស្ស) ដោយឥរិយាបថណា ក៏ឋិតនៅក្នុងឥរិយាបថនោះ ៗ ឯង ដរាបអាយុក្ស័យស្រដៀងនឹងរូបចិត្រកម្ម ក្នុងទីនេះលោកសំដៅដល់ វេហប្ផលព្រហ្ម

និងអសញ្ញីសត្វទាំងអស់នោះ ដោយពាក្យថា **អភិភូ** ។ អាចារ្យពួកខ្លះ លើក សរសើរព្រហ្មដែលជាធំក្នុងជាន់នោះ ៗ ថា (**អភិភូ**) ដោយន័យមានជាអាទិ៍ យ៉ាងនេះថា ព្រហ្ម ១.០០០ ឈ្មោះថា **អភិភូ** ។ តែគប្បីជ្រាបថា ពាក្យពោល របស់អាចារ្យពួកខ្លះនោះ មិនត្រឹមត្រូវ ព្រោះព្រហ្មដែលជាធំនោះ លោកបាន បញ្ជាក់កាន់យកដោយស័ព្ទថា " **ព្រហ្ម** " ហើយនោះឯង ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងវារៈនេះ គប្បីជ្រាបន័យនៃការអធិប្បាយពង្រីកសេចក្ដីថា បុថុជ្ជនបានស្ដាប់ ហើយថា ព្រហ្មអភិភូ មានវណ្ណៈ (ល្អស្អាត) មានអាយុវែង ដូច្នេះ ហើយ កើតសេចក្ដីត្រេកអរពេញចិត្តក្នុងព្រហ្មអភិភូនោះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ព្រហ្ម អភិភូ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចតណ្ហា ឬថា សូម្បីតាំងចិត្ត (ប្រាថ្នា) ដើម្បីឲ្យបាន (កើតក្នុងព្រហ្មអភិភូ) ដែលខ្លួនមិនទាន់បាន ដោយន័យជាអាទិ៍ថា ធ្វើម្ដេចហ្ន៎ ! យើងនឹងគប្បីចូលដល់ភាពជាសម្មាញ់របស់ព្រហ្មអភិភូ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ព្រហ្មអភិភូ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចតណ្ហា , ម្យ៉ាងទៀត កាលបើសម្គាល់ខ្លួនថា ថោកទាបជាង (ព្រហ្មអភិភូ) ឬសម្គាល់ថា ព្រហ្មអភិភូ ប្រសើរជាងខ្លួន ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ព្រហ្មអភិភូ ដោយការសម្គាល់ព្រោះ អំណាចមានះ កាលប្រកាន់ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា ព្រហ្មអភិភូ ទៀង ឋិតថេរ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ព្រហ្មអភិភូ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចទិដ្ឋិ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលហើយក្នុងបឋវីវារៈនោះឯង ។

សុទ្ធាវាសភូមិ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្ដែងទេវលោកដោយលំដាប់យ៉ាងនេះ កាល

ទ្រង់សម្ដែងអសញ្ញីកពដោយពាក្យថា **អភិភូ** ឥឡូវនេះ ព្រោះកថាសម្ដែងដោយវដ្ដកប្ប ហើយទេវតា គឺ ព្រះអនាគាមី និងព្រះខីណាស្រព ជាន់សុទ្ធាវាស អ្នកតាំងនៅក្នុងចំណែកនៃវិវដ្ដកប្ប ឬព្រោះហេតុដែលទេវតាទាំងនោះមានអាយុតាំងពី ២.០០០ , ៣.០០០ កប្ប រមែងមានក្នុងវេលាដែលព្រះសម្ពុទ្ធស្ដេចឧប្បត្តិឡើងប៉ុណ្ណោះ ក៏ព្រះសម្ពុទ្ធទាំងឡាយទ្រង់មិនឧប្បត្តិឡើង សូម្បីរហូតអសង្ខេយ្យកប្ប ក្នុងកាលនោះ ភូមិនោះសូន្យទទេ កពជាន់សុទ្ធាវាស រមែងមានចំពោះ (កាលដែល) ព្រះសម្ពុទ្ធទាំងឡាយ (ឧប្បត្តិប៉ុណ្ណោះ) ដូចក្រឡាព្រះបន្ទំទុកសម្រាប់ព្រះរាជាដូច្នោះ និងដោយហេតុនោះ ៗ ឯង ភូមិនោះ លោកទើបមិនបានចាត់ជាវិញ្ញាណដ្ឋិតិ ទាំងមិនបានចាត់ថា សត្តាវាស តែការសម្គាល់យ៉ាងនេះមាននៅគ្រប់កាល ដូច្នេះ កាលទ្រង់សម្ដែងភូមិនៃការសម្គាល់ទាំងនោះដែលមានគ្រប់កាល ព្រះមានព្រះភាគ ទើបលះជាន់សុទ្ធាវាសហើយ ត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **អាកាសានញ្ចាយតនំ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អាកាសានញ្ចាយតនំ** បានដល់ ខន្ធ ៤ ដែលជាកុសលវិបាក និងកិរិយាដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអាកាសានញ្ចាយតនភូមិនោះ ហើយខន្ធទាំងឡាយទាំងនោះ គប្បីឃើញថា កើតឡើងក្នុងភូមិនោះឯង ព្រោះហេតុថា កថានេះ ជាការពោលដល់ការកំណត់កព ។ ក្នុងវិញ្ញាណញ្ចាយតនៈជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ ក៏ក្នុងបណ្ដាវារៈ ៤ វារៈនោះឯង ការបរិយាយសេចក្ដី គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលពោលទុកក្នុងអភិភូវារៈ និងការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃមានៈក្នុងសេចក្ដីនេះ រមែងប្រើបានសូម្បីដោយន័យដែលពោលហើយក្នុងបជា-

បតីភារៈ ។

អធិប្បាយបទថា ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ

ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងទីតាំងនៃការសម្គាល់ដោយប្រភេទ មានការផ្សេងគ្នារវាងភូមិជាដើមនោះ សូម្បីដោយពិស្តារយ៉ាងនេះហើយ ពេលនេះ កាលនឹងប្រមូលសម្តែងប្រភេទនៃធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងសក្កាយទិដ្ឋិ ដែលជាទីតាំងនៃសេចក្តីសម្គាល់ទាំងអស់ ដោយហេតុ ៤ យ៉ាង មានរូបារម្មណ៍ដែលខ្លួនឃើញហើយជាដើម ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋតោ** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ទិដ្ឋំ** សំដៅដល់ វត្ថុដែលមើលឃើញ ដោយមំសចក្ខុៈ ទិព្វចក្ខុៈ ។ ពាក្យថា **ទិដ្ឋំ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់រូបាយតនៈ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ទិដ្ឋំ មញ្ញតិ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ទាំង ៣ ។ យ៉ាងណា ? គឺ បុថុជ្ជនកាលមើលរូបាយតនៈដោយសុភសញ្ញា និងសុខសញ្ញា ឈ្មោះថា រមែងញ៉ាំងឆន្ទរាគៈឲ្យកើតក្នុងរូបាយតនៈនោះ គឺ រមែងត្រេកអរ រីករាយ ចំពោះរូបាយតនៈនោះ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សត្វទាំងឡាយត្រេកអរ វង្វេង ជាប់ជំពាក់ចិត្តក្នុងរូបស្ត្រី សត្វទាំងនោះធ្លាក់ទៅក្នុងអំណាចរបស់រូបស្ត្រី រមែងសោកសៅអស់កាលដ៏យូរដូច្នេះ ។ បុថុជ្ជន ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់រូបារម្មណ៍ដែលខ្លួនឃើញហើយ ដោយការសម្គាល់ ព្រោះអំណាច

នៃតណ្ហាយ៉ាងនេះ ឬថា បុថុជ្ជនកាលប្រាថ្នារូបសម្បត្តិ រមែងឲ្យទាន សេចក្តីពិស្តារដូចពោលមកនេះឯង ។ បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់រូបារម្មណ៍ដែលខ្លួនឃើញហើយ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហាយ៉ាងនេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់រូបាយតនៈថា ទៀង ឋិតថេរ រមែងសម្គាល់ថា ជាអត្តា ជាប់ក្នុងអត្តា រមែងសម្គាល់ក្នុងរូបាយតនៈ ដែលជាមង្គលថា ជាអមង្គល បុថុជ្ជនរមែងសម្គាល់រូបាយតនៈដែលខ្លួនឃើញ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

បុថុជ្ជនឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់រូបាយតនៈដែលខ្លួនឃើញដោយការសម្គាល់ទាំង ៣ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ រមែងសម្គាល់ក្នុងរូបាយតនៈ ដែលខ្លួនឃើញហើយ យ៉ាងណា ? គឺ បុថុជ្ជនកាលសម្គាល់ ដោយន័យពិចារណាឃើញអត្តាក្នុងរូប ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងរូបាយតនៈដែលខ្លួនឃើញ ។ សូម្បីសម្គាល់ថា រាគៈជាដើម រមែងកើតមានក្នុងរូប ដូចជាទឹកដោះ រមែងកើតមានក្នុងកន្សោមដោះ ដូច្នេះ ។ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងរូបាយតនៈដែលខ្លួនឃើញ ។ នេះឈ្មោះថា ការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុថុជ្ជននោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត កាលបុថុជ្ជននោះ ញុំាងសេចក្តីស្នេហា និងមានៈឲ្យកើតឡើងក្នុងវត្ថុដែលសម្គាល់ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិនោះឯង ។ គប្បីជ្រាបថា ជាការសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហា និងមានៈផង ។ បុថុជ្ជនឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងរូបាយតនៈដែលខ្លួនឃើញ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងបឋវីវារៈ ។

បទថា **សុតំ** សំដៅដល់ បានឮដោយមំសសោតៈខ្លះ ទិព្វសោតខ្លះ ។ ពាក្យថា **សុតំ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់សទ្ទាយតនៈ ។

បទថា **មុតំ** នោះ បានដល់ ការជ្រាប និងដឹងហើយទទួលយក អធិប្បាយថា ចូលទៅប៉ះខ្ទប់ទទួលយក ។ លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ដឹងច្បាស់ ព្រោះការប៉ះខ្ទប់គ្នានៃឥន្ទ្រិយ៍ និងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ ។

ពាក្យថា **មុតំ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់គន្ធាយតនៈ រសាយតនៈ និងផោដ្ឋព្វាយតនៈ ។ បទថា **វិញ្ញាតំ** ប្រែថា ដឹងផ្លូវចិត្ត ។ ហើយពាក្យថា **វិញ្ញាតំ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់អាយតនៈ ៧ ដ៏សេស ។

ម្យ៉ាងទៀត ជាឈ្មោះរបស់ធម្មាយតនៈ (ក៏បាន) តែក្នុងទីនេះបានចំពោះអារម្មណ៍ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងកាយរបស់ខ្លួន (សក្កាយទិដ្ឋិ) ។ ក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីពិស្ដារតាមន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងទិដ្ឋិវារៈ ។

អធិប្បាយបទថា ឯកត្តំ នានត្តំ

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្ដែងប្រភេទនៃសក្កាយទិដ្ឋិទាំងអស់ដោយអារម្មណ៍ ៤ ប្រការ មានរូបារម្មណ៍ដែលខ្លួនឃើញហើយជាដើម យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងប្រភេទរបស់សក្កាយទិដ្ឋិនោះឯង ចេញជាពីរប្រការ គឺ ដោយវារៈរបស់លោកដែលចូលសមាបត្តិ ១ របស់លោកដែលមិនបានចូលសមាបត្តិ ១ ទើបទ្រង់ត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ឯកត្តំ នានត្តំ** ដូច្នេះ ។ ដោយបទថា **ឯកត្តំ** នេះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្ដែងវារៈរបស់លោកអ្នកចូលសមាបត្តិ ។ ដោយ

បទថា **នានត្តំ** នេះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងវាទៈរបស់លោកដែលមិនចូលសមាបត្តិ ។

ទាំងពីរពាក្យនោះ មានន័យចំពោះពាក្យដូចតទៅនេះ ៖

ភាវៈដែលមានន័យតែមួយ ឈ្មោះថា **ឯកត្តំ** , ភាវៈដែលផ្សេង ៗ ពីគ្នា ឈ្មោះថា **នានត្តំ** ។ ចំណែកការបរិយាយន័យក្នុងសេចក្តីនេះ បណ្ឌិតគប្បីចែកវាទៈរបស់លោកអ្នកដែលចូលសមាបត្តិដោយខន្ធ ៤ និងវាទៈរបស់លោកអ្នកដែលមិនចូលសមាបត្តិដោយខន្ធ ៥ ហើយពិចារណាតាមសមគួរដោយសាសនន័យ (ព្រះបាលី) ជាដើមថា បុថុជ្ជនរមែងឃើញរូបជាអត្តា និងតាមន័យនៃអដ្ឋកថា ដែលលោកពោលទុកក្នុងបឋវីវាទៈជាដើម ។ ចំណែកអាចារ្យពួកខ្លះរមែងពោលឯកត្តន័យដោយបទនេះថា **ឯកត្តំ** ។ ពោលន័យដែលផ្សេងពីគ្នាដោយបទនេះថា **នានត្តំ** ដូច្នេះ ។ អាចារ្យពួកដទៃ ពោលនូវការប្រកាន់មាំនោះដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិយ៉ាងនេះថា អត្តារមែងមានសញ្ញាដូចគ្នា មិនដាច់សូន្យពេលស្លាប់ហើយ អត្តារមែងមានសញ្ញាផ្សេងគ្នា ។ ពាក្យទាំងអស់នេះ មិនត្រឹមត្រូវឡើយ ព្រោះលោកមិនបានបំណងយកក្នុងទីនេះ ។

អធិប្បាយ សព្វំ សព្វតោ

ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្តែងសក្កាយទិដ្ឋិទាំងអស់ជា ២ យ៉ាង យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់ប្រមូលសម្តែងសក្កាយទិដ្ឋិនោះឯង ឲ្យមកតែមួយទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សព្វំ សព្វតោ** ដូច្នេះ ។

ចំណែកន័យដែលអធិប្បាយក្នុងសេចក្តីនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដូច្នេះថា បុថុជ្ជន

កាលពេញចិត្តវត្ថុទាំងពួង ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់វត្ថុទាំងពួងដោយការសម្គាល់ ព្រោះអំណាចនៃតណ្ហា កាលសម្គាល់វត្ថុដែលខ្លួនសាងឡើងដោយន័យជាដើមថា សត្វទាំងឡាយនេះយើងសាងឡើង ដូច្នេះគប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់វត្ថុទាំងពួងដោយការសម្គាល់ ព្រោះអំណាចនៃមានះ កាលសម្គាល់ដោយន័យជាដើមថា វត្ថុទាំងពួង មានកម្មដែលខ្លួនធ្វើទុកក្នុងកាលមុនជាហេតុ វត្ថុទាំងពួងមានការសាងឡើងដោយព្រះឥស្សរជាហេតុ វត្ថុទាំងពួងមិនមានហេតុ មិនមានបច្ច័យ វត្ថុទាំងពួងមាន វត្ថុទាំងពួងមិនមាន ដូច្នេះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់វត្ថុទាំងពួងដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ។

បុថុជ្ជន រមែងសម្គាល់ក្នុងវត្ថុទាំងពួងយ៉ាងណា ? គឺថា បុគ្គលពួកខ្លះក្នុងលោកនេះ មានការឃើញយ៉ាងនេះថា អត្តារបស់យើងនេះធំ បុគ្គលនោះកំណត់លោកសន្និវាសទាំងអស់ ដោយជាឱកាសនៃអត្តានោះ រមែងសម្គាល់ថា ក៏អត្តារបស់យើងនេះនោះឯង មានហើយនៅក្នុងលោកសន្និវាសទាំងពួង ។ នេះឈ្មោះថា ការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលនោះ ។

ក៏កាលគេញុំាងសេចក្តីស្នេហាក្នុងអត្តានោះឯង ញុំាងមានះដែលមានក្នុងអត្តានោះ ជាទីតាំងឲ្យកើតឡើងនៅក្នុងខ្លួន គប្បីជ្រាបថា សូម្បីការសម្គាល់ដោយអំណាចតណ្ហា និងមានះ (ក៏កើតឡើងដែរ) ។ ពាក្យថាដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងបឋវីវារៈនោះឯង ។

កែបទ និព្វានំ និព្វានតោ

ព្រះដ៏មានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែងសក្កាយទិដ្ឋិទាំងអស់ឲ្យតែមួយ យ៉ាងនេះ

ហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងសក្កាយទិដ្ឋិនោះតែម្យ៉ាងដោយន័យផ្សេង ៗ ទៀត ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **និព្វានំ និព្វានតោ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **និព្វានំ** មានន័យថា គប្បីជ្រាប បរមនិព្វាន ក្នុងបច្ចុប្បន្នដែលមានមកហើយដោយចំណែក ៥ (មានហើយ ៥ យ៉ាង) ដោយន័យជាដើមថា ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុដែលអត្តាឆ្អែតបរិបូណ៌ដោយកាមគុណ ៥ ឲ្យគេបម្រើដោយកាមគុណ ៥ ម្នាលអ្នកដ៏ចម្រើន យ៉ាងនេះឯងអត្តានេះ ទើបសម្រេចនិព្វានក្នុងបច្ចុប្បន្ន ។ ក្នុងសេចក្ដីនេះ បុថុជ្ជន កាលត្រេកអរនឹងនិព្វាន គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចតណ្ហា ។ បុថុជ្ជនកាលញ៉ាំងមានះឲ្យកើតឡើង មានះថា យើងរមែងសម្រេចនិព្វាន គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា តែងសម្គាល់ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃមានះ ។ កាលបើប្រកាន់ **អស្សាទ** (សេចក្ដីត្រេកអរ) ដែលមិនមែននិព្វាន ថាជានិព្វាន និងប្រកាន់និព្វានដោយអស្សាទៈ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា តែងសម្គាល់ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិ ។

ចំណែកបុថុជ្ជន កាលប្រកាន់អត្តាផ្សេងពីនិព្វាន ហើយសម្គាល់ថា ក៏អត្តារបស់យើងនេះនោះឯង រមែងមានក្នុងនិព្វាននេះ ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្នុងនិព្វាននេះ ជាការសម្គាល់ ដោយការសម្គាល់ព្រោះអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុថុជ្ជននោះ ។

កាលបើបុថុជ្ជននោះ កើតសេចក្ដីស្នេហាក្នុងអត្តានោះ ទុំះឯង នឹងកើតមានះដែលមានអត្តានោះជាទីតាំង គប្បីជ្រាបថា សូម្បីការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃ

តណ្ហា និងមានះ (ក៏កើតឡើងដែរ) ។

សូម្បីន័យក្នុងការសម្គាល់ក្រៅពីនិព្វាន ក៏មានន័យដូច្នេះ ។ ពិតហើយ សូម្បីក្នុងសេចក្តីនេះ បុថុជ្ជនកាលប្រកាន់អត្តាថា ដទៃផ្សេងពីនិព្វាន សម្គាល់ថា នេះនិព្វាន នេះអត្តា ក៏អត្តារបស់យើងនេះនោះ ដទៃផ្សេងពីនិព្វាន ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ក្រៅពីនិព្វាន ។ នេះជាការសម្គាល់ដោយអំណាចនៃទិដ្ឋិរបស់បុថុជ្ជននោះ ។ កាលបើបុថុជ្ជនកើតសេចក្តីស្នេហាក្នុងអត្តានោះ នឹងកើតមានះដែលមានអត្តានោះជាទីតាំង សូម្បីតណ្ហា និងមានះ ក៏គប្បីជ្រាបថា (កើតឡើងដែរ) ប៉ុន្តែបើសម្គាល់ថា ឱ ! និព្វានរបស់យើងសុខពិត គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា រមែងសម្គាល់ថា និព្វានជារបស់យើង ដូច្នេះ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចដែលពោលមកហើយនោះឯង ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ មានពាក្យជាគាថាប្រព័ន្ធដូចតទៅនេះ ៖

កាយរបស់ខ្លួននេះគឺអ្វី កាលបុថុជ្ជនមិនដឹងកាយរបស់ខ្លួននោះ
តាមសេចក្តីពិត ការសម្គាល់ (ខុស) គ្រប់យ៉ាងរមែងកើតឡើង
ក្នុងកាយរបស់ខ្លួន កាយរបស់ខ្លួននេះ គួរខ្ពើមមានការបែកធ្លាយ
ទៅជាធម្មតា ជាទីកើតឡើងនៃទុក្ខ មិនមានអ្នកដឹកនាំ ។
បុគ្គលពាល កាលប្រកាន់កាយនោះ ដោយភាពជាសត្រូវ
(ដល់សេចក្តីពិត) ឈ្មោះថា រមែងប្រកាន់ការសម្គាល់
(ខុស) កាលបុថុជ្ជនពិចារណាឃើញកាយរបស់ខ្លួន ថាជា
របស់ស្អាត និងជាសុខ រមែងមានការសម្គាល់ខុសដោយអំណាច

នៃតណ្ហា ដូចការសម្គាល់ខុសក្នុងភ្លើង របស់សត្វមមាចដូច្នោះ កាលបុថុជ្ជន ប្រកាន់និច្ចសញ្ញា ឃើញសម្បត្តិរបស់កាយនៃខ្លួននោះ គេរមែងមានការសម្គាល់ខុសដោយអំណាចមានះ ដូចសុនខឃើញលាមក ហើយកើតសុកសញ្ញាក្នុងលាមក ដូច្នោះ កាលបុថុជ្ជនពិចារណាឃើញកាយរបស់ខ្លួននោះថា ជាអត្តានៅក្នុងអត្តា មិនយល់តាមសេចក្តីពិតរមែងមានការសម្គាល់ខុសដោយទិដ្ឋិ ដូចបុគ្គលសម្គាល់រូបក្នុងកញ្ចក់ដូច្នោះ ក៏ពាក្យថា ការសម្គាល់នេះជាពាក្យល្អិត ជាគ្រឿងចងរបស់មារធូរ ប៉ុន្តែស្រាយបានដោយលំបាក ព្រោះជាគ្រឿងដែលចងបុថុជ្ជនទុក បុថុជ្ជន សូម្បីព្យាយាមរើបម្រះដោយវិធីផ្សេង ៗ ច្រើនយ៉ាងក៏មិនកន្លងផុតកាយរបស់ខ្លួនទៅបាន រមែងត្រូវកាយរបស់ខ្លួននោះចងរឹតទុកយ៉ាងណែន ដូចសុនខដែលត្រូវចងលាមកទុកជាប់នឹងបង្គោលដែលគេបោះទុកយ៉ាងល្អ បុគ្គលដ៏សេសរមែងស្រវឹងវិលវល់នៅក្នុងកាយរបស់ខ្លួន រមែងក្តៅក្រហាយជានិច្ចដោយជាតិ ជរា និងទុក្ខ មានរោគជាដើមដូចត្រីជាប់សន្ទូចដូច្នោះ ទើបយើងសូមពោលនឹងអ្នកដ៏ចម្រើនទាំងឡាយថា អ្នកទាំងឡាយពិចារណាកាយរបស់ខ្លួន ដែលល្អស្អាតឲ្យឃើញថា មិនគួរពេញចិត្ត មិនស្អាត មានការបែកធ្លាយទៅ (ជាធម្មតា) និងមិនមែនអត្តា ព្រោះកាយរបស់ខ្លួននោះមាន

សភាពយ៉ាងនេះ បណ្ឌិតពិចារណាឃើញកាយនេះ យ៉ាងនេះ ហើយលះបង់សេចក្ដីសម្គាល់ខុសទាំងអស់ចេញបាន រមែងរលាស់ផុតចាកទុក្ខទាំងពួង ដូច្នេះ ។

(ចប់កថាពោលដោយន័យ ទី ១ ប្រការទី ២៤ ដោយអំណាចបុថុជ្ជន)

សេក្ខបុគ្គល

[៤] ព្រះដ៏មានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្ដែងនូវការប្រព្រឹត្តទៅរបស់បុថុជ្ជន ដែលមានធម៌ គឺ សក្កាយទិដ្ឋិទាំងអស់ជាមូលក្នុងវត្ថុធាតុ មានបឋវីជាដើម ដូចពណ៌នាមកនេះ ។ ឥឡូវនេះ កាលនឹងសម្ដែងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ព្រះសេក្ខបុគ្គលក្នុងវត្ថុធាតុទាំងនោះដូចគ្នា ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យោបិ សោ ភិក្ខុ សេក្ខោ** ដូច្នេះ ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ ពាក្យថា **យោ** ជាពាក្យផ្ដើមឡើង ។ ពាក្យថា **សោ** ជាពាក្យសម្ដែងអធិប្បាយ ។

បិ អក្សរ មានការប្រមូលមកជាអត្ថ ដូចក្នុងប្រយោគថា ធម៌ទាំងនេះមិនទៀងដូច្នេះ ។

ក៏ដោយ **បិ** ស័ព្ទនោះ រមែងប្រមូលមកនូវបុគ្គលដោយភាពស្មើគ្នានៃអារម្មណ៍ មិនមែនប្រមូលមកដោយភាពស្មើគ្នានៃបុគ្គលទេ តែដោយកំណត់យ៉ាងទាបបានដល់ បុគ្គលដែលមានទិដ្ឋិវិបត្តិ ក្នុងទីនេះបំណាងយកបុគ្គល ដែលសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ ភាពស្មើគ្នានៃបុគ្គលទាំងពីរនោះ មិនមានតែអារម្មណ៍របស់បុគ្គលពួកដំបូង (អ្នកមានទិដ្ឋិវិបត្តិ) យ៉ាងណា អារម្មណ៍របស់បុគ្គលពួកក្រោយទាំងនេះ (អ្នកសម្បូណ៌ដោយទិដ្ឋិ) ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា រមែងប្រមូលមកនូវបុគ្គលដោយភាពស្មើគ្នានៃអារម្មណ៍ មិនបានប្រមូលមកដោយភាពស្មើគ្នានៃបុគ្គលឡើយ ។

គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្ដែងព្រះសេក្ខបុគ្គល ដែលនឹងគប្បីពោលក្នុងពេលនេះ ដោយពាក្យទាំងអស់នេះថា **យោបិ សោ** ។ បទថា **ភិក្ខវេ ភិក្ខុ**

នេះ មានន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។ បទថា **សេក្ខោ** មានសេចក្តីថា ដែលឈ្មោះថា **សេក្ខ** ព្រោះអត្ថថាដូចម្តេច ? ឆ្លើយថា ដែលឈ្មោះថា **សេក្ខ** បានដល់ សេក្ខធម៌ ។ សមពិតដូច ព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុទាំងឡាយទូលសួរថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ដែលឈ្មោះថា **សេក្ខ** ដោយធម៌ត្រឹមណា ? ព្រះសម្ពុទ្ធត្រាស់តបថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុក្នុងធម្មវិន័យនេះ ជាអ្នកប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិដែលជាសេក្ខៈ ។ល។ ជាអ្នកប្រកបដោយសម្មាសមាធិដែលជាសេក្ខៈ ភិក្ខុឈ្មោះថា សេក្ខៈ ដោយធម៌មានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលឈ្មោះថា **សេក្ខ** ព្រោះអត្ថថា នៅសិក្សា ដូច្នេះខ្លះ ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុសិក្សា ដូច្នេះឯង ដូច្នេះលោកទើបហៅថា សេក្ខៈ , សួរថា ព្រះសេក្ខបុគ្គលរមែងសិក្សាអ្វី ? ឆ្លើយថា រមែងសិក្សាអធិសីលសិក្ខាខ្លះ អធិចិត្តសិក្ខាខ្លះ អធិប្បញ្ញាសិក្ខាខ្លះ ភិក្ខុរមែងសិក្សាយ៉ាងនេះឯង ព្រោះដូច្នេះ ទើបលោកពោលថា **សេក្ខ** ។

បុគ្គលណា សូម្បីជាកល្យាណបុថុជ្ជន ជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ដោយអនុលោមប្បដិបទា មានសីលបរិបូណ៌ មានទ្វាររក្សាហើយក្នុងឥន្ទ្រិយ៍ទាំងឡាយ ដឹងប្រមាណក្នុងការបរិភោគភោជន តាមប្រកបសេចក្តីព្យាយាមរបស់បុគ្គលអ្នកភ្ញាក់ តាមប្រកបភាវនានុយោគនូវពោធិបក្ខិយធម៌អស់រាត្រីនោះ និងចុងរាត្រី ដោយគិតថា យើងនឹងសម្រេចសាមញ្ញផលណាមួយក្នុងថ្ងៃនេះ ឬព្រឹកនេះ បុគ្គលនោះលោកហៅថា **សេក្ខ** ព្រោះកំពុងសិក្សា ។ តែក្នុងន័យនេះ បុគ្គលដែលសម្រេច

បដិវេធប៉ុណ្ណោះ លោកបំណងយកជាសេក្ខៈ មិនបានបំណងយកបុថុជ្ជនទេ ។

អធិប្បាយពាក្យថា " មានស "

មានស ដែលបុគ្គលនោះ មិនទាន់បានសម្រេចហើយ ដូច្នោះ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា អ្នកមានមានសៈដែលមិនទាន់បានសម្រេច ។ រាគៈក្តី ចិត្តក្តី ព្រះអរហត្តក្តី ឈ្មោះថា **មានស** ។

ពិតណាស់ **រាគ** ឈ្មោះថា **មានស** ដូចក្នុងប្រយោគនេះថា មានសៈនេះណា រមែងត្រាច់ទៅដូចជាអន្ទាក់សំណាញ់ ដែលត្រាច់ទៅក្នុងអាកាស ដូច្នោះ ។

ចិត្ត ឈ្មោះថា **មានស** ដូចក្នុងប្រយោគថា **ចិត្ត មនោ មានស** ។

ព្រះអរហត្ត ឈ្មោះថា **មានស** ដូចក្នុងប្រយោគថា បពិត្រលោកម្ចាស់ដែលជាធំជាងពពួកជន ព្រះសេក្ខៈមានព្រះអរហត្តមិនទាន់បានសម្រេច គប្បីធ្វើកាលកិរិយា ដូច្នេះ ។

ព្រះអរហត្តប៉ុណ្ណោះ លោកបំណងយក **មានស** ក្នុងទីនេះ ដោយហេតុនោះ ទើបមានពាក្យអធិប្បាយដែលលោកពោលទុកថា អ្នកមានព្រះអរហត្តដែលមិនទាន់បានសម្រេច ។ បទថា **អនុត្តរំ** ប្រែថា ប្រសើរបំផុត អធិប្បាយថា មិនមានធម៌អ្វីប្រៀបផ្ទឹមបាន ។ ព្រះអរហត្តប៉ុណ្ណោះ លោកបំណងយកថា ធម៌ដែលជាដែនក្សេមចាកយោគៈ ព្រោះមានន័យថា ក្សេមចាកយោគៈ ៤ គឺ យោគៈ ៤ មិនប្រទូសរ៉ាយ ។

បទថា **បត្ថយមានោ** មានវិនិច្ឆ័យថា សេចក្តីប្រាថ្នាមានពីរយ៉ាង គឺ សេចក្តី

ប្រាថ្នាដោយអំណាចតណ្ហា និងសេចក្តីប្រាថ្នាដោយអំណាចឆន្ទៈ ។ ប្រាថ្នាដោយអំណាចតណ្ហា រមែងបានក្នុងប្រយោគថា ៖

ក៏កាលបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នាហើយ តណ្ហារមែងកើតឡើងខ្សឹបប្រាប់ ទាំងចិត្តក៏ជាប់ជំពាក់នៅក្នុងអារម្មណ៍ដែលតណ្ហា និង ទិដ្ឋិប្រកាន់ហើយ ដូច្នេះ ។

ភាពជាអ្នកបំណងនឹងធ្វើ គឺ សេចក្តីប្រាថ្នាដោយអំណាចឆន្ទៈដែលជាកុសល រមែងបានក្នុងប្រយោគថា ៖

ក្រសៃនៃតណ្ហារបស់បុគ្គលដែលមានចិត្ត អាក្រក់អស់ទៅហើយ ដែលគេកម្ចាត់បានហើយ ធ្វើឲ្យវិនាសទៅហើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរជាអ្នកច្រើនដោយបាមោជ្ជៈ គប្បីប្រាថ្នាធម៌ដែលជាដែនក្សេមចាកយោគៈចុះ ដូច្នោះ ។

សេចក្តីប្រាថ្នាដោយអំណាចឆន្ទៈនេះប៉ុណ្ណោះ លោកបំណងយកក្នុងទីនេះ ។

បទថា **តេន បត្ថយមានោ** មានន័យថា បុគ្គលដែលមានសេចក្តីបំណងនឹងធ្វើ គឺ ប្រាថ្នានឹងសម្រេចនូវធម៌ដែលជាដែនក្សេមចាកយោគៈនោះ គប្បីជ្រាបថា អ្នកបង្អោនទៅ ទោរទៅ (ដើម្បីសម្រេចធម៌ដែលជាដែនក្សេមចាកយោគៈ) ។

បទថា **វិហរតិ** មានន័យថា បំបាត់ទុក្ខដែលកើតក្នុងឥរិយាបថដទៃ ដោយឥរិយាបថដទៃទៀត រក្សារាងកាយមិនឲ្យទ្រុឌទ្រោម ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីឃើញខ្លឹមសារក្នុងសេចក្តីនេះ ដោយនិទ្ទេសន័យជាដើមថា

បុគ្គលដែលបង្អោនចិត្តទៅដោយការពិចារណាថា សង្ខារទាំងឡាយមិនទៀង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា រមែងរស់នៅដោយសទ្ធា ។

បទថា **បឋវឹ បឋវិតោ អភិជានាតិ** សេចក្ដីថា រមែងដឹងច្បាស់នូវបឋវីថា ជាបឋវី គឺ រមែងមិនដឹងដោយសញ្ញាដែលផ្ទុយគ្នាពីអាការទាំងពួងដូចបុថុជ្ជន ។ ម្យ៉ាងទៀត រមែងដឹងដោយញាណដ៏វិសេសក្រៃលែង ។ ក្នុងបទថា **បឋវី** មាន ពាក្យដែលលោកពោលអធិប្បាយទុកថា បុគ្គលកាលបើកំណត់ដឹងបឋវីបានយ៉ាង នេះ ក៏រមែងដឹងច្បាស់បឋវីនោះ យ៉ាងនេះថា មិនទៀងខ្លះ ជាទុក្ខខ្លះ ជាអនត្តាខ្លះ និងមានពាក្យដែលលោកពោលអធិប្បាយទុកទៀតថា សេក្ខបុគ្គល កាលជ្រាប នូវសភាពបឋវីយ៉ាងនេះហើយ រមែងមិនប្រកាន់បឋវី ។ ក៏សេក្ខបុគ្គលនឹងពោល ថា មានការប្រកាន់ក៏មិនមែន និងពោលថា មិនមានការប្រកាន់ក៏មិនមែន ។ ក៏ក្នុងអត្ថនេះ គប្បីជ្រាបថា លោកពោលបញ្ចាក់បទនេះទុក ។

កាលមានអ្នកពោលថា ក្នុងបទនេះមានអធិប្បាយយ៉ាងណា ? ឆ្លើយថា ជា ដំបូងព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដល់បុថុជ្ជនថា ប្រកាន់បឋវី (ខុស) ព្រោះការ ប្រកាន់ (ខុស) គ្រប់យ៉ាង បុថុជ្ជនលះបង់មិនទាន់បាន ព្រះខីណាស្រពរមែងមិន ប្រកាន់ខុស ព្រោះលោកលះបង់ការប្រកាន់ (ខុស) គ្រប់យ៉ាងបានហើយ ការ សម្គាល់ដោយអំណាចទិដ្ឋិព្រះសេក្ខបុគ្គលលះបង់បាន សូម្បីការប្រកាន់យ៉ាងដទៃៗ ក៏មានការស្រាលស្តើង ដោយហេតុនោះ ព្រះសេក្ខនោះ នរណា ៗ ក៏មិនគួរ ពោលថា រមែងប្រកាន់ (ខុស) ដូចបុថុជ្ជន ទាំងមិនគួរពោលថា រមែងមិនប្រកាន់ (ខុស) ដូចព្រះខីណាស្រព ។

បទថា **បរិញ្ញេយ្យំ តស្ស** មានន័យថា ទីតាំងនៃការប្រកាន់ (ខុស) នោះ ដែលព្រះសេក្ខៈនោះ គប្បីកំណត់ដឹងបានដោយបរិញ្ញាទាំង ៣ ព្រោះ លោកបាន ចុះកាន់និយាមធម៌ហើយ និងព្រោះមានការត្រាស់ដឹង (ក្នុងមគ្គផល) ជាន់លើ ជាខាងមុខ ដែលជាទីតាំងនៃការសម្គាល់ (ខុស) ឬដែលមិនទាន់កំណត់ដឹង មិនមែនលោកមិនកំណត់ដឹងដូចជាបុថុជ្ជន ទាំងមិនមែនលោកបានកំណត់ដឹងអស់ ហើយ ដូចជាព្រះខីណាស្រព ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងបទទាំងពួង មានន័យដូច ពោលមកហើយដូចគ្នា ។

(ចប់កថា ពោលដោយន័យទី ២ ដោយអំណាចសេក្ខបុគ្គល)

អធិប្បាយ ព្រះអរិយបុគ្គល

[៥-៦] ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្តែងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ព្រះសេក្ខៈ ក្នុងវត្ថុជាតុ មានបឋវីជាដើម ដូចពណ៌នាយ៉ាងនេះហើយ ពេលនេះកាលនឹងទ្រង់សម្តែងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ព្រះខីណាស្រព ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យោបិ សោ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ អរហំ** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បិ ស័ព្ទ ក្នុងបទថា **យោបិ** មានការប្រមូលមកជាអត្ថ ។ ដោយ បិ ស័ព្ទនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងថា ក្នុងទីនេះ រមែងបានភាពស្មើគ្នាដោយចំណែកទាំង ២ ។ អធិប្បាយថា ព្រះសេក្ខៈ ឈ្មោះថា ជាអ្នកស្មើនឹងព្រះខីណាស្រព ព្រោះភាពជាព្រះអរិយបុគ្គល ដោយហេតុនោះ លោកទើបបានភាពស្មើគ្នាដោយបុគ្គល ចំណែកភាពស្មើគ្នាដោយអារម្មណ៍ ក៏មានន័យដូចពោលហើយ ដូចគ្នា ។

បទថា **អរហំ** អ្នកមានកិលេសនៅឆ្ងាយ អធិប្បាយថា អ្នកមានកិលេសឃ្លាតឆ្ងាយ គឺ មានកិលេសដែលលោកលះបង់បានហើយ ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុជាអរហន្ត យ៉ាងណា គឺ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក សៅហ្មងដែលជាហេតុឲ្យកើតភពថ្មី មានការក្តៅក្រហាយ មានផលជាទុក្ខ ដើម្បីជាតិ ជរា និងមរណៈតទៅរបស់លោកអ្នកឃ្លាតឆ្ងាយពីកិលេស រមែងមិនមាន ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុរមែងជាអរហន្តយ៉ាងនេះឯង ។

បទថា **ខីណាសវោ** មានវិនិច្ឆ័យថា អាសវៈមាន ៤ គឺ កាមាសវៈ ភវាសវៈ

ទិដ្ឋាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ អាសវៈទាំង ៤ នេះ របស់ព្រះអរហន្ត អស់ហើយ គឺ លោកលះបង់បាន ដកចេញបាន ស្ងប់រំងាប់ ជារបស់មិនគួរ កើតឡើងទៀត ដែលលោកដុតបំផ្លាញហើយដោយភ្លើង គឺ ញាណ ដោយហេតុនោះ ព្រះអរហន្ត នោះ ទើបលោកហៅថា ព្រះខីណាស្រព ។

បទថា **វុសិតវា** សេចក្តីថា ព្រះអរហន្តនោះនៅចប់ហើយ គឺ នៅចប់ហើយ ក្នុងធម៌ជាគ្រឿងនៅរបស់គ្រូខ្លះ ក្នុងធម៌ជាគ្រឿងនៅ គឺ អរិយមគ្គខ្លះ ក្នុងធម៌ជា គ្រឿងនៅរបស់ព្រះអរិយៈ ១០ ប្រការខ្លះ ព្រះអរហន្តនោះ នៅហើយ គឺ នៅ ចប់ហើយ បានដល់ ធម៌ជាគ្រឿងនៅចប់ហើយ មានចរណៈដែលបានប្រព្រឹត្ត ហើយ ដូច្នោះទើបឈ្មោះថា ជាអ្នកនៅចប់ហើយ ។

បទថា កតករណីយោ មានន័យថា ព្រះសេក្ខៈទាំង ៧ រហូតដល់កល្យាណ-បុថុជ្ជន ឈ្មោះថា រមែងធ្វើកិច្ចដែលគួរធ្វើដោយមគ្គ ៤ កិច្ច ដែលគប្បីធ្វើគ្រប់ យ៉ាង ព្រះខីណាស្រពធ្វើហើយ ធ្វើចប់ស្រេចហើយ កិច្ចដែលនឹងគប្បីធ្វើរបស់ ព្រះខីណាស្រពនោះ ដើម្បីសេចក្តីសម្រេចការ អស់ទៅនៃទុក្ខ រមែងមិនមាន ដូច្នោះព្រះអរហន្តនោះ អ្នកដែលមានកិច្ចត្រូវធ្វើ ធ្វើចប់ស្រេចរៀបរយហើយ ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ទុកថា ៖

ការសន្សំកិច្ចដែលត្រូវធ្វើ ក៏ធ្វើស្រេចហើយ របស់ភិក្ខុ
ដែលមានចិត្តស្ងប់ រួចផុតហើយដោយប្រពៃរមែងមិន
មាន (ឯ) កិច្ចដែលគួរធ្វើទៀតក៏មិនមាន ដូច្នេះ ។

ក្នុងបទថា **ឧហិតភារោ** មានវិនិច្ឆ័យថា ភារៈមាន ៣ គឺ ខន្ធភារៈ កិលេស-

ភារៈ អភិសង្ខារភារៈ , ភារៈ ៣ នេះ ព្រះអរហន្តនោះ ដាក់ចុះហើយ លើកចុះហើយ ធ្វើឲ្យធ្លាក់ទៅហើយ ដោយហេតុនេះ ព្រះអរហន្តនោះ លោកទើបហៅថា អ្នកមានភារៈដាក់ចុះហើយ ។

បទថា **អនុប្បត្តសទត្ថោ** មានន័យថា អ្នកមានប្រយោជន៍របស់ខ្លួនបានសម្រេចតាមលំដាប់ហើយ អធិប្បាយថា តាមសម្រេចនូវប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ។ ក អក្សរ ផ្លាស់ជា ទ អក្សរ ។ ក៏ព្រះអរហត្ត គប្បីជ្រាបថា ជាប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ។ ពិតហើយ ព្រះអរហត្តនោះ លោកហៅថា ប្រយោជន៍របស់ខ្លួន គឺប្រយោជន៍ខ្លួន ព្រោះអត្ថថា ទាក់ទងជាមួយនឹងខ្លួន ព្រោះអត្ថថា មិនលះបង់ខ្លួន និងព្រោះអត្ថថា ជាប្រយោជន៍យ៉ាងក្រៃលែងរបស់ខ្លួន ។

[៧] បទថា **បរិក្ខីណភវសំយោជនោ** មានវិនិច្ឆ័យថា សំយោជនៈ ១០ គឺ **កាមរាគៈ បដិឃៈ មានៈ ទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាស ភវរាគៈ ឥស្សា មច្ឆរិយៈ** និង **អវិជ្ជា** ហៅថា **សំយោជន** គ្រឿងចងសត្វទុកក្នុងភព ព្រោះសំយោជនៈទាំងនេះ រមែងចង គឺ តាមចងសត្វទាំងឡាយទុកក្នុងភពម្យ៉ាងទៀត រមែងដោតក្រងភព និងភពឲ្យជាប់គ្នា សំយោជន គ្រឿងចងសត្វទុកក្នុងភពទាំងនេះរបស់ព្រះអរហន្តអស់ហើយ លោកលះបង់បានហើយ លោកដុតបំផ្លាញដោយភ្លើង គឺ ញាណ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះខីណាស្រពនោះ ទើបឈ្មោះថា អ្នកមានសំយោជនៈជាគ្រឿងចងសត្វទុកក្នុងភព អស់ដោយប្រពៃហើយ ។

បទថា **សម្មទញ្ញា** ក្នុងបទថា **សម្មទញ្ញា វិមុត្តោ** នេះ មានន័យថា ព្រោះដឹង

ដោយប្រពៃ ។

លោកពោលអធិប្បាយទុក យ៉ាងណា ?

លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ព្រោះដឹង គឺ ជ្រាប បានដល់ ការពិចារណាត្រូវត្រា បើកបង្ហាញ ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវអត្ថនៃខន្ធ ថាជាខន្ធ អត្ថនៃអាយតនៈថា ជាអាយតនៈ អត្ថនៃធាតុថា ជាធាតុ អត្ថនៃទុក្ខថា ជាការបៀតបៀន អត្ថនៃសមុទយថា ជាហេតុនាំឲ្យកើតទុក្ខ អត្ថនៃនិរោធថា ជាសេចក្ដីស្ងប់ អត្ថនៃមគ្គថា ជាទស្សនៈ មានប្រភេទយ៉ាងនេះថា សង្ខារ ទាំងពួងមិនទៀង ដូច្នេះ ដោយប្រពៃ គឺ តាមសេចក្ដីពិត ។

បទថា **វិមុត្តោ** មានវិនិច្ឆ័យថា វិមុត្តិមានពីរយ៉ាង គឺ ការរួចស្រឡះនៃចិត្ត ១ ព្រះនិព្វាន ១ ព្រះអរហន្តឈ្មោះថា អ្នករួចស្រឡះហើយ សូម្បីការរួចផុតដោយចិត្ត ព្រោះចិត្តរបស់លោករួចផុតហើយពីកិលេសទាំងពួង ឈ្មោះថា រួចផុតហើយសូម្បីក្នុងព្រះនិព្វាន ព្រោះលោកមានចិត្តបង្អោនទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ដោយហេតុនោះ ព្រះអរហន្ត ទើបលោកហៅថា អ្នករួចស្រឡះហើយ ព្រោះដឹងដោយប្រពៃ ។

[៨] បទថា **បរិញ្ញាតន្តស្ស** សេចក្ដីថា ទីតាំងនៃសេចក្ដីប្រកាន់ (ខុស) នោះដែលព្រះអរហន្តកំណត់ដឹងដោយបរិញ្ញាទាំង ៣ ដូច្នោះ ព្រះអរហន្តនោះ ទើបមិនប្រកាន់ទីតាំងនោះ ម្យ៉ាងទៀត អធិប្បាយថា ព្រះអរហន្ត រមែងមិនប្រកាន់នូវការប្រកាន់ (ខុស) នោះ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យ ដូចពោលហើយនោះឯង ។

ចំណែកវារៈ ៣ ជាដើម **ខយា រាគស្ស** ដូច្នេះ លោកពោលទុកហើយក្នុង

និព្វានវារៈ វារៈទាំងនោះ ក៏គួរឲ្យពិស្តារ សូម្បីក្នុងវារៈពោលដោយបឋវីជាដើម ។ ក៏បរិញ្ញាតវារៈនេះ ក៏គួរឲ្យពិស្តារសូម្បីក្នុងនិព្វានវារៈ ។ ក៏បណ្ឌិតកាលនឹងឲ្យសេចក្តីពិស្តារ គប្បីប្រកបពាក្យថា **បរិញ្ញាតន្តស្ស** ជាមួយ គ្រប់ ៗ បទ ហើយគប្បីប្រកបសេចក្តីទៀតថា **ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា** ដូច្នេះ ក្នុងបទក្រៅពីនោះ ក៏ន័យនេះ ។ ក៏ទេសនាលោកសង្ខេបទុកថា ពាក្យដែលពោលហើយក្នុងបទមួយ ក៏ពោលហើយក្នុងគ្រប់ ៗ បទ ។

ក៏ក្នុងបទថា **ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា** នេះ មានន័យថា ព្រោះហេតុដែលអ្នកបួសក្រៅសាសនា ជាអ្នកប្រាសចាកសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកាម (តែ) មិនមែនព្រោះអស់រាគៈ ចំណែកព្រះអរហន្តឈ្មោះថា ជាអ្នកប្រាសចាកសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកាម ព្រោះការអស់រាគៈ ដូច្នោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ពាក្យថា **ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា** ដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុង ទោសៈ និងមោហៈ ក៏មានន័យនេះ ។ ដូចជាកាលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា តថាគត ពោលថា **បរិញ្ញាតំ តស្ស** ដូច្នេះ រមែងបានសេចក្តីថា ព្រះអរហន្តនោះ រមែងមិនប្រកាន់វត្ថុនោះ ឬការសម្គាល់នោះ ព្រោះលោកបានកំណត់ដឹងហើយ យ៉ាងណា សូម្បីក្នុងទីនេះក៏ដូច្នោះ ព្រះអរហន្តនោះ បណ្ឌិតគប្បីឃើញថា រមែងមិនប្រកាន់វត្ថុនោះ ឬរមែងមិនប្រកាន់នូវការសម្គាល់ (ខុស) នោះ ព្រោះលោកអស់រាគៈហើយ ។

ក៏ក្នុងបណ្តាវារៈទាំងនោះ វារៈនេះថា **បរិញ្ញាតំ តស្ស** នេះ លោកពោលទុកដើម្បីសម្តែងដល់ការដល់ព្រមនៃមគ្គភាវនា ។ វារៈក្រៅពីនេះ គប្បីឃើញថា លោកពោលទុកដើម្បីសម្តែងដល់ការដល់ព្រមនៃការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ នូវផល ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះអរហន្តរមែងមិនប្រកាន់ដោយហេតុ ២ ប្រការ ព្រោះការដែលវត្ថុលោកកំណត់បានហើយ និងព្រោះអកុសលមូល លោកដកឡើងបានហើយ ដោយហេតុនោះ ទើបព្រះអដ្ឋកថាសម្តែងដល់ការកំណត់ដឹងនូវវត្ថុរបស់ព្រះអរហន្តនោះ ដោយវារៈនៃបរិញ្ញា និងសម្តែងដល់ការដកឡើងនូវអកុសល-មូល ដោយវារៈក្រៅពីនេះ ដូច្នេះឯង ។

ក្នុងបណ្តាវារៈទាំងនោះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងវារៈ ៣ ប្រការខាងចុងដូចតទៅនេះ ។ ព្រះអរហន្តនុ៎ះ លោកឃើញទោសក្នុងរបស់លោកៈ ក្នុងវារៈទាំង ៣ នោះហើយ ពិចារណាឃើញទុក្ខ ជាអ្នករួចផុតដោយអប្បណិហិត-វិមោក្ខ រមែងមានរាគៈប្រាសចេញទៅ ព្រោះការអស់ទៅនៃរាគៈ ។ លោកឃើញទោសរបស់ទោសៈ ពិចារណាឃើញថា ជារបស់មិនទៀង ជាអ្នករួចផុតស្រឡះដោយអនិមិត្តវិមោក្ខ រមែងជាអ្នកមានទោសៈទៅប្រាសហើយ ព្រោះអស់ទោសៈ ។ លោកឃើញទោសរបស់មោហៈ ពិចារណាដោយភាពជាអនត្តា រួចផុតហើយដោយសុញ្ញតវិមោក្ខ រមែងប្រាសចាកមោហៈ ព្រោះអស់មោហៈ ។ ប្រសិនបើមានពាក្យសួរថា បើដូច្នោះ បុគ្គលតែម្នាក់រួចផុតហើយដោយវិមោក្ខ ៣ (តែម្តង) មិនបាន ព្រោះដូច្នោះ មិនគួរពោល ២ វារៈទុក ។ គប្បីឆ្លើយថា សេចក្តីនេះមិនដូច្នេះទេ ។ ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះថា មិនទាន់បានកំណត់ពិតប្រាកដ ។

សេចក្តីពិត ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកដោយមិនចំពោះ ប្រាកដថា **យោបិ សោ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ អរហំ** ដូច្នេះ មិនត្រាស់ទុកថា រមែងជាអ្នករួចផុត

ស្រឡះដោយអប្បណិហិតវិមោក្ខ ឬរួចផុតដោយវិមោក្ខក្រៅពីនេះ ដូច្នេះទេ ។ ដូច្នោះ វត្ថុណាៗមែងសមគួរដល់ព្រះអរហន្ត វត្ថុទាំងអស់នោះ គួរពោលពិត ដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត កាលពោលដោយមិនប្លែកគ្នា ព្រះអរហន្តគ្រប់រូប កាលកិលេសមានរាគៈជាដើមអស់ទៅ លោកក៏ហៅថា អ្នកមានរាគៈជាដើមអស់ទៅ ព្រោះរាគៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងនូវវិបរិណាមទុក្ខ ។ លោកហៅថា អ្នកប្រាសចាកទោសៈ ព្រោះទោសៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងទុក្ខក្នុងទុក្ខ ឈ្មោះថា អ្នកប្រាសចាកមោហៈ ព្រោះហេតុមោហៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងសង្ខារទុក្ខ ។

ម្យ៉ាងទៀត លោកឈ្មោះថា ប្រាសចាករាគៈ ព្រោះរាគៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងឥដ្ឋារម្មណ៍ ឈ្មោះថា ប្រាសចាកទោសៈ ព្រោះទោសៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងអនិដ្ឋារម្មណ៍ ឈ្មោះថា ប្រាសចាកមោហៈ ព្រោះមោហៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកកំណត់ដឹងនូវមជ្ឈត្តារម្មណ៍ ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត លោកឈ្មោះថា ប្រាសចាករាគៈ ព្រោះរាគៈអស់ទៅ ព្រោះហេតុដែលលោកដករាគានុស័យ ក្នុងសុខវេទនាចេញបាន ឈ្មោះថា ប្រាសចាកទោសៈ និងប្រាសចាកមោហៈ លោកដកបដិឃានុស័យ និងមោហានុស័យ ក្នុងទុក្ខវេទនា និងឧបេក្ខាវេទនាចេញបាន ដូច្នេះឯង ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគកាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីផ្សេងគ្នានោះ ទើបត្រាស់ថា **ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា**

។បេ។ ខយា មោហស្ស វីតមោហត្តា ជូច្នេះ ។

(ចប់កថាពោលដោយន័យទី ៣-៤-៥-៦ ដោយអំណាចព្រះខីណាស្រព)

អធិប្បាយពាក្យថា តថាគត

[៩] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្តែងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ព្រះខីណាស្រព ក្នុងវត្ថុធាតុទាំងឡាយ មានបឋវីធាតុជាដើមយ៉ាងនេះហើយ ពេលនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ព្រះអង្គឯង ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **តថាគតោបិ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ ក្នុងបទថា **តថាគតោ** មានវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគ លោកហៅថា **តថាគត** ដោយហេតុ ៨ យ៉ាង គឺ ៖

១ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ស្តេចមកហើយយ៉ាងនោះ ។

២ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ស្តេចទៅហើយយ៉ាងនោះ ។

៣ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ស្តេចមកកាន់លក្ខណៈដ៏ពិត ។

៤ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះសច្ចធម៌តាមសេចក្តីពិត ។

៥ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ទ្រង់ឃើញពិត ។

៦ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ព្រោះត្រាស់វាចាពិត ។

៧ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ព្រោះទ្រង់ធ្វើពិត ។

៨ ហៅថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា គ្របសង្កត់ ។

តថាគត " ស្តេចមកហើយយ៉ាងនោះ "

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះអត្ថថា ស្តេចមក

ហើយយ៉ាងនោះ ដូចម្ដេច ?

ឆ្លើយថា ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធអង្គមុន ៗ ទ្រង់ដល់នូវការខ្វាយខ្វល់ ស្ដេចមកហើយដើម្បីប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែងដល់សត្វលោកទាំងពួង ដោយប្រការណា ដូចយ៉ាងថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **វិបស្សី** ១ ទ្រង់ព្រះនាមថា **សិខី** ១ ទ្រង់ព្រះនាមថា **វេស្សភូ** ១ ទ្រង់ព្រះនាមថា **កកុសន្ធ** ១ ទ្រង់ ព្រះនាមថា **កោនាគមន** ១ ទ្រង់ព្រះនាមថា **កស្សប** ១ ស្ដេចមកហើយ ដើម្បីប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែងដល់សត្វលោកយ៉ាងណា (ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់របស់យើងនេះក៏ស្ដេចមកដើម្បីប្រយោជន៍សុខដល់សត្វលោក) ដូច្នោះ ដូចគ្នា ។

លោកអធិប្បាយទុក យ៉ាងណា ?

លោកអធិប្បាយទុកថា ព្រះមានព្រះភាគទាំងនោះ ស្ដេចមកហើយ ដោយអភិនីហារណា ព្រះមានព្រះភាគរបស់យើងទាំងឡាយ ក៏ស្ដេចមកដោយអភិនីហារនោះ ដូចគ្នា ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **វិបស្សី** ។ល។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **កស្សបៈ** ទ្រង់បំពេញ ទានបារមី សីលបារមី នេក្ខម្មបារមី បញ្ញាបារមី វិរិយបារមី ខន្តិបារមី សច្ចបារមី អធិដ្ឋានបារមី មេត្តាបារមី ឧបេក្ខាបារមី ទ្រង់បានបំពេញបារមី ៣០ នេះ គឺ **បារមី ១០ ឧបបារមី ១០ បរមត្ថបារមី** ១០ ទាំងបានបំពេញ **មហាបរិច្ចាគ ៥** ប្រការ គឺ ទ្រង់បរិច្ចាគអវយវៈ ជួនព្រះនេត្រ ព្រះរាជទ្រព្យ រាជសម្បត្តិ ឱរស និងមហេសី ទ្រង់បំពេញបុព្វប្រយោគ បុព្វចរិយា ការបង្រៀនធម៌ និងញាតត្ថចរិយាជាដើមមក

រហូតដល់ទីបំផុត ដោយពុទ្ធចរិយាណា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់របស់យើង ក៏ស្ដេចមកដូច្នោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **វិបស្សី** ។ល។ ព្រះមាន-ព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **កស្សប** ស្ដេចមកបំពេញសតិប្បដ្ឋាន ៤ សម្មប្បធាន ៤ ឥន្ទ្រីយ៍ ៥ ពលៈ ៥ ពោជ្ឈង្គៈ ៧ មគ្គមានអង្គ ៨ យ៉ាងណា សូម្បីព្រះមានព្រះភាគរបស់យើងទាំងឡាយ ក៏ស្ដេចមកដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគស្ដេចមកហើយដោយប្រការនោះ យ៉ាងនេះ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះអង្គទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **ព្រះតថាគត** ។

ព្រះមុនីទាំងឡាយ មានព្រះវិបស្សីជាម្ចាស់ ជាដើម
ស្ដេចបានមកជាព្រះសព្វញ្ញូ ក្នុងលោកនេះ ដោយ
ប្រការណា សូម្បីព្រះសក្យមុនី ក៏ស្ដេចមកដោយ
ប្រការនោះ ដោយហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគដែល
មានចក្ខុលោកទើបហៅថា ព្រះតថាគត ដូច្នេះឯង ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ស្ដេចមកហើយ ដោយប្រការនោះ ដូចពណ៌នាមកយ៉ាងនេះ ដូច្នោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **ព្រះតថាគត** ។

តថាគត " ស្ដេចទៅហើយយ៉ាងនោះ "

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះស្ដេចទៅហើយយ៉ាងនោះ ដូចម្ដេច ? ឆ្លើយថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **វិបស្សី** ។ល។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា កស្សប ប្រសូតបានមួយភ្លែត ក៏ស្តេចយាង ទៅបាន យ៉ាងណា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់របស់យើង ក៏យាងទៅបានយ៉ាង នោះ ។

ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់របស់យើងនោះ ស្តេចយាងទៅបានយ៉ាង ណា ? (យ៉ាងនេះគឺ) ប្រសូតបានមួយភ្លែត ប្រថាប់ឈរលើផែនប្រថពីដោយព្រះបាទ ដ៏រាបស្មើ បែរព្រះភក្ត្រទៅកាន់ទិសឧត្តរ ឈានព្រះបាទទៅបាន ៧ ជំហាន ដូចដែលព្រះអង្គត្រាស់ទុកថា អានន្ទ ព្រះពោធិសត្វប្រសូតបានមួយរំពេច ប្រថាប់ឈរលើប្រថពីដោយព្រះបាទដ៏រាបស្មើ បែរព្រះភក្ត្រទៅកាន់ទិសឧត្តរ ឈានព្រះបាទទៅបាន ៧ ជំហាន ដោយមានទេវតាបាំងស្វេតឆត្រជាប់តាម ទ្រង់សម្លឹងមើលគ្រប់ទិស ថ្លែងអាសភិវាចាថា ៖

យើងជាអ្នកដ៏លើស ជាអ្នកចម្រើនបំផុត
ប្រសើរជាទីបំផុតរបស់លោក ជាតិនេះ
ជាជាតិចុងក្រោយ ឥឡូវនេះភពថ្មីមិន
មានទៀតឡើយ ដូច្នេះ ។

ក៏ស្តេចយាងទៅរបស់ព្រះអង្គនោះ មានយ៉ាងនោះ មិនខុសពីនោះ ដែលជា បុព្វនិមិត្តនៃការសម្រេចគុណវិសេសដ៏កំពូល ។

ការដែលព្រះអង្គប្រសូតបានមួយរំពេច ហើយប្រថាប់ឈរលើផែនប្រថពី ដោយព្រះបាទដ៏រាបស្មើ នោះជាបុព្វនិមិត្តនៃការបានឥទ្ធិបាទ ៤ ។

ការដែលព្រះអង្គបែរព្រះភក្ត្រទៅកាន់ទិសឧត្តរ ជាបុព្វនិមិត្តនៃការដែល

ព្រះអង្គជាអ្នកខ្ពង់ផុតលោកទាំងអស់ ។

ការឈានព្រះបាទទៅបាន ៧ ជំហាន ជាបុព្វនិមិត្តនៃការបានរតនៈ គឺពោជ្ឈង្គៈ ៧ ប្រការ ។

ការលើកផ្ទិត ដែលពោលក្នុងបទថា ផ្ទិតមានដងជាវិការនៃមាសផ្សាយទៅដូច្នេះ ជាបុព្វនិមិត្តនៃការញាំញីពួកតិរ្ថិយ៍ទាំងអស់ ។

ការដែលទ្រទ្រង់ស្វេតឆត្រ ជាបុព្វនិមិត្តនៃការបានស្វេតឆត្រដ៏ប្រសើរប្រាសចាកមន្ទិល គឺ ការរួចផុតដោយអំណាចនៃភាពជាព្រះអរហន្ត ។

ការដែលទ្រង់សម្លឹងមើលគ្រប់ទិសនោះ ជាបុព្វនិមិត្តនៃការបានញាណដ៏ប្រសើរ គឺ ព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ។

ការដែលទ្រង់បន្លឺនូវអាសភិវាចា ជាបុព្វនិមិត្តនៃការប្រកាសធម្មចក្រដ៏ប្រសើរ មិនមាននរណាភាំងបាន ។

សូម្បីព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ស្តេចទៅដោយប្រការនោះ និងការដែលស្តេចទៅរបស់ព្រះអង្គនោះ មានយ៉ាងនោះ មិនខុសពីនោះ ជាបុព្វនិមិត្តនៃការសម្រេចគុណវិសេសច្រើន ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះបុរាណាចារ្យ ទើបពោលទុកថា ៖

ព្រះគោតមនោះ លុះប្រសូតហើយបានមួយភ្លែតប៉ុណ្ណោះ
ក៏ប្រថាប់លើផែនពសុធា ដោយព្រះបាទដ៏រាបស្មើ ហើយ
ស្តេចយាងទៅបាន ៧ ជំហាន ដូចគោមេហ្វូងដើរនាំមុខ
ហ្វូងគោទៅដូច្នោះ ហើយពួកទេវតាទាំងឡាយ ក៏បានបាំង
ស្វេតឆ័ត្រថ្វាយព្រះគោតមនោះ លុះស្តេចយាងទៅបាន ៧

ជំហាន ហើយទ្រង់ក្រឡេកមើលទៅកាន់ទិសទាំងឡាយ
ដោយជុំវិញ បានបន្លឺសំឡេង ដែលប្រកបដោយអង្គ
៨ ដូចស្តេចរាជសីហ៍ឈរលើកំពូលភ្នំ បន្លឺសីហនាទ
ដូច្នោះ ដូច្នេះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ស្តេចយាងទៅដោយប្រការនោះ ដូចពណ៌នាមកយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ទើបព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **វិបស្សី** ។ល។ ព្រះមាន-ព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **កស្សប** យ៉ាងណា ព្រះមានព្រះភាគរបស់យើង ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា គឺ ព្រះអង្គទ្រង់លះបង់កាមច្ឆន្ទៈដោយនេក្ខម្មៈ ស្តេចទៅហើយ , ទ្រង់លះបង់ព្យាបាទ ដោយការមិនព្យាបាទ ទ្រង់លះបង់ថីនមិទ្ធៈ ដោយអាលោកសញ្ញា ទ្រង់លះបង់ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចៈ ដោយការមិនរាយមាយ ទ្រង់លះបង់វិចិកិច្ឆា ដោយការកំណត់ធម៌ ស្តេចទៅហើយ , ទ្រង់កម្ចាត់អវិជ្ជាដោយញាណស្តេចទៅហើយ , ទ្រង់បន្ទោបង់សេចក្តីមិនត្រេកអរដោយបាមោជ្ជៈ ទ្រង់ដកចេញគ្រឿងរាំង គឺ នីវរណធម៌ ដោយបឋមជ្ឈាន ញុំាងកាពង់នឹត គឺ វិតក្កៈ វិចារៈឲ្យស្ងប់រំងាប់ ដោយទុតិយជ្ឈាន ទ្រង់លះបង់បីតិ ដោយតតិយ-ជ្ឈាន ទ្រង់លះបង់សុខ និងទុក្ខ ដោយចតុត្ថជ្ឈាន ទ្រង់កន្លងផុតរូបសញ្ញា បដិឃសញ្ញា និងនានត្តសញ្ញា ដោយអាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិ ទ្រង់កន្លងផុតអាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញា ដោយវិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិ ទ្រង់កន្លងផុតវិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញា ដោយអាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ ទ្រង់កន្លងផុតអា-

កិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិ ស្តេចទៅហើយ, ទ្រង់លះបង់និច្ចសញ្ញា ដោយអនិច្ចានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ សុខសញ្ញា ដោយទុក្ខានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់អត្តសញ្ញា ដោយអនត្តានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់សេចក្តីត្រេកអរ ដោយនិព្វិទានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់រាគៈ ដោយវិរាគានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់សមុទ័យ ដោយនិរោធានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រកាន់មាំ ដោយបដិនិស្សគ្គានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ឃនសញ្ញា ដោយខយានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រមូលមក ដោយវយានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ធុវសញ្ញា ដោយវិបរិណាមានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់និមិត្តសញ្ញា ដោយអនិមិត្តានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់សេចក្តីប្រាថ្នា ដោយអប្បណិហិតានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់អភិនិវេស ដោយសុញ្ញានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រកាន់ថា មានសារៈ ដោយអធិប្បញ្ញាធម្មវិបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រកាន់មាំ ព្រោះការវង្វេង ដោយយថាភូតញ្ញាណទស្សនញ្ញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រកាន់ ដោយសេចក្តីអាល័យ ដោយអាទីនវានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការមិនពិចារណា ដោយបដិសង្ខានុបស្សនាញាណ ទ្រង់លះបង់ការប្រកាន់មាំ ដោយអំណាចសំយោជនៈ ដោយវិវដ្ដានុបស្សនាញាណ ទ្រង់កាច់បំបាក់កិលេសក្នុងបច្ចុប្បន្ន ដោយសោតាបត្តិមគ្គ ទ្រង់លះបង់នូវកិលេសយ៉ាងគ្រោតគ្រាត ដោយសកទាគាមិមគ្គ ទ្រង់លះបង់កិលេសដែលនៅសល់តិចតួច ដោយអនាគាមិមគ្គ ទ្រង់កាត់ផ្តាច់កិលេសគ្រប់យ៉ាង ដោយអរហត្តមគ្គ ស្តេចទៅហើយ ។ ព្រះមានព្រះភាគស្តេចទៅយ៉ាងនោះ

ដោយអាការដូចពណ៌នាមកយ៉ាងនេះ ដូច្នោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

តថាគត " ស្តេចមកកាន់លក្ខណៈដែលពិត "

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះស្តេចមកកាន់លក្ខណៈដែលពិតនោះ យ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា ព្រះមានព្រះភាគ ស្តេចមកហើយ គឺ ដល់ដោយមិនខុស បានដល់សម្រេចតាមលំដាប់នូវលក្ខណៈរបស់បឋវីធាតុថា មានសភាពរឹង យ៉ាងត្រឹមត្រូវមិនខុស នូវលក្ខណៈនៃអាបោធាតុថា ជាគ្រឿងហូរ លក្ខណៈនៃតេជោធាតុថា ជារបស់ក្តៅ លក្ខណៈនៃវាយោធាតុថា កម្រើកញ័រ លក្ខណៈអាកាសធាតុថា ពាល់ត្រូវមិនបាន លក្ខណៈវិញ្ញាណធាតុថា ជាគ្រឿងដឹង លក្ខណៈនៃរូបថា រមែងវិនាសទៅ លក្ខណៈនៃវេទនាថា ជាការសោយអារម្មណ៍ លក្ខណៈនៃសញ្ញាថា ការចាំបាន លក្ខណៈនៃសង្ខារថា ជាគ្រឿងតាក់តែង លក្ខណៈនៃវិញ្ញាណថា ដឹងច្បាស់ លក្ខណៈនៃវិតក្កៈថា លើកចិត្តឡើងកាន់អារម្មណ៍ លក្ខណៈនៃវិចារៈថា ជាការពិចារណាអារម្មណ៍ លក្ខណៈបីតិថា ផ្សាយទៅ លក្ខណៈនៃសុខថា ត្រេកអរ លក្ខណៈឯកគ្គតាចិត្តថា ការមិនរាយមាយ លក្ខណៈនៃផស្សៈថា ជាការពាល់ត្រូវ លក្ខណៈរបស់សទ្ធិន្ទ្រិយ៍ថា ការបង្អោនចិត្តជឿ លក្ខណៈរបស់វីរិយិន្ទ្រិយ៍ថា ការផ្គងចិត្ត លក្ខណៈរបស់សតិន្ទ្រិយ៍ថា ការប្រាកដច្បាស់ លក្ខណៈនៃសមាធិន្ទ្រិយ៍ថា សភាពនៃចិត្តមិនរាយមាយ លក្ខណៈនៃបញ្ញិន្ទ្រិយ៍ថា ការដែលចិត្តដឹងច្បាស់ លក្ខណៈរបស់សទ្ធាពលៈថា ជាភាពដែលចិត្តមិនញាប់ញ័រ

ក្នុងវត្ថុមិនគួរជឿ លក្ខណៈវីរិយពលៈថា ជាភាពនៃចិត្តមិនញាប់ញ័រព្រោះការខ្ជិលច្រអូស លក្ខណៈនៃសតិពលៈថា ជាភាពដែលចិត្តមិនញាប់ញ័រក្នុងសេចក្តីវង្វេងនៃសតិ លក្ខណៈនៃសមាធិថា ភាពដែលចិត្តមិនញាប់ញ័រព្រោះឧទ្ធច្ចៈ លក្ខណៈនៃបញ្ញាពលៈថា ភាពដែលចិត្តមិនញាប់ញ័រព្រោះអវិជ្ជា លក្ខណៈរបស់សតិសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ភាពប្រាកដច្បាស់ លក្ខណៈរបស់ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការពិចារណា លក្ខណៈរបស់វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការផ្គងចិត្តទុក លក្ខណៈរបស់បីតិសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការផ្សាយចិត្តទៅ លក្ខណៈរបស់បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការស្ងប់ចិត្ត លក្ខណៈរបស់សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការមិនរាយមាយរបស់ចិត្ត លក្ខណៈរបស់ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គៈថា ការពិចារណា លក្ខណៈរបស់សម្មាទិដ្ឋិថា ការឃើញ លក្ខណៈរបស់សម្មាសង្កប្បៈថា ការលើកចិត្តឡើង លក្ខណៈរបស់សម្មាវាចាថា ការកំណត់ចិត្ត លក្ខណៈរបស់សម្មាកម្មន្តៈថា ជាការឧស្សាហ៍ព្យាយាម លក្ខណៈរបស់សម្មាអាជីវៈថា ជាភាពផូរផង់របស់ចិត្ត លក្ខណៈរបស់សម្មាវាយាមៈថា ការផ្គងចិត្ត លក្ខណៈរបស់សម្មាសតិថា ភាពប្រាកដច្បាស់ លក្ខណៈរបស់សម្មាសមាធិថា សភាពដែលចិត្តមិនរាយមាយ លក្ខណៈរបស់អវិជ្ជាថា ការមិនដឹង លក្ខណៈរបស់សង្ខារថា ចេតនា លក្ខណៈរបស់វិញ្ញាណថា ការដឹងច្បាស់ លក្ខណៈរបស់នាមថា ការបង្អោនចិត្តទៅ លក្ខណៈរបស់រូបថា រមែងវិនាសទៅ លក្ខណៈរបស់អាយតនៈ ៦ ថា ជាទីកើត លក្ខណៈរបស់ផស្សៈថា ជាការពាល់ត្រូវ លក្ខណៈរបស់វេទនាថា ការសោយអារម្មណ៍ លក្ខណៈរបស់តណ្ហាថា ជាហេតុនៃទុក្ខ លក្ខណៈរបស់ឧបាទានថា ជាការ

ប្រកាន់មាំ លក្ខណៈរបស់ភពថា ជាការប្រមូលទុក លក្ខណៈរបស់ជាតិថា ជាការកើត លក្ខណៈរបស់ជរាថា ជាការចាស់ លក្ខណៈរបស់មរណៈថា ចុតិ លក្ខណៈរបស់ធាតុថា សោះសូន្យទទេ លក្ខណៈរបស់អាយតនៈថា ជាទីកើត លក្ខណៈរបស់សតិប្បដ្ឋានថា ការប្រាកដច្បាស់ លក្ខណៈរបស់សម្មប្បធានថា ការតាំងសេចក្តីព្យាយាម លក្ខណៈរបស់ឥទ្ធិបាទថា ការសម្រេច លក្ខណៈរបស់ឥន្ទ្រិយ៍ថា ភាពជាធំ លក្ខណៈរបស់ពលៈថា ការមិនញាប់ញ័រ លក្ខណៈរបស់ពោជ្ឈង្គៈថា ធម៌ជាគ្រឿងនាំសត្វចេញចាកទុក្ខ លក្ខណៈរបស់មគ្គថា ជាហេតុឲ្យដល់សេចក្តីរលត់ទុក្ខ លក្ខណៈរបស់សច្ចៈថា ជាសេចក្តីពិត លក្ខណៈរបស់សមថៈថា ជាសេចក្តីមិនរាយមាយ លក្ខណៈរបស់វិបស្សនាថា ជាការពិចារណាឃើញ លក្ខណៈរបស់សមថៈ និងវិបស្សនាថា មានកិច្ចដូចគ្នា លក្ខណៈរបស់វត្ថុដែលជាគូគ្នាថា មិនលះបង់គ្នា លក្ខណៈរបស់សីលវិសុទ្ធិថា ការរវាំងរក្សា លក្ខណៈរបស់ចិត្តវិសុទ្ធិថា សេចក្តីមិនរាយមាយ លក្ខណៈរបស់ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិថា ការឃើញ លក្ខណៈរបស់ញាណក្នុងធម៌ដែលជាទីអស់ទៅថា សមុច្ឆេទ លក្ខណៈរបស់ញាណក្នុងធម៌ដែលមិនទាន់កើតឡើងថា ជាការស្ងប់ លក្ខណៈរបស់ឆន្ទៈថា ជាមូលហេតុ លក្ខណៈរបស់មនសិការថា ភាពឧស្សាហ៍ព្យាយាម លក្ខណៈរបស់ផស្សៈថា ជាទីរួម លក្ខណៈរបស់វេទនាថា ជាទីប្រជុំ លក្ខណៈរបស់សមាធិថា ធម៌ដែលជាប្រធាន លក្ខណៈរបស់សតិថា ជាធំ លក្ខណៈរបស់បញ្ញាថា ខ្ពង់ខ្ពស់ជាងធម៌ទាំងអស់ លក្ខណៈរបស់វិមុត្តិថា ជាខ្លឹម លក្ខណៈរបស់និព្វានដែលចុះកាន់អមតៈថា ជាទីបំផុត ព្រះមានព្រះភាគស្តេចមកដល់ គឺ

ដល់ បានដល់ ការសម្រេចនូវលក្ខណៈដែលពិតយ៉ាងនេះ គឺ ពិតប្រាកដ មិនខុស ដូច្នោះ ព្រះអង្គទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រះមានព្រះភាគ ស្តេចមកដល់លក្ខណៈដែលពិតយ៉ាងនេះ ដូច្នោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

តថាគត " ត្រាស់ដឹងធម៌ពិត "

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះធម៌ពិត តាមសេចក្តីពិត យ៉ាងណា ? ។

ឆ្លើយថា ដែលឈ្មោះថា ធម៌ពិត បានដល់ អរិយសច្ចៈ ៤ ។ ដូចព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អរិយសច្ចៈ ៤ នេះ ជារបស់ពិត មិនប្រែប្រួល មិនទៅជាយ៉ាងដទៃ ។ អរិយសច្ចៈ ៤ អ្វីខ្លះ ? ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សេចក្តីដែលថា នេះទុក្ខ នោះជារបស់ពិត មិនប្រែប្រួលទៅជាយ៉ាងដទៃ ដូច្នេះជាដើម ។ សេចក្តីពិស្តារ (អ្នកសិក្សាគប្បីពិចារណាដោយខ្លួនឯង) ។

ក៏ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ដឹងព្រមនូវអរិយសច្ចៈ ៤ នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមានព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះអរិយសច្ចទាំងឡាយដែលពិត ។

ពិតណាស់ **គត** ស័ព្ទ ក្នុងពាក្យថា **តថាគតោ** នេះ មានអត្ថថា " ត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះ " ។

ម្យ៉ាងទៀត ជរា និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះមានជាតិជាបច្ច័យ ជាសភាវៈ

ដែលពិត មិនប្រែប្រួល មិនទៅជាយ៉ាងដទៃ ។ល។ សង្ខារទាំងឡាយកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ជាសភាវដែលពិត មិនប្រែប្រួល មិនទៅជាយ៉ាងដទៃ ។ ម្យ៉ាងទៀត អវិជ្ជាជាបច្ច័យ (ឲ្យកើត) សង្ខារទាំងឡាយ សង្ខារទាំងឡាយ ជាបច្ច័យ (ឲ្យកើត) វិញ្ញាណ ។លៈ ជាតិ ជាបច្ច័យ (ឲ្យកើត) ជរា និង មរណៈ ជាសភាវៈពិត មិនប្រែប្រួល មិនទៅជាយ៉ាងដទៃ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ដឹងព្រមនូវសភាវៈនោះទាំងអស់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបបានទទួលព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះត្រាស់ដឹងព្រមនូវ ធម៌ពិត តាមសេចក្តីពិត ដោយប្រការដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

តថាគត “ មានប្រក្រតីឃើញអារម្មណ៍ដែលពិត ”

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះទ្រង់មានប្រក្រតី ឃើញអារម្មណ៍ពិត យ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា អារម្មណ៍ណាដែលឈ្មោះថា រូបារម្មណ៍ (អារម្មណ៍ គឺ រូប) ដែលមកប្រាកដក្នុងចក្ខុទ្វាររបស់សត្វទាំងឡាយ មិនមានប្រមាណ មានទាំងក្នុង លោក និងទេវលោក ។លៈ ក្នុងពពួកសត្វ ទាំងទេវតា និងមនុស្ស (និង) ក្នុងលោកធាតុមិនមានប្រមាណ (កំណត់រាប់មិនបាន) អារម្មណ៍នោះ ព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ដឹង គឺ ទ្រង់ឃើញដោយអាការទាំងអស់ ។

អារម្មណ៍នោះ ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ ទ្រង់ដឹង និងទ្រង់ឃើញហើយ

យ៉ាងនេះ ចែកចេញទៅតាមឈ្មោះជាអនេក តាមវារៈ ១៣ វារៈ (និង) តាមន័យ ៥២ ន័យ ដោយន័យមានជាអាទ×ថា រូប គឺ រូបាយតនៈនោះ ដូម្តេច ? រូបណា ដែលអាស្រ័យមហាភូតរូប ៤ ជារូប ដែលមានវណ្ណៈ (ពណ៌) មើល ឃើញបាន ពាល់ត្រូវបាន ជារូបពណ៌ខៀវ ជារូបពណ៌លឿង (នេះឯងហៅថា រូប) ដោយអំណាចជារូប ដែលគួរប្រាថ្នា និងមិនគួរប្រាថ្នាជាដើមខ្លះ ដោយ អំណាចដែលនឹងបាន ក្នុងរូបដែលបានឃើញ សំឡេងដែលបានឮ ក្លិន រស ផោដ្ឋព្វៈដែលបានប៉ះពាល់ និងធម្មារម្មណ៍ដែលបានដឹងច្បាស់ខ្លះ រមែងជារបស់ពិតតែម្យ៉ាង មិនប្រែប្រួល ក្នុងបណ្តាអារម្មណ៍ មានសំឡេងជាដើម ដែលមកប្រាកដក្នុងសោតទ្វារជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អារម្មណ៍ណាដែលលោក និងទេវលោក ។ល។ ដែលពពួកសត្វ ទេវតា និងមនុស្សបានឃើញ បានស្តាប់ បានជ្រាប បានដឹងច្បាស់ បានសម្រេច បានស្វែងរក បានគិតពិចារណា តថាគតដឹងអារម្មណ៍ តថាគតដឹងយ៉ាងពិតប្រាកដនូវអារម្មណ៍នោះ អារម្មណ៍នោះ តថាគតដឹង , អារម្មណ៍នោះ ប្រាកដហើយក្នុងតថាគត ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះទ្រង់មានប្រក្រតីឃើញអារម្មណ៍ដែលពិត ដោយប្រការដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

ក្នុងបទថា **តថាគតោ** នោះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបការប្រើបទថា **តថាគតោ** ចុះក្នុងអត្ថថា អ្នកមានប្រក្រតីឃើញអារម្មណ៍ដែលពិត ។

តថាគត " អ្នកមានប្រក្រតីត្រាស់វាទៈដែលពិត "

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា តថាគត ព្រោះទ្រង់មានប្រក្រតីត្រាស់វាទៈដែលពិត យ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា ការដែលព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់គង់លើអបរាជិតបល្ល័ង្ក (បល្ល័ង្កដែលមារមិនអាចធ្វើសេចក្ដីផ្លាលផ្លាញ់បាន , បល្ល័ង្ករបស់អ្នកឈ្នះ) ខាងក្រោមដើមពោធិ ទ្រង់បំបែកក្បាលមារទាំង ៣ ហើយត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះអនុត្តរ-សម្មាសម្ពោធិញ្ញាណក្ដី ការដែលព្រះមានព្រះភាគស្ដេចរំលត់ខន្ធបរិនិព្វាន ដោយអនុបាទិសេសនិព្វានធាតុ នៅចន្លោះដើមរាំងទាំងគូ នាពេលកណ្ដាលយប់ក្ដី ក្នុងវេលា ៤៥ ឆ្នាំ ក្នុងចន្លោះនេះ (គឺ ចន្លោះក្រោយពេលត្រាស់ដឹង និងមុនបរិនិព្វាន) គឺ ក្នុងវេលាបឋមពោធិកាលខ្លះ មជ្ឈិមពោធិកាលខ្លះ បច្ឆិមពោធិកាលខ្លះ ព្រះពុទ្ធវចនៈណា ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកជា សុត្តៈគេយ្យៈ ។ ល ។ វេទល្លៈក៏ដោយ ព្រះពុទ្ធវចនៈនោះ វិញ្ញូជនពោលតិះដៀលមិនបាន ទាំងដោយអត្ថ (ន័យ , ខ្លឹមសារ) ទាំងដោយព្យញ្ជនៈ (អក្សរ) មិនខ្វះ មិនលើស បរិបូរដោយអាការគ្រប់យ៉ាង ញាំញីសេចក្ដីស្រវឹងដោយរាគៈញាំញីសេចក្ដីស្រវឹងដោយទោសៈ និងមោហៈ ការខុសក្លាត់ក្នុងព្រះពុទ្ធវចនៈនោះ សូម្បីត្រឹមតែចុងរោមសត្វទ្រាយក្ដី ក៏មិនមាន ទាំងអស់នោះជារបស់ពិតមិនប្រែប្រួល ប្រៀបដូចប្រថាប់ត្រា (បោះត្រា) ដោយព្រះរាជត្រាតែមួយដូចគ្នា ប្រៀបដូចជាការវាល់ដោយនាឡិតែមួយដូចគ្នា និងប្រៀបដូចជាថ្លឹងដោយភ្នែកជញ្ជីងតែមួយដូចគ្នា ដូច្នោះ ។

ព្រោះហេតុនោះ ព្រះបុរាណាចារ្យទើបពោលថា ការដែលព្រះតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះនូវអនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ក្នុងពេលយប់ក្តី ការដែលព្រះតថាគតបរិនិព្វានដោយអនុបាទិសេសនិព្វានធាតុ នាពេលយប់ក្តី ការដែលព្រះតថាគតត្រាស់សម្តែង ទូន្មានក្នុងចន្លោះនេះក្តី ទាំងអស់នោះជារបស់ពិត មិនជាយ៉ាងដទៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបបានទទួលព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ពិតណាស់ **គត** ស័ព្ទ ក្នុងពាក្យថា **តថាគតោ** នេះ មានន័យ ស្មើគ្នានឹង **គទ** (ត្រាស់ , ពោល) ។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះទ្រង់មានប្រក្រតី ត្រាស់វាទៈដែលពិត ដោយប្រការដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

ការពោល ឈ្មោះថា **អាគទ** អធិប្បាយថា បានដល់ ពាក្យពោល ។ ការត្រាស់របស់ព្រះតថាគតនោះពិត គឺ មិនវិបរិត ព្រោះហេតុនោះ ទើបបានព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះផ្លាស់អក្សរ ទ ឲ្យមកជាអក្សរ ត អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបបទសម្រេចរូបក្នុងន័យនេះ ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

តថាគត “ មានប្រក្រតីធ្វើពិត ”

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មានព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះទ្រង់ជាអ្នកមានប្រក្រតីធ្វើពិត យ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា ក៏កាយកម្មរបស់ព្រះមានព្រះភាគ រមែងស្របតាមវចីកម្ម ទាំងវចីកម្មក៏ស្របតាមកាយកម្ម ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគមានប្រក្រតីត្រាស់

យ៉ាងណា ទើបទ្រង់មានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងនោះ និងមានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងណា ក៏ទ្រង់មានប្រក្រតីត្រាស់យ៉ាងនោះ អធិប្បាយថា វចីកម្មរបស់ព្រះមានព្រះភាគនោះ ដែលទ្រង់មានយ៉ាងនេះ យ៉ាងណា សូម្បីកាយកម្មក៏ប្រព្រឹត្ត ទៅដូច្នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា តថាគត ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះមាន-ព្រះភាគទើបទ្រង់ត្រាស់ថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតមានប្រក្រតីពោលយ៉ាងណា ក៏មានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងនោះ មានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងណា ក៏មានប្រក្រតីពោលយ៉ាងនោះ ព្រោះហេតុដែលមានប្រក្រតី ពោលយ៉ាងណា ទើបមានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងនោះ មានប្រក្រតីធ្វើយ៉ាងណា ទើបមានប្រក្រតីពោលយ៉ាងនោះ ដូច្នោះទើបបានទទួលព្រះនាមថា តថាគត ។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា តថាគត ព្រោះជាអ្នកមានប្រក្រតី ធ្វើពិតដូចពណ៌នាមក ដូច្នេះ ។

តថាគត “ ជាអ្នកគ្របសង្កត់ ”

សួរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា តថាគត ព្រោះមានន័យថា គ្របសង្កត់ យ៉ាងដូចម្ដេច ?

ឆ្លើយថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់គ្របសង្កត់ (មានអំណាចធំ) ខាងលើតាំងអំពីភវគ្គព្រហ្មចុះមក ខាងក្រោមចាប់អំពីអវីចិនរកឡើងទៅ ខាងទទឹងរមែង

គ្របសង្កត់ (មានអំណាចធំលើ) សព្វសត្វក្នុងលោកធាតុដែលរកប្រមាណមិនបាន ដោយសីលខ្វះ សមាធិខ្វះ បញ្ញាខ្វះ វិមុត្តិខ្វះ វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនៈខ្វះ ការថ្លឹង ឬការកំណត់វត្ថុ (ព្រះគុណ មានសីលជាដើម) របស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់នោះ មិនមាន ព្រះអង្គ មានព្រះគុណដែល នរណា ៗ ថ្លឹងមិនបាន ប្រមាណមិនដល់ មិនមានអ្នកណាក្រៃលែងជាង ជាពជាលើពជា ជាទេវតាលើទេវតា ជាស្តេចសក្កៈលើស្តេចសក្កៈទាំងឡាយ ជាព្រហ្មលើព្រហ្មទាំងឡាយ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើប ត្រាស់ថា ៖

> ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអ្នកគ្របសង្កត់ (តែ) មិនមានអ្នកណាគ្របសង្កត់បាន ជាអ្នកឃើញពិត ជាអ្នកផ្សព្វផ្សាយអំណាចបានក្នុងលោក និងទេវលោក ។ល។ ក្នុងពពួកសត្វ , ទេវតា និងមនុស្ស ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបបានទទួលព្រះនាមថា តថាគត ។

ក្នុងបទថា **តថាគត** នោះ គប្បីជ្រាបបទសម្រេចរូបយ៉ាងនេះ ។

វត្ថុ ដូចឱសថ ឈ្មោះថា **អគទ** ។ ក៏ឱសថនោះ គឺអ្វី ? គឺ ការផ្លាស់ប្តូរនៃទេសនា (តាមឧបនិស្ស័យរបស់អ្នកស្តាប់) និងការពូននៃបុណ្យ ។ ក៏ព្រោះឱសថនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបជាពេទ្យដែលមានអានុភាពច្រើន ទ្រង់គ្របសង្កត់អ្នកដែលប្រកាន់លទ្ធិដទៃទាំងអស់ និងលោក ទាំងទេវលោក ដូចជាបង្រ្កាបពស់ (ពិស) ដោយទិព្វឱសថ ដូច្នោះ ។ ឱសថ ក្នុងការគ្របសង្កត់លោកទាំងអស់របស់ព្រះមានព្រះភាគនោះ សម្រេចមកពីការផ្លាស់ប្តូរនៃទេសនា

និងសម្រេចមកពីបុណ្យដែលជារបស់ពិត មិនប្រែប្រួល ព្រោះហេតុនោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគបានទទួលព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះផ្លាស់អក្សរ ទ ជា ត អក្សរ ដោយប្រការដូចពោលមកនេះ ។ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះមានន័យថា គ្របសង្កត់ ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

តថាគត " ជាអ្នកដល់ដោយសេចក្តីពិត "

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ព្រោះមាន ន័យថា ទ្រង់ (ចូល) ដល់ដោយសេចក្តីពិតខ្លះ ទ្រង់ (ចូល) ដល់សេចក្តីពិតខ្លះ ។ បទថា **គតោ** មានន័យថា ដល់ហើយ ផុតហើយ សម្រេចហើយ ធ្វើដំណើរទៅដល់ហើយ ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ គប្បីជ្រាបការអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ដល់ហើយ គឺ ទៅដល់ហើយនូវលោកទាំងអស់ ដោយសេចក្តីពិត គឺ តីរណបរិញ្ញា ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ដល់ហើយ គឺ ផុតហើយនូវហេតុកើតឡើងរបស់លោកដោយសេចក្តីពិត គឺ បហានបរិញ្ញា ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ដល់ហើយ គឺ សម្រេចហើយនូវការរលត់របស់លោកដោយសេចក្តីពិត គឺ ការធ្វើឲ្យច្បាស់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ដល់ហើយ គឺ ធ្វើដំណើរទៅដល់ហើយនូវសេចក្តីពិត គឺ ការបដិបត្តិដែលជាហេតុឲ្យដល់ការរលត់លោក ព្រោះហេតុនោះ ទើបទ្រង់

ព្រះនាមថា **តថាគត** ។

ព្រោះហេតុនោះ ពាក្យណាដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ លោក ដែលតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះហើយ តថាគតរួចផុតហើយពីលោក ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ហេតុកើតរបស់លោក ដែលតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះហើយ តថាគតលះហេតុកើតរបស់លោកបានហើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សេចក្តីរលត់របស់លោក ដែលតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះហើយ តថាគតធ្វើឲ្យច្បាស់នូវការរលត់លោកបានហើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ការបដិបត្តិដែលជាហេតុឲ្យដល់ការរលត់លោក ដែលតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះហើយ តថាគតចម្រើនការបដិបត្តិ ដែលជាហេតុឲ្យដល់ការរលត់លោកបានហើយ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វត្ថុណា (មានហើយ) ដល់លោក និងទេវលោក វត្ថុទាំងអស់នោះដែលតថាគតត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះហើយ ព្រោះដូច្នោះ ទើបបានទទួលព្រះនាមថា **តថាគត** អត្ថន័យនៃពាក្យនោះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបយ៉ាងនេះ ។

សូម្បីពាក្យពេចន៍ដែលពោលមកនេះ ក៏ត្រឹមតែជាកថាមុខ ក្នុងការសម្តែងដល់ភាវៈដែលព្រះតថាគត ជាអ្នកចូលដល់សេចក្តីពិតប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ព្រះតថាគតប៉ុណ្ណោះ គប្បីពណ៌នាភាវៈដែលព្រះតថាគតជាអ្នកចូលដល់សេចក្តីពិតបាន ដោយអាការគ្រប់យ៉ាង ។

អធិប្បាយ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ

ចំណែកក្នុងពីរបទថា **អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ** គប្បីជ្រាបការអធិប្បាយដូចតទៅ ៖

ជាដំបូង ព្រះមានព្រះភាគ គប្បីជ្រាបថា ជាព្រះអរហន្តដោយហេតុទាំងនេះ គឺ ៖

១ ព្រោះទ្រង់ឆ្ងាយ (ចាកកិលេស)

២ ព្រោះទ្រង់កម្ចាត់សត្រូវទាំងឡាយ

៣ ព្រោះទ្រង់កាច់បំបាក់កាំ (នៃសង្សារចក្រ) ទាំងឡាយ

៤ ព្រោះជាអ្នកគួរដល់បច្ច័យជាដើម

៥ ព្រោះមិនមានទីកំបាំងក្នុងការធ្វើបាប

ចំណែកដែលឈ្មោះថា **សម្មាសម្ពុទ្ធ** ព្រោះត្រាស់ដឹងធម៌ទាំងពួងដោយប្រពៃ និងដោយព្រះអង្គឯង សេចក្តីសង្ខេបក្នុងទីនេះ មានប៉ុណ្ណេះៗ ប៉ុន្តែបទទាំងពីរ (គឺ **អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ**) នេះ ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យបានអធិប្បាយទុកហើយដោយពិស្តារ ក្នុងការពណ៌នាពុទ្ធានុស្សតិក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

បរិញ្ញាតវារ

ក៏ក្នុងបទថា **បរិញ្ញាតន្តំ តថាគតស្ស** នេះ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយថា វត្ថុ (ដែលជាទីតាំងនៃ) ការចាប់ប្រកាន់នោះ ព្រះតថាគតកំណត់ដឹងហើយ ដូច្នេះក៏បាន ។ វត្ថុនោះឈ្មោះថា តថាគតកំណត់ដឹងហើយ គឺ មានវារៈដែលព្រះអង្គទ្រង់ដឹងដោយប្រពៃហើយ មានទីបំផុតដែលព្រះអង្គ ទ្រង់ដឹងដោយប្រពៃហើយ អធិប្បាយថា ទ្រង់ដឹងយ៉ាងប្រពៃ មិនមានអ្វីសល់ ។

ការពិត ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ និងព្រះសាវក មិនមានសេចក្តីផ្សេងគ្នា ក្នុងការលះកិលេសដោយមគ្គនោះ ៗ ក៏ពិត តែក៏នៅមានសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងរឿងបរិញ្ញា

(ការដឹងដោយជុំវិញ) ព្រោះថា ព្រះសាវកទាំងឡាយ ពិចារណាធាតុ ៤ បានត្រឹមចំណែកខ្លះប៉ុណ្ណោះ ក៏សម្រេចព្រះនិព្វានបាន តែចំណែកព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ សង្ខារសូម្បីមានប្រមាណតិច ដែលនៅមិនទាន់បានឃើញ មិនបានពិចារណា មិនបានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ដោយព្រះញាណ រមែងមិនមាន ។

ចំណែកវារៈពោលដោយ **និព្វាន** គឺ វារៈមានជាអាទិ៍ថា **នន្ទិ** (សេចក្តីត្រេកត្រអាល) ជាឫសគល់នៃទុក្ខនេះ ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកហើយ វារៈនោះគួរអធិប្បាយឲ្យពិស្តារ សូម្បីក្នុងវារៈពោលដោយបឋវីជាដើម ។ វារៈនេះជាវារៈពោលដោយវត្ថុដែលទ្រង់កំណត់ដឹង និងកាលបើអធិប្បាយឲ្យពិស្តារចេញទៅ វារៈដែលថា **បរិញ្ញាតន្តំ តថាគតស្ស** គួរប្រកបបចូលជាមួយនឹងបទគ្រប់បទ (ទាំង) ពាក្យថា **នន្ទិ** ជាឫសគល់របស់ទុក្ខជាដើម ក៏គួរប្រកបបចូលមកទៀត ។ ចំណែកទេសនា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សង្ខេបទុកដោយទ្រង់សម្គាល់ថា វត្ថុ (ដែលជាទីតាំងនៃការចាប់ប្រកាន់) ជាការដែលពោលទុកបទតែមួយ ។

កែបទ នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលំ

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបទថា **នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលំ** ជាដើម គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ក្នុងបទថា **នន្ទិ** បានដល់ តណ្ហាគ្រាដំបូង ។ បទថា **ទុក្ខំ** បានដល់ បញ្ចក្ខន្ធ , បទថា **មូលំ** បានដល់ ឫសគល់ ។ បទថា **ឥតិ វិទិត្វា** សេចក្តីថា ព្រោះជ្រាបនន្ទិ (សេចក្តីត្រេកត្រអាល-ត្រេកអរ) ក្នុងភពគ្រាដំបូងនោះយ៉ាងនេះថា ជា

ឬសគល់របស់ទុក្ខ ។ បទថា **ភវា** បានដល់ ព្រោះកម្មភព ។ បទថា **ជាតិ** បានដល់ វិបាកខន្ធ (ខន្ធ ដែលជាវិបាក គឺ វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ) ។ ពិតណាស់ វិបាកខន្ធទាំងនោះ ព្រោះហេតុដែលកើត ដូច្នោះ ទើបត្រាស់ហៅថា **ជាតិ** ។

ម្យ៉ាងទៀត ទេសនានេះ ព្រះមានព្រះភាគសម្ដែងទុកដល់ជាតិ (ការកើតនៃវិបាកខន្ធ) ជាមាតិកា ។ សូម្បីយ៉ាងនេះ ទើបគួរប្រកបបួលនឹងពាក្យនេះថា **ឥតិ វិទិត្វា** ។ ក៏ក្នុងពាក្យនេះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា ក៏ព្រោះជ្រាបយ៉ាងនេះថា ព្រោះកម្មភព (ចេតនាដែលធ្វើកម្ម) ទើបមាន ឧបបត្តិភព ។ បទថា **ភូតស្ស** ប្រែថា របស់សត្វ ។ បទថា **ជរាមរណំ** ប្រែថា ជរា និងមរណៈ ។ មានពាក្យអធិប្បាយយ៉ាងនេះថា ក៏ព្រោះជ្រាបយ៉ាងនេះថា ជរា និងមរណៈ រមែងមានដល់ខន្ធរបស់សត្វ ដែលកើតមកហើយ ព្រោះឧបបត្តិភពនោះ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ប្រថាប់គង់លើអបរាជិតបល្ល័ង្ក នៅក្រោមម្លប់ដើមពោធិ ទ្រង់ពិចារណាបដិច្ចសមុប្បាទណា ទើបបានសម្រេចព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ព្រោះទ្រង់ចាក់ធ្លុះនូវបដិច្ចសមុប្បាទនោះឯង កាលទ្រង់សម្ដែងហេតុនៃការមិនមាន នៃការប្រកាន់ទាំងឡាយ ទើបទ្រង់សម្ដែងបដិច្ចសមុប្បាទនោះឯង ដែលមានសង្ខេប (ការរួបរួម) ៤ , មានសន្ធិ ៣ , មានអទ្ធា (កាល) ៣ , មានអាការ ២០ ។

អធិប្បាយ បដិច្ចសមុប្បាទ

សួរថា ក៏បដិច្ចសមុប្បាទទាំងអស់នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សម្ដែងហើយដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ យ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា ក៏ក្នុងពាក្យថា **នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលំ** នេះ មានអធិប្បាយ ថា ស័ព្ទថា **នន្ទិ** ជាសង្ខេបទី ១ **ទុក្ខ** ជាសង្ខេបទី ២ ព្រោះមានព្រះបាលីថា **ទុក្ខស្ស ភព** ជាសង្ខេបទី ៣ ព្រោះមានព្រះបាលីថា **ភវា** , **ជាតិ** ជាតិ ជរា និងមរណៈ ជាសង្ខេបទី ៤ ។ គប្បីជ្រាបសង្ខេប ៤ ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ ដូចពណ៌នាមកនេះ ។ (បទថា សង្ខេប) អធិប្បាយថា បានដល់ ចំណែកទាំងឡាយ ។

រវាងតណ្ហា និងទុក្ខ ជាសន្ធិទី ១ , រវាងទុក្ខ និងភព ជាសន្ធិ ទី ២ , រវាងភព និងជាតិ ជាសន្ធិទី ៣ ។ គប្បីជ្រាបសន្ធិ ៣ រវាង សង្ខេប ៤ ដែលដូចគ្នានឹងចន្លោះម្រាមដៃទាំង ៤ ដូចពណ៌នាមកនេះ ។

ក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទនោះ **នន្ទិ** ជាអតីតទ្ធា (កាលជាអតីត) ជាតិ ជរា និងមរណៈ ជាអនាគតទ្ធា (កាលជាអនាគត) ទុក្ខ និងភព ជាបច្ចុប្បន្នទ្ធា (កាលជាបច្ចុប្បន្ន) ។ គប្បីជ្រាប អទ្ធា ៣ ដូចពណ៌នាមកនេះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងអតីតទ្ធា ក្នុងបណ្តាអាការ ៥ ដោយពាក្យថា **នន្ទិ** តណ្ហាទើបមកហើយ ១ សូម្បីតណ្ហានោះ នឹងមិនទាន់មក (អាការ ៤ គឺ) អវិជ្ជា សង្ខារ ឧបាទាន និងភព ក៏ជាការចាត់ចូលហើយតែម្យ៉ាង ដោយលក្ខណៈដែលជាបច្ច័យ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយពាក្យថា **ជាតិ ជរា** និង **មរណ** ព្រោះហេតុដែលអធិប្បាយទុកថា ខន្ធពួកណាមានជាតិ ជរា និងមរណៈនោះ ខន្ធទាំងនោះព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ទុកហើយក្នុងអនាគតទ្ធា ទើបជាការដែលរួមយកវិញ្ញាណ នាមរូប សឡាយតនៈ ផស្សៈ និងវេទនា ចូលជាមួយដូចគ្នា ។

ក្នុងកម្មភព ដែលជាភពដំបូង មានធម៌ ៥ ប្រការនេះ គឺ មោហៈ បានដល់

អវិជ្ជា , ការប្រមូលមក បានដល់ សង្ខារ , សេចក្ដីប្រាថ្នា បានដល់ តណ្ហា , ការចូលទៅប្រកាន់ បានដល់ ឧបាទាន , ចេតនា បានដល់ ភព ជាបច្ច័យរបស់បដិសន្ធិក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា ព្រោះកម្មភព ជាភពដំបូង ។

ក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា មានធម៌ ៥ ប្រការនេះ គឺ បដិសន្ធិ គឺ វិញ្ញាណ , វត្ថុដែលឈានចុះ គឺ នាមរូប , បសាទរូប គឺ អាយតនៈ , អាការដែលប៉ះពាល់ត្រូវ គឺ ផស្សៈ , អាការដែលសោយអារម្មណ៍ គឺ វេទនា ជាបច្ច័យរបស់កម្មដែលធ្វើទុកក្នុងកាលមុន ព្រោះឧបបត្តិភព ក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា ។

ប៉ុន្តែព្រោះក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា អាយតនៈទាំងឡាយចម្រើនបាន ទើបមានធម៌ ៥ ប្រការទាំងនេះ គឺ មោហៈ គឺ អវិជ្ជា , ការប្រមូលមក គឺ សង្ខារ , សេចក្ដីប្រាថ្នា គឺ តណ្ហា , ការចូលទៅប្រកាន់ គឺ ឧបាទាន , ចេតនា គឺ កម្មភព ជាបច្ច័យរបស់បដិសន្ធិក្នុងអនាគតទ្ធា ព្រោះកម្មភពក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា ។

ក្នុងអនាគតទ្ធា មានធម៌ ៥ ប្រការនេះគឺ បដិសន្ធិ គឺ វិញ្ញាណ វត្ថុដែលឈានចុះ (កើតឡើង) គឺ នាមរូប បសាទរូប គឺ អាយតនៈ អាការដែលប៉ះពាល់ត្រូវ គឺ ផស្សៈ អាការដែលសោយអារម្មណ៍ គឺ វេទនា ជាបច្ច័យរបស់កម្មដែលធ្វើទុកហើយក្នុងបច្ចុប្បន្នទ្ធា ព្រោះឧបបត្តិភពក្នុងអនាគតទ្ធា ។

គប្បីជ្រាប អាការ ២០ នេះ ក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទនេះ ដែលមានលក្ខណៈដូចសម្ដែងទុកហើយយ៉ាងនេះ ដោយប្រការដូច្នេះឯង ។

បដិច្ចសមុប្បាទ ដែលមានសង្ខេប ៤ មានសន្ធិ ៣ មានអទ្ធា ៣ (និង) មានអាការ ២០ សព្វទាំងអស់ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់សម្ដែង

ហើយ ដោយព្រះតម្រាស់ត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះថា ព្រោះជ្រាបយ៉ាងនេះថា នន្ទិ (សេចក្តីត្រេកអរ-ត្រេកអរ) ជាឫសគល់របស់ទុក្ខ ទើបជ្រាបតទៅថា ព្រោះភព ទើបជាតិមាន សត្វដែលកើតមកហើយ រមែងមានជរា និងមរណៈ ដោយប្រការដូចពណ៌នាមកនេះ ។

កែបទ ខយា វិរាគា បដិនិស្សគ្គា

ឥឡូវនេះ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងធ្វើការពណ៌នាទៅតាមលំដាប់បទ ក្នុងបទនេះថា **តស្មាតិហ ភិក្ខវេ ។បេ។ អភិសម្ពុទ្ធោតិ វទាមិ** ហើយសរុបដោយបទយោជនា ។

បទថា **តស្មា តិហ** មានអធិប្បាយថា បានដល់ **តស្មា** (ព្រោះហេតុនោះ) នោះឯង ។ (ព្រោះថា) **តិ** អក្សរ និង **ហ** អក្សរ ជានិបាត ។ ពាក្យថា **សព្វសោ** នោះ ជាពាក្យពោលមិនមានចំណែកសល់ ។ បទថា **តណ្ហានំ** បានដល់ តណ្ហាទាំងអស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា **នន្ទិ** ។ បទថា **ខយា** ប្រែថា ព្រោះការអស់ទៅដោយប្រពៃ ដោយលោកុត្តរមគ្គ ។ ពាក្យថា **វិរាគ** (ប្រាសចាក) ជាដើម ជាវេវចនៈនៃពាក្យថា **ខយ** (ការអស់ទៅ) ។ អធិប្បាយថា តណ្ហាណាអស់ទៅហើយ តណ្ហានោះ រមែងប្រាសទៅហើយខ្លះ រលត់ហើយខ្លះ រលាស់ចោលហើយខ្លះ បោះបង់ខ្លះ ។ មួយវិញទៀត ពាក្យថា **ខយា** នោះ ជាពាក្យប្រើទូទៅដល់ កិច្ចរបស់មគ្គ ទាំង ៤ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគួរអធិប្បាយប្រកបសេចក្តីថា ព្រោះប្រាសទៅបានហើយ ដោយមគ្គទី ១ (សោតាបត្តិមគ្គ) មគ្គទី ២ (សកទាគាមិមគ្គ) ព្រោះលះបង់បានដោយមគ្គទី

៣ (អនាគាមិមគ្គ) ព្រោះលះបង់ (ជាសមុច្ឆេទ) ដោយមគ្គទី ៤ (អរហត្តមគ្គ) ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីធ្វើអធិប្បាយប្រកបសេចក្តី ក្នុងព្រះតម្រាស់វគ្គនេះ (ទៀត) យ៉ាងនេះថា បុថុជ្ជនសម្គាល់បឋវីធាតុ ថាជាបឋវីធាតុដោយតណ្ហា ពួកណា ព្រោះការអស់ទៅនៃតណ្ហាទាំងនោះ បុថុជ្ជនគប្បីប្រកាន់នូវបឋវីធាតុ ដោយតណ្ហាណា ព្រោះការប្រាសទៅនូវតណ្ហានោះ បុថុជ្ជនប្រកាន់ក្នុងបឋវីធាតុដោយតណ្ហាណា ព្រោះរលាស់ចោលតណ្ហានោះចេញបាន បុថុជ្ជនប្រកាន់ថា បឋវីធាតុរបស់យើងដោយតណ្ហាពួកណា ព្រោះលះបង់នូវតណ្ហានោះចេញបាន បុថុជ្ជនប្រកាន់ថា បឋវីធាតុរបស់យើងដោយតណ្ហាណា ព្រោះលះបង់តណ្ហានោះចេញបាន ម្យ៉ាងទៀត បុថុជ្ជន ប្រកាន់បឋវីធាតុដោយតណ្ហាណា ព្រោះការអស់ទៅនៃតណ្ហាទាំងនោះ ។ល។ បុថុជ្ជនត្រេកអរទីងបវីធាតុដោយតណ្ហាណា ព្រោះបោះបង់តណ្ហាទាំងនោះបាន ។ (សេចក្តីទាំងពីរនេះ) មិនមានអ្វីដែលផ្សេងគ្នា ។

បទថា **អនុត្តរំ** គឺ វៀរចាកបុគ្គលដ៏ក្រៃលែងជាង បានដល់ ប្រសើរជាងបុគ្គលដទៃទាំងអស់ ។

អត្ថន័យរបស់ពាក្យថា “ ពោធិ ”

បទថា **សម្មាសម្ពោធិ** ប្រែថា ការត្រាស់ដឹងដោយប្រពៃ និងដោយព្រះអង្គឯង ។ ម្យ៉ាងទៀត (មានន័យថា) ការត្រាស់ដឹង ដែលបណ្ឌិតសរសើរ និងល្អប្រពៃ ។ បទថា **ពោធិ** សំដៅដល់ ដើមឈើខ្លះ មគ្គខ្លះ សព្វញ្ញុតញ្ញាណខ្លះ

និព្វានខ្លះ ។ អធិប្បាយថា ដើមឈើ ហៅថា **ពោធិ** (ដូច) ក្នុងអាគតដ្ឋានថា **ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ** (ប្រែថា ត្រាស់ដឹងដំបូង ក្រោមដើមពោធិ) និងថា **អន្តរា ច ពោធឹ អន្តរា ច គយំ** (ប្រែថា ចន្លោះដើមពោធិ និង ស្រុកគយា) ។ មគ្គ ហៅថា **ពោធិ** (ដូច) ក្នុងអាគតដ្ឋាន ដែលថា **ចតូមគ្គេសុ ញាណំ** (ប្រែថា ញាណក្នុងមគ្គ ៤) ។ សព្វញ្ញុតញ្ញាណ ហៅថា **ពោធិ** (ដូច) ក្នុងអាគតដ្ឋានដែលថា **បប្បោតិពោធឹ វរភូមិ មេធសោ** (ប្រែថា ព្រះអង្គមានបញ្ញាដ៏ប្រសើរ ជាកំពូលនៃអ្នកប្រាជ្ញ ទ្រង់សម្រេចព្រះពោធិញ្ញាណ) ។ និព្វាន ហៅថា **ពោធិ** (ដូច) ក្នុងអាគតដ្ឋានដែលថា **បត្វាន ពោធឹ អមតំ អសង្ខតំ** (ប្រែថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្រេចពោធិ ដែលជាអមតៈ មិនមានបច្ច័យតាក់តែង) ។ តែក្នុងទីនេះ បំណងយកអរហត្តមគ្គញ្ញាណរបស់ព្រះមាន-ព្រះភាគ ។ អាចារ្យខ្លះទៀតពោលថា បំណងយកសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ដូច្នេះខ្លះ ។

សួរថា អរហត្តមគ្គរបស់ព្រះសាវកទាំងឡាយ ចាត់ជាពោធិញ្ញាណដ៏កំពូលឬទេ ?

ឆ្លើយថា មិនបាន

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ព្រោះឲ្យសម្រេចគុណមិនបានគ្រប់យ៉ាង ។

ជាការពិត បណ្តាព្រះសាវកទាំងនោះ អរហត្តមគ្គរបស់លោកខ្លះ ឲ្យសម្រេចបានចំពោះអរហត្តផលប៉ុណ្ណោះ ។ របស់លោកខ្លះ ឲ្យសម្រេចវិជ្ជា ៣ របស់លោកខ្លះ ឲ្យសម្រេចអភិញ្ញា ៦ របស់លោកខ្លះ ឲ្យសម្រេចបដិសម្ភិទា ៤ របស់

លោកខ្លះ ឲ្យសម្រេចសាវកបារមីញាណ ។ សូម្បីរបស់ព្រះបច្ចេកពុទ្ធទាំងឡាយ ក៏ឲ្យសម្រេចចំពោះបច្ចេកពោធិញ្ញាណប៉ុណ្ណោះ ចំណែកអរហត្តមគ្គរបស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ក៏ឲ្យសម្រេចគុណសម្បត្តិគ្រប់យ៉ាង ប្រៀបដូចជាការអភិសេក (ក្នុងរាជសម្បត្តិ) របស់ព្រះរាជា រមែងឲ្យសម្រេចភាពជាធំក្នុងលោកទាំងអស់ ព្រោះដូច្នោះ ពោធិញ្ញាណរបស់នរណា ៗ ទើបមិនចាត់ជាកំពូល ។

បទថា **អភិសម្ពុទ្ធោ** មានន័យថា ដឹងដ៏ក្រៃលែងហើយ គឺ ចាក់ធ្លុះហើយ អធិប្បាយថា ដល់ហើយ គឺ សម្រេចហើយ ។ បទថា **ឥតិ វទាមិ** សេចក្តីថា យើងតថាគត តែងពោល គឺ ប្រាប់ សម្តែង បញ្ញត្ត តែងតាំង បើកបង្ហាញ ចែក ធ្វើឲ្យងាយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក្នុងពាក្យនោះ មានអធិប្បាយពង្រីកសេចក្តីដូច្នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សូម្បីតថាគត ។ល។ រមែងមិនប្រកាន់បឋវីធាតុ ។ល។ រមែងមិនត្រេកអរក្នុងបឋវីធាតុ សេចក្តីនោះព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះដឹងច្បាស់យ៉ាងនេះថា **នន្ទិ** (សេចក្តីភ្លើតភ្លើន-ត្រេកអរ) ជាឫសគល់របស់ទុក្ខ ព្រោះភព ទើបមានជាតិ សត្វដែលកើតមកហើយ មានជរា និងមរណៈ ។

ឥតិ អក្សរ ក្នុងបទថា **ឥតិ វិទិត្វា** (ដែលមក) ក្នុងពាក្យថា **នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលំ ។ បេ ។ ជរា មរណន្តិ ឥតិ វិទិត្វា** នោះមាន សេចក្តីថា ការណៈ (ជាហេតុ) ព្រោះហេតុនោះ ទើបមានអធិប្បាយថា ព្រោះដឹងច្បាស់ គឺ ព្រោះចាក់ធ្លុះនូវបដិច្ចសមុប្បាទនេះ ។

គប្បីជ្រាបសេចក្តីបន្ថែមបន្តិចបន្តួចទៀត ។ ព្រោះហេតុដែលព្រះតថាគតទ្រង់

ដឹងច្បាស់បដិច្ចសមុប្បាទនេះ យ៉ាងនេះ ទើបទ្រង់លះតណ្ហា ដែលត្រាស់ទុកថា **នន្ទិ** នោះបាន សូម្បីគ្រប់ប្រការ និងព្រោះតណ្ហាទាំងនោះ អស់ទៅទាំងអស់ ព្រះតថាគត ទើបបានត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះ នូវព្រះអនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ព្រោះដូច្នោះ តថាគតទើបពោលថា ព្រះតថាគត រមែងមិនប្រកាន់បឋវីធាតុ ។ល។ មិនត្រេកអរនឹងបឋវីធាតុ អធិប្បាយថា ព្រោះត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះយ៉ាងនេះ តថាគតទើបពោលថា តថាគតមិនប្រកាន់ មិនត្រេកអរ (នូវបឋវីធាតុ) ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះហេតុដែលព្រះតថាគតទ្រង់ដឹងច្បាស់បដិច្ចសមុប្បាទដោយន័យមានជាអាទិថា **នន្ទិ** ជាឫសគល់របស់ទុក្ខ ទើបទ្រង់ដល់ភាពអស់ទៅនៃតណ្ហា ដោយប្រការទាំងពួងដូច្នេះឯង ភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត ទើបពោលថា ព្រះតថាគតបានត្រាស់ដឹងព្រមចំពោះ ។ល។ ព្រោះការអស់ទៅនៃតណ្ហាដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះត្រាស់ដឹងចំពោះយ៉ាងនេះ ព្រះតថាគត ទើបមិនប្រកាន់បឋវីធាតុ ។ល។ មិនត្រេកអរ ។ ក៏ក្នុងទីណា ៗ ព្រះមានព្រះភាគមិនបានត្រាស់ **យស្មា** (ព្រោះហេតុណា) ទុក ត្រាស់ទុកតែ **តស្មា** (ព្រោះហេតុនោះ) ក្នុងទីនោះ ៗ ត្រូវនាំ **យស្មា** មកប្រកបបួលផង ។ វិធីនេះ ជាវិធីដែលយុត្តិ (ត្រឹមត្រូវ) ក្នុងផ្លូវសាសនា ។ ក្នុងគ្រប់បទ ក៏មានន័យតែម្យ៉ាងដូចគ្នា ។

ហេតុ.ផល ដែលភិក្ខុមិនត្រេកអរនឹងភាសិត របស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់

បទថា **ឥទមវោច ភគវា** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់សម្តែង

ព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ មិនគប្បីបានដោយបញ្ញារបស់បុគ្គលដទៃ (បុគ្គលដទៃមិនអាចដឹងដល់) ទើបទ្រង់ប្រដាប់ដោយភាវៈរបស់បថុជ្ជន ១ ភាវៈ ដោយភាវៈរបស់សេក្ខបុគ្គល ១ ភាវៈ ដោយភាវៈរបស់ព្រះខីណាស្រព ៤ ភាវៈ (និងដោយភាវៈរបស់ព្រះតថាគត ២ ភាវៈ រួមមាន ប្រដាប់ដោយភាវៈធំ) (សំខាន់) ៨ ភាវៈ ហើយក្នុងភាវៈ (ធំ) មួយភាវៈ ៗ ទ្រង់ប្រដាប់ដោយភាវៈក្នុងរវាង (ភាវៈតូច) ២៤ ភាវៈ មានភាវៈពោលដោយបឋវីធាតុជាដើម ហើយបានត្រាស់ព្រះសូត្រទាំងអស់ ដែលផ្ដើមតាំងអំពីការបញ្ចប់ពាក្យផ្ដើម រហូតដល់ពាក្យថា **យាវ អភិសម្ពុទ្ធោតិ វទាមិ** ដោយបរិយត្តិចំនួន ២ កាណភាវៈ ។

ក៏ឯព្រះមានព្រះភាគ សូម្បីទឹងត្រាស់ព្រះសូត្រនេះ ដែលប្រកបដោយន័យដ៏វិចិត្រ និងអត្ថដ៏ជ្រៅជង់នៃទេសនា ដោយព្រះសូរសៀងដូចសំឡេងព្រហ្ម ដ៏ពីរោះដូចសំឡេងបក្សីករវិក (និង) ដូចជាទ្រង់ស្រោចស្រពហឫទ័យរបស់ជនទាំងឡាយដោយទឹកអម្រឹត ព្រោះជាទីរីករាយដល់ត្រចៀក យ៉ាងនេះ (ភិក្ខុទាំងនោះក៏មិនត្រេកអរ-រីករាយចំពោះភាសិត) ។

បទថា **ន តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតា អភិនន្ទុំ** សេចក្ដីថា ភិក្ខុ ៥០០ រូបនោះមិនបានអនុមោទនាព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគ នេះឡើយ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ព្រោះមិនយល់ ។ បានឮថា ភិក្ខុទាំងនោះមិនយល់សេចក្ដីនៃព្រះសូត្រនេះ ដូច្នោះទើបមិនត្រេកអររីករាយ ។ ពិតហើយ ក្នុងសម័យនោះ ព្រះសូត្រនោះ សូម្បីទឹងប្រកបដោយន័យដ៏វិចិត្រ និងសេចក្ដីជ្រៅជង់នៃទេសនាយ៉ាងនេះ

ចំណែកភិក្ខុទាំងនោះ ដូចជាបុគ្គលដែលគេយកក្រណាត់សំពត់ក្រាស់ មកចង មាត់ទុក ហើយយករបស់ស៊ីដែលពេញចិត្តដាក់ចំពោះមុខ (មិនអាចស៊ីបាន) ដូច្នោះ ។

សួរថា ក៏ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បំពេញបារមីមកអស់ ៤ អសង្ខេយ្យ ហើយ បានសម្រេចព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ ក៏ដើម្បីទូន្មានបុគ្គលដទៃឲ្យយល់ធម៌ ដែល ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែង មិនមែនឬ ? ដូចម្តេច ទើបព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងធម៌ដល់ ភិក្ខុទាំងនោះ ហើយភិក្ខុទាំងនោះនៅមិនយល់ (ខ្លឹមសារ) នេះ ?

ឆ្លើយថា ពាក្យឆ្លើយនេះ លោកពោលទុកហើយក្នុងវិចារណបទ តាំងឡើង របស់ព្រះសូត្រនេះថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ផ្តើមទេសនាទុកយ៉ាងនេះថា **សព្វ-ធម្មមូលបរិយាយំ** ក៏ដើម្បីកាច់បំបាក់នូវមានះ (របស់ភិក្ខុទាំងនោះ) ដូច្នោះ ក្នុងទីនេះ ទើបមិនមានអ្វីដែលត្រូវពោលដដែលទៀត ។

លុះបានស្តាប់សូត្រនេះ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់សម្តែងដើម្បីកាច់ បំបាក់នូវមានះយ៉ាងនេះហើយ ភិក្ខុទាំងនោះទើបគិតគ្នាថា បានឮថា បុថុជ្ជនមាន (មិច្ឆាទិដ្ឋិ) មានទិដ្ឋិជាដំណើរ រមែងសម្គាល់បឋវីនោះឯង ចំណែកព្រះសេក្ខៈ ព្រះអរហន្ត និងព្រះតថាគត រមែងជ្រាបច្បាស់ថា វត្ថុនេះគឺអ្វី វត្ថុនេះយ៉ាងណា ដូច្នេះ ជាអ្នកអស់មានះ ដូចអសិរពិសដែលត្រូវដកចង្កូមហើយ ដូច្នោះ ដោយ រលឹកបានថា កាលមុនពួកយើងរមែងដឹងនូវទៅដល់ព្រះតម្រាស់ណាមួយ ដែល ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ហើយយ៉ាងលឿនរហ័ស ប៉ុន្តែមកដល់ឥឡូវនេះ ត្រឡប់ ជាមិនដឹង មិនឃើញទីបំផុត ឬខ្លឹមសារ មូលបរិយាយសូត្រនោះឡើយ គួរអស្ចារ្យ

ពិត ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ (មានព្រះបញ្ញា) ដែលនរណា ៗ ប្រមាណមិនបាន ទ្រង់ (មានព្រះបញ្ញាដែលនរណា ៗ ថ្លឹងមិនបាន) ដូច្នេះ ហើយបាននាំគ្នាទៅកាន់ទីឧបដ្ឋាក ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ និងទៅស្ដាប់ព្រះធម៌ដោយគោរព ។

ភិក្ខុ ៥០០ រូប បានសម្រេចអរហត្តផល

ក៏សម័យនោះ ភិក្ខុទាំងឡាយអង្គុយប្រជុំគ្នាក្នុងធម្មសភា សន្ទនាដល់រឿងនេះថា គួរអស្ចារ្យណាស់ អានុភាពរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ ព្រាហ្មណ៍បណ្ឌិតទាំងនោះ ស្រវឹងហើយដោយសេចក្ដីស្រវឹងក្នុងមានះ នឹងត្រូវធ្វើឲ្យអស់មានះបាន ដោយមូលបរិយាយទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ ។ និងពេលនេះភិក្ខុទាំងនោះសន្ទនាគ្នាបានពាក់កណ្ដាល មិនទាន់ចប់ ។

លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគចេញពីព្រះគន្ធកុដិ ទៅប្រថាប់លើពុទ្ធាសនៈដ៏ប្រសើរដែលក្រាលទុកក្នុងធម្មសភា ដោយបាដិហារ្យដ៏សមគួរហើយ ខណៈនោះបានត្រាស់នឹងភិក្ខុទាំងនោះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយសន្ទនារឿងអ្វីហ្ន៎ ។ ភិក្ខុទាំងនោះ បានទូលប្រាប់សេចក្ដីនោះ ដល់ព្រះមានព្រះភាគ ។ ព្រះមានព្រះភាគបានត្រាស់ពាក្យនេះថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មិនមែនតែពេលនេះប៉ុណ្ណោះទេ
សូម្បីក្នុងកាលមុន តថាគតក៏បានធ្វើភិក្ខុទាំងនេះដែល
ជំទ្បើងឫកដោយមានះ ឲ្យអស់មានះហើយ ដូចគ្នា ។

តពីនោះ ព្រោះកើតរឿងនេះជាហេតុ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបទ្រង់នាំអតីតនិទាន

នេះមកសម្តែងថា ៖

ភិក្ខុទាំងឡាយ រឿងធ្លាប់មានមកហើយ ព្រាហ្មណ៍ទិសាបាមោក្ខម្នាក់ អាស្រ័យនៅក្នុងក្រុងពារាណសី រៀនចប់ត្រៃវេទ ព្រមទាំងនិឃណ្ឌុសាស្ត្រ និងកេដុ-ភសាស្ត្រ និងប្រភេទអក្សរសម័យ មានគម្ពីរឥតិហាសៈជាទី ៥ ជាអ្នកជំនាញក្នុងគម្ពីរវេយ្យាករណ៍ និងមហាបុរិសលក្ខណៈ ក្នុងគម្ពីរលោកាយតិ ។ ព្រាហ្មណ៍នោះ បានបង្រៀនមន្តឲ្យមាណព ៥០០ នាក់ ។ ពួកមាណពដែលជាអ្នកឆ្លាតរមែងរៀនបានច្រើន ចាំបានរហ័ស និងស្ទាត់ជំនាញ មន្តដែលមាណពទាំងនោះរៀនហើយ មិនវិនាសបាត់បង់ទៅវិញឡើយ ។ សូម្បីព្រាហ្មណ៍នោះ ក៏មិនបានហួងហែងវិជ្ជា ដូចជាចាក់ទឹកទៅក្នុងថ្នាំង ឲ្យមាណពទាំងនោះរៀនសិល្បៈរហូតចប់ ហើយបានពោលនឹងមាណពទាំងនោះដូច្នេះថា សិល្បៈនេះមានត្រឹមប៉ុណ្ណេះជាប្រយោជន៍ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងអនាគត ។ មាណពទាំងនោះ ក៏កើតមានះឡើងថា អាចារ្យរបស់ពួកយើង រមែងដឹងវត្ថុណា សូម្បីពួកយើងក៏ដឹងវត្ថុនោះពេលនេះ សូម្បីពួកយើង ក៏ធ្វើជាអាចារ្យបានដែរ តាំងអំពីពេលនោះមក ក៏ខ្វះការគោរព លះបង់វត្តចំពោះអាចារ្យ ។ អាចារ្យជ្រាបហើយ គិតថា យើងនឹងធ្វើការគ្រប់សង្កត់មានះរបស់មាណពទាំងនោះ ។ ថ្ងៃមួយ លោកអាចារ្យបានពោលនឹងមាណពទាំងនោះ ដែលមកកាន់ទីកន្លែងទំនុកបម្រុង សំពះហើយអង្គុយនឹងពោលថា អ្នកទាំងឡាយ ខ្ញុំ (អាចារ្យ) នឹងសួរបញ្ហាដល់ពួកអ្នក (ត្រឹមតែមួយ១) ពួកអ្នកនឹងអាចពោលដោះស្រាយបានយ៉ាងណា ?

មាណពទាំងនោះ ក៏នាំគ្នារួសរាន់ ប្រាប់ក្នុងកាលជាអ្នកស្រវឹងក្នុងការសិក្សាថា

សួរចុះ លោកអាចារ្យ , សួរចុះ លោកអាចារ្យ ។ អាចារ្យ ទើបពោលថា ៖

កាលរមែងទំពាស៊ីសព្វសត្វ ព្រមទាំងខ្លួនវា
តែថា សត្វណាទៅ ដែលស៊ីកាល បានផុត
កម្មេចតណ្ហា ដែលផុតបំផ្លាញសត្វទៅបាន ?

ហើយពោលតទៅទៀតថា អ្នកទាំងឡាយ ពួកអ្នកចូរដោះស្រាយបញ្ហានេះចុះ ។

មាណពទាំងនោះ គិតហើយតែមិនដឹង (ពាក្យឆ្លើយ) ទើបបាននាំគ្នាអង្គុយស្ងៀម ។ អាចារ្យទើបពោលថា ណ្ហើយចុះ អ្នកទាំងឡាយ ថ្ងៃនេះអ្នកចូរត្រឡប់ទៅចុះ ថ្ងៃស្អែកសឹមមកដោះស្រាយ ដូច្នេះហើយ ទើបប្រាប់មាណពទាំងនោះឲ្យត្រឡប់ទៅ ។ មាណពទាំងឡាយនោះ (កាលចេញពីអាចារ្យហើយ) ក៏ប្រជុំគ្នា ១០ នាក់ខ្លះ ២០ នាក់ខ្លះ ដើម្បីពិចារណាបញ្ហា ក៏នៅតែមិនអាចយល់សេចក្តីខាងដើម មិនអាចយល់សេចក្តីខាងចុង នៃបញ្ហានោះបាន ។ ពួកគេទើបនាំគ្នាមកពោលប្រាប់អាចារ្យថា ពួកខ្ញុំមិនអាចយល់សេចក្តីនៃបញ្ហានេះឡើយ ។ ដើម្បីសង្កត់សង្កិនមាណពទាំងនោះ អាចារ្យទើបពោលគាថានេះថា ៖

សីរសៈរបស់មនុស្សជាច្រើន មានសក់ដ៏ក្រាស់
ហើយធំតាំងនៅលើ.ក ពួកគេទាំងនេះ នរណា
ទៅជាអ្នកមានត្រចៀក ។

គាថា (នេះ) មានអធិប្បាយថា សីរសៈរបស់បុគ្គលចំនួនច្រើន ប្រាកដហើយ និងសីរសៈទាំងអស់នោះក៏មានសក់ ទាំងអស់ជាសីរសៈធំ តាំងនៅលើ.ក

ប៉ុន្តែថា ដៃឈោងចាប់មិនដល់ ដូចគ្នានឹងផ្លែត្នោត (ដែលដៃឈោងចាប់មិនដល់) ដូច្នោះ សីរសៈទាំងនោះ និងសីរសៈទាំងនេះ មិនមានការផ្សេងគ្នា ។ តែក្នុងទីនេះ អាចារ្យពោលថា **កោចិទេវ កណ្ណវា** ដូច្នេះ សំដៅយកខ្លួនឯង ។ បទថា **កណ្ណវា** ប្រែថា អ្នកមានបញ្ញា ។ ក៏អ្នកណាទៅដែលមិនមានវន្តត្រចៀក ?

មាណពទាំងនោះ បានស្តាប់គាថាទាំងនោះហើយ អៀនប្រៀន ដាក់ក (អន្ទុយ) សំយុងមុខយកម្រាមដៃកេះដី ។ លំដាប់នោះ អាចារ្យឃើញថា មាណពមានការអៀនខ្មាស ទើបពោលថា អ្នកទាំងឡាយ ពួកអ្នកចូររៀនយកបញ្ហាចុះ ដូច្នេះហើយ បានដោះស្រាយបញ្ហា (ឲ្យមាណពទាំងនោះស្តាប់) ។

បទថា **កាល** បានដល់ កាល មានជាអាទិយ៉ាងនេះ គឺ វេលាមុនអាហារខ្លះ វេលាក្រោយអាហារខ្លះ ។ ពាក្យថា **ភូតានិ** នោះ ជាឈ្មោះហៅ **សត្វ** ។ **កាល** មិនបានទំពាស៊ីនូវសាច់ និងស្បែកជាដើម របស់សត្វទាំងឡាយទេ ។ ដែលពិតក៏ត្រឡប់ធ្វើឲ្យអាយុ វណ្ណៈ និងពលៈ របស់សត្វនោះអស់ទៅ ញុំាញីភាពកំលោះ-ក្រមុំ ធ្វើភាពជាអ្នកមិនមានរោគឲ្យវិនាសទៅ ទើបហៅថា ស៊ី គឺ ទំពាស៊ី ។

បទថា **សព្វានេវ សហត្តនា** សេចក្តីថា **កាល** កាលស៊ីយ៉ាងនោះ រមែងមិនវៀរអ្វី ៗ ឡើយ រមែងស៊ីទាំងអស់ មិនថា នឹងស៊ីតែសត្វទាំងឡាយនោះដែលពិតក៏នៅស៊ីខ្លួនឯងព្រម (ទៀត) ផង (គឺ) វេលា មុនអាហារ (កន្លងទៅ) និងមកជាវេលាក្រោយអាហារ (ទៀត) មិនបាន ក្នុងវេលាក្រោយអាហារជាដើម ក៏មានន័យបែបនេះ ។

បទថា **យោ ច កាលឃសោ ភូតោ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់ព្រះខីណាស្រព ។ ក៏ព្រះខីណាស្រពនោះ ហៅថា អ្នកស៊ីកាល ព្រោះលោកស៊ីបដិសន្ធិកាលក្នុងភពតទៅរហូតអស់ ហើយតាំងនៅ ។

បទថា **សភូត បចនី បចិ** សេចក្ដីថា តណ្ហានេះណា រមែងដុតសត្វទាំងឡាយ ក្នុងអបាយទាំងឡាយ ព្រះខីណាស្រពនោះ ដុតតណ្ហានោះ ដោយភ្លើង គឺ ញាណ បានដល់ ធ្វើឲ្យទៅជាផេះ ។ (ក្នុងពាក្យថា **បចនី**) បាលីថា **បជនី** ក៏មាន ។ មានន័យថា ឲ្យកើត គឺ ឲ្យបង្កើត ។ លំដាប់នោះ មាណពទាំងនោះ ឃើញខ្លឹមសាររបស់បញ្ហា ប្រាកដច្បាស់តាមពាក្យដោះស្រាយរបស់អាចារ្យ ដូចបុគ្គលឃើញទីរាបស្មើ និងទីមិនរាបស្មើពេលយប់ ដោយពន្លឺប្រទីប ១.០០០ ដួង ទើបគិតថា ពេលនេះ ពួកយើងនឹងនៅរួមរស់ជាមួយអាចារ្យរហូតអស់ជីវិត ដែលឈ្មោះថា អាចារ្យហើយ គឺ ជាអ្នកដ៏ធំ ក៏ពួកយើងកើតការប្រកាន់ខ្លួនថា បានសិក្សាមកច្រើន ទើបមិនដឹងន័យរបស់គាថា សូម្បីត្រឹមតែ ៤ បាទ កាលកម្ចាត់មានះបានហើយ (បានត្រឡប់) មកធ្វើវត្តបដិបត្តិដល់អាចារ្យ ដូចកាលមុនទៀត បានជាអ្នកមានសួគ៌ជាទីនៅក្នុងខាងមុខ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ យើងជាតថាគត បានជាអាចារ្យ ភិក្ខុទាំងនោះ បានជាមាណពសូម្បីក្នុងកាលមុន តថាគតក៏បានធ្វើឲ្យភិក្ខុទាំងនេះ ដែលមានមានះគ្រាប់ទៅយ៉ាងនេះ ឲ្យអស់មានះដោយប្រការយ៉ាងនេះ ។

ក៏ភិក្ខុទាំងនោះ បានស្ដាប់ជាតកយ៉ាងនេះហើយ គិតថា សូម្បីកាលមុន ពួកយើងក៏ត្រូវមានះគ្របសង្កត់ហើយ ទើបកម្ចាត់មានះចេញឲ្យក្រលែងបានទៀត

ជាអ្នកមានមុខឆ្ពោះទៅរក (បដិបត្តិ) កម្មដ្ឋាន ដែលជាឧបការៈដល់ខ្លួន ។ តមក គ្រាមួយ ព្រះមានព្រះភាគស្តេចចារិកទៅក្នុងជនបទ ដល់ក្រុងវេសាលី ហើយប្រថាប់នៅគោតមកចេតិយ៍ ទ្រង់ជ្រាបថា ភិក្ខុ ៥០០ រូបនោះ មានញាណចាស់ក្លាហើយ ទើបត្រាស់គោតមកសូត្រនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតរមែងសម្តែងធម៌ដើម្បីការដឹងដ៏ក្រៃលែង មិនមែនសម្តែងធម៌ដើម្បីការមិនដឹងដ៏ក្រៃលែងទេ តថាគតសម្តែងធម៌មានហេតុ ។ល។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតសម្តែងធម៌មានបាដិហារ្យ មិនមែនសម្តែងធម៌មិនមានបាដិហារ្យ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលតថាគតសម្តែងធម៌ដើម្បីសេចក្តីដឹងដ៏ក្រៃលែង ។ល។ មិនមែនសម្តែងធម៌មិនមានបាដិហារ្យ ឱវាទទើបជាវត្ថុដែលគួរធ្វើតាម អនុសាសនីជាវត្ថុដែលគួរធ្វើតាម ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏អ្នកទាំងឡាយកុំត្រេកអរ កុំរីករាយ កុំសោមនស្សថា ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ដឹងយ៉ាងត្រឹមត្រូវដោយព្រះអង្គឯង ព្រះធម៌ដែលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ទុកល្អហើយ ព្រះសង្ឃ (សាវករបស់ព្រះមានព្រះភាគ) បដិបត្តិល្អហើយ ។

ព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់ព្រះសូត្រនេះ ក៏កាលដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់វេយ្យាករណ៍នេះហើយ មុឺនលោកធាតុ ក៏បានញាប់ញ័រ ។

ភិក្ខុ ៥០០ រូបនោះ បានស្តាប់ព្រះសូត្រនេះហើយ បានសម្រេចជាព្រះអរហន្តព្រមដោយបដិសម្ភិទា ក្នុងវេលាចប់ (ព្រះសូត្រ) នោះឯង ។ ទេសនានេះបានចប់ក្នុងទីនោះ ដោយអាការនេះឯង ។

" ចប់ អដ្ឋកថា មូលបរិយាយសូត្រ "

អដ្ឋកថា

សព្វាសវសំវរសូត្រ ទី២

អធិប្បាយពាក្យថា សាវត្ថី

[១០] *សព្វាសវសំវរសូត្រ មានពាក្យផ្ដើមថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្ដាប់ហើយយ៉ាងនេះ ។ល។ ក្រុងសាវត្ថី ។*

*ក្នុងសព្វាសវសំវរសូត្រនោះ មានអដ្ឋកថាអធិប្បាយតាមលំដាប់បទដូចតទៅនេះ ។ អ្នកអក្សរសាស្ត្រពិចារណា គ្នាទុកយ៉ាងនេះថា ពាក្យថា **សាវត្ថី** គឺនគរជាទីនៅរបស់ឥសី ឈ្មោះ **សវត្ថ** ដូចពាក្យថា **កាកន្ទី មាកន្ទី** ដូច្នោះ ។ ចំណែកព្រះអដ្ឋកថាចារ្យទាំងឡាយ ពោលទុកថា វត្ថុគ្រឿងឧបភោគ និងបរិភោគរបស់មនុស្សគ្រប់យ៉ាង មាននៅក្នុងក្រុងនេះ ដូច្នោះ ក្រុងនេះទើបឈ្មោះថា **សាវត្ថី** ។ ក្នុងកាលយកពាក្យថា " **សត្ថ** " មករួមទុកផង ទើបឈ្មោះថា សាវត្ថី ព្រោះអាស្រ័យហេតុថា កាលត្រូវគេសួរថា មានរបស់អ្វីនៅខ្លះ ក៏ឆ្លើយថា មានគ្រប់យ៉ាង ។*

គ្រឿងឧបភោគ.បរិភោគគ្រប់យ៉ាង មករួមគ្នានៅក្នុងក្រុងសាវត្ថីគ្រប់ពេលដូច្នោះ លោកសំដៅយកការសំបូរណ៍ដោយគ្រឿងឧបភោគ.បរិភោគគ្រប់យ៉ាងទើប ហៅ (ក្រុងនោះ) ថា សាវត្ថី ។ នេះជាក្រុងរបស់អ្នកដែនកោសល គួរជាទីរីករាយ គួរជាទីមនោរម្យ គួរត្រេកត្រអាលចម្រើនចិត្ត អឺងកង់ទៅ ដោយសំឡេង ១០ ប្រការ ជាក្រុងសំបូរទៅដោយភោគផលធម្មជាតិ ។ ជាក្រុងដល់នូវការចម្រើនយ៉ាងសំបូរ មាំមួន ធំទូលាយ គួរជាទីរីករាយ និងឧត្ដម សំបូរ

ដូចទេវបុរីឈ្មោះ អាលកមន្ទា ។ ក្នុងក្រុងសាវត្ថីនោះ ។

ក្នុងបទថា **ជេតវនេ** អធិប្បាយថា ព្រះរាជកុមារទ្រង់ព្រះនាមថា “ **ជេត** ” ព្រោះទ្រង់ច្បាំងឈ្នះសត្រូវរបស់ព្រះអង្គ ឬព្រោះប្រសូតិក្នុងវេលាដែលព្រះជនកទ្រង់មានជ័យជម្នះលើសឹកសត្រូវរបស់ព្រះអង្គ ម្យ៉ាងទៀត ទ្រង់ព្រះនាមថា“**ជេត**” ព្រះនាមយ៉ាងនេះ ព្រោះព្រះរាជមាតាបិតាទ្រង់តាំងឲ្យ ដើម្បីភាពជាសិរីមង្គល ។ ឧទ្យានរបស់ព្រះរាជកុមារព្រះនាមថា “ **ជេត** ” ឈ្មោះថា “ **ជេតវន** ”។ ព្រោះព្រះឧទ្យានជេតវ័ននោះ ដែលព្រះរាជកុមារព្រះនាមថា “ ជេត ” នោះ ទ្រង់សាងនិងថែរក្សាឲ្យបម្រើនលូតលាស់ល្អ ទាំងព្រះអង្គក៏ទ្រង់ជាម្ចាស់ព្រះឧទ្យាននេះផងដូច្នោះទើបហៅថា **ជេតវ័ន** ។ ក្នុងព្រះវិហារជេតវ័ននោះ ។

ក្នុងបទថា **អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ** នេះ មានអធិប្បាយថា គហបតីនោះឈ្មោះថា “ **សុទត្ត** ” ជាឈ្មោះដែលមាតាបិតាដាក់ឲ្យ តែត្រឡប់ជាមានឈ្មោះថា អនាថបិណ្ឌិក ដោយហេតុដែលបានឲ្យអាហារដល់មនុស្សអនាថាទាំងឡាយជាប្រចាំ ព្រោះជាអ្នកស្តុកស្តម្ភដោយសម្បត្តិគ្រប់យ៉ាង និងព្រោះប្រាសចាកសេចក្តីកំណាញ់ ព្រមទាំងបរិបូរដោយគុណធម៌ មានសេចក្តីករុណាជាដើម ។ សត្វទាំងឡាយដោយចំពោះបព្វជិត រមែងត្រេកអរក្នុងឧទ្យាននេះ ព្រោះដូច្នោះទើបឈ្មោះថា **អារាម** ។ អធិប្បាយថា សត្វទាំងឡាយមកពីទីផ្សេង ៗ គ្នារមែងត្រេកអរ រីករាយ នៅយ៉ាងសប្បាយ ព្រោះឧទ្យាននោះស្រស់ស្អាត ទៅដោយដើមឈើទាំងឡាយជាដើម សំបូរទៅដោយអង្គប្រកបនៃសេនាសនៈ ៥ប្រការ មានមិនឆ្ងាយមិនជិត (គោចរគ្រាម) ពេកទេ ។ ប្រការមួយទៀត ឈ្មោះថា

អារាម ព្រោះទាក់ទាញសត្វអ្នកទៅដល់ស្ថានទីនោះ ទុកខាងក្នុងបរិវេណរបស់ ខ្លួននោះឯង ហើយឲ្យរីករាយទៅដោយសម្បត្តិ មានប្រការដូចពោលហើយ ។ ការពិត អារាមនោះ អនាថបិណ្ឌិកគហបតី បានថ្វាយសង្ឃ មានព្រះពុទ្ធជាប្រមុខ ដោយការបរិច្ចាគទ្រព្យ ដល់ ៥៤ កោដិ គឺ បរិច្ចាគទិញដីពីព្រះហស្ត របស់ព្រះរាជកុមារទ្រង់ព្រះនាមថា "ជេត" ដោយការយកប្រាក់ ១៨ កោដិ ក្រាល (ពេញបរិវេណផ្ទៃដី) បរិច្ចាគតម្លៃកសាងសេនាសនៈផ្សេង ៗ ១៨ កោដិ បរិច្ចាគតម្លៃធ្វើបុណ្យឆ្លងព្រះវិហារ ១៨ កោដិទៀត ដូច្នោះ ទើបបានឈ្មោះថា អារាមរបស់អនាថបិណ្ឌិក ។ ក្នុងអារាមរបស់អនាថបិណ្ឌិកគហបតីនោះ ។ ពាក្យថា **ជេតវនេ** ក្នុងពាក្យថា **ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ** នោះ ជាពាក្យបញ្ជាក់ដល់ម្ចាស់ដំបូង ។ ពាក្យថា **អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ** ជាពាក្យបញ្ជាក់ដល់ម្ចាស់ខាងក្រោយ ។

សួរថា នឹងមានប្រយោជន៍អ្វី ក្នុងការបញ្ជាក់ដល់ម្ចាស់ទាំងពីរនោះ ។

ឆ្លើយថា មានប្រយោជន៍ គឺ នឹងធ្វើឲ្យជាគំរូរបស់អ្នកត្រូវការបុណ្យ ។

ពិតណាស់ ក្នុងសេចក្តីនោះ ព្រះអានន្ទកាលនឹងសម្តែងថា អ្នកត្រូវការបុណ្យទាំងឡាយ រមែងធ្វើបុណ្យ ព្រោះកិត្តិស័ព្ទរបស់អ្នកទាំងពីរនោះថា ព្រះរាជកុមារព្រះនាមថា ជេត នោះ ទ្រង់បរិច្ចាគទ្រព្យ ១៨ កោដិ ដែលព្រះអង្គបានដោយការលក់ទីដីក្នុងការសាងសង់ខ្លោងទ្វារ និងប្រាសាទ និងទ្រង់បរិច្ចាគដើមឈើ ដែលមានតម្លៃច្រើនកោដិ , (ចំណែក) អនាថបិណ្ឌិកគហបតីបានបរិច្ចាគទ្រព្យ ៥៤ កោដិ ដូច្នេះហើយ ក៏បបួលជនអ្នកត្រូវការបុណ្យពួកដទៃឲ្យ

កាន់យកជនទាំងពីរនោះជាឧទាហរណ៍ ។

អធិប្បាយពាក្យថា អាសវៈ

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ព្រះសូត្រនេះថា **សព្វាសវសំវរបរិយាយំ វោ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ?

ឆ្លើយថា ដើម្បីទ្រង់សម្ដែងដល់ការបដិបត្តិដើម្បីការអស់អាសវៈ ផ្ដើមតាំងពីការជម្រះឧបក្កិលេស ដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សព្វាសវសំវរបរិយាយំ** សេចក្ដីថា ជាហេតុសង្រួម គឺថា ជាហេតុឲ្យសង្រួមរាំងអាសវៈគ្រប់យ៉ាង ។ អធិប្បាយថា ជាហេតុឲ្យអាសវៈទាំងនេះ ដែលភិក្ខុរាំងបិទបាំងហើយ រមែងដល់ការអស់ទៅពោលគឺ ការរលត់ទៅដោយមិនមានការកើតឡើង (ទៀត) គឺ ដែលភិក្ខុរមែងលះបាន បានដល់ រមែងមិនប្រព្រឹត្តទៅ ។ ក្នុងបទថា **អាសវានំ** នោះ ដែលឈ្មោះថា អាសវ ព្រោះអត្ថថា ហូរទៅ លោកអធិប្បាយថា អាសវៈទាំងនោះរមែងហូរទៅ គឺ ហូរចេញតាមចក្ខុៈ ។ល។ តាមទ្វារចិត្តៈ ដូច្នេះ ។ មយ៉ាងទៀតអាសវៈទាំងនោះ កាលពោលដោយធម៌ រមែងហូរទៅរហូតដល់គោត្រភូ កាលពោលដោយឱកាសលោក រមែងហូរទៅរហូតដល់ភវគ្គព្រហ្ម ។ ព្រោះហេតុនោះទើបឈ្មោះថា អាសវ អធិប្បាយថា អាសវៈទាំងនោះធ្វើធម៌ទាំងនោះ និងឱកាសនោះ ទុកខាងក្នុង (អំណាច) ហើយប្រព្រឹត្តទៅ ពិតណាស់ **អា** អក្សរនេះមានសេចក្ដីថា ធ្វើទុកក្នុងខាងក្នុង ។ ដែលឈ្មោះថា **អាសវ** ព្រោះដូចជារបស់

ត្រាំទុកយូរ មានទឹកស្រវឹងជាដើម ដោយសេចក្ដីថា ត្រាំទុកយូរ ដូច្នេះខ្លះ ។ ការពិត ក្នុងផ្លូវលោក ទឹកស្រវឹងដែលត្រាំទុកយូរ យើងក៏ហៅថា **អាសវ** ដូច្នេះ ។ ក៏បើទឹកស្រវឹងជាដើម ហៅថា **អាសវ** បាន ព្រោះសេចក្ដីថា ត្រាំទុកយូរ កិលេសទាំងនេះ ក៏គប្បីដូច្នោះដូចគ្នា ។ សមដូចដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុទាំងឡាយ ខាងដើមនៃអវិជ្ជាមិនប្រាកដ (គឺមិនប្រាកដថា) ក្នុងកាលមុនពីនេះ មិនបានមានអវិជ្ជា ដូច្នេះ ។ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា អាសវ ព្រោះអត្ថថា ហូរទៅ គឺ ហូរចេញទៅកាន់សង្សារទុក្ខតទៅ ដូច្នេះខ្លះ ។ ក៏ពាក្យអធិប្បាយពាក្យដំបូង ៗ ក្នុងរូបវិគ្រោះទាំងនេះ រមែងប្រើក្នុងទីដែលកិលេសទាំងឡាយមក ដោយឈ្មោះថា អាសវ (ចំណែក) ពាក្យអធិប្បាយក្រោយ ប្រើក្នុងកម្មក៏បាន ។ ក៏មិនមែនត្រឹមតែកម្មកិលេសម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ ដែលជាអាសវៈ ដោយពិត សូម្បីឧបទ្រវ-នានប្បការ ក៏ឈ្មោះថា អាសវ បាន (ដូចគ្នា) សេចក្ដីពិត ក្នុងព្រះសូត្រទាំងឡាយ កិលេសទាំងឡាយ ដែលជាមូលហេតុឲ្យបង្កការជម្លោះវិវាទ ក៏មកដោយឈ្មោះថា អាសវៈ ក្នុងពាក្យនេះថា ចុន្ទៈ តថាគតមិនសម្ដែងធម៌ដើម្បីសំវរៈ រាំងពួកអាសវៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិដ្ឋធម៌ ប៉ុណ្ណោះទេ ដូច្នេះ ។ កម្មដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ និងពួកអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា អាសវៈ ក្នុងពាក្យនេះថា ៖

អាសវៈទាំងឡាយរបស់យើង ដែលជាហេតុឲ្យចូលដល់
ភាពជាទេវតា ឬគន្ធព្វ ដែលហោះហើរបាន និងជាហេតុ
ឲ្យយើងទៅកាន់ភាពជាយក្ខ ភាពជាមនុស្ស និងគប្បី

ទៅកាន់ភាពជាអណ្ឌជៈកំណើត អស់ទៅហើយ ដែល
យើងកម្ចាត់ហើយ ធ្វើឲ្យវិនាសហើយ ដូច្នេះ ។

ការចូលទៅប្រទូសរ៉ាយអ្នកដទៃ ការក្តៅក្រហាយ ការសម្លាប់ និងការចងពៀរជាដើម និងឧបទ្រវទានប្បការដែលជាហេតុឲ្យសត្វសោយទុក្ខក្នុងអបាយក៏ឈ្មោះថា អាសវ (ដូច) ក្នុងប្រយោគនេះថា (តថាគតនឹងសម្តែងធម៌) ដើម្បីសង្រួមរវាំងអាសវៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិដ្ឋធម៌ (និង) ដើម្បីកម្ចាត់អាសវៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសម្បរាយិកភព ដូច្នេះ ។ ក៏ក្នុងទីណា អាសវៈទាំងនេះមកដោយប្រការណា ក្នុងទីនោះ ក៏គប្បីជ្រាបដោយប្រការនោះ ។ ក៏ក្នុងព្រះវិន័យ អាសវៈទាំងឡាយនេះ មានមកហើយ ២ យ៉ាង ដូចប្រយោគថា (តថាគតនឹងសម្តែងធម៌) ដើម្បីការពារអាសវៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិដ្ឋធម៌ ដើម្បីការពារ រាំងអាសវៈដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសម្បរាយិកភព ដូច្នោះ ។

ក្នុងសឡាយតនៈវគ្គ មានមកហើយ ៣ យ៉ាង (ដូចក្នុងប្រយោគថា) អ្នកមានអាយុ អាសវៈទាំងនេះមាន ៣ យ៉ាង គឺ កាមាសវ ភវាសវ អវិជ្ជាសវ ដូច្នេះ ។ ក្នុងសុត្តន្តបិដកកន្លែងដទៃ និងព្រះអភិធម្មបិដក អាសវៈ ៣ ពួកនោះឯង រួមជាមួយទិដ្ឋាសវៈចូលផង មានមកហើយ ៤ យ៉ាង ពោលដោយបរិយាយ ដែលចែកអាសវៈទាំងឡាយមានមក ៥ យ៉ាង គឺ ៖

ភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈដែលជាហេតុញ៉ាំងសត្វទាំងឡាយឲ្យ
ចូលកាន់នរកក៏មាន អាសវៈ ដែលជាហេតុឲ្យសត្វទៅកាន់
បេតវិស័យក៏មាន អាសវៈ ដែលជាហេតុឲ្យទៅកាន់មនុស្ស

លោកក៏មាន និងអាសវៈ ដែលជាហេតុញ៉ាំងសត្វឲ្យទៅកាន់
ទេវលោកក៏មាន ។

ក្នុងឆក្កនិបាត អាសវៈមានមក ៦ យ៉ាង ដោយន័យជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈដែលត្រូវលះដោយសំវរៈនៅមាន ចំណែកក្នុងសូត្រនោះ អាសវៈ ៦ ពួកនោះឯង ព្រមដោយអាសវៈដែលត្រូវលះដោយទស្សនៈ មានមក (រួម) ជា ៧ អត្ថវចនៈ និងប្រភេទ (នៃអាសវៈ) ក្នុងបទថា **អាសវ** មានត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះសិន ។

អធិប្បាយសំវរៈ

ចំណែកក្នុងបទថា **សំវរ** មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ដែលឈ្មោះថា **សំវរ** ព្រោះអត្ថថា សង្រួម អធិប្បាយថា បិទ គឺ ហាមបានដល់ មិនឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។ សមពិតដូចដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា " ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតឲ្យភិក្ខុអ្នកត្រូវការសម្រាកពេលថ្ងៃ ត្រូវបិទទ្វារមុនហើយ ទើបសម្រាក ដូច្នេះ ។ ព្រះអាចារ្យពោល **សំវរ** ដោយអត្ថថា បិទ ក្នុងពាក្យជាដើមថា ៖

តថាគតពោល " សតិ " ថា ជាគ្រឿងហាមក្រសែទាំងនោះ
ក្រសែទាំងនោះបុគ្គល រមែងបិទបានដោយបញ្ញា ដូច្នេះ ។

សំវរៈនោះមាន ៥ យ៉ាងគឺ សីលសំវរ , សតិសំវរ , ញាណសំវរ , ខន្តិសំវរ , វិរិយសំវរ ។ បណ្តាសំវរៈទាំងនោះ សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុ

ប្រកបដោយបាតិមោក្ខសំវរៈនេះ នេះឈ្មោះថា សីលសំវរ ។ សេចក្ដីពិត បាតិមោក្ខសីល លោកពោលថា សំវរៈ ក្នុងទីនេះ ។ សំវរៈ ក្នុងពាក្យជាដើមថា ភិក្ខុរមែងដល់ការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ៍ ឈ្មោះថា “ សតិសំវរ ” ។ ក៏សតិ លោកពោលថា **សំវរ** ក្នុងទីនេះ ។

សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា តថាគតពោលញាណថា ជាគ្រឿងបិទក្រសែទាំងនោះ បុគ្គលរមែងបិទបាំងបានដោយបញ្ញា នេះឈ្មោះថា **ញាណសំវរ** ។ ក៏ក្នុងទីនេះ លោកពោលញាណថា **សំវរ** ដោយអត្ថថា បិទទុកបាន ដោយបទថា **បិធីយរេ** ។ ខន្តិសំវរៈ និងវិរិយសំវរៈ មកក្នុងសូត្រនេះ ដោយន័យជាដើមថា ភិក្ខុជាអ្នកអត់ធន់ចំពោះត្រជាក់ ។ល។ រមែងមិនញុំាងវិតក្កឲ្យកើតឡើង គ្រប សង្កត់បាន ដូច្នេះ ។ ក៏គប្បីជ្រាបថា ខន្តិ និងវិរិយៈ ឈ្មោះថា សំវរៈ ព្រោះ លោកសង្គ្រោះដោយឧទ្ទេសនេះថា **សព្វាសវសំវរបរិយាយំ** នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត **សំវរ** សូម្បីទាំង ៥ យ៉ាងនេះ ក៏មកក្នុងសូត្រនេះ ដូចគ្នា ។ បណ្ដាសំវរៈទាំង ៥ យ៉ាងនោះ ខន្តិសំវរៈ និងវិរិយសំវរៈ លោកពោលទុកមុន ហើយនោះឯង ។ ក៏សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុនោះពិចារណាទីដែលមិនមែន អាសនៈនោះ និងអគោចរនោះ ដោយឧបាយហើយ នេះឈ្មោះថា **សីលសំវរ** ក្នុងទីនេះ ។ សំវរៈដែលត្រាស់ទុកថា ភិក្ខុពិចារណាដោយប្រពៃហើយ សង្រួម រវាំងចក្ខុន្ទ្រិយ៍ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **សតិសំវរ** ។ ការពិចារណាដោយញាណក្នុង ធម៌ទាំងពួង ឈ្មោះថា “ **ញាណសំវរ** ” ។ ចំណែកការឃើញ ការសេព ការបម្រើន ក៏ឈ្មោះថា **ញាណសំវរ** ដោយសព្ទដែលលោកមិនបានកាន់យក ។

ដែលឈ្មោះថា **បរិយាយ** ព្រោះជាហេតុគ្រឿងកំណត់នៃធម៌ទាំងឡាយ អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងឡាយរមែងដល់ការកើតឡើង ឬរលត់ទៅ ។ ពាក្យណាដែលគួរពោលក្នុងពាក្យនេះថា **សព្វាសវសំវរបរិយាយំ** ពាក្យនោះ លោកពោលអធិប្បាយទុក ដោយពាក្យមានប្រមាណត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ។

អធិប្បាយ ញាណទស្សនៈ

[១១] ឥឡូវនេះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងពាក្យថា **ជានតោ អហំ** ជាដើមដូចតទៅនេះ ។ បទថា **ជានតោ** គឺ ដឹង ។ បទថា **បស្សតោ** គឺ ឃើញ ។ បទសូម្បីទាំងពីរនេះ មានសេចក្ដីដូចគ្នា ព្យញ្ជនៈប៉ុណ្ណោះដែលផ្សេងគ្នា ។ កាលបើដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់សម្ដែងដល់បុគ្គល ដោយសំដៅដល់លក្ខណៈរបស់ញាណ ដោយបទថា **ជានតោ** ។ សេចក្ដីពិត **ញាណ** មានការដឹងជាលក្ខណៈ ។ ទ្រង់សម្ដែងបុគ្គលដោយសំដៅដល់អំណាចរបស់ញាណ ដោយបទថា **បស្សតោ** ។ សេចក្ដីពិត ញាណមានអំណាចក្នុងការឃើញ ។ បុគ្គលអ្នកដល់ព្រមដោយញាណ រមែងឃើញធម៌ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់បើកផ្សាយទុកដោយញាណនោះឯង ប្រៀបដូចមនុស្សភ្នែកល្អមើលឃើញរូបដោយចក្ខុ ដូច្នោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដើម្បីឲ្យយោនិសោមនសិការកើតឡើង អយោនិសោមនសិការនឹងមិនកើតឡើងដល់អ្នកឃើញ ដូចនឹងមិនកើតឡើងដល់អ្នកដឹង ដូច្នោះ ខ្លឹមសារក្នុងពាក្យទាំងពីរនេះ មានត្រឹមប៉ុណ្ណេះ ។ ចំណែកអាចារ្យពួកខ្លះពោលទុកច្រើនន័យ ។ សេចក្ដីទាំងនោះមិនសមគួរក្នុងអត្ថនេះ ។

បទថា **អាសវានំ ខយំ** សេចក្ដីថា ការលះបង់អាសវៈ គឺ ការកើត ការអស់ទៅមិនមានសេសសល់ បានដល់ អាការ គឺ ការអស់ទៅ សេចក្ដីថា គឺ ការមិនមាននៃអាសវៈទាំងឡាយ ។ **ខយ** សព្ទនេះឯង មានសេចក្ដីថា អស់អាសវៈ ទាំងក្នុងសូត្រនេះ និងទាំងក្នុងប្រយោគជាដើមថា **អាសវានំ ខយា អនាសវំចេតោ វិមុត្តឹ** ។ ចំណែកក្នុងសូត្រដទៃ សូម្បីមគ្គ ផល និព្វាន លោកហៅថា ធម៌ជាទីអស់ទៅនៃអាសវៈ ។ ពិតយ៉ាងនោះ **មគ្គ** លោកហៅថា ធម៌ជាទីអស់អាសវៈ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ៖

" ព្រោះការអស់ទៅនៃអាសវធម៌របស់ព្រះសេក្ខបុគ្គល អ្នកកំពុងសិក្សា អ្នកដើរតាមផ្លូវត្រង់ (គឺ មគ្គមានអង្គ ៨) ញាណ (សម្មាទិដ្ឋិ) រមែងកើតមុនតពីនោះ អរហត្តផលទើបមានក្នុងលំដាប់តទៅ ដូច្នេះ " ។

ផល លោកហៅថា ធម៌ជាទីអស់អាសវៈ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលជាសមណៈបាន ព្រោះការអស់ទៅនៃអាសវៈ ។

និព្វាន លោកពោលថា ធម៌ជាទីអស់ទៅនៃអាសវៈ (ដូចមាន) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ៖

អាសវៈទាំងឡាយ រមែងចម្រើនឡើងដល់បុគ្គលអ្នកតាមមើល
ទោសរបស់អ្នកដទៃ អ្នកមានប្រក្រតីសម្គាល់រំពៃទោសជានិច្ចនោះ
គេរមែងនៅឆ្ងាយអំពីធម៌ជាទីអស់ទៅនៃអាសវៈ ដូច្នេះ ។

បទថា **នោ អជានតោ ន អបស្សតោ** សេចក្ដីថា ក៏អ្នកណាមិនដឹង មិនឃើញ តថាគតមិនពោលការអស់ទៅនៃអាសវៈរបស់បុគ្គលអ្នកមិនដឹង មិន

ឃើញទេ ។ ជនឯណា ពោលដល់សេចក្តីបរិសុទ្ធិដោយសំសារៈជាដើម សូម្បីរបស់បុគ្គលអ្នកមិនដឹង មិនឃើញ ជនទាំងនោះ ជាការដែលលោកជំទាស់ដោយបទថា **នោ ជានតោ នោ បស្សតោ** នេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយពីរបទដំបូង (**ជានតោ បស្សតោ**) ជាការដែលព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់ឧបាយទុកហើយ ដោយពីរបទក្រោយនេះ (**នោ អជានតោ អបស្សតោ**) ជាការដែលព្រះអង្គបានត្រាស់ការបដិសេធន៍ឧបាយហើយ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងទីនេះ **ញាណ** ជាការដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងថា ធម៌ជាគ្រឿងបិទបាំងនូវអាសវៈទាំងឡាយដោយសង្ខេប ។

ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់មានព្រះបំណងនឹងសម្តែងធម៌ កាលភិក្ខុដឹង ទើបមានការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ ទើបទ្រង់ផ្តើមបុច្ឆាថា **កិញ្ចិ ភិក្ខវេ ជានតោ** ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទថា **កិញ្ចិ ភិក្ខវេ ជានតោ** នោះ ការដឹងមានច្រើនយ៉ាង ការពិត ភិក្ខុរបខ្លះ ដែលមានជាតិជាអ្នកឆ្លាត រមែងដឹងវិធីធ្វើក្អម ភិក្ខុរបខ្លះ រមែងដឹងវិធីធ្វើចីវរជាដើមណាមួយ កាលភិក្ខុនោះតាំងនៅក្នុងការបដិបត្តិ ធ្វើកម្មដូច្នេះ ការដឹងដូច្នោះ មិនគួរនឹងពោលថា មិនជាបទដ្ឋានរបស់មគ្គ និងផលទេ ។ ចំណែកកភិក្ខុណាបួសក្នុងសាសនាហើយ ចេះវិធីធ្វើវេជ្ជកម្មជាដើម កាលភិក្ខុនោះចេះយ៉ាងនេះ អាសវៈធម៌ទាំងឡាយរមែងចម្រើនឡើងពិត ។ ព្រោះដូច្នោះ កាលភិក្ខុចេះដឹង ឃើញធម៌ណា ការអស់អាសវៈទើបកើតមានបាន កាលនឹងទ្រង់សម្តែងធម៌នោះឯង ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **យោនិសោ ច មនសិការំ អយោនិសោ ច មនសិការំ** ដូច្នេះ ។

យោនិសោមនសិការ និង អយោនិសោមនសិការ ទាំងពីរយ៉ាងនោះ ដែលឈ្មោះថា យោនិសោមនសិការ បានដល់ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនង ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវផ្លូវ ការទឹកគិត ការបង្អោនទឹក ការចងចិត្ត ការដាក់ចិត្ត ការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត នូវចិត្តក្នុងអនិច្ចលក្ខណៈជាដើម ដោយន័យជាដើមថា មិនទៀង ឬដោយសច្ចានុលោមិកញាណ នេះហៅថា យោនិសោមនសិការ , ដែលឈ្មោះថា អយោនិសោមនសិការ បានដល់ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយខុសទំនង បានដល់ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនត្រូវផ្លូវ គឺ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនប្រពៃ ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនត្រូវផ្លូវ ក្នុងរបស់ដែលមិនទៀងថាទៀង ក្នុងរបស់ដែលជាទុក្ខ ថាសុខ ក្នុងរបស់ដែលមិនមែនជាអត្តា ថាជាអត្តា ឬ ការទឹកគិត ការបង្អោនចិត្ត ការចងចិត្ត ការដាក់ចិត្ត ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវចិត្ត ដោយការផ្ទុយអំពីសច្ចៈ នេះហៅថា អយោនិសោមនសិការ ការអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ រមែងមានដល់ភិក្ខុអ្នកដឹង ដើម្បីញ៉ាំងយោនិសោមនសិការឲ្យកើតឡើង និងដល់ភិក្ខុអ្នកឃើញ ដោយប្រការដែលអយោនិសោមនសិការនឹងមិនកើតឡើង ដូចដែលពណ៌នាមកនេះ ។

ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែង ការបញ្ឈប់នៃសេចក្តីនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា **អយោនិសោ ភិក្ខវេ ។បេ។ បហីយន្តិ** ។

សួរថា ដោយពាក្យថា **អយោនិសោ ភិក្ខវេ ។បេ។ បហីយន្តិ** នោះ លោកពោលអធិប្បាយទុក ដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា លោកអធិប្បាយទុកថា ព្រោះអាសវៈទាំងឡាយ រមែងកើត

ឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយមិនត្រូវទំនង កាលភិក្ខុធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយប្រពៃ លោករមែងលះអាសវៈទាំងឡាយបាន ព្រោះដូច្នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ការអស់អាសវៈទាំងឡាយ រមែងមានដល់ភិក្ខុអ្នកដឹង ដើម្បីញុំាងយោនិសោមនសិការឲ្យកើតឡើង និងដល់ភិក្ខុអ្នកឃើញដោយប្រការដែលអយោនិសោមនសិការនឹងមិនកើតឡើង ដូចដែលពណ៌នាមកនេះ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានការពិចារណាដោយសង្ខេបត្រឹមប៉ុណ្ណេះសិន ។ ចំណែកសេចក្តីពិស្តារមានដូចតទៅនេះ ។ ព្រះសូត្រទាំងអស់ខាងមុខ មានការទាក់ទងគ្នានឹងពីរបទនេះ គឺ **យោនិសោ អយោនិសោ** សិន ។ ការពិត ព្រះសូត្រ ទាំងអស់ខាងមុខ លោកពោលទុកដោយអំណាចវដ្តៈ និងវិវដ្តៈ ។ ក៏វដ្តៈ មានការមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនងជាមូល ។ គឺ ដូចម្តេច ?

អធិប្បាយថា ការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយមិនត្រូវទំនង កាលដែលចម្រើនឡើង រមែងឲ្យធម៌ ២ យ៉ាង គឺ អវិជ្ជា និងភវតណ្ហាបរិបូណ៌ ។ ក៏កាលអវិជ្ជា សង្ខារទាំងឡាយកើតឡើង ព្រោះមានអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ល។ កងទុក្ខទើបមានការកើតឡើង ។ កាលតណ្ហា ឧបាទានកើតមាន ព្រោះមានតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ល។ កងទុក្ខទើបមានការកើតឡើង ។ ដូច្នោះ បុគ្គលអ្នកច្រើនដោយការមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនងយ៉ាងនេះ រមែងវិលវល់កើតស្លាប់នៅក្នុងភព , កំណើត , គតិ , ឋិតិ , និងសត្តាវាសរឿយៗ ប្រៀបដូចទូកដែលត្រូវខ្យល់ផាត់ធ្វើឲ្យឃ្លោង និងប្រៀបដូចហ្វូងគោ ដែលធ្លាក់ចុះទៅក្នុងស្ទឹងហូរក្តួច និងប្រៀបដូចគោគេពាក់ខ្សែទាម ទឹមដោយរថទុក ដូច្នោះ ។ វដ្តៈមានការមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត

ដោយឧបាយត្រូវទំនងជាមូល ដូចពោលមកនេះ ។ ចំណែកការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយឧបាយត្រូវទំនង កាលចម្រើនឡើង រមែងធ្វើមគ្គមានអង្គ ៨ មានសម្មាទិដ្ឋិជាដំបូងឲ្យបរិបូណ៌ ព្រោះព្រះបាលីថា ភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុអ្នកសម្បូរដោយការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនង គប្បីសង្ឃឹមប្រការនេះបាន គឺ លោកក៏នឹងចម្រើនអរិយមគ្គអង្គ ៨ និងធ្វើឲ្យច្រើននូវអរិយមគ្គអង្គ ៨ ។ ដោយបទថា **យាច សម្មាទិដ្ឋិ សាវិជ្ជា** នេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប **វិវដ្ដ** ដែលមានការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនងជាហេតុ យ៉ាងនេះថា ព្រោះវិជ្ជាកើតឡើង និងអវិជ្ជារលត់ទៅ ការរលត់នៃសង្ខារទើបកើតមានដល់ភិក្ខុនោះ ។ល។ ការរលត់នៃកងទុក្ខទាំងមូលនេះ រមែងមានដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ ព្រះសូត្រទាំងអស់ខាងមុខ មានសេចក្ដីជាប់ទាក់ទងគ្នាដោយបទទាំងពីរនេះ ដូចពោលមកនេះ ។ ក៏ក្នុងសូត្រនេះដែលជាប់ទាក់ទងគ្នាយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុ ដែលទ្រង់សម្ដែងការលះអាសវៈមុនហើយ និងពោលការកើតឡើងខាងក្រោយ មិនសមគួរ មកអំពីថា អាសវៈដែលលះបានហើយ រមែងមិនកើតឡើងទៀត ដែលត្រឹមត្រូវ (គឺពោល) ការលះអាសវៈទាំងឡាយដែលកើតឡើងហើយ (ដទៃទៀត) ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **អយោនិសោ ភិក្ខវេ មនសិករោតោ** ជាដើម សូម្បីដោយបញ្ច្រាស់ឧទ្ទេស ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អយោនិសោមនសិករោតោ** សេចក្ដីថា ញុំាងអយោនិសោមនសិការ មានប្រការដូចពោលហើយ ឲ្យកើតឡើង ។ ក្នុងបទថា **ឧប្បន្នា ចេវ អាសវា ឧប្បជ្ជន្តិ** នេះ សេចក្ដីថា កាលភិក្ខុបានបច្ច័យ មានចីវរជាដើម ដែលខ្លួនមិនធ្លាប់បានមកពីមុន ឬបានវត្ថុដែលគួរ

ពេញចិត្តយ៉ាងណាមួយរបស់ឧបជ្ឈាក សទ្ធិវិហារិក និងអន្តេវាសិក ហើយមិនមានការធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនងនូវបច្ច័យ ឬវត្ថុនោះថា ស្អាត ជាសុខ ឬក៏កាលភិក្ខុ មិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនង នូវអារម្មណ៍ដទៃ ៗ ដែលខ្លួនមិនធ្លាប់បានសោយមកពីមុនដោយប្រការណាមួយ អាសវៈពួកណា រមែងកើតឡើង ។ អាសវៈពួកនោះ ដែលនៅមិនទាន់កើតឡើង គប្បីជ្រាបថា រមែងកើតឡើង ដូច្នេះ ។ សេចក្តីពិត អាសវៈទាំងឡាយដែលឈ្មោះថា មិនធ្លាប់កើតឡើងក្នុងសង្សារវដ្ត ដែលមានទីបំផុតខាងដើម ដែលនរណាតាមដឹងមិនបាន និងដោយប្រការដទៃ រមែងមិនមាន ។ អាសវៈទាំងឡាយរបស់ភិក្ខុណា ក្នុងកាលមុនមិនកើតឡើងក្នុងវត្ថុ ឬក្នុងអារម្មណ៍ ដែលខ្លួនមិនធ្លាប់បានសោយមកពីមុនដោយការបរិសុទ្ធិតាមប្រក្រតី ឬដោយអំណាចឧទ្ទេស បរិបុច្ឆា បរិយត្តិ នវកម្ម និងយោនិសោមនសិការណាមួយហើយ រមែងកើតឡើងដោយធាប់រហ័ស ដោយបច្ច័យ ដូច្នោះ ក្នុងពេលខាងក្រោយ អាសវៈទាំងឡាយរបស់ភិក្ខុនោះ គប្បីជ្រាបថា នៅមិនទាន់ (ធ្លាប់) កើតឡើងហើយ រមែងកើតឡើងដូច្នេះ ។ ចំណែកអាសវៈទាំងឡាយដែលកំពុងកើតឡើងរឿយ ៗ ក្នុងវត្ថុ និងក្នុងអារម្មណ៍ទាំងនោះឯង លោកហៅថា កើតឡើងហើយ រមែងចម្រើន ។ ដែលឈ្មោះថា ការចម្រើននៃអាសវៈទាំងឡាយ ដែលកើតឡើងលើកដំបូង ដោយប្រការដទៃពីនេះមិនមានឡើយ ។ បទថា **យោនិសោ ច ខោ ភិក្ខវេ** នេះ អាសវៈទាំងឡាយរបស់ភិក្ខុណា រមែងមិនកើតឡើងដោយសេចក្តីបរិសុទ្ធិ តាមប្រក្រតី ឬដោយហេតុមានឧទ្ទេស និងបរិបុច្ឆាជាដើម ដូចការមិនកើតឡើងដល់ព្រះមហាកស្សបៈ

និងនានកទុកាបិឡានី ភិក្ខុនោះរមែងដឹងច្បាស់ថា អាសវៈទាំងឡាយរបស់យើង មិនទាន់ដល់ការដកដោយមគ្គឬហ្ន៎ បើដូច្នេះ យើងនឹងបដិបត្តិដើម្បីដកអាសវៈទាំងនោះ ។ តពីនោះ លោករមែងគាស់រំលើងអាសវៈទាំងអស់នោះ ដោយមគ្គភាវនា អាសវៈទាំងនោះរបស់លោក លោកពោលថា ដែលមិនទាន់កើតរមែងមិនកើតឡើង ។ ចំណែកភិក្ខុណា នៅដោយប្រាសចាកសតិ អាសវៈទាំងឡាយ រមែងកើតឡើងដោយឆាប់រហ័ស ព្រោះការវង្វេងភ្លេចសតិ តពីនោះលោកនោះក៏ដល់សេចក្តីសង្វេគ ផ្តើមតាំងសេចក្តីព្យាយាមដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញារមែងកើចកន្ទ្រាក់ ដកអាសវៈទាំងនោះបាន អាសវៈដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុនោះហៅថា លោករមែងលះបង់បាន ដូចព្រះមហាតិស្សត្ថេរអ្នកនៅមណ្ឌលារាម ។

បានឮថា លោករៀនឧទ្ទេសក្នុងវិហារនោះឯង គ្រានោះ កិលេសក៏កើតឡើងដលលោកពេលត្រាច់បិណ្ឌបាតក្នុងភូមិ ព្រោះអារម្មណ៍ដែលជាវិសភាគគ្នា ។ លោកគ្របសង្កត់អារម្មណ៍នោះ ដោយវិបស្សនា ហើយត្រឡប់ទៅកាន់វិហារ ។ អារម្មណ៍នោះបានប្រាកដដល់លោក សូម្បីក្នុងការយល់សប្តិ ។ លោកកើតការសង្វេគឡើងថា កិលេសនេះចម្រើនឡើងហើយ រមែងជាគ្រឿងធ្វើយើងឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងអបាយ ដូច្នេះហើយ ថ្វាយបង្គំលាអាចារ្យ ហើយចេញចាកវិហារទៅរៀនអសុភកម្មដ្ឋាន ដែលជាបដិបក្ខចំពោះរាគៈ ក្នុងសម្នាក់របស់ព្រះមហាសង្ឃរក្ខិតត្ថេរ ចូលទៅកាន់ចន្លោះគុម្ពោតព្រៃ ក្រាលសំពត់បង្សុកូលទ្រាប់អង្គុយ កម្ចាត់នូវរាគៈដែលប្រកបដោយកាមគុណ ៥ ដោយអនាគាមិមគ្គ ក្រោកឡើងហើយថ្វាយបង្គំអាចារ្យ ក្នុងថ្ងៃស្អែកឡើងបានសម្រេចឧទ្ទេសមគ្គ ។ ក៏អាសវៈទាំងឡាយ

ពួកណាកំពុងប្រព្រឹត្តទៅ នឹងនៅមិនទាន់កើតឡើង បានឈ្មោះថា ការលះបង់អាសវៈទាំងឡាយពួកនោះ ដោយការបដិបត្តិរមែងមិនមាន ។

ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់កាន់យកបទនេះថា " **ឧប្បន្នា ច អាសវា បហីយន្តិ** " ដូច្នេះហើយ ទ្រង់ពង្រីកទេសនាឲ្យពិស្តារ ដើម្បីនឹងទ្រង់ចង្អុលបង្ហាញហេតុនៃការលះនូវអាសវៈដែលលះបាន សូម្បីយ៉ាងដទៃដោយប្រការផ្សេង ៗ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយ អាសវៈដែលគប្បីលះដោយទស្សនៈក៏មាន ដូច្នេះ សមដូចដែលព្រះអង្គជាធម្មរាជា អ្នកឆ្លាតក្នុងប្រភេទនៃទេសនា ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ទស្សនា បហាតព្វា** សេចក្ដីថា គប្បីលះដោយទស្សនៈ ។ ក្នុងគ្រប់បទក៏ន័យនេះ ។

ពណ៌នាអាសវធម៌ ដែលគប្បីលះដោយទស្សនៈ

[១២] ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ មានព្រះបំណងនឹងទ្រង់ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវបទទាំងនោះដោយលំដាប់ ទើបទ្រង់តាំងបញ្ហាថា ភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏អាសវៈពួកណាដែលគួរលះដោយទស្សនៈ ដូច្នេះហើយ ទ្រង់ផ្ដើមទេសនាដែលជាបុគ្គលាធិដ្ឋានថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បុថុជ្ជន អ្នកមិនបានស្ដាប់ក្នុងធម្មវិន័យនេះ ដោយន័យដូចពោលហើយ ក្នុងអដ្ឋកថាមូលបរិយាយសូត្រ ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **មនសិករណីយេ ធម្មេ នប្បជានាតិ** សេចក្ដីថា រមែងមិនដឹងច្បាស់ក្នុងធម៌ ដែលគួរធ្វើទុកក្នុងចិត្ត គឺ គួរនាំមកពិចារណា ។ បទថា **អមនសិករណីយេ** សេចក្ដីថា រមែងមិនដឹងច្បាស់ក្នុងធម៌ដែលផ្ទុយគ្នា ។ ក្នុង

បទដ៏សេសក៏ន័យនេះ ។ ក៏ព្រោះការកំណត់ដោយធម៌ថា ធម៌ពួកនេះគួរធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ធម៌ពួកនេះមិនគួរធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដូច្នេះ មិនមាន តែការកំណត់ដោយអាការមាន គឺ ធម៌ទាំងឡាយដែលភិក្ខុធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយអាការណា ទើបជាបទដ្ឋាននៃការកើតឡើងនៃអកុសលធម៌ ភិក្ខុមិនគួរធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវធម៌ទាំងនោះដោយអាការនោះ ធម៌ទាំងឡាយដែលភិក្ខុធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយអាការណា ទើបជាបទដ្ឋាននៃការកើតឡើងនៃកុសលធម៌ ធម៌ពួកនេះ ភិក្ខុគប្បីធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយអាការនោះ ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យស្ស ភិក្ខវេ ធម្មេ មនសិករោតោ អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោ** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **យស្ស** សេចក្តីថា អាសវៈពួកណារបស់បុថុជ្ជនអ្នកមិនបានស្តាប់ហើយនោះ ។ បទថា **មនសិករោតោ** សេចក្តីថា អ្នកព្រេក គឺ នាំមកពិចារណា ។ **វា** ស័ព្ទ ក្នុងបទថា **ឧប្បន្នោ វា កាមសវោ** នេះ មានសមុច្ចយៈជាអត្ថ មិនមែនមានវិកប្បជាអត្ថទេ ។ ដូច្នោះ គប្បីឃើញខ្លឹមសារក្នុងទីនេះថា **កាមាសវៈ** ដែលនៅមិនទាន់កើតឡើង រមែងកើតឡើង កាមាសវៈដែលកើតឡើងហើយ ក៏រឹងរឹតតែចម្រើនឡើងផង ដូចកាលព្រះអង្គត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សត្វទាំងឡាយមិនមានជើងក៏ដោយ មានជើងពីរក៏ដោយ មានប្រមាណប៉ុនណា ។ល។ តថាគតពោលថា ស្មាមជើងដ៏រី ជាកំពូលនៃសត្វទាំងឡាយនោះ ដូច្នេះ រមែងបានសេចក្តីថា សត្វមិនមានជើង និងសត្វជើងពីរ ។ និងដូចកាលព្រះអង្គត្រាស់ថា ដើម្បីការតាំងនៅនៃសត្វទាំងឡាយដែលកើតមកហើយខ្លះ ដើម្បីអនុគ្រោះសត្វដែលជាសម្ភវេសីខ្លះ រមែងបាន

សេចក្ដីថា ភូត និងសម្ភវេសី ។ ម្យ៉ាងទៀត ដូចកាលព្រះអង្គត្រាស់ថា ចាកពីភ្លើងខ្លះ ពីទឹកខ្លះ អំពីការខ្វះសាមគ្គីខ្លះ រមែងបានសេចក្ដីថា ចាកភ្លើង ចាកទឹក និងចាកការខ្វះសាមគ្គី ដូច្នេះ ។ សូម្បីក្នុង បទនេះថា **យស្ស ភិក្ខវេ ធម្មេ មនសិករោតោ អនុប្បន្នា វា កាមាសវា** ក៏គប្បីឃើញខ្លឹមសារយ៉ាងនេះថា **អនុប្បន្នា ច កាមាសវា ឧប្បជ្ជន្តិ ឧប្បន្នា ច កាមាសវា បវឌ្ឍន្តិ** (កាមាសវៈដែលមិនទាន់កើត រមែងកើតឡើងផង និងកាមាសវៈដែលកើតឡើងហើយ ក៏រឹងរឹតតែចម្រើនឡើងផង) ។ ក្នុងបទដ៏សេសក៏យ៉ាងនេះដូចគ្នា ។ បណ្ដាអាសវៈទាំងនោះ សេចក្ដីត្រេកអរដែលប្រកបដោយកាមគុណ ៥ ឈ្មោះថា **កាមាសវ** ។ សេចក្ដីត្រេកអរដោយសេចក្ដីពេញចិត្តក្នុងរូបភព និងការពេញចិត្តក្នុងឈាន ដែលប្រកបដោយសស្សតទិដ្ឋិ និងឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា **ភវាសវ** សូម្បីទិដ្ឋាសវៈ រមែងសង្គ្រោះចូលក្នុងភវាសវៈដូចគ្នា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ ការមិនដឹងក្នុងសច្ចៈទាំង ៤ ឈ្មោះថា **អវិជ្ជាសវ** ។ បណ្ដាអាសវៈទាំងនោះ កាមាសវៈដែលមិនទាន់កើតឡើង និងដែលកើតឡើងហើយ រមែងចម្រើនដល់អ្នកដែលត្រេកអរពេញចិត្តក្នុងកាមគុណ ភវាសវៈដែលមិនទាន់កើតឡើង និងដែលកើតឡើងហើយ រមែងចម្រើនឡើងដល់អ្នកដែលត្រេកអរពេញចិត្ត គឺដាក់ចិត្តក្នុងមហគ្គតធម៌ ។ អវិជ្ជាសវៈដែលមិនទាន់កើត ដែលកើតឡើងហើយ ក៏រមែងចម្រើនដល់អ្នកដែលដាក់ចិត្តក្នុងធម៌ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ដោយធម៌ជាបទដ្ឋាននៃវិបល្លាស ៤ គប្បីជ្រាបន័យដូចពោលមកនេះ ។ ចំណែកធម៌សគួរឲ្យពិស្ដារដោយភាពផ្ទុយគ្នានឹងធម៌ តាមន័យដែលពោលហើយ ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់អាសវៈទុកតែ ៣ ប៉ុណ្ណោះ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះជាសត្រូវចំពោះវិមោក្ខ ។

សេចក្តីពិត កាមាសវៈ ជាបដិបក្ខដល់អប្បណិហិតវិមោក្ខ ។

ភវាសវៈ និងអវិជ្ជាសវៈ ជាបដិបក្ខចំពោះអនិមិត្តវិមោក្ខ និងសុញ្ញតវិមោក្ខ ដូច្នោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់នឹងសម្តែងខ្លឹមសារនេះថា ពួកជនអ្នកឲ្យអាសវៈទាំង ៣ ពួកនេះ កើតឡើង រមែងជាអ្នកមិនមានចំណែកនៃវិមោក្ខទាំង ៣ ពួកនោះ ជនដែលមិនឲ្យអាសវៈពួកនេះកើតឡើងរមែងជាអ្នកមានចំណែកនៃវិមោក្ខទាំង ៣ ដូច្នេះ ទើបត្រាស់ចំពោះវិមោក្ខទុក ៣ ប៉ុណ្ណោះ ។ ពាក្យនេះថា ម្យ៉ាងទៀត សូម្បីទិដ្ឋាសវៈ ក៏ព្រះអង្គត្រាស់ទុកហើយក្នុងអាសវកថានេះ ដូចគ្នា ដូច្នេះ ក៏ជាការដែលពណ៌នាទុកហើយ ។ បទថា **តស្ស អមនសិករណីយានំ ធម្មានំ មនសិការា** សេចក្តីថា ព្រោះហេតុនៃការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត អធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវធម៌ទាំងនោះ សូម្បីក្នុងបទទី ២ ក៏ន័យនេះ ។ ពាក្យថា អាសវៈទាំងឡាយដែលមិនទាន់កើតឡើង រមែងកើតឡើង និងអាសវៈទាំងឡាយ ដែលកើតឡើងហើយ ក៏រីងរឹតតែចម្រើន ដូច្នេះ នេះជាពាក្យពោលដដែល ៗ មិនផ្សេងគ្នាពីអាសវៈទាំងឡាយដែលពោលហើយក្នុងកាលមុន ។

បុថុជ្ជនណា អ្នកមិនបានស្តាប់ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកហើយ ដើម្បីទ្រង់ចង្អុលបង្ហាញអាសវៈ ដែលគប្បីលះដោយទេសនា ដែលជា

បុគ្គលាធិដ្ឋាន ព្រោះហេតុដែលបុថុជ្ជននោះ ជាទីតាំងនៃអាសវៈទាំងឡាយ មានកាមាសវៈជាដើម ដែលមានការធ្វើទុកក្នុងចិត្តខុសទំនងជាបច្ច័យ ដែលត្រាស់ទុកដោយសាមញ្ញធម្មតាយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុកាលធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយខុសទំនង អាសវៈទាំងឡាយដែលមិនទាន់កើត រមែងកើតឡើង ដូច្នេះ លុះទ្រង់សម្តែងអាសវៈសូម្បីទាំងនោះ ដោយបុគ្គលនុ៎ះ នោះឯង ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះហើយ ដូច្នេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងអាសវៈ ដែលគប្បីលះដោយទស្សនៈ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សោ ឯវំ អយោនិសោ មនសិករោតិ អហោសឹ នុ ខោ អហំ** ដូច្នេះ ។ ក៏ក្នុងសូត្រនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសូម្បីទិដ្ឋាសវៈ ដោយលើកយកវិចិកិច្ឆាឡើងជាប្រធាន ព្រះមានព្រះភាគទើបទ្រង់ផ្តើមទេសនានេះ ។ ខ្លឹមសារនៃពាក្យនោះថា **អាសវ** ដោយន័យដែលត្រាស់ហើយយ៉ាងនេះ រមែងកើតឡើងដល់អ្នកណា អ្នកនោះឈ្មោះថា បុថុជ្ជន ក៏បុថុជ្ជននេះណា ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយន័យជាដើមថា **អស្សុត្វា** ដូច្នេះ បុថុជ្ជននោះ រមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយខុសទំនង គឺ ដោយឧបាយមិនត្រឹមត្រូវ បានដល់មិនត្រូវផ្លូវ ។

សួរថា ធ្វើទុកក្នុងចិត្តយ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា គឺ ធ្វើទុកក្នុងចិត្តយ៉ាងនេះថា យើងមានអំពីអតីតកាលហើយឬហ្ន៎ ! ។លៗ សត្វនោះ នឹងទៅកាន់ទីណាវិញហ្ន៎ ! ដូច្នេះ ។

សួរថា លោកអធិប្បាយទុកដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា លោកអធិប្បាយទុកថា បុគ្គលនោះ រមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយ

ខុសទំនង ដោយប្រការដែលគេមានវិចិកិច្ឆា ១៦ យ៉ាង ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកដោយន័យថា **អហំ អហោសឹ នុ ខោ** ដូច្នេះ កើតឡើង ។ បណ្តាសេចក្តីសង្ស័យទាំងនោះ ការសង្ស័យថា **អហោសឹ នុ ខោ ន នុខោ** (យើងមានហើយឬហ្ន៎ ឬមិនមានហើយទេ) សេចក្តីថា បុថុជ្ជនសង្ស័យការមាន និងមិនមាននៃអត្តាក្នុងអតីត កើតព្រោះអាស្រ័យអាការ គឺ សស្សតទិដ្ឋិ និងអាការដែលកើតឡើងរឿយ ៗ ពាក្យថា **កឹ ការណំ** (ហេតុអ្វី ?) មិនចាំបាច់ពោល (ព្រោះ) ពាលបុថុជ្ជនមានប្រតិកម្មម្តងល្អ ម្តងអាក្រក់ ដូចមនុស្សឆ្កួត ។ ម្យ៉ាងទៀត អយោនិសោមនសិការនោះឯង ជាហេតុក្នុងរឿងនេះ ។

សួរថា អ្វីជាហេតុនៃអយោនិសោមនសិការ ។

ឆ្លើយថា ភាពជាបុថុជ្ជននោះឯង ឬកិច្ចដែលមានការមិនឃើញព្រះអរិយជាម្ចាស់ទាំងឡាយ ជាដើមហេតុ ។

សួរថា ក៏សូម្បីបុថុជ្ជន រមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនង (មានយោនិសោមនសិការដូចគ្នា) មិនមែនឬ ឬអ្នកណាទៅ ពោលយ៉ាងនេះថា បុថុជ្ជនមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនង (មិនមានយោនិសោមនសិការ) ។ ភាពជាបុថុជ្ជនមិនមែនជាហេតុសំខាន់ក្នុងសេចក្តីនោះ កម្ម គឺ ការស្តាប់ធម៌ និងការមានកល្យាណមិត្តជាដើម ជាហេតុសំខាន់ក្នុងសេចក្តីនោះ ។ សេចក្តីពិតតាមប្រក្រតីរបស់ខ្លួន សត្វ មានត្រី និងម្រឹគ ជាដើម មិនមានក្លិនប្រអូប តែក្លាយជាសត្វមានក្លិនប្រអូបបាន ព្រោះមានគ្រឿងតុបតែង ជាបច្ច័យ ។

បទថា **កឹ នុ ខោ អហោសឹ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនអាស្រ័យជាតិ (កំណើត)

ភេទ និងការឧប្បត្តិឡើង ទើបសង្ស័យថា យើងបានជាក្សត្រហើយឬហ្ន៎ បាន ជាបណ្ឌាព្រាហ្មណ៍ អ្នកជំនួញ សូទ្រ គ្រហស្ថ បព្វជិត ទេវតា មនុស្សប្រភេទ ណាមួយហើយឬហ្ន៎ ។

បទថា **កថំ នុ ខោ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនអាស្រ័យអាការនៃសណ្ឋាន ទ្រង់ទ្រាយ ទើបសង្ស័យថា យើងបានជាមនុស្សខ្ពង់ខ្ពស់ហើយឬហ្ន៎ បានជា មនុស្សថោកទាប មនុស្សស មនុស្សខ្មៅ មនុស្សខ្នាតល្មម មនុស្សមិនមាន ខ្នាតហើយឬហ្ន៎ ។ ចំណែកអាចារ្យពួកខ្លះ រមែងពោលថា បុថុជ្ជនអាស្រ័យហេតុ ការនិម្មិតរបស់ព្រះឥស្សរជាដើម ហើយសង្ស័យដោយហេតុថា យើងបានមាន ហើយ ព្រោះហេតុអ្វីហ្ន៎ ។

បទថា **កឹ ហុត្វា កឹ អហោសឹ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនអាស្រ័យជាតិ (កំណើត) ជាដើម រមែងសង្ស័យនូវការបន្តគ្នារបស់ខ្លួនថា យើងជាក្សត្រិយ៍ ហើយ ទើបបានមកជាព្រាហ្មណ៍ឬហ្ន៎ ។ល។ ជាទេវតាហើយ ទើបបានមក ជាមនុស្សឬហ្ន៎ ។ ពាក្យថា **អទ្ធានំ** ក្នុងគ្រប់ ៗ បទ ជាពាក្យដែលបញ្ជាក់ ដល់កាលវេលា ។ បទថា **ភវិស្សាមិ នុ ខោ ន នុខោ** សេចក្តីថា រមែង សង្ស័យការដែលខ្លួននឹងមាន ឬនឹងមិនមានក្នុងអនាគត ព្រោះអាស្រ័យអាការនៃ សស្សតទិដ្ឋិ និងអាការនៃឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ពាក្យដ៏សេសក្នុងសូត្រនេះ មានន័យដូច ពោលហើយ ដូចគ្នា ។

បទថា **ឯតរហិ វា បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានំ** សេចក្តីថា ឬប្រារព្ធយក បច្ចុប្បន្នកាលសូម្បីទាំងអស់ មានបដិសន្ធិជាខាងដើម មានចុតិជាទីបំផុត ក្នុង

បច្ចុប្បន្ន ។

បទថា **អជ្ឈត្តំ កថំកថី ហោតិ** សេចក្តីថា បុថុជ្ជនរមែងជាអ្នកមាន សេចក្តីសង្ស័យក្នុងខន្ធទាំងឡាយរបស់ខ្លួន ។ សង្ស័យដូចម្តេច ? សង្ស័យការ ដែលខ្លួនមានថា អញមានឬ ?

សួរថា ក៏សេចក្តីនេះ ត្រឹមត្រូវហើយឬ ?

ឆ្លើយថា ក្នុងពាក្យថា ត្រឹមត្រូវ ឬមិនត្រឹមត្រូវនេះ នឹងមានការគិត (សង្ស័យ) ធ្វើអ្វីទៅ អើក៏ក្នុងរឿងនេះ មានរឿងដូចតទៅនេះជាឧទាហរណ៍ ៖

បានឮថា កូនពៅរបស់ម៉ែ កោរក្បាល (ចំណែក) កូនច្បងរបស់ម៉ែ មិនបានកោរក្បាល លុះកូនច្បងរបស់ម៉ែនោះដេកលក់ ញាតិទាំងឡាយទើប ជួយគ្នា កោរក្បាល ។ កូនច្បងនោះលុះភ្ញាក់ឡើង ក៏គិតថា យើងជាកូនពៅ របស់ម៉ែឬ សេចក្តីសង្ស័យថា យើងមានឬ ក៏យ៉ាងនេះឯង ។

បទថា **នោ នុ ខោស្មិ** បានដល់ បុថុជ្ជនរមែងសង្ស័យការដែលខ្លួន មិនមាន ។ សូម្បីក្នុងសេចក្តីនោះ មានរឿងដូចតទៅនេះជាឧទាហរណ៍ ៖

បានឮថា អ្នកចាប់ត្រីម្នាក់គិតឃើញជង្គង់របស់ខ្លួន ដែលត្រជាក់ព្រោះ ត្រាំនៅក្នុងទឹកយូរ ថាជាត្រី ទើបបានវាយ ។ មនុស្សម្នាក់ទៀត ដែលនៅចាំ ស្រែ នៅជិតព្រៃស្មសាន ដីងខ្លួនខ្លាច ទើបដេកខ្សៀនខ្លួន ។ គេភ្ញាក់ឡើងគិតថា ជើងរបស់ខ្លួនជាយក្ខពីរនាក់ ទើបបានវាយ ។ គេរមែងមានសេចក្តីសង្ស័យថា ឬថាយើងមិនមាន (មិនមែនខ្លួនយើង) ដូច្នេះ ។

បទថា **កឹ នុ ខោ** បានដល់ គេជាក្សត្រ (តែ) សង្ស័យភាពជាក្សត្រ

របស់ខ្លួន ។ ក្នុងបទដ៏សេសក៏ន័យនេះ ។ ចំណែកអ្នកកើតជាទេវតា ឈ្មោះថា មិនដឹងភាពជាទេព រមែងមិនមាន សូម្បីទេវតានោះ ក៏រមែងមានការសង្ស័យភាពជាទេវតានោះ ដោយន័យជាដើមថា យើងមានរូប ឬមិនមានរូបហ្ន៎ ។

ប្រសិនបើមានពាក្យសួរថា ក្សត្រជាដើម មិនដឹងភាពជាក្សត្រជាដើម ព្រោះហេតុអ្វី ?

គប្បីឆ្លើយថា ការឧប្បត្តិក្នុងត្រកូលនោះ ៗ របស់ក្សត្រជាដើមទាំងនោះ មិនប្រចក្ស ។ សូម្បីគ្រហស្ថទាំងឡាយ មានព្រាហ្មបោដ្ឋលិតៈជាដើម ក៏មានសេចក្តីសម្គាល់ខ្លួនឯងថា ជាបព្វជិត សូម្បីបព្វជិតក៏មានសេចក្តីសម្គាល់ខ្លួនឯងថា ជាគ្រហស្ថ ដោយន័យជាដើមថា កម្មរបស់យើងកម្រើកហើយហ្ន៎ ។ ម្យ៉ាងទៀត សូម្បីមនុស្សទាំងឡាយ រមែងមានសេចក្តីសម្គាល់ខ្លួនឯងថា ជាសម្មតិទេព ដូចព្រះរាជា ។

បទថា **កថំ នុ ខោស្មិ** នេះ ក៏ន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។ ក៏ក្នុងបទថា **កថំ នុ ខោស្មិ** នេះ មានសេចក្តីអធិប្បាយថា បុថុជ្ជនកាលប្រកាន់មាំថា ក្នុងខាងក្នុង មានតែជីវៈសុទ្ធ ៗ ដូច្នេះ ហើយអាស្រ័យអាការនៃសណ្ឋានរបស់ជីវៈនោះ នៅសង្ស័យថា យើងជាមនុស្សខ្ពស់ឬ ឬថា យើងមានរូបរាងតឿ ៤ ចំណែក ៦ ចំណែក ៨ ចំណែក ១៦ ចំណែកជាដើមប្រការណាដូច្នេះ គប្បីជ្រាបថា សង្ស័យថា យើងជាយ៉ាងណាហ្ន៎ ។ ដែលឈ្មោះថា បុគ្គលអ្នកមិនដឹងសរីរៈ សណ្ឋានដែលជាបច្ចុប្បន្នមិនមានឡើយ ។

បទថា **កុតោ អាគតោ សោ កុហឹ គាមី ភវិស្សតិ** បានដល់ សង្ស័យ

ទីមក និងទីទៅរបស់អត្តភាព ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះសម្ដែងវិចិកិច្ឆា ១៦ យ៉ាង ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្ដែងទិដ្ឋាសវៈណា ដោយប្រធាន គឺវិចិកិច្ឆានេះ ព្រះអង្គបានផ្ដើមទេសនានេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងទិដ្ឋាសវៈនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **តស្ស ឯវំ អយោនិសោ មនសិករោតោ ឆន្នំ ទិដ្ឋីនំ** ដូច្នេះ ។ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា វិចិកិច្ឆានេះ រមែងកើតឡើងដល់បុគ្គលនោះ ដោយប្រការណា បណ្ដាទិដ្ឋិ ៦ យ៉ាង ទិដ្ឋិណាមួយ រមែងកើតឡើងដល់បុគ្គលនោះឯង អ្នកមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនង ទាក់ទើក្នុងចិត្តសង្ស័យដោយប្រការនោះ ព្រោះអយោនិសោមនសិការដល់ភាពជាសភាពមានកម្លាំង ។ **វា** សព្ទក្នុងគ្រប់ ៗ បទនោះ **ជាវិកប្បត្ថៈ** ។ អធិប្បាយថា ទិដ្ឋិរមែងកើតឡើងយ៉ាងនេះខ្លះ យ៉ាងនេះខ្លះ ។ ក៏ក្នុងសស្សតទិដ្ឋិ ក្នុងបទថា អត្តារបស់យើងមាន រមែងប្រកាន់មាំថា អត្តារបស់ខ្លួនមាននៅគ្រប់កាល ។ បទថា **សច្ចតោ ថេតតោ** សេចក្ដីថា ដោយពិត និងដោយពិត ។ អធិប្បាយថា ដោយការប្រកាន់យ៉ាងមាំថា យ៉ាងនេះប៉ុណ្ណោះ ពិត ។ ចំណែកទិដ្ឋិនេះថា អត្តារបស់យើងមិនមាន ឈ្មោះថា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ព្រោះប្រកាន់ថា សត្វដែលមាននៅដាច់សូន្យក្នុងភពនោះ ៗ ។ ម្យ៉ាងទៀត ទិដ្ឋិសូម្បី ២ ដំបូង ឈ្មោះថា សស្សតទិដ្ឋិ ព្រោះប្រកាន់មាំថា មានខ្លួននៅក្នុងកាលទាំង ៣ ។ ទិដ្ឋិដែលប្រកាន់ថា វត្ថុដែលមានក្នុងបច្ចុប្បន្នប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ម្យ៉ាងទៀត ទិដ្ឋិក្រោយឈ្មោះថា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ព្រោះប្រកាន់មាំក្នុងអតីត និងអនាគតថា មិនមាន

ដូចទិដ្ឋិរបស់បុគ្គលអ្នកប្រកាន់មាំ ទិដ្ឋិថា ការបូជាទាំងឡាយ មានផលជាទីបំផុត ដូច្នោះ (ចំណែក) ទិដ្ឋិដែលប្រកាន់មាំក្នុងអតីតប៉ុណ្ណោះថា មិនមាន ឈ្មោះថា សស្សតទិដ្ឋិ ដូចទិដ្ឋិរបស់សត្វដែលកើតឡើងរឿយ ៗ ប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **អត្តនា វ អត្តានំ សញ្ជានាមិ** សេចក្តីថា កាលបុថុជ្ជនប្រកាន់ខន្ធទាំងឡាយ ដោយមានសញ្ញាខន្ធជាប្រធានថា នុ៎ះអត្តា ហើយសម្គាល់ដឹងខន្ធដ៏សេសដោយសញ្ញា រមែងមានការយល់ថា យើងរមែងសម្គាល់ដឹងអត្តានេះ ដោយអត្តានេះ ។

បទថា **អត្តនាវ អត្តានំ** សេចក្តីថា កាលបុថុជ្ជនប្រកាន់សញ្ញាខន្ធនោះឯងថា ជាអត្តា ហើយប្រកាន់ខន្ធ ៤ ក្រៅពីសញ្ញាថា អត្តា ហើយសម្គាល់ខន្ធ ៤ នោះ ដោយសញ្ញា រមែងមានការយល់យ៉ាងនេះថា (យើងសម្គាល់អនត្តាដោយអត្តា) ។

បទថា **អនត្តនាវ អត្តានំ** សេចក្តីថា កាលបុថុជ្ជនប្រកាន់សញ្ញាខន្ធថា មិនមែនខ្លួន ប្រកាន់ខន្ធ ៤ ថាខ្លួន ហើយសម្គាល់ខន្ធ ៤ នោះ ដោយសញ្ញា រមែងមានការយល់យ៉ាងនេះថា (យើងសម្គាល់អត្តាដោយអនត្តា) ។ ទិដ្ឋិគ្រប់យ៉ាង (ដូចពោលមក) ចាត់ជាសស្សតទិដ្ឋិ និងឧច្ឆេទទិដ្ឋិទាំងអស់ ។

អាការទាំងឡាយមានជាអាទិ៍ថា **វទោ វេទេយ្យោ** ជាអាការនៃការប្រកាន់មាំដោយសស្សតទិដ្ឋិនោះឯង ។ ក្នុង ២ ពាក្យនោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ។ ដែលឈ្មោះថា **វទោ** ព្រោះអត្ថថា អ្នកញុះញង់ អធិប្បាយថា អ្នកធ្វើវចីកម្ម ។ ដែលឈ្មោះថា **វេទេយ្យោ** ព្រោះអត្ថថា ដឹង អធិប្បាយថា ទាំងដឹង ទាំងសោយ។

សួរថា សោយនូវអ្វី ?

ឆ្លើយថា សោយផលកម្មល្អ និងកម្មអាក្រក់ក្នុងភពនោះ ៗ ។

បទថា **តត្រ តត្រ** សេចក្ដីថា ក្នុងកំណើត គតិ ឋិតិ និវាស និងនិកាយ ឬក្នុងអារម្មណ៍នោះ ៗ ។

បទថា **និច្ចោ** គឺ វៀរចាកការកើត និងការវិនាសទៅ ។

បទថា **ធុវោ** គឺ មាំទាំ បានដល់ ជាសារៈ ។

បទថា **សស្សតោ** គឺ មាននៅរហូតកាលទាំងពួង ។

បទថា **អវិបរិណាមធម្មោ** សេចក្ដីថា មានការមិនលះបង់ភាពជាប្រក្រតីរបស់ខ្លួនជាធម្មតា គឺ រមែងមិនដល់ភាពជាប្រការផ្សេង ៗ ដូចសត្វបង្កួយដូច្នោះ ។

បទថា **សស្សតិសមំ** សេចក្ដីថា ព្រះច័ន្ទ ព្រះអាទិត្យ សមុទ្រ មហាប្រឹថពី និងភ្នំ លោកហៅថា **សស្សតិ** (វត្ថុដែលទៀង) តាមវោហាររបស់មនុស្សលោក ។ ស្មើដោយវត្ថុដែលទៀងទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **សស្សតិសម** ។ ទិដ្ឋិយ៉ាងនេះ រមែងមានដល់បុគ្គលអ្នកប្រកាន់មាំថា វត្ថុដែលទៀងទាំងឡាយ រមែងតាំងនៅដរាបណា អត្តានេះ នឹងតាំងនៅដូច្នោះ ដរាបនោះ ។

បទថា **ឥទំ** ក្នុងពាក្យថា **ឥទំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ ទិដ្ឋិគតំ** ដូច្នេះ ជាដើម ជាពាក្យបង្អុលបង្ហាញ ពាក្យដែលនឹងគប្បីពោលក្នុងកាលឥឡូវនេះ យ៉ាងច្បាស់លាស់ ។ ក៏បទថា **ឥទំ** នេះ លោកពោលទុកដោយការអាស្រ័យនឹងទិដ្ឋិគតៈ មិនពោលទុកដោយការមិនជាប់ទាក់ទងនឹងទិដ្ឋិទេ ។ ក៏ក្នុងទីនេះ ទិដ្ឋិនោះឯង

ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋិគត** ដូច **គូថគត** ។ ម្យ៉ាងទៀត ការប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទិដ្ឋិ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋិគត ។ ទស្សនៈនេះ ព្រោះហេតុដែលចុះកាន់ក្នុងខាងក្នុងទិដ្ឋិ ៦២ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ទិដ្ឋិគត ។ ម្យ៉ាងទៀត ការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ទិដ្ឋិ ក៏ឈ្មោះថា ទិដ្ឋិគត ។ ពាក្យថា **អត្ថិមេ អត្តា** ជាដើមនេះ ត្រឹមតែជាដំណើរដើរទៅនៃទិដ្ឋិ ។ អធិប្បាយថា អត្តា ឬទរណា ៗ ដែលទៀងមិនមានក្នុងទីនេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ទិដ្ឋិនេះ នោះឈ្មោះថា **ញៀតស្សាត** ព្រោះអត្ថថា កាប់ក្ការបានដោយលំបាក ឈ្មោះថា **កន្តារ** ព្រោះអត្ថថា ឆ្លងបានដោយលំបាក និងព្រោះអត្ថថា មានភ័យចំពោះមុខ ដូចកាលដែលកន្តារៈ ព្រោះទុព្ភិក្ខភ័យ និងព្រោះសត្វកាចជាដើមដូច្នោះ ។ ទិដ្ឋិនោះ ដែលឈ្មោះថា **ជាចម្រូង** ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងចាក់ដោត ឬព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងផ្ទុយពីសម្មាទិដ្ឋិ ។ ឈ្មោះថា **ញាប់ញ័រ** ព្រោះអត្ថថា បម្រះខុសរូប ព្រោះជួនកាលប្រកាន់ដោយសស្សតទិដ្ឋិ ជួនកាលប្រកាន់ដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ។ ឈ្មោះថា **សំយោជន** ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងចង ។ ដោយហេតុនោះ លោកទើបពោលថា **ទិដ្ឋិគហនំ ។បេ។ ទិដ្ឋិសំយោជនំ** ដូច្នេះ ។ ដូច្នេះ កាលនឹងសម្តែងអត្ថ គឺ ការចងនោះឯងរបស់សំយោជនៈ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ទិដ្ឋិ សំយោជនសំយុត្តោ** ដូច្នេះ សេចក្តីនោះ មានការសង្ខេបដូចតទៅនេះថា បុថុជ្ជនអ្នកប្រកបដោយទិដ្ឋិសំយោជនៈ រមែងមិនរួចពីជាតិជាដើមទាំងនេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត មិនចាំបាច់ត្រូវនិយាយច្រើន គឺ ពោលថា គេរមែងមិនរួចផុតអំពីវដ្តទុក្ខទាំងអស់ ក៏បាន ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលទ្រង់សម្តែងទិដ្ឋាសវៈដែលមាន ៦ ប្រភេទ

ដូចពណ៌នាមក ដូច្នេះឯង ។ ព្រោះហេតុដែល **សីលព្វតបរាមាស** ព្រះអង្គសម្ដែងទុកដោយអំណាចកាមាសវៈជាដើមនោះឯង សេចក្ដីពិត សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ ក្រៅពីព្រះពុទ្ធសាសនានេះ ត្រូវអវិជ្ជាគ្របសង្កត់ រមែងនាំគ្នាប្រកាន់សីល និងវត្ត ដើម្បីសេចក្ដីសុខក្នុងកាម និងដើម្បីសេចក្ដីសុខក្នុងភព និងឲ្យសេចក្ដីបរិសុទ្ធិក្នុងភព ដូច្នោះ កាលមិនសម្ដែងសីលព្វតបរាមាសៈនោះ (បន្ថែមទៀត) ឬមិនទ្រង់សម្ដែងសីលព្វតបរាមាសៈនោះ ព្រះអង្គទ្រង់កាន់យកដោយស័ព្ទថា ទិដ្ឋិ ហើយឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្ដែងបុគ្គលអ្នកលះអាសវៈដែលនឹងគប្បីលះដោយទស្សនៈនោះហើយ សម្ដែងវិធីលះបង់អាសវៈទាំងនោះ ឬដើម្បីនឹងទ្រង់សម្ដែងការកើតឡើងនៃអាសវៈទាំងនោះរបស់បុថុជ្ជន អ្នកមិនបានធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនង ទើបទ្រង់សម្ដែងពិធីការលះបង់របស់បុគ្គលអ្នកផ្ទុយគ្នានោះ ក្នុងឥឡូវនេះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សុតវា ច ខោ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ជាដើម ។ អត្ថនៃពាក្យនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយន័យនៃពាក្យ ដែលទ្រង់សម្ដែងទុកហើយក្នុងកាលមុនថា **សោ ឥទំ ទុក្ខំ** ដូច្នេះ និងដោយបុគ្គលដែលផ្ទុយគ្នាអំពីបុគ្គលដែលពោលហើយ ។ ក៏បុគ្គលនេះ គប្បីជ្រាបថា ជាអរិយសាវកអ្នកបានស្ដាប់ ជាអ្នកឈ្លាសក្នុងអរិយធម៌ នឹងបានទូន្មានខ្ទនល្អក្នុងអរិយធម៌ដោយបច្ចនិកន័យ គឺ ពោលដោយភាពជាសត្រូវចំពោះបុគ្គលអ្នកមិនដឹង និងមិនបានទូន្មានខ្ទនល្អក្នុងអរិយធម៌ ដោយអាការទាំងពួង ។ ម្យ៉ាងទៀតបុគ្គលនេះ គប្បីជ្រាបថា ជាអរិយសាវក ដោយអត្ថដ៏សមគួរដល់ហេតុនោះតាំងពីវិបស្សនាដ៏កំពូលរហូតដល់គោត្រភូ ។

ក៏ក្នុងសេចក្ដីថា សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យោនិសោមនសិករោតិ ដូច្នេះជាដើមនេះ មានការបរិយាយសេចក្ដីឲ្យច្បាស់លាស់ដូចតទៅនេះ ។ អរិយសាវកអ្នកចម្រើនកម្មដ្ឋានក្នុងសច្ចៈ ៤ នោះ ដំបូងត្រូវរៀនកម្មដ្ឋាន ប្រកបដោយសច្ចៈ ៤ ក្នុងសម្នាក់របស់អាចារ្យយ៉ាងនេះថា ខន្ធដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ ឈ្មោះថា ជាទុក្ខ ព្រោះទោស គឺ តណ្ហា , តណ្ហា ឈ្មោះថា ជាទីកើតនៃទុក្ខ ការមិនប្រព្រឹត្តទៅនៃទុក្ខ និងទុក្ខសមុទយៈទាំងពីរ ឈ្មោះថា និរោធ , បដិបទាឲ្យដល់ការរលត់ឈ្មោះថា មគ្គ ដូច្នេះហើយ ដោយសម័យតមក លោកឈានឡើងកាន់ផ្លូវនៃវិបស្សនា រមែងដាក់ចិត្តដល់ខន្ធដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៣ នោះដោយឧបាយថា វត្ថុនេះជាទុក្ខ គឺ រមែងនឹកនៅក្នុងចិត្ត និងពិចារណាឃើញច្បាស់ដោយឧបាយ គឺ ដោយត្រូវផ្លូវ ។ ក៏ក្នុងទីនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់វិបស្សនាដោយមនសិការជាសំខាន់រហូតដល់សោតាបត្តិមគ្គ ។ ព្រះយោគាវចរ រមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនងថា ក៏តណ្ហានេះជាសមុដ្ឋាន គឺ ជាហេតុឲ្យកើតទុក្ខនោះឯង តណ្ហានេះ ឈ្មោះថា សមុទយៈ ។ ព្រះយោគាវចររមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនងថា ក៏ព្រោះទាំងទុក្ខនេះផង ទាំងសមុទយៈនេះផង លុះដល់ឋានៈនេះហើយ រមែងរលត់ទៅ គឺ មិនប្រព្រឹត្តទៅ ដូច្នោះឋានៈនេះ ទើបឈ្មោះថា និព្វាន នេះឯងឈ្មោះថា ទុក្ខនិរោធ ។ ព្រះយោគាវចររមែងធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយត្រូវទំនងដល់មគ្គមានអង្គ ៨ ដែលជាហេតុឲ្យដល់និរោធថា នេះគឺ បដិបទាឲ្យដល់ការរលត់ទុក្ខ គឺ រមែងពិចារណាឃើញច្បាស់ដោយឧបាយ គឺផ្លូវត្រូវ ។ ក្នុងខណៈនោះមានឧបាយ (កំណត់) ដូច្នេះ ៖

ឈ្មោះថា ការប្រកាន់មាំរមែងមានក្នុងវដ្ដៈ មិនមានក្នុងវិវដ្ដៈទេ ។ ដូច្នោះ ព្រះយោគាវចរកំណត់ភូតរូប ៤ ក្នុងសន្ដតិរបស់ខ្លួនដោយន័យជាដើមថា បឋវី-ធាតុ អាបោធាតុ នេះ មានទៅក្នុងកាយនេះ ដូច្នេះហើយ កំណត់ឧបាទាយរូបតាមទំនងនៃភូតរូបនោះហើយ កំណត់ថា នេះជារូបក្ខន្ធ ដូច្នេះ កាលកំណត់រូបក្ខន្ធនោះ ក៏រមែងកំណត់ធម៌ គឺ ចិត្ត និងចេតសិក ដែលមានរូបខន្ធនោះជាអារម្មណ៍កើតឡើងហើយថា ធម៌ ៤ ប្រការនេះ ជាអរូបក្ខន្ធ តអំពីនោះរមែងកំណត់ថា ខន្ធ ៥ បញ្ចក្ខន្ធនេះ ជាទុក្ខ ក៏បញ្ចក្ខន្ធនោះ ដោយសង្ខេបមាន ២ ចំណែកប៉ុណ្ណោះ គឺ នាម និងរូប ហើយនាមរូបនេះ មានហេតុបច្ច័យ កើតឡើង ព្រះយោគវចររមែងកំណត់ហេតុ និងបច្ច័យរបស់នាមរូបនោះ មានអវិជ្ជា ភព តណ្ហា កម្ម និងអាហារជាដើមថា នេះជាបច្ច័យ ។ តអំពីនោះ ព្រះយោ-គាវចរកំណត់កិច្ច និងលក្ខណៈរបស់ខ្លួន តាមការពិតរបស់បច្ច័យ និងធម៌ដែលអាស្រ័យបច្ច័យកើតឡើងទាំងនោះហើយ លើកឡើងកាន់អនិច្ចលក្ខណៈថា ធម៌ទាំងនេះ មានហើយត្រឡប់ជាមិនមានទៅវិញ លើកឡើងកាន់ទុក្ខលក្ខណៈថា ធម៌ទាំងនេះជាទុក្ខ ព្រោះភាពដែលត្រូវការកើតឡើង និងការវិនាសទៅ សូន្យទៅ បៀតបៀន លើកឡើងឆ្ពោះអនត្តលក្ខណៈថា ធម៌ទាំងនេះឈ្មោះថា អនត្តា ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាច ។ ព្រះយោគាវចរ កាលលើកធម៌ទាំងនេះឡើងកាន់ត្រៃលក្ខណ៍យ៉ាងនេះហើយ ឲ្យវិបស្សនាប្រព្រឹត្តទៅដោយលំដាប់ រមែងសម្រេចសោតាបត្តិមគ្គបាន ។ ក្នុងខណៈនោះ លោករមែងសម្រេចនូវសច្ចៈទាំង ៤ ដោយការចាក់ធ្លុះ ដោយញាណមួយដួងប៉ុណ្ណោះ រមែងត្រាស់ដឹងដោយអាការ

ត្រាស់ដឹងដោយញាណ ១ ដួង រមែងចាក់ធ្លុះទុក្ខ ដោយការចាក់ធ្លុះ ដោយការកំណត់ដឹង រមែងចាក់ធ្លុះសមុទយៈ ដោយការចាក់ធ្លុះ ដោយការលះ រមែងចាក់ធ្លុះនិរោធ ដោយការចាក់ធ្លុះ ដោយការធ្វើឲ្យច្បាស់ រមែងចាក់ធ្លុះមគ្គ ដោយការចាក់ធ្លុះ ដោយការចម្រើន ។ ម្យ៉ាងទៀត លោករមែងត្រាស់ដឹងទុក្ខដោយការត្រាស់ដឹង ដោយការកំណត់ដឹង ។ល។ រមែងត្រាស់ដឹងមគ្គ ដោយការត្រាស់ដឹង ដោយការចម្រើន មិនមែនត្រាស់ដឹងសច្ចៈមួយទៀត ដោយញាណមួយទៀតទេ ។ សេចក្ដីពិត ព្រះយោគាវចរនេះ រមែងចាក់ធ្លុះ និងរមែងត្រាស់ដឹងនិរោធសច្ចៈ ដោយភាពជាអារម្មណ៍ និងសច្ចៈដ៏សេសដោយភាពជាកិច្ច ដោយញាណមួយដួងប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ក្នុងសម័យនោះ លោករមែងមិនមានការគិតយ៉ាងនេះថា យើងរមែងកំណត់ទុក្ខ ដូច្នេះឬ ។ល។ ឬថា យើងរមែងញ៉ាំងមគ្គឲ្យចម្រើន ដូច្នេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត លោកធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវនិរោធ ដោយអំណាចនៃបដិវេធ ដោយធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍នោះឯង ញាណនោះឈ្មោះថា រមែងធ្វើនាទីកំណត់ដឹងទុក្ខខ្លះ ធ្វើនាទីលះសមុទយៈខ្លះ ធ្វើនាទីចម្រើនមគ្គខ្លះ ។ កាលលោកធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយត្រូវទំនងដោយឧបាយយ៉ាងនេះ លោករមែងលះសំយោជនៈបាន ៣ យ៉ាងគឺ សក្កាយទិដ្ឋិមានវត្ថុ ២០ វិចិកិច្ឆាមានវត្ថុ ៨ សីលព្វតបរាមាសៈព្រោះស្ទាបអង្អែលដោយសីល និងវត្តថា សេចក្ដីបរិសុទ្ធិមានបាន ព្រោះសីល សេចក្ដីបរិសុទ្ធិមានបាន ព្រោះវត្ត ។ បណ្ដាអាសវៈទាំង ៤ នោះ សក្កាយទិដ្ឋិ សីលព្វតបរាមាសៈ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងទិដ្ឋាសវៈ គឺ ទាំងអាសវៈ ទាំងសំយោជនៈ វិចិកិច្ឆាជាសំយោជនៈតែម្យ៉ាង មិនជាអាសវៈ ។ តែឈ្មោះថា

អាសវៈ ព្រោះមានមកក្នុងបាលីនេះថា **ទស្សនា បហាតព្វា អាសវា** ដូច្នេះ ។ ហេតុនោះ ធម៌ទាំងនេះ ទើបហៅថា បហាតព្វធម៌ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងសក្កាយទិដ្ឋិជាដើមទាំងនេះថា ជាអាសវៈ ដែលឈ្មោះថា ទស្សនប្បហាតព្វធម៌ ទើបបានត្រាស់ទុក ។ ម្យ៉ាងទៀត សក្កាយទិដ្ឋិនេះណា ដែលលោកចែកទុកដោយសរុបនោះឯងយ៉ាងនេះថា បណ្ដាទិដ្ឋិ ៦ យ៉ាង ទិដ្ឋិណាមួយកើតឡើង ដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សំដៅយកសក្កាយទិដ្ឋិនោះ ទើបត្រាស់ថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ។ ក៏ព្រោះសក្កាយទិដ្ឋិនោះ ព្រះយោគាវចរ រមែងលះបង់បានព្រមជាមួយវិចិកិច្ឆា និងសីលព្វតបរាមាសៈ ដែលកើតរួមគ្នា និងមានសេចក្ដីតែម្យ៉ាងដូចគ្នា ដោយការលះ ។ សេចក្ដីពិត កាលព្រះយោគាវចរលះទិដ្ឋាសវៈបានហើយ កាមាសវៈក្ដី អវិជ្ជាសវៈក្ដី ក្នុងចិត្តដែលជាទិដ្ឋិសម្បយុត្ត ៤ ដួង ដែលកើតរួមនឹងទិដ្ឋាសវៈនោះ ព្រះយោគាវចររមែងលះបានដូចគ្នា ។ ចំណែកភវាសវៈដែលកើតឡើងបាន ដោយអំណាចនៃការសម្រេចការប្រាថ្នារបស់នាគ និងគ្រុឌជាដើម ក្នុងចិត្តដែលជាទិដ្ឋិវិប្បយុត្ត ៤ ដួងឈ្មោះថា ធម៌ដែលមានសេចក្ដីតែម្យ៉ាងដូចគ្នា ដោយការលះអាសវៈទាំង ៣ ដ៏សេសយ៉ាងនេះ គឺ អវិជ្ជាសវៈដែលសម្បយុត្តដោយភវាសវៈនេះក្ដី អវិជ្ជាសវៈដែលជាតួធ្វើឲ្យកើតអកុសលកម្ម មានបាណាតិបាតជាដើម ក្នុងទោមនស្សចិត្ត ២ ដួងក្ដី អវិជ្ជាសវៈដែលសម្បយុត្តដោយវិចិកិច្ឆាចិត្តដូចគ្នាក្ដី ព្រះយោគាវចររមែងលះបានដោយប្រការទាំងពួង ។ ព្រោះដូច្នោះ លោកធ្វើនិទ្ទេសជាពហុវចនៈទុកយ៉ាងនេះឯង ។ សេចក្ដីក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបដូចពោលមកនេះ ។ ពាក្យ

អធិប្បាយរបស់បុរាណាចារ្យក៏ដូច្នេះ ។

បទថា **ទស្សនា បហាតព្វា** សេចក្តីថា សោតាបត្តិមគ្គ ឈ្មោះថា ទស្សនៈ អធិប្បាយថា អាសវៈទាំងនោះ ដែលទស្សនៈនោះគប្បីលះ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី សោតាបត្តិមគ្គ ទើបឈ្មោះថា ទស្សនៈ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះឃើញព្រះនិព្វានគ្រាដំបូង ។

សួរថា គោត្រភូញាណ រមែងឃើញព្រះនិព្វានមុនសោតាបត្តិមគ្គទៀត មិនមែនឬ ?

ឆ្លើយថា គោត្រភូញាណ រមែងមិនឃើញក៏មិនមែន ។ តែថា គោត្រភូញាណនោះ កាលបើឃើញហើយ នឹងធ្វើកិច្ចដែលគួរធ្វើមិនបាន ព្រោះលះនូវសំយោជនៈមិនបាន ដូច្នោះទើបមិនគួរពោលថា រមែងឃើញ ដូច្នេះ ។ ក៏ក្នុងរឿងនេះ មានបុរសអ្នកស្រុកសូម្បីបានឃើញព្រះរាជាក្នុងទីកន្លែងខ្លះហើយថ្វាយគ្រឿងបណ្ណាការពោលថា សូម្បីក្នុងថ្ងៃនេះយើងក៏មិនបានជួបព្រះរាជា ព្រោះការសម្រេចកិច្ចខ្លួនសម្រឹងមើលមិនឃើញជាឧទាហរណ៍ ។

អាសវៈ ដែលលះបង់បានព្រោះសំវរៈ

[១៣] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្តែងអាសវៈដែលនឹងគប្បីលះបានដោយទស្សនៈយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងអាសវៈដែលព្រះយោគាវចរគប្បីលះបង់ដោយសំវរៈ ដែលទ្រង់អធិប្បាយទុកក្នុងលំដាប់តទៅ ទើបត្រាស់ថា ភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏អាសវៈឯណា ដែលព្រះយោគាវចរគប្បី

លះដោយសំវរៈ ដូច្នេះ ។ ក្នុងបទទាំងពួង គប្បីជ្រាបការសម្ពន្ធគ្នាយ៉ាងនេះ ។ ឯខាងមុខនេះ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងពណ៌នាត្រឹមតែអត្ថន័យប៉ុណ្ណោះ ។

សួរថា ក៏ដែលឈ្មោះថា អាសវៈដែលព្រះយោគាវចរគប្បីលះមិនបាន ដោយកិច្ច ២ យ៉ាងនេះ គឺ ដោយទស្សនៈ និងដោយភាវនាមិនមានមិនមែន ឬ ? បើដូច្នោះព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបទ្រង់សម្តែងអាសវៈដែលព្រះយោគាវចរ គប្បីលះដោយកិច្ច មានសំវរៈជាដើម ទុកមួយផ្នែកទៀត ។

ឆ្លើយថា ព្រោះអាសវៈទាំងឡាយ ដែលព្រះយោគាវចរសង្កត់សង្កិនទុកបានក្នុងចំណែកខាងដើមដោយកិច្ច មានការសង្រួមជាដើម រមែងមានការដកឡើងដោយមគ្គ ៤ ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលទ្រង់សម្តែងការលះអាសវៈនេះ ក្នុងចំណែកខាងដើមនៃមគ្គនោះ ដោយការសង្កត់សង្កិនទុកដោយអាការ ៥ យ៉ាង ទើបត្រាស់យ៉ាងនេះ ។ ដូច្នោះ សោតបត្តិមគ្គចំណុចដំបូងដែលព្រះអង្គត្រាស់ទុកហើយនេះ និងមគ្គ ៣ ដែលព្រះអង្គនឹងត្រាស់ដោយឈ្មោះថាភាវនា ក្នុងឥឡូវនេះ កថាថា ដោយអាសវៈដែលគប្បីលះដោយការសង្រួមជាដើមនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាបុព្វភាគនៃបដិបទារបស់សោតាបត្តិមគ្គ និងរបស់មគ្គទាំង ៣ នោះ សូម្បីទាំងអស់ ។

បណ្តាបទទាំងនោះបទថា **ឥធ** គឺ ក្នុងសាសនានេះ ។ បទថា **បដិសង្ខារ** ប្រែថា ពិចារណាហើយ ។ **សង្ខា** សព្ទ ក្នុងបទថា **បដិសង្ខា** នោះ រមែងប្រើក្នុងញាណ កោដ្ឋាស បញ្ញត្តិ និងការរាប់ ។ អធិប្បាយថា **សង្ខា** សព្ទប្រើក្នុងញាណ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ពិចារណាហើយ ទើបសេពបច្ច័យ

ម្យ៉ាង ។ ប្រើក្នុង **កោដ្ឋាសៈ** (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ចំណែកនៃធម៌ ជាគ្រឿងឃឹតយូរ មានសញ្ញាជាហេតុ រមែងផ្សាយទៅ ។ ប្រើក្នុង **បញ្ញត្តិ** (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ការបញ្ញត្តិ ជាឈ្មោះរបស់ធម៌ទាំងឡាយនោះៗ ។ ប្រើក្នុងការ **រាប់** (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ការរាប់មិនមែនធ្វើបានដោយងាយឡើយ ។ ចំណែកក្នុងទីនេះ គប្បីឃើញថា ប្រើក្នុង **ញាណ** ។

សេចក្តីពិត បទថា **បដិសង្ខា យោនិសោ** សេចក្តីថា ពិចារណា គឺជ្រាប បានដល់ ឃើញចំពោះដោយឧបាយ គឺ ដោយត្រូវទំនង ។ ក៏ក្នុងទីនេះ ការពិចារណាទោសក្នុងអសំវរៈ គប្បីជ្រាបថា ការពិចារណាដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញា ។ ក៏ការពិចារណាទោសក្នុងអសំវរៈនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យ នៃអាទិត្តបរិយាយសូត្រជាដើមថា ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុន្ទ្រិយ៍ដែលភិក្ខុចាក់ទំលុះហើយដោយលំពែងដែកស្រួចដ៏ក្តៅ ដែលឆេះរន្ទាលប្រាលភ្លៅដោយភ្លើង នៅប្រសើរជាង ចំណែកការកាន់យកនិមិត្ត និងអនុព្យញ្ជនៈ ក្នុងរូបដែលនឹងគប្បីដឹងដោយភ្នែក មិនប្រសើរឡើយ ។

ក្នុងបទថា **ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរ សំវុតោ វិហរតិ** នេះ មានអធិប្បាយថា ឥន្ទ្រិយ៍ គឺ ចក្ខុ ឈ្មោះថា ចក្ខុន្ទ្រិយ៍ ដែលឈ្មោះថា **សំវរ** ព្រោះរាំងទុក អធិប្បាយថា ព្រោះបិទ គឺ ឃាំងទុកបាន ។ ពាក្យថា សំវរៈនេះ ជាឈ្មោះ របស់សតិ ។ ការសង្រួមក្នុងឥន្ទ្រិយ៍ គឺ ចក្ខុ ឈ្មោះថា ការសង្រួមចក្ខុន្ទ្រិយ៍ ដូចប្រយោគជាដើមថា ក្អែកនៅឯកំពង់ទឹក អណ្តើកនៅក្នុងអណ្តូងទឹក ក្របីនៅក្នុងព្រៃ ។

បទថា **ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរ សំវុតោ វិហរតិ** នោះ ការសង្រួម ឬការមិន

សង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ៍ រមែងមិនមានសូម្បីក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះ សតិ ឬការវង្វេងភ្លេចសតិ រមែងមិនកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យចក្ខុបសាទ ។ មួយវិញទៀត ក្នុងកាលណារូបារម្មណ៍មកកាន់គន្លងចក្ខុ ក្នុងកាលនោះ កាលភវង្គចិត្តកើតឡើង ២ ខណៈហើយរលត់ទៅ កិរិយាមនោធាតុកើតឡើង ធ្វើអាវជ្ជនកិច្ចស្រេចហើយ រលត់ទៅ តពីនោះ ចក្ខុវិញ្ញាណកើតឡើង ធ្វើទស្សនកិច្ចស្រេចហើយរលត់ទៅ តពីនោះ មនោធាតុដែលជាវិបាក កើតឡើងធ្វើសម្បដិច្ឆន្នកិច្ចស្រេចហើយ រលត់ទៅ តពីនោះ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលជាអហេតុកវិបាកកើតឡើង ធ្វើសន្តីរណ-កិច្ចស្រេចហើយរលត់ទៅ តពីនោះ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលជាអហេតុកកិ-រិយាកើតឡើង ធ្វើវោដ្ឋព្វនកិច្ចស្រេចហើយ រលត់ទៅ ។ ក្នុងលំដាប់នោះ ជវនចិត្តរមែងស្ទុះទៅ ។ មួយវិញទៀត ក្នុងបទថា **ចក្ខុន្ទ្រិយំ សំវរសំវុតោ វិហរតិ** នោះ ការសង្រួម ឬការមិនសង្រួម រមែងមិនមានក្នុងសម័យនៃភវង្គចិត្ត ទាំងក្នុងសម័យនៃអាវជ្ជនចិត្តជាដើម សម័យណាមួយ ការសង្រួម ឬការមិនសង្រួម រមែងមិនមានដូចគ្នា ។ តែក្នុងខណៈនៃជវនចិត្ត បើទោសៈជាគ្រឿងទ្រុស្តសីលភាពជាអ្នកវង្វេងភ្លេចសតិ ការមិនដឹង ការមិនអត់ធន់ ឬការខ្ជិលច្រអូសកើតឡើងសោត នេះជាការមិនសង្រួម ។ ការមិនសង្រួមនោះ សូម្បីជាយ៉ាងនេះ លោកក៏ហៅថា ការមិនសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ៍ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រិយ៍នោះ ។ ទ្វារក្តី ភវង្គចិត្តក្តី វិថីចិត្ត មានអាវជ្ជនចិត្តជាដើមក្តី រមែងជាការដែលព្រះយោគាវចរមិនបានគ្រប់

គ្រងហើយ ។

ប្រៀបដូចអ្វី ?

ប្រៀបដូច កាលទ្វារទាំង ៤ ទិស ក្នុងព្រះនគរដែលបុគ្គលមិនបានគ្រប់គ្រងហើយ ខាងក្នុងទីលំនៅនៃមាត់ទ្វារ និងបន្ទប់ជាដើម ដែលបុគ្គលឃុំគ្រងរក្សាល្អហើយក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះក៏ដោយ វត្ថុគ្រប់យ៉ាងក្នុងព្រះនគរជាការដែលមិនបានរក្សា មិនបានឃុំគ្រងឡើយ ។ ព្រោះចោរទាំងឡាយចូលទៅតាមទ្វារព្រះនគរ គប្បីលួចវត្ថុដែលខ្លួនប្រាថ្នាយ៉ាងណា កាលទោសៈជាគ្រឿងទ្រុស្ត-សីល កើតឡើងក្នុងជវនចិត្ត កាលមានការមិនសង្រួមក្នុងជវនចិត្តនោះ ទ្វារក្តី ភវង្គចិត្តក្តី វិថីចិត្តមានអាវជ្ជនចិត្តជាដើមក្តី ជាការដែលភិក្ខុមិនឃុំគ្រង ដូច្នោះនោះឯង ។

តែបើសីលជាដើម កើតឡើងក្នុងជវនចិត្តនោះ ទ្វារក្តី ភវង្គចិត្តក្តី វិថីចិត្ត មានអាវជ្ជនចិត្តជាដើមក្តី រមែងជាការដែលភិក្ខុឃុំគ្រងល្អហើយ ។

ប្រៀបដូចអ្វី ?

ប្រៀបដូច កាលព្រះនគរដែលបុគ្គលឃុំគ្រងល្អហើយ ខាងក្នុងលំនៅជាដើមដែលបុគ្គលឃុំគ្រងមិនល្អសូម្បីក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះ វត្ថុគ្រប់យ៉ាងខាងក្នុងព្រះនគរជាការដែលបុគ្គលរក្សាល្អហើយ ។ ព្រោះកាលបិទទ្វារនគរហើយ ចោរទាំងឡាយក៏ចូលទៅមិនបាន យ៉ាងណា កាលបើសីលជាដើម កើតឡើងក្នុងជវន-ចិត្ត ទ្វារក្តី ភវង្គចិត្តក្តី វិថីចិត្តមានអាវជ្ជនចិត្តជាដើមក្តី ជាការដែលភិក្ខុឃុំគ្រងល្អហើយយ៉ាងនោះ ដូចគ្នា ។ ព្រោះដូច្នោះ សំវរៈសូម្បីដែលកើតឡើងក្នុងខណៈ

នៃជវនចិត្ត លោកហៅថា ការសង្រួមក្នុងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ។ ក៏ក្នុងទីនេះ សតិសំវរៈនេះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គទ្រង់សំដៅយកហើយ ។ បុគ្គលអ្នកសង្រួមហើយដោយការសង្រួមចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ឈ្មោះថា **ចក្ខុន្ទ្រិយសំវរសំវុតោ** អ្នកចូលដល់ហើយដោយការសង្រួមចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ។ ពិតយ៉ាងនោះ ពាក្យណាដែលលោកពោលទុកក្នុងវិភង្គ នៃបទថា **បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ** នេះថា ភិក្ខុអ្នកចូលដល់ ។ល។ ប្រកបហើយដោយការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខនេះ ពាក្យនោះ បណ្ឌិតគប្បីរួមចូលជាមួយគ្នាហើយជ្រាបដោយន័យយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុជាអ្នកសង្រួមដោយការសង្រួមចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា អ្នកសង្រួមហើយ ព្រោះអត្ថថា សង្រួមរវាំង អធិប្បាយថា យាំងទុក គឺ បិទ ។ ភិក្ខុអ្នកសង្រួមរវាំងប្រយ័ត្នក្នុងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ គឺ អ្នកមានចក្ខុន្ទ្រីយ៍ដែលរវាំងរក្សាហើយ អធិប្បាយថា យាំងទុក គឺ បិទសន្ធុះទ្វារ គឺ សតិ ដែលហៅថា ការសង្រួមចក្ខុន្ទ្រីយ៍ក្នុងទ្វារ ដូចមនុស្សបិទទ្វារផ្ទះ ដូច្នោះ ។ ក៏ក្នុងសេចក្តីនេះ សេចក្តីនេះប៉ុណ្ណោះល្អជាង ។ ពិតយ៉ាងនោះ សេចក្តីនេះនោះឯង រមែងប្រាកដក្នុង ២ បទនេះថា អ្នកមិនសង្រួមរវាំងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ និងថា អ្នកសង្រួមរវាំងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ដូច្នេះឯង ។

បទថា **វិហរតិ** សេចក្តីថា អ្នកសង្រួមរវាំងចក្ខុន្ទ្រីយ៍យ៉ាងនេះ នៅដោយការនៅដោយឥរិយាបថណាមួយ ។

ក្នុងបទថា **យញ្ចស្ស** ជាដើម គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា កាលភិក្ខុនោះ មិនសង្រួមរវាំងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ណា គឺ មិនយាំងទុក មិនបិទការសង្រួមរវាំងចក្ខុន្ទ្រីយ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត ផ្លាស់ **យេ** អក្សរជា **យំ** ក៏បាន ចំណែក **ហិ** អក្សរ

ជាបទបូរណៈ សេចក្តីថា **យេ អស្ស** ។

បទថា **ឧប្បជ្ជេយ្យុំ** ប្រែថា គប្បីកើតឡើង ។

បទថា **អាសវា វិឃាដបរិឡាហា** បានដល់អាសវៈ ៤ និងការក្តៅប្រហាយព្រោះកិលេស ឬការក្តៅប្រហាយព្រោះវិបាក ដែលធ្វើការចង្អៀតចង្អល់ពួកដទៃទៀត ។ សេចក្តីពិតកាមាសវៈ រមែងកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកពេញចិត្តត្រេកអរនឹងឥដ្ឋារម្មណ៍ដែលមកប្រាកដដល់ចក្ខុទ្វារ ដោយអំណាចនៃការពេញចិត្តក្នុងកាម ភវាសវៈ រមែងកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកត្រេកអរដោយសេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងភពថា យើងនឹងបានសម្បត្តិ ដូច្នេះ ក្នុងសុគតិភពសូម្បីដទៃ ទិដ្ឋាសវៈរមែងកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកប្រកាន់មាំថា ជាសត្វ ឬថា របស់សត្វ ការមិនដឹងដែលកើតព្រមជាមួយនឹងអាសវៈទាំងអស់នោះឯង ឈ្មោះថា អវិជ្ជាសវៈ អាសវៈ ៤ រមែងកើតឡើងដូចពោលមកនេះ ។ សូម្បីកិលេសទាំងឡាយផ្សេងទៀត ដែលសម្បយុត្តនឹងអាសវៈទាំងនោះ ការក្តៅក្រហាយអន្ទះអន្ទែងដែលធ្វើការចង្អៀត-ចង្អល់ ឬវិបាកក្នុងភពតទៅរបស់កិលេសទាំងនោះ យ៉ាងណា ពិតណាស់កិលេសជាដើម សូម្បីទាំងនោះ លោកពោលថា គប្បីកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកមិនសង្រួមដូចគ្នា ។

បទថា **ឯវំស តេ** សេចក្តីថា ដោយឧបាយនេះ អាសវៈទាំងនោះឯង មិនមានដល់ភិក្ខុសង្រួមយ៉ាងនេះទេ អធិប្បាយថា មិនមែនមានដោយប្រការដទៃ ។

ក្នុងបទជាដើមថា **បដិសង្ខា យោនិសោ សោតិន្ទ្រិយ សំវរសំវុតោ** ក៏ន័យ (ដូចគ្នា) នេះ ។ សេចក្តីថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ អាសវា សំវរា បហាតព្វា**

សេចក្ដីថា អាសវៈទាំងនោះព្រោះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារទាំង ៦ ក្នុងទ្វារនីមួយ ៗ មានអាសវៈ ៤ ទើបរួមជាអាសវៈ ២៤ តថាគតពោលថា ព្រះយោគាវចរគួរលះបង់ចេញដោយសំវរៈ ។ ក៏ក្នុងទីនេះ សតិសំវរៈនោះឯង គប្បីជ្រាបថា សំវរៈក្នុងគ្រប់ ៗ បទ នោះឯង ។

អាសវៈដែលលះបាន ព្រោះការពិចារណា

[១៤] ពាក្យដែលនឹងគប្បីពោល ក្នុងបទថា **បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ** ជាដើមទាំងនោះ លោកពោលទុកហើយក្នុងសីលកថា ក្នុងបករណ៍វិសេសឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គ នោះឯង ។

បទថា **យញ្ហិស្ស** អាសវៈដែលជាគ្រឿងចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត និងការក្ដៅក្រហាយឯណា (គប្បីកើតឡើង) ដល់ភិក្ខុ (អ្នកមិនពិចារណា ហើយសេព) បច្ច័យ ឬបណ្ដាចីវរ បិណ្ឌបាតជាដើមណាមួយ ។

បទថា **អបដិសេវតោ** សេចក្ដីថា អ្នកមិន (ពិចារណា) ដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញា ហើយសេពយ៉ាងនេះ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលហើយនោះឯង ក៏ក្នុងទីនេះគប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃកាមាសវៈរបស់ភិក្ខុអ្នកប្រាថ្នាចីវរជាដើមដែលខ្លួនមិនទាន់បាន ឬ អ្នកត្រេកអរក្នុងចីវរជាដើមដែលខ្លួនបានហើយតែម្យ៉ាង ។ គប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃភវាសវៈរបស់ភិក្ខុអ្នកត្រេកអរដោយការប្រាថ្នាក្នុងភពថា យើងនឹងបានសម្បត្តិដូច្នេះ ក្នុងសម្បត្តិភព គឺ សុគតិភពសូម្បីដទៃ គប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃទិដ្ឋាសវៈរបស់ភិក្ខុអ្នកតាំងចិត្តសម្គាល់ក្នុងខ្លួនថា

យើងនឹងបានដូច្នេះ ឬថា វត្ថុនេះ នឹងជារបស់យើង ដូច្នេះ ។ ក៏អវិជ្ជាសវៈ កើតព្រមជាមួយនឹងអាសវៈទាំងពួង គប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃអាសវៈទាំង ៤ ដូចពោលមកយ៉ាងនេះឯង ។ ចំណែកការក្តៅក្រហាយព្រោះវិបាក គប្បីជ្រាបដោយការកើតឡើងនៃវេទនាថ្មី ។ សេចក្តីថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ ភិក្ខវេ អាសវា បដិសេវនា បហាតព្វា** សេចក្តីថា អាសវៈទាំងនេះ មាន ១៦ យ៉ាង ព្រោះចែកអាសវៈក្នុងបច្ច័យនីមួយ ៗ (មានចីវរជាដើម) ក្នុងបច្ច័យនីមួយ ៗ មានអាសវៈ ៤ អាសវៈទាំងនេះ យើងពោលថា ព្រះយោគាវចរគប្បីលះបានដោយការពិចារណាហើយសេព ពោលគឺ ការសង្រួមដោយញាណនេះ ដូច្នេះឯង ។

អាសវដែលលះបានដោយការអត់ធន់

[១៥] ប្រការថា **បដិសង្ខា យោនិសោ ខមោ ហោតិ សីតស្ស** សេចក្តីថា ភិក្ខុពិចារណាដោយឧបាយត្រូវទំនងហើយ រមែងជាអ្នកអត់ធន់ចំពោះត្រជាក់ គឺ រមែងអត់ធន់ចំពោះត្រជាក់ និងការញ័រញាក់ ព្រោះភាពរងា សូម្បីត្រឹមតែបន្តិចបន្តួច ដូចបុរសមានសេចក្តីក្លាហាន លោកមិនព្រមលះបង់ចោលកម្មដ្ឋាន ។ម្យ៉ាងទៀត លោកត្រូវត្រជាក់ខ្លាំងក្លាពាល់ត្រូវ ក៏មិនញាប់ញ័ររមែងដាក់ចិត្តត្នោះកម្មដ្ឋាន ដូចព្រះលោមសនាគត្ថេរ ដូច្នោះ ។

បានឮថា ព្រះថេរៈនៅក្នុងរោង បំពេញព្យាយាមក្នុងគុហាបិយង្គុៈ ក្នុងចេតិយបព៌ត , ពិចារណាលោកន្តរនរក ដែលតាំងនៅក្នុងចន្លោះ (ទ្វីប) ក្នុងសម័យសន្សើមធ្លាក់ មិនព្រមលះបង់ចោលកម្មដ្ឋានឡើយ ឲ្យវេលាកន្លងទៅក្នុង

កណ្តាលវាល ។ សូម្បីក្នុងរដូវក្តៅជាដើម ក៏គប្បីជ្រាបការអធិប្បាយ ពង្រីក សេចក្តីយ៉ាងនេះ សេចក្តីពិត ភិក្ខុរមែងរម្ងាប់នូវភាពក្តៅ សូម្បីមានប្រមាណដ៏ក្រៃលែងបានតែម្យ៉ាង ភិក្ខុនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកអត់ធន់ចំពោះភាពក្តៅបាន ដូចព្រះថេរៈនោះឯង ។ បានឮថា ក្នុងវេលាក្រោយភត្តាហារក្នុងគិម្ហឧតុ ព្រះថេរៈអង្គុយនៅខាងក្រៅទីចង្ក្រម ។ កាលដាក់ចិត្តដល់កម្មដ្ឋាន ញើសក៏ហូរចេញពីឃ្លៀក ។ ពេលនោះ អន្តេវាសិកនិមន្តលោកថា លោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន និមន្តអង្គុយក្នុងទីនេះចុះ ឱកាសនេះត្រជាក់សប្បាយ ។ ព្រះថេរៈពោលថា យើងនឹងមិនអង្គុយក្នុងទីនោះ ព្រោះខ្លាចការក្តៅទេ អ្នកមានអាយុដូច្នេះ ហើយអង្គុយពិចារណាអវិចីមហានរក ។ ក៏ក្នុងទីនេះ សេចក្តីក្តៅអន្ទះអន្ទែង ព្រោះភ្លើងគប្បីជ្រាបថា **ឧណ្ហំ** ។ ក៏រឿងនោះ លោកពោលទុកដោយការក្តៅអន្ទះអន្ទែងដែលកើតឡើងពីព្រះអាទិត្យ ។ ក៏ភិក្ខុណា សូម្បីកាលមិនបានភត្ត ឬទឹកផឹកត្រឹមតែ ២-៣ ម៉ាត់ ហើយពិចារណាការកើតឡើងក្នុងបេត-វិស័យរបស់ខ្លួនក្នុងសង្សារវដ្ត ដែលមានទីបំផុតខាងដើមមិនមាន ហើយមិនញាប់ញ័រ មិនលះបង់ចោលកម្មដ្ឋាន នឹងត្រូវសម្ផស្សនៃរបោម មូស និងកំដៅថ្ងៃ សូម្បីមានប្រមាណក្រៃលែងពាល់ត្រូវ ក៏ពិចារណាការចូលដល់កំណើតសត្វតិរច្ឆាន មិនញាប់ញ័រ មិនលះបង់ចោលនូវកម្មដ្ឋានឡើយ ហើយសូម្បីនឹងត្រូវសម្ផស្សនៃសត្វតូច សត្វធំពាល់ត្រូវ ក៏ពិចារណាដល់អត្តភាពក្នុងកាលមុនដែលបម្រះនទៀលច្រើនវារៈ ក្នុងមាត់របស់រាជសីហ៍ និងខ្លាធំជាដើម ក្នុងសង្សារ-វដ្តដែលមានទីបំផុតខាងដើមមិនមាន ហើយមិនញាប់ញ័រ មិនលះបង់ចោលកម្មដ្ឋាន

ដូចព្រះបធានិយត្ថេរភិក្ខុនោះ គប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកអត់ធន់ ចំពោះការឃ្លាន ។ល។ សម្ផស្សនៃសត្វតូច សត្វធំជាដើម ។ បានឮថា ពស់ពិស ១ បានខាំព្រះថេរៈ ដែលកំពុងស្តាប់អរិយវង្សសូត្រ ក្នុងផ្ទះសម្រាប់បំពេញសេចក្តីព្យាយាម ឈ្មោះ កណ្ណិការ ក្នុងមហាវិហារឈ្មោះ ខណ្ឌវេលៈ ។ ព្រះថេរៈ សូម្បីដឹងហើយ មានចិត្តជ្រះថ្លា អង្គុយស្តាប់ធម៌តាមប្រក្រតី ។ កម្លាំងពិសបានកើនឡើង (តាម លំដាប់) ព្រះថេរៈ បានពិចារណាដល់សីល ចាប់ផ្តើមពីមណ្ឌលឧបសម្ប័ទ ហើយកើតបីតិឡើងថា យើងមានសីលបរិសុទ្ធ ។ ព្រមជាមួយនឹងការកើតឡើង នៃបីតិ ពិសបានហូរត្រឡប់ចូលទៅផែនដីវិញ ។ ព្រះថេរៈបានឯកគ្គតាចិត្តក្នុង ទីនោះឯង ចម្រើនវិបស្សនា ហើយសម្រេចព្រះអរហត្ត ។ ក៏ភិក្ខុណាស្តាប់ ពាក្យគ្រោតគ្រាត និងពាក្យដែលសហគតដោយអត្ថិមវត្ថុ ដែលមកអំពីទីឆ្ងាយ ព្រោះជាពាក្យគ្រោតគ្រាត ហើយពិចារណាដល់គុណរបស់ខន្តិ មិនញាប់ញ័រ ដោយអំណាចការជេរប្រទេច ដូចព្រះទីឃភាណកអភយត្ថេរ ភិក្ខុនោះ បណ្ឌិត គប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកអត់ធន់ចំពោះពាក្យសំដីគ្រោតគ្រាត ដែលមកពីឆ្ងាយបាន ។ បានឮថា ព្រះថេរៈពោលអំពីមហាអរិយវង្សប្បដិបទា ដើម្បីភាពជាអ្នកត្រេកអរ ក្នុងសេចក្តីសន្តោសដោយបច្ច័យ ។ អ្នកស្រុកទាំងអស់ ម្នាក់ ៗ នាំគ្នាមក ។ មហាសក្ការៈ ទើបបានកើតមានដល់ព្រះថេរៈ ។ ព្រះថេរៈរូបខ្លះ អត់ទ្រាំក្នុង សក្ការៈនោះមិនបាន ទើបជេរដោយន័យជាដើមថា ព្រះទីឃភាណកៈ បង្កការ ជ្រួលច្របល់ឡើងរហូតរាត្រី ដោយពោលថា យើងនឹងសម្តែងអរិយវង្ស ។ ក៏ព្រះថេរទាំង ២ រូប (វេលាធ្វើដំណើរ) ត្រឡប់ទៅកាន់វិហាររៀង ៗ ខ្លួន

ហើយបានដើរផ្លូវរួមគ្នា ទៅអស់ផ្លូវប្រមាណ ១ គាវុត ។ ព្រះថេរៈនោះ ក៏បានជេរព្រះទីឃភាណកថេរៈ សូម្បីរាល់ ៗ គាវុត ។ បន្ទាប់មក ព្រះទីឃភាណកត្ថេរ ឈរនៅក្នុងកន្លែងត្រង់ផ្លូវនៃវិហារទាំងពីរបែកគ្នា ថ្វាយបង្គំព្រះថេរៈនោះ ហើយពោលថា លោកដ៏ចម្រើន នេះជាផ្លូវរបស់លោក ដូច្នេះ ។ ព្រះថេរៈដើរចេញទៅធ្វើដូចមិនបានឮ ។ ចំណែកព្រះទីឃភាណកៈទៅដល់វិហារ លាងជើងហើយអង្គុយចុះ ។ អន្តេវាសិក ទើបបានពោលឡើងថា លោកដ៏ចម្រើនកើតអ្វី ? ហេតុអ្វីលោក ទើបមិនពោលអ្វី ៗ ជាមួយនឹងព្រះថេរៈនោះ ដែលជេរបរិភាសលោកគ្រប់ ៗ គាវុត ។ ព្រះថេរៈឆ្លើយថា អាវុសោ សេចក្តីអត់ធន់ជានាទីរបស់យើង ការមិនអត់ធន់ មិនជានាទីរបស់យើងទេ យើងនេះមិន (ធ្លាប់) ឃើញការក្លាំងក្លាត់អំពីកម្មដ្ឋាន (របស់យើង) សូម្បីក្នុងការលើកជើងម្ខាង ។ ក្នុងទីនេះគួរជ្រាបថា ពាក្យបន្តិចបន្តួចនោះឯង ឈ្មោះថា ត្រូវត្រង់តាមគន្លងធម៌ ។

វេទនាផ្លូវកាយឈ្មោះថា ជាទុក្ខ ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យដល់ទុក្ខ ឈ្មោះថា ក្រាស់ ព្រោះអត្ថថា កកកុញ ឈ្មោះថា រឹង ព្រោះអត្ថថា គ្រោតគ្រាត ឈ្មោះថា ខ្លាំងក្លា ព្រោះអត្ថថា មុតស្រួច ឈ្មោះថា មិនគួរត្រេកអរ ព្រោះវៀរចាកសេចក្តីត្រេកអរ ឈ្មោះថា មិនគួរពេញចិត្ត ព្រោះអត្ថថា មិនជាទីចម្រើនចិត្ត ឈ្មោះថា គ្រឿងផ្តាច់ជីវិតបាន ភិក្ខុណាអត់ធន់ចំពោះវេទនានោះបាន គឺ មិនញាប់ញ័រ បានដល់ តាំងនៅតាមប្រក្រតី ដូចព្រះបធានិយត្ថេរអ្នកនៅក្នុងចិត្តលតាបព៌ត ភិក្ខុនេះគប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកមានប្រក្រតីអត់ធន់ចំពោះវត្ថុផ្សេង ៗ ដែលកើតឡើង ។ល។

បានឮថា កាលព្រះថេរៈឈរបំពេញព្យាយាមនៅរហូតអស់រាត្រី ខ្យល់ក្នុងពោះក៏កើតឡើង ។ លោកមិនអាចនឹងរម្ងាប់ (អត់សង្កត់) ខ្យល់នោះបាន ទើបរមួលទៅមក ។ ព្រះថេរៈ សមាទានដើរបិណ្ឌបាតជាវត្តមួយរូប ឈរនៅខាងទីចង្ក្រម ទើបពោលនឹងលោកថា អាវុសោ ធម្មតាបព្វជិតជាអ្នកមានប្រក្រតីអត់ធន់ ដូច្នេះ ។ ព្រះថេរៈនោះទទួលថា ល្អណាស់ លោកដ៏ចម្រើន ដូច្នេះហើយបានដេក (ស្ងៀម) មិនកម្រើក ខ្យល់បានរត់ចាក់សៀតបេះដូងរហូតដល់ផ្ចិត ។ ព្រះថេរៈគ្របសង្កត់នូវវេទនា ចម្រើនវិបស្សនាត្រឹមតែរយៈដ៏ខ្លី ក៏បានជាព្រះ-អនាគាមី ហើយបរិនិព្វាន ដូច្នេះឯង ។

បទថា **យញ្ហិស្ស** សេចក្តីថា (អាសវៈទាំងឡាយរមែងកើត) ដល់ភិក្ខុនោះ អ្នកអត់ធន់ចំពោះត្រជាក់ជាដើមយ៉ាងណាមួយមិនបាន ។

បទថា **អនធិវាសយតោ** សេចក្តីថា អ្នកអត់ធន់មិនបាន គឺ ធន់មិនបាន ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។ ក៏ក្នុងរឿងនេះ គប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃអាសវៈយ៉ាងនេះ ។ កាមាសវៈ រមែងកើតឡើងដល់ភិក្ខុត្រូវភាពត្រជាក់ពាល់ត្រូវ ប្រាថ្នាភាពកក់ក្តៅ ។ នៅក្នុងបទទាំងពួងក៏ន័យនេះ ។ អធិប្បាយថា ភវាសវៈ រមែងមានដល់ភិក្ខុអ្នកប្រាថ្នាភពថា សភាពត្រជាក់ ឬសភាពក្តៅរបស់យើងក្នុងសម្បត្តិភព រមែងមិនមានដូច្នេះ សេចក្តីប្រកាន់មាំថា ត្រជាក់-ក្តៅ រមែងមានដល់យើង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋាសវៈ អាសវៈដែលសម្បយុត្តដោយអាសវៈទាំងពួង ឈ្មោះថា អវិជ្ជាសវៈ ។ បទថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ ។បេ។ អធិវាសនា បហាតព្វា** សេចក្តីថា អាសវៈទាំងនេះ មានច្រើន

ណាស់ ព្រោះធម៌មួយ ៗ មានអាសវៈប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃធម៌ មានត្រជាក់ជាដើម អាសវៈនីមួយ ៗ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា គួរលះបង់ដោយការអត់ធន់ ពោលគឺ **ខន្តិសំវរៈ** ។ ក៏ក្នុងទីនេះ ព្រោះខន្តិនេះ រមែងអត់ធន់ចំពោះធម៌មានត្រជាក់ជាដើមបាន គឺ លើកឲ្យនៅលើខ្លួន បានដល់ មិនមែនថា នឹងអត់ធន់មិនបានហើយលះបង់ចោលនោះទេ ដូច្នោះ ខន្តិនេះគប្បីជ្រាបថាជា **អធិវាសនា** ។

អាសវៈដែលលះបានព្រោះការវៀរ

[១៦] ប្រការថា **បដិសង្ខា យោនិសោ ចណ្ឌំ ហត្ថិំ បរិវជ្ជេតិ** សេចក្តីថា ភិក្ខុមិនគប្បីឈរនៅទីជិតដំរីកាចឃោរឃៅ ដោយគិតថា យើងជាសមណៈដូច្នេះ ព្រោះថា ទាំងសេចក្តីស្លាប់ ទាំងសេចក្តីទុក្ខស្មើតែស្លាប់ ដោយមានដំរីនោះជាហេតុ គប្បីមានបាន ។ ភិក្ខុពិចារណាដោយឧបាយ គឺ ដោយត្រូវទំនងយ៉ាងនេះហើយ រមែងវៀរ គឺ គេចចេញពីដំរីកាច ។ ក្នុងបទទាំងពួងក៏ន័យនេះ ។

បទថា **ចណ្ឌំ** គឺ ដំរីដែលកាច អធិប្បាយថា អាក្រក់បំផុត ។

បទថា **ខាណុំ** បានដល់ ដង្គត់ឈើ មានដង្គត់ដើមគគីរជាដើម ។

បទថា **កណ្ដកដ្ឋានំ** សេចក្តីថា ស្ថានទីដែលមានបន្លា អធិប្បាយថា ឱកាសដែលមានបន្លាដោយច្រើន ។

បទថា **សោព្ភំ** បានដល់ កន្លែងដែលមានប្រាំងចោតទូទៅទាំងអស់ (អណ្តូង) ។

បទថា **បបាតំ** បានដល់ ស្ថានទីដែលមានច្រាំងចោតតែម្ខាង (ជ្រោះ) ។

បទថា **ចន្ទនិកំ** បានដល់ ស្ថានទីជាកន្លែងចោលរបស់ស្មោកគ្រោក មានទឹកស្អុយជាដើម (រណ្តៅទឹកសំអុយ) ។

បទថា **ឱឡិគល្លំ** បានដល់ ប្រឡាយទឹកសំអុយ ។ ស្ថានទីនោះជាកន្លែងដែលដេរដាសដោយវត្ថុមិនស្អាត សូម្បីមានប្រមាណត្រឹមក្បាលជង្គង់ ។ ឯស្ថានទីទាំងនោះ សូម្បីទាំង ២ ជាស្ថានទីអាក្រក់ថោកទាប ហាក់ដូចជាមានអមនុស្សជួបប្រទះ ស្ថានទីទាំងនោះគួរវៀរចេញ ។ ឯអាសនៈដែលមិនសមគួរ ឈ្មោះថា **អនាសន** ។

ក្នុងបទថា **អនាសនេ** នេះ ដោយសេចក្តីអាសនៈនោះ គប្បីជ្រាបថា បានដល់ អាសនៈដែលលាក់ទុកនៅក្នុងទីកំបាំង មានទព្វសម្ភារៈដែលមិនពិតប្រាកដ ។ ក៏ទីដែលមិនគួរត្រាច់ទៅអគោចរ សូម្បីក្នុងបទថា **អគោចរេ** នេះ ។ ទីអគោចរនោះ មាន ៥ យ៉ាង ដោយចែកជាប្រភេទ មានស្រីពេស្យាជាដើម ។

បទថា **បាបកេ មិត្តេ** បានដល់ **មិត្តបដិរូប** (មិត្តបួម) ឬមិត្តដែលអាក្រក់ គឺ អ្នកទ្រុស្តសីល ។

បទថា **ភជន្តំ** ប្រែថា សេពគប់ ។

បទថា **វិញ្ញូសព្រហ្មចារី** សេចក្តីថា មិត្តសព្រហ្មចារីទាំងឡាយអ្នកជាបណ្ឌិត គឺ អ្នកសម្បូរដោយការចេះដឹង ។ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ។ ព្រោះថា ភិក្ខុនោះ រមែងប្រព្រឹត្តធម៌ដ៏ស្មើដូចព្រហ្ម នេះដោយគិតថា យើងនឹងជាអ្នកមានកម្មជាមួយគ្នា ហើយរៀនឧទ្ទេសជាមួយគ្នា ហើយមានភាព

ជាអ្នកមានសិក្ខាស្មើគ្នា ដូច្នេះ ភិក្ខុទាំងនោះលោកទើបហៅថា **សព្រហ្មចារី** ។

បទថា **បាបកេសុ ឋានេសុ** សេចក្ដីថា ក្នុងស្ថានទីទាំងឡាយដ៏លាមក ។

បទថា **ឱកប្បេយ្យុំ** សេចក្ដីថា គប្បីជឿបាន គឺ គប្បីបង្អោនចិត្តជឿបានថា លោកដ៏មានអាយុនេះ បានធ្វើ ឬនឹងធ្វើពិតប្រាកដ ដូច្នេះ ។

បទថា **យញ្ហិស្ស** សេចក្ដីថា កាលភិក្ខុនោះមិនវៀរបណ្ដាអន្តរាយមានដំរីជាដើម យ៉ាងណាមួយ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលនោះឯង ។ ក៏ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបការកើតឡើងនៃអាសវៈយ៉ាងនេះ ។ កាមាសវៈរមែងកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកជួបប្រទះទុក្ខ មានដំរីជាហេតុ ហើយប្រាថ្នានូវសេចក្ដីសុខ ។ ភវាសវៈ រមែងកើតមានដល់ភិក្ខុអ្នកប្រាថ្នាភពថា ទុក្ខដូច្នេះរបស់យើង មិនមានក្នុងសម្បត្តិភព គឺ ក្នុងសុគតិភព ។ ការប្រកាន់មាំថា ដំរីនឹងជាន់យើង សេះនឹងជាន់យើង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា **ទិដ្ឋាសវៈ** ។ អាសវៈដែលសម្បយុត្តជាមួយអកុសលធម៌គ្រប់យ៉ាង ឈ្មោះថា **អវិជ្ជាសវៈ** ។

ប្រការថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ ។បេ។ បរិវជ្ជនា បហាតព្វា** សេចក្ដីថា អាសវៈមានច្រើនយ៉ាង ព្រោះបំបែកអាសវៈទាំងនេះចេញជាម្យ៉ាង ៗ ៤ គប្បីជ្រាបថា ដោយអំណាចអន្តរាយមានដំរីជាដើមតែម្យ៉ាង ៗ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា ព្រះយោគាវចរគប្បីលះបង់ដោយការវៀរ ពោលគឺ សីលសំវរនេះ ។

អាសវដែលលះបាន ព្រោះការបន្ទោបង់

[១៧] សេចក្តីថា *បដិសង្ខា យោនិសោ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតិ* សេចក្តីថា ព្រះយោគាវចរពិចារណាឃើញទោសក្នុងកាមវិតក្ក ដោយឧបាយនៃប្រាជ្ញា ដោយន័យជាដើមថា វិតក្កនេះជាអកុសល សូម្បីព្រោះហេតុនេះ វិតក្កនេះមានទោស សូម្បីព្រោះហេតុនេះហើយ វិតក្កនេះឯង រមែងប្រព្រឹត្តទៅ សូម្បីដើម្បីការបៀតបៀនខ្លួនឯង ដូច្នេះ ហើយបញ្ឈប់មិនបាននូវកាមវិតក្ក ដែលកើតឡើង បានដល់ កើតឡើងក្នុងអារម្មណ៍នោះ ៗ អធិប្បាយថា លើកចិត្តឡើងហើយ ឲ្យកាមវិតក្កឈប់មិនបាន ឬមិនឲ្យកាមវិតក្កឈប់នៅខាងក្នុងបាន ។

សួរថា ភិក្ខុកាលបញ្ឈប់មិនបាន នឹងធ្វើដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា រមែងលះបង់ចោលវិតក្កនោះចេញ ។

សួរថា ភិក្ខុនឹងលះបង់ចោលវិតក្ក ដូចមនុស្សយកជាលកើបសម្រាមចោលឬ ?

ឆ្លើយថា មិនមែនទេ ។

ម្យ៉ាងទៀត ភិក្ខុរមែងបន្ទោបង់ គឺ ដក បានដល់ ចាក់ សេចក្តីថា នាំចេញទៅនូវកាមវិតក្កនោះ ។

សួរថា ចាក់ ដូចគ្នានឹងបុគ្គលយកជន្ទញចាក់គោដែលមានកម្លាំងឬ ?

ឆ្លើយថា មិនមែនដូច្នោះទេ ។ តាមពិត នឹងធ្វើកាមវិតក្កនោះឲ្យវិនាសទៅ គឺ ធ្វើកាមវិតក្កនោះឲ្យប្រាសចេញទៅ បានដល់ ធ្វើកាមវិតក្កនោះ (ឲ្យជា) ក្នុងទីនោះមិនសល់ សូម្បីក្នុងខាងក្នុងរបស់ភិក្ខុនោះ ដោយទីបំផុត សូម្បីត្រឹមតែក្នុងភវង្គចិត្ត (ក៏មិនមាន) ។

សួរថា ភិក្ខុនឹងធ្វើវិតក្កនោះ ឲ្យជា យ៉ាងនោះបានដូចម្ដេច ?

ឆ្លើយថា រមែងញុំាងកាមវិតក្កនោះឲ្យដល់ការមិនមាន គឺ រមែងឲ្យដល់ការមិនមានបន្តិចម្ដង ៗ មានអធិប្បាយថា រមែងធ្វើដោយប្រការដែលវិតក្កជាការដែលលោកសង្កត់សង្កិនទុកបានយ៉ាងល្អ ដោយវិក្ខម្ភនប្បហាន ។ ក្នុងព្យាបាទវិតក្ក និងវិហិង្សាវិតក្ក ក៏មានន័យដូចគ្នា ។

ឯក្នុងវិភង្គ លោកពោលទុកថា ក្នុងបទថា **កាមវិតក្កោ** នេះ វិតក្កដែលបដិសំយុត្តដោយកាម គឺ សេចក្ដីត្រិះរិះខុសឈ្មោះថា កាមវិតក្ក ក្នុងទីដទៃ ៗ ក៏ន័យនេះ ។

បទថា **ឧប្បន្នុប្បន្នេ** សេចក្ដីថា កើតហើយ គឺ ឧប្បត្តិហើយ អធិប្បាយថា ត្រឹមតែកើតឡើងហើយប៉ុណ្ណោះ ។ម្យ៉ាងទៀត ភិក្ខុបន្ទោបង់អកុសល-វិតក្កទាំងឡាយ ដែលកើតឡើងមួយដងបានហើយ ក្នុងវារៈទី ២ សូម្បីលោកនឹងមិនបានសម្លឹងពិនិត្យ លោកក៏រមែងបន្ទោបង់អកុសលវិតក្កទាំងឡាយ ដែលកើតឡើងហើយ សូម្បីទាំង ៧ ដងបាន ។

បទថា **បាបកេ អកុសលេ** សេចក្ដីថា ដែលឈ្មោះថា អាក្រក់ ព្រោះអត្ថថា លាមក ដែលឈ្មោះថា អកុសល ព្រោះភាពជាកម្មដែលធ្វើដោយការមិនឆ្លាត មិនឈ្លាស ។

បទថា **ធម្មេ** បានដល់ កាមវិតក្កជាដើម ទាំងនោះឯង ម្យ៉ាងទៀត បានដល់ មហាវិតក្ក ៩ យ៉ាង សូម្បីទាំងអស់ ។ បណ្ដាមហាវិតក្ក ៩ យ៉ាងនោះ ៣ យ៉ាង ពោលទុកហើយ ។ វិតក្កដ៏សេស ៦ ទៀតទាំងនេះ បានដល់ វិតក្កដល់

ញាតិ វិតក្កដល់ជនបទ វិតក្កដល់ទេវតា វិតក្កដែលប្រកបដោយភាពជាអ្នកអាណិតស្រឡាញ់ចំពោះអ្នកដទៃ វិតក្កដែលបដិសំយុត្តដោយលាភសក្ការៈ និងកិត្តិយស និងវិតក្កដែលបដិសំយុត្តដោយវត្ថុដទៃ ។

បទថា **យញ្ហិស្ស** សេចក្តីថា អាសវៈ និងសេចក្តីក្តៅក្រហាយព្រោះការចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត គប្បីកើតឡើងដល់ភិក្ខុអ្នកបន្ទោបង់មិនបាននូវវិតក្កណាមួយក្នុងបណ្តាវិតក្កទាំងនោះ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលហើយនោះឯង ។

ក៏ក្នុងទីនេះ កាមាសវៈនោះឯង គឺ កាមវិតក្ក អាសវៈដែលផ្សេងអំពីកាមវិតក្កនោះ ឈ្មោះថា ភវាសវៈ ។ អាសវៈដែលសម្បយុត្តដោយភវាសវៈនោះឯង ឈ្មោះថា ទិដ្ឋាសវៈ ។ ការមិនដឹងក្នុងវិតក្កទាំងអស់ឈ្មោះថា អវិជ្ជា-សវៈ ។ គប្បីជ្រាប ការកើតឡើងនៃអាសវៈទាំងនេះ ដោយប្រការដូចពណ៌នាមកនេះ ។

ប្រការថា **ឥមេ វុច្ចតិ ។បេ។ វិនោទនា បហាតព្វា** សេចក្តីថា អាសវៈមានប្រការដូចពោលហើយ ដោយអំណាចកាមវិតក្កជាដើមនេះ គប្បីជ្រាបថាព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ថា ភិក្ខុនឹងគប្បីលះបានដោយការបន្ទោបង់ពោលគឺ វីរិយសំវរៈ ដែលសហគតដោយការពិចារណាទោសក្នុងវិតក្កនោះ ៗ នេះ ។

អាសវៈដែលលះបាន ព្រោះការចម្រើន

[១៨] ប្រការថា **បដិសង្ខា យោនិសោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ** សេចក្តីថា

ភិក្ខុពិចារណាឃើញទោសនៃការមិនអប់រំ និងអានិសង្សនៃការអប់រំ ដោយឧបាយ គឺ ដោយត្រូវទំនងហើយ គួរចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ។ ក្នុងបទទាំងពួងក៏ន័យនេះ ។ ឯក្នុងអធិការនៃពោជ្ឈង្គៈនេះ ពោជ្ឈង្គៈដែលជាលោកុត្តរៈប៉ុណ្ណោះ ដែលកើតឡើង ព្រោះបានសម្រេចមគ្គ ៣ ខាងដើម ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សំដៅយកហើយក្នុងទីនេះ សូម្បីដោយពិត ដល់យ៉ាងនោះ ដើម្បីជាក់ច្បាស់ក្នុងពោជ្ឈង្គៈទាំងឡាយរបស់ពួកភិក្ខុអ្នកធ្វើការព្យាយាមជាគ្រាដំបូង ខ្ញុំម្ចាស់នឹងពណ៌នាដោយន័យនៃពោជ្ឈង្គៈទាំងពីរប្រការ ទាំងចំណែកលោកិយ និងទាំងចំណែកលោកុត្តរ ។ តែក្នុងទីនេះ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងលះបង់ន័យដែលជាលោកិយចោល ហើយកាន់យកចំពោះន័យ ចំណែកលោកុត្តរប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងអធិការនៃពោជ្ឈង្គៈនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាប វិនិច្ឆ័យបទខាងដើមទាំង ៧ ដែលលោកពោលទុកដោយន័យជាដើមថា **សតិសម្ពោជ្ឈំ** សិន ដោយន័យ ដោយលក្ខណៈជាដើម ដោយលំដាប់ និងដោយមិនលើសមិនខ្វះ គឺ ការស្មើគ្នា ។ ក្នុងពោជ្ឈង្គ ៧ នោះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈមុន ។ ដែលឈ្មោះថា **សតិ** ព្រោះអត្ថថាជាគ្រឿងរឭក ។ ក៏សតិនេះនោះ មានការប្រាកដជាលក្ខណៈ ឬមានការបង្ហាញជាលក្ខណៈ ។ សមពិតដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកថា មហាបពិត្រ នាយឃ្លាំងរបស់ព្រះរាជា រមែងក្រាបទូលដល់សម្បត្តិរបស់ព្រះរាជាថា បពិត្រមហារាជ ប្រាក់មានប៉ុណ្ណេះ មាសមានប៉ុណ្ណេះ សម្បត្តិទ្រព្យមានប៉ុណ្ណេះ ដូច្នេះយ៉ាងណា មហាបពិត្រ សតិក៏ដូច្នោះដូចគ្នាដែរ កាលកើតឡើង រមែងបង្ហាញធម៌ទាំងឡាយដែលជាកុសល អកុសល , មានទោស មិនមានទោស ថោកទាប

ប្រណីត ខ្មៅ ស និងមានចំណែកជាបដិបក្ខនឹងគ្នា ។ សេចក្ដីពិស្ដារថា សតិប្បដ្ឋានមាន ៤ យ៉ាង ។ សតិនោះ មានការបង្ហាញឲ្យឃើញជាកិច្ច ។ ឯលក្ខណៈរបស់សតិនោះ ព្រះថេរៈពោលទុកដោយអំណាចកិច្ចសុទ្ធ ។ ម្យ៉ាងទៀត មានការមិនវង្វេងជាកិច្ច មានការបែរមុខឆ្ពោះអារម្មណ៍ជាគ្រឿងប្រាកដ ។ អង្គនៃធម៌ជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង គឺ សតិ ឈ្មោះថា **សតិពោជ្ឈង្គ** ។

បទថា **ពោជ្ឈង្គោ** នោះ មានវិគ្រោះថា អង្គនៃការត្រាស់ដឹង ឬធម៌ជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ។ លោកពោលអធិប្បាយយ៉ាងណា ? (លោកពោលអធិប្បាយទុកថា) ធម្មសាមគ្គីនេះ គឺ សតិ ធម្មវិចយៈ វីរិយៈ បីតិ បស្សទ្ធិ សមាធិ ឧបេក្ខា ដែលជាបដិបក្ខចំពោះឧបទ្ទវៈយ៉ាងច្រើន មានការរួញរា ការរាយមាយ ការខ្ជិលច្រអូស ការប្រមូលមក កាមសុខល្លិកា-នុយោគ អត្តកិលមថានុយោគ ការប្រកាន់មាំថា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ និងសស្សតទិដ្ឋិ ដែលកើតឡើងក្នុងខណៈនៃមគ្គ ទាំងចំណែកលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ដែលជាហេតុត្រាស់ដឹងនៃព្រះអរិយសាវក លោកហៅថា **ពោធិ** ព្រោះធ្វើអធិប្បាយដូចដែលពោលមកនេះ ។

បទថា **ពុជ្ឈតិ** សេចក្ដីថា រមែងភ្ញាក់ពីការលក់ដោយអំណាចកិលេសដែលដេកត្រាំ អធិប្បាយថា រមែងធ្វើឲ្យចាក់ធ្លុះអរិយសច្ចទាំង ៤ ឬធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវព្រះនិព្វាននោះឯង ។ ដូចដែលព្រះអង្គត្រាស់ទុកថា ចម្រើនពោជ្ឈង្គ ៧ ហើយ រមែងត្រាស់ដឹងចំពោះនូវបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងដ៏កំពូល ។ ដែលឈ្មោះថា ពោជ្ឈង្គ ព្រោះជាអង្គរបស់បញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ពោលគឺ ធម្មសាមគ្គីនោះ

ឯង ប្រៀបដូចអង្គឈាន និងអង្គមគ្គជាដើម ដូច្នោះ ។

អរិយសាវកឯណា រមែងត្រាស់ដឹងដោយធម្មសាមគ្គីនេះ មានប្រការដូចពោលហើយ ព្រោះធ្វើអធិប្បាយដូចពោលមកនេះ អរិយសាវកនោះ លោកទើបហៅថា **ពោធិ** (អ្នកត្រាស់ដឹង) ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** សូម្បីព្រោះជាអង្គប្រកបរបស់ព្រះអរិយសាវកអ្នកត្រាស់ដឹងនោះ ដូចជា អង្គប្រកបនៃសេនា និងអង្គប្រកបនៃរថ ដូច្នោះ ។ ដោយហេតុនោះ ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យទាំងឡាយទើបពោលថា ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា ពោជ្ឈង្គ ព្រោះជាអង្គប្រកបរបស់បុគ្គលអ្នកត្រាស់ដឹង ។ ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបសេចក្តីតាមន័យនៃបដិសម្ភិទាមគ្គជាដើមថា ៖

សួរថា ក្នុងបទ **ពោជ្ឈង្គា** នេះ ដែលឈ្មោះថា ពោជ្ឈង្គៈ ព្រោះអត្ថដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ព្រោះអត្ថថា រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីការត្រាស់ដឹង ។

ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ព្រោះអត្ថថា រមែងត្រាស់ដឹង ។

ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ព្រោះអត្ថថា រមែងត្រាស់ដឹងតាម ។

ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ព្រោះអត្ថថា ត្រាស់ដឹងដោយចំពោះ ។

ដែលឈ្មោះថា **ពោជ្ឈង្គ** ព្រោះអត្ថថា ដឹងព្រម ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ដោយអត្ថ និងដោយលក្ខណៈជាដើមរបស់ពោជ្ឈង្គៈប្រការដំបូង ១ សិន យ៉ាងនេះថា ពោជ្ឈង្គៈដ៏ប្រសើរ គឺ ប្រពៃ ឈ្មោះថា

សម្ពោជ្ឈង្គ បើដូច្នោះ សម្ពោជ្ឈង្គៈ គឺ សតិ ឈ្មោះថា **សតិសម្ពោជ្ឈង្គ** ។

ក៏គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ ក្នុងពោជ្ឈង្គៈប្រការទី ២ ជាដើមដូចតទៅនេះ ៖

ដែលឈ្មោះថា **ធម្មវិចយ** ព្រោះអត្ថថា ស្រាវជ្រាវរាវរកសច្ចធម៌ទាំង ៤ ប្រការ ធម្មវិចយៈនោះ មានការពិចារណាជាលក្ខណៈ មានការបំភ្លឺជាកិច្ច មានការមិនវង្វេងជាគ្រឿងប្រាកដ ។

ដែលឈ្មោះថា **វិរិយ** ព្រោះភាពជាសភាវៈដែលក្លៀវក្លា និងព្រោះធ្វើឲ្យធម៌ប្រព្រឹត្តទៅដោយត្រូវវិធី ។ វិរិយៈនោះ មានការផ្គងចិត្តជាលក្ខណៈ មានការឧបត្ថម្ភចិត្តជាកិច្ច មានការមិនរួញរាចិត្តជាគ្រឿងប្រាកដ ។

ដែលឈ្មោះថា **បីតិ** ព្រោះអត្ថថា ឆ្អែត ។ បីតិនោះ មានការផ្សាយទៅជាលក្ខណៈ ឬមានការត្រេកអរជាលក្ខណៈ មានការឆ្អែតកាយ និងចិត្តជាកិច្ច មានការរីកឡើងនៃកាយ និងចិត្តនោះ ជាគ្រឿងប្រាកដ ។

ដែលឈ្មោះថា **បស្សទ្ធិ** ព្រោះស្ងប់ការក្រវល់ក្រវាយកាយ និងចិត្ត ។ បស្សទ្ធិ មានការចូលទៅស្ងប់ជាលក្ខណៈ មានការកម្ចាត់ភាពក្រវល់ក្រវាយនៃកាយ និងចិត្ត ជាកិច្ច មានការស្ងប់ត្រជាក់ ដែលកើតពីការមិនសោប់សោលនៃកាយ និងចិត្តជាគ្រឿងប្រាកដ ។

ដែលឈ្មោះថា **សមាធិ** ព្រោះតាំងមាំ ។ សមាធិនោះ មានការមិនរាយមាយជាលក្ខណៈ ឬមានការមិនផ្សាយទៅក្នុងអារម្មណ៍ជាលក្ខណៈ មានការប្រមូលមកនូវចិត្ត និងចេតសិក ជាកិច្ច មានការតាំងមាំនៃចិត្តជាគ្រឿងប្រាកដ ។

ដែលឈ្មោះថា **ឧបេក្ខា** ព្រោះព្រងើយ ។ ឧបេក្ខានោះ មានការពិចារណា ជាលក្ខណៈ ឬមានការប្រព្រឹត្តទៅដោយស្មើ ជាលក្ខណៈ មានការហាមភាព អន់ថយ និងក្រៃលែងនៃចិត្តជាកិច្ច ឬមានការមិនលំអៀងជាកិច្ច មានការដាក់ខ្លួនជាកណ្តាលជាគ្រឿងប្រាកដ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យសូម្បីក្នុងបទដ៏សេស ទាំងដោយអត្ថ និងដោយលក្ខណៈជាដើម យ៉ាងនេះឯង ។

ក្នុងពាក្យថា **កមតោ** នេះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

សតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកមុន ព្រោះសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈនោះ ជាឧបការៈដល់ពោជ្ឈង្គៈដ៏សេសទាំងអស់ ព្រោះបាលីថា ភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតសម្តែងសតិនោះឯងថា មានប្រយោជន៍ដល់ធម៌ទាំងពួងដូច្នេះ ។ ខាងមុខពីនោះ ប្រយោជន៍ក្នុងការសម្តែងពោជ្ឈង្គៈដ៏សេសទុកមុនទុកក្រោយ បានសម្តែងទុកហើយក្នុងសុត្តៈនោះឯង ដោយន័យជាដើមថា អ្នកមានសតិនៅយ៉ាងនោះ ពិចារណាធម៌នោះដោយបញ្ញា ដូច្នេះ ។ ក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យ សូម្បីដោយលំដាប់ដូចពោលមកនេះ ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងបទថា **អនូនាធិកតោ** ដូចតទៅនេះ ៖

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ពោជ្ឈង្គៈទុកត្រឹមតែ ៧ ប្រការប៉ុណ្ណោះ មិនលើសមិនខ្វះពីនោះ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះជាបដិបក្ខចំពោះការរួញរា និងសេចក្តីរាយមាយ និងព្រោះជាប្រយោជន៍ដល់ពោជ្ឈង្គៈគ្រប់ប្រការ ។ អធិប្បាយថា ក្នុងអធិការនៃ

ពោជ្ឈង្គៈនេះ ពោជ្ឈង្គៈ ៣ ប្រការ ជាបដិបក្ខចំពោះការរួញរា សមដូចព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាធម្មជាតិរួញរា ក្នុងសម័យនោះ ជាពេលសមគួរដែលនឹងចម្រើនធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គៈ សមគួរនឹងចម្រើនវិរិយសម្ពោជ្ឈង្គៈ សមគួរនឹងចម្រើនបីតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដូច្នេះ ។

ពោជ្ឈង្គៈ ៣ ប្រការជាបដិបក្ខចំពោះការរាយមាយ ដូចយ៉ាងដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា ៖

ក្នុងសម័យណា ចិត្តជាធម្មជាតិរាយមាយ ក្នុងសម័យនោះ ជាពេលសមគួរនឹងចម្រើនបស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គៈ សមគួរនឹងចម្រើនសមាធិសម្ពោជ្ឈង្គៈ សមគួរនឹងចម្រើនឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដូច្នេះ ក៏ក្នុងបណ្តាពោជ្ឈង្គៈទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ជាធម្មជាតិឯក ធ្វើឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ពោជ្ឈង្គៈគ្រប់ប្រការ ។ ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏តថាគតសម្តែងសតិនេះថា មានប្រយោជន៍ដល់ពោជ្ឈង្គៈគ្រប់ប្រការ ដូច្នេះ ។ បាលីថា **សព្វត្ថកំ** ដូច្នេះ ក៏មាន ។ បាលីទាំង ២ (នោះ) សេចក្តីក៏គឺថា ចាំបាច់ត្រូវប្រាថ្នាក្នុងពោជ្ឈង្គៈគ្រប់ប្រការដូចគ្នា ។ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពោជ្ឈង្គៈនេះ សូម្បីដោយបទមិនខ្វះមិនលើសយ៉ាងនេះថា ព្រះមានព្រះភាគសម្តែងពោជ្ឈង្គៈទុក ៧ ប្រការប៉ុណ្ណោះ មិនលើសមិនខ្វះ ព្រោះ ៣ ប្រការ ជាបដិបក្ខចំពោះការរួញរា , ៣ ប្រការ ជាបដិបក្ខចំពោះការរាយមាយ និងព្រោះសតិ ជាប្រយោជន៍ដល់ពោជ្ឈង្គៈគ្រប់ប្រការយ៉ាងនេះ ។

បណ្ឌិត កាលបើជ្រាបអត្ថពណ៌នារបស់បទទាំង ៧ ដែលពោលដោយន័យជាដើមថា **សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ** យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ គប្បីជ្រាបអត្ថពណ៌នាយ៉ាងនេះ ក្នុងប្រយោគជាដើមថា **ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតំ** ដូច្នេះ (តទៅ) ។

បទថា **ភាវេតិ** សេចក្តីថា រមែងឲ្យចម្រើន អធិប្បាយថា រមែងឲ្យកើតឡើង គឺ ឲ្យកើតឡើងក្នុងចិត្តសន្តានរបស់ខ្លួនរឿយ ៗ ។

បទថា **វិវេកនិស្សិតំ** គឺ អាស្រ័យវិវេក ។ សេចក្តីស្ងាត់ ឈ្មោះថា វិវេក ។ វិវេកនោះមាន ៥ យ៉ាងគឺ ៖

តទង្គវិវេក វិក្ខម្ភនវិវេក សមុច្ឆេទវិវេក បដិបស្សទ្ធិវិវេក និងនិស្សរណវិវេក ការដែលវិវេកនោះផ្សេង ៗ គ្នា គប្បីជ្រាបដោយន័យដែលលោកពោលទុកក្នុងពាក្យនេះថា **អរិយធម្មេ អវិនីតោ** ដូច្នេះ ។

សេចក្តីពិត **វិវេក** នេះ នុ៎ះឯង ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា វិន័យ ក្នុងបទថា **អរិយធម្មេ អវីនិតោ** នោះ ។ ក្នុងវិវេកទាំង ៥ យ៉ាងនេះ ដូចពោលមកនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីដូច្នេះថា ៖

ក្នុងបទថា **វិវេកនិស្សិតំ** សេចក្តីថា ចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ អាស្រ័យតទង្គវិវេក អាស្រ័យសមុច្ឆេទវិវេក អាស្រ័យនិស្សរណវិវេក ។ ពិតយ៉ាងនោះ ព្រះយោគាវចរ អ្នកតាមប្រកបការចម្រើនពោជ្ឈង្គៈនេះ ក្នុងខណៈនៃវិបស្សនា រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដែលអាស្រ័យតទង្គវិវេកដោយកិច្ច ដែលអាស្រ័យនិស្សរណវិវេកដោយអធ្យាស្រ័យ តែក្នុងកាលនៃមគ្គ រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈដែលអាស្រ័យសមុច្ឆេទវិវេកដោយកិច្ច និងអាស្រ័យនិស្សរណវិវេកដោយ

អារម្មណ៍ ។ អាចារ្យមួយពួកពោលថា អាស្រ័យវិវេកទាំង ៤ យ៉ាង ដូច្នេះខ្លះ ។ ព្រោះអាចារ្យទាំងនោះ មិនលើកពោជ្ឈង្គៈឡើងមកចំពោះក្នុងខណៈនៃវិបស្សនាដែលមានកម្លាំង និងក្នុងខណៈនៃមគ្គ និងផល តែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ តែសូម្បីក្នុងកសិណឈាន អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋាន និងក្នុងព្រហ្មវិហារឈាន ដែលជាបាទរបស់វិបស្សនា ក៏លើកឡើងមកដែរ ទាំងព្រះអដ្ឋកថាចារ្យទាំងឡាយ ក៏មិនបានជំទាស់ ។ ព្រោះដូច្នោះ តាមមតិរបស់អាចារ្យទាំងនោះគួរពោលថា ព្រះយោ-គាវចរ រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈដែលអាស្រ័យវិក្ខម្ភនវិវេក ដោយកិច្ចតែម្យ៉ាង ក្នុងខណៈដែលប្រព្រឹត្តទៅនៃឈានទាំងនោះ ។ ហើយលោកពោលថា ក្នុងខណៈនៃវិបស្សនា ព្រះយោគាវចរ រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈដែលអាស្រ័យនិស្សរណវិវេក ដោយអធ្យាស្រ័យ ដូច្នេះ យ៉ាងណា ព្រះយោគាវចររមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ សូម្បីដែលអាស្រ័យបដិបស្សទ្ធិ ក៏ដូច្នោះ ។ ក្នុងសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈដែលអាស្រ័យវិរាគៈជាដើម ក៏ន័យនេះ ។ សេចក្តីពិត ធម៌មានវិរាគៈជាដើម ក៏មានវិវេកជាអត្ថទាំងអស់ ។ ក៏ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ មានវិរាគៈជាដើមនេះ **វោសគ្គ** តែម្យ៉ាង ដែលចែកចេញជា ២ យ៉ាង គឺ ការបរិច្ចាគដោយការលះបង់ (បរិច្ចាគវោសគ្គៈ) ១ , ការលះបង់ដោយការស្ទុះទៅ (បក្ខន្ទនវោសគ្គៈ) ១ , បណ្តាការលះបង់ទាំង ២ យ៉ាងនោះ ការលះបង់កិលេស ដោយអំណាចតទង្គប្បហានក្នុងខណៈនៃវិបស្សនា និងដោយសមុច្ឆេ-ទប្បហាន ក្នុងខណៈនៃមគ្គ ឈ្មោះថា ការលះបង់ដោយការលះបង់ ។ ចំណែកការស្ទុះទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ដោយការបង្អោនទៅកាន់ព្រះនិព្វាននោះ ក្នុងខណៈនៃ

វិបស្សនា ឈ្មោះថា ការលះបង់ដោយការស្ទុះទៅ តែក្នុងខណៈនៃមគ្គ ការស្ទុះទៅកាន់ព្រះនិព្វានទើងមានបាន ដោយអំណាចនៃការធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ ។ សូម្បី **វោសគ្គ** ទាំង ២ យ៉ាងនោះ រមែងសមក្នុងន័យនៃអដ្ឋកថា ដែលលាយឡំដោយលោកិយ និងលោកុត្តរនេះ ។ ពិតណាស់ សតិសម្ពោជ្ឈង្គៈនេះ រមែងលះបង់កិលេស និងរមែងស្ទុះទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ដោយប្រការតាមដែលពោលហើយ ។ ក៏ដោយពាក្យទាំងអស់នេះថា **វោស្សគ្គបរិណាមី** នេះ មានអធិប្បាយ ដែលលោកពោលទុកថា កំពុងបង្អោនទៅ និងបង្អោនទៅហើយ គឺ ចាស់ក្លា និងចាស់ក្លាហើយ ដើម្បីការលះបង់ដោយដាច់ស្រឡះ ដូច្នេះ ។ អធិប្បាយថា ភិក្ខុនេះ អ្នកប្រកបរឿយ ៗ នូវការចម្រើនពោជ្ឈង្គៈ រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈនោះ ដោយសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈទើងចាស់ក្លា និងចាស់ក្លាហើយ ដើម្បីការលះបង់ដោយការលះបង់កិលេស និងដើម្បីការលះបង់ ដោយការស្ទុះទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ដូច្នេះឯង ។ ក្នុងពោជ្ឈង្គៈដ៏សេសក៏ន័យនេះ ។

តែថាក្នុងទីនេះ **និព្វាន** នុ៎ះឯង លោកពោលថា **វិវេក** ព្រោះស្ងាត់ចាកសង្ខតធម៌ទាំងពួង លោកពោលថា **វិរាគ** ព្រោះភាវៈនៃសង្ខតធម៌ទាំងអស់អស់ការត្រេកអរហើយ ហើយលោកពោលថា **និរោធ** ព្រោះភាវៈ គឺ ការរលត់ទៅនៃសង្ខតធម៌ទាំងឡាយ ។ ក៏មគ្គនុ៎ះឯង មានប្រក្រតីបង្អោនទៅដើម្បីការលះបង់ ដូច្នោះ ព្រះយោគាវចររមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដែលអាស្រ័យវិវេក ព្រោះធ្វើវិវេកឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។ ព្រះយោគាវចរ រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈ ដែលអាស្រ័យនិរោធក៏យ៉ាងនោះ ។ ព្រះយោគាវចរ

រមែងចម្រើនសតិសម្ពោជ្ឈង្គៈដែលចាស់ក្លាហើយ គឺ ចាស់ក្លាដោយជុំវិញ ដោយការៈ គឺ ការលះបង់ និងដោយការៈ គឺ ការស្ទុះទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ដោយការកម្ចាត់កិលេសបានជាសមុច្ឆេទ ព្រោះកើតឡើងក្នុងខណៈនៃអរិយមគ្គនុ៎ះឯង គប្បីឃើញន័យសេចក្ដីដូចពោលមកនេះ ។ ក្នុងពោជ្ឈង្គៈដ៏សេស ក៏ន័យនេះ ។

បទថា **យញ្ហិស្ស** សេចក្ដីថា អាសវៈទាំងឡាយ និងការក្ដៅក្រហាយដែលធ្វើការចង្អៀតចង្អល់ចិត្តទាំងឡាយ រមែងមានដល់ភិក្ខុ អ្នកមិនចម្រើនក្នុងបណ្ដាពោជ្ឈង្គៈទាំងឡាយទាំងនោះប្រការណាមួយ ។ ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលហើយនេះ ។ ក៏ក្នុងការកើតឡើងនៃអាសវៈក្នុងសូត្រនេះ គប្បីជ្រាបន័យដូច្នេះ អាសវៈទាំង ៣ គឺ កាមាសវៈ ភវាសវៈ អវិជ្ជាសវៈ គប្បីកើតឡើងព្រោះហេតុដែលភិក្ខុមិនបានអប់រំពោជ្ឈង្គៈដែលសម្បយុត្ត ដោយមគ្គខាងក្រោមទាំងនេះ អាសវៈទាំងនោះ រមែងមិនមានដល់ភិក្ខុនោះអ្នកចម្រើនពោជ្ឈង្គៈទាំងនោះដូច្នេះ ។ សេចក្ដីថា **ឥមេ វុច្ចន្តិ ។បេ។ ភាវនា បហាតព្វា** សេចក្ដីថា អាសវៈទាំង ៣ នោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា ដែលភិក្ខុគប្បីលះបង់ដោយការចម្រើនពោជ្ឈង្គៈ ដែលសម្បយុត្តដោយមគ្គ ៣ នេះ ។

[១៩] ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលទ្រង់សរសើរភិក្ខុអ្នកលះបង់អាសវៈបានដោយអាការ ៧ យ៉ាង នេះហើយ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងអានិសង្សក្នុងការលះបង់អាសវៈរបស់ភិក្ខុនោះ ហើយកាលនឹងឲ្យកើតសេចក្ដីឧស្សាហ៍ដល់សត្វទាំងឡាយ ដោយការលះអាសវៈ ដោយហេតុទាំងនេះនុ៎ះឯង ទើបត្រាស់ថា **យតោ ខោ ភិក្ខវេ ។ បេ។ អន្តមកាសិ ទុក្ខស្ស** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ **តោ** អក្សរ ក្នុងពាក្យថា **យតោ ខោ** ប្រើក្នុងឆដ្ឋីវិភត្តិ អធិប្បាយថា ស្មើនឹង **យស្ស ខោ** (ក្នុងកាលនោះ ៗ) ដូច្នេះ ។ ចំណែកព្រះបុរាណាចារ្យទាំងឡាយ រមែងពណ៌នាថា ស្មើនឹង **យម្ហិ កាលេ** (ក្នុងកាលណា) ដូច្នេះ ។ សេចក្តីថា **យេ អាសវា ទស្សនា បហាតព្វា** សេចក្តីថា អាសវៈទាំងឡាយណា ដែលកិក្លេសលះបង់បានហើយ ដោយទស្សនៈ អាសវៈទាំងឡាយនោះ ជាការដែលភិក្ខុនោះលះបង់បានហើយ ដោយទស្សនៈនោះឯង ហើយលោករមែងមានសេចក្តីសម្គាល់ក្នុងអាសវៈដែលលះមិនទាន់បាននោះឯងថា ដែលខ្លួនលះបានហើយក៏ទេ ។ ក្នុងបទទាំងពួង មានសេចក្តីពិស្តារយ៉ាងនេះ ។

បទថា **សព្វាសវសំវរសំវុតោ** សេចក្តីថា ជាអ្នកបិទហើយដោយ ការបិទអាសវៈគ្រប់យ៉ាង ។ម្យ៉ាងទៀត ជាអ្នកបិទហើយដោយគ្រឿងបិទនូវអាសវៈគ្រប់យ៉ាង ។

បទថា **អច្ឆេច្ឆិ តណ្ហំ** សេចក្តីថា ផ្តាច់ផ្តិលហើយ ឬដកឡើងបានហើយនូវតណ្ហាគ្រប់យ៉ាងទាំងអស់ ។

បទថា **វិវត្តយិ សំយោជនំ** សេចក្តីថា រមែងញ៉ាំងនូវសំយោជនៈឲ្យប្រែប្រួលសូម្បីទាំង ១០ គឺ ធ្វើឲ្យអស់មន្ទិល ។

បទថា **សម្មា** គឺ ដោយហេតុ បានដល់ ដោយកាល ។

បទថា **មានាភិសមយា** សេចក្តីថា ព្រោះសម្រេចដោយការឃើញ និងព្រោះសម្រេចដោយការលះបង់មានះ ។ សេចក្តីពិត អរហត្តមគ្គ រមែងឃើញ

ច្បាស់នូវមានះដោយអំណាចកិច្ច ។ នេះជាការសម្រេចដោយការឃើញរបស់ភិក្ខុនោះ ។ ក៏អរហត្តមគ្គ ដែលភិក្ខុឃើញហើយដោយទស្សនៈនោះ ដែលលោករមែងលះបង់បានក្នុងខណៈនោះឯង ដូចការត្រឡប់បានជីវិតរបស់សត្វអ្នកត្រូវពស់ពិសខាំ ដូច្នេះ ។ នេះជាការសម្រេចដោយការលះបង់របស់ភិក្ខុនោះ ។

បទថា **អន្តមកាសិ ទុក្ខស្ស** សេចក្តីថា ទីបំផុត ៤ យ៉ាងនេះ គឺ ទីបំផុត គឺ ខេត្តដែនដែលមានក្នុងទីបំផុត ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកថា ចុងខ្សែក្រវ៉ាត់ចាស់ហើយ ឬត្រួយ (ឈើ) ខៀវស្រស់ ស្ថិតស្រពោនហើយ និងទីបំផុតដ៏អាក្រក់ជួរជាតិ ដែលព្រះមានព្រះត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ នេះជាទីបំផុតនៃជីវិត ហើយទីបំផុត គឺ ចំណែកដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា **សក្កាយ** (ទិដ្ឋិ) ក៏ជាទីបំផុតម្យ៉ាង និងទីបំផុតនៃការរាប់ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា នេះជាទីបំផុតនៃទុក្ខ ព្រោះរាប់បច្ច័យគ្រប់យ៉ាង ក្នុងបណ្តាទីបំផុតទាំង ៤ យ៉ាងនោះ ភិក្ខុណាធ្វើទីបំផុតប្រការទី ៤ នៃវដ្តទុក្ខទាំងឡាយបាន ព្រោះការដែលមានះ ដែលខ្លួនឃើញហើយលះបង់បានដោយអរហត្តមគ្គយ៉ាងនេះ ។ អធិប្បាយថា លោកបានធ្វើការផ្តាច់ផ្តិល គឺ ធ្វើឲ្យអស់ទៅ បានដល់ ធ្វើទុក្ខឲ្យអស់ទៅត្រឹមតែរាងកាយ ជាតិចុងក្រោយ ។

បទថា **អត្តមនា តេ ភិក្ខូ** សេចក្តីថា ភិក្ខុទាំងនោះមានចិត្តជារបស់ខ្លួន គឺ មានចិត្តរីករាយ ឬជាអ្នកមានចិត្តដែលសម្បយុត្តដោយបីតិ និងសោមនស្ស ។

បទថា **ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុំ** សេចក្តីថា ភិក្ខុទាំងឡាយទទួល

ដោយសេចក្តីត្រេកអរ ហើយទូលសរសើរព្រះពុទ្ធភាសិត គឺ ព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ល្អហើយ បានដល់ ដែលទ្រង់ប្រាស្រ័យហើយ មានការធ្វើទីបំផុតទុក្ខ ជាបរិយោសានថា ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់នូវពាក្យនេះ យ៉ាងនេះ ព្រះសុគតត្រាស់ពាក្យនេះ យ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ។

ពាក្យដ៏សេសឯណា ដែលខ្ញុំម្ចាស់មិនបានពោលទុកក្នុងទីនេះ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងមិនពោលពាក្យនោះដដែល ៗ ព្រោះពោលទុកមុនហើយ និងព្រោះយល់បានងាយ ព្រោះដូច្នោះ អ្នកសិក្សាគប្បីពិចារណាពាក្យទាំងអស់តាមលំដាប់បទដោយទំនងនៃពាក្យដែលពោលហើយនេះឯងហោង ។

(ចប់អដ្ឋកថា សព្វាសវសំវរសូត្រទី ២)

អដ្ឋកថា

ធម្មទាយាទសូត្រ ទី៣

ហេតុដែលនាំឲ្យកើតព្រះសូត្រ

[២០] *ធម្មទាយាទសូត្រ មានពាក្យផ្តើមថា ឯវម្មេ សុតំ ។ ក៏ព្រោះហេតុដែលធម្មទាយាទសូត្រនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់លើកឡើងសម្តែងតាមដែលមានរឿងកើតឡើង ដូច្នោះ ខ្ញុំម្ចាស់ (ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ) នឹងសម្តែងហេតុដែលនាំឲ្យកើតព្រះសូត្រនោះ ហើយទើបនឹងធ្វើការពង្រីកសេចក្តីព្រះសូត្រនោះ ទៅតាមលំដាប់បទ ។*

សួរថា ក៏ធម្មទាយាទសូត្រនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់លើកឡើងសម្តែង ព្រោះមានរឿងអ្វីកើតឡើងទៅ ?

ឆ្លើយថា រឿងលាភសក្ការៈ ។

ដូចបានស្តាប់មកថា លាភសក្ការៈជាច្រើនកើតឡើងដល់ព្រះមានព្រះភាគ ដោយដែលទ្រង់បានសន្សំទានបារមីឲ្យបរិបូរណ៍ហើយតាំងពី ៤ អសង្ខេយ្យ ពិតណាស់ (ព្រោះ) ព្រះបារមីគ្រប់ប្រការ ដូចមកប្រជុំគ្នា (ព្រមគ្នា) ថា នឹងឲ្យផលក្នុងអត្តភាពមួយនេះឯង ដូច្នេះ ហើយឲ្យកើតជាអន្លង់ទឹកធំ គឺ លាភសក្ការៈ ដូចមហាពពកដែលប្រជុំគ្នាជាគូ ៗ បង្អុរឡើងគ្រប់ទិសហើយ (ធ្លាក់ចុះមក) ឲ្យកើតជាអន្លង់ទឹកធំដូច្នោះ ។

ប្រជាជនវណ្ណៈផ្សេង ៗ មានក្សត្រ និងព្រាហ្មណ៍ជាដើម មានដៃកាន់

បាយ ទឹក យាន សំពត់ កម្រងផ្កា គ្រឿងក្រអូប និងគ្រឿងលាភ ជាដើម មកអំពីទីនោះៗ (ទីផ្សេង ៗ គ្នា) ហើយនាំគ្នាសួររកព្រះមានព្រះភាគថា ព្រះពុទ្ធ ជាម្ចាស់គង់នៅក្នុងទីណា ? ព្រះមានព្រះភាគគង់នៅក្នុងទីណា ? ព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ ជាទេពនៃទេព ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ជានរៈអ្នកអង់អាច ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ជាបុរសដូចរាជសីហ៍គង់នៅក្នុងទីណា ?

ពុទ្ធបរិស័ទទាំងនោះ សូម្បីប្រើរទេះទាំងច្រើនរយរទេះ ផ្ទុកបច្ច័យមក កាលមិនទាន់បានឱកាសចូលគាល់ ក៏នឹងចតរទេះរង់ចាំរៀងរាបជាប់គ្នា ដោយ ជុំវិញប្រមាណមួយគាវុត ដូចអណ្ឌកវិន្ទុព្រាហ្មណ៍ជាដើមជាតួយ៉ាង ។ សេចក្ដី លិតលន់ទាំងអស់ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបបាន តាមន័យដែលពោលមកហើយក្នុង ខន្ធកៈ (ពួក) និងក្នុងព្រះសូត្រនោះ ។

ហើយព្រះមានព្រះភាគ មានលាភសក្ការៈកើតឡើងច្រើន យ៉ាងណា ព្រះភិក្ខុសង្ឃក៏មានដូច្នោះដូចគ្នា សេចក្ដីនេះសមដូចពាក្យ ដែលព្រះអានន្ទត្ថេរ ពោលទុកដូច្នេះថា ក៏ក្នុងសម័យនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគ ជាអ្នកដែលមហាជន ថ្វាយសក្ការៈ សម្ដែងសេចក្ដីគោរពកោតអានបូជានមស្ការ (ហើយ) ទ្រង់បាន ទទួលចីវរ បិណ្ឌបាត សេនាសនៈ និងគិលានបច្ច័យភេសជ្ជបរិក្ខារជាប្រចាំ ចំណែកភិក្ខុសង្ឃ (ក៏ដូចគ្នា) គឺ ជាអ្នកដែលមហាជនធ្វើសក្ការៈ ។ល។ (ហើយ) បានទទួល .... បរិក្ខារជាប្រចាំ ។

ព្រះមានព្រះភាគ ក៏ត្រាស់ទុកដូចគ្នាថា ម្នាលចុន្ទៈ ពួក ឬគណៈ ដែល កើតឡើងក្នុងលោក ក្នុងកាលឥឡូវនេះ មានចំនួនប៉ុន្មាន (បណ្ដាពួក ឬគណៈ

ទាំងនោះ) គណៈ ឬពួកដទៃ សូម្បីតែមួយពួក តថាគតក៏ពិចារណាមិនឃើញឡើយ ដែលនឹងបានលាភដ៏ប្រសើរ និងយសដ៏ប្រសើរ ដូចពួកភិក្ខុ ម្នាលចុន្ទៈ លាភសក្ការៈនេះ ដែលកើតឡើងដល់ព្រះមានព្រះភាគ និងភិក្ខុសង្ឃរួមគ្នាហើយ ជារបស់ប្រមាណមិនបាន ដូចទឹកនៃស្ទឹងធំ ២ ខ្សែ ដែលហូរមករួមគ្នា ជាក្រសែតែមួយ ក៏ជារបស់ប្រមាណមិនបាន ដូច្នោះ ។

ភិក្ខុទាំងឡាយ បានក្លាយជាអ្នកជូនក្នុងបច្ច័យ ជាប់ក្នុងបច្ច័យ ផុងលង់ក្នុងបច្ច័យ តាមលំដាប់ សូម្បីកាលវេលាក្រោយភត្ត (ក្រោយឆាន់អាហារហើយ) កាលពុទ្ធបរិស័ទនាំទេយ្យធម៌ មានប្រេង ទឹកឃ្មុំ និងស្ករអំពៅជាដើម មកប្រគេនភិក្ខុទាំងនោះ លុះគោះគាំងហើយ ក៏ធ្វើសំឡេង អឺងកងលាន់ឮខ្លាំងថា ប្រគេនដល់អាចារ្យរបស់អាត្មា ប្រគេនដល់ឧបជ្ឈាយ៍របស់អាត្មា ហើយប្រតិកម្មនោះរបស់ភិក្ខុនោះ ក៏បានប្រាកដដល់ព្រះមានព្រះភាគ លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កើតធម្មសង្វេគថា មិនសមគួរឡើយ ហើយទ្រង់ត្រិះរិះថា តថាគតមិនអាចនឹងបញ្ញត្តសិក្ខាបទ (ហាម) ថា បច្ច័យជារបស់មិនសមគួរ ព្រោះការបំពេញសមណធម៌របស់កុលបុត្រ ទាំងឡាយត្រូវអាស្រ័យបច្ច័យ តែណ្ហើយចុះ តថាគតនឹងសម្តែងធម្មទាយាទបដិបទា (វត្តបដិបត្តិរបស់អ្នកជាធម្មទាយាទ) ក៏ដូចជាការបញ្ញត្តិសិក្ខាបទ នៃកុលបុត្រទាំងឡាយអ្នកប្រាថ្នាក្នុងការសិក្សា ឲ្យដូចជាកញ្ចក់ សម្រាប់ឆ្លុះបានទូទៅដល់រាងកាយ ដែលដាក់ទុកនឹងទ្វារក្រុង ។

អធិប្បាយថា បរិស័ទ ៤ វណ្ណៈ ឃើញស្រមោល (រូប) របស់ខ្លួនក្នុងកញ្ចក់ រមែងកម្ចាត់ទោស (របស់ដែលធ្វើឲ្យបរិសុទ្ធស្រស់ស្អាត) ហើយ

ត្រឡប់ក្លាយជាអ្នកមិនមានទោស យ៉ាងណា កុលបុត្រទាំងឡាយ អ្នកប្រាថ្នាក្នុងការសិក្សាក៏ដូច្នោះ ដូចគ្នា (គឺ) ប្រាថ្នានឹងប្រដាប់ខ្លួនដោយគ្រឿងប្រដាប់ គឺសេចក្តីព្យាយាម នឹកដល់ទេសនាដែលឧបមាដោយកញ្ចក់ ហើយម្នាក់ ៗ នាំគ្នាលះបង់អាមិសទាយាទបដិបទា បែរមកបំពេញធម្មទាយាទបដិបទា ក៏នឹង (អាច) ធ្វើជាតិ ជរា មរណៈឲ្យអស់ទៅបានដោយឆាប់រហ័ស ព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់ព្រះសូត្រនេះទុក ក៏ព្រោះមានរឿងយ៉ាងនេះកើតឡើង ។

ធម្មទាយាទ និងអាមិសទាយាទ

[២១] ក្នុងព្រះសូត្រនោះ ព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរជាធម្មទាយាទរបស់តថាគតចុះ កុំជាអាមិសទាយាទឡើយ ដូច្នេះ មានពាក្យអធិប្បាយថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សូមអ្នកទាំងឡាយចូរជាទាយាទ នៃធម៌របស់តថាគតចុះ កុំជាទាយាទនៃអាមិសឡើយ គឺ ធម៌របស់តថាគតឯណា សូមអ្នកទាំងឡាយ ចូរជាអ្នកទទួលទុកនូវធម៌នោះចុះ ចំណែកតថាគត មានអាមិសឯណា សូមអ្នកទាំងឡាយកុំទទួលនូវអាមិសនោះឡើយ ។

ក្នុងព្រះតម្រាស់នោះ សូម្បីធម៌ ក៏មាន ២ យ៉ាង គឺ និប្បរិយាយធម៌ (ធម៌ដោយត្រង់) ១ , បរិយាយធម៌ (ធម៌ដោយអម) ១ ចំណែក , អាមិស ក៏មាន ២ យ៉ាង (ដូចគ្នា) គឺ និប្បរិយាយអាមិស (អាមិសដោយត្រង់) ១ , បរិយាយអាមិស (អាមិសដោយអម) ១ ។

ទាំងធម៌ និងអាមិសនោះ មានអធិប្បាយយ៉ាងណា ?

មានអធិប្បាយថា លោកុត្តរធម៌ទាំង ៩ យ៉ាង ដែលចែកប្រភេទ ជាមគ្គ (៤) , ផល (៤) និងនិព្វាន (១) ឈ្មោះថា និប្បរិយាយធម៌ គឺ ធម៌អ្នកបដិបត្តិឲ្យកើត (ក្នុងខ្លួនបានដោយត្រង់) មិនមែនជាធម៌ដោយបរិយាយ (ដោយអម) គឺ ដោយហេតុ ឬដោយលេសអ្វីឡើយ ។ ចំណែកកុសលដែលអាស្រ័យវិវដ្ដៈ (និព្វាន) នេះ ដូចបុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ប្រាថ្នានូវវិវដ្ដៈ ទើបឲ្យទាន សមាទានសីល រក្សាឧបោសថ ធ្វើការបូជាព្រះរតនត្រៃ ដោយសក្ការៈទាំងឡាយ មានគ្រឿងក្រអូប និងកម្រងផ្កាជាដើម ស្ដាប់ធម៌ (និង) សម្ដែងធម៌ ញុំាងឈាន និងសមាបត្តិឲ្យកើត គេធ្វើយ៉ាងនេះ ដើម្បីបាននិប្បរិយាយធម៌ គឺ អមតមហានិព្វាន ដោយលំដាប់ ។ ក៏ធម៌ដូចពោលមកនេះឯងឈ្មោះថា បរិយាយធម៌ ។

បច្ច័យ ៤ មានចីវរជាដើម ក៏មានទំនងដូច្នោះ ឈ្មោះថា និប្បរិយាយ-អាមិស ដោយពិត មិនមែនជាអាមិសព្រោះបរិយាយយ៉ាងដទៃ ឬព្រោះហេតុយ៉ាងដទៃឡើយ ។ ចំណែកកុសលដែលនាំទៅកាន់វដ្ដៈ (ភព ៣) នេះ ដូចបុគ្គលខ្លះក្នុងលោកនេះ ប្រាថ្នាវដ្ដៈ ប្រាថ្នាភព ដែលមានសម្បត្តិ ទើបឲ្យទាន ។ល។ ញុំាងសមាបត្តិឲ្យកើត គេធ្វើយ៉ាងនេះ រមែងបានទេវសម្បត្តិ មនុស្ស-សម្បត្តិ ដោយលំដាប់ កុសលដូចពោលមកនេះ ឈ្មោះថា បរិយាយអាមិស ។

ក្នុងរឿងធម៌ និងអាមិសនោះ (មានអធិប្បាយបន្ថែមទៀតថា) សូម្បីនិប្បរិយាយធម៌ ក៏ឈ្មោះថា ជាធម៌របស់ព្រះមានព្រះភាគ ព្រោះធម៌នោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សម្ដែងទុក ភិក្ខុទាំងឡាយ ទើបបានសម្រេចមគ្គ ផល និង

និព្វាន សេចក្តីនេះសមដូចពាក្យដែលពោលទុកដូច្នេះថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ក៏ព្រះមានព្រះភាគនោះ ទ្រង់ញុំាងមគ្គដែលមិនទាន់កើតឲ្យកើតឡើង ។ល។ ចំណែកសាវកទាំងឡាយក្នុងកាលឥឡូវនេះ មកខាងក្រោយធ្វើដំណើរទៅតាមមគ្គ (ដែលព្រះមានព្រះភាគឲ្យកើតហើយ) ដូច្នេះ ហើយសម្តែងថា ម្នាលអាវុសោ ព្រះមានព្រះភាគនោះ កាល (ទ្រង់មានព្រះបំណង) នឹងទ្រង់ជ្រាប ក៏ជ្រាបបាន កាលទ្រង់ (មានព្រះបំណង) នឹងឃើញ ក៏ឃើញបាន ព្រះអង្គទ្រង់មានព្រះចក្ខុ ទ្រង់មានព្រះញាណ ទ្រង់មានធម៌ ទ្រង់ជាព្រហ្ម ទ្រង់ជាអ្នកប្រាប់ ទ្រង់ជាអ្នកនាំទៅកាន់ប្រយោជន៍ ទ្រង់ប្រទានអមតៈ ទ្រង់ជាធម្មសាមី ជាព្រះតថាគត ។

សូម្បីបរិយាយធម៌ ក៏ឈ្មោះថា ជាធម៌របស់ព្រះមានព្រះភាគដែរ ព្រោះព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សម្តែងទុក សាវកទាំងឡាយ ទើបដឹងយ៉ាងនេះថា បុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាវិវដ្តៈហើយ ឲ្យទាន ។ល។ ញុំាងសមាបត្តិឲ្យកើត រមែងបាននិព្វានដែលជាអមតៈដោយលំដាប់ ។

ចំណែកនិប្បរិយាយអាមិស ក៏ឈ្មោះថា ជារបស់ព្រះមានព្រះភាគដូចគ្នា ។ ព្រោះព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់អនុញ្ញាតទុកនោះឯង ភិក្ខុទាំងឡាយ ទើបបានចីវរដ៏ប្រណីត ព្រោះទ្រង់ (ប្រារព្ធ) រឿងពេទ្យជីវកជាតួយ៉ាង ព្រះមាន-ព្រះភាគព្រះអង្គឯង ក៏ត្រាស់ទុកជាគោល ដូច្នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតគហបតីចីវរ (ចីវរដែលគហបតីប្រគេន) ភិក្ខុអង្គណាប្រាថ្នា (នឹងសមាទាន ឬគ្រងសំពត់បង្សុកូលជាវត្ត) ក៏ចូរជាអ្នកសមាទាន និងគ្រងសំពត់បង្សុកូលជាវត្តទៅចុះ ភិក្ខុអង្គណាប្រាថ្នាគហបតីចីវរ ក៏ចូរត្រេកអរគហបតីចីវរ

ទៅចុះ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ប៉ុន្តែតថាគតសរសើរ សេចក្តីសន្តោសដោយចីវរតាមមានតាមបាន ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងកាលមុន ភិក្ខុទាំងឡាយមិនទាន់បានបិណ្ឌបាតដ៏ប្រណីត ទើបបានសរសើរដុំបាយដែលស្វែងរកដោយស្មង ដោយការត្រាច់ទៅតាមលំដាប់ ប្រកលួកប៉ុណ្ណោះ ព្រោះព្រះមានព្រះភាគ កាលប្រថាប់នៅក្នុងក្រុងរាជគ្រឹះ ទ្រង់បានអនុញ្ញាតទុកដោយព្រះអង្គឯង យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតសង្ឃភត្ត ឧទ្ទេសភត្ត និមន្តនភត្ត សលាកភត្ត បក្ខិកភត្ត ឧបោសថិកភត្ត បដិបទិកភត្ត ភិក្ខុទាំងនោះ បានភោជនដ៏ប្រណីត សេនាសនៈក៏មានទំនងដូចគ្នានេះដែរ សូម្បីក្នុងកាលមុន ភិក្ខុទាំងឡាយបាន អាស្រ័យនៅតាមទីផ្សេង ៗ មានជាអាទិ តាមញកភ្នំ ដែលមិនបានតុបតែង និងតាមគល់ឈើ (ម្ចប់ឈើ) ព្រោះព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់អនុញ្ញាតទុកដោយព្រះអង្គឯងយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតសេនាសនៈ ៥ ប្រភេទ ភិក្ខុទាំងនោះ ទើបបានសេនាសនៈទាំងនេះ គឺ វិហារ រានហាល ប្រាសាទមានកំពូល ប្រាសាទមិនមានកំពូល ផ្ទះកំពូល និងគុហា ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងកាលមុន ភិក្ខុទាំងឡាយបានឆាន់សម៉ត្រាំដោយទឹកមូត្រធ្វើជាថ្នាំ ព្រោះព្រះមានព្រះភាគនោះឯង ដែលទ្រង់អនុញ្ញាតទុកដោយ ន័យមានជាអាទិយ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតភេសជ្ជៈ ៥ យ៉ាង គឺ ទឹកដោះថ្លា ទឹកដោះខាប់ ប្រេង ទឹកឃ្មុំ ស្ករអំពៅ ភិក្ខុទាំងនោះ ទើបបានភេសជ្ជៈផ្សេង ៗ ។

សូម្បីបរិយាយអាមិស ក៏ឈ្មោះថា ជារបស់ព្រះមានព្រះភាគដូចគ្នា ព្រោះព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់សម្តែងទុក សាវកទាំងឡាយ ទើបដឹងយ៉ាងនេះថា អ្នកដែលប្រាថ្នាកព ដែលមានសម្បត្តិ ឲ្យទាន សមាទានសីល ។លៗ ញុំាងសមាបត្តិឲ្យកើតហើយ រមែងបានបរិយាយអាមិស គឺ ទិព្វសម្បត្តិ មនុស្ស-សម្បត្តិតាមលំដាប់ ។

ព្រោះហេតុដែលនិប្បរិយាយធម៌ និងបរិយាយធម៌ , និប្បរិយាយ-អាមិស និងបរិយាយអាមិស ឈ្មោះថា ជារបស់ព្រះមានព្រះភាគទាំងអស់ដូច្នោះ កាលទ្រង់សម្តែងការៈដែលព្រះអង្គទ្រង់ជាម្ចាស់ទាំងក្នុងធម៌ និងអាមិសនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរជាធម្មទាយាទរបស់តថាគតចុះ កុំជាអាមិសទាយាទឡើយ អធិប្បាយថា ធម៌ទាំងពីរយ៉ាង ដែលជារបស់តថាគតឯណា អ្នកទាំងឡាយចូរជាទាយាទនៃធម៌នោះចុះ ចំណែកអាមិសនោះណា ដែលជារបស់តថាគតដូចគ្នា អ្នកទាំងឡាយចូរកុំជាទាយាទនៃអាមិសនោះឡើយ គឺ អ្នកទាំងឡាយចូរជាម្ចាស់តែចំពោះចំណែកនៃធម៌ប៉ុណ្ណោះចុះ កុំជាចំណែកនៃអាមិសឡើយ ព្រោះថា ភិក្ខុណាបួសក្នុងសាសនារបស់ព្រះតថាគត មានបច្ច័យជាកំពូល គឺ ឃើញតែបច្ច័យ ៤ ដែលជាហេតុនាំឲ្យកើតតណ្ហា បោះបង់ចោលធុរៈ ក្នុងការបដិបត្តិធម៌សមគួរដល់ធម៌ ភិក្ខុរូបនេះ ឈ្មោះថា អាមិសទាយាទ អ្នកទាំងឡាយ ចូរកុំជាបុគ្គលដូច្នោះឡើយ ចំណែកភិក្ខុរូបណា អាស្រ័យគុណធម៌ មានភាពជាអ្នកប្រាថ្នាតិចជាដើម ក្នុងបច្ច័យដែលព្រះមានព្រះភាគអនុញ្ញាតទុក ឲ្យពិចារណាយ៉ាងល្អិតល្អន់សិន ហើយទើប

សេព (បរិភោគ) មានវត្តបដិបត្តិដ៏កំពូល (តាំងនៅ) ក្នុងអរិយវង្ស ៤ ភិក្ខុរូបនេះ ឈ្មោះថា ធម្មទាយាទ អ្នកទាំងឡាយ ចូរជាភិក្ខុដូច្នោះចុះ ។

តថាគតអនុគ្រោះសាវក

ឥឡូវនេះ ក៏ជនពួកណាបានមានសេចក្តីត្រិះរិះដូច្នេះថា ក្នុងអនាគតកាលនឹងមាន ឬមិនមានទេហ្ន៎ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់មិនព្រះបំណងឲ្យសាវកទាំងឡាយបានលាភ ទើបត្រាស់យ៉ាងនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងដល់ជនទាំងនោះថា ព្រះតថាគតបំណងនឹងឲ្យសាវកទាំងឡាយបានលាភដ៏ប្រណីត ក្រៃលែង (ជាងនេះ) ទើបពោលយ៉ាងនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា **អត្ថិ មេ តុម្ហេសុ ។ បេ ។ នោ អាមិសទាយាទា** ដូច្នេះ (តថាគតមានសេចក្តីអនុគ្រោះចំពោះអ្នកទាំងឡាយ ។ល។ កុំជាអាមិសទាយាទ) ។

ព្រះពុទ្ធតម្រាស់នោះ មានអត្ថាធិប្បាយដូច្នេះថា តថាគតមានសេចក្តីអនុគ្រោះ ករុណា ប្រាថ្នាប្រយោជន៍ចំពោះអ្នកទាំងឡាយថា ហេតុដូចម្តេច ហ្ន៎ ដោយឧបាយដូចម្តេចហ្ន៎ សាវកទាំងឡាយ ទើបនឹងជាធម្មទាយាទ ជាម្ចាស់នៃធម៌ កុំជាអាមិសទាយាទឡើយ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **តុម្ហេបិ តេន អាទិស្សា ភវេយ្យាថ** មានសេចក្តីថា សូម្បីពួកអ្នក ក៏គប្បីត្រូវគេឿសដោយភាពជាអាមិសទាយាទនោះ មិនមែនត្រូវគេឿសដោយភាពជាធម្មទាយាទឡើយ មានពាក្យអធិប្បាយថា អ្នកទាំងឡាយ រមែងត្រូវគេមើលងាយ គឺ ត្រូវធ្វើ បានដល់ កំណត់ទុកផ្សេង (ត្រូវ

ទុកដោយខ្សែក) មានន័យថា ត្រូវវិញ្ញូជនតិះដៀល ។

តិះដៀលថា យ៉ាងណា ?

តិះដៀលថា ពួកសាវករបស់ព្រះសាស្តា សុទ្ធតែជាអាមិសទាយាទ មិនជាធម្មទាយាទឡើយ ។

បទថា **អហម្បិ តេន អាទិស្សោ ភវេយ្យំ** សេចក្តីថា ទាំងតថាគតក៏ត្រូវអ្នកផងតិះដៀលបាន ព្រោះធ្វើឲ្យអ្នកទាំងឡាយជាអាមិសទាយាទនោះ មិនមែនត្រូវតិះដៀលដោយហេតុថា អ្នកទាំងឡាយជាធម្មទាយាទទេ ត្រូវតិះដៀលថា យ៉ាងណា ?

ត្រូវតិះដៀលថា ពួកសាវករបស់ព្រះសាស្តា រស់នៅសុទ្ធតែជាអាមិសទាយាទ មិនមែនរស់នៅដោយយកធម៌ជាមត៌កឡើយ ។

ពាក្យតិះដៀលនេះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុក ក៏ដើម្បីធ្វើឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយទាំងនោះ ក្លាយជាអ្នកទោទន់យ៉ាងក្រៃលែង ។

ក៏ក្នុងព្រះពុទ្ធតម្រាស់នេះ មានអត្ថាធិប្បាយដូច្នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បើអ្នកទាំងឡាយនឹងវង្វេងក្នុងអាមិសត្រាច់ទៅ ព្រោះការវង្វេងរបស់ពួកអ្នកនោះ វិញ្ញូជនទាំងឡាយ ក៏នឹងនាំគ្នាតិះដៀលតថាគតថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជាសព្វញ្ញូ (ដឹងទូទៅ) ហេតុដូម្តេច ទើបមិនអាចធ្វើពួកសាវករបស់ព្រះអង្គឲ្យជាធម្មទាយាទ កុំឲ្យជាអាមិសទាយាទបានហ្ន៎ ? ប្រៀបដូច (កាល) សត្វលោកឃើញភិក្ខុមានមារយាទមិនសមរម្យ រមែងតិះដៀល ដល់អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ថា ភិក្ខុទាំងនេះ ជាសទ្ធិវិហារិករបស់នរណា ? ជាអន្តេវាសិករបស់នរណា ? ម្យ៉ាងទៀត

ប្រៀបដូច (អ្នកធំ) ឃើញ ក្មេងប្រុស ឬក្មេងស្រី ដែលមានត្រកូលជាអ្នកមិនល្អ មានការប្រព្រឹត្តខុស រមែងតិះដៀលដល់មាតា.បិតាថា ក្មេងទាំងនេះជាកូនប្រុស កូនស្រីរបស់អ្នកណា យ៉ាងណា វិញ្ញូជនទាំងឡាយ ក៏នឹងតិះដៀលតថាគត ដូច្នោះដូចគ្នា គឺ នឹងតិះដៀលថា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជាសព្វញ្ញូ ហេតុដូម្តេច ទើបទ្រង់មិនអាចធ្វើពួកសាវករបស់ព្រះអង្គឲ្យជាធម្មទាយាទ កុំឲ្យជាអាមិសទាយាទបាន ?

លុះទ្រង់សម្តែងទោសក្នុងការមិនព្រមធ្វើតាមព្រះពុទ្ធោវាទនេះ យ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងអានិសង្សក្នុងការព្រមធ្វើតាម ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា **តុម្ហេ ច មេ** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អហម្បិ តេន អាទិស្សោ ន ភវេយ្យំ** សេចក្តីថា ឧបមាដូចសត្វលោក ឃើញពួកភិក្ខុកំលោះប្រព្រឹត្តវត្តបរិបូរណ៍ដល់ដោយឧទ្ទេស និងបរិបុច្ឆា (ការរៀន និងការសាកសួរ) មានអកប្បកិរិយាសមរម្យ ដូចព្រះថេរៈរេវតស្សា ទើបសួរថា ភិក្ខុទាំងនេះជាសទ្ធិវិហារិករបស់នរណា ? ជាអន្តេវាសិករបស់នរណា ? កាលមានអ្នកប្រាប់ថា របស់អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍រូបឯណោះ ក៏នឹងនាំគ្នាសរសើរថា ព្រះថេរៈអាចជាស់តឿន ប្រៀនប្រដៅ អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ រមែងមិនត្រូវតិះដៀល យ៉ាងណា សូម្បីតថាគតក៏ដូច្នោះដូចគ្នា គឺ ព្រោះអ្នកទាំងឡាយជាធម្មទាយាទនោះ មិនមែនដោយហេតុដែលអ្នកទាំងឡាយជាអាមិសទាយាទទេ សត្វលោកក៏នាំគ្នាសួរថា សាវករបស់នរណាហ្នឹ បដិបត្តិនាលកបដិបទា បដិបត្តិតុវដកបដិបទា បដិបត្តិចន្ទូបមបដិបទា

បដិបត្តិរថវិនីតបដិបទា បដិបត្តិមហាគោសិង្គសាលបដិបទា បដិបត្តិមហាសុញ្ញ-តាបដិបទា ជាសក្យក្នុងអរិយវង្ស ដែលមានសេចក្ដីសន្តោសក្នុងបច្ច័យ ៤ និងមានភាវនាជាទីត្រេកអរ មានចិត្តឃ្លាតឆ្ងាយអំពីសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងបច្ច័យ ប្រៀបដូចព្រះច័ន្ទដែលផុតអំពីដុំពពក កាលមានអ្នកប្រាប់ថា សាវករបស់សមណ-គោតម ក៏នឹងនាំគ្នាសរសើរថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជាសព្វញ្ញូពិតហ្ន៎ ទ្រង់អាចពិតហ្ន៎ ដែលនឹងទ្រង់ណែនាំពួកសាវកឲ្យលះបង់អាមិសទាយាទបដិបទា ហើយបែរមកបំពេញវត្តបដិបត្តិរបស់អ្នកជាធម្មទាយាទ ព្រះអង្គរមែងមិនត្រូវវិញ្ញូជនទាំងឡាយតិះដៀលយ៉ាងនេះឯង អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបពាក្យអធិប្បាយក្នុងបទនេះយ៉ាងនេះ សេចក្ដីល្អិតល្អន់ដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលផុយអំពីន័យដែលពោលហើយក្នុងកណ្ហបក្ខ (ចំណែកដែលមិនល្អ) ។

បរិវណា ៤

លុះទ្រង់សម្ដែងអានិសង្ស ក្នុងការព្រមធ្វើតាមព្រះឱវាទនេះ យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់ប្រគល់ព្រះឱវាទនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **តស្មាតិហ មេ ភិក្ខវេ ។ បេ ។ នោ អាមិសទាយាទា** ដូច្នេះ ។

[២២] ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់ប្រគល់ពុទ្ធោវាទនេះ យ៉ាងនេះហើយឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សរសើរពួកភិក្ខុអ្នកបំពេញវត្តបដិបត្តិ របស់អ្នកជាធម្ម-ទាយាទនោះ ទើបមានពុទ្ធតម្រាស់ជាអាទិថា **ឥធាហំ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ។

ពិតណាស់ ភិក្ខុទាំងឡាយ លុះបានស្ដាប់ពាក្យសរសើររបស់ព្រះមាន-

ព្រះភាគហើយ ម្នាក់ ៗ រមែងនាំគ្នាបដិបត្តិដើម្បីភាពជាយ៉ាងនោះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ឥធ** នេះ ជានិបាត ។

បទថា **កុត្តាវី** ប្រែថា សោយស្រេចហើយ អធិប្បាយថា ទ្រង់ធ្វើកត្តកិច្ចហើយ ។

បទថា **បវារិតោ** ប្រែថា (ព្រះមានព្រះភាគ) ទ្រង់ហាមកត្តហើយដោយការបវារណា (ការហាម) កាលល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការហើយ អធិប្បាយថា សោយរហូតល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការហើយ ទើបទ្រង់ហាមភោជន ឬទ្រង់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ។

អធិប្បាយថា **បវារណា** (ព្រមឲ្យដាស់តឿន ព្រមឲ្យសូមការហាម) មាន ៤ យ៉ាង គឺ បវារណារបស់ភិក្ខុអ្នកនៅចាំវស្សាហើយ ១ បវារណាដោយបច្ច័យ ១ បវារណាទាំងដែលមានរបស់នៅប្រាកដ ១ បវារណាកាលល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការហើយ ១ ។

ក្នុងបណ្តាបវារណា ៤ នោះ បវារណានេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតអនុញ្ញាតឲ្យភិក្ខុដែលនៅចាំវស្សាហើយបវារណាគ្នាបាន រមែងដាស់តឿនដោយហេតុ ៣ យ៉ាង ដូច្នេះ ឈ្មោះថា បវារណារបស់ភិក្ខុអ្នកនៅចាំវស្សាហើយ ។

បវារណានេះថា បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន ខ្ញុំម្ចាស់ប្រាថ្នាបវារណា (ព្រមឲ្យសូម) (សង្ឃដោយគេសជ្ជៈរហូត ៤ ខែ និងបវារណានេះ គឺ បវារណាដដែលទៀត លើកលែងតែបវារណាជានិច្ច ឈ្មោះថា បវារណាដោយបច្ច័យ ។

បវារណានេះ គឺ ភិក្ខុឈ្មោះថា (ហាមកត្ត) ហើយ គឺ ការឆាន់ប្រាកដ ១ ភោជនប្រាកដ ១ អ្នកប្រគេននៅក្នុងហត្ថបាស ១ បង្អោនរបស់ចូលទៅ ១ ការហាមប្រាកដ ១ ភិក្ខុនេះឈ្មោះថា ហាមកត្តហើយ ឈ្មោះថា បវារណាទាំង ដែលមាននៅប្រាកដ ។

បវារណានេះ គឺ ទាយកអង្គាសភិក្ខុសង្ឃឲ្យឆ្អែតស្កប់ស្កល់ ដោយ ខាទនីយៈ (របស់ទំពាស៊ី) និងភោជនីយៈ (របស់ឆាន់) ដោយដៃរបស់ខ្លួន (រហូត) ឲ្យហាម (កត្ត) ឈ្មោះថា បវារណាកាលល្មមដល់សេចក្ដី ។

បទថា **បវារិតោ** ប្រែថា (ព្រះមានព្រះភាគ) ទ្រង់ហាមកត្តហើយ ដោយ ការហាមក្នុងកាលដែលព្រះអង្គឆាន់ល្មមដល់សេចក្ដីត្រូវការហើយ ។

បទថា **បរិបុណ្ណោ** ប្រែថា ទ្រង់បរិបូរណ៍ហើយដោយភោជន ។

បទថា **បរិយោសិតោ** ប្រែថា មានភោជនដែលព្រះអង្គឲ្យអស់ទីបំផុត ហើយ (ឆាន់ស្រេចហើយ) (ក្នុងបទថា **បរិយោសិតោ** នេះ) គប្បីឃើញថា លោកលុបបទខាងក្រោយ (**ភោជនោ**) ចេញ អធិប្បាយថា តថាគតគប្បីឆាន់ បានប៉ុណ្ណោ ក៏ឆាន់ប៉ុណ្ណោះ កិរិយា គឺ ការឆាន់របស់តថាគតដល់ទីបំផុតហើយ ។ បទថា **សុហិតោ** ប្រែថា ទ្រង់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ទ្រង់សប្បាយហើយ ព្រោះ មិនមានសេចក្ដីទុក្ខ គឺ ការស្រេកឃ្លាន ។ បទថា **យាវទត្ថោ** សេចក្ដីថា សេចក្ដីត្រូវការដោយភោជនរបស់តថាគតមានប្រមាណប៉ុណ្ណោ សេចក្ដីត្រូវការ នោះទាំងអស់ តថាគតបានសម្រេច (ដល់ទីបំផុត) ហើយ ។

ក៏ក្នុងពាក្យទាំងនេះ (គឺពាក្យថា **ភុត្តាវី បវារិតោ បរិបុណ្ណោ បរិយោ-**

សិតោ សុហិតោ យាវទត្ថោ) ៣ ពាក្យខាងក្រោយ មានសេចក្តីស្មើនឹង ៣ ពាក្យដំបូង អធិប្បាយថា ភិក្ខុមានភោជនដែលខ្លួនឲ្យដល់ទីបំផុតហើយ ឈ្មោះថា មានភោជនដែលខ្លួនឆាន់ហើយ ភិក្ខុអ្នកឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ឈ្មោះថា ហាមភត្តហើយ ដោយការហាមកាលល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការហើយ ភិក្ខុអ្នកល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការហើយ ឈ្មោះថា បរិបូរណ៍ហើយ ម្យ៉ាងទៀត ៣ ពាក្យដំបូង មានសេចក្តីស្មើនឹង ៣ ពាក្យខាងក្រោយ ។ អធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុឆាន់ស្រេចហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា មានភោជនដែលខ្លួនឲ្យដល់ទីបំផុតហើយ ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុហាមភត្តហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុបរិបូរណ៍ហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា ល្មមដល់សេចក្តីត្រូវការ ដោយហេតុដែលពោលមកនេះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបចុះថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កំណត់ (សេចក្តីនៃ) ពាក្យគ្រប់ពាក្យទុកហើយ ទើបត្រាស់ទុក ។

បទថា **សិយា** ប្រើក្នុងអត្ថថា ជាចំណែកមួយៗ និងក្នុងអត្ថថា សង្ស័យ ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា ជាចំណែកមួយៗ គឺ (ក្នុងប្រយោគដែលសម្តែងថា) **បឋវីធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា សិយា ពាហិរា** (បឋវីធាតុដែលជាចំណែកខាងក្នុងក៏មាន ដែលជាចំណែកខាងក្រៅក៏មាន) ។

ប្រើក្នុងអត្ថថា សង្ស័យ គឺ (ក្នុងប្រយោគនេះថា) **សិយា អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិវីតិក្កមោ** គង់នឹងមានភិក្ខុណាមួយកន្លងល្មើសអាបត្តិ) ក្នុងទីនេះ ប្រើបានទាំងពីរន័យ ។

បិណ្ឌបាតច្រើនហួសប្រមាណនោះឯង ឈ្មោះថា ជារបស់នៅសល់ច្រើនជាធម្មតា ហើយជារបស់គួរចាក់ចោលជាធម្មតា ។ អធិប្បាយថា ទាំងជារបស់នៅសល់ច្រើន ទាំងជារបស់គួរចាក់ចោលជាធម្មតា ទើបមិនចាំបាច់ធ្វើអ្វីយ៉ាងដទៃ ។

បទនិបាតថា **អថ** គឺ **តម្ហិ យោគ កាលេ** (ប្រែថា ក្នុងកាលនោះ) ។

បទថា **ជិឃច្ឆាទុព្វល្យបរេតា** សេចក្តីថា ដែលសេចក្តីស្រេកឃ្លាន និងការអស់កម្លាំងគ្របសង្កត់ហើយ គឺ ប្រទូសរ៉ាយហើយ បានដល់ ជាប់តាមហើយ ។

បណ្តាភិក្ខុទាំងនោះ ភិក្ខុរបខ្លះសូម្បីស្រេកឃ្លានមកអស់ ៨ ថ្ងៃខ្លះ ១០ ថ្ងៃខ្លះ ក៏នៅមិនទាន់អស់កម្លាំង នៅអាចគ្របសង្កត់សេចក្តីស្រេកឃ្លានទុកបាន តែភិក្ខុ (២ រូប) នេះ មិនដូច្នោះទេ ដើម្បីសម្តែងហេតុផលដូចពោលមកហើយនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ទុកទាំងពីរយ៉ាង (ទាំងសេចក្តីស្រេកឃ្លាន និងការអស់កម្លាំង) ។

បទថា **ត្យាហំ** កាត់បទជា **តេ អហំ** (ប្រែថា តថាគតក៏ពោលនឹងភិក្ខុពីររូបនោះ) ។

ពាក្យកំណត់សភាពដែលប្រាសចាករបស់ខ្សៀវស្រស់

បទថា **សចេ អាកង្ខថ** សេចក្តីថា បើអ្នកទាំងពីរប្រាថ្នាសោត ។

បទថា **អប្បហរិតេ** ប្រាសចាករបស់ខ្សៀវស្រស់ដុះឡើងហើយ អធិប្បាយ

ថា ក្នុងទីដែលគ្មានស្មៅស្រស់ ដែលធម្មតានឹងត្រូវស្លាប់ទៅ ព្រោះត្រូវដុំបាយដែលធ្លាក់ទៅសង្កត់ក្នុងទីដែលនឹងចាក់បិណ្ឌបាតទៅ សូម្បីមួយរទេះ ស្មៅទាំងឡាយក៏មិនស្លាប់អស់ ទីនោះនឹងមិនមានស្មៅសោះក៏ដោយ មានស្មៅច្រើនក៏ដោយ រមែងជាការដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់កំណត់ដល់ហើយ ដោយបទថា **អប្បហរិតេ** នោះ ។ ក៏បទថា **អប្បហរិតេ** នោះ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកដើម្បីមិនឲ្យភិក្ខុកន្លងល្មើសភូតគាមសិក្ខាបទ ។

បទថា **អប្បាណកេ** ប្រែថា មិនមានសត្វ គឺ ក្នុងទឹកចំនួនច្រើន ដែលគ្មានសត្វដែលនឹងត្រូវស្លាប់ ព្រោះដុំបាយដែលធ្លាក់ចុះទៅ ពិតណាស់ កាលទឹកតិចប្របូកប្របល់ដោយការដាក់បាយចុះទៅ ពួកសត្វតូចៗ ទើបនឹងស្លាប់ (តែ) ក្នុងទីទាំងឡាយ មានស្រះធំជាដើម ពួកសត្វតូចៗ នឹងមិនស្លាប់ ដើម្បីអនុរក្សសត្វមានជីវិតដូចពោលមកនេះឯង ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះ ។

បទថា **ឱបិលាបេស្សាមិ** ប្រែថា នឹងចាក់ចោល សេចក្ដីថា នឹងឲ្យលិចចុះ ។

បទថា **តត្ថេកស្ស** សេចក្ដីថា ក្នុងបណ្ដាភិក្ខុពីររូបនោះ មួយរូប (បានគិតយ៉ាងនេះថា...) តែព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សំដៅយកភិក្ខុរូបនោះ គឺ ភិក្ខុដែលតាំងចិត្តស្ដាប់ធម្មទេសនានេះហើយ នឹកដល់រឿយៗ ។

អត្ថន័យរបស់ វុត្ត ស័ព្ទ

ក្នុងពាក្យថា **វុត្តំ ហោ បនេតំ** មានអធិប្បាយថា វុត្ត ស័ព្ទនេះ (ប្រើ

ក្នុងអត្ថផ្សេងៗ គ្នា) គឺ ៖

១. ប្រើក្នុងអត្ថថា **កោរសក់** (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា មាពណា កម្មោះឈ្មោះថា កាបតិក: កោរក្បាលហើយ ។

២. ប្រើក្នុងអត្ថថា សាបព្រោះខ្វះ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ពូជ ដែលដុះឡើងក្នុងសរទកាល សាបព្រោះទៅក្នុងស្រែចំការហើយ រមែងដុះឡើង យ៉ាងណា ។

៣. ប្រើក្នុងអត្ថថា ពោល (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ពាក្យនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ដែលជាព្រះអរហន្តត្រាស់ទុកហើយ ។

តែក្នុងទីនេះ អ្នកសិក្សាគប្បីឃើញថា ប្រើក្នុងអត្ថថា ពោល ។ ក៏ ពាក្យថា **វុត្តំ ខោ បនេតំ** នោះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា **កថិតំ ខោ បនេតំ** ប្រែថា (តែព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់ពាក្យនេះទុកហើយថា...) ។

បទថា **អាមិសញ្ញតរំ** សេចក្តីថា អាមិស គឺ បច្ច័យឯណានិមួយ បណ្តា អាមិស គឺ បច្ច័យ ៤ អធិប្បាយថា អាមិស គឺ បច្ច័យម្យ៉ាង ។

បទថា **យទិទំ** ជានិបាត (ហើយ) មានសេចក្តីដូច្នោះឯង ក្នុងគ្រប់លិង្គ វិភត្តិ និងគ្រប់វចនៈ អ្នកសិក្សាគប្បីប្រើឲ្យត្រូវអត្ថ ក្នុងលិង្គ វិភត្តិ និងវចនៈ នោះៗ ។ តែក្នុងទីនេះ បទថា **យទិទំ** នោះ មានអត្ថស្មើនឹង **យោ ឯសោ** ។ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា ទុំះណា បិណ្ឌបាតនេះ ក៏ជាអាមិសមួយដែរ ។

បទថា **យទ្ទូនាហំ** បានដល់ **សាធុ វតាហំ** (ប្រែថា បើដូច្នោះ មានតែ អាត្មាអញ) ។

*បទថា **ឯវំ** សេចក្តីថា សូម្បីឲ្យថ្ងៃ និងយប់ (កន្លងទៅ) ដូចយ៉ាងដែលបុគ្គលបណ្តោយខណៈនេះ ឲ្យកន្លងទៅក្នុងកាលឥឡូវនេះ ។*

*បទថា **វីតិនាមេយ្យ** ប្រែថា គប្បី... ឲ្យអស់ទៅ គឺ គប្បីឲ្យកន្លងទៅ ។*

*បទថា **សោ តំ បិណ្ឌបាតំ** សេចក្តីថា ភិក្ខុនោះ មិនឆាន់បិណ្ឌបាតនោះ បែបដែលមនុស្សលោក ព្រមទាំងទេវលោក គប្បីទទួលទុកដោយសិរសា ដែលសល់អំពីព្រះសុគត (សោយ) ប្រាថ្នានូវភាពជាធម្មទាយាទ ពិចារណាដល់សេចក្តីឧបមា ដូចជាបុគ្គលដែលត្រូវភ្លើងឆេះសីរសៈហើយ រមែងបណ្តោយឲ្យថ្ងៃ និងយប់នោះកន្លងទៅ យ៉ាងនោះ ដោយសេចក្តីស្រេកឃ្លាន និងដោយការអស់កម្លាំងនោះឯង ។*

បិណ្ឌបាតដែលមិនគួរឆាន់ ៥ យ៉ាង

*ក៏ក្នុងវារៈនេះថា **អថ ទុតិយស្ស** មានសេចក្តីសង្ខេបដូចតទៅនេះ បើភិក្ខុនោះ កាលនឹងគិតថា បើដូច្នោះ មានតែអាត្មាអញ ។ល។ គប្បីញុំាងថ្ងៃ និងយប់ឲ្យកន្លងទៅ ក៏គប្បីគិតយ៉ាងនេះថា ការដែលបព្វជិតនឹងស្វែងរកបិណ្ឌបាតក្នុងស្រុក ដែលដេរដាសដោយសត្វកាចសាហាវ គឺ បញ្ចកាមគុណ ជាការលំបាក ដូចជាការស្វែងរកកេសជ្ជៈក្នុងព្រៃ ដែលច្រើនទៅដោយសត្វកាច តែថាបិណ្ឌបាតនេះ ផុតហើយដោយប្រការទាំងពួងអំពីទោសក្នុងការស្វែងរក ដូចពោលមកនេះ ហើយជាបិណ្ឌបាតដែលសល់អំពីព្រះសុគត ព្រោះដូច្នោះ ទើបប្រៀបដូចជាខត្តិយកុមារ អ្នកជាឧភតោសុជាតិ (មានព្រះរាជសម្ភពល្អហើយទាំង ២*

ចំណែក គឺ ចំណែកព្រះជនក និងចំណែកព្រះជនី) ។

ម្យ៉ាងទៀត បិណ្ឌបាតជារបស់មិនគួរឆាន់ ព្រោះហេតុ ៥ ប្រការគឺ ៖

១. ជារបស់មិនគួរឆាន់ ព្រោះបុគ្គល (អ្នកប្រគេន) មានវត្តបដិបត្តិគួរតិះដៀល គឺ ជាបិណ្ឌបាតរបស់បុគ្គលអលជ្ជី ។

២. ជារបស់មិនគួរឆាន់ ព្រោះបិណ្ឌបាតមានការកើតឡើងមិនបរិសុទ្ធ គឺ កើតឡើងមកអំពីការណែនាំរបស់ទាងភិក្ខុនី និងអំពីការសរសើរ ដែលមិនមានពិត (ក្នុងខ្លួន) ។

៣. ជារបស់មិនគួរឆាន់ ដើម្បីជាការអនុគ្រោះម្ចាស់ គឺ ភិក្ខុម្ចាស់បិណ្ឌ-បាត ក៏កំពុងស្រេកឃ្លាន ។

៤. (សូម្បី) ភិក្ខុម្ចាស់បិណ្ឌបាតនោះឆ្អែតហើយ តែបិណ្ឌបាតក៏នៅជារបស់មិនគួរឆាន់ ដើម្បីអនុគ្រោះអន្តេវាសិកជាដើម របស់លោកនោះឯង (ព្រោះ) អន្តេវាសិក ឬអ្នកដទៃៗ ដែលអាស្រ័យបិណ្ឌបាតនោះ នៅស្រេកឃ្លាន ។

៥. សូម្បីអ្នកទាំងនោះ ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ តែថា បិណ្ឌបាតក៏នៅជារបស់មិនគួរឆាន់ ព្រោះការមិនមានសទ្ធា គឺ ម្ចាស់បិណ្ឌបាតមិនទាន់មានសទ្ធា ។

បិណ្ឌបាតនេះ ក៏ផុតហើយដោយប្រការទាំងពួងអំពីហេតុ ៥ ប្រការនោះពិតណាស់ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជាកំពូលនៃលជ្ជីបុគ្គលទាំងឡាយ បិណ្ឌបាតមានការកើតឡើងដោយបរិសុទ្ធ ហើយព្រះមានព្រះភាគ ក៏ទ្រង់ឆ្អែតស្កប់ស្កល់ហើយ ទាំងបុគ្គលដទៃដែលសង្ឃឹមចំពោះបិណ្ឌបាតក៏មិនមាន បុគ្គលអ្នកមានសទ្ធាក្នុងលោក ព្រះមានព្រះភាគ ក៏ជាកំពូលនៃបុគ្គលទាំងនោះ ដូច្នេះ ហើយ

ភិក្ខុនោះ លោកគិតដូច្នេះហើយ ទើបឆាន់បិណ្ឌបាតនោះ ។ល។ បណ្ដោយឲ្យថ្ងៃនិងយប់កន្លងទៅ ។

ដោយមានហេតុផលដូចពោលមកប៉ុណ្ណោះ សូម្បីភិក្ខុណាមិនឆាន់ (បិណ្ឌ-បាតដែលសល់អំពីព្រះសុគត) តែបំពេញសមណធម៌ ភិក្ខុនោះឈ្មោះថា មិនឆាន់បិណ្ឌបាតដែលគួរឆាន់ ចំណែកភិក្ខុណាឆាន់ហើយ (បំពេញសមណធម៌) ភិក្ខុនោះឈ្មោះថា ឆាន់បិណ្ឌបាតដែលគួរឆាន់ ។

សេចក្ដីផ្សេងគ្នាក្នុងបិណ្ឌបាតមិនមាន តែមានសេចក្ដីផ្សេងគ្នាក្នុងបុគ្គល ព្រោះដូច្នោះ កាលនឹងសម្ដែងសេចក្ដីផ្សេងគ្នានោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា **កិញ្ចាបិ សោ** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **កិញ្ចាបិ** ជានិបាត ប្រើក្នុងអត្ថថា ព្រមទទួល និងប្រើក្នុងអត្ថថា សរសើរ ។

សួរថា ព្រមទទួលនូវអ្វី ?

ឆ្លើយថា នូវការឆាន់ ដែលមិនមានទោសរបស់ភិក្ខុនោះ ។

សួរថា សរសើរនូវអ្វី ?

ឆ្លើយថា នូវការឆាន់ហើយបំពេញសមណធម៌ ។

មានពាក្យអធិប្បាយទុកដូច្នេះថា បើភិក្ខុរូបនោះ ឆាន់បិណ្ឌបាតដែលគួរឆាន់ ហើយបំពេញកិច្ចដែលគួរបំពេញសោត កាលពោលដោយពិតហើយ ភិក្ខុដំបូងនោះឯងរបស់តថាគត សេចក្ដីថា ភិក្ខុរូបដំបូងដែលជាអ្នកបដិសេធបិណ្ឌបាតនោះ ហើយបំពេញសមណធម៌នោះឯងរបស់តថាគត មើលដូចជាអ្នកក្លៀវក្លាជាង

ក្នុងបណ្ដាសាវ័កពីររូប របស់តថាគតដែលជាអ្នកក្លៀវក្លា ហើយដូចជាបណ្ឌិតជាងក្នុងបណ្ដាសាវ័កពីររូប ដែលជាបណ្ឌិតរបស់តថាគត ឈ្មោះថា ជាអ្នកគួរបូជាជាង និងគួរសរសើរជាង មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា គួរបូជា និងគួរសរសើរក្រៃលែងជាងភិក្ខុទី ២ ។

ហេតុដែលគួរបូជាជាង និងគួរសរសើរជាង

ឥឡូវនេះ កាលនឹងលើកហេតុ (ការណៈ) ឡើងមកពង្រីកសេចក្ដីនោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **តំ កិស្ស ហេតុ** ដូច្នេះជាដើម ។

ពាក្យនោះ មានអធិប្បាយ (បន្ថែម) ថា ក្នុងសេចក្ដីនោះ អ្នកទាំងឡាយគង់មាន (សេចក្ដីសង្ស័យ) ថា ព្រោះហេតុអ្វី ? ភិក្ខុនោះ ទើបជាអ្នកគួរបូជាជាង គួរសរសើរជាង របស់ព្រះមានព្រះភាគ ។

ពាក្យឆ្លើយ ក៏គឺ **តញ្ហិ តស្ស** សេចក្ដីថា ព្រោះការហាមបិណ្ឌបាតនោះនឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្ដីប្រាថ្នាតិច ។ល។ ដើម្បីប្រារព្ធសេចក្ដីព្យាយាមអស់កាលយូរសម្រាប់ភិក្ខុនោះ ។

នឹងប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងណា ?

គឺ ភិក្ខុនោះ បើសម័យតមកកើតការចង់បាន សេចក្ដីប្រាថ្នាលាមក ឬសេចក្ដីប្រាថ្នាច្រើនក្នុងបច្ច័យទាំងឡាយឡើង លំដាប់នោះ ភិក្ខុ (ដទៃ) ពិចារណាឃើញយ៉ាងនោះ នឹងការពារលោកទុកដោយទំពក់ គឺ ការហាមបិណ្ឌបាតនេះថា នេះណ៎ាលោក លោកបដិសេធសូម្បីដែលជារបស់សល់អំពីព្រះសុគត ហើយក៏

នៅកើតសេចក្តីប្រាថ្នាដូច្នេះឡើងទាល់តែបាន នេះជាន័យក្នុងការហាម ការមិនដុសខាត់កិលេស ដែលកើតឡើងហើយ កាលបើដូច្នេះ ការបដិសេធបិណ្ឌបាតនោះ នឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្តីប្រាថ្នាតិច សេចក្តីសន្តោស (និង) ការដុសខាត់កិលេសសម្រាប់លោក ។

ក្នុងពាក្យថា *សុភរតាយ* (ដើម្បីភាពជាអ្នកដែលគេចិញ្ចឹមងាយ) នេះ មានការពណ៌នាដូចតទៅនេះ ៖

ភិក្ខុរូបខ្លះ ក្នុងធម្មវិន័យនេះជាអ្នកចិញ្ចឹមបានដោយលំបាក ទំនុកបម្រុងបានដោយលំបាក ទាំងដល់ខ្លួនឯង ទាំងដល់ឧបដ្ឋាក (ចំណែក) ភិក្ខុរូបខ្លះជាអ្នកចិញ្ចឹមងាយ ទំនុកបម្រុងបានដោយងាយ ទាំងដល់ខ្លួនឯង ទាំងដល់ឧបដ្ឋាក ។

ប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងណា ?

អធិប្បាយថា ភិក្ខុណាបានអាហារដែលប្រៃជាដើម ហើយនៅស្វែងរកអាហារដទៃ មានអាហារដែលមានរសមិនប្រៃជាដើម ចោលរបស់ដែលបានក្នុងផ្ទះនៃបុគ្គលម្នាក់ ទុកក្នុងផ្ទះនៃបុគ្គលម្នាក់ទៀត ត្រាច់ចារិកទៅរហូតវេលា (បិណ្ឌបាត) ហើយមានបាត្រទទេត្រឡប់ចូលវត្តដេក ភិក្ខុរូបនេះ ចាត់ថា ជាអ្នកចិញ្ចឹមបានដោយលំបាកសម្រាប់ខ្លួនឯង ចំណែកភិក្ខុរូបណា សូម្បីទាយកនឹងថ្វាយបាយស្រូវសាលី និងសាច់ជាដើម រហូតពេញបាត្រ ហើយក៏នៅតែសម្តែងទឹកមុខមិនស្រស់បស់ និងការមិនពេញចិត្ត ក្រៃលែងជាងនោះទៅទៀត នឹងមើលងាយបិណ្ឌបាតនោះចំពោះមុខ បុគ្គលទាំងនោះថា ពួកលោកប្រគេនរបស់អ្វី ដូច្នេះ ទើបឲ្យដល់អនុបសម្បន្ន មានសាមណេរ និងគ្រហស្ថ (ដទៃ)

ជាដើមទៅ (ជាការបញ្ឆោះ) ភិក្ខុរូបនេះ ចាត់ថាជាអ្នកដែលគេចិញ្ចឹមបានដោយលំបាក សម្រាប់ឧបដ្ឋាកទាំងឡាយ ពួកអ្នកស្រុកឃើញលោកហើយ ក៏នឹងនាំគ្នាចៀស (គេចមុខ) ចេញពីចម្ងាយ ដោយនឹកគិតដៀលថា ភិក្ខុចិញ្ចឹមបានដោយលំបាក ពួកយើងមិនអាចនឹងទំនុកបម្រុងលោកបានទេ ។

ចំណែកភិក្ខុណា បានអាហារយ៉ាងណាមួយ ទោះជារបស់ប្រភេទប្រណីតឬប្រភេទថោកទាបក៏ដោយ មានចិត្តសន្ដោសឆាន់អាហារនោះ ហើយត្រឡប់ទៅកាន់វត្តធ្វើការងាររបស់ខ្លួន (តទៅ) ភិក្ខុរូបនេះ ចាត់ថា ជាអ្នកចិញ្ចឹមងាយសម្រាប់ខ្លួនឯង ។ ហើយភិក្ខុណាមិនមើលងាយទានរបស់អ្នកដទៃសូម្បីតិច ឬច្រើន ប្រណីត ឬថោកទាបក៏ដោយ មានចិត្តត្រេកអរ ញញឹមញញែម ស្រស់បស់ ឆាន់ចំពោះមុខទាយកទាំងនោះ ហើយទើបទៅ ភិក្ខុរូបនេះ ចាត់ថា ជាអ្នកចិញ្ចឹមងាយសម្រាប់ឧបដ្ឋាក ពួកអ្នកស្រុក លុះឃើញភិក្ខុរូបនោះហើយ ម្នាក់ៗក៏នាំគ្នាត្រេកអរយ៉ាងក្រៃលែងថា លោកម្ចាស់របស់ពួកយើងជាអ្នកចិញ្ចឹមងាយសន្ដោស សូម្បីដោយអាហារបន្តិចបន្តួចៗ ពួកយើងនឹងទំនុកបម្រុងលោក លុះសម្រេចចិត្តហើយ ក៏នាំគ្នាទំនុកបម្រុង ក្នុងព្រឹត្តិការណ៍នោះ បើសម័យតមកលោកនឹងកើតការគិតឡើងក្នុងទំនងជាអ្នកដែលគេចិញ្ចឹមបានដោយលំបាក ទាំងដល់ខ្លួនឯង ឬឧបដ្ឋាកទាំងឡាយសោត គ្រានោះភិក្ខុដទៃពិចារណាឃើញយ៉ាងនេះ ក៏នឹងជួយការពារលោកទុកដោយទំពក់ គឺ ការបដិសេធបិណ្ឌបាតនេះថា នេះណ៎ែលោក លោកបដិសេធបិណ្ឌបាតដែលសល់អំពីព្រះសុគតហើយ នៅកើតការគិតដូច្នេះឡើងទាល់តែបាន ។ កាលបើយ៉ាងនេះ ការបដិសេធបិណ្ឌបាត

ក៏នឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីភាពជាអ្នកដែលគេចិញ្ចឹមបានដោយងាយ សម្រាប់លោក ។

ម្យ៉ាងទៀត បើលោកនឹងកើតការខ្ជិលច្រអូសឡើង ភិក្ខុរូបដទៃក៏នឹងជួយការពារលោកទុកដោយទំពក់នោះដូចគ្នាថា នេះណ៎លោក លោកបដិសេធបិណ្ឌបាត ដែលសល់អំពីព្រះសុគតហើយ គ្រានោះសូម្បីនឹងសេចក្តីស្រេកឃ្លាន និងការអស់កម្លាំងគ្របសង្កត់ហើយ ក៏នៅបំពេញសមណធម៌បាន (ដូចម្តេច) ថ្ងៃនេះ ទើបបែរមករកភាពខ្ជិលច្រអូសទៅវិញ កាលបើដូច្នេះ ការបដិសេធបិណ្ឌបាត នឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីការប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាមសម្រាប់លោក ការបដិសេធបិណ្ឌបាតនេះរបស់ភិក្ខុនោះ នឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្តីប្រាថ្នាតិច ។ល។ ដើម្បីការប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាមរហូតអស់កាលយូរ ដូចពោលមកនេះ ។

គុណ ៥ ប្រការ

គុណ ៥ នេះ (សេចក្តីប្រាថ្នាតិច សេចក្តីសន្តោស ការជុសខាត់កិលេស ភាពជាអ្នកដែលគេចិញ្ចឹមងាយ និងការប្រារព្ធនូវសេចក្តីព្យាយាម) របស់ភិក្ខុនោះ បរិបូរណ៍យ៉ាងនេះហើយ ក៏នឹងជួយឲ្យកថាវត្ថុ ១០ បរិបូរណ៍យ៉ាងណា ?

អធិប្បាយថា ក្នុងចំនួនគុណធម៌ទាំង ៥ នោះ កថាវត្ថុ ៣ ប្រការ គឺភាពជាអ្នកប្រាថ្នាតិច សន្តោស និងការប្រារព្ធនូវសេចក្តីព្យាយាម ដែលមានមកក្នុងព្រះបាលីនេះនោះឯង រួមចូលនឹងសល្លេខធម៌ ។ ព្រោះថា សល្លេខធម៌នេះ ជាឈ្មោះនៃកថាវត្ថុដូចគ្នាគ្រប់ប្រការ សមដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមាន-

ព្រះភាគ ត្រាស់ទុកថា ម្នាលអានន្ទ ក៏កថានេះនោះ ជាគ្រឿងជុសខាត់កិលេស យ៉ាងក្រៃលែង ស្រួលដល់ការបើកផ្សាយចិត្ត (ចេញចាកកិលេស) ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីនិព្វិទាដោយចំណែកមួយ ដើម្បីវិរាគៈ (ការប្រាសចាកកិលេស) ដើម្បីនិរោធៈ (ការរំលត់កិលេស) ដើម្បីឧបសមៈ (ការស្ងប់រម្ងាប់កិលេស) ដើម្បីអភិញ្ញា (ការដឹងដ៏ក្រៃលែង) ដើម្បីសម្ពោធៈ (ការត្រាស់ដឹងដ៏ប្រពៃ) ដើម្បីព្រះនិព្វាន (ការរលត់ស្និទ្ធនៃកិលេស) កថានេះនោះគឺអ្វី ? បានដល់ អប្បិច្ឆកថា (កថាពោលដល់សេចក្ដីប្រាថ្នាតិច) ។

សេចក្ដីពិស្ដារដូចពោលមកនេះ គុណ ៥ ប្រការ បរិបូរណ៍ហើយ ក៏នឹងជួយឲ្យកថាវត្ថុ ១០ បរិបូរណ៍យ៉ាងនេះ ។

កថាវត្ថុ ១០ ក៏នឹងជួយឲ្យសិក្ខា ៣ បរិបូរណ៍ ។

យ៉ាងណា ?

អធិប្បាយថា ក្នុងកថាវត្ថុទាំង ១០ នោះ កថា ៤ នេះ គឺ អប្បិច្ឆកថា (កថាពោលអំពីសេចក្ដីប្រាថ្នាតិច) សន្ដោសកថា (កថាពោលអំពីសេចក្ដីសន្ដោស) អសំសគ្គកថា (កថាពោលអំពីការមិនច្រឡូកច្រឡំដោយពួកគណៈ) សីលកថា (កថាពោលអំពីសីល) សង្គ្រោះចូលក្នុងអធិសីលសិក្ខាប៉ុណ្ណោះ , កថា ៣ នេះ គឺ បវិវេកកថា (កថាពោលអំពីការស្ងាត់) វិរិយារម្ភកថា (កថាពោលអំពីការប្រារព្ធនូវសេចក្ដីព្យាយាម) សមាធិកថា (កថាពោលអំពីសមាធិ) សង្គ្រោះចូលក្នុងអធិចិត្តសិក្ខា , ៣ នេះគឺ បញ្ញាកថា (កថាពោលអំពីបញ្ញា) វិមុត្តិកថា (កថាពោលអំពីវិមុត្តិ) វិមុត្តិញាណទស្សនកថា (កថាពោលអំពី

វិមុត្តិញាណទស្សនៈ) សង្គ្រោះចូលក្នុងអធិបញ្ញាសិក្ខា ។ កថាវត្ថុ ១០ បរិបូរណ៍ នឹងជួយឲ្យសិក្ខា ៣ បរិបូរណ៍យ៉ាងនេះ ។ សិក្ខា ៣ បរិបូរណ៍ នឹងធ្វើឲ្យគំនរនៃអសេក្ខធម៌ ៤ យ៉ាង បរិបូរណ៍ ។

យ៉ាងណា ?

អធិប្បាយថា អធិសីលសិក្ខាបរិបូរណ៍ ក៏នឹងជាពួកសីលដែលជាអសេក្ខៈ អធិចិត្តសិក្ខាបរិបូរណ៍ ក៏នឹងជាពួកសមាធិដែលជាអសេក្ខៈ បញ្ញាសិក្ខាបរិបូរណ៍ ក៏នឹងជាពួកនៃបញ្ញាវិមុត្តិ និងវិមុត្តិញាណទស្សនៈដែលជាអសេក្ខៈ រួមសេចក្តីថា សិក្ខា ៣ បរិបូរណ៍ហើយនឹងធ្វើឲ្យពួកនៃអសេក្ខធម៌ ៥ បរិបូរណ៍យ៉ាងនេះ ។ (ហើយ) ពួកនៃអសេក្ខធម៌ ៥ បរិបូរណ៍ក៏នឹងធ្វើឲ្យអមតមហានិព្វានបរិបូរណ៍ ។ ប្រៀបដូចដុំពពកធំ បង្កើតជាទឹកភ្លៀង ធ្លាក់ស្រោចលើកំពូលភ្នំ ហូរចុះមកពេញញកភ្នំ ជ្រោះភ្នំ អូរ ។ ញកភ្នំ ជ្រោះភ្នំ អូរទាំងនោះ ពេញហើយ ក៏ហូរហៀរចេញមក ពេញប្រឡាយ ប្រឡាយពេញហើយ ក៏ហូរហៀរចេញមកពេញបឹង បឹងពេញហើយ ក៏ហូរចេញមកពេញស្ទឹងតូច ស្ទឹងតូចពេញហើយ ក៏ហូរចេញមកពេញស្ទឹងធំ ស្ទឹងធំពេញហើយ ក៏ហូរចេញមកពេញសមុទ្រសាគរ យ៉ាងណា គុណ ៥ ប្រការនេះ របស់ភិក្ខុនោះ ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា គឺ បរិបូរណ៍ហើយ ក៏នឹងធ្វើឲ្យគុណធម៌ ចាប់តាំងពីកថាវត្ថុ ១០ រហូតដល់អមតនិព្វានឲ្យបរិបូរណ៍ ភិក្ខុនេះ បដិបត្តិបដិទានៃធម្មទាយាទហើយ នឹងបានជាធម្មទាយាទ យ៉ាងកំពូល ដោយប្រការដូចពោលមកនេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឃើញប្រយោជន៍យ៉ាងនេះឯង ទើបបានត្រាស់ទុកថា តំ កិស្ស ហេតុ តញ្ហិ តស្ស ភិក្ខវេ ភិក្ខុនោ ដូច្នេះ

ជាដើម (ប្រែថា សេចក្តីនោះ ព្រោះហេតុអ្វី ព្រោះនឹងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បី... សម្រាប់ភិក្ខុនោះណា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ) ។

ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់លើកហេតុដែលធ្វើឲ្យភិក្ខុនោះ ជាអ្នកគួរបូជា និងគួរសរសើរជាង ឡើងមកអធិប្បាយប្រកបយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់គម្រាមភិក្ខុទាំងនោះ ដើម្បីឲ្យជាយ៉ាងនោះ ទើបត្រាស់ថា **តស្មាតិហ មេ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះជាដើម ។

ត្រាស់ទុកថាយ៉ាងណា ត្រាស់ទុកថា ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុអ្នកឆាន់បិណ្ឌបាតនោះហើយ បំពេញសមណធម៌ ជាអ្នកឆ្ងាយចាកគុណធម៌ ដែលជាឫសគល់ ៥ ប្រការនេះ ចំណែកភិក្ខុអ្នកមិនឆាន់ ហើយបំពេញសមណធម៌ នឹងជាអ្នកមានចំណែកនៃគុណធម៌ទាំងនេះ ដូច្នោះឯង ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរជាធម្មទាយាទរបស់តថាគតចុះ កុំអាមិសទាយាទឡើយ ។

បទថា **ឥទមវោច ភគវា** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគបានត្រាស់ពាក្យនេះ គឺ ឧបទេសនៃព្រះសូត្រថា តាំងពីខាងចុងនិទានរហូតដល់កុំជាអាមិសទាយាទ ។

បទថា **ឥទំ វត្វាន សុគតោ** សេចក្តីថា លុះត្រាស់ឧបទេសនៃព្រះសូត្រនេះហើយ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបបានទទួលការថ្វាយព្រះនាមថា ព្រះសុគតនោះឯង ព្រោះទ្រង់ដំណើរទៅដោយបដិបទាដ៏ល្អ ។

បទថា **ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បាវិសិ** សេចក្តីថា ស្តេចក្រោកឡើងចាកបវរពុទ្ធាសនៈ ដែលមានអ្នកក្រាលថ្វាយទុកហើយ ក៏ស្តេចយាងចូលទៅកាន់

ព្រះវិហារ គឺ មហាគន្ធកុដិរបស់ព្រះអង្គ ។

ហេតុដែលនាំឲ្យព្រះពុទ្ធក្រោកចាកអាសនៈយាងទៅមុន

សួរថា ក្នុងកាលបរិស័ទមិនទាន់បែកគ្នា ត្រឡប់ទៅនៅឡើយ ព្រោះហេតុអ្វី (ព្រះមានព្រះភាគ ទើបក្រោកចាកពុទ្ធាសនៈចូលទៅកាន់វិហារទៅ) ?

ឆ្លើយថា ដើម្បីនឹងទ្រង់សរសើរព្រះធម៌ បានស្តាប់មកថា ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ កាលនឹងស្តេចក្រោកចាកអាសនៈ ចូលទៅកាន់វិហារក្នុងកាលទេសនាមិនទាន់ចប់ ក៏នឹងស្តេចចូលទៅដោយហេតុពីរប្រការ គឺ ដើម្បីនឹងទ្រង់សរសើរបុគ្គល ១ ដើម្បីនឹងទ្រង់សរសើរព្រះធម៌ ១ ។

កាលស្តេចចូលទៅដើម្បីទ្រង់សរសើរបុគ្គល និងត្រិះរិះយ៉ាងនេះថា ពួកភិក្ខុអ្នកទទួលយកធម៌ រៀនយកឧទ្ទេស ដែលតថាគតសម្តែងដោយសង្ខេបហើយ តែមិនទាន់បានចែកឲ្យពិស្តារ និងនាំគ្នាចូលទៅព្រះអានន្ទ ឬក៏ព្រះមហាកច្ចាយនៈ អ្នកទាំងពីរនោះ ក៏នឹងអធិប្បាយស្របតាមព្រះញាណរបស់តថាគត តអំពីនោះ ពួកភិក្ខុអ្នកទទួលយកធ៌ នឹងត្រឡប់មកសួរតថាគតទៀត តថាគតក៏នឹងសរសើរអ្នកទាំងពីរនោះ ចំពោះពួកភិក្ខុអ្នកទទួលយកធម៌នោះ យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ អានន្ទអធិប្បាយល្អហើយ កច្ចាយនៈក៏អធិប្បាយល្អហើយ សេចក្តីនេះសូម្បីអ្នកទាំងឡាយនឹងគប្បីមកសួរតថាគតសោត តថាគតក៏នឹងអធិប្បាយសេចក្តីនុ៎ះដូច្នោះដែរ តអំពីនោះភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏នឹងកើតការគោរពចំពោះអ្នកទាំងពីរ ហើយនាំគ្នាទៅរក ។ សូម្បីអ្នកទាំងពីរ ក៏នឹងណែនាំអ្នកទាំងឡាយទុក

ក្នុងអត្ថ និងធម៌ ភិក្ខុទាំងនោះ ដែលអ្នកទាំងពីរនោះណែនាំហើយ ក៏នឹងនាំគ្នាបំពេញសិក្ខា ៣ ធ្វើទីបំផុតទុក្ខបាន ។

កាលនឹងស្ដេចចូលទៅដើម្បីសរសើរព្រះធម៌ និងទ្រង់ព្រះតម្រិះដូចដែលបានទ្រង់ព្រះតម្រិះក្នុងទីនោះឯងថា កាលតថាគតចូលទៅកាន់វិហារហើយ ព្រះសារីបុត្រអង្គុយនៅក្នុងកណ្ដាលបរិស័ទនោះឯង នឹងសម្ដែងធម៌តិះដៀលអាមិស-ទាយាទ ហើយសរសើរធម្មទាយាទនោះដូចគ្នា ទេសនានេះ ដែលយើងទាំងពីរសម្ដែងហើយយ៉ាងនេះ តាមមតិដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងន័យតែមួយ និងជាទេសនាដ៏ប្រសើរ និងធ្ងន់ (មានសេចក្ដីសំខាន់) ដូចឆ័ត្រថ្ម និងដូចទូកដែលចតនៅហ្នឹងកំពង់ហើយ ព្រោះអត្ថថា ឆ្លងឱឃៈ ៤ បានហើយ ដូចរថទឹមដោយសេះអាជនេយ្យ ៤ ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឲ្យទៅកាន់ស្ថានសួគ៌ ។

ម្យ៉ាងទៀត ប្រៀបដូចកាលព្រះរាជាទ្រង់ចេញព្រះរាជបញ្ញាក្នុងទីប្រជុំថា អ្នកដែលធ្វើខុសយ៉ាងនេះ ត្រូវពិន័យប៉ុណ្ណោះ ហើយស្ដេចក្រោកពីព្រះរាជាសនៈឡើងកាន់ប្រាសាទ សេនាបតីដែលអង្គុយក្នុងទីនោះឯង នឹងរក្សាការណ៍ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅតាមព្រះរាជបញ្ញត្តនោះ យ៉ាងណា ទេសនាដែលតថាគតសម្ដែងហើយក៏ដូច្នោះដូចគ្នា សារីបុត្រអង្គុយនៅក្នុងទីប្រជុំនោះឯង នឹងសម្ដែងសរសើរ ។ ទេសនាដែលតថាគត និងសារីបុត្រសម្ដែងហើយ តាមមតិរបស់យើងទាំងពីរនឹងរុងរឿងហើយ មានកម្លាំងដូចព្រះអាទិត្យពេលថ្ងៃត្រង់ ដូច្នោះ ។

កាលទ្រង់សរសើរធម៌ក្នុងទីនេះយ៉ាងនេះ ព្រះមានព្រះភាគទើបស្ដេចក្រោកចាកពុទ្ធាសនៈចូលទៅកាន់វិហារ ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងខណៈដូច្នេះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បាត់ព្រះអង្គអំពីពុទ្ធាសនៈដែលគង់នោះឯង ស្តេចចូលទៅកាន់វិហារ ដោយការយាងទៅដោយអំណាចចិត្ត ព្រោះបើព្រះមានព្រះភាគ នឹងគប្បីស្តេចយាងទៅដោយការទៅដោយព្រះកាយសោត បរិស័ទទាំងអស់ (ក្នុងទីប្រជុំនោះ) ក៏គង់នឹងនាំគ្នាហែហមព្រះមានព្រះភាគ ។ បរិស័ទ (ក្នុងទីប្រជុំ) នោះ បែកពួកម្តងហើយក៏លំបាកនឹងមកជុំគ្នាបានទៀត (ព្រោះដូច្នោះ) ព្រះមានព្រះភាគ ទើបស្តេចចូលទៅ ដោយការទៅដោយអំណាចនៃចិត្តនោះឯង (បាត់ព្រះអង្គទៅ) ។

ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ សម្តែងធម៌

[២៣] លុះកាលព្រះមានព្រះភាគស្តេចចូលទៅ (កាន់វិហារ) ដោយអាការយ៉ាងនោះហើយ ព្រះសារីបុត្រ (គង់) នៅក្នុងទីនោះឯងប្រាថ្នានឹងសរសើរធម៌នោះ ឲ្យស្របនឹងព្រះបំណងរបស់ព្រះមានព្រះភាគ ទើបបានពោលពាក្យនេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អាយស្មា** ជាពាក្យហៅដល់អ្នកដែលជាទីស្រឡាញ់ ។

ពាក្យថា **សារីបុត្តោ** ជានាមរបស់ព្រះថេរៈនោះ នាមនោះបានមកអំពីចំណែកខាងមាតា មិនមែនបានមកអំពីចំណែកខាងបិតាទេ ព្រោះព្រះថេរៈនោះជាបុត្ររបស់ព្រាហ្មណី ឈ្មោះ រូបសារី ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា សារីបុត្រ ។

ពាក្យថា **អចិរបក្កន្តស្ស** ទ្រង់ព្រះពុទ្ធដំណើរទៅមិនយូរប៉ុន្មាន ។

ក៏ក្នុងពាក្យថា **អាវុសោ ភិក្ខវេ** នេះ មានវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគ

ទាំងឡាយកាលនឹងទ្រង់ហៅសាវក (របស់ព្រះអង្គ) ក៏នឹងទ្រង់ហៅថា **ភិក្ខវេ** (ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ) ចំណែកសាវកទាំងឡាយគិតថា យើងទាំងឡាយ ចូរកុំស្មើនឹងព្រះពុទ្ធទាំងឡាយឡើយ ដូច្នេះហើយ (កាលនឹងហៅគ្នា) ក៏ហៅថា **អាវុសោ** (ប្រែថា ម្នាលអ្នកមានអាយុ) សិនហើយ ទើបហៅថា **ភិក្ខវេ** (ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ) ខាងក្រោយ ។ មួយវិញទៀត ភិក្ខុសង្ឃដែលព្រះពុទ្ធទាំងឡាយត្រាស់ហៅហើយ ក៏នឹងទទួលថា **ភន្តេ** (ព្រះករុណាព្រះអង្គ) ភិក្ខុសង្ឃដែលសាវកទាំងឡាយហៅហើយ ក៏នឹងឆ្លើយថា **អាវុសោ** (ម្នាលអ្នកមានអាយុ) ។

ពាក្យថា **កិត្តាវតា** ក្នុងបទថា **កិត្តាវតា នុខោ អាវុសោ** នេះ ជាពាក្យសម្តែងការកំណត់ ប្រែថា ដោយហេតុប៉ុន្មានយ៉ាង ? **នុ** អក្សរ ប្រើក្នុងអត្ថនៃពាក្យសួរ ។ **ខោ** អក្សរត្រឹមតែជានិបាត ។

បទថា **សត្ថុ បវិវិត្តស្ស វិហរតោ** សេចក្តីថា កាលព្រះសាស្តា ទ្រង់គង់នៅដោយវិវេក ៣ គឺ កាយវិវេក ចិត្តវិវេក និងឧបធិវិវេក ។

វិវេកមនុសិក្ខន្តិ សេចក្តីថា មិនសិក្សានូវវិវេកទាំង ៣ សូម្បីតែវិវេកណាមួយ ។

បទថា **អាមិសទាយាទាវ ហោន្តិ** សេចក្តីថា ព្រះសារីបុត្រ សួរសេចក្តីនេះនឹងភិក្ខុទាំងឡាយ ។ សូម្បីក្នុងសុក្កបក្ស (ចំណែកដែលល្អ) ក៏ន័យនេះ ។ កាលព្រះថេរៈពោលយ៉ាងនេះហើយ ភិក្ខុទាំងឡាយ ប្រាថ្នានឹងស្តាប់សេចក្តីនោះ ទើបបានពោលថា **ទូរតោបិ ខោ** ដូច្នេះ ជាដើម ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ទូរតោបិ** សេចក្ដីថា អំពីខាងក្រៅដែនខ្លះ អំពីខាងក្រៅជនបទខ្លះ អធិប្បាយថា អំពីទីឆ្ងាយរាប់បានច្រើនរយយោជន៍ខ្លះ ។

បទថា **សន្តិកេ** ប្រែថា ក្នុងទីជិត ។

បទថា **អញ្ញាតុំ** ប្រែថា ដើម្បីដឹង គឺ ដើម្បីយល់ ។

បទថា **អាយស្មន្តំយេវ សារីបុត្តំ បដិភាតុ** សេចក្ដីថា ចូរជានាទីរបស់ព្រះសារីបុត្រចុះ អធិប្បាយថា សូមឲ្យព្រះសារីបុត្រជួយចែក (ពង្រីកសេចក្ដី) ឲ្យជាចំណែកនៃខ្លួនផងចុះ ។

ក្នុងសេចក្ដីនេះ មានអធិប្បាយដូចតទៅនេះថា ការពង្រីកសេចក្ដី ជានាទីរបស់ព្រះសារីបុត្រ ចំណែកការស្ដាប់ ជានាទីរបស់ពួកខ្ញុំករុណា ពាក្យអធិប្បាយសមនឹងលក្ខណៈនៃសត្វ ។ ចំណែកអាចារ្យពួកខ្លះពោលថា បទថា **បដិភាតុ** គឺ **ទិស្សតុ** (ចូរសម្ដែង) ។ អាចារ្យមួយពួកទៀត ពោលថា **ឧបដ្ឋាតុ** (ចូរប្រាកដ) ។

បទថា **ធារិស្សន្តិ** (នឹងចងចាំទុក) បានដល់ នឹងរៀន ។

លំដាប់នោះ ព្រះថេរៈប្រាថ្នានឹងសម្ដែងធម៌ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយនោះ ទើបពោលពាក្យថា **តេនហិ** ដូច្នេះជាដើម ។

ក្នុងពាក្យថា **តេនហិ** នោះ មានអធិប្បាយថា បទថា **តេន** ជាតតិយាវិភត្តិ ។ **ហិ** អក្សរជានិបាត ។ មានពាក្យអធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលអ្នកទាំងឡាយប្រាថ្នានឹងស្ដាប់ ហើយប្រាប់ឲ្យជាភារៈរបស់ខ្ញុំ ដូច្នោះ សូមអ្នកទាំងឡាយចូរស្ដាប់ចុះ ។ ពួកភិក្ខុទទួលពាក្យរបស់ព្រះថេរៈហើយ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា **ឯវមាវុសោ** ។ល។ **បច្ចស្សោសុំ** ដូច្នេះ ។

[២៤] លំដាប់នោះ ព្រះសារីបុត្រ កាលនឹងសម្ដែងសេចក្ដីដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់តិះដៀលភាពជាអាមិសទាយាទ ត្រាស់ទុកហើយ ដោយអាការដូចគ្នានោះឯងថា សូម្បីអ្នកទាំងឡាយ ក៏នឹងត្រូវតិះដៀលគ្នាដោយភាពជាអាមិសទាយាទនោះ ដូច្នេះ ដោយអាការ ៣ យ៉ាង ដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ទើបបានពោលពាក្យ នេះថា **ឥធាវុសោ ។បេ។ សាវកា វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ** ។ ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ព្រះថេរៈបានពោលទុកហើយថា ព្រះមានព្រះភាគ កាលទ្រង់តិះដៀលបដិបទារបស់អ្នកជាអាមិសទាយាទឯណា សូម្បីអ្នកទាំងឡាយ ក៏នឹងត្រូវតិះដៀលដោយបដិបទាដែលជាអាមិសទាយាទនោះ ។ ហើយព្រះថេរៈ បានសួរសំណួរណាដោយខ្លួនឯងថា **កិត្តាវតា នុ ខោ ។បេ។ នានុសិក្ខន្តិ** សេចក្ដីនៃពាក្យសួរនោះបែបពិស្ដារ ជាការដែលព្រះថេរៈបានចែកទុកល្អហើយ ។

ក៏ប៉ុន្ដែថា សេចក្ដីនោះ មិនបានសម្ដែងថា ព្រះមានព្រះភាគនឹងត្រូវតិះដៀលផងឡើយ ។ ព្រោះពុទ្ធតម្រាស់ដែលត្រាស់ទុកហើយថា **អហម្បិ តេន អាទិស្សោ ភវិស្សាមិ** (សូម្បីតថាគត ក៏នឹងត្រូវតិះដៀលដោយភាពជាអាមិសទាយាទដែរ) ជាព្រះតម្រាស់ដែលត្រឹមត្រូវហើយរបស់ព្រះមានព្រះភាគ ព្រះអង្គឯង ដែលទ្រង់ប្រាថ្នានឹងអនុគ្រោះសាវក មិនមែនជាពាក្យរបស់ព្រះសាវក ។ សូម្បីក្នុងចំណែកល្អ (សុក្កបក្ស) ក៏ន័យនេះ ក្នុងន័យនេះ មានយោជនា (ការប្រកបសេចក្ដី) លំដាប់នៃអនុសន្ធិ ប៉ុណ្ណេះសិន ។

[២៥] ចំណែកការពង្រីកសេចក្ដីក្នុងរឿងនេះ មានដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **ឥធ** ប្រែថា ក្នុងសាសនានេះ ។

បទថា **សត្ថុ បវិវិត្តស្ស** សេចក្ដីថា កាលព្រះសាស្ដាទ្រង់មានសេចក្ដីស្ងប់ស្ងាត់ហើយយ៉ាងពិត ដោយវិវេក ៣ ។

បទថា **វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ** សេចក្ដីថា មិនតាមសិក្សា គឺ មិនបំពេញឲ្យបរិបូរណ៍នូវកាយវិវេក ក៏ប្រសិនបើព្រះថេរៈ នឹងគប្បីពោលសំដៅដល់វិវេកទាំង ៣ សោត ពាក្យសួរ ក៏គង់មិនមានអ្វីពិសេស ព្រោះថា វិវេក ក្នុងពាក្យថា **វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ** នេះ ជាចំណែកនៃពាក្យព្យាករណ៍ហើយ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបសម្ដែងកាយវិវេកដោយបទនេះថា (**វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ**) សម្ដែងចិត្តវិវេកដោយបទថា **យេសញ្ច ធម្មានំ** ហើយសម្ដែងឧបធិវិវេកដោយបទថា **ពាហុល្លិកា** ដូច្នេះជាដើម ក្នុងន័យនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីដោយសង្ខេបដូចពណ៌នាមក ដូច្នេះ ។

ដោយបទថា **យេសញ្ច ធម្មានំ** ព្រះថេរៈពោលសំដៅយកអកុសលធម៌មានលោភៈជាដើម ដែលនឹងពោលដល់ខាងមុខ ដោយន័យជាដើមថា ម្នាលអាវុសោ បណ្ដាអកុសលធម៌ទាំងនោះ លោភៈជាបាបធម៌ ។

បទថា **នប្បជហន្តិ** បានដល់ មិនលះបង់ អធិប្បាយថា មិនបំពេញឲ្យបរិបូរណ៍នូវចិត្តវិវេក ។ បទថា **ពាហុល្លិកា** ប្រែថា បដិបត្តិដើម្បីដោយភាពជាអ្នកជាប់ជំពាក់ក្នុងបច្ច័យ មានចីវរជាដើម ។ ភិក្ខុទាំងនោះ ឈ្មោះថា **សាថលិកា** ព្រោះកាន់អានសាសនាបែបធូរ ៗ ។

បទថា **ឱក្កមនេ បុព្វង្គមា** នេះ មានអធិប្បាយថា នីវរណៈ ៥ ហៅថា **ឱក្កមន** ព្រោះជាហេតុឲ្យធ្លាក់ទៅកាន់ទីទាប ភិក្ខុទាំងនោះ ចាត់ថាជាប្រធាន (នាំ) ដោយការធ្វើនីវរណៈ ៥ ឲ្យបរិបូរណ៍នោះ ។

បទថា **បវិវេកេ** គឺ បានដល់ ក្នុងនិព្វាន ។

បទថា **និក្ខិត្តធុរា** សេចក្តីថា មានធុរៈដែលដាក់ចុះហើយ គឺ មិនធ្វើការព្យាយាមដើម្បីសម្រេចនិព្វាននោះ ។ ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ ជាការដែលលោកពោលទុកហើយថា មិនបំពេញឧបធិវិវេកឲ្យបរិបូរណ៍ ។ ព្រះមានព្រះភាគលុះពោលដោយមិនកំណត់ពិតប្រាកដ ដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះហើយឥឡូវនេះ កាលនឹងកំណត់ទេសនាឲ្យពិតប្រាកដ ទើបពោលពាក្យថា **តត្រាវុសោ** ដូច្នេះជាដើម ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ? កាលព្រះថេរៈពោលមិនកំណត់ពិតប្រាកដយ៉ាងនេះថា សាវកទាំងឡាយ (រមែងត្រូវតិះដៀល) ដោយហេតុ ៣ ស្ថាន ភិក្ខុទាំងនោះ រមែងនាំគ្នាសួរថា រឿងនោះព្រះថេរៈស្តីថាអ្នកដទៃ មិនបានថា ពួកយើង ។ តែកាលព្រះថេរៈពោលពិតប្រាកដយ៉ាងនេះថា **ថេរា** (សាវកដែលជាថេរៈ) **នវា** (សាវកដែលជានវកៈ) **មជ្ឈិមា** (សាវកដែលមានវស្សាកណ្តាល) ភិក្ខុទាំងនោះ នាំគ្នាធ្វើការអើពើថា រឿងនេះ ព្រះថេរៈពោលចំពោះពួកយើង ។

ឆ្លើយថា ឧបមាដូចកាលពួករាជអាមាត្យ សូម្បីនឹងប្រាប់ថា ប្រជាជនត្រូវនាំគ្នាធ្វើការសម្អាតថ្នល់ក្នុងក្រុង ម្នាក់ ៗ នាំគ្នាសង្ស័យថា អ្នកណាត្រូវធ្វើការសម្អាត ហើយមិន (មាននរណា) ចុះដៃធ្វើការសម្អាត កាលវាយស្គរប្រកាសថា ប្រជាជនត្រូវធ្វើការសម្អាតទ្វារផ្ទះរៀង ៗ ខ្លួន អ្នកក្រុងទាំងអស់ក៏នឹងជួយធ្វើការសម្អាត និងប្រដាប់តុបតែងឲ្យស្រស់ស្អាត ដោយប្រើវេលាត្រឹមតែមួយភ្លែតយ៉ាងណា ឧបមេយ្យក៏គប្បីជ្រាបដូច្នោះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **តត្រ** បានដល់ **តេសុ យោគ សាវកេសុ** (បណ្ដាសាវកទាំងនោះ) ។

ភិក្ខុទាំងឡាយដែលត្រូវហៅថា ជាព្រះថេរៈ ព្រោះសំដៅយកអ្នកមានវស្សា ១០ ឡើងទៅ ។

ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថផ្សេង ៗ

បទថា **តីហិ ឋានេហិ** បានដល់ ដោយហេតុ ៣ យ៉ាង ។

ក៏ឋានៈ សព្ទនេះ ប្រើក្នុងអត្ថថា ដំណែង (ឥស្សរិយៈ) គោលដៅ ទីតាំង (ឋិតិ) ខណៈ និងហេតុ (ការណ៍) (មានតួយ៉ាងដូចតទៅនេះ) ៖

ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថថា ដំណែង (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ក៏សក្កទេវរាជនេះ ធ្វើកម្មអ្វីទុក ទើបបានទទួលដំណែងនេះ) ។

ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថថា គោលដៅ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ជាអ្នកច្ចាតក្នុងគោលដៅ ជាអ្នកបាញ់ទាន់ផ្លេកបន្ទោរ បាញ់មិនដាច់រយៈ ។

ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថថា ខណៈ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ក៏ពាក្យនេះ ជាក់ច្បាស់ចំពោះព្រះមានព្រះភាគដោយខណៈ (ដោយឆាប់រហ័ស) ។

ឋានៈ សព្ទ ប្រើក្នុងអត្ថថា ហេតុ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ស្គាល់ហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅបាន ដោយការប្រព្រឹត្តទៅបាន ។

តែក្នុងទីនេះ ប្រើក្នុងអត្ថថា ហេតុប៉ុណ្ណោះ ។ អធិប្បាយថា ហេតុហៅថា ឋានៈ ព្រោះជាទីតាំងនៅនៃផល ដោយមានការប្រព្រឹត្តទៅទាក់ទងគ្នានឹង

ផលនោះ ។ ដោយហេតុទី ១ នេះ ព្រះថេរៈរមែងសម្តែងថា បទថា **គារយ្ហា** ក្នុងពាក្យថា **ថេរា ភិក្ខូ គារយ្ហា** នេះ ប្រែថា រមែងត្រូវតិះដៀល ។ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ នឹងត្រូវតិះដៀលយ៉ាងនេះថា ឈ្មោះថា ជាព្រះថេរៈហើយ នៅមិនទាន់ចូលទៅកាន់សេនាសនៈ ដែលនៅក្នុងព្រៃ គឺ ដែលស្ងាត់ក្នុងព្រៃ មិនព្រមលះបង់សេនាសនៈជិតស្រុក នៅប្រទូស្សកប្រទូស្សំដោយពួកគណៈ មិនបំពេញកាយវិវេកសោះ ក្នុងកាលដែលនៅជាភិក្ខុនវកៈ និងមជ្ឈិម លោកទាំងនេះ (ប្រព្រឹត្ត) យ៉ាងណាមកហើយ ? គឺ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ រមែងបានទទួលពាក្យនិន្ទានេះណា ម្នាលអ្នកមានអាយុ ។

សូម្បីក្នុងបទថា **ទុតិយេន** (ដោយហេតុទី ២) នេះ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ នឹងត្រូវនិន្ទាយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុទាំងនេះសូម្បីនឹងជាព្រះថេរៈ តែក៏មិនព្រមលះបង់ធម៌ មានការលោភជាដើម ដែលព្រះសាស្តាត្រាស់ឲ្យលះបង់ គង់ក្នុងទីដ៏សមគួរមួយ ហើយក៏មិនបានឯកគ្គតានៃចិត្តសូម្បីមួយផ្ទាត់ក្រចក ក្នុងកាលដែលនៅជាភិក្ខុនវកៈ និងមជ្ឈិម លោកទាំងនេះ (ប្រព្រឹត្ត) យ៉ាងណាមកហើយ ? គឺ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ បានទទួលពាក្យនិន្ទានេះណា អ្នកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ ។ គួរធ្វើការប្រកបសេចក្តី ដូចពណ៌នាយ៉ាងមកនេះ ។

សូម្បីក្នុងបទថា **តតិយេន** (ដោយហេតុទី ៣) នេះ ព្រះថេរៈរមែងសម្តែងថា អាវុសោ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ នឹងត្រូវតិះដៀលយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុទាំងនេះ សូម្បីជាព្រះថេរៈហើយក៏ដោយ ក៏មិនញុំាងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយបច្ច័យតាមមានតាមបាន នៅតែវល់ប្រដាប់តុបតែងចីវរ បាត្រ សេនាសនៈ និង

រាងកាយដែលស្អុយ មិនព្រមបំពេញឧបធិវិវេក ក្នុងកាលដែលនៅជាភិក្ខុនវកៈ និងមជ្ឈិម លោកទាំងនេះ ប្រព្រឹត្តយ៉ាងណាមកហើយ ? គឺ ព្រះថេរៈទាំងឡាយ រមែងបានទទួលពាក្យនិន្ទានេះណា ម្នាលអាវុសោទាំងឡាយ អ្នកសិក្សា គប្បីជ្រាបការប្រកបសេចក្តីដូចពណ៌នា មកនេះ ។

ក្នុងវារៈដែលជាមជ្ឈិមភិក្ខុ និងនវកភិក្ខុក៏ន័យនេះ ។

ចំណែកសេចក្តីប្លែកគ្នា មានដូចតទៅនេះ ៖

ភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលឈ្មោះថា **មជ្ឈិម** ព្រះថេរៈពោលសំដៅយកភិក្ខុដែលមានវស្សា ៥ រហូតដល់ភិក្ខុមានវស្សាគ្រប់ ៩ ដូច្នេះ ភិក្ខុទាំងឡាយដែលឈ្មោះថា **នវកៈ** ព្រះថេរៈពោលថា បានដល់ភិក្ខុដែលមានវស្សា ៥ ចុះមក ដូច្នេះ ។ ដូចយ៉ាងថា កាលនៅជាព្រះថេរៈនោះ លោកពោលថា ភិក្ខុទាំងឡាយដែលជាថេរៈ ក្នុងកាលដែលនៅជានវកភិក្ខុ និងមជ្ឈិមភិក្ខុ បានប្រព្រឹត្តយ៉ាងណាមកហើយ យ៉ាងណា ក្នុងវេលានេះក៏ដូច្នោះ គឺ ភិក្ខុកណ្តាល និងភិក្ខុថ្មី គប្បីប្រកបអធិប្បាយថា ក្នុងកាលដែលនៅជាភិក្ខុថ្មី បានប្រព្រឹត្តយ៉ាងណាមកហើយ ក្នុងកាលដែលជាថេរៈ នឹងជាយ៉ាងណា ក្នុងកាលជាមជ្ឈិមភិក្ខុ និងជាព្រះថេរៈ នឹងជាយ៉ាងណា ? ហើយសេចក្តីក្នុងសុក្កបក្ស (ចំណែកល្អ) ក៏គប្បីជ្រាបតាមន័យ ដែលផ្ទុយអំពីន័យដែលពោលមកហើយក្នុងកណ្ហបក្ស (ចំណែកមិនល្អ) នេះ ចំណែកក្នុងទីនេះ មានសេចក្តីសង្ខេបដូចទៅនេះ ៖

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះថេរៈទាំងឡាយ រមែងជាអ្នកគួរសរសើរ គឺ រមែងបានទទួលការសរសើរដោយហេតុទី ១ នេះថា ភិក្ខុទាំងនេះ សូម្បីជាព្រះថេរៈ តែក៏

នៅក្នុងសេនាសនៈដែលតាំងនៅក្នុងព្រៃ ឃ្លាតឆ្ងាយអំពីគ្នាជាយោជន៍ៗ សូម្បីកាល ដែលនឹងគួរចូលទៅកាន់សេនាសនៈជិតស្រុក ក៏មិនចូលទៅ សូម្បីមានរាងកាយ ជរាយ៉ាងនេះ ក៏នៅស៊ូទ្រាំប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម ធ្វើឲ្យអ្នកប្រគេនបច្ច័យ កើត សេចក្តីជ្រះថ្លា ក្នុងកាលដែលនៅជានវកភិក្ខុ និងមជ្ឈិមភិក្ខុ បានយ៉ាងណាមក ហើយ ដូច្នេះ , លោកទាំងនោះ រមែងលះបង់អកុសលធម៌ មានលោភៈជាដើម បំពេញចិត្តវិវេកឲ្យបរិបូរណ៍ ។

ដោយហេតុទី ២ នេះ ភិក្ខុទាំងឡាយដែលជាថេរៈ រមែងជាអ្នកគួរ សរសើរ គឺ រមែងបានទទួលការសរសើរថា ភិក្ខុនេះ សូម្បីជាព្រះថេរៈចាស់ ដោយវ័យ ដូច្នេះ ជាវេលាគួរនឹងគង់ឲ្យសទ្ធិវិហារិក និងអន្តេវាសិកចោមរោម បានហើយ ឆាន់ស្រេចហើយ ក៏ចូល (បន្ទប់បំពេញធម៌) ពេលរសៀល ទើប ចេញមក ចូលទៅពេលរសៀលហើយ ពេលព្រឹកទើបចេញមក ធ្វើបរិកម្មកសិណ ឲ្យសមាបត្តិកើត សម្រេចមគ្គផល បំពេញចិត្តវិវេកឲ្យបរិបូរណ៍ ដោយប្រការ ទាំងពួង ។

ដោយហេតុទី ២ នេះ ព្រះថេរៈ រមែងជាអ្នកគួរសរសើរ គឺ រមែង បានទទួលការសរសើរថា ក្នុងកាលដែលព្រះថេរៈគួរ (ប្រើ) ចីវរស្រោល ដែលមានសម្ផស្សស្រួលជួចសំពត់ធម្មតា សំពត់ធ្វើដោយសំបកឈើ និង សំពត់ព្រៃជាដើម ព្រះមហាថេរៈនេះ ក៏នៅស្លៀកដណ្តប់សំពត់បង្សុកូល ។ លោកកាន់សាសនាយ៉ាងតឹងរឹង ប្រាសចាកនីវរណៈ ចូលផលសមាបត្តិ បំពេញ ឧបធិវិវេកឲ្យបរិបូរណ៍ (ក្នុងកាលឥឡូវនេះ នៅបដិបត្តិ បានដល់កម្រិតនេះ)

ក្នុងកាលដែលទៅជានវកភិក្ខុ និងមជ្ឈិមភិក្ខុ បានជា (បដិបត្តិយ៉ាងណាមក ហើយ) ។ ក្នុងខណៈដែលជាមជ្ឈិមភិក្ខុ ក៏មានន័យដូច្នេះ ។

[២៦] សួរថា ក្នុងបទថា **តត្រាវុសោ** មានអនុសន្ធិ (ការបន្តនៃរឿង) តើដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ កាលតិះដៀលបដិបទារបស់អ្នកដែលជាអាមិសទាយាទ ដោយអាការ ៩ យ៉ាង (ហើយ) សរសើរបដិបទារបស់អ្នកជាធម្មទាយាទដោយអាការ ៩ យ៉ាង ញ៉ាំងធម្មទេសនាឲ្យចប់ទៅដោយអាការ ១៨ យ៉ាង នេះហើយ ដើម្បីនឹងសម្តែងដល់ធម៌ដែលគួរលះ ដែលលោកបានពោលទុកយ៉ាងនេះថា ព្រះសាស្តាត្រាស់ការលះបង់ធម៌ពួកណាទុក ធម៌ទាំងនោះ ភិក្ខុមិនទាន់បានលះបង់ ដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ដោយសរុបថា បានដល់ ធម៌ទាំងនេះ នោះ ទើបបានពោលពាក្យនេះទុកថា **តត្រាវុសោ លោភោ ច** ដូច្នេះ ជាដើមនេះ គឺ អនុសន្ធិ (ក្នុងបទពីរនោះ) ។ម្យ៉ាងទៀត ធម៌ទាំងឡាយ លោកបានពោលទុកដោយអមហើយ ក្នុងខាងដើមនោះឯង ។ ចំណែកអាមិស ក៏បានពោលទុកហើយ ទាំងដោយអម ទាំងដោយត្រង់ ។

ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងពោលធម៌ដោយត្រង់ គឺ លោកុត្តរមគ្គ ព្រះថេរៈទើបបានពោលពាក្យនេះទុក ហើយក្នុងពាក្យនេះ ក៏មានអនុសន្ធិដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **តត្រ** ជាបទសម្តែងដល់ទេសនា ដែលកន្លងមកហើយ ។ មានពាក្យអធិប្បាយថា ក្នុងទេសនាដែលព្រះមានព្រះភាគសម្តែងទុក ដោយន័យជាដើមថា កាលព្រះសាស្តាទ្រង់នៅដោយសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ ពួកសាវកត្រឡប់ជា

មិនសិក្សាតាមនូវវិវេក (ការនៅយ៉ាងស្ងប់ស្ងាត់) ។ ដោយពាក្យថា លោភៈជាបាបធម៌ ទោសៈជាបាបធម៌ ព្រះថេរៈរមែងសម្តែងថា ធម៌ទាំងពីរប្រការនេះជាបាប គឺ អាក្រក់ថោកទាប ដូច្នោះ ធម៌ទាំងនេះ ទើបត្រូវលះបង់ ។

ក្នុងបណ្តាលោភៈ និងទោសៈ ទាំងពីរនោះ លោភៈ មានលក្ខណៈចង់បាន ទោសៈ មានលក្ខណៈប្រទូសរ៉ាយចិត្ត ។

ក្នុងចំនួនលោភៈ និងទោសៈនោះ , លោភៈ មានដល់ភិក្ខុអ្នកជាអាមិស-ទាយាទ ព្រោះការបានបច្ច័យទាំងឡាយ ។ ចំណែកទោសៈ មានព្រោះអលាភ គឺ ត្រូវការរបស់ដែលមិនទាន់បាន (មិនត្រូវការរបស់ដែលបានហើយ) ឬមានព្រោះទោសៈ (ដោយត្រង់) គឺ កាលមិនបាន ក៏នាំសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្តមកឲ្យ ។

លោភៈមាន ព្រោះទេយ្យធម៌ (វត្ថុសម្រាប់ធ្វើបុណ្យ) ។ ចំណែកទោសៈមាន ព្រោះបុគ្គលដែលមិនថ្វាយ ឬព្រោះបុគ្គលដែលថ្វាយរបស់មិនត្រូវចិត្ត ។ ព្រោះលោភៈ ទើបធ្វើឲ្យ (អកុសល) ធម៌ ដែលមានតណ្ហា ៩ យ៉ាងជាមូលបរិបូរណ៍ ។ ព្រោះទោសៈ ទើបធ្វើឲ្យមច្ឆរិយៈ ៥ យ៉ាង បរិបូរណ៍ ។

ឥឡូវនេះ កាលនឹងសម្តែងឧបាយ ដែលជាគ្រឿងលះបង់លោភៈ និងទោសៈទាំងនោះ ព្រះសារីបុត្តត្ថេរទើបពោលថា **លោភស្ស ច ទោសស្ស ច បហានាយ** ដូច្នេះ ជាដើម ។ ពាក្យព្រះថេរៈនោះ មានអធិប្បាយថា ក៏វត្តបដិបត្តិជាកណ្តាល ដើម្បីលះបង់លោភៈ ទោសៈ នោះមាន ។ ពាក្យនេះ ព្រះថេរៈពោលសំដៅដល់មគ្គ ។

ព្រោះថា មគ្គ នឹងមិនចូលជិត គឺ មិនចូលទៅជិតទីបំផុតទាំងពីរនេះ គឺ លោភៈក៏ជាទីបំផុត ១ , ទោសៈក៏ជាទីបំផុត ១ ផុតហើយ ដោយអាការទាំងពួង អំពីទីបំផុតទាំងពីរនេះ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា មជ្ឈិមាបដិបទា (បដិបទាជាកណ្ដាល) ។ ដែលឈ្មោះថា មជ្ឈិមា ព្រោះនៅក្នុងរវាងទីបំផុតទាំងពីរនោះ ដែលឈ្មោះថា បដិបទា ព្រោះបុគ្គលអ្នកត្រូវការនិព្វាន គប្បីបដិបត្តិ ។

ម្យ៉ាងទៀត កាមសុខល្លិកានុយោគ ជាទីបំផុត ១ , អត្តកិលមថានុយោគ ក៏ជាទីបំផុត ១ , សស្សតទិដ្ឋិ ក៏ជាទីបំផុត ១ , ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ក៏ជាទីបំផុត ១ ព្រោះហេតុនោះ បណ្ឌិតគប្បីធ្វើឲ្យពិស្ដារតាមន័យដំបូងនោះចុះ ។

ផលរបស់មជ្ឈិមាបដិបទា

ក៏ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ រមែងសរសើរបដិបទានោះឯង ដោយពាក្យថា **ចក្ខុករណី** ជាដើម ព្រោះថា បដិបទានោះ រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីការឃើញសច្ចៈទាំងឡាយ ដោយសេចក្ដីថា ជាប្រធានក្នុងការឃើញ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ចក្ខុករណី** , រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីដឹងនូវសច្ចៈទាំងឡាយ ដោយសេចក្ដីថា ជាហេតុធ្វើឲ្យដឹងច្បាស់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា **ញាណករណី** ។

ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសេចក្ដីស្ងប់ ព្រោះធ្វើឲ្យកិលេសជាដើមស្ងប់ ឈ្មោះថា រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីអភិញ្ញា (ការដឹងដ៏ក្រៃលែង) ព្រោះជាហេតុឲ្យឃើញថា សច្ចៈទាំងបួន ជាធម៌ដែលគួរដឹងដ៏ក្រៃលែង ។

មគ្គ ឈ្មោះថា សម្មោធៈ (ការត្រាស់ដឹង) មជ្ឈិមាបដិបទា រមែង ប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីសម្មោធៈ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីប្រយោជន៍ដល់មគ្គនោះ , ពិត ណាស់ មគ្គនោះឯង រមែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីប្រយោជន៍ដល់មគ្គ ។

ធម្មជាតិ ដែលឈ្មោះថា ព្រះនិព្វាន ព្រោះធ្វើកិច្ចដែលមគ្គត្រូវធ្វើ តែ បដិបទា លោកពោលថា ឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីព្រះនិព្វាន ព្រោះប្រព្រឹត្ត ទៅដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ គឺ ធ្វើឲ្យប្រចក្សច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន លោកទើប ពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីនិព្វាន ។ សេចក្ដីសំខាន់ក្នុងរឿងនេះ មានប៉ុណ្ណេះ ។ ការពណ៌នាយ៉ាងដទៃក្រៅអំពីនេះ នឹងធ្វើឲ្យយឺតយូរ ។

ឥឡូវនេះ ព្រះថេរៈប្រាថ្នានឹងសម្ដែងបដិបទានោះដោយសរុប ទើបសួរ ថា **កតមាវុសោ** ដូច្នេះ ហើយវិសជ្ជនាដោយន័យជាដើមថា **អយមេវ** ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អយមេវ** (ប្រែថា នេះប៉ុណ្ណោះ) ជាពាក្យ អវធារណៈ (ហាមពាក្យដទៃ) ។ ព្រះថេរៈពោលពាក្យនេះទុក ដើម្បីជាការ បដិសេធមគ្គ (ផ្លូវទៅកាន់និព្វាន) ដទៃ ដើម្បីនឹងបានសម្ដែងថា មគ្គនោះ ជា របស់មានទូទៅដល់ព្រះពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ និងព្រះសាវករបស់ព្រះពុទ្ធ ។ សេចក្ដីនេះ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ទុកថា ៖

មគ្គ (ផ្លូវ) នេះប៉ុណ្ណោះ មិនមានមគ្គដទៃ ដើម្បីសេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃ ទស្សនៈ ។

អត្ថរបស់មគ្គ

មគ្គនេះនោះ ឈ្មោះថា អរិយៈ ព្រោះធ្វើកិលេសឲ្យនៅឆ្ងាយខ្ពះ ព្រោះ

ប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីកម្ចាត់បង់សត្រូវ (កិលេស) ខ្លះ ព្រោះជាមគ្គ ដែលព្រះអរិយៈសម្តែងទុកខ្លះ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីឲ្យបានភាពជាព្រះអរិយៈខ្លះ ។ មគ្គ ដែលឈ្មោះថា មានអង្គ ៨ ព្រោះប្រកបដោយអង្គ ៨ ហើយទីងផុតអំពីអង្គក៏ទេ ប្រៀបដូចជាគ្រឿងដូរ្យតន្ត្រីប្រកបដោយអង្គ ៥ ជាដើម ដូច្នោះ ។

ដែលឈ្មោះថា មគ្គ ព្រោះអត្ថថា សម្លាប់កិលេស ព្រោះអត្ថថា ដំណើរទៅកាន់ព្រះនិព្វាន ព្រោះអត្ថថា ដែលបុគ្គលអ្នកត្រូវការនិព្វាន គប្បីស្វែងរក ព្រោះអត្ថថា ដែលបុគ្គលអ្នកត្រូវការនិព្វានទាំងនោះដំណើរទៅ គឺ បដិបត្តិ ។

បទថា **សេយ្យថីទំ** ជានិបាត ។ និបាតថា **សេយ្យថីទំ** នោះ មានអត្ថស្មើនឹង **កតមោ សោ** (ប្រែថា មគ្គនុ៎ះ គឺ ធ្វើខ្លះ) ឬមានអត្ថស្មើនឹង **កតមានិ តានិ អដ្ឋង្គានិ** (ប្រែថា អង្គ ៨ នុ៎ះ គឺអ្វីខ្លះ) ។

ពិតណាស់ អង្គនីមួយ ៗ ក៏គឺ មគ្គនោះឯង ។ សមដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកថា សម្មាទិដ្ឋិ ជាមគ្គផង ជាហេតុផង សូម្បីបុរាណាចារ្យក៏ពោលទុកថា សម្មាទិដ្ឋិ ជាផ្លូវ ជាហេតុឲ្យឃើញ , សម្មាសង្កប្បៈ ជាផ្លូវ ជាហេតុលើកចិត្ត (ក្នុងអារម្មណ៍) ។ល។ សម្មាសមាធិ ជាផ្លូវ ជាហេតុមិនឲ្យរាយមាយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបណ្តាអង្គមគ្គទាំងឡាយ មានសម្មាទិដ្ឋិជាដើមនេះ សម្មាទិដ្ឋិមានការឃើញដ៏ប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាសង្កប្បៈ មានការលើកចិត្តឡើងកាន់អារម្មណ៍ដោយប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាវាចា មានការហួងហែងដោយប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាកម្មន្តៈ មានការតាំងឡើងព្រមដោយធម៌ជាលក្ខណៈ ,

សម្មាអាជីវៈ មានការផូរផង់ដោយប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាវាយាមៈ មានការផ្គង (ចិត្ត) ដោយប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាសតិ មានការប្រាកដដោយប្រពៃជាលក្ខណៈ , សម្មាសមាធិ មានការតាំងមាំនៃចិត្តជាលក្ខណៈ សូម្បីវិគ្រោះមគ្គទាំងនោះ គប្បីជ្រាបដោយន័យនោះដូចគ្នាថា ដែលឈ្មោះថា សម្មាទិដ្ឋិ ព្រោះឃើញដោយប្រពៃ ។

ក្នុងចំនួនមគ្គទាំងនោះ ៖

១ **សម្មាទិដ្ឋិ** កាលកើតឡើងរមែងលះបង់មិច្ឆាទិដ្ឋិ កិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាទិដ្ឋិនោះ និងអវិជ្ជាបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ឃើញសម្បយុត្តធម៌ទាំងឡាយ ហើយឃើញសម្បយុត្តធម៌ទាំងនោះ ដោយមិនស្រពិចស្រពិលមិនមែនឃើញដោយភាពជាអារម្មណ៍ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

២ **សម្មាសង្កប្ប** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាសង្កប្បៈ និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មសង្កប្បៈនោះ ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ និងតំកល់សម្បយុត្តធម៌ទុកក្នុងចិត្តដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

៣ **សម្មាវាចា** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាវាចា និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាវាចានោះបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ រក្សាសម្បយុត្តធម៌ទាំងឡាយដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាវាចា ។

៤ **សម្មាកម្មន្ត** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាកម្មន្ត និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាកម្មន្តនោះបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយញុំាង

សម្បយុត្តធម៌ឲ្យតាំងឡើងដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាកម្មន្តៈ ។

៥ **សម្មាអាជីវ** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាអាជីវ និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាអាជីវៈនោះបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយរមែងញ៉ាំងសម្បយុត្តធម៌ឲ្យផូរផង់ដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាអាជីវៈ ។

៦ **សម្មាវាយាម** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាវាយាម និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាវាយាមនោះ និងសេចក្តីខ្ជិលច្រអូសបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយរមែងទទួលទុកដោយប្រពៃ នូវសម្បយុត្តធម៌ទាំងឡាយ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាវាយាមៈ ។

៧ **សម្មាសតិ** កាលកើតឡើង រមែងលះបង់មិច្ឆាសតិ និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាសតិនោះបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយរមែងញ៉ាំងសម្បយុត្តធម៌ឲ្យប្រាកដដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាសតិ ។

៨ **សម្មាសមាធិ** កាលកើតឡើងរមែងលះបង់មិច្ឆាសមាធិ និងកិលេសដែលជាសត្រូវចំពោះសម្មាសមាធិនោះ និងការរាយមាយនោះបាន ធ្វើនិព្វានឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយរមែងធ្វើសម្បយុត្តធម៌ឲ្យតាំងមាំដោយប្រពៃ ព្រោះដូច្នោះ ទើបហៅថា សម្មាសមាធិ ។

ឥឡូវនេះ ព្រះថេរៈកាលនឹងពោលបដិបទានោះឯងទៀត ទើបពោលថា **អយំ ខោ សា អាវុសោ** ដូច្នេះជាដើម ពាក្យដែលពោលនោះ មានអធិប្បាយថា មគ្គមានអង្គ ៨ នេះ ដែលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់រួមលោកុត្តរមគ្គទាំង ៤ ចូលជាមួយគ្នាថា , ម្នាលអាវុសោ មគ្គមាន អង្គ ៨ នេះឯង គឺ មជ្ឈិមាបដិបទា

នោះ រមែងប្រព្រឹត្តទៅព្រម ។ល។ ដើម្បីនិព្វាន ។

ធម៌ដែលត្រូវលះ ពួកដទៃទៀត

លុះសម្ដែងលោភៈ ទោសៈ និងឧបាយជាគ្រឿងលះបង់លោភៈ ទោសៈ នោះ ក្នុងចំនួនធម៌ទាំងឡាយ ដែលត្រូវលះបង់យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ កាលនឹងសម្ដែងធម៌ដែលត្រូវលះបង់ដទៃទៀត និងឧបាយជាគ្រឿងលះបង់ធម៌ទាំងនោះ ទើបពោលពាក្យថា **តត្រាវុសោ កោធោ ច** ដូច្នេះ ជាដើម បណ្ដាធម៌ដែលត្រូវលះបង់ទាំងនោះ ។

១ **កោធោ** មានលក្ខណៈ គឺ ការក្ដៅក្រហាយ ឬការប្រទូសរ៉ាយ មានកិច្ច គឺ ចងអាឃាត ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការប្រទូសរ៉ាយ ។

២ **ឧបនាហ** មានលក្ខណៈ គឺ ការចងសេចក្ដីក្រោធ មាននាទី គឺ មិនព្រមលោសបោលពីការចងពៀរ (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ក្រោធជាប់តគ្នារឿយ ៗ សមដូចពាក្យបុរាណាចារ្យពោលទុកយ៉ាងនេះថា ក្រោធកើតមុន ឧបនាហៈ ទើបកើតជាខាងក្រោយជាដើម ។

៣ **មក្ខ** មានលក្ខណៈ គឺ លប់គុណអ្នកដទៃ មានកិច្ច គឺ ធ្វើគុណរបស់អ្នកដទៃឲ្យវិនាស (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការបិទបាំងគុណរបស់អ្នកដទៃនោះ ។

៤ **បលាស** មានលក្ខណៈ គឺ ការចាប់យកជាគូប្រណាំងប្រជែង (ការវាយឫកស្មើ) មាននាទី គឺ ការធ្វើគុណរបស់ខ្លួនឲ្យស្មើនឹងគុណរបស់អ្នកដទៃ

(ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការប្រាកដដោយការពេញចិត្ត ប្រមាណ (វាយតម្លៃ) ប្រៀបគុណរបស់អ្នកដទៃ ។

៥ ឥស្សា មានលក្ខណៈ គឺ ការឈ្នានីសចំពោះសម្បត្តិអ្នកដទៃ ឬ ក៏ទ្រាំមិនបានចំពោះសម្បត្តិអ្នកដទៃនោះ មាននាទី គឺ ការមិនត្រេកអរនឹងសម្បត្តិ របស់អ្នកដទៃនោះ (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការបែរមុខចេញ អំពីសម្បត្តិរបស់អ្នកដទៃ ។

៦ មច្ឆេរ មានលក្ខណៈ គឺ ការលាក់លៀមសម្បត្តិរបស់ខ្លួន មាននាទី គឺ ការមិនសប្បាយចិត្ត ក្នុងកាលសម្បត្តិរបស់ខ្លួនមានអ្នកដទៃ រួមប្រើប្រាស់ ជាមួយ (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការបង្អៀតបង្អួលចិត្ត ។

៧ មាយា មានលក្ខណៈ គឺ ការបិទបាំងបាបដែលខ្លួនឯងធ្វើ ហើយ មាននាទី គឺ លាក់លៀមបាបដែលខ្លួនឯងធ្វើហើយនោះ (ហើយ) ផលដែល ប្រាកដចេញមក គឺ ការបិទបាំងបាបដែលខ្លួនឯងធ្វើនោះ ។

៨ សាថេយ្យ មានលក្ខណៈ គឺ ការពេញចិត្តបើកបង្ហាញគុណ ដែល ខ្លួនឯងមិនមាន មាននាទី គឺ ការប្រមូលមកនូវគុណដែលខ្លួនឯងមិនមានទាំង នោះ (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ធ្វើគុណដែលខ្លួនឯងមិនមាន ទាំងនោះ ឲ្យប្រាកដចេញមក សូម្បីដោយអាការតាមផ្លូវកាយ ។

៩ ថម្ភ មានលក្ខណៈ គឺ ការដែលចិត្តរឹងត្អឹង មាននាទី គឺ ព្រឹត្តិការណ៍ ដែលមិនកោតក្រែង (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការមិនទន់ភ្លន់ ។

១០ សារម្ភ មានលក្ខណៈ គឺ ការធ្វើល្អឲ្យលើគេ មាននាទី គឺ សម្តែង

ខ្លួនឲ្យជាសត្រូវនឹងអ្នកដទៃ (ហើយ) ផលដែលប្រាដកចេញមក គឺ ការមិនមានសេចក្តីគោរព ។

១១ **មានះ** មានលក្ខណៈ គឺ ការក្រអើត មាននាទី គឺ ការប្រកាន់ខ្លួនថាជាយើង (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការក្រអើតក្រទម ។

១២ **អតិមានះ** មានលក្ខណៈ គឺ មានការក្រអើតក្រទមយ៉ាងក្រៃលែង មាននាទី គឺ ការប្រកាន់ខ្លួនថា ជាយើងខ្លាំង (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការក្រអើតក្រទមក្រៃលែង ។

១៣ **មទ** មានលក្ខណៈ គឺ ការស្រវឹង មាននាទី គឺ ការប្រកាន់ខ្លួនដោយការស្រវឹង (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការជាប់ជំពាក់ចិត្ត ។

១៤ **បមាទ** មានលក្ខណៈ គឺ ការបណ្តោយចិត្តឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចកាមគុណ មាននាទី គឺ ការបណ្តែតបណ្តោយចិត្តក្រៃលែងឡើង (ហើយ) ផលដែលប្រាកដចេញមក គឺ ការមិនមានសតិ ។

អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបដល់លក្ខណៈជាដើម នៃធម៌ទាំងនេះ ដូចពោលមកនេះចុះ ដែលពោលមកនេះ ជាសេចក្តីសង្ខេបក្នុងទីនេះ ចំណែកសេចក្តីពិស្តារអ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយ ក្នុងគម្ពីរវិភង្គនោះឯងថា **តត្ថ កតមោ កោធោ** ដូច្នេះជាដើម ។

ឧទាហរណ៍ព្រឹត្តិកម្ម ដែលកើតអំពីបាបធម៌ទាំងនោះ

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងធម៌ដែលត្រូវលះបង់ទាំងនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្តីដោយ

ពិសេសទៅទៀត ដូចតទៅនេះ ៖

ភិក្ខុដែលជាអាមិសទាយាទ រមែងក្រោធខឹងដល់អ្នកដទៃដែលបានលាភ ព្រោះខ្លួនឯងមិនបាន សេចក្តីក្រោធដែលកើតឡើងមុន របស់ភិក្ខុអ្នកជាអាមិស-ទាយាទនោះ ឈ្មោះថា ក្រោធតែម្យ៉ាង សេចក្តីក្រោធដែលកើតឡើងច្រើនជាង មួយដងឡើងទៅ ឈ្មោះថា ឧបនាហៈ ។

ភិក្ខុដែលជាអាមិសទាយាទនោះឯង កាលក្រោធហើយផង និងចង សេចក្តីក្រោធទុកផង រមែងលបគុណរបស់អ្នកដទៃដែលមានលាភ និងប្រកាន់ យកជាគូប្រណាំងប្រជែង ហើយថា សូម្បីយើងក៏ត្រូវជាមនុស្សដូច្នោះ ឲ្យទាល់ តែបាន នេះជាមក្ខៈ (ការលបគុណ) និងបលាសៈ (វាយឫកស្មើ) របស់ភិក្ខុ អ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ ។

ភិក្ខុអ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ មានប្រក្រតីលបគុណ មានប្រក្រតីវាយ ឫកស្មើ ដូចពោលមកនេះ រមែងឈ្នានីស រមែងប្រទូសរ៉ាយ ចំពោះលាភ និង សក្ការៈជាដើម របស់អ្នកមានលាភនោះថា ភិក្ខុនេះ នឹងមានប្រយោជន៍ដោយ របស់នេះ នេះជាឥស្សា (ការឈ្នានីស) ។

ក៏ប្រសិនបើលោកមានសម្បត្តិយ៉ាងណាមួយ រមែងទ្រាំមិនបានក្នុងកាល ដែលសម្បត្តិនោះ មានអ្នកដទៃរួមប្រើប្រាស់ នេះជាមច្ឆរៈ (សេចក្តីកំណាញ់) របស់ភិក្ខុដែលជាអាមិសទាយាទនោះ ។

ក៏ព្រោះលោកជាហេតុពិត ៗ លោករមែងបិទបាំងទោសដែលនៅមាន នេះជាមាយារបស់ភិក្ខុអ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ ។

លោករមែងអួតគុណដែលខ្លួនមិនមាន នេះជាសាឋេយ្យៈ (ការអួតអាង) របស់ភិក្ខុដែលជាអាមិសទាយាទនោះ ។

លោកបដិបត្តិយ៉ាងនេះហើយ ប្រសិនបើបានលាភតាមបំណង រមែងជាអ្នករឹងតឹង មានចិត្តមិនទន់ភ្លន់ព្រោះលាភនោះ ជាអ្នកដែលនរណាៗ មិនអាចទូន្មានបានថា លោកមិនគួរធ្វើកម្មនេះ យ៉ាងនេះ នេះជាថម្ភៈ (ការរឹងតឹង) របស់លោក ។

តែប្រសិនបើមាននរណាពោលអ្វីនឹងលោកថា លោកមិនគួរធ្វើកម្មនេះយ៉ាងនេះ លោកជាអ្នកមានចិត្តផ្ដើមពោលពាក្យនោះ ធ្វើមុខក្រញូវជ្រួញចិញ្ចើម និយាយគំរាមថា លោកជាអ្វីនឹងខ្ញុំ នេះជាសារម្ភៈ (ការប្រណាំងប្រជែងវាសនា) របស់ភិក្ខុអ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ ។

តអំពីនោះទៅ ព្រោះថម្ភៈ (ការចចេសមុខរឹង) លោកនឹងសម្គាល់ខ្លួនថា យើងនេះឯងល្អជាងអ្នកដទៃ ជាអ្នកប្រកាន់ខ្លួនព្រោះ សារម្ភៈ លោកក៏ត្រឡប់មើលងាយអ្នកដទៃថា ពួកនេះជាអ្នកណា ជាអ្នកប្រកាន់ខ្លួន នេះជាមានៈ (ការប្រកាន់ខ្លួន) និងអតិមានៈ (ការមើលងាយគេ) របស់ភិក្ខុអ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ ។

ព្រោះមានៈ និងអតិមានៈទាំងនេះ លោករមែងកើតការស្រវឹងច្រើនបែប មានការស្រវឹងក្នុងជាតិ (កំណើតត្រកូល) ជាដើម លោកស្រវឹងហើយ រមែងប្រមាទ (វង្វេងភ្លេចសតិ) ក្នុងវត្ថុទាំងឡាយ ចែកប្រភេទចេញ មានកាមគុណជាដើម នេះជាមទៈ (ការស្រវឹង) និងបមាទៈ (ការធ្វេសប្រហែស) របស់

ភិក្ខុអ្នកជាអាមិសទាយាទនោះ ។

រួមសេចក្តីថា ដោយហេតុដូចពោលមកនេះ លោករមែងមិនផុតអំពីភាពជាអាមិសទាយាទទៅបាន អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបធម៌ ដែលត្រូវលះក្នុងភាពជាអាមិសទាយាទ ដោយធម៌ដែលជាបាបទាំងនេះ និងដោយធម៌យ៉ាងដទៃបែបនេះយ៉ាងនេះសិន ចំណែកឧបាយដែលជាហេតុលះបង់ ពោលដោយបាលី និងសេចក្តីហើយ ក៏មិនមានអ្វីពិសេសឡើយ ក្នុងធម៌គ្រប់ប្រការ ។

សេចក្តីផ្សេងគ្នា លំដាប់ និងវិធីនៃការចម្រើន

តែដើម្បីការជាក់ច្បាស់នៃការប្រមូលសេចក្តីដឹង អ្នកសិក្សាគួរជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នា លំដាប់ និងវិធីនៃការចម្រើន ក្នុងឧបាយជាគ្រឿងលះបង់ ដូចតទៅនេះ ៖

បណ្តាសេចក្តីផ្សេងគ្នា លំដាប់ និងវិធីនៃការចម្រើនទាំងនោះ នឹងអធិប្បាយដល់សេចក្តីផ្សេងគ្នាមុន ក៏មជ្ឈិមាបដិបទានេះ បានដល់ មគ្គ គ្រាខ្លះក៏មានអង្គ ៨ គ្រាខ្លះក៏មានអង្គ ៧ ព្រោះថា មគ្គនេះ កាលកើតឡើងដោយអំណាចបឋមឈានដែលជាលោកុត្តរៈ រមែងមានអង្គ ៨ , កាលកើតឡើងដោយអំណាចឈានដ៏សេស រមែងមានអង្គ ៧ តែក្នុងទីនេះ ជាការអធិប្បាយសេចក្តីថ្នាក់ខ្ពស់បំផុត លោកទើពោលថា មគ្គមានអង្គ ៨ ។ ក៏អដ្ឋមគ្គដែលលើសអំពីនោះមិនមាន អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបសេចក្តីផ្សេងគ្នាក្នុងទីនេះប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏ព្រោះហេតុដែលសម្មាទិដ្ឋិប្រសើរជាទីបំផុត ក្នុងបណ្តាកុសលទាំងពួង ដូចដែលលោកពោលទុកថា បណ្ឌិតទាំងឡាយពោលថា បញ្ញានេះឯង ប្រសើរជាទីបំផុត ។

ហើយសម្មាទិដ្ឋិនោះ ក៏ជាប្រធាន (អ្នកដឹកនាំ) ក្នុងវារៈនៃការធ្វើកុសល ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏សម្មាទិដ្ឋិ ជាប្រធានយ៉ាងណា ? គឺ (ជាប្រធានព្រោះ) ដឹងច្បាស់នូវសម្មាទិដ្ឋិថា ជាសម្មាទិដ្ឋិ នូវមិច្ឆាទិដ្ឋិថា ជាមិច្ឆាទិដ្ឋិ ដូច្នេះ ហើយសម្តែងថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វិជ្ជា ជាប្រធាននៃកុសលទាំងឡាយក្នុងសមាបត្តិ ដូច្នេះ ។

ម្យ៉ាងទៀត អង្គ (មគ្គ) ដ៏សេសទាំងឡាយកើតឡើង ក៏ព្រោះមានសម្មាទិដ្ឋិនោះកើតមុន ដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា អ្នកមានសម្មាទិដ្ឋិ រមែងមានសម្មាសង្កប្បៈ ។ល។ និងអ្នកដែលមានសម្មាសតិ រមែងមានសម្មាសមាធិ ។ ដូច្នោះ អង្គទាំងឡាយនេះ ទើបលោកពោលទុកហើយដោយលំដាប់ ដូច្នេះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបលំដាប់ (នៃអង្គមគ្គ) ក្នុងឧបាយដែលជាគ្រឿងលះបង់នេះ យ៉ាងនេះឯង ។

គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យថា វិធីនៃការចម្រើន (សមថៈ និងវិបស្សនា) តទៅ ។ ព្រះយោគាវចរខ្លះ ចម្រើនវិបស្សនាមានសមថៈ នាំមុខ បុគ្គលខ្លះ ចម្រើនសមថៈមានវិបស្សនានាំមុខ ចម្រើនយ៉ាងណា ?

(ចម្រើនយ៉ាងនេះ គឺ) ព្រះយោគាវចររូបខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ធ្វើសមថឧបចារសមាធិ ឬអប្បនាសមាធិឲ្យកើតឡើង នេះជាសមថៈ (តមក) ព្រះយោគាវចរនោះ ពិចារណាឃើញនូវសមាធិនោះ និងធម៌ដែលសម្បយុត្តជាមួយនឹងសមាធិនោះ ដោយការៈទាំងឡាយ មានភាពជារបស់មិនទៀងជាដើម នេះជាវិបស្សនា , យ៉ាងនេះ សមថៈកើតមុន វិបស្សនាកើតក្រោយ ព្រោះដូច្នោះ

ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា ចម្រើនវិបស្សនា មានសមថៈនាំមុខ ។

កាលលោកចម្រើនវិបស្សនា មានសមថៈនាំមុខ មគ្គរមែងកើត លោកសេព ចម្រើន ធ្វើឲ្យច្រើននូវមគ្គនោះ រមែងលះបង់សំយោជនៈទាំងនោះបាន អនុស័យទាំងឡាយរមែងអស់ទៅ យ៉ាងនេះ ព្រះយោគាវចរ ឈ្មោះថា ចម្រើនវិបស្សនាបែបមានសមថៈនាំមុខ ។

ប៉ុន្តែថា ព្រះយោគាវចរក្នុងសាសនានេះ មិនទាន់ញ៉ាំងសមថៈមានប្រការដូចពោលហើយឲ្យកើតឡើង ពិចារណាឧបាទានក្ខន្ធ ៥ ដោយការៈ មានភាពជារបស់មិនទៀងជាដើម នេះជាវិបស្សនា ។ ឯកគ្គតានៃចិត្ត នឹងកើតឡើងអំពីអារម្មណ៍ គឺ ការរលាស់ចោលធម៌ ដែលកើតឡើងក្នុងវិបស្សនានោះ ព្រោះការបរិបូរណ៍នៃវិបស្សនារបស់លោក នេះជាសមថៈ , យ៉ាងនេះ វិបស្សនាកើតមុន សមថៈកើតក្រោយ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ចម្រើនសមថៈ មានវិបស្សនានាំមុខ កាលលោកចម្រើនសមថៈ មានវិបស្សនានាំមុខ មគ្គរមែងកើត លោកសេព ចម្រើន ធ្វើឲ្យច្រើននូវមគ្គនោះ កាលលោកសេពមគ្គនោះ ។ល។ អនុស័យរមែងអស់ទៅ យ៉ាងនេះឯង ព្រះយោគាវចរឈ្មោះថា ចម្រើនសមថៈ មានវិបស្សនានាំមុខ ចម្រើនវិបស្សនាមានសមថៈនាំមុខ ក៏កាលលោកចម្រើនវិបស្សនា មានសមថៈនាំមុខក្តី ចម្រើនសមថៈ មានវិបស្សនានាំមុខក្តី ក្នុងខណៈនៃលោកុត្តរមគ្គហើយ សមថៈ និងវិបស្សនា រមែងនៅជាមួយគ្នា (មិនប្រាសចាកគ្នា) អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបន័យនៃការចម្រើន (សមថៈ និងវិបស្សនា) ក្នុងទីនេះ យ៉ាងនេះឯង ។

(ចប់អដ្ឋកថាធម្មទាយាទសូត្រ ទី៣)

អដ្ឋកថា

ភយភេរវសូត្រទី ៤

[២៧] ភយភេរវសូត្រ មានពាក្យផ្ដើមឡើងថា ខ្ញុំម្ចាស់បានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ។

អត្ថនៃពាក្យថា " ព្រាហ្មណ៍ "

ក្នុងភយភេរវសូត្រនោះ មានការពណ៌នាតាមលំដាប់បទដូចតទៅនេះ ៖

ស័ព្ទថា **អថ** ជានិបាតប្រើក្នុងអត្ថថា **អវិច្ឆេទន** (មិនដាច់ខ្សែជាប់តមក) ស័ព្ទថា **ខោ** ជានិបាត (ដូចគ្នា) ប្រើក្នុងសេចក្ដីថា **អវធារណ** ហាមឃាត់អត្ថដទៃ ៗ ។ អធិប្បាយថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ គង់ប្រថាប់ក្នុងក្រុងសាវត្ថី ជាប់មិនដាច់ ។ ពាក្យថា **ជាណុស្សោណី** នោះ មិនមែនឈ្មោះដែលមាតាបិតារបស់ព្រាហ្មណ៍នោះដាក់ឲ្យទេ តែថា ជាឈ្មោះ ដែលបានមក អំពីការបានតំណែង ។ បានឮមកថា តំណែងជាណុស្សោណីនោះជាដំណែងបុរោហិត ។ ព្រះរាជាបានព្រះរាជទានដំណែងបុរោហិតឲ្យដល់គាត់ ដូច្នោះ មនុស្សទាំងឡាយ ទើបហៅគាត់ថា **ជាណុស្សោណី** ។

បុគ្គលដែលឈ្មោះថា **ព្រាហ្មណ៍** ព្រោះមានអត្ថថា បន្ទឺសំឡេងថា ព្រហ្ម អធិប្បាយថា បានដល់ ស្វាធ្យាយមន្ត ។ ក៏ពាក្យថា ព្រាហ្មណ៍នោះ ជាភាសា ហៅបុគ្គលដែលជាព្រាហ្មណ៍ដោយកំណើត ។ ចំណែកព្រះអរិយៈទាំងឡាយលោកក៏ហៅថា **ព្រាហ្មណ៍** ព្រោះបន្សាត់បាបបានហើយ ។

សម្មោទនីយកថា-សារាណីយកថា

ពាក្យថា **យេន** ក្នុងពាក្យថា **យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ** ជាតតិយាវិភត្តិ ប្រើក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្តិ ។ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីឃើញអត្ថក្នុងពាក្យនេះ យ៉ាងនេះថា **យត្ថ ភគវា ឧបសង្កមិ** (ប្រែថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់គង់ប្រថាប់ទីណា ជាណុស្សោណិព្រាហ្មណ៍ ក៏ចូលសំដៅទៅគាល់ហើយក្នុងទីនោះ) ។ម្យ៉ាងទៀត គប្បីឃើញក្នុងអត្ថនេះយ៉ាងនេះថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដែលទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ គប្បីចូលទៅគាល់យ៉ាងណា ជាណុស្សោណិព្រាហ្មណ៍ ក៏ចូលទៅគាល់ហើយដោយហេតុនោះ ។

សួរថា ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ដែលទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ គប្បីចូលទៅគាល់ដោយហេតុអ្វីទៅ ?

ឆ្លើយថា ដោយបំណងនឹងសម្រេចគុណវិសេសនានា ដោយប្រការណា ឧបមាដូចដើមឈើធំដែលបញ្ចេញផ្លែជាប់ជានិច្ច ដែលពួកបក្សីចូលទៅទំ ក៏ដោយបំណងនឹងស៊ីផ្លែឈើដែលមានរសឆ្ងាញ់ ដូច្នោះ ។

ហើយពាក្យថា **ឧបសង្កមិ** មានអធិប្បាយថា ទៅហើយ ។ បទកិរិយាថា **ឧបសង្កមិត្វា** ជាបទសម្ដែងដល់ការចូលទៅគាល់ បានដល់ ទីបំផុតហើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត (បទកិរិយាថា **ឧបសង្កមិត្វា**) នឹងអធិប្បាយថា ទៅកាន់ទីជិតជាងនោះ គឺ ទីជិតព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នេះក៏បាន ។

បទថា **ភគវតា សទ្ធឹ សម្មោទិ** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់កាលត្រាស់សួរដល់សុខទុក្ខជាដើម ឈ្មោះថា ទ្រង់មានសេចក្ដីរីករាយព្រះទ័យ

រួមជាមួយនឹងព្រាហ្មណ៍នោះ យ៉ាងណា សូម្បីព្រាហ្មណ៍នោះ ក៏មានសេចក្តីរីករាយចិត្តជាមួយនឹងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ផងដែរ គឺ បានដល់ សេចក្តីរីករាយចិត្ត បានដល់ ការស្និទ្ធស្នាលជាមួយនឹងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ប្រៀបដូចជាទឹកត្រជាក់ និងទឹកក្តៅ លាយចូលជាមួយគ្នាបាន ដូច្នោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ព្រាហ្មណ៍នោះរីករាយចិត្ត (ជាមួយនឹងព្រះមានព្រះ-ភាគជាម្ចាស់) ដោយពាក្យណាមានជាអាទិថា **យន្ត** គឺ វរកាយរបស់ព្រះ-គោតមដ៏ចម្រើនល្មមអត់ទ្រាំបានឬទេ ? ព្រះមានព្រះភាគដ៏ចម្រើនល្មមញ៉ាំងសរីរយន្ត គឺ ព្រះវរកាយឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបានឬទេ ? ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន និងពួកសាវករបស់ព្រះគោតម គង់មានអាពាធបន្តិចបន្តួច មានរោគបន្តិចបន្តួច ឈរ ដើរ បានរហ័សរហួន រឹងប៉ឹង (និង) មានការរស់នៅជាសុខឬ ? ពាក្យនោះឈ្មោះថា **សម្មោទនីយ** (ជាហេតុឲ្យរីករាយចិត្ត) ព្រោះឲ្យកើតការរីករាយចិត្តយ៉ាងក្រៃលែង ពោលគឺ បីតិ និងបាមោជ្ជៈ និងព្រោះជាពាក្យសម្តីដើម្បីសេចក្តីរីករាយចិត្ត ឈ្មោះថា **សារានីយ** (ជាហេតុឲ្យរឭកដល់គ្នានិងគ្នា) ព្រោះជាពាក្យសម្តីសមគួរដែលនឹងឲ្យ (អ្នកស្តាប់រឭកដល់) អស់កាលសូម្បីដ៏យូរ គឺ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន មិនសាបសូន្យបាត់ទៅ ព្រោះជាពាក្យសម្តីដែល (អ្នកនិយាយ) ក៏ត្រូវរឭកដល់ផង ឈ្មោះថា **សម្មោទនីយ** ព្រោះកាលបានស្តាប់ក៏ជាសុខ មួយប្រការទៀត ឈ្មោះថា **សម្មោទនីយ** ព្រោះមានព្យញ្ជនៈច្បាស់លាស់ ឈ្មោះថា **សារាណីយ** ព្រោះមានអត្ថច្បាស់លាស់ ព្រាហ្មណ៍ក៏បានញ៉ាំងពាក្យដែលជា សម្មោទនីយៈ សារាណីយៈ

ឲ្យធ្ងន់ផុតទៅ គឺ ឲ្យអស់ទៅ បានដល់ ឲ្យចប់ទៅដោយបរិយាយ ជាអនេក ដូចពណ៌នាមកយ៉ាងនេះហើយ ប្រាថ្នានឹងសួរដល់បំណងដែលជាហេតុឲ្យខ្លួនត្រូវមក ទើបអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរ (សិន) ។

បទថា **ឯកមន្តំ** ជាបទសម្តែង **ភាវនបុំសក** (កិរិយាវិសេស) តួយ៉ាងដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា **វិសមំ ចន្ទិមសុរិយា បរិវត្តន្តិ** ព្រះច័ន្ទនិងព្រះអាទិត្យគោចរមិនស្មើគ្នាដូច្នេះ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីឃើញ សេចក្តីសុខក្នុងចំណុចនេះ យ៉ាងនេះថា ព្រាហ្មណ៍នោះអង្គុយ ដូចគេអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរ ។ មយ៉ាងទៀត បទថា **ឯកមន្តំ** នេះជាទុតិយាវិភត្តិ ប្រើក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្តិ ។

ការអង្គុយដែលមានទោស ៦ យ៉ាង

បទថា **និសីទិ** ប្រែថា ចូលទៅអង្គុយជិត ។ ព្រោះថា បុគ្គលដែលជាបណ្ឌិតចូលទៅរកបុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងឋានៈជាគ្រូហើយ រមែងអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរមួយ ព្រោះភាពជាអ្នកឆ្លាតក្នុងទីអង្គុយ ហើយព្រាហ្មណ៍នេះ ក៏ជាបណ្ឌិតម្នាក់ ក្នុងចំនួនបណ្ឌិតទាំងនោះ ។ ព្រោះដូច្នោះ ទើបអង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរមួយ ។

សួរថា ក៏បុគ្គលអង្គុយដូចម្តេច ទើបឈ្មោះថា អង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរ ?

ឆ្លើយថា អង្គុយវៀរចាកទោស ៦ យ៉ាង

សួរថា ទោសក្នុងការអង្គុយ ៦ យ៉ាង មានអ្វីខ្លះ ?

ឆ្លើយថា មានដូចតទៅនេះ ៖

១. អតិទូរំ = អង្គុយឆ្ងាយពេក

២. អច្ចាសន្នំ = អង្គុយជិតពេក

៣. ឧបរិវាតំ = អង្គុយក្នុងទីលើខ្យល់

៤. ឧន្នតប្បទេសំ = អង្គុយលើទីខ្ពស់

៥. អតិសម្មុខំ = អង្គុយត្រង់មុខពេក

៦. អតិបច្ចា = អង្គុយហួសទៅខាងក្រោយពេក

អធិប្បាយថា មនុស្សដែលអង្គុយក្នុងទីឆ្ងាយពេកប្រសិនបើប្រាថ្នានឹងនិយាយក៏ត្រូវនិយាយដោយសំឡេងខ្លាំង ៗ ។ អង្គុយក្នុងទីជិតពេក ក៏នឹងត្រូវប្រជ្រៀតលោក អង្គុយក្នុងទីលើខ្យល់ ក៏នឹងរំខានលោកដោយក្លិនខ្លួន អង្គុយ លើទីខ្ពស់ ក៏នឹងជាការសម្តែងសេចក្តីមិនគោរព អង្គុយត្រង់ចំពេក ប្រសិនបើ ប្រាថ្នានឹងមើល (មុខ) ក៏នឹងត្រូវសម្លឹងមើលភ្នែកគ្នា អង្គុយហួសទៅខាងក្រោយពេក ប្រសិនបើប្រាថ្នានឹងមើល នឹងអើតកទៅ (ក្រឡេក) មើល ។ ព្រោះហេតុនេះ ព្រាហ្មណ៍នេះ ទើបអង្គុយវៀរចាកទោសនៃការអង្គុយ ៦ យ៉ាង នេះ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ព្រាហ្មណ៍អង្គុយក្នុងទីដ៏សមគួរមួយ ។

កុលបុត្រ ២ ជំពូក

[២៨] បទថា **យេមេ** កាត់បទជា **យេ ឥមេ** ប្រែថា កុលបុត្រទាំងនេះ ។

បទថា **កុលបុត្តា** បានដល់ កុលបុត្រ ២ ពួក គឺ កុលបុត្រដោយកំណើតមួយ កុលបុត្រដោយអាចារៈមួយ ក្នុងកុលបុត្រពីរពួកនោះ កុលបុត្រកើតក្នុងត្រកូលខ្ពស់ (ដែលមានមក) យ៉ាងនេះថា ក៏ដោយសម័យនោះឯង កុលបុត្រឈ្មោះ រដ្ឋបាល ជាកូនប្រុសរបស់ **អគ្គកុលិកសេដ្ឋី** ក្នុង **ថុល្ល-កោដ្ឋិតគ្រាម** នោះឯង ដូច្នេះឈ្មោះថា កុលបុត្រដោយកំណើត ។ ចំណែកកុលបុត្រ ដែលនឹងកើតក្នុងត្រកូលណាក៏ដោយ ជាអ្នកបរិបូរណ៍ទៅដោយអាចារៈ ដែលមានមកយ៉ាងនេះថា កុលបុត្រពួកណាចេញចាកផ្ទះបួស ជាអនាគារិកៈដោយសទ្ធា ដូច្នេះ ឈ្មោះថា កុលបុត្រដោយអាចារៈ ។ តែក្នុងទីនេះ លោកប្រាថ្នាយកកុលបុត្រ ដោយហេតុពីរយ៉ាង (នោះ) ។

បទថា **សទ្ធា** ប្រែថា ដោយសទ្ធា

បទថា **អគារស្មា** ប្រែថា ចាកផ្ទះ

បទថា **អនគារិយំ** បានដល់បព្វជ្ជា និងឧសម្បទ ។ សេចក្ដីថា សូម្បីបព្វជ្ជា ក៏ឈ្មោះថា **អនគារិយា** ព្រោះក្នុងបព្វជ្ជានេះ មិនមានការងារដែលជាប្រយោជន៍ដល់ការគ្រប់គ្រងផ្ទះ ។ អធិប្បាយថា ក្នុងបព្វជ្ជានេះ មិនមានកសិកម្ម (សាបព្រោះ) និងគោរក្ខកម្ម (ការចិញ្ចឹមសត្វ) ជាដើម ដែលជាប្រយោជន៍ដល់ការគ្រប់គ្រងផ្ទះ ។ ចំណែកភិក្ខុក៏ឈ្មោះថា **អនាគារ** ព្រោះលោកមិនមានផ្ទះ ភាវៈនៃការមិនមានផ្ទះឈ្មោះថា **អនគារិយ** ។

បទថា **បព្វជិតា** ប្រែថា ចូលដល់ ។ អធិប្បាយថា ចូលដល់បព្វជ្ជា និងភិក្ខុភាវៈ ពោលគឺ ការងារដែលមិនមានប្រយោជន៍ដល់ការគ្រប់គ្រងផ្ទះ

សូម្បីដោយប្រការទាំងពួង ដូចពណ៌នាមកនេះ ។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជាអ្នកនាំកុលបុត្រ ២ ពួកនោះ

បទថា **បុព្វង្គមោ** ប្រែថា ជាអ្នកទៅខាងមុខ គឺ ជាអ្នកណែនាំ ។

បទថា **ពហុការោ** ប្រែថា ជាអ្នកមានឧបការៈច្រើន ព្រោះធ្វើនូវប្រយោជន៍ឲ្យ ។

ពាក្យថា **ភវន្តេសំ គោតមោ សមាទបេតា** សេចក្តីថា ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ញ៉ាំងកុលបុត្រទាំងនោះឲ្យទទួល គឺ ឲ្យសិក្សានូវសិក្ខាផ្សេង ៗ មានអធិសីលជាដើម ។

បទថា **សា ជនតា** ប្រែថា ពួកជននោះ ។

បទថា **ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជតិ** យកតម្រាប់តាម ។ អធិប្បាយថា ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន មានទិដ្ឋិដូចម្តេច សូម្បីកុលត្រទាំងនោះ ក៏មានទិដ្ឋិដូច្នោះ មានការចូលចិត្តដូច្នោះ មានការពេញចិត្តដូច្នោះ ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រាហ្មណ៍នេះ ទើបពោលដូច្នោះ ?

ឆ្លើយថា បានឮថា កាលមុនឃើញកុលបុត្រចំនួនច្រើននៅក្នុងលោក ដែលជាអ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះ បានទទួលបម្រើដោយបញ្ចកាមគុណ ប្រៀបដូចជាទេវបុត្រ បានទទួលគ្រប់គ្រងយ៉ាងល្អ ទាំងខាងក្នុងផ្ទះ ក្រៅផ្ទះ សម័យតមក បានឃើញកុលបុត្រទាំងនោះ បានស្តាប់ព្រះធម៌ទេសនាដ៏ពីរោះ របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ហើយ ចេញចាកផ្ទះបួសដោយសទ្ធា (ត្រឡប់ក្លាយមកជា)

អ្នកសន្ទោសក្នុងបច្ច័យទាំងឡាយយ៉ាងក្រៃលែង សូម្បីនឹងមិនមានអ្នកណាគ្រប់គ្រងការពារឲ្យ (ដូចពេលមុន) ក៏មិនបានញញើតកោតក្រែង រីករាយត្រេកអរក្នុងសេនាសនៈនៅក្នុងព្រៃ ព្រាហ្មណ៍លុះឃើញហើយ ក៏រំពឹងគិតថា ការនៅយ៉ាងនេះ របស់កុលបុត្រទាំងនេះ រាប់ថា ជាការនៅយ៉ាងសុខហើយ ការនៅយ៉ាងសុខនេះកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យអ្នកណា ក៏បានទទួលពាក្យឆ្លើយថា ព្រោះអាស្រ័យព្រះគោតម ទើបមានសេចក្ដីជ្រះថ្លានឹងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដើម្បីប្រកាសសេចក្ដីជ្រះថ្លានោះ គាត់ទើបបានមកកាន់សម្នាក់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នោះ គាត់ទើបពោលដូចដែលពោលមកហើយនេះ ។

លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់ទទួល និងទ្រង់គាំទ្រពាក្យរបស់ព្រាហ្មណ៍នោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាអាទិថា **ឯវមេតំ ព្រាហ្មណ** សេចក្ដីនុ៎ះយ៉ាងហ្នឹងហើយ ព្រាហ្មណ៍ ។

ក៏ក្នុងពាក្យថា **ឯវមេតំ ព្រាហ្មណ** នេះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា ៖

បទថា **ឯវំ** នេះ ជាបាត ប្រើទុកក្នុងសេចក្ដីថា ទទួលអះអាង និងអនុមោទនាពាក្យ (របស់អ្នកដទៃ) ។

បទថា **មមំ ឧទ្ទិស្ស** ប្រែថា ចំពោះតថាគត ។

ដោយបទថា **សទ្ធា** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់សំដៅយកហេតុផ្សេង ៗ មានជាអាទិថា ដោយសទ្ធានោះឯងមានមែន (បួស) ព្រោះជំពាក់ប្រាក់គេ មិនមែនព្រោះសេចក្ដីខ្លាច ។ ព្រោះថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់

ទ្រង់ជាប្រធានរបស់បុត្រ ដូច្នេះប៉ុណ្ណោះ មិនមែនពួកដទៃ ៗ ទេ ។

សេនាសនៈព្រៃ

[២៩] បទថា ***ទូរភិសម្ភវានិ ហិ*** សេចក្ដីថា កម្រនឹងទៅបានដោយល្អ គឺ ទ្រាំរស់នៅបានដោយកម្រ អធិប្បាយថា ភិក្ខុអ្នកមានសក្ដិតូច មិនអាចនឹងនៅអាស្រ័យបាន ។

បទថា ***អរញ្ញវនបត្ថានិ*** បានដល់ ព្រៃជិត និងព្រៃឆ្ងាយ ។

ក្នុងបទថា ***អរញ្ញវនបត្ថានិ*** នេះ មានអធិប្បាយថា ៖

ពោលតាមត្រង់ក្នុងអភិធម្មហើយ សេនាសនៈក្រៅពីសសរខឿនហើយទាំងអស់លោកហៅថា " ព្រៃ " ក៏ពិត ។ សូម្បីយ៉ាងនោះ គប្បីជ្រាបថា សេនាសនៈណា ដែលឲ្យសម្រេចអរញ្ញិកធុតង្គបាន ដែលលោកពោលទុកថា ខាងចុងទីបំផុតប្រមាណ ៥០០ ជួរធ្នូ លោកប្រាថ្នាយកសេនាសនៈនោះប៉ុណ្ណោះ ។ បទថា ***វនបត្ថំ*** បានដល់ ស្ថានទីដែលហួសចុងភូមិទៅ មិនមានមនុស្សទៅមកជារឿយ ៗ ជាទីដែលមិនមានការភ្ជួររាស់ សាបព្រោះ ។

សេចក្ដីនេះ សមដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកដូច្នេះថា ៖

ពាក្យថា ***វនបត្ថំ*** ជាឈ្មោះ របស់សេនាសនៈឆ្ងាយ ។

ពាក្យថា ***វនបត្ថំ*** ជាឈ្មោះ របស់ដងព្រៃ ។

ពាក្យថា ***វនបត្ថំ*** ជាឈ្មោះ របស់ស្ថានទីគួរខ្លាច ។

ពាក្យថា ***វនបត្ថំ*** ជាឈ្មោះ របស់ស្ថានទីដែលធ្វើឲ្យមានការព្រឺរោម ។

ពាក្យថា *វនបត្ថំ* ជាឈ្មោះ របស់ស្ថានទីដែលនៅជាយដែន ។

ពាក្យថា *វនបត្ថំ* មិនមែនជាឈ្មោះរបស់សេនាសនៈ ដែលមានមនុស្ស ទៅមករឿយ ៗ ។

ហើយក្នុងទីនេះ ក្រៅពីសេចក្តីនេះតែម្យ៉ាងថា ស្ថានដែលនៅជាយ ដែន គប្បីយល់ថា ព្រៃដែលនៅជាយដែន តាមសេចក្តីដ៏សេស ។

បទថា *បន្តានិ* បានដល់ ស្ថានទីដែលនៅជាយដែន គឺ ស្ថានទីដែល នៅឆ្ងាយណាស់ ។

បទថា *ទុក្ករំ បវិវេកំ* សេចក្តីថា កាយវិវេក ជារបស់ដែលធ្វើបាន ដោយកម្រ ។

បទថា *ទូរភិរមំ* ប្រែថា មិនងាយនឹងត្រេកអរឡើយ ។

បទថា *ឯកត្តោ* ប្រែថា ក្នុងភាពម្នាក់តែឯង (ក្នុងការរស់នៅតែម្នាក់ ឯង) ។

សួរថា ព្រះពុទ្ធតម្រាស់ដែលត្រាស់មកនេះសម្តែងដល់អ្វី ?

ឆ្លើយថា សម្តែងដល់ថា សូម្បីនឹងបំពេញកាយវិវេកបានហើយ ការ ដែលនឹងញុំាងចិត្តឲ្យត្រេកអរក្នុងវិវេកនោះ ក៏ជារបស់ដែលធ្វើបានដោយក្រ ។ ព្រោះសត្វលោកនេះ ច្រើនត្រេកអរក្នុងការរស់នៅជាគូ ។

បទថា *ហរន្តិ មញ្ញេ* សេចក្តីថា ហាក់ដូចជាដឹកនាំទៅ គឺ ហាក់ ដូចជាចាប់អូសទាញទៅ ។

បទថា *មនោ* ប្រែថា នូវចិត្ត ។

បទថា **សមាធី អលភមានស្ស** សេចក្តីថា (របស់ភិក្ខុ) អ្នកមិនបាន ឧបចារសមាធិ ឬអប្បនាសមាធិ ។

សួរថា ព្រះពុទ្ធតម្រាស់ដែលត្រាស់មកនេះសម្តែងដល់អ្វី ?

ឆ្លើយថា សម្តែងដល់ថា ហាក់ដូចជានឹងធ្វើចិត្តរបស់ភិក្ខុអ្នកមិនបាន ឧបចារសមាធិ ឬអប្បនាសមាធិ ឲ្យរាយមាយដោយសំឡេងទាំងឡាយ មាន សំឡេងស្មៅ និងសំឡេងស្លឹកឈើ និងសំឡេងសត្វជាដើម និង (រួមទាំង) អារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចផ្សេងៗ ។ ពាក្យទាំងអស់ដែលពោលមកនេះ ព្រាហ្មណ៍ ដែលកើតការអស្ចារ្យក្នុងចិត្ត នឹងការនៅព្រៃរបស់កុលបុត្រទាំងឡាយអ្នក បួសដោយសទ្ធាពោលទុកហើយ ។

អត្ថន័យពាក្យថា " ព្រះពោធិសត្វ "

[៣០] គ្រានោះព្រះមានភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់ទទួល និងអនុមោទនា ដោយពាក្យរបស់ព្រាហ្មណ៍នោះ ដោយព្រះពុទ្ធតម្រាស់មានជាអាទិ៍ថា **ឯវមេតំ ព្រាហ្មណ** តាមន័យដំបូងនោះឯង ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **មយ្ហំបិ ខោ** ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងថា សេនាសនៈប្រភេទនុ៎ះ ក៏ជាសេនាសនៈ ដែលនៅបានដោយកម្រ សម្រាប់ព្រះអង្គឯង ព្រោះសេនាសនៈប្រភេទនុ៎ះ ជាសេនាសនៈដែលលំបាករស់នៅសម្រាប់ភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកត្រូវអារម្មណ៍ រំខាន ព្រោះហេតុ ១៦ យ៉ាង តែមិនជាទីនៅលំបាកឡើយ សម្រាប់ភិក្ខុ អ្នកប្រកបដោយការគ្រប់សង្កត់អារម្មណ៍បាន ព្រោះហេតុទាំងនោះហើយ ព្រះអង្គ

ឯង សូម្បីកាលនៅជាព្រះពោធិសត្វ ក៏ទ្រង់នៅក្នុងទីសេនាសនៈ ដូច្នោះ ។

បទថា **បព្វេវ សម្ពោធា** សេចក្តីថា ក្នុងកាលមុនពីការត្រាស់ដឹង អធិប្បាយថា ក្នុងពេលដទៃអំពីពេលដែលអរិយមគ្គកើតឡើងនោះឯង ។

បទថា **អនភិសម្ពុទ្ធស្ស** បានដល់ មិនទាន់ត្រាស់ដឹងនូវអរិយសច្ចៈ ទាំង ៤ ។

បទថា **ពោធិសត្តស្សេវ សតោ** ប្រែថា អ្នកនឹងត្រាស់ដឹង គឺ សត្វដែលគួរនឹងត្រាស់ដឹងនូវសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីថា សត្វអ្នកជាប់ គឺ អ្នកជាប់ជំពាក់នៅក្នុងព្រះពោធិញ្ញាណ ។

ព្រោះថា រាប់ចាប់ផ្តើមតាំងពី អភិនិហារ សម្រេចទៅដោយការប្រជុំនៃធម៌ ៨ ប្រការ ទៀបព្រះយុគលបាទរបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ព្រះនាមថា " **ទីបង្ករ** " ព្រះតថាគតដែលជាព្រះពោធិសត្វ ឬជាសត្វអ្នកជាប់ជំពាក់នៅក្នុងពោធិញ្ញាណ ប្តេជ្ញាថា ពោធិញ្ញាណនេះ តថាគតត្រូវត្រាស់ដឹងឲ្យទាល់តែបាន មិនព្រមលះបង់ចោលសេចក្តីព្យាយាម ដើម្បីការត្រាស់ដឹងពោធិញ្ញាណនោះឡើយ ព្រោះដូច្នោះទើបថា " ព្រះពោធិសត្វ " ។

[៣១] បទថា **តស្ស មយ្ហំ** សេចក្តីថា សម្រាប់តថាគតនោះ គឺអ្នកជាព្រះពោធិសត្វយ៉ាងនេះ ទុំះឯង ។

បទថា **យេ ខោ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា** សេចក្តីថា សមណៈ ឬព្រាហ្មណ៍ណាមួយ គឺ លោកអ្នកចូលដល់ការបព្វជ្ជា ឬបុគ្គលអ្នកមានប្រក្រតី ពោលថា " **ភោ** " (ប្រែថា អ្នកចម្រើន) ។

បទថា **អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តា** សេចក្តីថា ប្រកបដោយកាយកម្ម ដែលមិនបរិសុទ្ធ មានបាណាតិបាតជាដើម ។

បទថា **អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តសន្ទោសហេតុ** សេចក្តីថា ព្រោះហេតុនៃទោសរបស់ខ្លួន ពោលគឺ កាយកម្មដែលមិនបរិសុទ្ធ អធិប្បាយថា ព្រោះហេតុនៃកាយកម្មដែលមិនស្អាត ។

បទថា **ហវេ** ជានិបាតប្រើក្នុងសេចក្តីថា ដោយចំណែកមួយ ។

បទថា **អកុសលំ** បានដល់ វត្ថុមានទោស និងមិនរួចអំពីភ័យ ។

បទថា **ភយភេរវំ** ភ័យ និងវត្ថុដែលគួរខ្លាច ។

បទថា **ភយភេរវំ** នេះ ជាឈ្មោះហៅសេចក្តីតក់ស្លុតនៃចិត្ត និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ។

បណ្តាភ័យ និងវត្ថុដែលគួរខ្លាចទាំង ២ យ៉ាងនោះ ភ័យគប្បីជ្រាបថា ជាអកុសល ព្រោះអត្ថថា មានទោស , វត្ថុដែលគួរខ្លាច គប្បីជ្រាបថា ជាអកុសល ព្រោះអត្ថថា មានភ័យ ។

បទថា **អវ្ហាយន្តិ** ប្រែថា រមែងហៅមក ។

សួរថា រមែងហៅមកដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា ក៏សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ លុះធ្វើបាបកម្មមានបាណាតិបាតជាដើមហើយ គិតថា យើងធ្វើខុសហើយ ប្រសិនបើមនុស្សដែលយើងធ្វើខុសចំពោះគេ ៗ ស្គាល់យើង (ថាជាខ្លួនធ្វើ) សោត ក៏នឹងត្រូវជាប់តាមមក ដោះស្រាយគំនុំយើងឥឡូវនេះឯង ទើបគេចចូលទៅក្នុងព្រៃ

អន្ទុយឯបនៅ ចន្លោះគុម្ពឈើ ឬគុម្ពោតព្រៃ លុះគេបានឮសំឡេងស្មៅ ឬសំឡេងស្លឹកឈើ សូម្បីត្រឹមបន្តិចបន្តួច ក៏ភ័យញាប់ញ័រដោយគិតថា ស្រេចហើយយើងពេលនេះ គេ (ដឹងខ្លួន) ហាក់ដូចជាត្រូវអ្នកដទៃមកព័ទ្ធ និងដូចជាត្រូវគេតាមចាប់ សម្លាប់ ដូច្នោះ ។ កាលបើដូច្នោះ សមណព្រហ្មណ៍ទាំងឈ្មោះថា អំពាវនាវ គឺ ហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចទុំះ ចូលមករកខ្លួន ។

ពាក្យថា **ន ខោ បនាហំ ។បេ។ បដិសេវាមិ** សេចក្តីថា យើងនេះឯងជាអ្នកមានកាយកម្មមិនបរិសុទ្ធ ទើបអាស្រ័យនៅសេនាសនៈ ស្ងាត់ដែលជាព្រៃ និងព្រៃគួរខ្លាចបាន ។

បទថា **យេ** ក្នុងពាក្យថា **យេហិ ខោ** ត្រឹមតែជានិបាត ។ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ និងព្រះសាវករបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទាំងឡាយ លោកហៅថា " **ព្រះអរិយ** " ។

បទថា **បរិសុទ្ធកាយកម្មន្តា** សេចក្តីថា (ព្រះអរិយៈជាម្ចាស់ទាំង-ឡាយ) ដូច្នោះ ។

បទថា **អហំ តេសំ អញ្ញតរោ** សេចក្តីថា សូម្បីតថាគតក៏ជាមនុស្សម្នាក់ គឺ ជាព្រះអរិយៈ ក្នុងបណ្តាព្រះអរិយៈជាម្ចាស់ទាំងនោះ ។ ដែលពឹងព្រះពោធិសត្វ មិនថាជាគ្រហស្ថ មិនថាជាបព្វជិត រមែងជាអ្នកមានកាយកម្មបរិសុទ្ធទាំងអស់ ។

បទថា **កិយ្យោ** ជានិបាត ប្រើក្នុងអត្ថថា យ៉ាងក្រៃលែង ។

បទថា **បលោមំ** ប្រែថា ភាពជាអ្នកមានរោម (មិនព្រឺរោម) អធិប្បាយថា រួចផុតអំពីភ័យ គឺ សួស្តី ។

បទថា **អាបាតឹ** ប្រែថា ដល់ហើយ អធិប្បាយថា ដល់សួស្តីច្រើន ឬ សួស្តីដោយអាការច្រើនយ៉ាង ។

ពីបទថា **អរញ្ញេ វិហារាយ** ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការនៅក្នុងព្រៃ ។

(ចប់ កថាពោលដោយវារៈនៃកាយកម្ម)

វចីកម្ម មនោកម្ម អាជីវៈ

[៣២] គ្រប់បទមានន័យដូច្នេះ ។ តែថា ដែលប្លែកមានដូចតទៅនេះ ៖

នឹងពោលទុកក្នុងវារៈ ពោលដោយវចីកម្មមុន ។ បទថា **អបរិសុទ្ធ-វចីកម្មន្តា** សេចក្ដីថា ប្រកបដោយវចីដែលមិនបរិសុទ្ធ មានមុសាវាទជាដើម ។

សួរថា សមណព្រហ្មណ៍អ្នកមានវចីកម្ម ដែលមិនបរិសុទ្ធិទាំងនោះ នឹងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកយ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ លុះធ្វើឲ្យវិនាសប្រយោជន៍អ្នកដទៃដោយការនិយាយកុហក បំបែកមិត្តដោយការញុះញង់ ក៏បំបែកសេចក្ដីស្រឡាញ់របស់អ្នកដទៃ ដោយពាក្យគ្រោតគ្រាតកណ្ដាលបរិស័ទ ធ្វើឲ្យការងាររបស់អក្នដទៃវិនាសទៅដោយពាក្យឥតប្រយោជន៍ ហើយគិតថា យើងធ្វើខុសហើយ បើបុគ្គលដែលយើងធ្វើខុសចំពោះគេ ៗ ដឹងថា (យើងជាអ្នកធ្វើ) ក៏គង់នឹងតាមមកដោះស្រាយគំនុំនឹងយើងឥឡូវនេះឯង ទើបគេចចូលទៅព្រៃ អង្គុយក្នុងចន្លោះគុម្ពឈើ ឬគុម្ពោតព្រៃ លុះគេបានឮសំឡេងស្មៅ ឬឮសំឡេងស្លឹកឈើ សូម្បីបន្តិចបន្តួច ក៏ភ័យញាប់ញ័រដោយគិតថា ស្រេចហើយ យើងពេលនេះ គេ (ដឹងខ្លួន) ហាក់ដូចជាមានអ្នកដទៃមកឡោមព័ទ្ធ និងហាក់ដូចជាត្រូវចាប់សម្លាប់ដូច្នោះ ។ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ ឈ្មោះថា ហៅ គឺ ហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ឲ្យចូលមករកខ្លួន ។

នឹងពោលក្នុងការៈ ពោលដោយមនោកម្ម ។ បទថា **អបរិសុទ្ធ-មនោកម្មន្តា** សេចក្តីថា ប្រកបដោយមនោកម្មដែលមិនបរិសុទ្ធ មានអភិជ្ឈា ជាដើម ។

សួរថា សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកមានមនោកម្មដែលមិនបរិសុទ្ធិទាំងនោះ នឹងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ លុះកើតសេចក្តីលោភមួយប្រភេទ ដែលមិនប្រពៃតាមធម៌ បានដល់ អភិជ្ឈា (ការសម្លឹងរំពៃចង់បានរបស់អ្នកដទៃ) ក្នុងរបស់ដែលអ្នកដទៃហួងហែងរក្សាហើយ , ការក្រោធខឹង (ព្យាបាទ) អ្នកដទៃ និងឲ្យអ្នកដទៃយល់ខុសផង ហើយគិតថា យើងធ្វើខុសហើយ ។ល។ ឈ្មោះថា ហៅ គឺ ហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ឲ្យចូលមករកខ្លួន ។

នឹងពោលក្នុងការៈ ពោលដោយអាជីវៈ ។ បទថា **អបរិសុទ្ធាជីវា** សេចក្តីថា ប្រកបដោយអាជីពដែលមិនបរិសុទ្ធ ចែកប្រភេទជាអនេសនា ២១ យ៉ាង មាននាទីជាពេទ្យព្យាបាលរោគ ជាទូតនាំសារ និងការជួញប្រែរកកម្រៃជាដើម ។

សួរថា សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកមានអាជីព ដែលមិនបរិសុទ្ធពួកនោះ នឹងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកបានដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ កាលបើចិញ្ចឹមជីវិតយ៉ាងនោះ បានស្តាប់ដំណឹងថា ពួកភិក្ខុអ្នកទ្រទ្រង់ព្រះត្រៃបិដក ដែលមាននាទីជម្រះ

រៀបចំព្រះសាសនាឲ្យបរិសុទ្ធ កំពុងចេញទៅរៀបចំព្រះសាសនាថ្ងៃនេះ ឬថ្ងៃស្អែកនេះ ក៏នឹងធ្វើដំណើរមកដល់ទីនេះ (បានឮយ៉ាងនេះហើយ) ទើបគេចចូលទៅព្រៃអន្លូយឯបចន្លោះគុម្ពឈើ ឬគុម្ពោតព្រៃ ។ល។ គេតក់ស្លុត (ញាប់ញ័រ) ហាក់ដូចជាភិក្ខុពួកនោះមកឡោមព័ទ្ធចាប់ និងហាក់ដូចជាត្រូវ (ចាប់ផ្សឹក) ឲ្យស្លៀកសំពត់ស ។ ពាក្យដ៏សេស ក៏ដូចពាក្យដែលពោលមកហើយនោះឯង ។

[៣៣] ក្នុងពាក្យថា **ឥតោ បរំ អភិជ្ឈាលុ** ជាដើម មានអធិប្បាយថា អភិជ្ឈា និងព្យាបាទ សង្គ្រោះចូលក្នុងមនោកម្មក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះ គប្បីជ្រាបថា លោកពោលដដែលទៀតដោយអំណាចនីវរណៈ ។

អធិប្បាយនីវរណ ៥

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អភិជ្ឈាលុ** បានដល់ អ្នកមានប្រក្រតីសម្លឹងរំពៃចង់បានរបស់អ្នកដទៃ ។ បទថា **កាមេសុ តិព្វសារាគា** បានដល់ អ្នកមានកិលេស គឺ រាគៈយ៉ាងខ្លាំងក្លាក្នុងវត្ថុកាមទាំងឡាយ ។

សួរថា សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកមានកិលេស គឺ រាគៈយ៉ាងខ្លាំងក្លានោះ តែងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកបានដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា សមណព្រាហ្មណ៍ពួកនោះ មិនបានពិចារណាអារម្មណ៍ឲ្យល្អិតល្អន់ កាលបើគេមិនបានកំណត់ពិចារណាអារម្មណ៍ឲ្យល្អិតល្អន់ ដោយយកចិត្តទុកដាក់សូម្បីនៅក្នុងព្រៃ វត្ថុដែលឃើញក្នុងពេលថ្ងៃរមែងប្រាកដជា

ភ័យ និងជារបស់គួរខ្លាចក្នុងពេលយប់ លោកមានចិត្តជាអកុសល (ហើយ) រមែងនឹងតក់ស្លុតដោយភ័យ និងវត្ថុដែលគួរខ្លាចសូម្បីត្រឹមតែបន្តិចបន្តួច គឺ ឃើញខ្សែ ឬវល្លិក៏សម្គាល់ថា ពស់ ឃើញជន្ទល់ឈើសម្គាល់ថា ជាយក្ស ឃើញទីទួល ឬភ្នំ ក៏សម្គាល់ថា ជាដំរី ដូចត្រូវសត្វកាច មានពស់ជាដើម បៀតបៀនដូច្នោះ ។ ពាក្យដ៏សេស ក៏ដូចនឹងពាក្យ ដែលពោលមកហើយ នោះឯង ។

[៣៤] បទថា **ព្យាបន្នចិត្តា** ប្រែថា មានចិត្តវិបត្តិទៅ ព្រោះលះបង់ភាពប្រក្រតីចេញ ។ ជាការពិត ចិត្តដែលច្រឡូកច្រឡំជាមួយនឹងកិលេស រមែងលះបង់ភាពជាប្រក្រតី ត្រឡប់ក្លាយជាចិត្តវិបត្តិប្រែប្រួល ដូចបាយ និងម្ហូបដែលផ្អូម ដូច្នោះ ។

បទថា **បទុដ្ឋមនសង្កប្បា** ប្រែថា មានចិត្តគិតទៅក្នុងផ្លូវមិនល្អ អធិប្បាយថា ប្រកបដោយសេចក្តីត្រិះរិះនៃចិត្តដែលមិនល្អ គឺ ធ្វើមនុស្សដទៃ ឲ្យវិនាសប្រយោជន៍ ។

សួរថា សមណព្រាហ្មណ៍ ដែលមានចិត្តវិបត្តិគិតទៅក្នុងផ្លូវដែលមិនល្អទាំងនោះ ដែលហៅរកភ័យ និងអារម្មដែលគួរខ្លាចមកបានដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា រាប់តាំងតែពីនេះទៅ ការហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលពោលហើយ ក្នុងវារៈដែលពោលដោយ **អភិជ្ឈាលុ** នោះឯង ។ តែថាទុកក្នុងទីណា នឹងមានសេចក្តីប្លែក ខ្ញុំម្ចាស់ក៏នឹងបានពោល អធិប្បាយទុកក្នុងទីនោះ ។

ក៏ក្នុងព្រះតម្រាស់ផ្នែកនេះថា **ន ខោ បនាហំ ព្យាបន្នចិត្តោ** ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងថា តថាគតមានចិត្តប្រកបទៅដោយមេត្តា មានចិត្តអនុគ្រោះចំពោះសត្វលោក ។ ជាធម្មតា ព្រះពោធិសត្វទាំងឡាយ រមែងមានអធ្យាស្រ័យដូច្នេះ (ទាំងនោះ) បណ្ឌិតគប្បីពណ៌នាគុណរបស់ព្រះពោធិសត្វ ដោយអំណាចនៃការផ្ទុយគ្នានឹងទោសដែលពោលទុកក្នុងគ្រប់បទយ៉ាងនេះ ។

[៣៥] បទថា **ថីនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតា** ប្រែថា ថីនៈ (ការរួញរា ការច្រអូសចិត្ត) ដែលជាការពិការរបស់ចិត្ត និងមិទ្ធៈ (សេចក្តីងោកងក់) ដែលជាការពិការរបស់ពពួកនាមខន្ធដ៏សេស រួបរិត (វេទនា សញ្ញា សង្ខារ) អធិប្បាយថា គ្របសង្កត់ គឺ គ្រប់គ្រង ។ សមណព្រាហ្មណ៍ ដែលត្រូវថីនមិទ្ធៈគ្របសង្កត់ហើយ តែងតែពេញចិត្តនឹងលោក ។

[៣៦] បទថា **ឧទ្ធតា** ប្រែថា មានប្រក្រតីរាយមាយ គឺ មានចិត្តរើបម្រាស់ អធិប្បាយថា ចិត្តរមែងរើបម្រាស់ចេញអំពីអារម្មណ៍មួយដោយឧទ្ធច្ចៈដូចសំពត់ (ដែលធ្វើជាទង់) បក់បោក (ចុង) និងដងទង់ ព្រោះខ្យល់ ដូច្នោះ ។

បទថា **អវូបសន្តចិត្តា** ប្រែថា ចិត្តមានអារម្មណ៍មិនរលត់ (មិនស្ងប់) ក្នុងទីនេះនឹងសំដៅដល់ កុក្កុច្ចៈ (សេចក្តីខ្វល់ខ្វាយ) ក៏បាន ។

[៣៧] ក្នុងព្រះពុទ្ធវចនៈនេះថា **កង្ខី វិចិកិច្ឆី** ជាបទតែមួយដូចគ្នា (ព្រោះ) នីវរណៈប្រការទី ៥ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ហៅថា **កង្ខា** (សេចក្តីសង្ស័យ) ព្រោះសង្ស័យចំពោះអារម្មណ៍ថា អារម្មណ៍នេះ ជាយ៉ាងនេះឬហ្ន៎

ត្រាស់ហៅថា **វិចិកិច្ឆា** ព្រោះមិនអាចកាត់សម្រេចសេចក្ដីបានថា អារម្មណ៍នេះ ជាយ៉ាងនេះ ។ សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកប្រកបដោយកង្ខា និងវិចិកិច្ឆានោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា **កង្ខី វិចិកិច្ឆី** (អ្នកមានសេចក្ដីសង្ស័យ មិនអាចកាត់ក្ដីអារម្មណ៍បាន) ។

[៣៨] បទថា **អត្តុក្កំសកា បរវម្ភិ** សេចក្ដីថា សមណព្រាហ្មណ៍ពួកណាលើកតំកើងខ្លួនឡើង បានដល់ ការតម្កល់ខ្លួនខ្ពស់ និងជិះជាន់ គឺ មើលងាយ បានដល់ ការបន្តុះបង្អាប់អ្នកដទៃ សេចក្ដីថា ទុកអ្នកដទៃឲ្យទាប (ជាងខ្លួន) , ពីរបទនោះ (**អត្តុក្កំសកា បរវម្ភី**) ជាពាក្យហៅ សមណ-ព្រាហ្មណ៍ទាំងនោះ ។

សួរថា សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកលើកតម្កើងខ្លួន បន្តុះបង្អាប់អ្នកដទៃនោះ នឹងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកបាន ដូចម្ដេច ?

ឆ្លើយថា ការហៅរកភ័យរបស់សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកលើកតម្កើងខ្លួន បន្តុះបង្អាប់អ្នកដទៃនោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបឲ្យពិស្ដារ ដូចក្នុងកាយកម្មថា សមណព្រាហ្មណ៍អ្នកលើកតម្កើងខ្លួន បន្តុះបង្អាប់អ្នកដទៃទាំងនោះ ត្រូវអ្នកដទៃតាមចាប់ដោយការចោទប្រកាន់ថា បានជ្រាបថា លោកឈ្មោះនោះ និងឈ្មោះនោះ លើកតម្កើងខ្លួន តិះដៀលពួកយើងធ្វើឲ្យដូចជាទាសៈ ចូរចាប់វាឲ្យបាន ដូច្នេះ គេចចូលទៅក្នុងព្រៃហើយអង្គុយឯបនៅក្នុងចន្លោះគុម្ពឈើឬក្នុងគុម្ពោតព្រៃ ។

[៣៩] បទថា **ឆម្ភី** ប្រែថា ប្រកបដោយសេចក្ដីតក់ស្លុត ដែលធ្វើឲ្យកាយ-

បសាទ និងព្រឺរោម ។

បទថា **ភីរុកជាតិកា** ប្រែថា ច្រើនទៅដោយសេចក្ដីខ្លាច អធិប្បាយថា មិនធ្លាប់ក្លាហានដូចក្មេងអ្នកស្រុកដែលចូលចិត្តខ្លាច ដូច្នោះ ។

[៤០] ក្នុងបទថា **លាភសក្ការសិលោកោនិ** នេះ មានអធិប្បាយថា ដែលឈ្មោះថា **លាភ** ព្រោះអត្ថថា ដែលបុគ្គលរមែងបាន ពាក្យថា **លាភ** នោះ ជាឈ្មោះរបស់បច្ច័យ ៤ ។

បទថា **សក្កោរ** ប្រែថា សក្ការៈដែលល្អ ។ អធិប្បាយថា បច្ច័យទាំងឡាយ ដែលគេតាក់តែងធ្វើឲ្យប្រណីត និងវិសេស ហៅថា សក្ការៈ បានដល់ ការដែលអ្នកដទៃគេធ្វើសេចក្ដីគោរពខ្លួន ឬបូជាដោយគ្រឿងបូជាមានផ្កាឈើជាដើម ។

បទថា **សិលោកា** ប្រែថា សរសើរគុណ លាភមួយ សក្ការៈមួយ ការសរសើរមួយ នោះឈ្មោះថា លាភសក្ការៈ និងសិលោកៈ ។

បទថា **និកាមយមាន** ប្រែថា ប្រាថ្នា ។

ការហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ដូចដែលពោលក្នុងផ្នែកពោលដោយ **អភិជ្ឈាសុ** នោះឯង ។ ចំណែកក្នុងទីនេះ ព្រះបុរាណាចារ្យទាំងឡាយបានពោលដល់រឿង **ព្រះបិយគាមិក** ជាតួយ៉ាងក្នុងរឿងនោះទុកថា ៖

បិយគាមិកភិក្ខុ

បានស្ដាប់មកថា ភិក្ខុមួយរូបឈ្មោះ បិយគាមិកៈ ឃើញលាភរបស់

ភិក្ខុអ្នកសមាទានធុតង្គហើយ ក៏គិតថា យើងនឹងសមាទានធុតង្គ ធ្វើលាភឲ្យកើតឡើងខ្លះ ដូច្នេះ ហើយក៏សមាទានសោសានិកង្គៈធុតង្គ (ធុតង្គរបស់ភិក្ខុអ្នកកាន់យកការនៅក្នុងព្រៃស្មសានជាវត្ត) ហើយក៏នៅក្នុងព្រៃខ្មោច ។ ថ្ងៃមួយ គោចាស់មួយក្បាលដែលម្ចាស់ឈប់ប្រើប្រាស់ហើយ (លែងចោល) ពេលថ្ងៃទៅរកស៊ី ពេលយប់ (ចូលទៅ) ក្នុងព្រៃស្មសាននោះ បានឈរហើយបះរោមប្រាង ត្បុលក្បាលនៅត្រង់គុម្ពផ្កា ។ ព្រះបិយគាមិកៈ ចេញចាកទីចង្ក្រម ទៅក្នុងពេលយប់ បានឮសំឡេងរបស់គោនោះហើយ ក៏យល់ថា សក្កទេវរាជគង់នឹងជ្រាបយើងថា ភិក្ខុនេះប្រាថ្នានូវលាភ ទើបមកនៅក្នុងព្រៃស្មសាន ដូច្នេះ ហើយមកដើម្បីធ្វើអន្តរាយដល់យើងពិតប្រាកដ ។ លោកទើបឈរប្រណមដៃសំពះ ថ្វាយបង្គំខាងមុខគោចាស់ អង្វរកអស់មួយយប់ទាល់ភ្លឺ បពិត្រសក្កទេវរាជអ្នកដែលជាសប្បុរស សូមព្រះអង្គចូរអត់នូវទោស ឲ្យអាត្មាភាពមួយយប់នេះចុះ តាំងពីថ្ងៃស្អែកនេះទៅ អាត្មានឹងមិនធ្វើយ៉ាងនេះទៀតទេ តមកលុះព្រះអាទិត្យរះឡើង លោកក៏បានឃើញមេគោចាស់នោះ (មិនមែនសក្កទេវរាជ) ទើបយករំពាត់ដេញទៅ ព្រមទាំងពោលពាក្យជាខាងក្រោយថា ឯងធ្វើឲ្យយើងខ្លាចអស់មួយយប់ ។

សតិ ជាមួយនឹងបញ្ញា

[៤១] បទថា **កុសីតា** ប្រែថា ធ្លាក់ទៅក្រោមអំណាចការខ្ជិលច្រអូស ។

បទថា **ហីនវីរិយា** សេចក្តីថា វិនាស គឺ វៀរ បានដល់ ប្រាសចាក

សេចក្តីព្យាយាម អធិប្បាយថា មិនមានសេចក្តីព្យាយាម ។ ក្នុងបុគ្គល ២ ជំពូកនោះ មនុស្សដែលខ្ជិលច្រអូស រមែងវៀរចាកការផ្តើមសេចក្តីព្យាយាមផ្លូវកាយ មនុស្សដែលគ្មានសេចក្តីព្យាយាម រមែងវៀរចាកការផ្តើមសេចក្តីព្យាយាមផ្លូវចិត្ត (សរុបហើយ) មនុស្សទាំង ២ ជំពូកនោះ រមែងមិនអាចនឹងធ្វើ សូម្បីត្រឹមតែការកំណត់អារម្មណ៍បាន ។ ពាក្យទាំងអស់ថា **តេសំ អវវត្តិតារម្មណានំ** (មានអត្ថ) ដូចសេចក្តីដែលបានពោលមកហើយ ។

[៤២] បទថា **មុដ្ឋស្សតី** ប្រែថា ការវង្វេងភ្លេចសតិ ។

បទថា **អសម្បជានា** ប្រែថា ការប្រាសចាកបញ្ញា ក៏ព្រោះព្រះពុទ្ធ-តម្រាស់ថា តថាគតជាអ្នកមានសតិតាំងមាំហើយ ក្នុងសេចក្តីដែលផ្ទុយគ្នានឹងពាក្យនេះថា **មុដ្ឋស្សតី** ព្រះតម្រាស់ថា **អសម្បជានា** នេះ ទើបជាបទបរិយាយសតិប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកបញ្ញាក្នុងទីនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុក ដើម្បីសម្តែងដល់សតិដែលខ្វះកម្លាំង ។ ព្រោះថា សតិមាន ២ យ៉ាង គឺ សតិដែលប្រកបដោយបញ្ញា ១ សតិមិនប្រកបដោយបញ្ញា ១ ។ ក្នុងសតិទាំង ២ នោះ សតិដែលប្រកបដោយបញ្ញារមែងមានកម្លាំង សតិដែលមិនប្រកបដោយបញ្ញារមែងមិនមានកម្លាំង ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា **អសម្បជានា** (មិនមានបញ្ញា) ដើម្បីសម្តែងសេចក្តីនេះថា សូម្បីវេលាដែលភិក្ខុទាំងនោះមានសតិ ក៏នៅឈ្មោះថាមានសតិវង្វេងនោះឯង ព្រោះមិនមានបញ្ញា ព្រោះថា សតិដែលខ្សោយកម្លាំង នឹងធ្វើនាទីរបស់សតិមិនបាន ។ ភិក្ខុពួកនោះវង្វេងភ្លេចសតិ មិនមាន

សម្បជញ្ញៈ (បញ្ញា) ដូចពោលមកនេះ រមែងមិនអាចនឹងធ្វើ សូម្បីត្រឹមតែការកំណត់អារម្មណ៍បានឡើយ ។ ពាក្យ (ដ៏សេស) ទាំងអស់ (មានន័យ) ដូចសេចក្ដីដែលបានពោលមកនេះហើយ ។

ចិត្ត ជាមួយនឹងបញ្ញា

[៤៣] បទថា **អសមាហិតា** ប្រែថា វៀរចាកឧបចារសមាធិ និងអប្បនាសមាធិ ។

បទថា **វិព្ភន្តចិត្តា** មានចិត្តប្រាសចេញអំពីផ្លូវ គឺ ចិត្តរមែងត្រាច់ទៅក្នុងអារម្មណ៍ផ្សេង ៗ ព្រោះវៀរចាកសមាធិ បានដល់ ព្រោះលោកទាំងនោះមិនមានសមាធិ ព្រោះហេតុដែលឧទ្ធច្ចៈបានឱកាស ប្រៀបដូចស្វាក្នុងព្រៃ លោតទៅមកតាមមែកឈើក្នុងព្រៃដូច្នោះ ភិក្ខុទាំងនោះ ជាអ្នកមានចិត្តមិនតាំងមាំនៅក្នុងអារម្មណ៍ សូម្បីតែមួយ គឺ មានចិត្តត្រាច់ទៅកាន់អារម្មណ៍ផ្សេង ៗ តាមន័យដែលពោលមកហើយក្នុងខាងដើមនេះ ព្រោះឧទ្ធច្ចៈ (សេចក្ដីភយមាយជាហេតុ) រមែងមិនអាចនឹងធ្វើត្រឹមតែការកំណត់អារម្មណ៍បានឡើយ ។

ពាក្យ (ដ៏សេស) ទាំងអស់មាន (ន័យ) ដូចសេចក្ដីដែលបានពោលមកហើយក្នុងខាងដើម ។

[៤៤] បទថា **ទុប្បញ្ញា** នេះ ជាពាក្យសម្រាប់ហៅមនុស្សដែលមិនមានបញ្ញា តែបញ្ញាដែលឈ្មោះថា ឋោកទាប មិនមានជាពិតប្រាកដ ។

បទថា **ឯលមូគា** ប្រែថា មានមាត់ពេញទៅដោយទឹកមាត់ លោកផ្លាស់ "ឡ" អក្សរឲ្យជា "គ" អក្សរ (ទើបសម្រេចរូបជាឯលមូគា) អធិប្បាយថា មានទឹកមាត់ហូរមិនដាច់ ព្រោះថា កាលមនុស្សអប្បឥតបញ្ញានិយាយ ទឹកមាត់នឹងហូរចេញមកអំពីមាត់ ។ ហើយទឹកមាត់ហៅថា **ឯល** ។ ដូចដែលលោកពោលទុកថា **បស្សេលមូគំ ឧរគំ ទុជិវ្ហំ** លោកចូរមើលមាត់ពស់ មានទឹកមាត់ហូរមិនដាច់ (កំពុងតែលៀនអណ្តាត) មានអណ្តាត ២ ។ ព្រោះដូច្នោះ ភិក្ខុអ្នកអប្បឥតបញ្ញាទាំងនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ហៅថា **ឯលមូគា** បាឋៈថា **ឯលមុខា** ដូច្នេះក៏មាន ។ អាចារ្យពួកខ្លះពោលថា **ឯលមុកា** ខ្លះ ។ (តែ) អាចារ្យមួយពួកទៀត ត្រឡប់ពោលថា **ឯមុខា** ដូច្នេះក៏នៅមាន ។ (ដល់យ៉ាងណា) ក្នុងគ្រប់ ៗ បទ ក៏មានសេចក្តីថា **ឯលមុកា** មាត់មានទឹកមាត់ហូរមិនដាច់ ។

សួរថា ភិក្ខុដែលមានបញ្ញាអន់ថយទាំងនោះ រមែងហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចបាន ដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា ភិក្ខុអ្នកអប្បឥតបញ្ញា មានទឹកមាត់ហូរមិនដាច់ទាំងនោះនឹងមិនអាចធ្វើសូម្បីត្រឹមតែការកំណត់អារម្មណ៍ កាលលោកកំណត់អារម្មណ៍មិនបាន នៅក្នុងព្រៃ វត្ថុដែលឃើញក្នុងវេលាថ្ងៃ ដល់វេលាយប់នឹងប្រាកដជាភ័យ នឹងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច លោកមានចិត្តមិនស្ងប់ រមែងភ័យតក់ស្លុត សូម្បីនឹងអារម្មណ៍បន្តិចបន្តួច ឃើញខ្សែ ឬវល្លិ៍ហើយ រមែងសម្គាល់ថា ជាពស់ ឃើញដង្គត់ឈើ រមែងសម្គាល់ថា ជាយក្ស ឃើញដំបូក ឬ

ទីទួល ឬក្អំ រមែងសម្គាល់ថា ជាដំរី (រមែងភ័យខ្លាច) ដូចជាត្រូវសត្វសាហាវមានពស់ជាដើម ប្រទូសរ៉ាយហើយ ដូច្នោះ ។ កិក្ខុអ្នកមានបញ្ញាអន់ថយទាំងនោះ ឈ្មោះថា ហៅ គឺ ហៅរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចនោះ ឲ្យចូលមករកខ្លួន ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

ក្នុងពាក្យថា **បញ្ញាសម្បន្នោហមស្មិ** មានអធិប្បាយថា អ្នកដល់ព្រម គឺ អ្នកប្រកបព្រមដោយបញ្ញា ។ តែមិនមែនដោយវិបស្សនាបញ្ញា មិនមែនដោយមគ្គប្បញ្ញា ដោយពិតហើយ ប្រកបដោយបញ្ញា និងគ្រឿងកំណត់អារម្មណ៍ ព្រោះហេតុ ១៦ ប្រការនេះ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចដែលពោលមកហើយគ្រប់ ៗ បទនោះឯង ។

(ចប់ ការកំណត់អារម្មណ៍ព្រោះហេតុ ១៦ ប្រការ)

[៤៥] បទថា **តស្ស មយ្ហំ** មានអនុសន្ធិ (ការបន្តលំដាប់សេចក្តី) ដូចម្តេច ?

បានព្ទថា ព្រះពោធិសត្វកំណត់អារម្មណ៍ ១៦ យ៉ាងនេះ លុះមើលមិនឃើញភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច (នោះ) ត្រិះរិះថា ធម្មតាសេចក្តីខ្លាច និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច រមែងនឹងប្រាកដក្នុងសេនាសនៈយ៉ាងនេះ ក្នុងរាត្រី ដូច្នេះ ណ្ហើយចុះយើងនឹងស្វែងរកមើលសេចក្តីខ្លាច និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចនុ៎ះ ក្នុងសេនាសនៈយ៉ាងនោះ ក្នុងរាត្រី ដូច្នោះ ទើបបានស្វែងរកភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ។ ដូច្នេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីនេះដល់ព្រាហ្មណ៍ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **តស្ស មយ្ហំ** ដូច្នេះជាដើម ។

រាត្រី កំណត់តិថីនៃបក្ខ

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **យា តា** ជាពាក្យលើករាត្រីតែម្យ៉ាងឡើងសម្តែង ។ ស័ព្ទថា **អភិ** ក្នុងបទថា **អភិញ្ញាតា** គប្បីជ្រាបថា រាត្រីទាំងឡាយលោកកំណត់ដោយលក្ខណៈទាំងឡាយ មានអាទិយ៉ាងនេះថា ព្រះច័ន្ទពេញវង់ ព្រះច័ន្ទដែលអស្តង្គត ។

(ចំណែក) ស័ព្ទថា **អភិ** ក្នុងបទថា **អភិលក្ខិតា** ត្រឹមតែជាឧបសគ្គប៉ុណ្ណោះ ព្រោះដូច្នោះ ទើបមានសេចក្តីថា **អភិលក្ខិតា** ក៏គឺ **លក្ខណីយា** (គប្បីកំណត់) នោះឯង ។ ពង្រីកសេចក្តីថា រាត្រីទាំងឡាយ ដែលបណ្ឌិតគប្បីកំណត់អធិប្បាយ គប្បីកំណត់ដោយល្អ គឺ គប្បីកំណត់ឲ្យហ្មត់ចត់ ដើម្បី

ធ្វើកិច្ច មានការសមាទានឧបោសថ ការស្តាប់ធម៌ និងការបូជាសក្ការៈ ជាដើម ។

ដែលឈ្មោះថា **ចាតុទ្ទសី** បានដល់ រាត្រីមួយដែលធ្វើឲ្យគ្រប់ ១៥ ថ្ងៃ ចាប់ផ្តើមតាំងតែពីថ្ងៃនៃបក្ស ។ **បញ្ចទសី** និង **អដ្ឋមី** ក៏ (មានសេចក្តី) យ៉ាងនោះដូចគ្នា បទថា **បក្ខស្ស** បានដល់ នៃសុក្កបក្ស និងកណ្ហបក្ស ។ ព្រោះរួមរាត្រីទាំងនោះ ចូលជាមួយនឹងបក្សនីមួយ ៗ មាន ៣ រាត្រី ទើបជា ៦ រាត្រី ដូច្នោះ ទើបគួរប្រកបពាក្យថា "បក្ស" ចូលទុកក្នុងបទថា **បក្ខស្ស ចតុទ្ទសី** តិថីទី ១៥ នៃបក្ស , **បក្ខស្ស បញ្ចសីទ** តិថីទី ៨ នៃបក្ស ។

សួរថា កាលបើដូច្នោះ ព្រោះហេតុអ្វី ទើបលោកមិនចាត់តិថីគតិទី ៥ ចូលផង ?

ឆ្លើយថា ព្រោះតិថីគតិទី ៥ មិនមានរហូតកាល បានឮមកថា ក្នុងកាលមុន ៗ កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ស្តេចនៅមិនទាន់ឧប្បត្តិឡើងក្តី ស្តេចឧប្បត្តិឡើងហើយ នៅមិនទាន់បរនិព្វានក្តី តិថីទី ៥ លោកមិនបានកំណត់ទុកឡើយ លុះកាលព្រះមានព្រះភាគ រំលត់ខន្ធបរិនិព្វានហើយ ព្រះធម្មសង្គាហកត្ថេរទាំងឡាយ ទើបនាំគ្នាគិតថា ការស្តាប់ព្រះធម៌នឹងមាន ក៏យូរ ៗ ម្តង ។ ពេលនោះ ទើបសម្មតិកំណត់តិថីទី ៥ ឲ្យជាថ្ងៃធម្មស្សវនៈ រាប់តាំងពីនោះមក តិថីទី ៥ ទើបក្លាយជាថ្ងៃដែលលោកកំណត់ទុកហើយ ព្រោះហេតុដែលតិថីទី ៥ មិនមានរហូតកាលយ៉ាងនេះឯង ទើបលោកមិនចាត់រួមទុកក្នុងទីនេះ ។

បទថា **តថារូបាសុ** ក៏គឺ **តថាវិធាសុ** (យ៉ាងនោះ) ។

ចេតិយ៍

បទថា **អារាមចេតិយានិ** សេចក្តីថា ភូមិដែលជាទីរីករាយទាំងឡាយ ដូចសួនផ្កា សួនផ្លែឈើ ជាដើមនោះឯង ឈ្មោះថា **អារាមចេតិយ** ព្រោះថា ស្ថានទីទាំងនោះ ហៅថា ចេតិយ៍ ព្រោះអត្ថថា ជាទីកោតក្រែង អធិប្បាយថា ព្រោះអត្ថថា ជាស្ថានទីដែលបុគ្គលគប្បីបូជា ។

បទថា **វនចេតិយានិ** សេចក្តីថា ព្រៃទាំងឡាយ ដងព្រៃសម្រាប់នាំគ្រឿងសែនព្រេនទៅសែនដល់ (ទេវតា) ព្រៃសុភគវន និងព្រៃដែលជាទីរីករាយរបស់ទេវតាជាដើមនោះឯង ឈ្មោះថា **វនចេតិយ៍** ។

បទថា **រុក្ខចេតិយានិ** សេចក្តីថា ដើមឈើដែលគួរបូជាតាមទ្វារស្រុក និងនិគមជាដើមនោះឯង ឈ្មោះថា **រុក្ខចេតិយ៍** ។

ព្រោះសត្វលោកសម្គាល់ថា ទេវតាស្ថិតនៅខ្លះ មានសេចក្តីសម្គាល់ក្នុងស្ថានទីនេះឯងថា ជាទិព្វខ្លះ ទើបនាំគ្នាធ្វើការគោរព គឺ បូជាព្រៃនិងដើមឈើទាំងឡាយ ដូច្នោះ ព្រៃ និងដើមឈើទាំងអស់ ទើបនាំគ្នាហៅថា ចេតិយ៍ ។

បទថា **ភឹសនកានិ** ប្រែថា ឲ្យកើតសេចក្តីខ្លាច គឺ ញុំាងសេចក្តីខ្លាចឲ្យកើតដល់អ្នកឃើញ និងដល់អ្នកស្តាប់ ។

បទថា **អប្បេវ នាម បស្សេយ្យំ** សេចក្តីថា ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ យើងនឹងគប្បីបានប្រសព្វនឹងភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចនោះខ្លះ ។

បទថា **អបរេន សមយេន** សេចក្ដីថា ដោយកាលដទៃអំពីកាល ដែលគិតទុកហើយយ៉ាងនេះថា (តថាគតនោះ) មានការគិតដូច្នេះថា ធ្វើដូចម្ដេច តថាគត ។

បទថា **តត្ថ ច មេ ព្រាហ្មណ វិហរតោ** (ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ក៏កាលតថាគតនៅក្នុងស្ថានទីទាំងនោះ) សេចក្ដីថា បណ្ដាសេនាសនៈទាំងនោះ សេនាសនៈណា ៗ ដែលជាកន្លែងនៅរបស់យក្ស ដែលមនុស្សទាំងឡាយគួរបន់ស្រន់ នាំវត្ថុសែនព្រេនទៅថ្វាយ មានធរណីពាសពេញទៅដោយវត្ថុបូជា និងវត្ថុសែនព្រេនទាំងឡាយ ដូចជា ផ្កាឈើ ធូប សាច់ ឈាម ទឹកដោះរាវ ទឹកដោះខាប់ លំពែង ស្រោចសុរា និងមេរ័យជាដើម ដូចជាទីកន្លែងដែលរួមប្រជុំគ្នារបស់ពួកយក្សកោច និងបិសាច ដែលមនុស្សទាំងឡាយមកឃើញក្នុងពេលថ្ងៃ នឹងធ្វើឲ្យរន្ធត់ចិត្តរហូតស្លាប់ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សំដៅកន្លែងនុ៎ះ ទើបត្រាស់ថា **តត្ថ ច មេ ព្រាហ្មណ វិហរតោ** ។

អត្ថនៃពាក្យថា មិគៈ និង មោរៈ

បទថា **មិគោ វា អាគច្ឆតិ** សេចក្ដីថា ម្រឹគដែលបែកប្រភេទឈ្លូសក្លាន់ ប្រើស ខ្លាដំបង និងជ្រូកព្រៃជាដើម ដើរអួសស្នែង ឬដើរទាត់ក្រួចកគ្នាមក ក៏ពាក្យថា **មិគោ** ក្នុងទីនេះ ជាឈ្មោះសត្វជើង ៤ គ្រប់ប្រភេទ ។ តែក្នុងកន្លែងខ្លះ **មិគ** (ម្រឹគ) លោកពោលថា បានដល់ ក្ដែបចក ខ្លាក់ក្អែកខ្លះ ។ ដូចដែលសត្វពោល (អួតសរសើរក្ដែបចកខ្លាក់ក្អែក) ថា ៖

ករបស់លោក ល្អសន្ធាដូចកគោឧសភៈ និងដូចករបស់
រាជសីហ៍ដូច្នោះ បពិត្រស្តេចម្រឹគខ្ញុំសូមនមស្ការចំពោះ
លោក ពួកយើងនឹងធ្វើអ្វីខ្លះទេ ?

បទថា **មោរោ វា កដ្ឋំ បាតេតិ** សេចក្តីថា សត្វក្ងោក ធ្វើមែកឈើស្ងួតឲ្យធ្លាក់ចុះពីដើមឈើហើយ និងដោយស័ព្ទថា **មោរ** ក្នុងពាក្យនេះ លោកសំដៅដល់បក្សីគ្រប់ជំពូក ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបដោះស្រាយថា បានដល់ **យោ កោចិ បក្ខី** សត្វណាទីមួយក៏ដោយ ។ម្យ៉ាងទៀត ដោយ **វា** ស័ព្ទក្នុងពាក្យថា **មោរោ វា** លោកឆ្លើយថា បានដល់ បក្សីប្រភេទដទៃ ៗ ឬជាប់ខ្លួន ។ សូម្បីក្នុង **មិគ** ស័ព្ទ ដែលជាស័ព្ទដំបូង (ស័ព្ទមុនថា **មោរោ**) ក៏មានន័យនេះ ។

បទថា **វាតោ វាបណ្ណកសដំ ឯរេតិ** សេចក្តីថា ខ្យល់ក៏បក់ផាត់ស្លឹកឈើ និងសម្រាម ។

បទថា **ឯតំ នូន តំ ភយភេរវំ អាគច្ឆតិ** សេចក្តីថា វត្ថុណារមែងមក (ប្រាកដ) វត្ថុនោះ ចាត់ជាភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចពិតប្រាកដ ហើយតាំងពីឥឡូវនេះទៅ អារម្មណ៍នោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច ព្រោះមានភ័យទាំងតិចតួច និងប្រមាណក្រៃលែងជាអារម្មណ៍ អារម្មណ៍ទើបឈ្មោះថា ភ័យ និងវត្ថុដែលគួរខ្លាច ប្រៀបដូចរូបដែលមានសេចក្តីសុខជាអារម្មណ៍ ក៏ឈ្មោះថា ជាសុខដែរ ដូច្នោះ ។

បទថា **កិន្នុខោ អហំ អញ្ញទត្ថុ ភយប្បដិកង្ខី វិហរាមិ** សេចក្តីថា

តថាគតសន្និដ្ឋាន គឺ ប្រាថ្នានូវអ្វីជាភ័យដោយចំណែកមួយនោះឯង ទើបនៅ ។

បទថា **យថាភូតស្ស យថាភូតស្ស** សេចក្ដីថា នៅ គឺ ប្រព្រឹត្តទៅ ឬសម្រេចដោយឥរិយាបថណា ៗ ។

បទថា **មេ** គឺ ក្នុងសម្នាក់របស់តថាគត ។

បទថា **យថាភូតស្ស យថាភូតស្ស វា** សេចក្ដីថា នៅ គឺ ប្រព្រឹត្តទៅ ឬសម្រេចដោយឥរិយាបថនោះ ៗ ឯង ។

បទថា **សោ ខោ អហំ ។ បេ ។ បដិវិនេមិ** សេចក្ដីថា បានឮថា កាលព្រះពោធិសត្វកំពុងចង្ក្រម លុះកាលអារម្មណ៍ដែលគួរភ័យ និងវត្ថុដែលគួរខ្លាច មានប្រភេទជាស្នែងម្រឹគ និងសំឡេងក្រចកជើងជាដើម មកប្រាកដអង្គព្រះមហាសត្វមិនឈរ (ស្ងៀម) មិនអង្គុយ មិនដេក ។ ស្ដេចចំចង្ក្រមតទៅ ពិចារណា ពិនិត្យពិគ្រោះ (ដកបទាល់តែ) មើលមិនឃើញថា ជាភ័យនិងវត្ថុដែលគួរខ្លាច ឃើញត្រឹមតែជាស្នែងម្រឹគ និងសំឡេងក្រចកជើងជាដើមប៉ុណ្ណោះ ។ កាលជ្រាបអារម្មណ៍នោះថា ទុំជារបស់នេះ មិនមែនជាភ័យនិងវត្ថុដែលគួរខ្លាចទេ ដូច្នេះហើយ បន្ទាប់ពីនោះទៅ ព្រះអង្គទើបឈប់ឈរ អង្គុយ ឬដេក ។

កាលទឹងទ្រង់សម្ដែងសេចក្ដីយ៉ាងនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ពាក្យថា **សោ ខោ អហំ** ដូច្នេះជាដើម ។ ក្នុងគ្រប់ ៗ បេយ្យាលក៏មានដូច្នេះដែរ ។

សេចក្ដីច្បាស់ឈ្លាសក្នុងការចេញចាកសមាបត្តិ

តអំពីនេះទៅ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ឥរិយាបថទុកតាមលំដាប់ទីជិតគ្នា មិនបានត្រាស់ទុកតាមលំដាប់នៃឥរិយាបថ ។ អធិប្បាយថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកតាមលំដាប់ទីជិតគ្នានៃឥរិយាបថនោះ ៗ យ៉ាងនេះថា ក៏កាលដែលតថាគតកំពុងចង្ក្រម កាលភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាចមកប្រាកដ តថាគតក៏មិនឈប់ ឈរ មិនអង្គុយ មិនដេក សូម្បីកាលតថាគតប្រថាប់ឈរ កាលភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរខ្លាច មកប្រាកដ តថាគតក៏មិនដើរចង្ក្រម ។

[៤៦] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្ដែងការដែលព្រះអង្គមិនមានភ័យនឹងអារម្មណ៍ដែលគួរតក់ស្លុតយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះដើម្បីទ្រង់នឹងសម្ដែងការដែលព្រះអង្គរស់នៅដោយសេចក្ដីមិនវង្វេង ក្នុងឋានៈជាទីតាំងនៃសេចក្ដីយល់វង្វេងរបស់បុគ្គលអ្នកបានឈានទាំងឡាយ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **សន្តិ ខោ បន ព្រាហ្មណ** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សន្តិ** ស្មើនឹង **អត្ថិ** មានហើយ គឺ **សំវិជ្ជន្តិ** មាននៅព្រម បានដល់ **ឧបលព្ភន្តិ** បានយ៉ាងពិតប្រាកដ ។

បទថា **រត្តឹយេវ សមានំ** ប្រែថា វេលាដែលជាពេលយប់ ។

បទថា **ទិវាតិ សញ្ជានន្តិ** ប្រែថា សម្គាល់ថា វេលានេះជាវេលាថ្ងៃ ។

បទថា **ទិវាយេវ សមានំ** ប្រែថា វេលាដែលជាពេលថ្ងៃ ជាពេលយប់ ។

បទថា **រត្តីតិ សញ្ជានន្តិ** ប្រែថា សម្គាល់ថា វេលានេះជាពេលយប់ ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី បុគ្គលអ្នកបានឈានយ៉ាងនេះ ទើបមានការសម្គាល់យ៉ាងនេះ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានការឆ្លាតឈ្លាសក្នុងការចេញចាកឈាន ឬព្រោះសំឡេងសត្វយំ ។

សួរថា ជាយ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា បុគ្គលអ្នកបានឱទាតកសិណខ្លះក្នុងលោកនេះ កើតមនសិការៈឡើងថា យើងធ្វើបរិកម្មក្នុងពេលថ្ងៃ ចូល (ឈាន) ក្នុងវេលាថ្ងៃ នឹងចេញវេលាថ្ងៃនោះឯង តែថា លោកក៏មិនឈ្លាសក្នុងការកំណត់វេលាចេញនោះឯង លោកទើបចូលឈានកន្លងហួសពេលថ្ងៃ ចេញក្នុងវេលាយប់ និងដោយអំណាចការផ្សាយទៅនៃឱតទាកសិណ កសិណរបស់លោកទើប ផូរផង់ថែងចាំងភ្លឺច្បាស់ លោកក៏សម្គាល់យប់នោះឯងថា ថ្ងៃ ព្រោះហេតុ ដែលកើតមនសិការថា នឹងចេញក្នុងពេលថ្ងៃ និងព្រោះការផ្សាយទៅនៃឱទាតកសិណដែលផូរផង់ ថែងចាំង ភ្លឺច្បាស់ ។ តែបុគ្គលអ្នកបាននីលកសិណខ្លះ ក្នុងលោកនេះ កើតមនសិការថា យើងធ្វើបរិកម្មក្នុងពេលយប់ ចូលក្នុងពេលថ្ងៃហើយ នឹងចេញក្នុងពេលយប់នោះឯង តែលោកមិនឆ្លាតឈ្លាសក្នុងការកំណត់វេលា (ចេញ) លោកទើប (ចូលឈាន) កន្លងហួសពេលយប់ទៅចេញក្នុងពេលថ្ងៃ និងដោយអំណាចការផ្សាយទៅនៃនីលកសិណ កសិណរបស់លោកមិនផូរផង់ មិនភ្លឺច្បាស់ លោកក៏សម្គាល់ថ្ងៃនោះឯងថាយប់ ព្រោះ

ហេតុដែលកើតមនសិការថា នឹងចេញក្នុងពេលយប់ និងព្រោះការផ្សាយទៅហើយនៃនីលកសិណមិនផូរផង់ មិនក្លីច្បាស់ ។ ព្រោះមិនមានការឆ្លាតឈ្លាសក្នុងការចេញ (ចាកឈាន) យ៉ាងនេះ បុគ្គលបានឈាន ទើបមានសេចក្ដីសម្គាល់ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

ចំណែកដែលពោលថា ព្រោះសំឡេងសត្វយំ (មានយ៉ាងនេះ) គឺបុគ្គលអ្នកបានឈាន កន្លងបុគ្គលក្នុងលោកនេះ អង្គុយក្នុងសេនាសនៈ ទីនោះ សត្វព្រៃទាំងឡាយមានបក្សី និងក្អែកជាដើម ដែលយំស្រែកក្នុងពេលថ្ងៃ សម្គាល់ថា ជាពេលថ្ងៃ ព្រោះពន្លឺព្រះច័ន្ទ ទើបបញ្ចេញសំឡេងស្រែកក្នុងពេលយប់ ឬ បញ្ចេញសំឡេងស្រែក ព្រោះហេតុដទៃ ៗ លោកបានឮសំឡេងរបស់សត្វព្រៃទាំងនោះហើយ សម្គាល់វេលាយប់នោះឯងថា ជាថ្ងៃ ។ តែថា បុគ្គលអ្នកបានឈាន កន្លងបុគ្គលក្នុងលោកនេះ អង្គុយនៅក្នុងល្អាងភ្នំបិទបាំងដោយព្រៃស្អុក ដែលនៅជ្រៅក្នុងចន្លោះភ្នំ ក្នុងពេលដែលមានពន្លឺថ្ងៃបាត់ទៅក្នុងរដូវភ្លៀងធ្លាក់រហូតដល់ ៧ ថ្ងៃ សត្វព្រៃទាំងឡាយ មានបក្សីដែលយំស្រែកក្នុងពេលយប់ និងសត្វទីទុយជាដើម ស្រងាកចិត្តនៅក្នុងទីងងឹតនោះ ៗ សូម្បីក្នុងវេលាថ្ងៃត្រង់ហើយ បញ្ចេញសំឡេងស្រែកយំដោយសម្គាល់ (ខុស) ថា ជាពេលយប់ ឬដោយហេតុដទៃ ។ បុគ្គលអ្នកបានឈាននោះ បានឮសំឡេងរបស់សត្វព្រៃទាំងឡាយនោះ រមែងសម្គាល់ពេលថ្ងៃនោះ ថាជាពេលយប់ ។ ព្រោះសំឡេងសត្វយំដូចពណ៌នាមកយ៉ាងនេះ បុគ្គលអ្នកបានឈាន ទើបមានសេចក្ដីសម្គាល់យ៉ាងនេះឯង ។

បទេសញ្ញាណ (ញ្ញាណជាគ្រឿងកំណត់វេលា)

បទថា **ឥមេហិ** សេចក្តីថា តថាគតរមែងពោលវត្ថុនេះ គឺ ការកំណត់សម្គាល់យ៉ាងនេះ ។

បទថា **សម្មោហវិហារស្មឹ វទាមិ** មានអធិប្បាយថា តថាគតរមែងពោល (ការកំណត់សំគាល់) ថា ជាការនៅដែលប្រកបដោយការវង្វេង គឺ ចាត់នៅក្នុងការវង្វេងស្មារតី បានដល់ ពោលថា ជាការនៅវង្វេងស្មារតីណានីមួយ ។

បទថា **អហំ ខោ បន ព្រាហ្មណ ។បេ។ សញ្ជានាមិ** សេចក្តីថា ការកំណត់ពេលយប់ ពេលថ្ងៃ របស់ព្រះពោធិសត្វប្រាកដហើយ សូម្បីក្នុងវេលាដែលភ្លៀងធ្លាក់ជោកជាំរហូតអស់ ៧ ថ្ងៃ ព្រះច័ន្ទ និងព្រះអាទិត្យមិនបញ្ចេញពន្លឺ ព្រះពោធិសត្វក៏រមែងដឹងបានឯងថា រយៈពេលប៉ុណ្ណេះជាវេលាអាហារព្រឹក រយៈពេលវេលាប៉ុណ្ណេះ ដែលជាវេលាក្រោយភត្ត រយៈវេលាប៉ុណ្ណេះដល់បឋមយាម រយៈពេលវេលាប៉ុណ្ណេះដល់មជ្ឈិមយាម ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ទុកហើយយ៉ាងនោះ ក៏មិនគួរអស្ចារ្យឡើយ ដែលព្រះពោធិសត្វអ្នកមានបារមីបំពេញមកហើយ នឹងដឹងយ៉ាងនេះ ។

សូម្បីពួកព្រះអរិយសាវក ដែលឋិតនៅក្នុងប្រទេសញ្ញាណក៏ប្រាកដថា ការកំណត់វេលាយប់ និងវេលាថ្ងៃបាន ។ មានរឿងដំណាលថា **ព្រះគោទត្តត្ថេរ** នៅក្នុងកល្យាណីមហាវិហារ ទទួលភត្តក្នុងវេលា ២ អង្គុលី

ហើយឆាន់ក្នុងវេលា ២ អង្គុលី (នោះឯង) កាលព្រះអាទិត្យមិនទាន់ប្រាកដ ក៏ចូលទៅក្នុងសេនាសនៈពីព្រលឹម ៗ ចេញមកក្នុងវេលា (ជាមួយគ្នា) នោះ ៗ ថ្ងៃមួយ ពួកអ្នកបម្រើវត្តគិតថា ពួកយើងនឹងបានជួបលោកក្នុងវេលាដែលលោកចេញមកថ្ងៃស្អែកនេះ ទើបចាត់ចែងកត្ត ហើយអង្គុយ (រង់ចាំ) នៅទីជិតបង្គោលប្រាប់វេលា (បង្គោលវាស់ស្រមោលថ្ងៃ) ព្រះថេរៈចេញមកនៅក្នុងវេលា ២ អង្គុលី ដូចដើម បានពួមកថា តាំងពីពេលនោះមក ព្រះអាទិត្យនៅមិនទាន់ប្រាកដ ពួកអ្នកបម្រើវត្ត ក៏នឹងវាយស្គរជាសញ្ញា ដែលព្រះថេរៈចេញមក ៗ

សូម្បីនៅក្នុង ធជាគរវិហារ ព្រះកាលិទេវត្ថេរ គោះរគាំងប្រាប់យាមក្នុងវស្សា ការគោះរគាំងប្រាប់យាមនោះ ជាកិច្ចវត្តប្រចាំថ្ងៃរបស់ព្រះថេរៈ តែថា ព្រះថេរៈមិនព្រមប្រើនាឡិកាគ្រឿងចក្រ ៗ ចំណែកពួកភិក្ខុដទៃប្រើ ៗ កាលតមក បឋមយាមកន្លងផុតទៅ ល្មមពេលព្រះថេរៈកាន់ឈើគោះ (រគាំង) លោកបានគោះរគាំងតែ ២ ដងប៉ុណ្ណោះ នាឡិកាគ្រឿងចក្រ ក៏រោទិ៍ ៗ យ៉ាងនេះឯង ព្រះថេរៈ ទើបបំពេញសមណធម៌ក្នុងយាមទាំង ៣ ហើយចូលទៅក្នុងភូមិពីព្រលឹម ដើម្បីទទួលបិណ្ឌបាត ត្រឡប់មកវត្តក្នុងវេលានឹងឆាន់ ក៏កាន់យកបាត្រទៅកាន់ទីសម្រាកពេលថ្ងៃ បំពេញសមណធម៌ ៗ ភិក្ខុទាំងឡាយ ឃើញបង្គោលប្រាប់ពេលហើយ បានបញ្ជូនភិក្ខុទៅដើម្បីត្រូវការ (ក្នុងការនិមន្ត) ឲ្យព្រះថេរៈមក ៗ ភិក្ខុ (ដែលទៅ) នោះ បានជួបព្រះថេរៈ (ខណៈ) កំពុងចេញមកអំពីទីសម្រាកពេលថ្ងៃខ្លះ ក្នុងចន្លោះផ្លូវខ្លះ សូម្បីពួក

ព្រះសាវកដែលឋិតនៅក្នុងបទេសញ្ញាណ រមែងកំណត់វេលាថា ជាពេលយប់ និងពេលថ្ងៃ បានយ៉ាងនេះ ក៏នឹងចាំបាច់ពោលថ្វីដល់ព្រះពោធិសត្វទាំងឡាយ ។

តថាគតឧប្បត្តិមក ដើម្បីប្រយោជន៍សុខ

ក៏ក្នុងពាក្យថា **យំ ខោ តំ ។បេ។ វទេយ្យ** នេះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបបទសម្ពន្ធ (ការតបទ) យ៉ាងនេះថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍នរណា ៗ កាលនឹងពោលពាក្យណាថា សត្វអ្នកមានសភាពមិនវង្វេងជាធម្មតា ឧប្បត្តិឡើងក្នុងលោក ។ល។ ដើម្បីសេចក្ដីសុខដល់ទេវតា និងមនុស្សទាំងឡាយ ទើបនឹងឈ្មោះថា ពោលដោយប្រពៃ គឺ ជាអ្នកពោលយ៉ាងត្រឹមត្រូវ ពោលមិនឃ្លាងឃ្លាត កាលគេពោលពាក្យនោះចំពោះតថាគតប៉ុណ្ណោះ ទើបនឹងឈ្មោះថា ពោលដោយប្រពៃ គឺ ជាអ្នកពោលយ៉ាងត្រឹមត្រូវ ពោលមិនឃ្លាងឃ្លាត ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អសម្មោហធម្មោ** ប្រែថា មានការមិនវង្វេងជាសភាវៈ ។

បទថា **លោកេ** បានដល់ ក្នុងមនុស្សលោក ។

បទថា **ពហុជនហិតាយ** ប្រែថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែងដល់ជនចំនួនច្រើន អធិប្បាយថា (សត្វនោះ) ជាអ្នកសម្ដែងនូវប្រយោជន៍ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន ទាំងក្នុងសម្បរាយិកភព ដោយការដល់ព្រមនៃបញ្ញា ។

បទថា **ពហុជនសុខាយ** ប្រែថា ដើម្បីប្រយោជន៍សុខដល់ជនជាច្រើន

អធិប្បាយថា (សត្វនោះ) ជាអ្នកឲ្យនូវសម្បត្តិ ដែលជាឧបករណ៍នៃសេចក្តីសុខ ដោយការដល់ព្រមនៃចាគៈ (ការលះបង់) ។

បទថា **លោកានុកម្បាយ** ប្រែថា ដើម្បីប្រយោជន៍អនុគ្រោះលោក អធិប្បាយថា (សត្វនោះ) ជាអ្នករក្សា ជាអ្នកឃុំគ្រងលោក ដូចមាតាបិតា (គ្រប់គ្រងបុត្រ) ដោយការដល់ព្រមនៃមេត្តាករុណា ។

និងដោយស័ព្ទថា “ **ទេវមនុស្ស** ” ក្នុងពាក្យថា **អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ** នេះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សំដៅយកចំពោះតែវេនេយ្យសត្វអ្នកជាភព្វបុគ្គល (បុគ្គលដែលគួរនឹងត្រាស់ដឹង) ហើយសម្តែងការឧប្បត្តិរបស់ព្រះអង្គ ក៏ដើម្បីត្រូវការឲ្យវេនេយ្យសត្វទាំងនោះបានសម្រេចមគ្គ ផល និព្វាន ។ កាលព្រះមានព្រះ-ភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា **អត្ថាយ** (ដើម្បីប្រយោជន៍) រមែងសំដៅដល់ថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់បរមត្ថ គឺ ដើម្បីនិព្វាន ។ កាលដែលព្រះមានព្រះមាន-ភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា **ហិតាយ** (ដើម្បីប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែង) រមែងសំដៅដល់ថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់មគ្គជាគ្រឿងឲ្យសម្រេចនិព្វាននោះ ។ ព្រោះថាដែលឈ្មោះថា ប្រយោជន៍ដ៏ក្រៃលែងជាងមគ្គជាគ្រឿងឲ្យសម្រេចនិព្វាន មិនមានឡើយ កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ថា **សុខាយ** (ដើម្បីសេចក្តីសុខ) រមែងសំដៅដល់ថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់សេចក្តីសុខ ដែលកើតអំពីផលសមាបត្តិ ។ ព្រោះថា មិនមានសេចក្តីសុខ (ដទៃ) ដែលក្រៃលែងជាងសេចក្តីសុខ ដែលកើតអំពីផលសមាបត្តិនោះ ។ សមដូចព្រះតម្រាស់

ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា សមាធិនេះអំណោយសេចក្តីសុខ ដែលជាបច្ចុប្បន្ន និងនាំមានសេចក្តីសុខដែលជាវិបាកតទៅ ។

បដិបទាគ្រឿងសម្រេចអសម្មោហវិហារ

[៤៧] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្តែងការនៅដោយការមិនវង្វេង (**អសម្មោហវិហារំ**) របស់ព្រះអង្គ ដែលមានការបានសម្រេចគុណនៃពុទ្ធៈ ជាទីបំផុតដូចពណ៌នាមកដូច្នេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងបដិបទា ជាហេតុឲ្យសម្រេចការនៅដោយការមិនវង្វេង ដែលដល់ទីបំផុតហើយនោះ តាំងពីវេលាដំបូង ទើបត្រាស់ពាក្យថា **អារទ្ធំ ខោ បន មេ ព្រាហ្មណ** ដូច្នេះជាដើម ។

ចំណែកអាចារ្យពួកខ្លះ ពោលថា ព្រាហ្មណ៍បានស្តាប់ការរស់នៅដោយការមិនវង្វេងនេះហើយ បានកើតការគិតឡើងយ៉ាងនេះថា ព្រះសមណគោតម សម្រេចការនៅដោយការមិនវង្វេងនេះ ដោយបដិបទាអ្វីហ្ន៎ ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ជ្រាបការគិតរបស់ព្រាហ្មណ៍នោះហើយ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងថា តថាគត បានសម្រេចការនៅដោយការមិនវង្វេង ដោយខ្ពស់បំផុត ដោយបដិបទានេះ ទើបត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អារទ្ធំ ខោ បន មេ ព្រាហ្មណ វិរិយំ អហោសិ** មានអធិប្បាយថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ការរស់នៅប្រកបដោយស្មារតីដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់នេះ មិនមែនតថាគតខ្ជិលច្រអូស វង្វេងភ្លេចសតិ មានកាយរសាប់

រសល់អន្ទះអន្ទែង ឬមានចិត្តរាយមាយហើយបានសម្រេចមកទេ ពិតហើយ តថាគតបានប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម ដើម្បីសម្រេចការរស់នៅ ដោយការមិនវង្វេងនោះ គឺ តថាគតអង្គុយក្រោមម្លប់ពោធិ បានប្រារព្ធនូវសេចក្តីព្យាយាម ដែលប្រកបដោយអង្គ ៤ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយមិនធូរថយ ។ ក៏ព្រោះប្រារព្ធហើយនោះឯង សេចក្តីព្យាយាមប្រកបដោយអង្គ ៤ នុ៎ះ របស់តថាគត ទើបមិនធូរថយ ។

បទថា **ឧបដ្ឋិតា សតិ អប្បមុដ្ឋា** សេចក្តីថា ហើយមិនមែនតែសេចក្តីព្យាយាមតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ សតិរបស់តថាគត ក៏តាំងមាំដោយការៈ ដែលឆ្ពោះមុខទៅរកអារម្មណ៍ និងព្រោះតាំងមាំហើយនោះឯង ទើបមិនវង្វេង ។

បទថា **បស្សទ្ធោ កាយោ អសារទ្ធោ** សេចក្តីថា ព្រោះមានកាយនិងចិត្តស្ងប់ សូម្បីកាយរបស់តថាគតក៏ស្ងប់ដែរ ។ ក្នុងបទនោះអធិប្បាយថា ព្រោះហេតុដែលនាមកាយស្ងប់ សូម្បីរូបកាយក៏រមែងស្ងប់ដូចគ្នាដែរ ដូច្នោះ ព្រះមានភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ (រួម ៗ) ថា កាយស្ងប់ ដោយមិនបានត្រាស់ចែកថា នាមកាយ រូបកាយ ។

បទថា **អសារទ្ធោ** សេចក្តីថា ក៏ព្រោះស្ងប់ហើយនោះឯង កាយនុ៎ះ ទើបឈ្មោះថា មិនរសាប់រសល់ អធិប្បាយថា ប្រាសចាកការប្រវល់ក្រវាយ ។

បទថា **សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ** សេចក្តីថា សូម្បីចិត្តដែលតថាគតតាំងទុកដោយប្រពៃហើយ គឺ ដូចជា (ចាប់) ចាប់ដាក់ទុកដោយល្អហើយ ព្រោះតាំងទុកដោយប្រពៃហើយនោះឯង ទើបមានឈ្មោះថា មានអារម្មណ៍

មូលតែមួយដ៏ប្រសើរដ៏ក្រៃលែង មិនញាប់ញ័រ មិនរើបំរះ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់បដិបទាដែលជាចំណែកខាងដើមនៃឈានទុកដោយពាក្យមានប្រមាណប៉ុណ្ណេះ ។

ប្រយោជន៍របស់ឈាន ៤

ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ នឹងទ្រង់សម្ដែងនៅគុណវិសេសផ្ដើមតាំងពីបឋមឈានរហូតដល់វិជ្ជា ៣ ជាទីបំផុត ដែលព្រះអង្គទ្រង់សម្រេចហើយដោយបដិបទានេះ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **សោ ខោ អហំ** ដូច្នេះជាដើម ។ ក្នុងពាក្យតម្រាស់នោះ ពាក្យណាដែលនឹងត្រូវពោលក្នុងវារៈនេះថា **វិវិច្ចេវ កាមេហិ ។បេ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាសឹ** ពាក្យនោះទាំងអស់បានពោលទុកហើយ ក្នុងវគ្គដែលពោលដោយបឋវីកសិណ ក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ ។ ការពិត មានសេចក្ដីប្លែកគ្នាតែមួយកន្លែងប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ (គឺ) ក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គនោះ បទកិរិយាសម្ដែងមកថា **ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ** (តែ) ក្នុងទីនេះ សម្ដែងមកថា **វិហាសឹ** ។

សួរថា ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ធ្វើយ៉ាងណា ទើបចូលឈានទាំងនោះបាន ។

ឆ្លើយថា ទ្រង់ចម្រើនកម្មដ្ឋាន

សួរថា កម្មដ្ឋានប្រការយ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា អានាបានសតិកម្មដ្ឋាន

ក៏ឯឈាន ៤ នេះ សម្រាប់បុគ្គលខ្លះ មានភាពតែមួយនៃចិត្ត ជាផល សម្រាប់បុគ្គលខ្លះជាបាទ (ជាទីតាំង) នៃការចម្រើនវិបស្សនា សម្រាប់បុគ្គលខ្លះ ជាបាទនៃការបានអភិញ្ញា សម្រាប់បុគ្គលខ្លះ ជាបាទនៃការចូលនិរោធ (ព្រះនិព្វាន) សម្រាប់បុគ្គលខ្លះ មានឈានចុះកាន់កពជាផល ។

បណ្តាលបុគ្គលទាំងនោះ សម្រាប់ព្រះខីណាស្រព ឈាន ៤ មានភាពតែមួយនៃចិត្តជាផល ព្រោះថា ព្រះខីណាស្រពទាំងនោះ ធ្វើបរិកម្មកសិណយ៉ាងនេះថា យើងនឹងចូលឈាន ដោយចិត្តមានភាពតែមួយ នៅជាសុខរហូតអស់មួយថ្ងៃ ដូច្នេះ ហើយធ្វើសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើតឡើង ។

ចំណែកព្រះសេក្ខៈ និងបុថុជ្ជនគិតថា យើងចេញចាកសមាបត្តិ ហើយមានចិត្តជាសមាធិ នឹងឃើញច្បាស់ ដូច្នេះ ហើយធ្វើវិបស្សនាឲ្យកើតឡើង (យ៉ាងនេះ) ឈានរមែងឈ្មោះថា ជាបាទនៃការចម្រើនវិបស្សនា ។

ចំណែកឈានលាភីបុគ្គលពួកណា ធ្វើសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើតឡើង ហើយ ចូលឈានដែលជាបាទនៃអភិញ្ញា ចេញចាកសមាបត្តិហើយ ប្រាថ្នាអភិញ្ញា ដែលមានន័យដូចដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកហើយថា សូម្បីជាមនុស្សម្នាក់ ក៏ធ្វើឲ្យជាមនុស្សច្រើននាក់បាន ដូច្នេះ ហើយធ្វើអភិញ្ញាកើត ចំពោះឈានលាភីបុគ្គលនោះ ឈានរមែងជាបាទនៃអភិញ្ញា ។

ចំណែកព្រះអរិយបុគ្គលពួកណាធ្វើសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើតបានហើយ ចូលនិរោធសមាបត្តិ បានគិតថា យើងនឹងសម្រេចនិរោធ គឺ ព្រះនិព្វានក្នុងបច្ចុប្បន្ន នៅជាសុខដោយមិនមានចិត្តសង្ខារ រហូតដល់ ៧ ថ្ងៃ ដូច្នេះ ហើយ

ធ្វើសមាបត្តិឲ្យកើត ឈានរបស់ព្រះអរិយបុគ្គលពួកនោះ រមែងឈ្មោះថា ជាបាទនៃការចូលនិរោធ ។

ចំណែកព្រះអរិយបុគ្គលពួកណា ធ្វើសមាបត្តិ ៨ ឲ្យកើតឡើង បានគិតថា យើងនឹងជាអ្នកមានឈានមិនវិនាស មឹងកើតក្នុងព្រហ្មលោក ដូច្នេះ ធ្វើសមាបត្តិឲ្យកើតឡើង (យ៉ាងនេះ) ឈានរបស់បុគ្គលពួកនោះ រមែងមានការឈានចុះកាន់ភពជាផល ។

ក៏ចតុត្ថជ្ឈាននេះ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ធ្វើឲ្យកើតឡើងហើយក្រោមម្លប់ពោធិព្រឹក្ស ចតុត្ថជ្ឈាននោះ របស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់នោះ បានជាបាទនៃការចម្រើនវិបស្សនា ជាបាទនៃការចម្រើនអភិញ្ញា និងឲ្យសម្រេចកិច្ចគ្រប់យ៉ាង ទើបគប្បីជ្រាបថា ផ្តល់គុណប្រយោជន៍ដែលជាលោកិយ និងលោកុត្តរឲ្យបានគ្រប់យ៉ាង ។ ហើយចតុត្ថជ្ឈាននោះ បានផ្តល់គុណប្រយោជន៍អ្វីខ្លះ ឲ្យព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងត្រឹមតែចំណែកខ្លះ (ឯកទេស) នៃគុណទាំងនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ** ដូច្នេះជាដើម ។

បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ

[៤៨] វិជ្ជា ២ ក្នុងព្រះសូត្រនោះ (គឺ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ និងចុតូបបាតិញ្ញាណ) មានការពិណនាទៅតាមបទនៃវិធីចម្រើន បានពោលទុកហើយ យ៉ាងពិស្តារក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ ។ ពិតណាស់ ក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ និង

ក្នុងទីនេះ មានសេចក្ដីប្លែកគ្នាមួយកន្លែងប៉ុណ្ណោះដូច្នេះ គឺ ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គនោះ លោកពោល បទកិរិយាទុកថា **សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ ។បេ។ អភិ-និន្នាមេតិ** (តែ) ក្នុងទីនេះ ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់បទកិរិយាទុកថា **អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណ** ក៏មិនបានមកក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គនោះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សោ** គឺ **សោ អហំ** តថាគតនោះ ។

បទថា **អភិនិន្នាមេសិំ** ប្រែថា នាំទៅចំពោះ ។ ព្រោះព្រះតម្រាស់ថា **អភិនិន្នាមេសិំ** ក្នុងពាក្យថា **សោ** នេះ ទើបគប្បីជ្រាបន័យយ៉ាងនេះថា **សោ អហំ** យើងតថាគតនោះ ។

ក៏ព្រោះដែលហេតុបុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណនេះ មកហើយដោយអំណាចរបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នោះ ទើបគប្បីជ្រាបការប្រកបសេចក្ដីយ៉ាងនេះក្នុងពាក្យថា តថាគតនោះចុតិចាកភពនោះហើយ មកឧប្បត្តិក្នុងភពនេះ ។ គប្បីជ្រាប (អធិប្បាយបន្ថែមទៀត) ថា ពាក្យថា **តថាគតនោះ** ចុតិចាកភពនោះហើយ ជាការពិចារណារបស់ព្រះពោធិសត្វអ្នកពិចារណាត្រឡប់មកវិញ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីថា ក្នុងពាក្យថា **ឥធូបបន្នោ** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់សំដៅយកភព **តុសិត** ថា តថាគតឧប្បត្តិក្នុងភពតុសិតឯណោះ មុននឹងមកឧប្បត្តិក្នុងភពនេះ ។

បទថា **តត្រាបាសិំ ឯវំនាមោ** សេចក្ដីថា សូម្បីក្នុងភពតុសិតនោះ តថាគតជាទេវបុត្រនាមថា **សេតកេតុ** ។

បទថា **ឯវំគោត្តោ** គឺ មានគោត្រតែមួយជាមួយនឹងទេវតាទាំងនោះ ។

បទថា **ឯវំវណ្ណោ** គឺ មានសម្បុរផូរផង់ដូចមាស ។

បទថា **ឯវមាហារោ** គឺ មានទិព្វសុធាហារ ។

បទថា **ឯវំ សុខទុក្ខប្បដិសំវេទី** សេចក្តីថា ជាអ្នកមានប្រក្រតីសោយទិព្វសុខយ៉ាងនេះ ចំណែកទុក្ខមានត្រឹមតែទុក្ខប្រចាំសង្ខារប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **ឯវមាយុបរិយន្តោ** សេចក្តីថា មានអាយុ ៥៧ កោដិ ៦ លានឆ្នាំ ។

បទថា **សោ តតោ ចុតោ** សេចក្តីថា តថាគតនោះចុតិចាកភព នោះ គឺ ភពតុសិត ។

បទថា **ឥធូបបន្នោ** សេចក្តីថា កើតឡើងក្នុងភពនេះ គឺ ក្នុងព្រះគភ៌ព្រះនាងសិរិមហាមាយាទេវី ។

បទថា **មេ** ក្នុងពាក្យថា **អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណ** ជាដើម គឺ **មយា** ។

បទថា **វិជ្ជា** សេចក្តីថា ដែរឈ្មោះថា **វិជ្ជា** ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឲ្យដឹងច្បាស់ ។

សួរថា **វិជ្ជា** ធ្វើឲ្យដឹងច្បាស់នូវអ្វី ?

ឆ្លើយថា នូវខន្ធ (ភព) ដែលធ្លាប់នៅអាស្រ័យក្នុងជាតិមុន ។

បទថា **អវិជ្ជា** សេចក្តីថា ព្រោះអត្ថថា មិនធ្វើឲ្យដឹងច្បាស់នូវខន្ធដែលអាស្រ័យនៅក្នុងជាតិមុន **អវិជ្ជា** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ហៅថា **មោហ** (សេចក្តីវង្វេង) បិទបាំងនូវខន្ធដែលអាស្រ័យនៅក្នុងជាតិមុននោះ ។

បទថា **តមោ** សេចក្តីថា មោហៈនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ហៅថា **តម** (សេចក្តីងងឹត) ព្រោះសេចក្តីថា បិទបាំង ។

បទថា **អាលោកោ** សេចក្តីថា វិជ្ជានោះឯង ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ហៅថា អាលោកៈ (ពន្លឺ) ព្រោះអត្ថថា ធ្វើឲ្យភ្លឺច្បាស់ ។

ក៏ក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់មកនេះ មានសេចក្តីដូច្នេះថា **វិជ្ជា អធិគតា** ប្រែថា វិជ្ជា តថាគតបានសម្រេចហើយ ពាក្យដ៏សេស ជាពាក្យពោលសរសើរ ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រះតម្រាស់វារៈនេះ មានការប្រកបសេចក្តីដូច្នេះថា វិជ្ជានេះឯង តថាគតបានសម្រេចហើយ កាលតថាគតបានសម្រេចវិជ្ជាហើយ អវិជ្ជាទើបត្រូវបានខ្ចាត់បាត់ អធិប្បាយថា វិនាសទៅ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី អវិជ្ជាទើបវិនាសទៅ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះអវិជ្ជាកើតឡើង ។

សូម្បីក្នុងពីរបទក្រៅពីនេះ ក៏ដូចន័យនេះ ។

បទថា **យថា** ក្នុងពាក្យថា **យថាតំ** ប្រើក្នុងសេចក្តីថា ឧបមា (ប្រៀបធៀប) ។

បទថា **តំ** ជានិបាត ។ បុគ្គលដែលឈ្មោះថា មិនប្រមាទ ព្រោះការនៅមិនប្រាសចាកសតិ ឈ្មោះថា មានសេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកិលេស ដោយធម៌ជាគ្រឿងធ្វើកិលេសឲ្យក្តៅក្រោលក្រាលទូទៅ គឺ វិរិយៈ ឈ្មោះថា មានខ្លួន (ចិត្ត) ដែលបញ្ជូនទៅហើយ ព្រោះមិនមានការហួងហែងក្នុងរាងកាយ និងជីវិត ។

បទថា **បហិតត្តស្ស** សេចក្ដីថា មានខ្លួនដែលបញ្ជូនទៅហើយ មានអធិប្បាយ (បន្ថែម) ដូច្នេះថា កាលព្រះយោគាវចរបុគ្គលមិនប្រមាទ មានសេចក្ដីព្យាយាមជាគ្រឿងដុតនូវកិលេស មានខ្លួនបញ្ជូនទៅហើយ អវិជ្ជាគប្បីត្រូវកម្ចាត់ វិជ្ជាគប្បីកើតឡើង ភាពងងឹតគប្បីត្រូវកម្ចាត់ ពន្លឺគប្បីកើតឡើង យ៉ាងណា ចំណែកតថាគតក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា អវិជ្ជាត្រូវកម្ចាត់ហើយ វិជ្ជាក៏កើតឡើង សេចក្ដីងងឹតត្រូវកម្ចាត់ហើយ ពន្លឺក៏កើតឡើង តថាគតបានផលដែលសមគួរដល់ការបំពេញព្យាយាមនោះ ។

(កថាពោលដោយបុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ ចប់)

កថាពោលដោយចុតូបបាតញ្ញាណ

[៤៩] ក្នុងកថាពោលដោយចុតូបបាតញ្ញាណ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ក៏ព្រោះហេតុដែលក្នុងទីនេះ បាលីមកហើយដោយអំណាចព្រះ-មានព្រះភាគ ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា **បស្សាមិ បជានាមិ** (តថាគតឃើញហើយ ដឹងហើយ) ។ សេចក្តីប្លែកគ្នាមានប៉ុណ្ណោះ ។ ពាក្យ ដ៏សេស បានពោលទុកហើយ ក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គនោះឯង ។

ក៏ក្នុងកថានេះ បទថា **វិជ្ជា** បានដល់ **វិជ្ជា** គឺ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណ ។

បទថា **អវិជ្ជា** បានដល់ អវិជ្ជាដែលបិទបាំង ចុតិ និងបដិសន្ធិរបស់សត្វទាំងឡាយ ។ ពាក្យដ៏សេស ដូចពាក្យដែលពោលមកហើយនោះឯង ។

ក៏ព្រោះហេតុ ដែលព្រះមហាសត្វទាំងឡាយ បានបំពេញបារមីមកហើយ ទើបមិនមានការចាំបាច់ធ្វើបរិកម្ម ព្រោះថា លោកទាំងនោះ លុះបង្អោនចិត្តទៅប៉ុណ្ណោះ ក៏នឹងរឭកដល់ខន្ធ ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងកាលមុនបានសន្ទឹកសន្ធាប់ និងឃើញសត្វទាំងឡាយដោយទិព្វចក្ខុ ដូច្នោះ វិធីចម្រើនវិជ្ជាទាំងនោះ ផ្តើមតាំងពីធ្វើបរិកម្ម ដែលពោលទុកហើយក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គនោះ ទើបមិនចាំបាច់នាំមកសម្តែងក្នុងទីនេះ ។

កថាពោលដោយអាសវក្ខយញ្ញាណ

[៥០] ក្នុងវិជ្ជាទី ៣ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ក្នុងពាក្យថា **សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ** តថាគតនោះ កាលចិត្តតាំង

មាំយ៉ាងនេះហើយ ចិត្តដែលតាំងមាំនោះ គប្បីជ្រាបថា គឺ ចតុត្ថជ្ឈាន ដែលជាបាទសម្រាប់ចម្រើនវិបស្សនា ។

បទថា **អាសវានំ ខយញ្ញាណាយ** សេចក្តីថា ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់អរហត្តមគ្គញ្ញាណ ។ ពិតណាស់ អរហត្តមគ្គហៅថា ធម៌ជាទីអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយ ព្រោះធ្វើអាសវៈឲ្យវិនាស ហើយញាណនេះ រមែងមានក្នុងអរហត្តមគ្គនោះ ព្រោះកើតក្នុងអរហត្តមគ្គនោះ ។

ពីរបទថា **ចិត្តំ អភិនិន្នាមេសឹ** គឺ បង្អោនចិត្តដែលសម្បយុត្តដោយវិបស្សនា ។

ក្នុងពាក្យមានជាអាទិថា **សោ ឥទំ ទុក្ខំ** អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា តថាគតបានជ្រាប គឺ ដឹង បានដល់ ការចាក់ធ្លុះនូវទុក្ខសច្ចសូម្បីទាំងអស់ថា ទុក្ខមានចំនួនប៉ុណ្ណេះ មិនមានក្រៃលែងជាងនេះតាមសេចក្តីពិត ដោយការចាក់ធ្លុះនូវទុក្ខលក្ខណៈពិត បានជ្រាប គឺ បានដឹង បានដល់ ការចាក់ធ្លុះនូវតណ្ហា ដែលញ៉ាំងទុក្ខឲ្យកើតឡើងថា នេះជាទុក្ខសមុទយៈ បានជ្រាប គឺ បានដឹង បានដល់ ការចាក់ធ្លុះនូវទីដែលទុក្ខ និងសមុទយៈ ទាំង ២ មកដល់ហើយរលត់ទៅ បានដល់ និព្វានដែលជាដែនដែលទុក្ខ និងសមុទយៈទាំង ២ នោះ មិនប្រព្រឹត្តទៅថា នេះជាទុក្ខនិរោធ បានជ្រាប គឺ បានដឹង បានដល់ ចាក់ធ្លុះនូវអរិយមគ្គ ឲ្យសម្រេចនិព្វាននោះថា នេះជាទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា តាមសេចក្តីពិតថា ពោលដោយការចាក់ធ្លុះលក្ខណៈដែលពិត ។

មគ្គ ផល បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ

លុះទ្រង់សម្តែងសច្ចៈទាំងឡាយដោយសរុប យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសច្ចៈទាំងឡាយដោយអម ដោយអំណាចកិលេស ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ឥមេ អាសវា** ដូច្នេះជាដើម ។

បទថា **តស្ស មេ ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ** ប្រែថា កាលតថាគតនោះដឹងយ៉ាងនេះ ឃើញយ៉ាងនេះ ។ (ដោយពាក្យនេះ) ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ដល់មគ្គដែលដល់ទីបំផុតព្រមទាំងវិបស្សនា ។

បទថា **កាមាសវា** ប្រែថា ចាកកាមាសវៈ ។ ដោយបទថា រួចផុតហើយនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សម្តែងខណៈនៃផល ព្រោះថា ចិត្តកំពុងរួចផុត ក្នុងខណៈនៃមគ្គ ។ ចាត់ថា រួចផុតហើយក្នុងខណៈនៃផល ដោយពាក្យថា ការរួចផុតហើយ ក៏ដឹងថា រួចផុតហើយ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងបច្ចវេក្ខណញ្ញាណ ។ ដោយពាក្យថា ជាតិអស់ហើយ ដូច្នេះជាដើម ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ រមែងទ្រង់សម្តែងភូមិរបស់បច្ចវេក្ខញ្ញាណនេះ ។ ទើបទ្រង់ជ្រាបថា ជាតិអស់ហើយ ដូច្នេះជាដើម ។

សួរថា ក៏ជាតិណារបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់អស់ហើយ ហើយព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបជាតិនោះបាន ដូចម្តេច ?

ឆ្លើយថា មិនមែនជាតិអតីតរបស់ព្រះអង្គអស់ទៅទេ ព្រោះជាតិអតីតនោះ អស់ទៅហើយ មិនមែនជាតិអនាគតរបស់ព្រះអង្គអស់ទៅទេ ព្រោះព្រះអង្គមិនមានសេចក្តីព្យាយាមក្នុងអនាគត មិនមែនជាតិបច្ចុប្បន្នអស់ទៅទេ

ព្រោះជាតិបច្ចុប្បន្នមាន តែថា ជាតិ (ការកើត) ណា ដែលបែកប្រភេទជា (ការកើតរបស់) ខន្ធ ១ ក្នុងឯកវោការភព , ខន្ធ ៤ ក្នុងចតុវោការភព និងខន្ធ ៥ ក្នុងបញ្ចវោការភព នឹងគប្បីកើតឡើងបាន ព្រោះនៅមិនទាន់បានធ្វើ (អរិយៈ) មគ្គឲ្យកើត , ជាតិនោះ (ឯង) ចាត់ថា អស់ទៅហើយ ព្រោះដល់ភាពជាសភាវៈដែលមានការមិនកើតជាធម្មតា ហេតុបានធ្វើ (អរិយៈ) មគ្គឲ្យកើតមានហើយ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបជាតិនោះ ដោយទ្រង់ពិចារណាកិលេសដែលលះបានហើយដោយមគ្គភាវនា (ការធ្វើមគ្គឲ្យកើតមាន) ហើយ ទ្រង់ជ្រាបថា កាលកិលេសមិនមាន , កម្ម គឺ អំពើសូម្បីនឹងនៅ ក៏នឹងមិនបន្តឲ្យមានបដិសន្ធិទៀតតទៅ ដូច្នេះឯង ។

បទថា **វុសិតំ** ប្រែថា នៅហើយ គឺ នៅចប់ហើយ អធិប្បាយថា ធ្វើហើយ គឺ ប្រព្រឹត្តហើយ បានដល់សម្រេចហើយ ។

បទថា **ព្រហ្មចរិយំ** បានដល់ មគ្គព្រហ្មចរិយៈ ព្រះសេក្ខៈ ៧ ជំពូក រួមទាំងកល្យាណបុថុជ្ជន ឈ្មោះថា កំពុងប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ ព្រះខីណាស្រព ជាអ្នកមានការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈចប់ហើយ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ពិចារណាដល់ការប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈ របស់ព្រះអង្គ ទើបទ្រង់ជ្រាបថា ប្រហ្មចរិយធម៌របស់តថាគត ចប់ហើយ ។

បទថា **កតំ ករណីយំ** សេចក្ដីថា កិច្ចទាំង ១៦ យ៉ាង គឺ បរិញ្ញា ការកំណត់ដឹង , បហានៈ ការលះ , សច្ឆិកិរិយា ការធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ និង

ភាវនា ការធ្វើឲ្យកើតមានដោយមគ្គ ៤ ក្នុងសច្ចៈ ៤ ដែលតថាគតធ្វើឲ្យសម្រេចហើយ ។ ព្រោះថា ព្រះសេក្ខៈ ៧ ជំពូក រួមទាំងកល្យាណបុថុជ្ជន កំពុងធ្វើកិច្ចនុ៎ះ (ចំណែក) ព្រះខីណាស្រព មានកិច្ចដែលគួរធ្វើនោះ ធ្វើស្រេចហើយ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ពិចារណាដល់កិច្ចដែលគួរធ្វើរបស់ព្រះអង្គ ទើបទ្រង់ជ្រាបថា កិច្ចដែលគួរធ្វើ តថាគតបានធ្វើស្រេចហើយ ។

បទថា **នាបរំ ឥត្ថត្តាយ** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបថា ឥឡូវនេះ កិច្ចដោយការធ្វើមគ្គឲ្យកើតមាន ដើម្បីភាពជាយ៉ាងនេះទៀត គឺ ដើម្បីកិច្ច ១៦ យ៉ាង ឬដើម្បីការអស់កិលេសយ៉ាងនេះទៀត របស់តថាគតមិនមាន ។

ម្យ៉ាងទៀត បទថា **ឥត្ថត្តាយ** សេចក្ដីថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបថា ខន្ធសន្តាន (ការបន្តគ្នានៃខន្ធ) យ៉ាងដទៃអំពីភាពជាយ៉ាងនេះ គឺ អំពីប្រការយ៉ាងនេះ បានដល់ ការបន្តគ្នានៃខន្ធដែលប្រព្រឹត្តទៅ នៅក្នុងពេលនេះរបស់តថាគតមិនមាន តែខន្ធ ៥ នេះ ដែលតថាគតកំណត់ដឹងយ៉ាងប្រពៃហើយ តាំងនៅដូចដើមឈើដាច់ឫសដូច្នោះ ព្រោះវិញ្ញាណដួងចុងក្រោយរលត់ទៅ ខន្ធ ៥ នោះ ក៏នឹងរលត់ដូចភ្លើងអស់ឧស ដូច្នោះ ។

ឥឡូវនេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងការបានសម្រេចញាណ ដែលជាទីអស់ទៅនៃអាសវៈទាំងឡាយនោះ ដែលព្រះអង្គទ្រង់កំណត់ហើយដោយបច្ចវេក្ខណញ្ញាណយ៉ាងនេះ ដល់ព្រាហ្មណ៍ ទើបត្រាស់

ពាក្យថា **អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណ** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **វិជ្ជា** បានដល់ វិជ្ជាក្នុងអរហត្តមគ្គ-ញ្ញាណ ។

បទថា **អវិជ្ជា** បានដល់ អវិជ្ជាដែលបិទបាំងសច្ចៈ ៤ ។ ពាក្យដ៏សេស មានន័យដូចដែលបានពោលមកហើយនោះឯង ។

ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ប្រកាសសង្គ្រោះគុណដោយភាពជាសព្វញ្ញូ សូម្បីទាំងអស់ដោយវិជ្ជា ៣ យ៉ាងនេះ ទ្រង់សង្គ្រោះ **អតីតំសញ្ញាណ** ដោយបុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ ទ្រង់សង្គ្រោះ **បច្ចុប្បន្នំសញ្ញាណ** និង **អនាគតំសញ្ញាណ** ដោយទិព្វចក្ខុ (និង) ទ្រង់សង្គ្រោះលោកុត្តរគុណទាំងអស់ ដោយអាសវក្ខយញ្ញាណ ដោយព្រះតម្រាស់ដូចពោលមកនេះ ចាត់ថាបានទ្រង់សម្ដែងការនៅប្រកបដោយសតិ (ធម៌ជាគ្រឿងនៅ ដោយការមិនវង្វេង) របស់ព្រះអង្គ ដល់ព្រាហ្មណ៍ ។

ប្រយោជន៍នៃការនៅព្រៃ ២ យ៉ាង

[៥១] បានឮថា កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ព្រះអង្គត្រាស់យ៉ាងនេះហើយ ព្រាហ្មណ៍គិតថា ព្រះសមណគោតមទ្រង់ប្តេជ្ញាភាពជាសព្វញ្ញូ តែសូម្បីក្នុងថ្ងៃនេះ ព្រះអង្គក៏មិនទាន់បោះបង់ចោលការនៅក្នុងព្រៃ កិច្ចដែលគួរធ្វើអ្វី ៗ សូម្បីយ៉ាងដទៃទៀតរបស់ព្រះអង្គនៅមាន ឬទេហ្ន៎ ។ លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបអធ្យាស្រ័យព្រាហ្មណ៍នោះហើយ

បានត្រាស់ពាក្យថា **សយា ខោ បន តេ** ដូច្នេះជាដើម ដើម្បីស្របតាមអធ្យាស្រ័យ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សិយា ខោ បន តេ ព្រាហ្មណ ឯវមស្ស** សេចក្ដីថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ពេលខ្លះ អ្នកគប្បីមានការគិតយ៉ាងនេះ ។

បទថា **ន ខោ បនេតំ ព្រាហ្មណ ឯវំ ទដ្ឋព្វំ** សេចក្ដីថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ក៏កាលបើយ៉ាងដូច្នេះ អ្នកមិនគប្បីឃើញយ៉ាងនេះថា ការនៅក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់របស់តថាគតមាន ព្រោះហេតុ មានរាគៈដែលនៅមិនទាន់អស់ជាដើម ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់បដិសេធវត្ថុដែលមិនមាន (ដូចពោលមកនេះ) ក្នុងការនៅក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់យ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងដល់ហេតុ (ខ្លះ) ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ទ្វេ ខោ អហំ** ដូច្នេះជាដើម ។ ប្រយោជន៍នោះឯង ក្នុងពាក្យថា **អត្ថវសេ** នោះ ឈ្មោះថា អំណាចនៃប្រយោជន៍ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងពាក្យថា **ទ្វេ ខោ អហំ ព្រាហ្មណ អត្ថវសេ** ទើបមានពាក្យអធិប្បាយថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ តថាគតឃើញនូវប្រយោជន៍ ២ យ៉ាង គឺ ហេតុ ២ យ៉ាង ។

ក្នុងពាក្យថា **អត្តនោ ច ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ** (ការនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្នរបស់ខ្លួន) អត្តភាពដែលឃើញប្រច័ក្សនេះ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋធម៌ ការនៅដោយឥរិយាបថទាំង ៤ យ៉ាងសប្បាយ ឈ្មោះថា សុខវិហារ (ការនៅជាសុខ) គប្បីជ្រាបអធិប្បាយនេះថា ព្រោះមនុស្សម្នាក់ ៗ មានឥរិយាបថ

ដទៃ ៗ ទាំងអស់ ដោយទីបំផុតការបន្ទោបង់ឧច្ចារៈ-បស្សាវៈ ងាយស្រួល ព្រោះដូច្នោះ ការនៅយ៉ាងនេះ ជាសុខរបស់អត្តភាពដែលឃើញប្រចក្សហើយ ទើបឈ្មោះថា **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារ** ។

ពាក្យថា **បច្ឆិមំ ជនតំ អនុកម្បមានោ** (អនុគ្រោះដល់ពពួកជនជំនាន់ក្រោយ) គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់អនុគ្រោះពពួកជនជំនាន់ក្រោយដោយការនៅព្រៃយ៉ាងណា ?

អធិប្បាយថា កុលបុត្រទាំងឡាយដែលបួសដោយសទ្ធា ឃើញការនៅព្រៃរបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ហើយ នាំគ្នាគិតថា សូម្បីតែព្រះមាន-ព្រះភាគ ដែលមិនមានទុក្ខសច្ចត្រូវកំណត់ដឹង មិនមានសមុទយសច្ចដែលត្រូវលះ មិនមានមគ្គសច្ចដែលត្រូវធ្វើឲ្យកើតមាន មិនមាននិរោធសច្ចដែលត្រូវធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ក៏នៅមិនទាន់លះបង់សេនាសនៈព្រៃឡើយ ក៏នឹងចាំបាច់ពោលថ្វីដល់យើងទាំងឡាយ ដូច្នេះ ហើយនឹងនាំគ្នាសម្គាល់សេនាសនៈព្រៃថា ដែលខ្លួនគួរនៅយ៉ាងពិត ដោយអាការយ៉ាងនេះ ពួកគេក៏នឹងធ្វើទុក្ខឲ្យអស់ទៅបានដោយឆាប់រហ័ស ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ឈ្មោះថា ទ្រង់អនុគ្រោះដល់ពពួកជនជំនាន់ក្រោយយ៉ាងនេះឯង ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីនេះ ទើបត្រាស់ថា **បច្ឆិមញ្ច ជនតំ អនុកម្ប-មានោ** ដូច្នេះ ។

ន័យរបស់ស័ព្ទថា អភិកន្ត

[៥២] ព្រាហ្មណ៍បានស្តាប់ព្រះតម្រាស់នោះហើយ ពេញចិត្ត ទើបបាន ពោលពាក្យថា **អនុកម្បិតរូបា** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អនុកម្បិតរូបា** ប្រែថា ជាចំណែកដែល ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន អនុគ្រោះហើយ គឺ ជាអ្នកដែលព្រះគោតមដ៏ចម្រើន អនុគ្រោះហើយជាសភាព ។

បទថា **ជនតា** ប្រែថា ប្រជុំជន , ពួកជន ។

បទថា **យថាតំ អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន** សេចក្តីថា (ពួកជនជំនាន់ ក្រោយ) ដែលព្រះគោតមដ៏ចម្រើន អនុគ្រោះហើយ ដូចជាអ្នកដែលព្រះ អរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ នឹងគប្បីអនុគ្រោះ ។

ក៏ព្រាហ្មណ៍ លុះពោលយ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងសម្តែងសេចក្តី កោតសរសើរព្រះធម្មទេសនានោះ របស់ព្រះមានភាគជាម្ចាស់ទៀត ទើប បានពោលពាក្យនេះនឹងព្រះមានព្រះភាគថា បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ព្រះ តម្រាស់របស់ព្រះអង្គពីរោះជាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះអង្គ ពីរោះជាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ។

ក្នុងពាក្យថា **អភិក្កន្តំ ភោ គោតម** ជាដើមនោះ **អភិកន្ត** ស័ព្ទ នេះ ប្រើក្នុងសេចក្តីថា “**ខយ**” (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បពិត្រព្រះអង្គ ដ៏ចម្រើន រាត្រីកន្លងទៅហើយ បឋមយាមកន្លងទៅហើយ ភិក្ខុសង្ឃអង្គុយ (រង់ចាំ) យូរហើយ ។

ប្រើក្នុងសេចក្តី **សុន្ទរ** (ដូច) ក្នុងប្រយោគដើមថា បណ្តាបុគ្គល ៤ នាក់នេះ អ្នកនេះល្អជាង ហើយប្រណីតជាង ។

ប្រើក្នុងន័យថា " **អភិរូប** " (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា នរណារុងរឿងដោយឫទ្ធិ និងយស មានសម្បុរស្រស់ស្អាត ធ្វើទិសទាំងពួងឲ្យភ្លឺច្បាស់ (មក) ក្រាបទៀបព្រះបាទារបស់តថាគត ។

ប្រើក្នុងសេចក្តីថា " **អព្ភនុមោទន** " (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះអង្គពីរោះជាប់ចិត្តក្រៃលែង ។

សូម្បីក្នុងទីនេះ **អភិក្កន្ត** ស័ព្ទ ប្រែក្នុងសេចក្តីថា "**អព្ភនុមោទន** " " លើកសរសើរ ត្រេកអរ " ដូចគ្នា ។ ក៏ព្រោះហេតុដែល **អភិក្កន្ត** ស័ព្ទ ប្រើក្នុងសេចក្តីនៃ **អព្ភនុមោទន** ដូច្នោះ ទើបគួរជ្រាបថា (ពាក្យថា **អភិក្កន្តំ ភោ គោតម**) លោកអធិប្បាយទុកថា បានដល់ **សាធុ សាធុ ភោ គោតម** បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ព្រះតម្រាស់របស់អង្គ ប្រពៃហើយ ប្រពៃហើយ ព្រះអង្គ ! ។

ហេតុ-ផលដែលប្រើអភិក្កន្តស័ព្ទ ២ ដង

(អ្នកប្រាជ្ញបានពោលគាថាប្រព័ន្ធនេះទុកថា)

អ្នកប្រាជ្ញគប្បីធ្វើការពោលដដែល ៗ ក្នុង (ពាក្យសម្តែង)
សេចក្តីខ្លាច (**ភយេ**) សេចក្តីក្រោធ (**កោធេ**) ការសរសើរ
(**បសំសាយំ**) ការប្រញាប់ប្រញាល់ (**តុរិតេ**) ការភ្ញាក់ផ្អើល

(**កោតុហលេ**) ការអស្ចារ្យក្នុងចិត្ត (**អច្ឆរេ**) សេចក្តីសោមនស្សរីករាយ (**ហាសេ**) សេចក្តីសោក (**សោកេ**) និង សេចក្តីជ្រះថ្លា (**បាសាទេ**) ។

និង ដោយលក្ខណៈ (ហេតុ-ផលដូចពោលមក) នេះ **អភិកន្ត** សព្ទនេះ គប្បីជ្រាបថា ព្រាហ្មណ៍ពោលទុកដល់ ២ ដង ក្នុងទីនេះ ក៏ដោយអំណាចសេចក្តីជ្រះថ្លា និងសេចក្តីសរសើរ ។

ម្យ៉ាងទៀត បទថា **អភិកន្តំ** ប្រែថា គួរប្រាថ្នាយ៉ាងក្រៃលែង គឺគួរប្រាថ្នាយ៉ាងក្រៃលែង អធិប្បាយថា គួរពេញចិត្តយ៉ាងក្រៃលែង គឺ ត្រេកអរយ៉ាងក្រៃលែង ។ ក្នុង **អភិកន្ត** សព្ទទាំង ២ នោះ ព្រាហ្មណ៍សរសើរទេសនាផង **អភិកន្ត** សព្ទ (ដែលមានន័យ) ម្យ៉ាង , ប្រកាសសេចក្តីជ្រះថ្លារបស់ខ្លួនផង **អភិកន្ត** សព្ទ (ដែលមានន័យ) ម្យ៉ាងទៀត ។

ក៏ក្នុងសេចក្តីទាំង ២ នេះ មានអធិប្បាយដូច្នេះថា ព្រះធម្មទេសនារបស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ពីរោះគួរចាប់ចិត្តណាស់ សេចក្តីជ្រះថ្លារបស់ខ្ញុំព្រះអង្គអាស្រ័យព្រះធម៌ទេសនារបស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ក៏គួរពេញចិត្តក្រៃលែងណាស់ ឬក៏ព្រាហ្មណ៍នេះបំណងប្រើន័យទាំង ២ (ទៅក្នុងការ) សរសើរ ព្រះតម្រាស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់តែម្យ៉ាង ។ គឺ (សរសើរថា) ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ព្រោះញ៉ាំងទោសឲ្យវិនាសទៅ រាប់ថា គួរចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះឲ្យសម្រេចគុណ ម្យ៉ាងទៀត អ្នកសិក្សាគប្បីប្រកប (ពាក្យថា) (**ភោតោ**

គោតមស្ស វចនំ អភិកន្តំ) ចូលជាមួយនឹងបទទាំងឡាយ មានជាអាទិ យ៉ាងនេះថា ៖

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះធ្វើឲ្យកើតសទ្ធា រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះធ្វើឲ្យកើតបញ្ញា ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះបរិបូរណ៍ដោយអត្ថ (សេចក្តី) រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះដល់ព្រមដោយព្យញ្ជនៈ ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះមានបទងាយ រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះមានអត្ថដ៏ជ្រាលជ្រៅ ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះ (ស្តាប់ហើយ) ពីរោះត្រចៀក រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះ (ស្តាប់ហើយ) ត្រជាក់ត្រចៀក ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះមិនលើកតម្កើងខ្លួន រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែងណាស់ ព្រោះមិនបន្តុះបង្អាប់អ្នកដទៃ ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃ-លែងណាស់ ព្រោះត្រជាក់ដោយព្រះករុណា រាប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង

ណាស់ ព្រោះផូរផង់ដោយបញ្ញា ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ណាស់ ព្រោះជាទីមនោរម្យតាមគន្ធង រប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ណាស់ ព្រោះអត់ធន់ចំពោះការចោមវាយ ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះគោតមដ៏ចម្រើនរប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ណាស់ ព្រោះស្ដាប់ហើយក៏នៅជាសុខ រប់ថា ពីរោះចាប់ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ណាស់ ព្រោះពិចារណាហើយ ក៏ជាប្រយោជន៍ ។

ឧបមា ៤ យ៉ាង

តអំពីនោះ ព្រាហ្មណ៍បានសរសើរព្រះធម៌ទេសនានោះឯង ដោយ ឧបមា ៤ យ៉ាង ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **និកុជ្ជិតំ** បានដល់ ភាជនៈដែលមាន មាត់ផ្កាប់ចុះ ឬមានមាត់នៅខាងក្រោម ។

បទថា **ឧក្កុជ្ជេយ្យ** បានដល់ គប្បីផ្ងារមាត់ឡើង ។

បទថា **បដិច្ឆន្នំ** បានដល់ ដែលគេបិទទុកដោយស្មៅ និងដោយ ស្លឹកឈើជាដើម ។

បទថា **វិវរេយ្យ** ប្រែថា គប្បីបើក ។

បទថា **មូឡ្ហស្ស** បានដល់ (បុគ្គល) អ្នកវង្វេងទិស ។

បទថា **មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ** សេចក្ដីថា គប្បីចាប់ត្រង់ដៃហើយ ប្រាប់ថា

នេះផ្លូវ ។

បទថា **អន្ធការេ** គឺ ក្នុងការងងឹតមានអង្គ ៤ (គឺងងឹត) ព្រោះថ្ងៃ ១៤ កេច ព្រោះជាវេលាពាក់កណ្តាលអាធ្រាត ព្រោះព្រៃក្រាស់ និងព្រោះពពកក្រាស់បាំងបាត់ ។

អត្ថនៃបទដែលមិនងាយ មានប៉ុណ្ណេះសិន ។

ចំណែកពាក្យអធិប្បាយប្រកបសេចក្តី មានដូចតទៅនេះថា ៖

ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ជាអ្នកញុំាងខ្ញុំព្រះអង្គអ្នកងាកមុខចេញអំពីសទ្ធម្ម ធ្លាក់ទៅក្នុងអសទ្ធម្ម ឲ្យផុតអំពីអសទ្ធម្ម ដូចជាគេផ្ងារបស់ដែលផ្កាប់ឡើង ដូច្នោះ ជាអ្នកបើកបង្ហាញសាសនា ដែលត្រូវបិទបាំងទុកដោយព្រៃស្គុក គឺ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ចាប់ផ្តើមអំពីសាសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ព្រះនាមថា **កស្សប** អន្តរធានទៅ ដូចជាគេបើករបស់ដែលត្រូវបិទបាំងចេញដូច្នោះ ជាអ្នកប្រាប់ផ្លូវឋានសួគ៌ និងព្រះនិព្វានដល់ខ្ញុំព្រះអង្គ ដែលជាអ្នកដើរវង្វេងទៅកាន់ផ្លូវថោកទាប គឺផ្លូវដែលខុស ដូចជាគេប្រាប់ផ្លូវដល់មនុស្សដែលវង្វេងផ្លូវដូច្នោះ ឈ្មោះថា ទ្រង់បានប្រកាសធម្មៈទុកហើយ ដោយអនេកបរិយាយទាំងនេះ ដោយទ្រង់បញ្ចេញពន្លឺស្វាងស្វៃ គឺ ព្រះធម្មទេសនាដែលកម្ចាត់ចេញហើយនូវសេចក្តីងងឹត គឺ មោហៈដែលបិទបាំងព្រះរតនត្រៃនោះ ទុកដល់ខ្ញុំព្រះអង្គ ជាអ្នកវង្វេង ដើរទៅផ្លូវងងឹត គឺ មោហៈ មើលមិនឃើញរូបព្រះរតនត្រៃ មានព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាដើម ដូចជាគេទ្រោលភ្លើងបំភ្លឺក្នុងទីងងឹត ដូច្នោះ ។

ព្រាហ្មណ៍ លុះសរសើរព្រះធម្មទេសនាយ៉ាងនេះហើយ មានចិត្តជ្រះថ្លាក្នុងព្រះរតនត្រ័យ ព្រោះទេសនានេះ កាលនឹងទ្រង់ធ្វើអាការរបស់បុគ្គលអ្នកមានសេចក្តីជ្រះថ្លា ទើបពោលថា **ឯសាហំ** ដូច្នេះជាដើម ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ឯសាហំ** កាត់បទជា **ឯសោ អហំ** (ខ្ញុំព្រះអង្គនោះ) ។

ច្រើនបទថា **ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមិ** សេចក្តីថា ខ្ញុំម្ចាស់សូមដល់ សូមសេពគប់ សូមចូលទៅអង្គុយជិតព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ដោយសេចក្តីប្រាថ្នានេះថា សូមព្រះគោតមដ៏ចម្រើនចូរជាទីពឹង ជាទីពឹង ជាអ្នកទំលាយសេចក្តីទុក្ខ និងជាអ្នកសាងសួគ៌ប្រយោជន៍សុខ ដល់ខ្ញុំព្រះអង្គផងចុះ មយ៉ាងទៀតសេចក្តីថា ខ្ញុំព្រះអង្គដឹង គឺ ជ្រាបហើយយ៉ាងនេះ ។ ព្រោះថាធាតុពួកណា ប្រែថា "ទៅ" ធាតុទាំងនោះ ក៏រមែងប្រែថា "ដឹង" បានដែរ ។ ព្រោះដូច្នោះ បទថា **គច្ឆាមិ** នេះ ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ ទើបពោលទុកដូច្នេះថា **ជានាមិ ពុជ្ឈាមិ** (ដឹងហើយ , ជ្រាបហើយ) ។

ក៏ក្នុងពាក្យថា **ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច** នេះ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

ដែលឈ្មោះថា ធម៌ ព្រោះមានសេចក្តីថា ទ្រទ្រង់នូវបុគ្គលទាំងឡាយអ្នកបានសម្រេច (អរិយ) មគ្គ អ្នកធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវនិរោធហើយ (និង) ប្រតិបត្តិតាមពាក្យ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ប្រៀនប្រដៅជាប្រចាំមិនឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងអបាយ ៤ ។ ធម៌នុ៎ះ កាលពោលដោយអត្ថន័យ ក៏បាន

ដល់អរិយមគ្គ និងព្រះនិព្វាន សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះ-ភាគត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ដែលជាសង្ខត: (ត្រូវបច្ច័យប្រជុំតាក់តែង) មាននៅប៉ុនណា អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ តថាគតសម្តែងថាជាកំពូលនៃធម៌ដែលជាសង្ខត:ទាំងនោះ សេចក្តីពិស្តារដូចពោលមកនេះ ។ និងមិនមែនតែអរិយមគ្គ និងព្រះនិព្វានតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ (ដែលឈ្មោះថាធម៌) ។ ដោយពិតប្រាកដ សូម្បីបរិយត្តិធម៌ ព្រមទាំងអរិយផលទាំងឡាយ (ក៏ឈ្មោះថា ធម៌ដែរ) ។ សមពិតដូចពាក្យដែលទេវបុត្រពោលទុកក្នុងឆត្តមាណវកវិមានវត្ថុថា ៖

លោកចូរដល់នូវធម៌នេះ ដែលជាធម៌សម្រាប់រំលត់រាគ:
មិនឲ្យកម្រើកញាប់ញ័រ មិនមានសេចក្តីសោក មិនត្រូវ
បច្ច័យប្រជុំតាក់តែង មិនបដិកូល ជាធម៌ដ៏ពីរោះ ដែល
ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ជំនាញហើយ ទាំងទ្រង់
ចែកទុករៀបរយល្អ ដើម្បីជាទីពឹង ជាទីរឭកចុះ ។

ក្នុងគាថានេះគប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

បទថា ជាធម៌ប្រាសចាករាគ: គឺ ទេវបុត្រពោលដល់ មគ្គ ។

បទថា ជាធម៌មិនកម្រើកញាប់ញ័រ មិនមានសេចក្តីសោក គឺ ទេវបុត្រពោលដល់ ផល ។

បទថា ជាធម៌មិនត្រូវបច្ច័យប្រជុំតាក់តែង គឺ ទេវបុត្រពោលដល់ព្រះនិព្វាន ។

បទថា **មិនបដិកូល ជាធម៌ដ៏ពីរោះ** ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ជំនាញហើយ ទាំងទ្រង់ចែកទុកត្រឹមត្រូវហើយនេះ គឺ ទេវបុត្រពោលដល់ ព្រះធម្មក្ខន្ធទាំងអស់ ដែលទ្រង់ចែកទុកជាព្រះត្រៃបិដក ។

ដែលឈ្មោះថា **សង្ឃ** (សង្ឃ) ព្រោះមានសេចក្ដីថា រួមគ្នាដោយគ្រឿងរួម គឺ ទិដ្ឋិ និង សីល សង្ឃនោះ កាលពោលដោយអត្ថ គឺ ពួកព្រះអរិយបុគ្គល ៨ ជំពូក ។ សមពិតដូចពាក្យដែលទេវបុត្រពោលទុកក្នុងគម្ពីរវិមានវត្ថុនោះឯងថា ៖

បណ្ឌិតពោលនូវទានដែលបុគ្គលគប្បីថ្វាយហើយ ក្នុងបុគ្គល
៤ គូណា ដែលជាគូបុគ្គលដ៏ស្អាត បុគ្គល ៤ គូទាំងនោះ
គឺ បុគ្គល ៨ ជំពូក ដែលជាអ្នកឃើញធម៌ សូមលោកចូរ
ចូលដល់ព្រះសង្ឃនេះ ដើម្បីជាទីរឭក ជាទីពឹងចុះ ។

ពួកនៃភិក្ខុទាំងឡាយឈ្មោះថា ភិក្ខុសង្ឃ ព្រាហ្មណ៍បានប្រកាសការដល់សរណៈទាំង ៣ ដោយពាក្យមានត្រឹមប៉ុណ្ណេះ ។

សរណគមន៍

ឥឡូវនេះ ដើម្បីភាពជាអ្នកឆ្លាតក្នុងសរណគមន៍ទាំងនោះ ទើបគួរជ្រាបវិធីនេះ គឺ សរណៈ ការដល់សរណៈ អ្នកដល់សរណៈ ប្រភេទនៃការដល់សរណៈ ផលនៃការដល់សរណៈ **សង្កិលេស** (សេចក្ដីសៅហ្មង) និង **ភេទ** (ការបែកធ្លាយ) ។

សួរថា វិធីនេះ មានសេចក្ដីដូចម្ដេចខ្លះ ?

ឆ្លើយថា គួរជ្រាបន័យ ដោយសេចក្ដីចំពោះបទមុន ។ ដែលឈ្មោះថា **សរណ** ព្រោះសេចក្ដីថា បៀតបៀន អធិប្បាយថា រមែងកម្ចាត់ គឺ ធ្វើសេចក្ដីខ្លាច សេចក្ដីភ័យតក់ស្លុត សេចក្ដីទុក្ខ កិលេសដែលជាហេតុឲ្យទៅកាន់ទុគ្គតិរបស់បុគ្គលអ្នកដល់សរណៈ ឲ្យវិនាសទៅដោយការដល់សរណៈនោះឯង ។ ពាក្យថា **សរណ** នោះ ជាឈ្មោះហៅ ព្រះរតនត្រ័យ ។

ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា **ពុទ្ធ** ព្រោះសេចក្ដីថា កម្ចាត់នូវភ័យរបស់សត្វទាំងឡាយ ដោយធ្វើឲ្យសត្វទាំងឡាយឲ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងប្រយោជន៍ និងជយត្រឡប់អំពីអំពើដែលមិនមែនជាប្រយោជន៍ ។

ដែលឈ្មោះថា **ធម្ម** ព្រោះធ្វើសត្វទាំងឡាយឲ្យឆ្លងផុតចាកកន្តារៈ គឺភព និងព្រោះឲ្យសេចក្ដីស្រោលចិត្តដល់សត្វទាំងឡាយ ដែលឈ្មោះថា **សង្ឃ** ព្រោះធ្វើសក្ការៈទាំងឡាយ សូម្បីជារបស់បន្តិចបន្តួច ក៏បានទទួលផលបរិបូរ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះរតនត្រ័យ ទើបឈ្មោះថា **សរណ** ដោយបរិយាយនោះឯង ។

ចិត្តុប្បាទ (ការកើតឡើងនៃចិត្ត) ដែលមានកិលេស ដែលត្រូវកម្ចាត់ហើយ ដោយភាពជាអ្នកគោរពជ្រះថ្លាក្នុងសរណៈនុ៎ះ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការដែលមានសេចក្ដីគោរពជ្រះថ្លាក្នុងព្រះរតនត្រ័យនោះ ជាខាងមុខឈ្មោះថា **សរណគមន៍** ។

សត្វអ្នកបរិបូរដោយសរណគមន៍នោះ ឈ្មោះថា ដល់សរណគមន៍ អធិប្បាយថា រមែងចូលដល់រតនៈទាំង ៣ ឈ្មោះថា ជាសរណៈ (ជាទីរឭក

ជាទីពឹង) ថាជា **បរាយន** (គ្រឿងនាំផ្លូវ) ដោយចិត្តុប្បាទ មានប្រការដូច ពោលហើយ ។ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាប សរណៈ ការដល់សរណៈ និងជា អ្នកដល់សរណគមន៍ ទាំង ៣ យ៉ាង នេះសិន ។

ប្រភេទនៃការដល់សរណគមន៍

ចំណែកក្នុងប្រភេទនៃការដល់សរណគមន៍ (ការដល់សរណគមន៍ មានប៉ុន្មានប្រភេទ) គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ។ ការដល់សរណគមន៍ មាន ២ យ៉ាង គឺ ការដល់សរណគមន៍ដែលជាលោកុត្តរ ១ ការដល់ សរណគមន៍ដែលជាលោកិយ ១ ។ ក្នុង ២ យ៉ាងនោះ ការដល់សរណគមន៍ ដែលជាលោកុត្តរអ្នកឃើញសច្ចៈហើយ កាលពោលដោយអារម្មណ៍ រមែង មានព្រះនិព្វានជាអារម្មណ៍ កាលពោលដោយកិច្ច រមែងសម្រេចបានក្នុង ព្រះរតនត្រៃសូម្បីទាំងអស់ ព្រោះកាត់ផ្តាច់កិលេសដែលជាហេតុរាំងការ ដល់សរណគមន៍បាន ក្នុងខណៈនៃមគ្គ ។ (ចំណែក) ការដល់សរណគមន៍ ដែលជាលោកិយរបស់បុថុជ្ជន កាលពោលដោយអារម្មណ៍ រមែងព្រះពុទ្ធ-គុណជាដើមជាអារម្មណ៍ សម្រេចបានដោយការគ្របសង្កត់កិលេស ដែល ជាហេតុរាំងការដល់សរណគមន៍ ។ ការដល់សរណគមន៍នោះ កាលពោល ដោយសេចក្តី បានដល់ ការមានសទ្ធាក្នុងព្រះរតនត្រៃ មានព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ជាដើម និងសម្មាទិដ្ឋិ ដែលមានសទ្ធា (ក្នុងព្រះរតនត្រៃនោះ) ជាមូលដ្ឋាន លោកហៅថា **ទិដ្ឋុជុកម្ម** (ការធ្វើការយល់ឃើញឲ្យត្រង់) (ដែលនៅ) ក្នុង

បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០ ។

ការដល់សរណគមន៍បែបនេះនោះ មាន ៤ យ៉ាង គឺ (ការដល់) ដោយការថ្វាយខ្លួន ១ ដោយការមានព្រះរតនត្រៃនោះជាគ្រឿងនាំផ្លូវ ១ ដោយព្រមធ្វើជាសិស្ស ១ ដោយការថ្វាយបង្គំ (ការលើកដៃប្រណមធ្វើសេចក្តីគោរព ១) ។

ក្នុង ៤ យ៉ាងនោះ ដែលឈ្មោះថា ការថ្វាយខ្លួន បានដល់ ការលះបង់ខ្លួនដល់ព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាដើម (ដោយការពោល) យ៉ាងនេះថា ចាប់ផ្តើមតាំងពីថ្ងៃនេះទៅ ខ្ញុំម្ចាស់សូមខ្លួនដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ដល់ព្រះធម៌ និងដល់ព្រះសង្ឃ ។

ដែលឈ្មោះថា ការមានព្រះរតនត្រ័យនោះ ជាគ្រឿងនាំផ្លូវ បានដល់ កាលដែលមានព្រះរតនត្រ័យនោះ ជាទីទៅក្នុងខាងមុខ (ដោយការនិយាយ) យ៉ាងនេះថា ចាប់ផ្តើមតាំពីថ្ងៃនេះទៅ សូមលោកទាំងឡាយចាំទុកខ្ញុំម្ចាស់ថា ខ្ញុំម្ចាស់សូមមានព្រះពុទ្ធជាអ្នកនាំផ្លូវ សូមមានព្រះធម៌ជាអ្នកនាំផ្លូវ សូមមានព្រះសង្ឃជាអ្នកនាំផ្លូវ ។

ដែលឈ្មោះថា ការសំពះ បានដល់ ការឱនលំទោនយ៉ាងខ្ពស់ក្នុងព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាដើម (ដោយការនិយាយ) យ៉ាងនេះថា ចាប់អំពីថ្ងៃនេះទៅ សូមលោកទាំងឡាយចូលចាំខ្ញុំម្ចាស់ថា ខ្ញុំម្ចាស់សូមធ្វើការក្រាបសំពះ ការក្រោកទទួល ការប្រណម្យអញ្ជលី ការធ្វើការនមស្ការដល់ព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធម្ចាស់ជាដើមនោះឯង ។

ក៏បុគ្គល កាលធ្វើអាការយ៉ាងណានីមួយ ក្នុងបណ្តាអាការទាំង ៤ យ៉ាងនេះ ចាត់ថា បានទទួលការដល់សរណៈហើយ ។

មួយ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបការថ្វាយខ្លួន (ដោយការនិយាយ) សូម្បីយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់សូមលះបង់ខ្លួនដល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដល់ព្រះធម៌ (និង) ដល់ព្រះសង្ឃ ខ្ញុំម្ចាស់សូមលះបង់ជីវិតដល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដល់ព្រះធម៌ (និង) ដល់ព្រះសង្ឃ ខ្ញុំម្ចាស់សូមលះបង់ខ្លួនហើយតែម្តងដល់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដល់ព្រះធម៌ (និង) ដល់ព្រះសង្ឃ ខ្ញុំម្ចាស់សូមដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ (ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃ) ថា ជាសរណស្មើដោយជីវិត សូមព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ (ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃ) ចូរជាទីពឹង ទីរឭក ជាទីអាស្រ័យ ជាទីការពារនៃខ្ញុំព្រះអង្គ ។

គប្បីឃើញការចូលភាពជាសិស្ស (ការប្រគល់ខ្លួនជាសិស្ស) ដូចការចូលដល់ភាពជាសិស្ស ក្នុងការដល់សរណៈរបស់ព្រះមហាកស្សបៈ (ដោយនិយាយ) សូម្បីយ៉ាងនេះថា សូមឲ្យខ្ញុំម្ចាស់គប្បីបានជួបព្រះសាស្តា គប្បីបានជួបព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ សូមឲ្យខ្ញុំបានជួបព្រះសុគត គប្បីបានជួបព្រះមានភាគជាម្ចាស់ សូមឲ្យខ្ញុំម្ចាស់ គប្បីបានជួបព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ គប្បីបានជួបព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ។

គប្បីជ្រាប ការដែលមានព្រះរតនត្រ័យនោះ ជាគ្រឿងនាំផ្លូវ (ជាខាងមុខ) ដូចការដល់សរណគមន៍របស់ជនទាំងឡាយ មានអាឡវកយក្សជាដើម (ដោយការនិយាយ) សូម្បីយ៉ាងនេះថា ខ្ញុំម្ចាស់នឹងចេញអំពីស្រុក (នេះ) ទៅ

កាន់ស្រុក (ឯណោះ) ចេញអំពីក្រុង (នេះ) ទៅកាន់ក្រុង (ឯណោះ) ដើម្បីនមស្ការព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ភាពជាធម៌ដ៏ល្អនៃព្រះធម៌ (និងភាពជាសង្ឃដ៏ល្អនៃព្រះសង្ឃ) ។

គប្បីឃើញការថ្វាយបង្គំ សូម្បីយ៉ាងនេះថា កាលនោះឯង ព្រាហ្មណ៍ឈ្មោះ ព្រហ្មាយុ ក្រោកឡើងពីទីអង្គុយ ធ្វើសំពត់ឆៀងស្មាម្ខាងហើយ ឱនក្បាលចុះទៀបព្រះបាទាព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ជញ្ជក់ព្រះបាទព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ដោយមាត់ ច្របាច់ដោយបាទដោយដៃហើយ ប្រកាសឈ្មោះថា បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះអង្គជាព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះ ព្រហ្មាយុ បពិត្រព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ខ្ញុំព្រះអង្គជាព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះ ព្រហ្មាយុ ។

ក៏ការថ្វាយបង្គំនោះមាន ៤ យ៉ាង គឺ (ថ្វាយបង្គំដោយប្រណម្យដៃ) ព្រោះជាញាតិ ព្រោះការខ្លាច ព្រោះជាអាចារ្យ និងព្រោះជាទក្ខិណេយ្យ-បុគ្គល ។ បណ្ដាការថ្វាយបង្គំ ៤ យ៉ាងនោះ ការដល់សរណៈមានបានដោយការថ្វាយបង្គំ ព្រោះជាទក្ខិណេយ្យបុគ្គល មិនមែនដោយហេតុ ៣ យ៉ាងក្រៅពីនេះ ។

ព្រោះថា សរណៈ ដែលបុគ្គលរមែងទទួលបាន ដោយបុគ្គលអ្នកប្រសើរជាទីបំផុត និងដាច់ទៅ (ក៏ដាច់) ដោយអំណាចបុគ្គលអ្នកប្រសើរជាទីបំផុត ដូចគ្នា ។ ព្រោះដូច្នោះ បុគ្គលណានឹងមានវង្សជាសក្យៈ ឬជាកោលិយៈក៏ដោយ ថ្វាយបង្គំ (ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់) ដោយសម្គាល់ថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ជាញាតិរបស់យើងទាំងឡាយ បុគ្គលនោះ នៅមិនទាន់ចាត់ថា បាន

ទទួលសរណគមន៍ឡើយ ។ ឬថា បុគ្គលណា ថ្វាយបង្គំព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ដោយការខ្លាចថា ព្រះសមណគោតម ដែលព្រះរាជាបូជាហើយ មានអានុភាពច្រើន កាលយើងមិនថ្វាយបង្គំ នឹងធ្វើសេចក្ដីអន្តរាយឲ្យយើងបាន បុគ្គលនោះ ក៏នៅមិនទាន់ចាត់ថា បានទទួលសណគមន៍ដូចគ្នា ។ សូម្បីបុគ្គលណា រឭកដល់ពាក្យប្រៀនប្រដៅខ្លះ ដែលបានរៀនក្នុងសម្នាក់របស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលព្រះអង្គនៅជាព្រះពោធិសត្វ ឬក្នុងពុទ្ធកាល បានរៀនពាក្យប្រៀនប្រដៅទំនងយ៉ាងនេះថា ៖

> បុគ្គលគួរប្រើប្រាស់ ចិញ្ចឹមជីវិតដោយទ្រព្យមួយចំណែក ដាក់ទុនធ្វើការងារដោយទ្រព្យពីរចំណែក និងមួយចំណែកទៀតគួរទុកដាក់ (ព្រោះវានឹងអំណោយប្រយោជន៍បាន) កាលយើងមានការចាំបាច់ត្រូវប្រើ ។

(កើតសេចក្ដីជ្រះថ្លា) ថ្វាយបង្គំដោយការសម្គាល់ថា ព្រះអង្គជាអាចារ្យរបស់យើង បុគ្គលនោះក៏ឈ្មោះថា នៅមិនទាន់ចាត់ថា បានទទួលសរណៈដូចគ្នា ។

ចំណែកបុគ្គល ថ្វាយបង្គំដោយសេចក្ដីសម្គាល់ថា ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាអគ្គទក្ខិណេយ្យបុគ្គលក្នុងលោក បុគ្គលនោះឯងចាត់ថា បានទទួលសរណគមន៍ពិត ។ ឧបាសក ឬឧបាសិកា អ្នកបានទទួលសរណគមន៍យ៉ាងនេះហើយ នឹងថ្វាយបង្គំញាតិ សូម្បីបួសក្នុងសម្នាក់អញ្ញអន្តិរិយ៍ ដោយសេចក្ដីសម្គាល់ថា លោកនេះ ជាញាតិរបស់យើង ដូច្នេះ ការដល់សរណគមន៍

ក៏នៅមិនទាន់អស់សភាពទៅ (មិនដាច់) ចាំបាច់ពោលទៅថ្វីដល់បុគ្គល ឬឧបាសិកាអ្នកថ្វាយ បង្គំញាតិ ដែលនៅមិនទាន់បួស ។

ចំណែកឧបាសក ឬឧបាសិកា អ្នកថ្វាយបង្គំព្រះរាជាក៏ដូចគ្នា គឺថ្វាយបង្គំដោយអំណាចការខ្លាចថា ព្រះរាជាអង្គនោះ ព្រោះជាអ្នកដែលអ្នកដែនបូជាហើយ កាលយើងមិនថ្វាយបង្គំ ក៏នឹងទ្រង់ធ្វើសេចក្ដីវិនាសឲ្យដល់យើងបាន ដូច្នេះ ការដល់សរណគមន៍ ក៏នៅមិនទាន់អស់សភាពទៅ (នៅមិនទាន់ដាច់) ដូចកាលបុគ្គល សូម្បីថ្វាយបង្គំតិរ្ថិយ៍អ្នកឲ្យការសិក្សាសិល្បៈយ៉ាងណាមួយ ដោយគិតថា នេះជាអាចារ្យរបស់យើង ការដល់សរណៈក៏នៅមិនទាន់អស់សភាពទៅ ដូច្នោះ អ្នកសិក្សាគប្បីជ្រាបប្រភេទនៃការដល់សរណគមន៍យ៉ាងនេះឯង ។

ក៏ការដល់សរណៈ ដែលជាលោកុត្តរក្នុងទីនេះ មានសាមញ្ញផល ៤ ជាវិបាកផល មានការអស់ទៅនៃទុក្ខទាំងពួង ជាអានិសង្សផល ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ៖

> ក៏បុគ្គលណាដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃថាជាសរណៈ (ទីរឭកទីពឹង) បុគ្គលនោះរមែងឃើញសច្ចៈ៤ដោយបញ្ញាដ៏ប្រពៃ គឺ រមែងឃើញទុក្ខ ហេតុនាំឲ្យកើតទុក្ខ សេចក្ដីរលត់ទុក្ខ និងអរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ដែលជាផ្លូវឲ្យចូលដល់សេចក្ដីរំលត់ទុក្ខ សរណៈ (ទីរឭកទីពឹង) យ៉ាងនោះឯងទើបនឹងជាសរណៈដ៏ក្សេម ជាសរណៈដ៏ខ្ពស់បំផុត ព្រោះអាស្រ័យ

សរណៈនោះ បុគ្គលទើបរួចផុតចាកអំពីទុក្ខទាំងពួងបាន ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបអានិសង្សផលនៃការដល់សរណៈនោះ សូម្បីដោយអំណាចនៃហេតុ មានការមិនចូលទៅប្រកាន់ ដោយភាពជារបស់ទៀងជាដើម ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ៖

ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មិនមែនជាឋានៈ មិនមែនឱកាស (ប្រព្រឹត្តទៅមិនបានឡើយ) ដែលបុគ្គលអ្នកដល់ព្រមដោយទិដ្ឋិ នឹងគប្បីចូលទៅប្រកាន់សង្ខារណា ៗ ថាទៀង ថាជាសុខ នឹងគប្បីចូលទៅប្រកាន់ធម៌ណា ៗ ថាជាអត្តា នឹងគប្បីផ្តាច់ជីវិតមាតា នឹងគប្បីផ្តាច់ជីវិតបិតា នឹងគប្បីផ្តាច់ជីវិតព្រះអរហន្ត នឹងគប្បីជាអ្នកមានចិត្តអាក្រក់ ញុំាងលោហិតរបស់ព្រះតថាគតឲ្យពុរពេញ នឹងគប្បីបំបែកសង្ឃ នឹងកិរិយាង៉ាកចិត្តទៅកាន់សាសនាដទៃ ឋានៈយ៉ាងនេះ នឹងប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ។

ចំណែកការដល់សរណៈ ដែលជាលោកិយ រមែងមានភពសម្បត្តិនិងភោគសម្បត្តិជាផលដូចគ្នា ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ៖

បុគ្គលដែលដល់ព្រះពុទ្ធថាជាសរណៈ នឹងមិនទៅកាន់អបាយ-ភូមិ លុះកាលលះបង់រាងកាយជាមនុស្សហើយ នឹងញុំាងកាយជាទិព្វឲ្យបរិបូរណ៍ (កើតក្នុងពួកទេវតា) ។

សូម្បីរឿងដទៃ លោកក៏ពោលទុក ។ (គឺ) គ្រានោះឯង សក្កៈ-ទេវរាជ ព្រមទាំងទេវតា ៨០.០០០ បានចូរទៅរកព្រះមហាមោគ្គល្លាន ។

ព្រះមហាមោគ្គល្លាន បានពោលនឹងសក្កៈទេវរាជ ដែលឈរក្នុងទីសមគួរមួយ ដូចនេះថា សូមថ្វាយព្រះពរមហាបពិត្រដែលជាធំទេវតា ការដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ថា ជាសរណៈ ជាការល្អពិត ព្រោះការដល់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ថាជា សរណៈជាហេតុ សត្វពួកខ្លះ ក្នុងលោកនេះស្លាប់ហើយ ទើបបានទៅកើតក្នុងសុគតិទេវលោកយ៉ាងនេះ សត្វទាំងនោះ (កើតជាទេវតាហើយ) រមែងប្រសើរជាងទេវតាពួកដទៃដោយឋានៈ ១០ គឺ ដោយអាយុដ៏ជាទិព្វ វណ្ណៈដ៏ជាទិព្វ សុខៈដ៏ជាទិព្វ យសដ៏ជាទិព្វ ភាពជាធំដ៏ជាទិព្វ រូបដ៏ជាទិព្វ សំឡេងដ៏ជាទិព្វ ក្លិនដ៏ជាទិព្វ រសដ៏ជាទិព្វ ផោដ្ឋព្វៈដ៏ជាទិព្វ ។ ក្នុង (ការដល់) ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃថា ជាសរណៈ ក៏ន័យនេះ ។ មួយវិញទៀត គប្បីជ្រាបផលដ៏សំខាន់នៃការដល់សរណៈ សូម្បីដោយអំណាចនៃសូត្រមានវេលាមសូត្រជាដើម ។ គប្បីជ្រាបផលនៃការដល់សរណៈ យ៉ាងនេះ ។

ក្នុងការដល់សរណៈ ២ យ៉ាងនោះ ការដល់សរណៈដែលជាលោកិយៈ រមែងសៅហ្មងដោយហេតុទាំងឡាយមានការមិនដឹង ការសង្ស័យ និងការដឹង (ការយល់) ខុសជាដើម ក្នុងព្រះរតនត្រៃ ជាការដល់សរណៈ ដែលមិនមានភាពរុងរឿង មិនធំធេង ។ (ចំណែក) ការដល់សរណៈ ដែលជាលោកុត្តរៈមិនមានសេចក្ដីសៅហ្មង ។

ការដល់សរណៈដែលជាលោកិយៈមានការដាច់ដោយហេតុ ២ យ៉ាង គឺ ការដាច់ (**ភេទ**) បែបមានទោស ១ ការដាច់បែបមិនមានទោស ១ ។ ក្នុងការដាច់ដោយហេតុទាំង ២ នោះ ការដាច់បែបមានទោសរមែងមាន ដោយ

ហេតុទាំងឡាយ មានការថ្វាយខ្លួនដល់សាស្ដាដទៃជាដើម ការដាច់បែបនោះ មានផលមិនគួរប្រាថ្នា ។ ការដាច់បែបមិនមានទោស ព្រោះការធ្វើកាលកិរិយា ការដាច់បែបនោះ មិនមានផល ព្រោះមិនមានវិបាក ។ តែការដល់សរណៈបែបលោកុត្តរៈ មិនមានការដាច់ឡើយ ។ ពិតមែនហើយ ព្រះអរិយសាវក (ស្លាប់ហើយទៅកើត) សូម្បីក្នុងភពដទៃក៏នឹងមិនព្រមលើកតម្កើងមនុស្សដទៃថា ជាសាស្ដា (ជំនួសព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់) ។ គប្បីជ្រាបការសៅហ្មង និងការដាច់នៃការដល់សរណៈ ដូចពណ៌នាមកដូច្នេះ ។

ឧបាសក

បទថា **ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ** សេចក្ដីថា សូមព្រះគោតមដ៏ចម្រើនចូរចាំ អធិប្បាយថា ចូលជ្រាបនូវខ្ញុំម្ចាស់យ៉ាងនេះថា អ្នកនេះជាឧបាសក ។

ក៏ក្នុងទីនេះ ដើម្បីភាពជាបុគ្គលឆ្លាតក្នុងវិធីថ្វាយខ្លួនជាឧបាសក ទើបគួរជ្រាបសេចក្ដីសង្ខេបនេះថា **ឧបាសក គឺ នរណា ? ព្រោះហេតុអ្វី ទើបហៅថា ឧបាសក ? ឧបាសកនោះ មានសីលដូចម្ដេច ? មានអាជីវៈ យ៉ាងណា ? មានវិបត្តិដូចម្ដេច ? មានសម្បត្តិដូចម្ដេច ?**

ក្នុងសេចក្ដីសង្ខេបទាំងនោះ ដែលថា **ឧបាសក គឺ នរណា ?** បានដល់ គ្រហស្ថណាមួយដែលដល់នូវត្រៃសរណៈ ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ម្នាលមហានាម កាលណាឧបាសក

ដល់ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ (និង) ព្រះសង្ឃ ថាជាសរណៈ ម្នាលមហានាម បុគ្គល រមែងជាឧបាសកដោយអាការប៉ុណ្ណោះឯង ។

ដែលសួរថា **ព្រោះហេតុអ្វី ទើបហៅថា ឧបាសក** ? បានដល់ ព្រោះចូលទៅអង្គុយជិតព្រះរតនត្រៃ ។ ពិតហើយ បុគ្គលនោះ ឈ្មោះថា **ឧបាសក** ព្រោះចូលទៅអង្គុយជិតព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ (និង) ព្រះសង្ឃ ។

ដែលសួរថា **ឧបាសកនោះ មានសីលដូចម្តេច** ? បានដល់ ចេតនាជាគ្រឿងវៀរចាកនូវពៀរ ៥ យ៉ាង ។ សមពិតដូចដែលព្រះសម្ពុទ្ធ ត្រាស់ទុកដូច្នេះថា ម្នាលមហានាម កាលណាឧបាសកជាអ្នកវៀរចាកបាណាតិបាត ចាកអទិន្នាទាន ចាកកាមេសុមិច្ឆាចារ ចាកមុសាវាទ (និង) ចាកឋានៈជាទីតាំងនៃសេចក្តីប្រមាទ គឺ ទឹកស្រវឹង បានដល់ សុរា និងមេរ័យ ម្នាលមហា-នាម ឧបាសក រមែងជាអ្នកមានសីល ដោយហេតុត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះឯង ។

ដែលសួរថា **មានអាជីវៈ យ៉ាងណា** ? បានដល់ ការលះបង់ជំនួញខុស ៥ យ៉ាង ហើយចិញ្ចឹមជីវិតដោយធម៌ដ៏ប្រពៃ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ត្រាស់ទុកដូចនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ការជួញ ៥ យ៉ាងនេះ ដែលឧបាសកមិនធ្វើ , ៥ យ៉ាង មានអ្វីខ្លះ គឺ ការជួញសស្ត្រាវុធ ១ ការជួញសត្វ ១ ការជួញសាច់ ១ ការជួញទឹកស្រវឹង ១ ការជួញថ្នាំពិស ១ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ការជួញ ៥ យ៉ាង នេះឯង ឧបាសកមិនគួរធ្វើ ។

ដែលសួរថា **មានវិបត្តិដូចម្តេច** ? បានដល់ ការវិបត្តិនៃសីល និងអាជីវៈរបស់ឧបាសកនោះឯង នេះជាសេចក្តីវិបត្តិរបស់ឧបាសកនោះ ។ ម្យ៉ាង

វិញទៀត ឧបាសកនោះ ជាមនុស្សចណ្ឌាល និងសៅហ្មងដោយមន្ទិលផ្សេង ៗ ដោយវិបត្តិឯណា សូម្បីវិបត្តិនោះ ក៏គប្បីជ្រាបថា ជាវិបត្តិរបស់ឧបាសកនោះ ៗ ។ ហើយភាពជាមនុស្សចណ្ឌាលនោះ កាលពោលដោយសេចក្តីក៏បានដល់ធម៌ ៥ ប្រការ មានភាពជាអ្នកមិនមានសទ្ធាជាដើម ។ ដូចដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ឧបាសកប្រកបដោយធម៌ ៥ យ៉ាង រមែងជាឧបាសកចណ្ឌាល ជាឧបាសកមានមន្ទិល ជាឧបាសកមានសេចក្តីសៅហ្មង និងជាឧបាសកលាមក ។ ធម៌ ៥ ប្រការ អ្វីខ្លះ (គឺ) ជាអ្នកមិនមានសទ្ធា (ក្នុងព្រះរតនត្រៃ) ១ ជាមនុស្សទុស្រ្តសីល ១ ជាមនុស្សជឿមង្គលភ្ញាក់ផ្អើល គឺជឿមង្គល (ឫក្ស យាម) មិនជឿកម្ម ១ ស្វែងរកទក្ខិណេយ្យបុគ្គលក្រៅពីសាសនានេះ (ពុទ្ធសាសនា) ១ បំពេញកុសលក្នុងសាសនានោះ ១ ។

ដែលសួរថា **មានសម្បត្តិ ដូចម្តេច ?** បានដល់ ការដល់ព្រមដោយសីល និងការដល់ព្រមដោយអាជីវៈរបស់ឧបាសកនោះ ឈ្មោះថា សម្បត្តិ ។ ម្យ៉ាងទៀត ធម៌ ៥ ប្រការ មានសទ្ធាក្នុងព្រះរតនត្រ័យជាដើម របស់ឧបាសកនោះ ទាំងឡាយណា ធម៌ ៥ ប្រការទាំងនោះ ឈ្មោះថា សម្បត្តិ ។ ដូចដែលព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ឧបាសកដែលប្រកបដោយធម៌ ៥ យ៉ាង រមែងជាឧបាសកកែវ ជាបទុមឧបាសក និងជាបុណ្ឌរិកឧបាសក ។ ធម៌ ៥ យ៉ាងមានអ្វីខ្លះ (គឺ) ជាអ្នកមានសទ្ធា (ក្នុងព្រះរតនត្រ័យ) ១ ជាអ្នកមានសីល ១ ជាអ្នកមិនជឿមង្គលភ្ញាក់ផ្អើល គឺ ជឿកម្ម

មិនជឿមង្គល ១ មិនស្វែងរកទក្ខិណេយ្យបុគ្គលក្រៅព្រះពុទ្ធសាសនានេះ ១ បំពេញកុសលក្នុងពុទ្ធសាសនានេះ ១ ។

អត្ថន័យរបស់ " អគ្គ " ស័ព្ទ

អគ្គ ស័ព្ទនេះ ក្នុងពាក្យថា **អជ្ជតគ្គេ** នេះ រមែងប្រើក្នុងអត្ថថា **ខាងដើម** (អាទ×) **ខាងចុង** (កោដ្ឋិ) **ចំណែក** (កោដ្ឋាសៈ) និង **ប្រសើរ ទើបបំផុត** (សេដ្ឋៈ) ។ ក៏ **អគ្គ** ស័ព្ទប្រើក្នុងអត្ថថា ៖

ខាងដើម (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា នែឆ្មាំទ្វារសំលាញ់ តាំងពីថ្ងៃនេះជាដើមទៅ ខ្ញុំសូមបិទទ្វារសម្រាប់ពួកនិគ្រន្ថ ។

ខាងចុង (ដូចជា) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលគប្បីស្ទាបអង្គែលចុងអំពៅ ចុងឫស្សី ដោយចុងម្រាមដៃនោះឯង ។

ចំណែក (ដូចជា) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត អនុញ្ញាតឲ្យចែកពីរចំណែករបស់ដែលមានរសជូ ដែលមានរសផ្អែម ឬចំណែករបស់ដែលមានរសល្វីង តាមចំណែកវិហារ ឬតាមចំណែកបរិវេណ ។

ប្រសើរជាទីបំផុត (ដូចជា) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សត្វទាំងឡាយចំនួនប៉ុនណា ដែលមិនមានជើងក៏ដោយ ។ល។ ព្រះតថាគត បណ្ឌិតពោលថា ជាបុគ្គលដ៏ប្រសើរជាទីបំផុតជាងសត្វទាំងនោះ ។

តែក្នុងទីនេះ **អគ្គ** ស័ព្ទនេះ គប្បីឃើញថា ចុះក្នុងអត្ថថា **ខាងដើម** ។ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងពាក្យថា **អជ្ជតគ្គេ** នេះ គប្បីឃើញសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ចាប់

ផ្ដើមតាំងពីថ្ងៃនេះជាដើមទៅ ។

បទថា **អជ្ជតំ** បានដល់ **អជ្ជភាវំ** (ប្រែថា ការមានក្នុងថ្ងៃនេះ) ។ បាលីថា **អជ្ជតគ្គេ** ដូច្នេះក៏មាន ។ ទ អក្សរ (ជាអាគម) ធ្វើនាទីភ្ជាប់បទ (វាង **អជ្ជ** និង **អគ្គេ**) ។ ប្រែថា ចាប់ផ្ដើមតាំងពីថ្ងៃនេះ ។

បទថា **បាណុបេតំ** ប្រែថា ចូរដល់ដោយជីវិត ។ អធិប្បាយថា សូមព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ចូលទ្រង់ចាំ គឺ ចូលទ្រង់ជ្រាបខ្ញុំព្រះអង្គទុកថា ជាឧបាសក គឺ វេយ្យាវច្ចករ (អ្នកបម្រើព្រះសង្ឃ) ដល់សរណៈ ដោយត្រៃសរណគមន៍បែបមិនមានសាស្ដាដទៃ (ក្រៅអំពីព្រះគោតម) រហូតកាលដែលជីវិតរបស់ខ្ញុំព្រះអង្គនៅប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះថា ខ្ញុំព្រះអង្គ សូម្បីបុគ្គលណា ៗ នឹងគប្បីប្រើកាំបិតដ៏មុត កាត់សីសៈរបស់ខ្ញុំព្រះអង្គសោត ក៏សូមមិនពោលព្រះពុទ្ធថា មិនមែនព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ថា មិនមែនព្រះធម៌ (និង) ព្រះសង្ឃថា មិនមែនព្រះសង្ឃ ។ ព្រាហ្មណ៍ លុះដល់សរណៈដោយការថ្វាយខ្លួនយ៉ាងនេះហើយ និងបវារណាដោយបច្ច័យ ៤ ក្រោកឡើងអំពីទីអង្គុយ ថ្វាយបង្គំ **ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់** ហើយដើរប្រទក្សិណ (វិលទៅខាងស្ដាំ) (ជុំវិញ **ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់**) ៣ ជុំ ហើយចៀសចេញទៅ ដូច្នោះឯង ៕

(ចប់ អដ្ឋកថា ភយភេរវសូត្រទី ៤)

អដ្ឋកថា

អនង្គណសូត្រទី៥

[៥៣] អនង្គណសូត្រមានពាក្យផ្ដើមថា ខ្ញុំម្ចាស់ (ព្រះអានន្ទ) បានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ព្រះសារីបុត្ត .... ។

ការបរិយាយសេចក្ដី (ចំពោះ) បទដែលលំបាកក្នុងព្រះសូត្រនេះ និងក្នុងព្រះសូត្រគ្រប់សូត្រ ក៏នឹងដូចក្នុងព្រះសូត្រនេះ ព្រោះដូច្នោះ ត អំពីនេះទៅ ខ្ញុំម្ចាស់នឹងមិនពោលចំពោះប៉ុណ្ណោះ តែនឹងធ្វើការបរិយាយបទ ដែលមិនធ្លាប់បរិយាយសេចក្ដីមកអំពីមុន ។

[៥៤] បទថា **ចត្តារោ** ជាការកំណត់រាប់ ។ បទថា **បុគ្គលា** បានដល់ សត្វ មនុស្ស និងបុរស ។ ដោយពាក្យត្រឹមប៉ុណ្ណេះ (បុគ្គល) មិនគួរ ប្រកាន់ថា ព្រះមហាថេរ: (សារីបុត្ត) មានប្រក្រតីពោលនិយមបុគ្គល (ពួកបុគ្គលនិយម) ព្រោះលោកអង្គនេះ ប្រសើរជាទីបំផុត ក្នុងបណ្ដាព្រះសាវ័ក ដែលជាពុទ្ធបុត្តទាំងឡាយ លោកទេសនាមិនជំទាស់នឹងព្រះធម្មទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ឡើយ ។

ទេសនា ២ យ៉ាង

ព្រះធម្មទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគមាន ២ យ៉ាង គឺ សម្មតិទេសនា (ទេសនាទាក់ទិននឹងសម្មតិ) ១ , បរមត្ថទេសនា (ទេសនាទាក់ទិននឹងបរមត្ថ) ១ ។

ក្នុងចំនួនទេសនាទាំង ២ យ៉ាងនេះ សម្មតិទេសនា មានសេចក្ដី

យ៉ាងនេះថា បុគ្គល សត្វ ស្រី ប្រុស ក្សត្រ ព្រាហ្មណ៍ ទេព មារ ជាដើម ។

ចំណែក **បរមត្ថទេសនា** មានសេចក្តីយ៉ាងនេះថា **អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ខន្ធ ធាតុ អាយតន សតិប្បដ្ឋាន** ជាដើម ។ ក្នុងចំនួនទេសនាទាំង ២ យ៉ាងនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សម្តែងសម្មតិទេសនា ដល់ពុទ្ធវេនេយ្យ អ្នកដែលស្តាប់ព្រះធម្មទេសនា ពោលដោយរឿងសម្មតិ ហើយ យល់សេចក្តី ចាក់ធ្លុះ អាចលះបង់មោហៈ សម្រេចគុណវិសេស បាន ចំណែកបុគ្គលពួកណា ស្តាប់ព្រះធម្មទេសនាពោលដោយរឿងបរមត្ថ ហើយយល់សេចក្តី ចាក់ធ្លុះ អាចលះបង់មោហៈ សម្រេចគុណវិសេស បាន ព្រះអង្គ ក៏ទ្រង់សម្តែងបរមត្ថទេសនាឲ្យគេស្តាប់ ។

ប្រៀបធៀបសេចក្តី

ក្នុងការដែលទ្រង់សម្តែងព្រះធម្មទេសនាទាំង ២ យ៉ាងនោះ មាន សេចក្តីប្រៀបធៀបដូចតទៅនេះ ។ ឧបមាដូចអាចារ្យអ្នកបរិយាយត្រៃវេទ ចេះភាសាប្រទេស កាលនិយាយភាសាទមិឡ អ្នករៀនពួកណាយល់សេចក្តី ក៏នឹងប្រាប់គេទាំងនោះ ដោយភាសាទមិឡ ។ តែបើពួកណាយល់សេចក្តី ដោយភាសាណាមួយ ក្នុងចំនួនភាសាទាំងឡាយ មានភាសាអន្ធកៈជាដើម ក៏នឹងប្រាប់គេទាំងនោះ ដោយភាសានោះ ។ កាលបើដូច្នោះ មាណព (អ្នករៀន) ទាំងនោះ បានអាស្រ័យអាចារ្យដែលឆ្លាតឈ្លាស នឹងរៀន សិល្បៈបានឆាប់រហ័ស ពិតយ៉ាងណា ក្នុងសេចក្តីឧបមេយ្យនោះ ក៏ដូច្នោះ

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ គប្បីជ្រាបថា ដូចអាចារ្យព្រះត្រៃបិដក ដែលនៅក្នុងការៈដែលនឹងទ្រង់ត្រូវប្រៀនប្រដៅ ដូចត្រៃវេទ , ព្រះប្រើជាធ្លាតក្នុងសម្មតិ និងបរមត្ថ ដូចការធ្លាតក្នុងភាសាប្រទេស វេនេយ្យសត្វអ្នកអាចចាក់ធ្លុះដោយសម្មតិទេសនា និងបរមត្ថទេសនា ដូចមាណព (អ្នករៀន) អ្នកនិយាយភាសាផ្សេង ៗ ព្រះធម្មទេសនាពោលដោយសម្មតិ និងបរមត្ថរបស់ព្រះមានព្រះភាគ ដូចការប្រាប់ (ត្រៃវេទ) ដោយភាសាទមិឡជាដើមរបស់អាចារ្យ ฯ

ហើយក្នុងការដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សម្ដែងសម្មតិ-ទេសនា និងបរមត្ថទេសនានេះ ព្រះបុរាណាចារ្យបានពោលទុកថា ៖

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ព្រះអគ្គប្រសើរជាងអាចារ្យទាំងឡាយ បានត្រាស់សច្ចៈទុក ២ យ៉ាង គឺ សម្មតិសច្ចៈ ១ បរមត្ថសច្ចៈ ១ មិនមានសច្ចៈយ៉ាងទី ៣ ព្រះពុទ្ធតម្រាស់ទាក់ទងនឹងសម្មតិ (សង្កេត) ឈ្មោះថា ជាសច្ចៈ ព្រោះហេតុនៃការសម្មតិរបស់សត្វលោក ចំណែកព្រះពុទ្ធតម្រាស់ទាក់ទងនឹងបរមត្ថ ឈ្មោះថា ជាសច្ចៈ ព្រោះជាហេតុពិតនៃធម៌ទាំងឡាយ ព្រោះដូច្នោះ សម្រាប់ព្រះលោកនាថសាស្ដា ដែលទ្រង់ធ្លាតក្នុងវោហារទេសនា ត្រាស់ដល់សម្មតិ មុសាវាទទើបមិនកើតឡើង (មិនជាការពោលកុហក) ដូច្នេះ ฯ

ហេតុដែលទ្រង់ត្រាស់បុគ្គលកថា ៨ ប្រការ

ម្យ៉ាងទៀត ព្រះមានព្រះភាគ បានត្រាស់បុគ្គលកថា (ពាក្យបញ្ជាក់

បុគ្គល) ដោយហេតុ ៨ ប្រការ គឺ ៖

១ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ហិរិ និងឱត្តប្បៈ

២ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់សត្វ ដែលមានកម្មជារបស់ខ្លួន ៗ

៣ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ការធ្វើរបស់បុគ្គលដោយចំពោះខ្លួន

៤ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់អនន្តរិយកម្ម

៥ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ព្រហ្មវិហារធម៌

៦ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ

៧ ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ទក្ខិណាវិសុទ្ធិ

៨ ដើម្បីមិនទ្រង់លះបង់សម្មតិរបស់លោក

បរិយាយសេចក្តីនៃហេតុ ៨ ប្រការ

កាលព្រះអង្គត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយ ខ្មាសបាប ខ្លាចបាប មហាជននឹងមិនយល់ នាំគ្នាងឿងឆ្ងល់ ជជែកគ្នាថា ស្អី ! ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយ ខ្មាសបាប ខ្លាចបាប ឬ ? ដូច្នេះ តែកាលព្រះអង្គត្រាស់ថា បុរស ក្សត្រ ព្រាហ្មណ៍ ទេព មារ (ខ្មាសបាប ខ្លាចបាប) ដូច្នេះ ៗ មហាជននឹងយល់ មិនងឿងឆ្ងល់ មិនជជែកគ្នា ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីសម្តែងដល់ហិរិ និងឱត្តប្បៈ ៗ សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយ ជាអ្នកមានកម្មជារបស់ខ្លួន ដូច្នេះ ក៏ន័យដូចគ្នានុ៎ះ

ឯង ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់សត្វ ដែលមានកម្មជារបស់ខ្លួន ។

សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា មហាវិហារ មានព្រះវេឡុវ័នជាដើម ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយសាងទុក ដូច្នោះ ក៏ន័យដូចគ្នានុ៎ះឯង ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ការធ្វើរបស់បុគ្គលដោយចំពោះ ។

សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ ដែលត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយ ផ្តាច់ជីវិតមាតាបិតា ព្រះអរហន្ត ធ្វើលោហិតុប្បាទកម្ម (ប្រទូស-រ៉ាយឲ្យពុះពេញព្រះលោហិត) (និង) បំបែកសង្ឃឲ្យបែកគ្នា ដូច្នេះ ។ ក៏ន័យដូចគ្នានុ៎ះឯង ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់អនន្តរិយកម្ម ។

សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយរមែងមេត្តា (ស្រឡាញ់សត្វទាំងឡាយ) ដូច្នេះ ក៏ន័យដូចគ្នានុ៎ះឯង ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់ព្រហ្មវិហារធម៌ ។

សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយរលឹកជាតិដែលធ្លាប់នៅពីមុនរបស់យើងបាន ដូច្នេះ ក៏ន័យដូចគ្នានុ៎ះឯង ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សំដែងដល់ការរលឹកជាតិ ដែលរស់នៅអំពីមុនបាន ។

សូម្បីក្នុងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយទទួលទាន ដូច្នេះ មហាជនទឹងមិនយល់ នាំគ្នាងឿងឆ្ងល់ ជជែកគ្នាថា ស្អី ! ខន្ធ ធាតុ អាយតនៈទាំងឡាយទទួលទានឬ ? ដូច្នេះ តែកាលត្រាស់ថា បុគ្គលអ្នកមានសីល មានកល្យាណធម៌ ទទួលទាន ដូច្នេះ មហាជនក៏យល់ មិនងឿងឆ្ងល់ មិនជជែកគ្នា ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់បុគ្គលកថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងដល់សេចក្តីបរិសុទ្ធិ នៃទក្ខិណាទាន ។

ព្រោះថា ធម្មតា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទាំងឡាយ នឹងទ្រង់មិនលះបង់សម្មតិរបស់លោក ទ្រង់តាំងនៅក្នុងពាក្យរបស់សត្វលោក ក្នុងភាសានៃសត្វលោក ក្នុងការបរចាររបស់សត្វលោកនោះឯង ទ្រង់សម្តែងធម៌ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់បុគ្គលកថាទុកដើម្បីមិនលះបង់សម្មតិរបស់លោក ។

ដូច្នោះ ព្រះថេរៈអង្គនេះ (ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ) កាលទឹងមិនឲ្យជំទាស់នឹងព្រះធម្មទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបបានតាំងនៅក្នុងសម្មតិរបស់លោក ហើយពោលពាក្យមានជាអាទិថា ម្នាលអ្នកមានអាយុទាំងឡាយ បុគ្គល ៤ ប្រភេទនេះ ដូច្នេះ ព្រោះហេតុជាអ្នកឆ្លាតក្នុងវោហាររបស់លោក ព្រោះដូច្នោះ បុគ្គលក្នុងទីនេះ មេត្តាជ្រាបតាមសម្មតិប៉ុណ្ណោះ មិនបានសំដៅដល់បរមត្ថ ។

បទថា សន្តោ សំវិជ្ជមានា (តែងមាននៅក្នុងលោក) គឺ តែងមាន

រកបានតាមវោហាររបស់លោក ។ ពាក្យថា ក្នុងលោក គឺ ក្នុងសត្វលោក ។

អធិប្បាយពាក្យថា កិលេសដូចជាទីទួល ៣ យ៉ាង

ក្នុងកន្លែងខ្លះ **កិលេស** ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា **អង្គណ** (ដូចជាទីទួល) ក្នុងពាក្យមានជាអាទិថា **សង្គណោវ សមានោ** ។ ដូចដែលត្រាស់ទុកថា បណ្ដាកិលេសដូចជាទីទួលនោះ កិលេសដូចជាទីទួល តើដូចម្ដេច ? គឺ កិលេសដូចជាទីទួល, បានដល់ **រាគ** កិលេសដូចជាទីទួល បានដល់ **ទោស** កិលេសដូចជាទីទួល បានដល់ **មោហ** កិលេសដូចជាទីទួល ក្នុងកន្លែងខ្លះសំដៅដល់មន្ទិលណាមួយ ឬកក់ល្បាប់ ដូចដែលត្រាស់ទុកថា ព្យាយាមដើម្បីនឹងលះបង់មន្ទិល ឬកក់ល្បាប់ នោះឯង ។ តែក្នុងកន្លែងខ្លះ សំដៅដល់ផ្ទៃដីបែបនោះ (ទីទួល) ផ្ទៃដីនោះ គប្បីជ្រាបតាមពាក្យដែលនិយាយគ្នា ដូចជា ទួលដើមពោធិ ទួលចេតិយ ជាដើម ។ តែក្នុងព្រះសូត្រនេះ ព្រះសារីបុត្តប្រាថ្នាយកកិលេសដ៏ក្ដៅ ប្រការផ្សេង ៗ ថា **កិលេស** ដូចជាទីទួល ។

ពិតណាស់ ព្រះសារីបុត្តពោលថា លោកដ៏មានអាយុ ពាក្យថា **អង្គណ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់អកុសលធម៌ដ៏លាមក មានសេចក្ដីប្រាថ្នាជាអារម្មណ៍ ។ ជាអ្នកប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងកិលេសដូចជាទីទួល ឈ្មោះថា មានកិលេសដូចជាទីទួល ។

បទថា **សង្គណោវ សមានោ** អ្នកមានកិលេសដូចជាទីទួលនោះឯង

មានហើយ ។

សេចក្ដីថា **អត្ថិ មេ អជ្ឈត្តំ អង្គណំ** (បុគ្គលខ្លះ មិនដឹងតាមសេចក្ដីពិតថា កិលេសដូចជាទីទួលរបស់យើង នៅមានក្នុងខាងក្នុង) សេចក្ដីថា មិនដឹងថា កិលេសមាននៅក្នុងខ្លួនយើង គឺ ក្នុងចិត្តសន្ដានរបស់យើង គឺ មិនដឹងដោយពិតយ៉ាងនេះថា ធម្មតាកិលេសទាំងនេះគ្រោតគ្រាត កាចសាហាវ គួរលះបង់ចោល មិនគួរទុក ដូចជាកូនសរលាបថ្នាំពិស ដូច្នោះ ។

ចំណែកអ្នកណាដឹងថា មានផង ដឹងយ៉ាងនេះផង (ដឹងថាអាក្រក់) អ្នកនោះ ព្រះសារីបុត្តហៅថា ដឹងតាមសេចក្ដីពិតថា កិលេសដូចជាទីទួលខាងក្នុងខ្លួនរបស់យើង នៅមាន ។ តែកិលេសដែលនឹងដកបានដោយមគ្គនៅមិនទាន់កើតឡើងដល់អ្នកណា ព្រោះគ្របសង្កត់ទុកបានដោយវិធីណាមួយក៏ដោយ អ្នកនេះ (នោះឯង) ព្រះសារីបុត្តត្រូវប្រាថ្នាយកថា ជាអ្នកមិនមានកិលេសដូចជាទីទួល ក្នុងព្រះសូត្រនេះ ។

សេចក្ដីថា **នត្ថិ មេ អជ្ឈត្តំ អង្គណន្តិ យថាភូតំ នប្បជានាតិ** (មិនដឹងតាមសេចក្ដីពិតថា កិលេសដូចជាទីទួលក្នុងខ្លួនរបស់យើងមិនមាន) សេចក្ដីថា មិនដឹងថា កិលេសទាំងឡាយរបស់យើងមិនមាន ព្រោះលះបង់ដោយវិធីណាមួយ មិនមែនមិនមាន ព្រោះដកបានដោយមគ្គ គឺ មិនយល់ ដោយពិតយ៉ាងនេះថា កិលេសទាំងនោះ កាលកើតឡើង នឹងធ្វើសេចក្ដីវិនាសយ៉ាងធំ (ព្រោះថា) ជាកិលេសគ្រោតគ្រាត កាចសាហាវ

គួរលះបង់ មិនគួរទុក ដូចកូនសរលាបថ្នាំពិស ដូច្នោះ ។

ចំណែកអ្នកណាដឹងថា មិនមាន ព្រោះហេតុនេះផង ដឹងយ៉ាងនេះផង (ដឹងថាគ្រោតគ្រាត) អ្នកនោះ ព្រះសារីបុត្តហៅថា ដឹងតាមសេចក្តីពិតថា កិលេសដូចជាទីទួលខាងក្នុងខ្លួនរបស់យើងមិនមាន ដូច្នេះ ។

បទថា **តត្រ** ស្មើនឹង **តេសុ យោគ ចតូសុ បុគ្គលេសុ** ក្នុងបុគ្គល ៤ ពួកនោះ ឬថា **យោគ ទ្វីសុ សង្គណេសុ** ក្នុងបុគ្គលអ្នកមានកិលេសដូចជាទីទួលទាំង ២ នោះ ។

បទថា **យ្វាយំ** កាត់បទជា **យោ + អយំ** (ប្រែថា បុគ្គលនេះ) បាឋ: (បាលីដើម) ជា **យោយំ** ដូច្នេះក៏បាន ។

មនុស្សល្អ-មនុស្សអាក្រក់

[៥៥] ព្រះមោគ្គល្លាន សួរដល់ហេតុប៉ុណ្ណោះឯង តែប្រើពាក្យសួរ ដោយពាក្យទាំងគូថា ព្រះសារីបុត្តដ៏មានអាយុ អ្វីហ្ន៎ ជាហេតុជាបច្ច័យ ? ដូច្នេះ ។

គប្បីជ្រាបការសម្ពន្ធគ្នាក្នុងបទថា **យេនិមេសំ** ជាដើមយ៉ាងនេះថា បណ្តាបុគ្គលទាំង ២ ប្រភេទនោះ បុគ្គលម្នាក់ លោកហៅថា ជាបុគ្គលប្រសើរ តែបុគ្គលម្នាក់ទៀត លោកហៅថា ជាបុគ្គលថោកទាប ព្រោះហេតុណា ព្រោះបច្ច័យណា ហេតុនោះ គឺអ្វី បច្ច័យនោះ គឺអ្វី ?

ក្នុងរឿងហេតុ និងបច្ច័យទាំង ២ យ៉ាងនោះ សូម្បីថា ពាក្យថា ការ

ទទួលដឹង និងការមិនដឹង ទាំងគូនេះឯង ដែលព្រះសារីបុត្តពោលទុកថា មិនដឹងទាំងជាហេតុ ទាំងជាបច្ច័យក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះ ព្រះថេរៈបាន ពោលដដែលទៀតថា ម្នាលអ្នកមានអាយុ ក្នុងចំនួនបុគ្គល ២ ប្រភេទ នោះ ដូច្នេះជាដើម ដើម្បីសម្តែងហេតុនោះឲ្យច្បាស់ជាងពីមុន ព្រោះហេតុ ដែលខ្លួនមានបដិភាណស្រួចស្រាវ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **តស្សេតំ បាដិកង្ខំ** (គេសង្ឃឹមបាននូវ ហេតុនោះ) ដូច្នេះ អធិប្បាយថា បុគ្គលនោះ គប្បីសង្ឃឹមបាននូវហេតុ នោះ គឺ គប្បីកំណត់បានថា បុគ្គលនោះ នឹងប្រសព្វហេតុនេះឯង មិន មែនហេតុយ៉ាងដទៃ សេចក្តីថា ជារបស់ដែលមានបានពិតប្រាកដ ។ ព្រះ សារីបុត្តពោលសំដៅយក ការមិនញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើងជាដើម ដែល លោកបានពោលទុក ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា គេនឹងមិនញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ឡើង ។

សូម្បីក្នុងចំនួនសេចក្តីទាំងនោះ សេចក្តីថា គេនឹងឲ្យឆន្ទៈកើតឡើង គឺ គេកាលមិនដឹង ក៏នឹងមិនញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើតឡើង ដើម្បីនឹងលះបង់ កិលេសដូចជាទីទួលនោះ ។

បទថា **ន វាយមិស្សតិ** ប្រែថា មិនព្យាយាម គឺ នឹងមិនធ្វើសេចក្តី ព្យាយាមឲ្យមានកម្លាំងខ្លាំងជាងនោះឡើយ ។

សេចក្តីថា **ន វិរិយំ អារភិស្សតិ** (មិនប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម) សេចក្តីថា មិនប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាម ដែលជាតួកម្លាំងឡើយ អធិប្បាយ

ថា មិនញ៉ាំងសេចក្តីព្យាយាមឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ។

បទថា **សង្គណោ** (កិលេសដូចជាទីទួល) គឺ មានកិលេសដូចជាទីទួល ដោយទីទួលទាំងឡាយ មានរាគៈជាដើមទាំងនេះ ។

បទថា **សង្កិលិដ្ឋចិត្តោ** (ជាអ្នកមានចិត្តសៅហ្មងហើយ) គឺ ជាអ្នកមានចិត្តសៅហ្មង បានដល់ មានចិត្តកករល្អក់ ព្រោះទីទួល គឺ កិលេសទាំងនោះឯង បានដល់ ជាអ្នកមានចិត្តត្រូវកិលេសដូចជាទីទួលទាំងនោះ បៀតបៀន មានចិត្តត្រូវកិលេសដូចជាទីទួលទាំងនោះ ដុតកោល ។

បទថា **កាលំ ករិស្សតិ** (នឹងមរណភាព) គឺ នឹងស្លាប់ ។

បទថា **សេយ្យថាបិ** គឺ **សេយ្យថា នាម** ប្រៀបដូចថា ។

បទថា **កំសបាតិ** ភាជនៈសំរឹទ្ធិ គឺ ភាជនៈដែលធ្វើដោយសំរឹទ្ធិ ។

បទថា **អាភតា** គឺ ទើបយកមក ។

បទថា **អាបណា វា កម្មារកុលា វា** (អំពីផ្សារ ឬត្រកូលជាងលោហៈ) គឺ អំពីផ្សារ ឬអំពីផ្ទះជាងលោហៈ អ្នកធ្វើភាជនៈសំរឹទ្ធិ ។

បទថា **រជេន** (ត្រូវល្អង) គឺ ត្រូវល្អងដែលចរមក មានធូលីជាដើម (មកប្រឡាក់) ។

បទថា **មលេន** (ត្រូវស្នឹមចាប់) គឺ ត្រូវស្នឹមលោហៈដែលកើតនៅនឹងភាជនៈសំរឹទ្ធិនោះឯង (ចាប់) ។

បទថា **បរិយោនទ្ធា** (ចាប់) គឺ ប្រឡាក់ដោយធូលី និងស្នឹមទូទៅ ។

បទថា **ន ច បរិយោទបេយ្យុំ** (មិនបានដុសខាត់) គឺ មិនបានធ្វើ

ការសំអាតដោយវិធីលាង និង ខាត់ពណ៌ជាដើម ។

បទថា **រជោបថេ** (ផ្លូវធូលី) គឺ ក្នុងទីដែលមានល្អងធូលី ។ ម្យ៉ាងទៀត បាឋៈ (បាលីក្នុងព្រះត្រៃបិដក) ក៏យ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ អធិប្បាយថា ដាក់ក្នុងទីដែលល្អងធូលីអណ្តែតត្រសែតមកដល់ គឺ ក្នុងទីដែលល្អងធូលីផ្សាយមក ឬដាក់ទុកក្រោមគ្រែ ឬជ្រុកអន្លាម ឬខាងក្នុងភាជនៈដូចយកល្អងធូលីរោយដាក់ ។

ក្នុងសេចក្តីថា **សន្កិលិដ្ឋតរា អស្ស មលគ្គហិតា** (រឹតតែសៅហ្មង) នេះ មានពាក្យអធិប្បាយថា រឹតតែសៅហ្មងជាងដើម ព្រោះរក្សាទុកក្នុងផ្លូវដែលមានល្អងធូលី គឺ ត្រូវស្នឹមចាប់ច្រើនជាងដើម ព្រោះមិនបានប្រើប្រាស់ និងមិនបានធ្វើការសំអាត មិនមែនឬ ?

ក៏ពាក្យថា (រឹតតែសៅហ្មងមានស្នឹមចាប់ច្រើន មិនមែនឬ) នេះ ជាពាក្យសួរ ។ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីជ្រាបអត្ថាធិប្បាយពាក្យសួរនោះ ដូចតទៅនេះថា អាវុសោ (មោគ្គល្លាន) ភាជនៈសំរឹទ្ធិនោះ ដែលគេធ្វើយ៉ាងនេះ ដល់សម័យខាងក្រោយមក រឹតតែសៅហ្មងជាងដើម ហើយនឹងមានស្នឹមចាប់ច្រើនជាងដើម រហូតលំបាកនឹងដឹងបាន ឬដឹងមិនបានថា ជាភាជនៈដី ឬជាភាជនៈសំរឹទ្ធិ ។ ព្រះថេរៈកាលនឹងទទួលពាក្យនេះ ទើបពោលថា ជាយ៉ាងនោះហើយ អាវុសោ ។

ព្រះធម្មសេនាបតី (សារីបុត្ត) កាលនឹងបញ្ជាក់សេចក្តីឧបមាម្តងទៀត ទើបបានពោលពាក្យមានជាអាទិទុកថា **ឯវមេវ ខោ** (ក៏ដូចគ្នានោះ

ឯង) ។

ក្នុងពាក្យនោះ គួរជ្រាបការប្រៀបធៀបពាក្យឧបមា និងពាក្យឧប-មេយ្យ ដូចតទៅនេះ ៖

បុគ្គលដែលនៅមានកិលេសដូចជាធូលី ប្រៀបដូចភាជនៈសំរិទ្ធិដែលសៅហ្មង ការដែលបុគ្គលនោះ កាលនឹងបានបួស ក៏ត្រឡប់បានបួសក្នុងសម្នាក់របស់បុគ្គលអ្នកខ្វល់ខ្វាយ ក្នុងអនេសនាទាំងឡាយ មានវេជ្ជកម្ម (ធ្វើពេទ្យ) ជាដើម ប្រៀបដូចការទុកដាក់ភាជនៈសំរិទ្ធិ ដែលសៅហ្មងហើយ ក្នុងផ្លូវដែលមានល្អងធូលី , ព្រោះមិនបានប្រើប្រាស់ជាដើម ។ ការធ្វើអនេសនា មានវេជ្ជកម្មជាដើម របស់បុគ្គលនោះ អ្នកពេញចិត្តតាមអាចារ្យ ឬឧបជ្ឈាយ៍ តាមលំដាប់ (ហើយ) ការធ្វើមរណកាលទាំងដែលនៅមានកិលេសដូចជាធូលី របស់បុគ្គលអ្នកតាំងនៅក្នុងវិតិក្កមទោស គឺការធ្វើអនេសនា មានវេជ្ជកម្មជាដើម (ធ្វើពេទ្យដូចអាចារ្យ) ប្រៀបដូចការៈនៃភាជនៈសំរិទ្ធិ ដែលសៅហ្មងហើយ ក៏កាន់សៅហ្មងក្រៃលែងឡើងលើសដើមទៀត ។

ម្យ៉ាងទៀត មរណកាលទាំងដែលនៅមានអង្គណៈរបស់គេ អ្នកតាំងនៅក្នុងវិតិក្កមទោសនេះតាមលំដាប់ គឺ ការត្រូវអាបត្តិទុក្កដ និងទុព្ភាសិត (ប្រៀបដូចការៈនៃភាជន៍សំរិទ្ធិដែលសៅហ្មងហើយ រឹតតែសៅហ្មងឡើងទៅទៀត) ។ ម្យ៉ាងទៀត ការធ្វើមរណកាលទាំងដែលនៅមានកិលេសដូចជាធូលីរបស់គេ អ្នកតាំងនៅក្នុងវិតិក្កមទោសនេះតាមលំដាប់ គឺ ការ

ត្រូវអាបត្តិបាចិត្តិយ និងថុល្លច្ច័យ ការត្រូវអាបត្តិសង្ឃាទិសេស ការត្រូវអាបត្តិបារាជិក និងការធ្វើអនន្តរិយកម្ម មានការសម្លាប់មាតាជាដើម (ប្រៀបដូចការៈនៃកាជន៍សំរឹទ្ធិ ដែលសៅហ្មងហើយ ត្រឡប់ជាសៅហ្មងក្រៃលែងឡើងទៅទៀត) ។

តែក្នុងសេចក្តីនេះថា នឹងជាអ្នកមានចិត្តសៅហ្មងធ្វើមរណកាល មិនគួរឃើញអត្ថាធិប្បាយយ៉ាងនេះថា នឹងមរណភាពដោយអកុសលចិត្ត ។ ព្រោះសត្វគ្រប់គ្នា ស្លាប់ដោយប្រក្រតីចិត្ត គឺ ដោយភវង្គចិត្តទាំងអស់ តែបុគ្គលនេះ មិនទាន់ជម្រះចិត្តសន្តានឲ្យស្អាតជាមុនហើយ ទើបស្លាប់ ដូច្នេះឯង គប្បីជ្រាបអត្ថាធិប្បាយថា ព្រះសារីបុត្ត ពោលសេចក្តីទុកយ៉ាងនេះ សំដៅយកអត្ថាធិប្បាយនេះ ។

ក្នុងទុតិយវារៈមានវិនិច្ឆ័យ ដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **បរិយោទបេយ្យុំ** (គួរដុសខាត់) សេចក្តីថា ធ្វើឲ្យស្អាត គឺ ឲ្យដូចជាកញ្ចក់ឆ្លុះមុខ ដោយការលាង ការដុសខាត់ និងការជូតដោយលំអិតផេះជាដើម ។

សេចក្តីថា **ន ច នំ រជាបថេ** (មិនគួរទុកដាក់ក្នុងផ្លូវដែលមានធូលី) សេចក្តីថា មិនគួរទុកដាក់ក្នុងទីដូចដែលពោលមកហើយ តែគួរទុកដាក់ក្នុងប្រអប់ ឬហិប ឬខ្ទប់ ហើយព្យួរទុកត្រង់ឈើសម្រាប់ព្យួររបស់ (នាគទន្តៈ) ។ ពាក្យដ៏សេស គួរកាន់យកតាមន័យដែលបានពោលមកហើយនោះចុះ ។

តែក្នុងទុតិយវារៈនេះ គួរជ្រាបការប្រៀបធៀបរវាងសេចក្តីឧបមា និងឧបមេយ្យដូចតទៅនេះថា ភព្វបុគ្គល (អ្នកគួរសម្រេចមគ្គ-ផលបាន) ដែលនៅមានកិលេសដូចជាធូលី ប្រៀបដូចភាជន៍សំរិទ្ធិ ដែលសៅហ្មង ការដែលបុគ្គលនោះ ត្រឡប់មកបានបួសក្នុងសម្នាក់របស់ភិក្ខុ ដែលមានសីលជាទីស្រឡាញ់ ដូចជាធ្វើការប្រើប្រាស់ភាជន៍សំរិទ្ធិ ដែលសៅហ្មងជាដើម ហើយទុកដាក់ក្នុងទីដែលស្អាត ។ អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ពួកណាជាសតៀន ប្រៀនប្រដៅ (គេ) ឃើញសេចក្តីប្រមាទ សូម្បីត្រឹមតិចតួចក៏ធ្វើទណ្ឌកម្ម ហើយឲ្យយកចិត្តទុកដាក់រឿយ ៗ ការធ្វើមរណភាព ខណៈដែលមិនមានកិលេសដូចជាធូលី នៃអ្នកយកចិត្តទុកដាក់តាមអាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍នោះ តាំងនៅក្នុងគុណធម៌នេះ គឺ ការប្រព្រឹត្តបដិបត្តិដ៏ប្រពៃតាមលំដាប់ ដូចជាការៈនៃភាជន៍សំរិទ្ធិដែលសៅហ្មង តែស្អាតបរិសុទ្ធក្នុងកាលខាងក្រោយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការធ្វើមរណភាព ខណៈដែលមិនមានកិលេសដូចជាធូលីនៃអ្នកតាំងនៅក្នុងការប្រុងប្រយ័ត្ន នៅក្នុងសីលដ៏បរិសុទ្ធ ការរៀនយកនូវព្រះពុទ្ធវចនៈសមល្មមសម្រាប់ខ្លួនហើយ សមាទានធុតង្គ ទទួលយក ព្រះកម្មដ្ឋានដែលសមគួរដល់ចរិតរបស់ខ្លួន លះបង់ការនៅក្នុងសេនាសនៈជិតស្រុក ហើយនៅក្នុងសេនាសនៈដែលស្ងាត់នេះ តាមលំដាប់ ប្រៀបដូចការៈនៃភាជន៍សំរិទ្ធិដែលសៅហ្មង តែស្អាតបរិសុទ្ធក្នុងកាលខាងក្រោយ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការធ្វើមរណភាព ខណៈដែលមិនមានកិលេសដូចជា ទីទួល ក្នុងជាតិចុងក្រោយនោះឯង (បរិនិព្វាន) នៃលោកដែលតាំងនៅ ក្នុងការធ្វើបរិកម្មកសិណ ហើយគ្របសង្កត់បាន ដោយការញ៉ាំងសមាបត្តិ ទាំង ៨ ឲ្យកើតឡើង ការចេញចាកឈានដែលជាបាទរបស់វិបស្សនា ហើយគ្របសង្កត់កិលេសទុកបាន ដោយតទង្គប្បហាន (ការលះបង់កិលេស ខ្លះបាន ដោយអង្គនោះ ៗ ដូចលះបង់សុភារម្មណ៍បាន ដោយការពិចារណា អសុភៈជាដើម) ទើបសម្រេចសោតាបត្តិផលដោយវិបស្សនា ។ល។ ហើយ ធ្វើអរហត្តឲ្យជាក់ច្បាស់ដល់ខ្លួន (ប្រៀបដូចជាការៈនៃភាជន៍ដែលសៅហ្មង តែស្អាតបរិសុទ្ធក្នុងកាលខាងក្រោយ) ។

ក្នុងតតិយវារៈមានវិនិច្ឆ័យ ដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **សុភនិមិត្តំ** បានដល់ អារម្មណ៍ដែលគួរប្រាថ្នាជាទីតាំងនៃ រាគៈ ។

បទថា **មនសិករិស្សតិ** (នឹងធ្វើទុកក្នុងចិត្ត) សេចក្ដីថា កាល សុភនិមិត្តនោះមាន គេក៏នឹងរលឹកដល់និមិត្តនោះ ។

បទថា **តស្ស សុភនិមិត្តស្ស មនសិការា** (ព្រោះការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត នូវសុភនិមិត្តរបស់គេ) បានដល់ ព្រោះហេតុនៃការធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវសុភនិមិត្ត របស់បុគ្គលនោះ ។

បទថា **អនុទ្ធំសេស្សតិ** (នឹងតាមកម្ចាត់) គឺ នឹងបៀតបៀន បានដល់ នឹងគ្របសង្កត់ (ចិត្តរបស់គេ) ។ អធិប្បាយថា រាគៈ គប្បី

ជ្រាបថា កាលកើតឡើង ក៏កាត់ផ្តាច់ការបដិបត្តិកុសល ជាអកុសលជវនៈ តាមកម្ចាត់កុសលចិត្តហើយស្ថិតនៅ ។

ពាក្យដ៏សេស គួរកាន់យកតាមក្រសែនៃន័យដែលបានពោលមកហើយនោះចុះ ។

តែក្នុងតតិយវារៈនេះ គួរជ្រាបការប្រៀបធៀបគ្នាវាងឧបមេយ្យដូចតទៅនេះថា បុគ្គលអ្នកមិនមានកិលេសដូចជាទីទួល មានកិលេសតិចតាមប្រក្រតី ប្រៀបដូចភាជន៍សំរឹទ្ធិដែលស្អាត ។ ការដែលបុគ្គលនោះនឹងបានបួស (ក៏ត្រឡប់បានបួសក្នុងសម្នាក់របស់បុគ្គល អ្នកខ្វល់ខ្វាយក្នុងអនេសនា មានវេជ្ជកម្មជាដើម) ដូចការមិនធ្វើការប្រើប្រាស់ជាដើម ចំពោះភាជន៍សំរឹទ្ធិ ដែលស្អាតហើយ ថែមទាំងទុកដាក់នៅក្នុងទីដែលមានធូលី (ទៀត) ។ តទៅអំពីនេះ គ្រប់ពាក្យដូចក្នុងបឋមវារៈទាំងអស់ ។

ក្នុងចតុត្ថវារៈមានវិនិច្ឆ័យ ដូចតទៅនេះ ៖

សេចក្តីថា **សុភនិមិត្តំ ន មនសិករិស្សតិ** (នឹងមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តចំពោះសុភនិមិត្ត) សេចក្តីថា នឹងមិនរលឹកដល់និមិត្តនោះ ព្រោះមិនមានការប្រាសចាកសតិ ព្រោះនិមិត្តនោះ ។ ពាក្យដ៏សេស គប្បីជ្រាបតាមន័យនៃទុតិយវារៈចុះ ។ ពាក្យមានជាអាទិថា **ម្នាលអាវុសោ បុគ្គលនេះឯង** មានន័យដូចដែលបានពោលទុកក្នុងពាក្យមានជាអាទិថា **យមេតា នុខោ** នោះ ឯង ។

អង្គណា គឺអ្វី ?

[៥៦] ឥឡូវនេះ ព្រះសារីបុត្ត ត្រូវព្រះមហាមោគ្គល្លានដែលប្រាថ្នានឹងឲ្យលោកអធិប្បាយពាក្យថា កិលេសដូចជាទីទួលនោះឲ្យច្បាស់ ដោយប្រការផ្សេង ៗ សួរហើយ ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា ពាក្យដែលលោកហៅថា អង្គណៈ អង្គណៈនេះ ជាឈ្មោះនៃវត្ថុអ្វី ? ដូច្នេះ កាលនឹងឆ្លើយពាក្យសួរនុ៎ះ ទើបបានពោលពាក្យមានជាអាទិ៍ថា ម្នាលអាវុសោ ពាក្យថា អង្គណៈនេះ ជាឈ្មោះនៃអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលគ្របសង្កត់ចិត្តដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រាថ្នា ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ឥច្ឆាវចរានំ** (ជាដែនរបស់ឥច្ឆា) មានសេចក្តីថា (អកុសល) ជាទីត្រាច់ទៅនៃសេចក្តីប្រាថ្នា គឺ សេចក្តីក្រោធនិងសេចក្តីតូចចិត្តប្រការផ្សេង ៗ ដែលធ្លាក់ចុះ គឺ ប្រព្រឹត្តទៅហើយដោយអំណាចនៃសេចក្តីប្រាថ្នា ។

[៥៧] សេចក្តីថា **យំ ឥធេកច្ចស្ស** (ហេតុដែលនាំឲ្យសេចក្តីប្រាថ្នាកើតឡើងដល់ភិក្ខុរូបខ្លះក្នុងព្រះសាសនានេះ) មានអត្ថាធិប្បាយថា សេចក្តីប្រាថ្នានេះ គប្បីកើតឡើងដល់ភិក្ខុរូបខ្លះដោយហេតុយ៉ាងណា ហេតុនុ៎ះ ដែលជាហេតុនៃសេចក្តីប្រាថ្នានោះមាន គឺ នៅមាន បានដល់ ស្វែងរកបាន ។

បទថា **អាបន្នោ អស្សំ** ស្មើនឹង **អាបន្នោ ភវេយ្យំ** ប្រែថា ជាអ្នកត្រូវអាបត្តិមែនហើយ ។

ប្រយោគថា **ន ច ភិក្ខូ ជានេយ្យុំ** ស្មើនឹង **ភិក្ខូ ច មំ ន ជានេយ្យុំ**

ប្រែថា ហើយសុំកុំឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយដឹងថា យើងត្រូវអាបត្តិ ។

ក្នុងរឿងដែលមិនឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយដឹងនេះ មានអ្វីជាហេតុ ?

មានការដែលលោកជាអ្នកមានសេចក្តីត្រូវការលាភ ជាហេតុ ។

អធិប្បាយថា ភិក្ខុ អ្នកមានសេចក្តីត្រូវការលាភតាមប្រក្រតីហើយ ក៏ជាអ្នកធ្វើបុណ្យទុកហើយ ជាអ្នកដែលមនុស្សទាំងឡាយនាំគ្នាធ្វើសក្ការៈ ធ្វើសេចក្តីគោរព ទើបគិតយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុត្រូវអាបត្តិហើយ ព្រះថេរៈទាំងឡាយដឹងហើយ នឹងប្រាប់ដល់ព្រះភិក្ខុកណ្តាលទាំងឡាយ ភិក្ខុកណ្តាលទាំងឡាយ នឹងប្រាប់ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយដែលបួសថ្មី ភិក្ខុថ្មីទាំងឡាយ នឹងប្រាប់ដល់មនុស្សទាំងឡាយ មានមនុស្សរក្សាវិហារជាដើម (ញោមវត្ត) មនុស្សរក្សាវិហារទាំងនោះ នឹងប្រាប់ដល់ភិក្ខុនីទាំងឡាយ អ្នកមកទទួលឱវាទ បរិស័ទទាំង ៤ ក៏នឹងដឹងទៅតាមលំដាប់យ៉ាងនេះ កាលបើយ៉ាងនេះហើយ អន្តរាយនៃលាភ ក៏នឹងមានដល់យើងនោះ គួរឲ្យខ្មាសពិត ? សូម្បីយើង នឹងត្រូវអាបត្តិមែនហើយ សូមភិក្ខុទាំងឡាយកុំដឹងយើងឡើយ ។

សេចក្តីថា **យំ តំ ភិក្ខុំ ភិក្ខូ ជានេយ្យុំ** (ហេតុដែលភិក្ខុទាំងឡាយគប្បីដឹងភិក្ខុនោះ) សេចក្តីថា ហេតុដែលនឹងឲ្យភិក្ខុពួកដទៃដឹងរឿងភិក្ខុនោះមានពិត គឺ មានពិត មិនមែនមិនមាន ព្រោះថា ព្រះថេរៈទាំងឡាយដឹងហើយ ក៏នឹងប្រាប់ដល់ភិក្ខុកណ្តាលទាំងឡាយ ។ កាលបើយ៉ាងនេះលោកក៏នឹងជាអ្នកប្រាកដក្នុងបរិស័ទទាំង ៤ ដោយន័យដែលបានពោលមកហើយ ។ ហើយលោកប្រាកដយ៉ាងនេះ នឹងជាអ្នកអប្បយស ចូលទៅ

ទៅកាន់ស្រុកទាំង ១០០ ស្រុក ជួតជើងត្រង់ធរណីទ្វារទាំង ១០០ កន្លែង ក៏នឹងចេញមកដោយបាត្រទទេ ។ តអំពីនោះទៅ ភិក្ខុទាំងឡាយក៏នឹងដឹងយើងថា ជាអ្នកត្រូវអាបត្តិ ។ម្យ៉ាងទៀត លោកលុះគិតថា យើងត្រូវព្រះភិក្ខុទាំងនោះ ធ្វើឲ្យវិនាសទៅហើយ ដោយអាការយ៉ាងនេះ ក៏នឹងជាអ្នកខឹងក្រោធ ព្រោះហេតុយ៉ាងនេះ ។

សេចក្ដីក្រោធ គឺ សេចក្ដីមិនត្រេកអរ ជាអង្គណ

បទថា **អប្បតីតោ** (នឹងជាអ្នកមិនត្រេកអរ) គឺ លោកនឹងជាអ្នកក្រោធខឹង បានដល់ ត្រូវសេចក្ដីក្រោធគ្របសង្កត់ផង និងជាអ្នកមិនត្រេកអរ គឺ ត្រូវសេចក្ដីមិនត្រេកអរគ្របសង្កត់ផង ព្រោះហេតុនេះ ។ ក្នុងសេចក្ដីថា **យោ ចេវ ខោ អាវុសោ កោបោ យោ ច អប្បច្ចយោ ឧភយមេតំ អង្គណំ** (ម្នាលអាវុសោ សេចក្ដីខឹងក្រោធ និងសេចក្ដីមិនត្រេកអរទាំងពីរនេះ ឈ្មោះថា **អង្គណ**) នេះ គួរជ្រាបអត្ថាធិប្បាយយ៉ាងនេះថា ម្នាលអាវុសោ ការខឹងក្រោធ ដែលសង្គ្រោះចូលក្នុងសង្ខារខន្ធផង សេចក្ដីមិនត្រេកអរ ដែលសង្គ្រោះចូលក្នុងវេទនាខន្ធផង ទាំងពីរនេះឯង ឈ្មោះថា **អង្គណ** ហើយពាក្យនេះ លោកពោលទុកដោយអំណាចនៃបុគ្គលអ្នកដូច្នោះ តែសេចក្ដីលោភ លោកពោលទុកដោយអំណាចជាចំណែកខាងដើមនៃអង្គណៈនេះ ។ ចំណែកមោហៈ ជាការកាន់យកហើយដូចគ្នា ដោយអំណាចនៃការប្រកបចូលជាមួយគ្នា (និងលោភៈ) ។

[៥៨] បទថា **អនុរហោ មំ** (គួរចោទអាត្មាអញក្នុងទីស្ងាត់) មានសេចក្ដីថា ភិក្ខុរូបនេះ ដូចនឹងភិក្ខុរូបដំបូង (ដែលត្រូវអាបត្តិ) ប្រាថ្នាឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយ នាំខ្លួនចូលទៅកាន់សេនាសនៈខាងចុងវិហារ បិទទ្វារហើយទើបចោទ ។

[៥៩] បទថា **ឋានំ ខោ បនេតំ** (ក៏សេចក្ដីនេះឯងជាហេតុ) សេចក្ដីថា ហេតុនេះមានបាន គឺ ភិក្ខុទាំងឡាយដែលឆ្លាត បានទទួលការណែនាំហើយ គួរនាំភិក្ខុនោះទៅកាន់កណ្ដាលបរិស័ទទាំង ៤ ហើយទើបចោទដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា លោកធ្វើវេជ្ជកម្មក្នុងទីឯណោះ ។ ចំណែកសេចក្ដីថា លោកនឹងជាអ្នកប្រាកដក្នុងបរិស័ទទាំង ៤ នឹងប្រាកដយ៉ាងនេះផង ត្រូវការអប្បាយសគ្របសង្កត់ហើយផង ទាំងអស់ដូចសេចក្ដីក្នុងខាងដើមនោះឯង ។

បុគ្គលស្មើគ្នា

បទថា **សប្បដិបុគ្គលោ** (បុគ្គលស្មើគ្នា) គឺ បុគ្គលផ្ទុយគ្នា ។

ពាក្យថា **ស្មើគ្នា** គឺ ត្រូវអាបត្តិដូចគ្នា ។

ពាក្យថា បុគ្គលផ្ទុយគ្នា គឺ អ្នកចោទ ។ ភិក្ខុនេះត្រូវការឲ្យចោទដោយភិក្ខុដែលត្រូវអាបត្តិដូចគ្នា (ព្រោះថា) លោកយល់ថា អាចនឹងនិយាយ (ជំទាស់) បានថា លោកឯងក៏ត្រូវអាបត្តិនេះដែរ លោកចូរសម្ដែងអាបត្តិនោះមុនសិន ខាងក្រោយទើបចោទខ្ញុំ ។ ម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលស្មើគ្នា ស្មូម្បីដោយជាតិជាដើម ឈ្មោះថា បុគ្គលស្មើគ្នា ។ អធិប្បាយថា ភិក្ខុនេះ

ត្រូវការឲ្យចោទដោយភិក្ខុស្មើគ្នា ដោយគុណសម្បត្តិទាំងឡាយ សូម្បីមាន ជាអាទិយ៉ាងនេះ គឺ ដោយជាតិ ដោយត្រកូល ដោយភាពជាពហុស្សូត ដោយការខ្វាត (និង) ធុតង្គរបស់ខ្លួន (លោក) យល់ថា ទុក្ខយ៉ាងក្រៃលែង ដែលបុគ្គលនោះពោលហើយ រមែងមិនមាន ។ បុគ្គលផ្ទុយគ្នា (ចោទក៍) ដែលមិនមែនជាគូគ្នា ឈ្មោះថា បុគ្គលដែលមិនស្មើគ្នា ក្នុងពាក្យនេះថា មិនមែនបុគ្គលដែលមិនស្មើគ្នា មានអធិប្បាយថា បុគ្គលដែលជាគូសត្រូវ ជាគូប្រឆាំង ឈ្មោះថា មិនគួរជាអ្នកចោទ ព្រោះមិនស្មើគ្នា ដោយអាបត្តិ ជាដើមទាំងនេះ ។

សេចក្តីថា **ឥតិ សោ កុបិតោ** (ព្រោះហេតុយ៉ាងនេះ គេនឹងជាអ្នកខឹងក្រោធ) មានសេចក្តីថា ព្រោះហេតុយ៉ាងនេះ គេនឹងជាអ្នកខឹងក្រោធយ៉ាងនេះ ព្រោះការចោទនៃបុគ្គលមិនស្មើគ្នានេះ ។

[៦០] ក្នុងចតុត្ថវារៈ (វារៈពោលដោយឥច្ឆាវចរទី ៤) មានវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

ស័ព្ទ **អហោ វត** (ឱហ្ន៎) ប្រាកដក្នុងពាក្យតិះដៀលក៏មាន ដូចពាក្យថា អើយ ! គួរឲ្យខ្មាសហ្ន៎ លោកជាបណ្ឌិតរបស់ពួកយើង គឺថា អើយ ! គួរឲ្យខ្មាសពិតហ្ន៎ លោកជាពហុស្សូត និងជាអ្នកសម្រេចវិជ្ជា ៣ របស់យើងទាំងឡាយ ។ ប្រាកដក្នុងសេចក្តីប្រាថ្នា (ក៏មាន) ដូចពាក្យថា គួររីករាយចិត្តពិត មនុស្សទាំងឡាយនឹងត្រូវអភិសេកយើង ដែលនៅ កំលោះនៅក្មេងពិត ទុកក្នុងរាជសម្បត្តិ ។ ក្នុងទីនេះប្រាកដ ក្នុងសេចក្តីប្រាថ្នា

ប៉ុណ្ណោះ ។

ពាក្យថា **បុច្ឆិត្វា បុច្ឆិត្វា** (ត្រាស់សួរហើយ) គឺ ត្រាស់សួរហើយត្រាស់សួរទៀត ។ ភិក្ខុអ្នកមានសេចក្តីត្រូវការលោកនេះ ចង់ឲ្យព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សួរខ្លួន តែត្រូវការឲ្យសួរបញ្ហានោះ ដោយពាក្យដើម្បីឲ្យស្របតាម មិនមែនត្រាស់សួរដល់មគ្គ-ផល ឬវិបស្សនា ធ្វើឲ្យមានចន្លោះ ។ ព្រោះថា ភិក្ខុរូបនេះ ឃើញព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សួរព្រះមហាថេរៈទាំងឡាយ មានព្រះសារីបុត្តជាដើម ក្នុងកណ្តាលបរិស័ទយ៉ាងនេះថា សារីបុត្ត មោគ្គល្លាន កស្សបៈ រាហុល អ្នកយល់សេចក្តីនោះថា យ៉ាងណា ? គឺចក្ខុទៀង ឬមិនទៀង ហើយទ្រង់សម្តែងធម៌ ឃើញពួកមនុស្សពោលសរសើរគុណរបស់ព្រះថេរៈទាំងនោះថា ព្រះថេរៈដែលជាបណ្ឌិតទាំងឡាយ ព្រះសាស្តាទ្រង់ពេញព្រះទ័យ ដូច្នេះ ហើយឃើញពួកទាយកនាំលាភសក្ការៈទៅថ្វាយព្រះថេរៈទាំងនោះ ព្រោះដូច្នោះ លោកកាលប្រាថ្នាលាភសក្ការៈនោះ លុះគិតយ៉ាងនេះហើយ ចេញទៅឈរចំពោះព្រះភក្ត្ររបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូចកំណាត់ឈើដែលដាក់ទុក ។

បទថា **សោ កុបិតោ** (លោកខឹងក្រោធហើយ) សេចក្តីថាជាខាងក្រោយ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់មិនពេញព្រះទ័យលោកឡើយ តែត្រាស់សួរព្រះថេរៈរូបដទៃហើយ ក៏ទ្រង់សម្តែងធម៌ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបក្រោធខឹងទាំងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ និងព្រះថេរៈ ។

ក្រោធខឹងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ យ៉ាងណា ?

ក្រោធទឹងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ យ៉ាងនេះថា យើងតាំងអំពីបួស មិនស្គាល់ការចេញទៅខាងក្រៅបរិវេណព្រះគន្ធកុដិ គ្រប់ពេលមិនដែលឃ្លាតឆ្ងាយប្រៀបដូចស្រមោល សូម្បីត្រឹមតែនឹងត្រាស់សួរយើង ហើយទ្រង់សម្ដែងធម្មទេសនាក៏មិនមាន ទ្រង់សួរព្រះថេរៈ ដែលទ្រង់ឃើញត្រឹមមួយរំពេចប៉ុណ្ណោះ ហើយក៏ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ។

ក្រោធទឹង ព្រះថេរៈ យ៉ាងណា ?

ក្រោធទឹងព្រះថេរៈយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុចាស់រូបនេះ អង្គុយចំពោះព្រះភក្ត្រព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូចគល់ឈើ កាលណាព្រះថេរៈដែលជាធម្មកម្មិកៈ (ធ្វើការងារទាក់ទងនឹងធម៌) និងឲ្យភិក្ខុចាស់រូបនេះ ដល់ឋានៈនៃអភព្វបុគ្គល (អ្នកមិនគួរសម្រេចមគ្គផល) ហើយបណ្ដេញចេញ (ចាកពួកគណៈ) ព្រោះថា បើមិនមានភិក្ខុរូបនេះ ក្នុងវិហារនេះសោត ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ នឹងទ្រង់ចចារជាមួយនឹងយើងជាពិតប្រាកដ ។

ភិក្ខុក្រោធ

[៦១] បទថា **បុរក្ខត្វា បុរក្ខត្វា** (ធ្វើទុកខាងមុខ ធ្វើទុកខាងមុខ) គឺធ្វើ (ឲ្យនៅ) ខាងមុខ មានពាក្យអធិប្បាយថា ចោមរោម (ទាំងខាងមុខនិងខាងក្រោយ) ។

សូម្បីភិក្ខុរូបនេះ ក៏ជាអ្នកប្រាថ្នាលាភដូចគ្នា ។ ព្រោះថា ភិក្ខុរូបនេះ ឃើញភិក្ខុទាំងឡាយដែលជាពហុស្សុតចូលកាន់ស្រុក ព្រមជាមួយនឹង

ភិក្ខុដែលជាបរិវារ កំពុងថ្វាយបង្គំព្រះចេតិយ ហើយឃើញឧបាសកទាំងឡាយអ្នកមានសេចក្ដីជ្រះថ្លានឹង (ភិក្ខុទាំងនោះ) ព្រោះឃើញគុណធម៌នោះ របស់លោកទាំងនោះ សម្ដែង (ធ្វើ) អាការរបស់អ្នកជ្រះថ្លា ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបត្រូវការយ៉ាងនេះ ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) មានន័យថា ភិក្ខុសូម្បីរូបនេះ ក្រោធខឹងព្រោះហេតុ ២ ស្ថាន គឺ ក្រោធខឹងដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ និងព្រះថេរៈ ។

ក្រោធខឹងដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងភិក្ខុទាំងឡាយយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុទាំងនេះ កាន់យកចំពោះចីវរ ឬបិណ្ឌបាត ដែលកើតឡើងដល់យើងនោះបរិភោគ តែអ្នកនឹងមកខាងក្រោយទទួលបាត្រចីវររបស់យើង ក៏មិនមាន ។

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈ យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈថា ព្រះថេរៈចាស់រូបនេះ (ទៅ) ប្រាកដខ្លួនក្នុងទីនោះ ៗ កាលណាហ្ន៎ ព្រះធម្មកម្មិកនឹងចាប់គេចេញទៅ កាលមិនមានភិក្ខុចាស់រូបនេះ ភិក្ខុទាំងឡាយក៏នឹងហែហមយើងម្នាក់ជាពិតប្រាកដ ។

[៦២] បទថា **ភត្តគ្គេ** (រោងបាន់) គឺ កន្លែងសំរាប់ឆាន់ (រោងឆាន់) ។

បទថា **អគ្គាសនំ** (អាសនៈដ៏ប្រសើរ) អាសនៈសម្រាប់ព្រះសង្ឃថេរៈ ។

បទថា **អគ្គោទកំ** (ទឹកដ៏ប្រសើរ) គឺ ទក្ខិណោទក (ទឹកដែលថ្វាយ

ដោយសេចក្ដីគោរព) ។

បទថា **អគ្គបិណ្ឌំ** (បិណ្ឌបាតដ៏ប្រសើរ) គឺ បិណ្ឌបាតសំរាប់ព្រះសង្ឃថេរៈ ។

មយ៉ាងទៀត ក្នុងទីគ្រប់កន្លែង ពាក្យថា **ប្រសើរ** នេះ ជាពាក្យប្រើហៅរបស់ដ៏ប្រណីត ។

បណ្ដាសេចក្ដីប្រាថ្នាទាំង ២ យ៉ាងនេះ សេចក្ដីប្រាថ្នាថា យើងតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះគួរបាន ដូច្នេះ មិនមានទោសធ្ងន់ប៉ុន្មាន ។ តែសេចក្ដីប្រាថ្នាថា ភិក្ខុឯទៀតមិនគួរបាន ដូច្នេះ មានទោសធ្ងន់ណាស់ ។

ភិក្ខុអ្នកត្រូវការលាភរូបនេះ ជាអ្នកដែលគួរជ្រះថ្លា ដោយការគ្រងចីវរជាដើម គ្រាខ្លះក៏បួស គ្រាខ្លះក៏សឹក ព្រោះហេតុនោះ លោកកាលខាងក្រោយមិនបានអាសនៈជាដើម ដែលខ្លួនធ្លាប់បានអង្គុយមកហើយក្នុងកាលមុន ទើបគិតយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុនោះមិនគួរនឹងបាន ។ ភិក្ខុរូបនោះ ក្រាលអាសនៈដ៏ប្រសើរជាដើម ដល់ព្រះថេរៈទាំងឡាយ (ព្រះថេរៈគង់ហើយ) សម្រាប់ភិក្ខុកណ្ដាល និងភិក្ខុថ្មីពួកដទៃ ក៏ទំនងដូចគ្នានោះ គ្រាខ្លះក៏បានអាសនៈធម្មតា ឬអាសនៈដ៏ទាបជាងអាសនៈទាំងអស់ ឬមិនបានឡើយ ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) គឺ ភិក្ខុរូបនេះឯងក្រោធខឹងព្រោះហេតុ ២ យ៉ាង គឺ (ក្រោធខឹង) មនុស្សទាំងឡាយ និងព្រះថេរៈទាំងឡាយ ។

ក្រោធខឹងមនុស្សទាំងឡាយ យ៉ាងណា ?

(ក្រោធខឹង) មនុស្សទាំងឡាយយ៉ាងនេះថា មនុស្សទាំងនេះអាស្រ័យយើង ទើបបានភិក្ខុទាំងឡាយ (មក) ក្នុងកិច្ចការជាដើម (កាលមុន) គេនាំគ្នានិយាយថា បពិត្រព្រះគុណម្ចាស់ដ៏ចម្រើន សូមព្រះគុណម្ចាស់ ករុណានាំភិក្ខុចំនួនប៉ុណ្ណោះ (ទៅ) ធ្វើសេចក្តីអនុគ្រោះដល់ខ្ញុំទាំងឡាយចុះ ឥឡូវនេះគេបាននិមន្តព្រះថេរៈចាស់ អ្នកត្រឹមតែឃើញមួយក្អែតទៅ រឿងនេះណ្ហឹយចុះ តទៅនេះ កាលកិច្ចរបស់គេទាំងនេះកើតឡើង យើងនឹងដឹង (ដោះដៃ) ។

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈ យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈយ៉ាងនេះថា បើធម្មតាមិនមានព្រះថេរៈទាំងនេះសោត មនុស្សទាំងឡាយនឹងត្រូវនិមន្តចំពោះយើងប៉ុណ្ណោះ ។

[៦២] បទថា **អនុមោទេយ្យំ** (គួរបានអនុមោទនា) គឺ គួរធ្វើអនុមោទនា ។ សូម្បីភិក្ខុរូបនេះ ជាអ្នកមានសេចក្តីត្រូវការលាភ ចេះការអនុមោទនាបន្តិចបន្តួច របៀបធម្មតា ៗ ។ លោកគិតប្រាថ្នាយ៉ាងនេះថា នៅក្នុងកន្លែងដែលអនុមោទនា អ្នកស្រុកនឹងនាំគ្នាមកច្រើន ពួកគេចាំយើងបានហើយ តទៅនឹងថ្វាយភិក្ខាហារ ជាថាស ៗ ។

បទថា **ឋានំ** (ហេតុ) សេចក្តីថា ការអនុមោទនា ជាភារៈរបស់ភិក្ខុទាំងឡាយអ្នកជាពហុស្សូត ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលអធិប្បាយទុកថា ភិក្ខុអ្នកជាពហុស្សូតគួរអនុមោទនា ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) មានន័យថា ភិក្ខុរូបនេះឯង

នឹងក្រោធខឹង ព្រោះហេតុ ៣ យ៉ាង គឺ ក្រោធខឹងមនុស្សទាំងឡាយ ១ ក្រោធខឹងព្រះថេរៈ ១ ក្រោធខឹងព្រះធម្មកឋិក ១ ។

ក្រោធខឹងមនុស្សទាំងឡាយ យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងមនុស្សទាំងឡាយយ៉ាងនេះថា កាលមុនមនុស្សទាំងនេះចូលមករកយើងម្នាក់ ហើយសូមអង្វរថា សូមនិមន្ត ព្រះនាគត្ថេររបស់យើងទាំងឡាយ សូមអនុមោទនា សូមនិមន្ត ព្រះសុមនត្ថេររបស់យើងទាំងឡាយ សូមអនុមោទនា តែថ្ងៃនេះមិននិយាយ (មិននិមន្ត) ។

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈ យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងព្រះថេរៈយ៉ាងនេះថា ព្រះសង្ឃថេរៈរូបនេះមិនពោលថា អ្នកទាំងឡាយចូរនាំគ្នាចូលទៅរកព្រះនាគត្ថេរ ព្រះសុមនត្ថេរ អ្នកជាភិក្ខុប្រចាំត្រកូលរបស់អ្នកទាំងឡាយ លោកនេះនឹងអនុមោទនា ។

ក្រោធខឹងព្រះធម្មកឋិក យ៉ាងណា ?

ក្រោធខឹងព្រះធម្មកឋិកយ៉ាងនេះថា លុះព្រះថេរៈសម្តែងចប់ប៉ុណ្ណោះ យើញ (ព្រះធម្មកឋិក) ក្តៅក្រហាយ ដូចមាន់ដែលត្រូវគេវាយ អ្នកនឹងចាប់អូសភិក្ខុរូបនេះចេញទៅ ក៏មិនមាន ព្រោះថា កាលមិនមានភិក្ខុរូបនេះ យើងម្នាក់ត្រូវអនុមោទនា ។

[៦៤] បទថា *អារាមគតានំ* (អ្នកមកកាន់អារាម) គឺ អ្នកប្រជុំគ្នានៅក្នុងវិហារ ។

សូម្បីភិក្ខុរូបនេះ អ្នកមានសេចក្តីត្រូវការលោក ចេះធម្មកថាជាផ្នែក ៗ

បែបធម្មតា ៗ លោកឃើញភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលអង្គុយប្រជុំគ្នាស្តាប់ធម៌ជានិច្ច រហូតទល់ភ្លឺ តាំងពី ២-៣ រយយោជន៍ក្នុងទីដូច្នោះ នាំគ្នាពេញចិត្ត ឬឃើញភិក្ខុកំលោះ ឬសាមណេរកំពុងឲ្យសាធុការដោយសំឡេងខ្លាំង ៗ ថា សាធុ សាធុ ឧបាសក-ឧបាសិកាទាំងឡាយ នាំគ្នាសួរភិក្ខុទាំងឡាយ ដែលទៅក្នុងស្រុកក្នុងថ្ងៃទី ២ តអំពីនោះថា បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន ភិក្ខុពួកណា សម្តែងធម៌ ភិក្ខុទាំងនោះពោលថា រូបឯណោះ រូបឯណោះ មនុស្សទាំងឡាយបានឮដូច្នោះហើយ ជ្រះថ្លានឹងនាំគ្នាធ្វើសក្ការៈដល់ព្រះធម្មកថិកច្រើន ។ ភិក្ខុរូបនេះ កាលប្រាថ្នាលាភនោះ រមែងគិតយ៉ាងនេះ ។

បទថា **ឋានំ** (ហេតុទីតាំង) សេចក្តីថា ការសម្តែងធម្មទេសនាជាការៈរបស់ (ភិក្ខុទាំងឡាយ) អ្នកជាពហុស្សូត អ្នកឆ្លាតក្នុងការវិនិច្ឆ័យ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមានពាក្យអធិប្បាយទុកថា ភិក្ខុអ្នកជាពហុស្សូត គួរសម្តែងធម៌ ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) សេចក្តីថា កាលមិនបានឱកាសពោលត្រឹមគាថាដែលប្រកបដោយបទ ៤ បទ ក៏នឹងក្រោធខឹងខ្លួនឯងដែលជាមនុស្សល្ងង់ថា ព្រោះយើងល្ងង់ខ្លៅ បញ្ញាតិច ពេលណានឹងបានសម្តែងធម៌ ។

[៦៥] បទថា **ភិក្ខុនីនំ** (ភិក្ខុនីទាំងឡាយ) សេចក្តីថា ដល់ភិក្ខុនីទាំងឡាយ អ្នកមកកាន់អារាម ហើយប្រជុំគ្នាដើម្បីទទួលឱវាទ ដើម្បីឧទ្ទេស ដើម្បីការដេកពិសោធន៍ ឬដើម្បីធ្វើការបូជា ។

សូម្បីភិក្ខុរូបនេះអ្នកមានសេចក្ដីត្រូវការលោក លោកនឹងមានសេចក្ដីគិតយ៉ាងនេះថា ភិក្ខុនីទាំងនេះបួសអំពីត្រកូលធំ កាលពួកលោកចូលទៅអង្គុយក្នុងត្រកូលទាំងឡាយ មនុស្សទាំងឡាយនឹងនាំគ្នាសួរថា លោកទាំងឡាយនាំគ្នាទទួលឱវាទ ឬឧទ្ទេស ឬសាកសួរ ក្នុងសម្នាក់របស់អ្នកណា អំពីការសួរនោះ ភិក្ខុនីទាំងឡាយនឹងប្រាប់ថា ព្រះគុណម្ចាស់ឈ្មោះឯណោះ អ្នកជាពហុស្សូត លោកទាំងឡាយចូរថ្វាយ (គ្រឿង) ធ្វើ (សក្ការៈ) ដល់លោក ព្រោះហេតុនោះ សេចក្ដីត្រូវការយ៉ាងនេះ ទើបកើតឡើងដល់លោក ។

បទថា **ឋានំ** (ហេតុទីតាំង) សេចក្ដីថា ជាធម្មតាកិច្ចវត្ត មានការឲ្យឱវាទជាដើម ជាភារៈរបស់ភិក្ខុទាំងឡាយដែលជាពហុស្សូត ព្រោះដូច្នោះ លោកទើបពោលអធិប្បាយទុកថា ភិក្ខុដែលជាពហុស្សូតគួរសម្ដែង ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) មានអធិប្បាយថា ភិក្ខុនេះក្រោធខឹងព្រោះហេតុ ២ យ៉ាង គឺ ក្រោធខឹងភិក្ខុនីទាំងនោះថា ភិក្ខុនីទាំងនេះ កាលមុនអាស្រ័យយើង ទើបបានឧបោសថ និងបវារណាជាដើម តែឥឡូវនេះ ភិក្ខុនីទាំងនោះ បានទៅកាន់សម្នាក់របស់ព្រះថេរៈចាស់ ត្រឹមតែបានឃើញមួយភ្លែត នឹងក្រោធខឹងព្រះធម្មកថិកថា ព្រះធម្មកថិករូបនោះបានឲ្យឱវាទដល់ភិក្ខុនីទាំងនោះ ។

បទថា **ឧបាសកានំ** (ដល់ឧបាសកទាំងឡាយ) មានអធិប្បាយថា ធម្មតាឧបាសកទាំងឡាយអ្នកទៅវត្ត ជាឧបាសកធំ លះបង់ការងារហើយ

គេទាំងនោះ ប្រគល់ការងារឲ្យកូន-ប្អូនហើយ ទៅរកស្ដាប់ធម៌ ។ ភិក្ខុរូបនេះ ត្រូវការសម្ដែងធម៌ដល់ឧបាសកទាំងនោះ ។

ព្រោះហេតុអ្វី? ព្រោះមនុស្សទាំងនេះ ជ្រះថ្លានឹងភិក្ខុទាំងនេះហើយ នឹងប្រាប់ឲ្យឧបាសិកាទាំងឡាយជ្រាបខ្លះ តទៅឧបាសិកាទាំងឡាយ ក៏នឹងនាំគ្នា នាំលាភ និងសក្ការៈមកថ្វាយយើងតែម្នាក់គត់ ព្រោះដូច្នោះ គួរប្រកបហេតុជាទីតាំង ចូលជាមួយនឹងអ្នកដទៃជាពហុស្សូតផង ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) មានសេចក្ដីថា ភិក្ខុរូបនេះ នឹងក្រោធខឹងព្រោះហេតុ ២ យ៉ាង គឺ ក្រោធខឹងនឹងឧបាសកទាំងឡាយថា ឧបាសកទាំងនោះស្ដាប់ (ធម៌) កន្លែងដទៃមិនមកវត្តយើង ដោយការតាំងចិត្តថា ពួកយើងនឹងស្ដាប់ (ធម៌) ក្នុងសម្នាក់របស់ភិក្ខុប្រចាំត្រកូលរបស់ពួកយើង សេចក្ដីនោះមិនអីទេ តទៅនេះ យើងនឹងដឹងទុកក្នុងកាលពួកគេមានកិច្ចកើតឡើង នឹងក្រោធខឹងព្រះធម្មកថិកថា លោករូបនេះសម្ដែងធម៌ឲ្យមនុស្សទាំងនេះស្ដាប់ ។

បទថា **ឧបាសិកានំ** (ដល់ឧបាសិកាទាំងឡាយ) សេចក្ដីថា ធម្មតាឧបាសិកាទាំងឡាយអ្នកមកវត្ត បានប្រជុំគ្នាដើម្បីក្រាលអាសនៈ និងធ្វើការបូជាជាដើម ឬដើម្បីស្ដាប់ធម៌ក្នុងថ្ងៃឧបោសថ ។

ពាក្យដ៏សេសអំពីទីដែលបានអធិប្បាយមក មានន័យដូចដែលបានពោលហើយ ក្នុងវារៈពោលដោយឧបាសក ។

[៦៦-៦៧] បទថា *សក្កច្ចំ* គឺ គួរធ្វើដោយគោរពផង ធ្វើឲ្យល្អផង ។ ដោយ

ពាក្យថា គួរសក្ការៈនេះ លោកប្រាថ្នាការដែលធ្វើក្នុងខ្លួនដោយគោរព និង ដោយល្អ ។

បទថា **គរុករេយ្យំ** (គួរគោរព) គឺ គួរធ្វើឲ្យធ្ងន់ ។ ដោយពាក្យ ថា **គួរគោរព** នេះ លោកប្រាថ្នានឹងឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយតាំងខ្លួនលោកទុក ក្នុងឋានៈជាគ្រូ ។

បទថា **មានេយ្យំ** (រាប់អាន) គឺ ស្រឡាញ់រាប់អាន ។

បទថា **បូជេយ្យុំ** (បូជា) សេចក្ដីថា លោកប្រាថ្នាការបូជាដោយ បច្ច័យថា មនុស្សទាំងឡាយកាលធ្វើសក្ការៈគោរពរាប់អានយើង ក៏ត្រូវ បូជាយើងដោយបច្ច័យទាំងឡាយយ៉ាងនេះ ។

បទថា **ឋានំ** (ហេតុទីតាំង) សេចក្ដីថា ភិក្ខុដែលជាពហុស្សូត និងជាអ្នកមានសីល មានប្រការដូចដែលពោលហើយថា ជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគោរព ជាទីរាប់អាន សមគួរនឹងវិធីនេះ ព្រោះដូច្នោះ លោកទើប អធិប្បាយទុកថា ភិក្ខុទាំងឡាយគួរធ្វើបែបនេះ គឺ យ៉ាងនេះ ។

បទថា **កុបិតោ** (ក្រោធខឹងហើយ) សេចក្ដីថា សូម្បីភិក្ខុរូបនេះ នឹងក្រោធខឹង ព្រោះហេតុ ២ យ៉ាង គឺ ក្រោធខឹងនឹងភិក្ខុទាំងឡាយថា ភិក្ខុទាំងនេះធ្វើសក្ការៈភិក្ខុនោះ ហើយក្រោធខឹងព្រះថេរៈថា កាលមិនមាន ព្រះថេរៈរូបនេះ ភិក្ខុទាំងឡាយត្រូវសក្ការៈយើងតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុង វារៈដទៃ ៣ ទៀតតអំពីនេះ ក៏មានន័យនេះ ។

[៦៨] បទថា **បណីតានំ ចីវរានំ** (ចីវរប្រណីត) បានដល់ សំពត់ចីវរ

ដែលមានតម្លៃខ្ពស់ សាច់ល្អិត មានសម្ផស្សទន់ (ជណ្តប់ស្រួល) មានសំពត់ធម្មតា សំពត់សំបកឈើ សំពត់សូត្រដែលជំរះហើយ និងសំពត់សូត្រធម្មតាជាដើម ។

សេចក្តីប្រាថ្នាថា យើងប៉ុណ្ណោះ គួរមានលាភ មិនឈ្មោះថា មានទោសច្រើនក្នុងទីនេះឡើយ ។ តែមានទោសច្រើន គឺ ប្រាថ្នាថា សូមកុំឲ្យមនុស្សដទៃមានលាភ ។

[៦៥] បទថា **បណីតានំ បិណ្ឌបាតានំ** (បិណ្ឌបាតប្រណីត) គឺ បិណ្ឌបាតដែលល្អបំផុត បរិបូណ៌ទៅដោយទឹកដោះថ្លា រសប្រេង និងរសសាច់ ជាដើម ។

បទថា **បណីតានំ សេនាសនានំ** (សេនាសនៈប្រណីត) គឺ ទីអង្គុយ ទីដេក មានគ្រែ និងតាំងជាដើម ដែលមានតម្លៃច្រើនសែន ។

បទថា **បណីតានំ គិលានប្បច្ចយភេសជ្ជ បរិក្ខារានំ** (បរិក្ខារ គឺថ្នាំដែលជាបច្ច័យដល់អ្នកជម្ងឺ) គឺ ថ្នាំកែរោគប្រភេទខ្ពស់ មានទឹកដោះថ្លា ប្រេង ទឹកឃ្មុំ និងទឹកអំពៅជាដើម ។ សូម្បីគ្រប់វារៈ គួរប្រកបហេតុជាទីតាំងចូលជាមួយអ្នកជាពហុស្សូត និងអ្នកមានបុណ្យទាំងឡាយ ។

បទថា **កុបិតោ** (ខឹង) បានដល់ ខឹងព្រោះហេតុ ២ យ៉ាង គឺ ក្រោធខឹងមនុស្សទាំងឡាយថា ដែលឈ្មោះថា មនុស្សទាំងនេះមិនមានការអប់រំសន្សំ (បុព្វបារមី) សោះ យើងនៅរួមគ្នាមករហូតកាលយូរ សូម្បីនឹងដើរទៅតាមលំដាប់ផ្ទះដើម្បីត្រូវការសំពត់បង្សុកូល ឬថា ដើម្បីត្រូវ

ការបិណ្ឌបាត ឬព្រោះហេតុនៃទឹកដោះថ្លា និងប្រេងជាដើម មនុស្សទាំងនេះ ក៏មិនថ្វាយបច្ច័យ ៤ ដ៏ប្រណីតអ្វី សូម្បីតែមួយថ្ងៃ ឥឡូវឃើញព្រះថេរៈអ្នកជាភ្ញៀវមកប៉ុណ្ណោះ ក៏នាំគ្នាថ្វាយវត្ថុដែលលោកត្រូវការ ហើយក្រោធខឹងព្រះថេរៈ យ៉ាងនេះថា ព្រះថេរៈរូបនេះ ដើរសម្ដែងខ្លួនឲ្យមនុស្សទាំងនោះឃើញ កាលណាភិក្ខុអ្នកជាធម្មកម្មិកៈ នឹងចាប់អូសលោកចេញទៅ កាលមិនមានព្រះថេរៈរូបនេះ យើងតែម្នាក់ត្រូវមានលាភ ។

បទថា **ឥមេសំ ខោ អាវុសោ** (ទាំងនេះឯង) មានន័យថា (អកុសលធម៌ទាំងឡាយ) នេះ ដែលជាដែនរបស់ឥច្ឆា ដែលបានពោលអំពីខាងដើម ដោយវារៈ ១៩ វារៈ ។

[៧០] បទថា **ទិស្សន្តិ ចេវ សុយ្យន្តិ ច** (បានឃើញច្បាស់ និងឮច្បាស់) មានន័យថា បាបអកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈ (ជាដែនឥច្ឆា) មិនមែនឃើញបានដោយចក្ខុ មិនមែនឮបានដោយសោត ។ តែកាលបានឃើញកាយកម្មរបស់បុគ្គល អ្នកដែលមិនលះបង់បាបអកុសល ដែលជាឥច្ឆាវចរៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយ ដោយអំណាចនៃអកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈ ក៏ដូចជាបានឃើញហើយ និងកាលបានឮវចីកម្មរបស់បុគ្គលអ្នកដែលមិនលះបាបអកុសល ដែលជាឥច្ឆាវចរៈ ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចអកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈ ក៏ដូចជាបានឮហើយ ព្រោះជាអារម្មណ៍របស់មនោវិញ្ញាណ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះសារីបុត្តថេរៈ ទើបបានពោលទុកថា ដែលឃើញច្បាស់ និងបានឮច្បាស់ ។ អធិប្បាយថា ឃើញរហូត

កាលដែលនៅប្រចក្ស (ចំណែក) បានឮក្នុងពេលដែលកន្លងមកហើយថា បានឮថា ភិក្ខុរូបឯណោះ ក៏ដូចភិក្ខុរូបនេះ ។

បទថា **កិញ្ចាបិ** (បើទុកជា) ជាដើម ជាការពោលសរសើរ និង ការទិតៀន ។ ដោយពាក្យនោះ លោកសរសើរការនៅព្រៃជាវត្ត (និង) ទិតៀនការមិនលះបង់បាបអកុសល ដែលជាឥច្ឆាវចរៈមិនបាន ។

ក្នុងសេចក្តីនោះ មានការប្រកបសេចក្តីដូច្នេះថា ភិក្ខុនោះដល់សូម្បីថា នឹងហាមសេនាសនៈចុងភូមិ នៅព្រៃជាប្រចាំ នៅក្នុងសេនាសនៈដែលស្ងាត់ត្រង់ជាយដែនក៏ពិត តែថា បាបអកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈទាំងនេះ គឺ ប្រមាណប៉ុណ្ណេះ លោកមិនលះបង់ តែសូម្បីលោកនឹងបដិសេធកត្តទាំង ១៥ សមាទានបិណ្ឌបាតិកធុតង្គជាប្រចាំខ្លះ និងសមាទានចារិកធុតង្គបិណ្ឌបាតជាប្រក្រតីខ្លះ និងបដិសេធចីវរ ដែលអ្នកស្រុកថ្វាយ បម្រើតែសំពត់បង្សុកូលជាប្រចាំខ្លះក៏ពិត (តែលោកមិនលះបាបអកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈទាំងនេះ) ។

ចំណែកពាក្យថា **សៅហ្មង** ក្នុងពាក្យថា **លូខចីវរធរោ** (គ្រងចីវរសៅហ្មង) នេះ គប្បីជ្រាបថា សៅហ្មង ព្រោះហេតុ ៣ ប្រការ គឺ សៅហ្មងព្រោះសស្ត្រា ១ សៅហ្មងព្រោះអំបោះ ១ សៅហ្មងព្រោះជ្រលក់ពណ៌ ១ ។

ក្នុងចំនួន ៣ យ៉ាងនេះ សំពត់កាត់ឲ្យដាច់ជាចំណែកតូច ៗ ដោយសស្ត្រា ឈ្មោះថា សៅហ្មងព្រោះសស្ត្រា សំពត់នោះនឹងខូចតម្លៃ ។

សំពត់ដែលត្បាញដោយអំបោះគគ្រើម និងវែង ឈ្មោះថា សៅហ្មង ព្រោះអំបោះ សំពត់នោះសម្បុរមិនល្អ សម្បុរវើង (រុំសាកសព) ។

សំពត់ដែលជ្រលក់ពណ៌ ដោយពណ៌ជ្រលក់សំពត់ (ទឹកចត់) ឈ្មោះថា សៅហ្មង ព្រោះពណ៌ជ្រលក់ សំពត់នោះនឹងខូចពណ៌ មានពណ៌មិនស្អាត ។

ដល់ភិក្ខុនោះនឹងគ្រងចីវរសៅហ្មង ព្រោះសាស្ត្រា សៅហ្មង ព្រោះអំបោះ ឬសៅហ្មង ព្រោះពណ៌ជ្រលក់ក៏ពិត ។ តែថា អកុសលដែលជាឥច្ឆាវចរៈទាំងនេះ លោកមិនលះបង់ មនុស្សដែលឃើញ និងបានឮ ដោយច្បាស់ពិតប្រាកដ ហើយអ្នកប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយៈជាមួយគ្នា ដែលជាបញ្ញាជន (វិញ្ញូ) នឹងមិនសក្ការៈបូជាលោកឡើយ ។

ពាក្យថា **តំ** ក្នុងពាក្យថា **តំ កិស្ស** ហេតុ នេះត្រឹមតែជានិបាត ។

ពាក្យថា **កិស្ស** ហេតុ គឺ **កិំការណា** ប្រែថា ព្រោះហេតុអ្វី ? មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា ព្រោះថា អំពើទាំងនោះរបស់លោក ដែលបានឃើញច្បាស់ និងបានឮច្បាស់ផង គឺ ព្រោះអកុសលធម៌ដ៏លាមកទាំងនោះ របស់លោកដែលបានឃើញច្បាស់ផង និងបានឮច្បាស់ផង ។ ព្រោះអកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែលជាឥច្ឆាវចរៈ លោកលះបង់មិនទាន់បាន ដែលពោលមកនេះ ជាពាក្យអធិប្បាយថា ព្រោះហេតុអ្វីនេះ ។

តទៅនេះ ព្រះសារីបុត្ត កាលនឹងអធិប្បាយសេចក្តីនោះឲ្យប្រាកដ (ឲ្យច្បាស់) ដោយសេចក្តីឧបមា ទើបបានពោលពាក្យមានជាអាទិ៍ថា

សេយ្យថាបិ (សូម្បីយ៉ាងណា) ។ បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា កុណបំ (សាកសព) បានដល់ សាកសពរបស់សត្វដែលស្លាប់ហើយ សាកសពរបស់ពស់ ឈ្មោះថា សាកសពពស់ ។ (សាកសពរបស់សុនខ និងរបស់អមនុស្ស) ក្រៅអំពីនេះក៏ដូចគ្នា ។ ហើយសាកសពទាំង ៣ នេះនោះឯង គប្បីជ្រាបថា ព្រះសារីបុត្ត ពោលទុកហើយក្នុងពាក្យឧបមានេះ ព្រោះភាពជារបស់បដិកូល និងគួរខ្ពើមហួសប្រមាណ ។ សេចក្ដីពិតសាកសពរបស់សត្វដទៃ មានសត្វចិញ្ចឹម និងជ្រូកជាដើម មនុស្សទាំងឡាយផ្សំជាមួយគ្រឿងទេសជាដើម (គ្រឿងសម្ល) ទទួលទានក៏មាន ។ ប៉ុន្តែសាកសពរបស់សុនខ និងអមនុស្សទាំងនេះ សូម្បីនឹងនៅថ្មី មនុស្សទាំងឡាយក៏នៅវង្កាស នឹងពោលទៅថ្វីដល់សាកសពដែលកន្លងវេលាទៅហើយ ដែលរលួយហើយ មិនត្រូវនិយាយដល់ ។

បទថា **រចយិត្វា** (ដាក់ទុក) គឺ ដាក់ចូលទៅ សំដៅសេចក្ដីថា ដាក់ឲ្យពេញ ។ មានពាក្យអធិប្បាយថា គេយកសាកសពនោះ ដាក់ពេញក្នុងភាជន៍សំរឹទ្ធិ ។

បទថា **អញ្ញិស្ស** ប្រែថា (ដោយភាជន៍សំរឹទ្ធិដទៃ) ។

បទថា **បដិកុជ្ជិត្វា** (គ្រប) គឺ បិទ ។

បទថា **អន្តរាបណំ** (ចន្លោះផ្សារ) គឺ មាត់ប្រកដែលមានមហាជនកុះករក្នុងទីផ្សារ ។

បទថា **បដិបជ្ជេយ្យុំ** (គប្បីដំណើរទៅ) គឺ ហើយដើរទៅ ។

បទថា **ជញ្ញជញ្ញំ វិយ** (ហាក់ដូចជាទីពេញចិត្ត) សេចក្តីថា ហាក់ដូចជាក្រៃលែង គឺ ហាក់ដូចជាទីពេញចិត្តក្រៃលែង ។ ដូចនឹងគួរពេញចិត្តពេញថ្លើម ។ ម្យ៉ាងទៀត មានពាក្យអធិប្បាយថា ហាក់ដូចជាស្រីក្រមុំនាំគ្រឿងបណ្ណាការមក ។ សេចក្តពិត ស្រីក្រមុំ គេហៅថា ស្រ្តី ។ បណ្ណាការដែលស្រីក្រមុំនោះ កំពុងនាំមកជារបស់ដែលគួរឲ្យពេញចិត្តក្រៃលែង លោកទើបបានពោលដដែលទុកក្នុងពាក្យទាំងគូ ដោយអំណាចនៃការអើពើខ្វះ ដោយអំណាចនៃការសរសើរខ្វះ ។ បាឋៈថា **ជញ្ញំ ជញ្ញំ វិយ** ដូច្នេះក៏មាន ។

បទថា **អបាបុរិត្វា** (មិនបិទ) គឺ បើក ។

សេចក្តីថា **តស្ស សហ ទស្សនេន មនាបតា ច សណ្ឋហេយ្យ** (ការដែលគេមិនពេញចិត្តព្រមនឹងការបានឃើញ ក៏តាំងឡើង) សេចក្តីថា ការដែលមនុស្សនោះ មិនពេញចិត្ត ព្រមនឹងការបានឃើញសាកសពនោះនុ៎ះឯង ក៏តាំងឡើង ។ ក៏ពាក្យថា **អមនាបតា** ភាពជារបស់មិនគួរពេញចិត្តនេះ ជាឈ្មោះរបស់ចិត្ត និងចេតសិកដែលកើតឡើងហើយថា នេះជារបស់ដែលមិនគួរពេញចិត្ត ។

ក្នុងភាពបដិកូល និងគួរខ្ពើស ក៏មានន័យនេះ ។

ពាក្យថា **ជិឃច្ឆិតានម្បិ** (សូម្បីអ្នកហេវហើយ) គឺ សូម្បីអ្នកស្រេកឃ្លានហើយ ។

សេចក្តីថា **ន ភោត្តុកម្យតា អស្ស** (សេចក្តីត្រូវការនឹងបរិភោគ

គង់មិនមាន) សេចក្តីថា សេចក្តីប្រាថ្នានឹងបរិភោគគង់មិនមាន ។

ក្នុងពាក្យថា **បគេវ សហិតានំ** (នឹងចាំបាច់ពោលទៅថ្វីដល់អ្នកបរិភោគឆ្អែតហើយ) មានពាក្យអធិប្បាយថា ប៉ុន្តែសម្រាប់មនុស្សដែលស្រេកឃ្លាន ក៏គង់មិនមានចំណង់បរិភោគឡើយ ។ ក្នុងរឿងនោះ មានការប្រៀបធៀបសេចក្តីឧបមាដូចតទៅនេះ (គឺ) ភេទបព្វជ្ជារបស់បុគ្គលនេះ ប្រៀបដូចកាជន៍សំរឹទ្ធិដ៏ស្អាត ការលះឥច្ឆាវចរៈនៅមិនទាន់បាន ប្រៀបដូចការដាក់សាកសព ការបិទបាំងឥច្ឆាវចរៈទុក ដោយការនៅព្រៃជាប្រចាំជាដើម ប្រៀបដូចការយកកាជន៍សំរឹទ្ធិដទៃគ្របទុក , ការមិនធ្វើសក្ការៈជាដើម របស់មិត្រព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ព្រោះឃើញឥច្ឆាវចរៈ (របស់លោក) ដោយមិនអើពើដល់ធុតង្គ មានអរញ្ញិកង្គជាដើម ប្រៀបដូចការមិនពេញចិត្តរបស់មនុស្ស ព្រោះបើកកាជន៍សំរឹទ្ធិហើយ ឃើញសាកសព ។

ចំណែកក្នុងធម៌ស គប្បីជ្រាបអត្ថាធិប្បាយ ដូចតទៅនេះ ។

ពាក្យថា **កិញ្ចាបិ** ជាដើម ទាំងជាពាក្យលើកទឹកចិត្ត ទាំងជាពាក្យសរសើរ ។ ដោយពាក្យថា **កិញ្ចាបិ** នោះ ព្រះសារីបុត្តសរសើរការនៅព្រៃជាប្រចាំ សរសើរការលះឥច្ឆាវចរៈ ។

[៧១] បទថា **នេមន្តនិកោ** (អ្នកទទួលនិមន្ត) គឺ បដិគាហកៈអ្នកទទួលនិមន្ត ។

បទថា **វិចិតកាឡកំ** (សស្អាត) គឺ ប្រាសចាកពណ៌ខ្មៅ ។

ក្នុងពាក្យថា មានសម្ព និងម្ហូបក្រៀមច្រើនមុខច្រើនយ៉ាង ម្ហូបនេះ វត្ថុដែលនាំទៅបានដោយដៃហៅថា “ **សូប** ” (សម្ព) ពាក្យថា សម្ព គឺ សម្ពកក្ដូរ ។ ដោយពាក្យទាំង ២ នោះ លោកបានពោលពាក្យអធិប្បាយ ទុកថា សម្លច្រើនយ៉ាងមានសម្ល គឺ ត្រី សាច់ និងសណ្ដែកខៀវជាដើម ម្ហូបក្រៀមច្រើនបែប មានម្ហូបក្រៀមសាច់ជាដើម ។ ពាក្យដ៏សេសគប្បី ជ្រាបដោយន័យដែលពោលហើយនោះចុះ ។ ហើយគួរជ្រាបអត្ថាធិប្បាយ ក្នុងការប្រៀបធៀបពាក្យឧបមេយ្យ និងពាក្យឧបមា (តទៅ) ការលះ ឥច្ឆាវចរៈបាន ដូចការចាត់ចែងបាយស្រូវសាលីដាក់ពេញក្នុងកាជន៍សំរិទ្ធ ការបិទ គឺ ការលះឥច្ឆាវចរៈដោយការនៅវត្តជាយភូមិជាដើម ដែលជា សមុដ្ឋាននៃសេចក្ដីប្រាថ្នាតិច ដូចការគ្របដោយកាជន៍សំរិទ្ធដទៃ គួរជ្រាប ការធ្វើសក្ការៈជាដើម របស់មិត្តព្រហ្មចារី ព្រោះមិនត្រេកអរនឹងការនៅ វត្តខាងក្នុងស្រុកជាដើម ហើយលះឥច្ឆាវចរៈបាន ដូចការពេញចិត្តរបស់ មនុស្ស ព្រោះបានបើកកាជន៍សំរិទ្ធ ឃើញបាយស្រូវសាលីដាំយ៉ាងល្អ ។

[៧២] សេចក្ដីថា **ឧបមា មំ អាវុសោ សារីបុត្ត បដិភាតិ** (បពិត្រ ព្រះសារីបុត្ត ឧបមាជាក់ច្បាស់ដល់ខ្ញុំ) សេចក្ដីថា បពិត្រព្រះសារីបុត្ត ការឧបមាប្រាកដដល់ខ្ញុំ មានអធិប្បាយថា ខ្ញុំប្រាថ្នានឹងពោលឧបមាមួយខ (ថ្វាយ) ។

បទថា **បដិភាតុ តំ** (ចូរជាក់ច្បាស់ដល់លោកចុះ) គឺ ចូរជាក់ ច្បាស់ បានដល់ ប្រាកដដល់លោកចុះ អធិប្បាយថា និមន្តពោលចុះ ។

ពាក្យថា **ឥទ** ក្នុងពាក្យថា **ឯកមិទាហំ** ត្រឹមតែជានិបាត ។ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា សម័យមួយខ្ញុំ ។

ពាក្យថា **ឯកំ** នេះ ជាទុតិយាវិភត្ត ។ ប្រើក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្ត ។

បទថា **រាជគ្រឹះ** ក្នុងពាក្យថា **រាជគហេ វិហរាមិ គិរិព្វជេ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់នគរនោះ ។ នគររាជគ្រឹះ មនុស្សហៅថា **គិរិពជ** ព្រោះតាំងនៅដូចក្រោល ដោយមានភ្នំព័ទ្ធជុំវិញ ។ ព្រះមោគ្គល្លានពោលទុកថា ខ្ញុំនៅក្នុងនគរនោះ គឺ អាស្រ័យនៅនគរនោះ ។

បទថា **អថខ្វាហំ** កាត់បទជា **អថខោ អហំ** (ប្រែថា គ្រានោះឯងខ្ញុំ) ។ និងពាក្យថា **អថ** ក្នុងពាក្យថា **អថខ្វាហំ** នេះ ជានិបាត ប្រើក្នុងពាក្យផ្ដើម និងនិយាយរឿងដទៃ ៗ ។ សព្ទថា **ខោ** ក៏ជានិបាត ប្រើក្នុងសេចក្ដីត្រឹមតែធ្វើបទឲ្យពេញ ។

បទថា **បុព្វណ្ហសមយំ** (ក្នុងបុព្វណ្ហសម័យ) មានអធិប្បាយថា វេលាចំណែកខាងដើមនៃថ្ងៃ គឺ ក្នុងចំណែកព្រឹក ។

មយ៉ាងទៀត ពេលដំបូងនៃថ្ងៃ ឈ្មោះថា បុព្វណ្ហសម័យ មានពាក្យអធិប្បាយថា មួយជួរខណៈក្នុងពេលព្រឹក ។ ដោយអាការយ៉ាងនេះ នឹងបានទុតិយាវិភត្តិក្នុងអច្ចន្តសំយោគ ។

បទថា **និវាសេត្វា** (ស្លៀកហើយ) គឺ គ្រងសំពត់ហើយ ពាក្យថា ស្លៀកហើយនោះ គប្បីជ្រាបដោយអំណាចនៃការផ្លាស់ប្ដូរសំពត់ស្លៀកក្នុងវត្តនោះឯង ។ មយ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបដោយអំណាចនៃការឈរស្លៀក

ដើម្បីត្រូវការនឹងចូលភូមិ មិនមែនថា មុននេះលោកមិនបានស្លៀកឡើយ ។

បទថា **បត្តចីវរមាទាយ** (ប្រដាប់ដោយបាត្រនិងចីវរ) សេចក្តីថា ដៃកាន់បាត្រ រាងកាយគ្រងចីវរ ។

បទថា **បិណ្ឌាយ** (ដើម្បីបិណ្ឌបាត) សេចក្តីថា ដើម្បីត្រូវការបិណ្ឌបាត ។

បទថា **សមីតិ** ជាឈ្មោះបុត្តរបស់ជាងរថម្នាក់ ។

បទថា **យានការបុត្តោ** (បុត្តរបស់ជាងយាន) គឺ កូនរបស់ជាងរថ ។

បទថា **បណ្ឌុបុត្តោ** (បណ្ឌុបុត្ត) បានដល់ កូនរបស់អ្នកបួសត្រងោល ។

បទថា **អាជីវកោ** បានដល់ អ្នកបួសស្រាត ។

បទថា **បរាណយានការបុត្តោ** (បុត្តរបស់ជាងរថជាន់ចាស់) បានដល់ កូនរបស់ត្រកូលជាងរថជាន់ចាស់ ។

បទថា **បច្ចុបដ្ឋិតោ** (ប្រាកដខ្លួន) គឺ ចូលទៅឈរជិត (ឲ្យឃើញ) ។ កោងម្ខាងឈ្មោះ ង ។ វៀច ដូចផ្លូវពស់លូន (គន្លងពស់) ។

បទថា **ទោសំ** (ទោស) បានដល់ ឈើដែលជាប់ស្រោយ និងមានពករដិបរដុបជាដើម ។

បទថា **យថា យថា** ជានិបាតប្រើក្នុងសេចក្តីបញ្ជាក់ដល់កាលវេលា មានពាក្យអធិប្បាយថា កាលណា ៗ គឺ ក្នុងកាលណា ៗ ។

បទថា **តថា តថា** នេះ ក៏មានសេចក្តីបញ្ជាក់ដល់កាលដូចគ្នា ។ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា ក្នុងកាលនោះ ៗ ។ អាជីវកនោះ គិតដោយអនុលោមតាមដែលបានសិក្សាមក អំពីមនុស្សម្នាក់ទៀត (នាយសមីតិ) ចាំងត្រង់កន្លែងដែលអាជីវកគិតនោះឯង ក្នុងខណៈដែលគេគិត ។

បទថា **អត្តមនោ** (ពេញចិត្ត) គឺ ត្រូវចិត្តខ្លួន បានដល់ សប្បាយចិត្ត សេចក្តីថា មានបីតិ និងសោមនស្សប្រាប់ចិត្ត ។

បទថា **អត្តមនវាចំ និច្ឆារេសិ** (បន្លឺវាចាសម្តែងសេចក្តីពេញចិត្ត) គឺ បន្លឺ បានដល់ ពោល អធិប្បាយថា បញ្ចេញវាចាដោយសេចក្តីពេញចិត្ត ឬវាចាដែលគួរដល់សេចក្តីសប្បាយចិត្ត ។

សេចក្តីថា **ហទយា ហទយំ បញ្ញា អញ្ញាយ** (ដូចដឹងចិត្តដោយចិត្ត) សេចក្តីថា ដូចជាដឹងចិត្ត (យើង) ដោយចិត្ត (គេ) ។

បទថា **អសទ្ធា** (មិនមានសទ្ធា) គឺ ប្រាសចាកការជឿក្នុងព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃ ។

បទថា **ជីវិកត្ថា** (ជាអ្នកត្រូវការចិញ្ចឹមជីវិត) គឺ ត្រូវភ័យ មានបំណុលជាដើម បៀតបៀន មិនអាចចេញរកស៊ីខាងក្រៅបាន ទើបត្រូវការចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងសាសនានេះ ។

បទថា **ន សទ្ធា** (មិនមានសទ្ធា) គឺ មិនបានបួសដោយសទ្ធា ។

បទថា **សឋា មាយាវិនោ** (ជាមនុស្សអួតអាងមានមាយា) គឺ ប្រកបដោយមាយា សាថេយ្យ (មនុស្សមានមាយា ច្រើនអួតអាង) ។

បទថា **កេដ្ឋភិនោ** (អ្នកបោកប្រាស) គឺ អ្នកបានសិក្សាកលល្បិចមកហើយ មានពាក្យអធិប្បាយថា អ្នកសម្រេចការអួតអាងតាមកម្លាំង ។ អធិប្បាយថា ការអួតអាង គេហៅថា **កេរាជិយ** (កលល្បិច) ព្រោះធ្វើព្រមគ្នានឹងការសម្តែងគុណមិនពិត ដោយការសម្តែងគុណវិសេស ដែលមិនមានពិត ។

បទថា **ឧន្នឡា** (ប្រកាន់ខ្លួន) គឺ លើកខ្លួនឡើង មានពាក្យអធិប្បាយថា លើកមានះទទេឡើង ។

បទថា **ចបលា** (ឃ្លេងឃ្លោង) គឺ ប្រកបដោយការក្រវល់ក្រវាយ មានការតុបតែងបាត្រ និងចីវរជាដើម ។

បទថា **មុខរា** (មានមាត់រឹង) គឺ មាត់រឹង មានអធិប្បាយថា មានពាក្យនិយាយចចេស ។

បទថា **វិកិណ្ណវាចា** (មានសំដីផ្តេសផ្តាស) គឺ មានការនិយាយមិនសង្រួម បានដល់ ការនិយាយគ្នាអស់ថ្ងៃ ក៏មានតែពាក្យឥតប្រយោជន៍ ។

បទថា **ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារា** (មានទ្វារមិនបានឃុំគ្រងក្នុងឥន្ទ្រិយ៍ទាំងឡាយ) គឺ មានទ្វារសម្រាប់ធ្វើកម្ម មិនបានរវាំងប្រយ័ត្នក្នុងឥន្ទ្រិយ៍ទាំង ៦ ។

បទថា **ភោជនេ អមត្តញ្ញុនោ** (មិនស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគ) គឺ មិនស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគ ដែលល្មមឲ្យរាងកាយ ប្រព្រឹត្តទៅបាន គឺ ភាពជាអ្នកមានការស្គាល់ប្រមាណក្នុងការបរិភោគ ដែលគួរដឹង ។

បទថា **ជគរិយំ អននុយុត្តា** (មិនប្រកបដោយសេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់រលឹក) គឺ មិនប្រកបដោយសេចក្តីព្យាយាម ដែលធ្វើឲ្យភ្ញាក់រលឹកខ្លួន ។

បទថា **សាមញ្ញេ អនបេក្ខវន្តោ** (មិនប្រាថ្នាសមណភាវៈ) មានអត្ថាធិប្បាយថា ក្រឡេកមើលសមណធម៌ គឺ វៀរចាកការបដិបត្តិធម៌សមគួរដល់ធម៌ ។

បទថា **សិក្ខាយ ន តិព្វគារវា** (មិនគោរពយ៉ាងខ្លាំងក្នុងសិក្ខា) គឺ មិនមានសេចក្តីគោរពក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ បានដល់ ការច្រើនទៅដោយការត្រូវអាបត្តិ ។

បទថា **ពាហុល្លិកា** (ជាប់ជំពាក់ក្នុងបច្ច័យច្រើន) ជាដើម ខ្ញុំម្ចាស់បានពោលទុកហើយក្នុង (អដ្ឋកថា) ធម្មទាយាទសូត្រ ។

បទថា **កុសីតា** (អ្នកខ្ជិលច្រអូស) ជាដើម ខ្ញុំម្ចាស់ពោលទុកហើយក្នុង (អដ្ឋកថា) ភយភេរវសូត្រ ។

បទថា **ធម្មបរិយាយេន** (ដោយបរិយាយ) គឺ ដោយធម្មទេសនា ។

បទថា **សទ្ធា អគារស្មា** (ចេញចាកផ្ទះបួសដោយសទ្ធា) ជាដើម មានន័យថា តាមប្រក្រតីហើយ អ្នកបួសដោយសទ្ធា ឈ្មោះថា អ្នកមានសទ្ធា ចេញចាកផ្ទះបួស ជាអនាគារិយបុគ្គល (អ្នកមិនមានផ្ទះសម្បែង) ។

សេចក្តីថា **បិវន្តិ មញ្ញេ យសន្តិ មញ្ញេ** (គង់នឹងផឹក គង់នឹងបរិភោគ) មានន័យថា ហាក់ដូចបានផឹក ហាក់ដូចលេប គឺ កាលបន្ទឹវាចា

ដោយសេចក្តីពេញចិត្ត ក៏ដូចជាផឹកដោយវាចា កាលអនុមោទនាដ៏ក្រៃលែងឡើង ក៏ដូចជាបរិភោគដោយចិត្ត ។

បទថា **សាធុ វត** (សាធុទាន) គឺ ប្រពៃហើយទាន ។

បទថា **សព្រហ្មចារី** ជាវេស្សៈក៏បាន ជាទីយៈក៏បាន កាលបើវេស្សៈខាងមុខនឹងមាន សារីបុត្ត កាលបើទីយៈខាងមុខនឹងមាន សព្រហ្មចារី កាលណាខាងមុខមាន សារីបុត្ត កាលនោះនឹងមានសេចក្តីថា ម្នាលមិត្តព្រហ្មចារី ព្រះសារីបុត្ត ឲ្យយើងទាំងឡាយឲ្យចេញចាកអកុសលហើយ ។ កាលណាមានសព្រហ្មចារី នៅខាងមុខ កាលនោះនឹងមានខ្លឹមសារថា ព្រះសារីបុត្ត ឲ្យមិត្តសព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ចេញចាកអកុសលហើយ (ឲ្យតាំងនៅក្នុងកុសល) ។

បទថា **ទហរោ** គឺ នូវកម្លាំង ។

បទថា **យុវា** គឺ នៅក្នុងវ័យកំលោះ-ក្រមុំ ។

បទថា **មណ្ឌនកជាតិកោ** (ពេញចិត្តតុបតែងខ្លួន) សេចក្តីថា មានសភាពពេញចិត្តតុបតែងខ្លួន (ប្រក្រតីពេញចិត្តតុបតែងខ្លួន) ។

បណ្តាមនុស្សទាំង ២ ប្រភេទនោះ មនុស្សខ្លះសូម្បីនៅជំទង់ ប៉ុន្តែនៅមិនទាន់កំលោះក្រមុំ ដូចកំលោះក្រមុំ ។ ប៉ុន្តែមនុស្សខ្លះ សូម្បីកំលោះក្រមុំ ក៏មិនពេញចិត្តតាក់តែងខ្លួន ដូចអ្នកដែលមានសេចក្តីស្ងប់ជាសភាពឬត្រូវ សេចក្តីខ្ជិលប្រអូស ឬសេចក្តីវិនាសគ្រប់សង្កត់ ចំណែកក្នុងទីនេះប្រាថ្នាយកមនុស្សទាំងនៅជំទង់ ទាំងនៅកំលោះក្រមុំនឹងពេញចិត្តតុបតែង

ខ្លួន ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមហាមោគ្គល្លាន ទើបពោលទុកយ៉ាងនេះ ។ ពាក្យថា ប្រកាន់ខ្លួន ជាដើម លោកពោលទុកព្រោះជាសម្មតិរបស់លោក ។

បទថា **ឥតិហ តេ** ស្មើនឹង **ឯវំ តេ** (ប្រែថា ដោយប្រការដូចដែលពោលមកហើយនោះ លោកទាំងពីរនោះ) ។

បទថា **ឧភោ មហានាគា** (មហានាគទាំងគូ) សំដៅដល់អគ្គសាវកទាំង ២ អង្គ ។ ព្រោះអគ្គសាវកទាំង ២ អង្គនេះ ពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយហៅថា **មហានាគ** ។

ក្នុងពាក្យថា **មហានាគ** នោះ មានអត្ថវចនៈដូចតទៅនេះ ៖

អ្នកមិនលំអៀងដោយអគតិទាំងឡាយ មានឆន្ទាគតិជាដើម ឈ្មោះថា នាគ ។

អ្នកមិនត្រឡប់មកកាន់កិលេស ដែលលះបានដោយមគ្គនោះ ៗ ហើយ ឈ្មោះថា នាគ ។

អ្នកមិនធ្វើបាប (សេចក្តីអាក្រក់ដែលជាហេតុឲ្យត្រឡប់មក) មានប្រការផ្សេងៗ ឈ្មោះថា នាគ ។

នេះជាសេចក្តីសង្ខេបក្នុងពាក្យថា **នាគ** ។ ចំណែកសេចក្តីពិស្តារ គប្បីជ្រាបតាមន័យដែលបានពោលទុកក្នុងមហានិទ្ទេសនោះចុះ ។ ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបសេចក្តីក្នុងកថានេះ យ៉ាងនេះថា ៖

អ្នកមិនធ្វើបាបអ្វីទុកឡើយក្នុងលោក ជម្រះកិលេសគ្រឿង
ប្រកបសត្វទុកក្នុងភពគ្រប់យ៉ាង និងគ្រឿងចងទាំងឡាយ

បាន មិនជាប់នៅក្នុងកពទាំងពួង ជាអ្នករួចផុតហើយ ជាអ្នកទឹងធឹង លោកហៅ នាគ ព្រោះភាពជាយ៉ាង នោះ ។

នាគធំ ឈ្មោះ មហានាគ ។ អធិប្បាយថា មហានាគនោះ គួរបូជា ជាង ទីងគួរសរសើរជាង នាគដែលជាទីណាស្រេពពួកដទៃ ។

បទថា **អញ្ញមញ្ញស្ស** (នៃគ្នានឹងគ្នា) សេចក្តីថា មួយអង្គសរសើរ មួយអង្គទៀត ។

បទថា **សមនុមោទឹសុ** (អនុមោទនាព្រម) កាត់បទថា **សមំ អនុមោទឹសុ** ប្រែថា អនុមោទនាស្មើ ៗ គ្នា ។ ក្នុងពាក្យអនុមោទនានោះ ព្រះធម្មសេនាបតី ពោលថា ព្រះមហាមោគ្គល្លាន អនុមោទនាដោយ ឧបមានេះថា លោកម្ចាស់ សេចក្តីនោះបូរជាក់ច្បាស់ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ព្រះថេរៈទាំង ២ អនុមោទនាពាក្យសុភាសិតរបស់គ្នា នឹងគ្នា ។

(ចប់ អដ្ឋកថាអនង្គណសូត្រ ទី ៥)

អដ្ឋកថា

អាកង្ខេយ្យសូត្រ ទី ៦

[៧៣] *អាកង្ខេយ្យសូត្រមានពាក្យផ្ដើមឡើងថា* **ឯវម្មេ សុតំ** *ខ្ញុំម្ចាស់បានស្ដាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ។*

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សម្បន្នសីលា** *សេចក្ដីថា ការដល់ព្រមមាន ៣ យ៉ាង ការបរិបូរណ៍ ការព្រមព្រៀង និងការផ្ដើម ។*

ការដល់ព្រម ៣ យ៉ាង

បណ្ដាការដល់ព្រមទាំង ៣ យ៉ាង ការដល់ព្រមដែលមកហើយថា ៖

ម្នាលកោសិយៈ សត្វសេកទាំងឡាយ រមែងបរិភោគក្ដួរស្រូវសាលីដែលសំបូរហើយ ម្នាលព្រាហ្មណ៍ យើងសូមប្រាប់លោកថា យើងមិនអាចហាមសេកនោះបាន ដូច្នេះ នេះឈ្មោះថា ការដល់ព្រម គឺ ការបរិបូរណ៍ ។

ការដល់ព្រមនេះថា ភិក្ខុជាអ្នកចូលដល់ហើយ ចូលដល់ព្រមហើយ ចូលទៅជិតហើយ ចូលទៅជិតព្រមហើយ ចូលដល់ហើយ សម្បូរហើយ ប្រកបហើយដោយបាតិមោក្ខសំវរៈនោះ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ការដល់ព្រម គឺ ការព្រមព្រៀង ។

ការដល់ព្រមនេះថា ម្នាលលោកដ៏ចម្រើន ផ្ទៃក្រោមបំផុតនៃមហាប្រឹថពី មានរសផ្អែមគួរឲ្យពេញចិត្ត ដូចទឹកឃ្មុំដែលមិនមានទោស ដូច្នោះ

ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ការដល់ព្រម គឺ ការផ្តើម ។

តែក្នុងសូត្រនេះ គួរបានដល់ការដល់ព្រម គឺ ការបរិបូរណ៍ខ្លះ ការដល់ព្រម គឺ សេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នាខ្លះ ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងបទថា **សម្បន្នសីលា** គប្បីជ្រាបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ៖

បទថា **សម្បន្នសីលា** សេចក្តីថា ជាអ្នកមានសីលបរិបូរណ៍ ដូច្នេះខ្លះ ជាអ្នកដល់ព្រមដោយសីល ដូច្នេះខ្លះ ។

អត្ថរបស់សីល

បទថា **សីលំ** សេចក្តីថា ដែលឈ្មោះថា **សីល** ព្រោះអត្ថថាដូចម្តេច ? ដែលឈ្មោះថា **សីល** ព្រោះអត្ថថា ជាទីតាំងមាំ ។ សេចក្តីពិស្តារនៃបទថា សីលនោះ បានពោលទុកហើយក្នុងបករណ៍វិសេស ឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គ ។ សូម្បីក្នុងបករណ៍ពិសេស ឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គនោះ ដោយអត្ថនេះថា **បរិបុណ្ណសីលា** នេះ ជាការដែលបានពោលភាពបរិបូរណ៍នៃសីលទុកហើយ ព្រោះប្រាសចាកទោសរបស់សីល ដូចលោកពោលភាពបរិបូរណ៍នៃស្រែទុក ព្រោះប្រាសចាកទោសរបស់ស្រែ ដូច្នោះ ។

ទោសរបស់ស្រែមាន ៤ យ៉ាង

ដូចយ៉ាងថា ស្រែដែលប្រកបដោយទោស ៤ យ៉ាង គឺ ពូជមិនល្អ ១ ការសាបព្រោះមិនល្អ ១ ទឹកមិនល្អ ១ ទីដីមិនល្អ ១ រមែងធ្វើឲ្យស្រែ

មិនបរិបូរបាន ។

បណ្តាទោស ៤ យ៉ាងនោះ ពូជដែលមិនពេញគ្រាប់ ឬស្អុយក្នុងចន្លោះណា ៗ មាននៅក្នុងស្រែណា ស្រែនោះឈ្មោះថា ស្រែមានពូជមិនល្អ ។

ជនទាំងឡាយសាបពូជទាំងនោះ ចុះក្នុងស្រែណា , សំណាបរមែងមិនដុះឡើងក្នុងស្រែនោះ ស្រែក៏ចាត់ថា ជាស្រែដែលមិនល្អ ។

អ្នកស្រែដែលមិនឆ្លាត កាលសាបពូជ រមែងសាបឲ្យធ្លាក់ទៅជាល្បោះ ៗ ក្នុងស្រែណា ស្រែនោះឈ្មោះថា មានការសាបពូជមិនល្អ ។ ព្រោះកាល សាបពូជយ៉ាងនេះ សំណាបរមែងមិនដុះលូតលាស់ឡើងទូទៅគ្រប់កន្លែង ស្រែក៏ចាត់ថា ជាស្រែមិនល្អ ។

ក្នុងស្រែកន្លែងខ្លះ មានទឹកច្រើនពេកទៅ ឬមិនមានសោះ ស្រែនោះឈ្មោះថា ខ្វះទឹក ព្រោះថា សំណាបមិនដុះឡើង សូម្បីក្នុងស្រែនោះ ស្រែក៏ចាត់ថា ជាស្រែមិនល្អ ។ ក្នុងផ្ទៃដីខ្លះ អ្នកស្រែយកនង្គ័លភ្ជួរដីដល់ ៤-៥ លើក ឲ្យផ្ទៃដីជ្រៅពេកទៅ តពីនោះ ដីនឹងកើតមានរសប្រែ ស្រែនោះឈ្មោះថា មានផ្ទៃដីមិនល្អ ។ ព្រោះថា ក្នុងស្រែដែលមិនល្អនោះ សំណាបរមែងមិនលូតលាស់ឡើង ស្រែក៏ចាត់ថា ជាស្រែមិនល្អ ។ ហើយស្រែដូច្នោះ នឹងមិនមានផលច្រើន ព្រោះថា សូម្បីក្នុងស្រែនោះ នឹងសាបពូជចុះទៅច្រើន ក៏បានទទួលផលតិច ។

តែថា ស្រែដែលចាត់ថា ជាស្រែបរិបូរ ព្រោះប្រាសចាកទោស ៤

យ៉ាងនេះ ។ ហើយស្រែដូច្នោះ ចាត់ជាស្រែដែលមានផលច្រើន យ៉ាងណា សីលដែលប្រកបដោយទោស ៤ យ៉ាង គឺ ដាច់ ធ្លុះ ពព្រុះ ពពាល នឹងចាត់ជាសីលដែលបរិសុទ្ធមិនបានដូច្នោះ ដូចគ្នា ។ ហើយសីលដូច្នោះ ជាសីលដែលមានផលតិច តែសីលនឹងចាត់ថា ជាសីលដែលបរិបូណ៌បាន ក៏ព្រោះប្រាសចាកទោស ៤ យ៉ាងនេះ ។ ក៏សីលដូច្នោះ ចាត់ថា ជាសីលដែលមានផលានិសង្សច្រើន ។

សីលសម្បូរដោយហេតុ ២ ប្រការ

ក៏ដោយអត្ថនេះថា **សីលសមង្គិនោ** ជាការដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់អធិប្បាយទុកថា អ្នកទាំងឡាយ ចូរជាអ្នកបរិបូណ៌ គឺ ជាអ្នកដល់ព្រម បានដល់ ប្រកបដោយសីលចុះ ដូច្នេះ ។

ក្នុងបទថា **សម្បន្នសីលា** នោះ ភាពជាអ្នកមានសីលបរិបូណ៌ រមែងមានបានដោយហេតុពីរប្រការ គឺ ព្រោះឃើញទោស ក្នុងការវិបត្តិនៃសីល ១ ព្រោះឃើញអានិសង្ស ក្នុងការដល់ព្រមនៃសីល ១ ។

គុណជាតិទាំងពីរយ៉ាងនេះ លោកបានពោលទុកហើយក្នុងបករណ៍វិសេស ឈ្មោះថា វិសុទ្ធិមគ្គ ។

ព្រះសុមនត្ថេរ អ្នកស្រុកទីបវិហារពោលទុកថា បានឮថា ព្រះដ៏មានព្រះភាគ ទ្រង់លើកចតុប្បារិសុទ្ធិសីលឡើងសម្ដែងដោយព្រះតម្រាស់មានប្រមាណប៉ុណ្ណេះថា **សម្បន្នសីលា** ក្នុងបណ្ដាបទទាំងនេះ ហើយទ្រង់

សម្តែងសីល ដែលជាប្រធានក្នុងបណ្តាសីលទាំងនោះ យ៉ាងពិស្តារដោយបទនេះថា **បាតិមោក្ខសំវរ សំវុតា** ដូច្នេះ ។

ចំណែកព្រះចូឡនាគត្ថេរ អ្នកទ្រទ្រង់ព្រះត្រៃបិដក ដែលជាអន្តេវាសិករបស់ព្រះសុមនត្ថេរនោះ ពោលថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់នូវបាតិមោក្ខសំវរសីល ទុកក្នុងព្រះបាលី ២ កន្លែង បាតិមោក្ខសំវរៈប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា សីល (តែអាគតដ្ឋាន) ដែលពោលអះអាងទុកថា សីល ៣ យ៉ាង ក្រៅពីនេះ ជាសីលក៏មាន លោកកាលមិនឃើញ ទើបពោលជំទាស់ទុកហើយ ពោល (តទៅ) ថា គុណ ត្រឹមតែការរក្សាទ្វារ " ៦ " ក៏ឈ្មោះថា **ឥន្ទ្រិយសំវរ** គុណ ត្រឹមតែការបង្កើតឡើងនៃបច្ច័យដោយធម៌ដ៏ប្រពៃ ក៏ឈ្មោះថា **អាជីវបារិសុទ្ធិសីល** គុណ ត្រឹមតែការពិចារណាបច្ច័យជាដើម ដែលខ្លួនបានមកហើយ វត្ថុនេះមាន ដូច្នេះហើយ ទើបបរិភោគក៏ឈ្មោះថា **បច្ចយសន្និស្សិតសីល** ។

តែពោលដោយត្រង់ បាតិមោក្ខសំវរៈប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា សីល បាតិមោក្ខសំវរសីលនោះ របស់អ្នកណាដាច់ហើយ អ្នកនោះ នរណាៗ " មិនគួរពោលថា អ្នកនេះនឹងរក្សាសីលដ៏សេសទុកបាន ដូច្នេះ , ប្រៀបដូចបុរសដែលមានក្បាលដាច់ហើយ ក៏មិនអាចនឹងរក្សាដៃ និងជើងទុកបាន ដូច្នោះ ។ តែថា បាតិមោក្ខសំវរសីលនេះ របស់អ្នកណា មិនពុះមិនពាល អ្នកនេះរមែងអាចរក្សាសីល ដ៏សេសឲ្យតាំងនៅតាមប្រក្រតីបាន ប្រៀបដូចបុរសដែលមានក្បាលមិនដាច់ក៏ អាចរក្សាជីវិតទុកបាន ដូច្នោះ

ព្រោះដូច្នោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់លើកបាតិមោក្ខសំវរសីល ឡើងសម្តែងដោយបទថា **សម្បន្នសីលា** ដូច្នេះ ហើយត្រាស់ពាក្យដែលជាវេវចនៈនៃពាក្យ **សម្បន្នសីលា** នោះថា **សម្បន្នបាតិមោក្ខា** ដូច្នេះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងពាក្យដែលជាវេវចនៈនោះឲ្យពិស្តារ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **បាតិមោក្ខសំវរសំវុតា** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **បាតិមោក្ខសំវរសំវុតា** សេចក្តីថា ប្រកបដោយបាតិមោក្ខសំវរសីល ។

បទថា **អាចារគោចរសម្បន្នា** សេចក្តីថា មានអាចារ និងគោចរដ៏បរិបូណ៌ ។

បទថា **អនុមត្តេសុ** ប្រែថា មានប្រមាណតិចតួច ។

បទថា **វជ្ជេសុ** គឺ ក្នុងធម៌ចំណែកអកុសលទាំងឡាយ ។

បទថា **ភយទស្សាវី** ប្រែថា អ្នកមានប្រក្រតីឃើញភ័យ ។

បទថា **សមាទាយ** សេចក្តីថា កាន់យកដោយល្អ ។

បទថា **សិក្ខថ សិក្ខាបទេសុ** សេចក្តីថា ពួកអ្នកចូរសមាទានកាន់យកសិក្ខាបទនោះដោយល្អ ហើយសិក្សាចុះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងបទថា **សមាទាយ សិក្ខថ សិក្ខាបទេសុ** នេះមានសេចក្តីសង្ខេបថា វត្ថុណានីមួយ មិនថា នឹងប្រព្រឹត្តទៅតាមផ្លូវកាយ ឬវាចាក៏ដោយ ដែលគួរសិក្សាក្នុងសិក្ខាបទ គឺ ក្នុងចំណែកនៃសិក្ខាបទ ពួកអ្នកចូរ កាន់យកវត្ថុនោះទាំងអស់ដោយល្អ ហើយសិក្សាចុះ ។

ចំណែកបទទាំងឡាយ មានបទថា **បាតិមោក្ខសំវរ** ជាដើមទាំងអស់នោះ បានពោលទុកហើយក្នុងបករណ៍វិសេស ឈ្មោះវិសុទ្ធិមគ្គ យ៉ាងពិស្តារ ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ១

[៧៤] សួរថា ពាក្យថា **អាកង្ខេយ្យ ចេ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ត្រាស់ទុក ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងអានិសង្សរបស់សីល ។

ក៏ប្រសិនបើអ្នកបួសថ្មី ឬអ្នកអប្បឥតបញ្ញា គប្បីមានការគិតយ៉ាងនេះថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ពួកអ្នកចូរបំពេញសីល ពួកអ្នកចូរបំពេញសីល ដូច្នេះ អ្វីហ្ន៎ ជាអានិសង្ស អ្វីជាសេចក្តីវិសេស អ្វីជាការចម្រើនក្នុងការបំពេញសីល ដូច្នេះ ។ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងអានិសង្ស ១៧ ប្រការ ដល់ភិក្ខុអ្នកបួសថ្មីជាដើមនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់យ៉ាងនេះ ។ ភិក្ខុទាំងឡាយបានស្តាប់អានិសង្សដែលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្តរបស់ពួកសព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ជាខាងដើម មានការអស់ទៅនៃអាសវៈជាទីបំផុតនោះ ហើយទើបបំពេញសីលឲ្យបរិបូណ៌ ដូចឈ្មួញស្ករអំពៅ ដូច្នោះ ធម្មតាឈ្មួញស្ករអំពៅ លោកហៅថា អ្នកលក់ទឹកអំពៅ ។

តំណាលមកថា ឈ្មួញនោះ យករទេះផ្ទុកស្ករអំពៅ និងស្ករត្នោត

ជាដើម ទៅកាន់ជាយដែន ហើយឃោសនាថា ពួកលោកចូរទិញថ្នាំពិស និងបន្ទា ពួកលោកចូរទិញថ្នាំពិស និងបន្ទា ដូច្នេះ ពួកអ្នកស្រុកបានស្តាប់ពាក្យនោះ ក៏គិតថា ធម្មតាថ្នាំពិស ជារបស់កាចសាហាវណាស់ អ្នកណាបានបរិភោគវាចូលទៅ អ្នកនោះក៏នឹងត្រូវស្លាប់ សូម្បីបន្ទាមុត ហើយ រមែងធ្វើឲ្យមនុស្សយើងស្លាប់បាន វត្ថុទាំងពីរយ៉ាងនេះ ជារបស់កាចសាហាវណាស់ នឹងមានអានិសង្សអ្វីក្នុងការទិញនេះ ដូច្នេះ ហើយក៏បិទទ្វារផ្ទះ និងដេញក្មេងឲ្យចៀសចេញទៅ ។ ឈ្មួញឃើញហេតុនោះ ទើបគិតថា អ្នកស្រុកទាំងនេះ ជាអ្នកមិនច្លាតក្នុងការទិញលក់ ណ្ហើយចុះ យើងនឹងប្រើឧបាយឲ្យអ្នកស្រុកទាំងនោះទិញ ដូច្នេះ ។ ទើបស្រែកលក់ថា ពួកលោកចូរទិញរបស់ដែលផ្អែម ពួកលោកចូរទិញរបស់ល្អ លោកនឹងបានស្ករអំពៅ ស្ករត្នោត ដែលមានតម្លៃថ្ងៃ ពួកលោកនឹងទិញបានដោយមាសកៈក្លែងក្លាយ និងកហាបណៈក្លែងក្លាយ ដែលមានតម្លៃថោក ៗ ដូច្នេះ ។ ពួកអ្នកស្រុកបានស្តាប់ពាក្យនោះ ម្នាក់ ៗ រីករាយត្រេកអរនាំគ្នាទៅឲ្យតម្លៃ សូម្បីថ្លៃ ក៏ទទួលយករបស់នោះទៅ ។

ព្រះតម្រាស់របស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ក្នុងពាក្យនោះថា ៖

សម្បន្នសីលា ភិក្ខវេ វិហរថ ។បេ។ សមាទាយ សិក្ខាបទេសុ នោះ ក៏ដូចជាពាក្យឃោសនារបស់ឈ្មួញថា វិសកណ្ឌកំ គណ្ហថ សិក្ខថ ដូច្នេះ ។

ព្រះដ៏មានព្រះភាគត្រាស់ថា ពួកអ្នក ចូរជាអ្នកមានសីលបរិបូណ៌

ចុះ ដូច្នេះ ពួកភិក្ខុមែងគិតថា ធម្មតាថា សីលនេះ ជារបស់គ្រោតគ្រាត ជាសត្រូវ ដល់ការសើច និងការលេងជាដើម នឹងមានអានិសង្សអ្វីខ្លះហ្ន៎ ដល់ភិក្ខុអ្នក មានសីលបរិបូណ៌ ដូច្នេះ ក៏ដូចជាអ្នកស្រុកមានការគិតថា ថ្នាំពិស និងបន្ទា ជារបស់គ្រោតគ្រាត នឹងមានអានិសង្សអ្វីក្នុងការទិញ ថ្នាំពិសជាដើម ដូច្នោះ កាលដូច្នោះ គប្បីជ្រាបព្រះតម្រាស់ខាងដើមរបស់ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ថា **អាកង្ខេយ្យ ចេ** ដូច្នេះ ជាប្រយោជន៍ដល់ការ ប្រកាសអានិសង្ស ១៧ ប្រការ ដែលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្ត របស់ ពួកសព្រហ្មចារីជាខាងដើម មានការអស់ទៅនៃអាសវៈជាទីបំផុត ដូច ពាក្យខាងដើមរបស់ឈ្មួញនោះថា ពួកលោកចូរទិញរបស់ថ្នាញ់ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អាកង្ខេយ្យ ចេ** សេចក្ដីថា ប្រសិនបើ អ្នកទាំងឡាយសង្ឃឹម គឺ ប្រសិនបើអ្នកទាំងឡាយប្រាថ្នា ។

បទថា **បិយោ ច អស្សំ** សេចក្ដីថា អាត្មាអញគប្បីជាអ្នកដែល បុគ្គលដទៃគប្បីសម្លឹងមើលដោយចក្ខុជាទីស្រឡាញ់ អធិប្បាយថា អាត្មា អញគប្បីជាបទដ្ឋាននៃការកើតឡើងនៃសេចក្ដីស្រឡាញ់ ដូច្នេះ ។

បទថា **មនាបោ** សេចក្ដីថា អាត្មាអញគប្បីជាទីពេញចិត្តនៃជន ទាំងនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត អធិប្បាយថា អាត្មាអញគប្បីជាទីត្រូវចិត្តនៃជន ទាំងនោះ គឺ គប្បីប្រើជនទាំងនោះផ្សាយមេត្តាចិត្តទៅ ។

បទថា **គរុ** សេចក្ដីថា អាត្មាអញគប្បីជាទីធ្ងន់នៃជនទាំងនោះ ដូចឆ័ត្រ ។

បទថា **ភាវនីយោ** សេចក្ដីថា អាត្មាអញគប្បីជាអ្នកដែលជនទាំងនោះ គប្បីសរសើរយ៉ាងនេះថា លោករូបនេះ កាលដឹងក៏ដឹងពិត កាលឃើញ ក៏ឃើញពិតប្រាកដ ដូច្នេះ ។

បទថា **សីលេស្វេវស្ស បរិបូរិការី** សេចក្ដីថា គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ក្នុង ចតុប្បារិសុទ្ធិសីលនោះឯង អធិប្បាយថា គប្បីប្រកបដោយអាការដែលធ្វើឲ្យបរិបូណ៌មិនដាច់ មិនធ្លុះ មិនពព្រុះ មិនពពាល ។

បទថា **អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ** សេចក្ដីថា ជាអ្នកប្រកបក្នុងការហ្វឹកហាត់ចិត្ត រម្ងាប់ចិត្តរបស់ខ្លួន ។

ព្រោះពាក្យថា **អជ្ឈត្តំ** ឬ **អត្តនោ** ក្នុងពាក្យថា **អជ្ឈត្តំ ចេតោ-សមថមនុយុត្តោ** នេះ ដូចគ្នា គឺ មានអត្ថដូចគ្នា ផ្សេងគ្នាតែព្យញ្ជនៈប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **សមថំ** នេះ ជាទុតិយាវិភត្តិ ចុះក្នុងអត្ថនៃសត្តមីវិភត្តិ ។ ដោយបទឧបសគ្គនេះថា អនុ ក៏ជាការសម្រេចក្នុងការប្រកបសេចក្ដីបាន ។

បទថា **អនិរាកតជ្ឈានោ** សេចក្ដីថា អ្នកមានឈាន ដែលអ្វី ៗ នាំចេញទៅខាងក្រៅមិនបាន ឬមានឈានដែលអ្វី ៗ ធ្វើឲ្យសាបសូន្យមិនបាន ។ សេចក្ដីពិតឈ្មោះថា **និរាករណៈ** នេះ ប្រើក្នុងអត្ថន័យថា នាំចេញទៅ និងធ្វើឲ្យវិនាស ។ ក៏គប្បីឃើញការប្រកបសេចក្ដីនៃនិរាករណៈនោះ ដូចក្នុងប្រយោគជាដើមថា បុគ្គលគួរកម្ចាត់កាពរឹងរូសចេញហើយ គប្បីជាអ្នកមានការប្រព្រឹត្ត បន្ទាបខ្លួន ដូច្នេះ ។

បទថា **វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ** សេចក្តីថា អ្នកប្រកបដោយអនុបស្សនា ៧ យ៉ាង ។ ធម្មតាអនុបស្សនា ៧ យ៉ាង គឺ អនិច្ចានុបស្សនា ១ ទុក្ខានុបស្សនា ១ អនត្តានុបស្សនា ១ និព្វិទានុបស្សនា ១ វិរាគានុបស្សនា ១ និរោធានុបស្សនា ១ បដិនិស្សគ្គានុបស្សនា ១ ។ អនុបស្សនាទាំងនេះ មានពិស្តារហើយក្នុងបករណ៍វិសេសឈ្មោះ វិសុទ្ធិមគ្គ ។

បទថា **ព្រូហេតា សុញ្ញាគារំ** សេចក្តីថា ជាអ្នកញ៉ាំងសុញ្ញាគារឲ្យចម្រើន ។

ក៏ក្នុងបទថា **ព្រូហេតា សុញ្ញាគារានំ** នេះ ភិក្ខុរៀនយកកម្មដ្ឋានដោយអំណាចសមថៈ និងវិបស្សនា ហើយចូលទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ អង្គុយទាំងយប់ ទាំងថ្ងៃ គប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកចម្រើនសុញ្ញាគារ ចំណែកភិក្ខុសូម្បីធ្វើសេចក្តីព្យាយាមក្នុងប្រាសាទមួយជាន់ជាដើម មិនគប្បីឃើញថាជាអ្នកចម្រើនសុញ្ញាគារឡើយ ។

ក៏ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ទេសនានេះ សូម្បីព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់នឹងទ្រង់ផ្តើម ដោយអំណាចការលើកអធិសីលសិក្ខានោះ សម្តែងមុនក៏ដោយ ក៏គប្បីជ្រាបថា ជាទេសនាដែលទាក់ទងក្នុងត្រៃសិក្ខាដោយលំដាប់ ព្រោះរួមសមថៈ និងវិបស្សនាចូលគ្នា ព្រោះសមថៈ និងវិបស្សនា មានសីលជាបទដ្ឋាន ដូចជាការទេសនាធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវនៃតណ្ហា សូម្បីព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ផ្តើមដោយអំណាចការលើកតណ្ហាឡើង

សម្ដែងមុន ក៏គប្បីជ្រាបថា ជាទេសនាដែលរាប់ចូលក្នុងពួក ៣ នៃធម៌ដែលជាគ្រឿងយឺតយូរដោយលំដាប់ ព្រោះរួមមានះ និងទិដ្ឋិចូលគ្នា ព្រោះមានះ និងទិដ្ឋិ មានតណ្ហាជាបទដ្ឋាន ។

ក៏ក្នុងបណ្ដាពាក្យទាំងនោះ ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះថា **សីលេ-សွេវស្ស បរិបូរិការី** ជាការដែលត្រាស់អធិសីលសិក្ខា ។

ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះថា **អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អ-និរាកតជ្ឈានោ** ជាការត្រាស់ដល់អធិចិត្តសិក្ខា ។

ដោយពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះថា **វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ** ជាការត្រាស់ដល់អធិប្បញ្ញាសិក្ខា ។

ក៏ដោយបទថា **ព្រូហេតា សុញ្ញាគារានំ** នេះ ជាការដែលត្រាស់រួមសិក្ខា សូម្បីទាំងពីរយ៉ាងនេះ គឺ អធិចិត្តសិក្ខា ក្នុងការចម្រើនសុញ្ញាគារដោយអំណាចសមថៈ , អធិប្បញ្ញាសិក្ខា ដោយអំណាចវិបស្សនា ។

ក៏ក្នុងទីនេះ ដោយបទទាំងនេះថា **អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាកតជ្ឈានោ** ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់ដល់ចិត្តជាឯកគ្គតាថា រក្សាសីលទុកបាន ។

ដោយបទថា **វិបស្សនាយ** នេះ ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់កំណត់នូវសង្ខារថា រក្សាសីលទុកបាន ។

សួរថា ការដែលចិត្តជាឯកគ្គតា និងរក្សាសីលទុកបានយ៉ាងណា ។

ឆ្លើយថា ក៏អ្នកណាមិនមានចិត្តជាឯកគ្គតា អ្នកនោះកាលព្យាធិ

កើតឡើងរមែងក្តៅក្រហាយ គេត្រូវព្យាធិគ្របសង្កត់ និងការក្រវល់ក្រវាយ ធ្វើឲ្យសីលដាច់ ទើបនឹងមិនធ្វើព្យាធិនោះឲ្យស្ងប់ទៅបាន ចំណែកអ្នកណា មានចិត្តជាឯកគ្គតា អ្នកនោះ ក៏មានការគ្របសង្កត់ព្យាធិទុកបាន ចូលសមាបត្តិក្នុងខណៈដែលគេចូលសមាបត្តិ ទុក្ខរមែងប្រាសទៅ សេចក្តីសុខដែលមានកម្លាំងច្រើនជាងនឹងកើតឡើង ។ ការដែលចិត្តជាឯកគ្គតា រមែងរក្សាសីលបាន ដោយប្រការយ៉ាងនេះ ។

សួរថា ការកំណត់សង្ខារ រមែងតាមរក្សាសីលបានយ៉ាងណា ។

ឆ្លើយថា ក៏អ្នកណាមិនមានការកំណត់សង្ខារ អ្នកនោះ រមែងមានសេចក្តីស្រឡាញ់យ៉ាងខ្លាំងក្នុងអត្តភាពថា រូបរបស់យើង វិញ្ញាណរបស់យើង ដូច្នេះ អ្នកនោះ កាលប្រឈមមុខចំពោះទុព្ភិក្ខភ័យ និងព្យាធិភ័យជាដើមបែបនោះ រមែងទម្លាយសីលហើយរក្សាអត្តភាព ។ ចំណែកអ្នកណាមានការកំណត់សង្ខារ អ្នកនោះ រមែងមិនមានការស្រឡាញ់យ៉ាងខ្លាំងឬសេចក្តីស្នេហាក្នុងអត្តភាព ក៏កាលគេប្រឈមមុខចំពោះទុព្ភិក្ខភ័យ និងព្យាធិភ័យជាដើមបែបនោះ សូម្បីថា ពោះវៀនធំរបស់គេនឹងលូនហូរចេញមកខាងក្រៅ គេនឹងស្គមស្លេកស្លាំង ឬដាច់ចេញជាកំណាត់ ៗ ទាំងរយកំណាត់ ពាន់កំណាត់ គេក៏មិនទម្លាយសីល ហើយរក្សាអត្តភាពទុកឡើយ ការកំណត់សង្ខារ រមែងរក្សាសីលបានយ៉ាងនេះ ។ ក៏ដោយបទថា **ព្រូហេតា សុញ្ញាគារានំនេវ** ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែង ការកពូន ការចម្រើន និងការធ្វើឲ្យជាប់តគ្នាដោយហេតុទាំងពីរយ៉ាងនោះ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា ព្រោះបើភិក្ខុអ្នកប្រាថ្នានូវគុណធម៌ ៤ ប្រការនេះ គឺ អាត្មាអញគប្បីជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្ត ជាទីគោរពកោតក្រែង (sic) ជាទីសរសើររបស់ពួកសព្រហ្មចារីទាំងឡាយ មិនមានកិច្ចដែលនឹងត្រូវធ្វើអ្វីដទៃ (តែ) គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើមដោយពិត ព្រោះថា ភិក្ខុដែលប្រកបដោយគុណមានសីលជាដើមដូច្នេះ រមែងជាទីស្រឡាញ់ផង ជាទីពេញចិត្តផង ជាទីគោរពកោតក្រែងផង ជាទីសរសើរផង របស់ពួកសព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ។ សមពិតដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ៖

ជនរមែងធ្វើអ្នកសំបូរដោយសីល និងទស្សនៈ អ្នកតាំងនៅក្នុងធម៌ អ្នកមានប្រក្រតីនិយាយពាក្យពិត អ្នកធ្វើការងាររបស់ខ្លួនឲ្យជាទីស្រឡាញ់ ដូច្នេះ ។

សេចក្ដីសង្ខេបទី ២

[៧៥] ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់លុះត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ប្រសិនបើភិក្ខុប្រាថ្នាថា អាត្មាអញគប្បីជាទីស្រឡាញ់ ។ល។ ជាទីពេញចិត្តរបស់ពួកព្រហ្មចារីទាំងឡាយ ដូច្នេះ អ្នកទាំងឡាយគប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូរក្នុងសីលទាំងឡាយ ។ល។ អ្នកទាំងឡាយ គប្បីចម្រើនសុញ្ញាគារស្ថាន ដូច្នេះ ហើយឥឡូវនេះ ព្រោះហេតុដែលភិក្ខុប្រាថ្នាបច្ច័យមានលាភជាដើម គប្បីធ្វើកិច្ចនេះតែម្យ៉ាង មិនគប្បីធ្វើកិច្ចអ្វីដទៃក្រៅពីនេះ

ទេ ដូច្នេះ ទើបបានត្រាស់ពាក្យ មានជាអាទិ៍ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ប្រសិនបើភិក្ខុប្រាថ្នាថា អាត្មាអញគប្បីជាអ្នកមានលាភ ដូច្នេះជាដើម ។

ក៏ក្នុងទីនេះកុំយល់ថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ការបំពេញសីលជាដើម ដែលមានលាភជានិមិត្តទុក ព្រោះព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជាអ្នកត្រាស់បដិសេធការស្វែងរកលាភ មិនត្រាស់ព្រះវាចាដែលទាក់ទងដល់ (លាភ) ទ្រង់មានព្រះឱវាទដល់ពួកសាវកយ៉ាងនោះ ។ ព្រះអង្គនឹងត្រាស់ការបំពេញគុណ មានសីលជាដើម ដែលមានលាភជានិមិត្តបានយ៉ាងណា ?

តែថា ពាក្យនោះ ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយអំណាចអធ្យាស្រ័យរបស់បុគ្គល ។ អធិប្បាយថា ភិក្ខុពួកណាគប្បីមានអធ្យាស្រ័យយ៉ាងនេះថា ប្រសិនបើយើងមិនត្រូវលំបាកដោយបច្ច័យ ៤ សោត យើងអាចដើម្បីនឹងបំពេញសីលជាដើមឲ្យបរិបូរបាន ដូច្នេះ ។ ព្រះដ៏មានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះ ដោយអំណាចអធ្យាស្រ័យរបស់ជនទាំងឡាយនោះ ។

ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា បច្ច័យ ៤ នេះ នោះជាអានិសង្សពិតរបស់សីល ។ ពិតយ៉ាងនោះ បុគ្គលជាបណ្ឌិតទាំងឡាយ នាំរបស់ដែលខ្លួនទុកដាក់ក្នុងជង្រុកជាដើមចេញមក ទាំងបុត្រជាដើម ក៏មិនឲ្យ ទាំងខ្លួនឯងក៏មិនបានប្រើប្រាស់ តែរមែងបង្អោនថ្វាយដល់អ្នកមានសីល ពាក្យដូចពោលមកនេះ លោកពោលទុកដើម្បីសម្តែងអានិសង្សពិតរបស់សីល ។

សេចក្តីសង្ខេប ទី ៣

[៧៦] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៣ ដូចតទៅ ៖

បទថា **យេសាហំ** កាត់បទថា **យេសំ អហំ** ។

បទថា **តេសន្តេ ការា** សេចក្តីថា សក្ការៈ គឺ ការថ្វាយបច្ច័យទាំងនោះ ទេវតា ឬមនុស្សបានធ្វើហើយក្នុងខ្លួនយើង សេចក្តីពិត ទេវតាទាំងឡាយ រមែងថ្វាយបច្ច័យដល់លោកដែលប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម និងមានចំពោះមនុស្សតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះក៏ទេ ដូចដែលសក្កទេវរាជបានថ្វាយដល់ព្រះមហាកស្សបៈ ពាក្យទាំងពីរនេះថា **មហប្ផលា មហានិសំសា** ពោលដោយសេចក្តីហើយ មានអត្ថដូចគ្នា ផ្សេងត្រឹមតែព្យញ្ជនៈប៉ុណ្ណោះ ។ សក្ការៈដែលឈ្មោះថា មានផលច្រើន នាំមកនូវលោកិយសុខយ៉ាងច្រើនឲ្យ ។ ឈ្មោះថា មានអានិសង្សច្រើន ព្រោះជាបច្ច័យនៃការបានលោកុត្តរសុខយ៉ាងធំ ។ សេចក្តីពិត ភិក្ខាមួយវែកក្តី បណ្ណសាលាលើផ្ទៃដីវែងប្រមាណ ៥ ហត្ថក្តី ដែលបុគ្គលថ្វាយដល់លោកអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម រមែងរក្សាគេមិនឲ្យធ្លាក់ទៅកាន់ទុគ្គតិ វិនិបាត បានច្រើនសែនកប្ប ។ ហើយក្នុងដំណាក់កាលចុងក្រោយនៅជាបច្ច័យនៃការរំលត់កិលេសដោយអមតធាតុ ។

ក៏ក្នុងរឿងនេះ មានរឿងជាដើមថា យើងបានថ្វាយទឹកដោះ និងបាយជាដើម មានបេតវត្ថុ និងវិមានវត្ថុទាំងមូល ជាគ្រឿងសាធកៈ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបទ្រង់សម្តែងថា ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នានឹង

ឲ្យសក្ការៈ ដែលអ្នកថ្វាយបច្ច័យដល់ខ្លួននោះ មានផលច្រើន គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើមនោះឯង ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ៤

[៧៧] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៤ ដូចតទៅ ៖

ពួកជនអ្នកទាក់ទងខាងចំណែកឪពុកក្មេក និងម្តាយក្មេក ឈ្មោះថា ញាតិ ។ បិតា និងជីតាជាដើម អ្នកដែលទាក់ទងដោយសាច់សាលោហិតគ្នានិងគ្នា ឈ្មោះថា ញាតិសាលោហិត ។

អ្នកដល់កាលជាអ្នកលះទៅហើយ ឈ្មោះថា **បេត** ។

បទថា **កាលកតា** ប្រែថា ស្លាប់ហើយ ។

បទថា **តេសន្តំ** សេចក្តីថា ការដែលជនទាំងនោះមានចិត្តជ្រះថ្លាចំពោះយើង ឬការរលឹកដល់យើង ដោយចិត្តជ្រះថ្លានោះ របស់ជនទាំងនោះ ។ ការពិត បិតា ឬមាតារបស់ភិក្ខុរូបណាស្លាប់ទៅហើយ មានចិត្តជ្រះថ្លា រមែងរលឹកដល់ភិក្ខុនោះថា ព្រះថេរៈអ្នកមានសីល មានធម៌ដ៏ស្អាតនេះជាញាតិរបស់យើង ដូច្នេះ សេចក្តីជ្រះថ្លានៃចិត្តនោះ របស់គេនោះក្តី ហេតុត្រឹមតែការរលឹកដល់នោះក្តី មានផលច្រើន មានអានិសង្សច្រើន ។

ហេតុត្រឹមតែការរលឹកដល់នោះ ជាធម្មជាតិដែលអាចដើម្បីនឹងញាំង

ពួកសត្វឲ្យឆ្លងផុតចាកទុគតិអស់ច្រើនសែននៃកប្ប ហើយឲ្យដល់អមតមហានិព្វានក្នុងទីបំផុតនោះឯង ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុពួកណា សំបូរដោយសីល សំបូរដោយសមាធិ សំបូរដោយបញ្ញា វិមុត្តិ និងវិមុត្តិញាណទស្សនៈ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏តថាគតពោល ការឃើញ ការស្តាប់ ការរលឹកដល់ ការបួសតាម ការចូលទៅរក ការចូលទៅអង្គុយជិតភិក្ខុទាំងនោះថា មានឧបការៈច្រើន ដូច្នេះ , ព្រោះដូច្នោះ ទើបព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងថា ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នានូវសេចក្តីជ្រះថ្លានៃចិត្តក្នុងខ្លួន និងការរលឹកដល់ (ខ្លួន) ញាតិ និងសាច់សាលោហិតទាំងឡាយនឹងឲ្យមានផលច្រើន គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម នោះឯង ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ៥

[៧៨] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៥ ដូចតទៅ ៖

បទថា **អរតិរតិសហោ អស្សំ** សេចក្តីថា អាត្មាអញគប្បីជាអ្នកគ្របសង្កត់សេចក្តីអផ្សុក និងសេចក្តីត្រេកអរ គឺ កុំគប្បីជាអ្នកត្រូវសេចក្តីអផ្សុកជាដើម គ្របសង្កត់ឡើយ ។

ក៏ក្នុងបទថា **អរតិរតិសហោ** នេះ សេចក្តីអផ្សុកក្នុងធម៌ដែលជាអធិកុសល (និង) ក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់ឈ្មោះថា **អរតិ** សេចក្តីត្រេកអរ

ក្នុងកាមគុណទាំង ៥ ឈ្មោះថា **រតិ** ។

បទថា **ន ច មំ អរតិ សហេយ្យ** សេចក្តីថា ក៏សេចក្តីអផ្សុក កុំគប្បីគ្របសង្កត់ គឺ ញាំញី បានដល់ បៀតបៀនយើងមិនបាន ។

បទថា **ឧប្បន្នំ** សេចក្តីថា កើតហើយ គឺ កើតឡើងហើយ ។

ព្រោះថា ភិក្ខុអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម រមែងអត់ទ្រាំ គឺ គ្របសង្កត់ បានដល់ ការញាំញីនូវសេចក្តីអផ្សុក និងសេចក្តីត្រេកអរបាន ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបទ្រង់ត្រាស់សម្តែងទុកថា ភិក្ខុសូមប្បីនឹងប្រាថ្នាឲ្យខ្លួនដូច្នោះ គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ៦

[៧៩] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៦ ដូចតទៅ ៖

ការស្ទុតចិត្តក្តី អារម្មណ៍ក្តី ឈ្មោះថា ភ័យ (សេចក្តីខ្លាច) អារម្មណ៍នោះឯង ឈ្មោះថា **ភេរវ** (ការខ្លាច) ពាក្យដ៏សេសមានន័យដូចពោលទុកហើយក្នុងវារៈទី ៥ ។

សេចក្តីពិត ភិក្ខុអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម រមែងអត់ទ្រាំ គឺ រមែងគ្របសង្កត់ បានដល់ ការញាំញី សេចក្តីខ្លាច និងសេចក្តីស្ញើបនោះ ដូចព្រះមហាទត្តត្ថេរអ្នកស្រុកអរិយកោដិយវិហារ ។

ទេវតាជេញភិក្ខុ

បានឮថា ព្រះថេរៈធ្វើដំណើរទៅតាមផ្លូវ បានជួបប្រទះព្រៃដែលជា

ទីតាំងនៃសេចក្ដីជ្រះថ្លាមួយកន្លែង ទើបគិតថា ថ្ងៃនេះយើងនឹងបំពេញសមណធម៌ក្នុងទីនេះ ហើយទើបនឹងទៅ ដូច្នេះហើយ ទើបគេចចេញអំពីផ្លូវ ក្រាលសំពត់សង្ឃាដី ហើយអង្គុយពែនភ្នែនទៀបគល់ឈើនោះ ។

ក្មេងៗ របស់រុក្ខទេវតា មិនអាចនឹងតាំងនៅតាមសភាវៈរបស់ខ្លួនបាន ដោយតេជៈនៃសីលរបស់ព្រះថេរៈ ទើបស្រែកយំឡើង សូម្បីទេវតាក៏អង្រួនដើមឈើគ្រប់ដើម , ព្រះថេរៈក៏អង្គុយស្ងៀមមិនញាប់ញ័រ ទេវតានោះ ទើបគ្រវីគប់ភ្លើងឲ្យឆេះសន្ធោសន្ធៅឡើង (សូម្បីជាយ៉ាងនោះ) ក៏មិនអាចធ្វើឲ្យព្រះថេរៈញាប់ញ័របាន ។

តអំពីនោះ ទេវតាទើបនិម្មិតខ្លួនជាឧបាសក ដើរមកថ្វាយបង្គំព្រះថេរៈ ហើយបានឈរនៅក្នុងទីដ៏សមគួរមួយ ត្រូវព្រះថេរៈសួរថា អ្នកណានោះ ទើបបានពោលថា លោកដ៏ចម្រើន ខ្ញុំជាទេវតាដែលស្ថិតនៅនឹងដើមឈើនេះ ព្រះថេរៈសួរថា លោកបានធ្វើវត្តុបន្ទាចយើងឬ ? ទេវតាឆ្លើយថា ពិតមែន ។ ក៏ទេវតានោះ ត្រូវព្រះថេរៈសួរថា ព្រោះហេតុអ្វីទើបលោកធ្វើ ? ទើបឆ្លើយថា លោកដ៏ចម្រើន ដោយតេជនៃសីលរបស់លោកនោះឯង ពួកក្មេង ៗ មិនអាចនឹងតាំងនៅតាមសភាវៈរបស់ខ្លួនបាន ទើបបាននាំគ្នាស្រែកយំឡើង ខ្ញុំទើបបានធ្វើយ៉ាងនេះ ដើម្បី (បំណង) នឹងឲ្យលោកចៀសចេញទៅ ។ ព្រះថេរៈ សួរថា កាលបើដូច្នោះ ព្រោះហេតុអ្វី លោកទើប (បំណង) នឹងឲ្យយើងគេចចេញទៅ ? ទេវតាឆ្លើយថា លោកដ៏ចម្រើន សុំលោកកុំនៅក្នុងទីនេះឡើយ ខ្ញុំមិនបានសេចក្ដីសុខ

ទេ ដូច្នេះ ព្រះថេរៈទើបពោលថា ហេតុអ្វីក៏លោកមិនប្រាប់យើងជាមុន តែឥឡូវនេះ លោកកុំនិយាយអ្វី ៗ ឡើយ យើងខ្លាសចំពោះ ពាក្យដែលមនុស្សនឹងនិយាយថា ព្រះអរិយកោដិយមហាទត្ត គេចចេញទៅ ព្រោះខ្លាចចំពោះអមនុស្ស ដូច្នោះ យើងនឹងនៅទីនេះឯង តែក្នុងថ្ងៃនេះត្រឹមតែមួយថ្ងៃ លោកចូរនៅក្នុងទីណាមួយ (សិន) ចុះ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សម្តែងថា ភិក្ខុអ្នកប្រកបដោយគុណ មានសីលជាដើម រមែងជាអ្នកកម្ចាត់ភ័យដែលគួរឲ្យខ្លាចបាន ព្រោះដូច្នោះ ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នាឲ្យខ្លួនជាយ៉ាងនេះ គប្បីជាអ្នកប្រកបដោយគុណមានសីលជាដើម ដូច្នេះ ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ៧

[៤០] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៧ ដូចតទៅ ៖

ចិត្តដែលបរិសុទ្ធផូរផង់ ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់ហៅថា **អភិចិត្ត** ក្នុងពាក្យថា **អាភិចេតសិកានំ** ។ ម្យ៉ាងទៀត ចិត្តដ៏ក្រៃលែង ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា **អភិចិត្ត** ឈានទាំងឡាយដែលកើតឡើងក្នុងអភិចិត្ត ឈ្មោះថា អភិចេតសិក ម្យ៉ាងទៀត ឈានទាំងឡាយដែលអាស្រ័យអភិចិត្ត ដូច្នោះ ឈានទាំងឡាយនោះ ទើបឈ្មោះថា **អភិចេតសិក** ។

បទថា **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ** សេចក្តីថា ជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងទិដ្ឋធម៌ អត្តភាពដែលឃើញបានដោយប្រចក្ស ហៅថា ទិដ្ឋធម៌ អធិប្បាយ

ថា ជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងទិដ្ឋធម៌នោះ ។

ពាក្យថា **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ** ជាឈ្មោះរបស់រូបាវចរឈាន ពិតណាស់ ជនទាំងឡាយអ្នកឲ្យសម្រេចឈាននោះយ៉ាងស៊ប់ រមែងប្រសព្វនេក្ខម្មសុខ ដែលមិនសៅហ្មងក្នុងអត្តភាពនេះ ព្រោះដូច្នោះ ជនទាំងនោះលោកទើបហៅថា អ្នកមានប្រក្រតីនៅជាសុខក្នុងទិដ្ឋធម៌ ។

បទថា **និកាមលាភី** សេចក្ដីថា ជាអ្នកបានតាមសេចក្ដីត្រូវការ គឺជាអ្នកបានតាមសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់ខ្លួន អធិប្បាយថា រមែងជាអ្នកអាចដើម្បី នឹងចូលឈានបានក្នុងខណៈដែលខ្លួនប្រាថ្នា ៗ ។

បទថា **អកិច្ឆលាភី** មានសេចក្ដីថា ជាអ្នកអាចដើម្បីគ្របសង្កត់នូវធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវ ហើយចូលឈានបានដោយស្រួល ។

បទថា **អកសិរលាភី** សេចក្ដីថា ជាអ្នកបានដោយមិនលំបាក គឺយ៉ាងស្រួល អធិប្បាយថា ជាអ្នកអាចដើម្បីនឹងចេញបានក្នុងវេលាតាមដែលកំណត់ទុកនុ៎ះឯង ពិតណាស់ ភិក្ខុរបខ្លះ ជាអ្នកបានឈាន តែមិនអាចនឹងចូលឈានបាន ក្នុងខណៈដែលខ្លួនត្រូវការ ។ អង្គខ្លះអាចនឹងចូលក្នុងខណៈដែលខ្លួនប្រាថ្នា តែគ្របសង្កត់ធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវចំពោះវសីបានដោយលំបាក ។ អង្គខ្លះ រមែងចូលបានក្នុងខណៈដែលខ្លួនត្រូវការ ហើយគ្របសង្កត់ធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវចំពោះវសីបាន ដោយមិនលំបាក តែមិនអាចដើម្បីនឹងចេញក្នុងខណៈដែលខ្លួនកំណត់ទុកបាន ដូចនាឡិកា ។ ក៏ភិក្ខុណា ប្រាថ្នាការបានហេតុទាំង ៣ យ៉ាងនេះ ភិក្ខុនោះគប្បីជាអ្នកធ្វើ

ឲ្យបរិបូណ៌ក្នុងសីលទាំងឡាយចុះ ។

សេចក្ដីសង្ខេប ទី ៨

[៨១] កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ ឈាន ដែលជាបាទរបស់អភិញ្ញា យ៉ាងនេះហើយ ក៏មកដល់វារៈរបស់អភិញ្ញាសូម្បីដោយពិត តែសូម្បីយ៉ាងនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ក៏មិនបានទ្រង់កាន់យកអភិញ្ញានោះ ដើម្បីនឹងទ្រង់រួមសម្ដែងធម៌ទាំងអស់នោះ ព្រោះថា មិនត្រឹមតែឈានដែលជាបាទរបស់អភិញ្ញា និងអភិញ្ញាតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ ដែលជាអានិសង្សរបស់សីលដោយពិត អរូបឈានទាំង ៤ និងអរិយមគ្គទាំង ៣ ខាងដើម ក៏ជាអានិសង្សរបស់សីលដូចគ្នា ដូច្នោះ ទើបត្រាស់ពាក្យមានជាដើមថា **អាកង្ខេយ្យ ចេ ។ល។ យេ តេ សន្តា** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **សន្តា** សេចក្ដីថា វិមោក្ខទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ជាធម្មជាតិស្ងប់ ព្រោះមានអង្គស្ងប់ និងព្រោះមានអារម្មណ៍ស្ងប់ ។

បទថា **វិមោក្ខា** សេចក្ដីថា វិមោក្ខទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ស្ងប់ ព្រោះរួចផុតចាកធម៌ដែលជាសឹកសត្រូវ និងព្រោះបង្អោនទៅក្នុងអារម្មណ៍ ។

បទថា **អតិក្កម្ម រូបេ** សេចក្ដីថា ឈានកន្លងនូវរូបាវចរជ្ឈានក្នាប់បទថា **វិមោក្ខ** និងឈ្មោះថា ស្ងប់បាន ព្រោះឈានកន្លងរូបាវចរជ្ឈាន ដូច្នេះ ។

ពិតណាស់ កាលនឹងពោលដោយប្រការដទៃ វិមោក្ខទាំងឡាយ ឈានកន្លងរូបាវចរហើយ ក៏មិនគប្បីប្រាកដថា នឹងធ្វើអ្វី ។

បទថា **អារុប្បា** សេចក្ដីថា កន្លងហួសរូបាវចរជ្ឈានទាំងដោយ អារម្មណ៍ និងដោយវិបាក ។

បទថា **កាយេន ផុសិត្វា** សេចក្ដីថា ពាល់ត្រូវនាមកាយ អធិប្បាយ ថា សម្រេចហើយ ។

ពាក្យដ៏សេស មានសេចក្ដីច្បាស់ហើយ មានពាក្យអធិប្បាយដែល លោកពោលទុកថា ភិក្ខុរូបណា ប្រាថ្នានឹងពាល់ត្រូវវិមោក្ខហើយ សូម្បី ភិក្ខុនោះ គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូរណ៍ក្នុងសីលទាំងឡាយ ដូច្នេះឯង ។

សេចក្ដីសង្ខេបទី ៩

[៨២] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ៩ ដូចតទៅ ៖

បទថា **តិណ្ណំ សំយោជនានំ** សេចក្ដីថា នៃគ្រឿងចង ៣ យ៉ាង គឺ សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាសៈ ។ ពិតណាស់ គ្រឿងចង ទាំងនោះ រមែងប្រកបខន្ធ គតិ និងភពជាដើមចូលនឹងខន្ធ គតិ និងភព ជាដើម ម្យ៉ាងទៀត រមែងប្រកបកម្មចូលជាមួយនឹងផល ដូច្នោះ គ្រឿង ចងទាំងនោះ លោកទើបហៅថា **សំយោជនៈ** អធិប្បាយថា គ្រឿងចង ។

បទថា **បរិក្ខយា** ប្រែថា ព្រោះការអស់ទៅនៃគ្រឿងចងដោយ ជុំវិញ ។

បទថា **សោតាបន្នោ** បានដល់ ក្រសែ ក៏ពាក្យថា **សោតា** ជាឈ្មោះរបស់មគ្គ ។ ពាក្យថា **សោតាបន្នោ** ជាឈ្មោះរបស់បុគ្គលអ្នកដល់ព្រមដោយមគ្គនោះ ។

ដូចព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ម្នាលសារីបុត្រ ដែលតថាគតពោលថា **សោតោ សោតោ** ដូច្នេះ សារីបុត្រ ក្រសែ បានដល់ អ្វី ?

ព្រះសារីបុត្រទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ក្រសែនេះឯង បានដល់ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្ប ។លៗ សម្មាសមាធិ ។

ម្នាលសារីបុត្រ ក៏ដែលតថាគតពោលថា **សោតាបន្នោ សោតាបន្នោ** ដូច្នេះ សារីបុត្រ ព្រះសោតាបន្ន បានដល់ បុគ្គលយ៉ាងដូចម្តេច ?

ព្រះសារីបុត្រទូលថា បពិតព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ក៏បុគ្គលដែលប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ នេះឯង ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា ជាព្រះសោតាបន្ននោះ មានឈ្មោះយ៉ាងនេះ មានគោត្រយ៉ាងនេះ ដូច្នេះឯង តែក្នុងទីនេះផលមានឈ្មោះ តាមមគ្គ ដូច្នេះ បុគ្គលអ្នកតាំងនូវក្នុងផល គប្បីជ្រាបថាជាព្រះសោតាបន្ន ។

បទថា **អវិនិបាតធម្មោ** មានវិគ្រោះថា ធម៌ដែលឈ្មោះថា **វិនិបាត** ព្រោះអត្ថថា រមែងញ៉ាំងសត្វឲ្យធ្លាក់ចុះទៅកាន់ទីថោកទាប ដែលឈ្មោះថា **អវិនិបាតធម្ម** ព្រោះជាធម៌ ដែលមិនញ៉ាំងឲ្យធ្លាក់ទៅកាន់ទីដ៏ថោកទាប អធិប្បាយថា ជាធម៌ដែលមិនញ៉ាំងខ្លួនឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងអបាយទាំងឡាយ ជា

សភាវៈ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ព្រោះធម៌ ដែលមានការញុំាងសត្វឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងអបាយទាំងឡាយ លោកលះបង់បានហើយ ។

បញ្ញាដែលជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង គឺ ជាគតិរបស់ព្រះសោតាបន្ននោះ ដូច្នេះ លោកទើបឈ្មោះថា មានបញ្ញាជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងមុខ អធិប្បាយថា ជាអ្នកសម្រេចមគ្គ ៣ ខាងលើដោយពិត ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ?

ឆ្លើយថា ព្រោះលោកបានសោតាបត្តិមគ្គហើយ ។

បទថា **សីលេសូ** សេចក្តីថា ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នានឹងឲ្យខ្លួនជាយ៉ាងនេះ គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូរណ៍ក្នុងសីលទាំងឡាយចុះ ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ១០

[៨៣] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈទី ១០ ដូចតទៅ ៖

សំយោជនៈ ៣ ដែលព្រះយោគាវចរលះបង់បាន ដោយសោតាបត្តិមគ្គ លោកក៏ពោលទុកដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការពណ៌នា សកទាគាមិមគ្គ ។

បទថា **រាគទោសមោហានំ តនុត្តា** សេចក្តីថា ព្រោះភាវៈដែលរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ទាំងនោះមានសភាពស្រាលស្តើង អធិប្បាយថា

ព្រោះធ្វើរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ទាំងនោះឲ្យស្រាលស្តើង ។ ក្នុងពាក្យនោះ គប្បីជ្រាបដល់រាគៈជាដើមនោះ ជាធម្មជាតិស្រាលស្តើងក៏ដោយហេតុ ២ ប្រការ គឺ ព្រោះកើតឡើងម្តងម្កាល និងព្រោះបរិយុដ្ឋានកិលេស មានកំលាំងខ្សោយ ។

ពិតណាស់ កិលេសទាំងឡាយ រមែងមិនកើតឡើងដល់ព្រះសកទាគាមីរឿយៗ ដូចកើតដល់មហាជន ដែលត្រាច់រង្គាត់ទៅក្នុងវដ្តៈ រមែងកើតឡើងជាចន្លោះៗ ក្នុងគ្រាខ្លះ ដូចជាពូជក្នុងស្រែដែលគេព្រោះស្តើងៗ សូម្បីកាលកើតឡើង រមែងមិនកើតក្រាស់ឡើង ផ្សាយទៅ បិទបាំង ធ្វើភាពងងឹតអន្ធការ ដូចកើតដល់មហាជនដែលវិលវល់នៅក្នុងវដ្តៈ រមែងកើតឡើងស្រាលស្តើង គឺ ជាធម្មជាតិស្រាលស្តើងកើតឡើង ដូចស្រទាប់នៃពពក (ដែលអណ្តែតឡើងតាមលំដាប់) និងដូចឃ្មុំដែលប៉ះពាល់ផ្កាឈើ (មិនញាំញីឲ្យជាំខូច) ដូច្នេះ ។

ក្នុងរឿងនោះ ព្រះថេរៈពួកខ្លះបានពោលទុកថា កិលេសទាំងឡាយយូរៗ ទើបកើតឡើងដល់ព្រះសកទាគាមីក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះ ក៏កើតឡើងយ៉ាងក្រាស់ណែន ព្រោះលោកនៅមានបុត្រធីតា តែពាក្យនោះមិនជាប្រមាណ ព្រោះបុត្រធីតា គ្រាខ្លះក៏កើតមានដល់មាតាបិតា ដោយហេតុត្រឹមតែការស្ទាបអង្អែលអវយវៈ ដូច្នោះ គប្បីជ្រាបចំពោះកិលេសរបស់ព្រះសកទាគាមីនោះ ជាធម្មជាតិស្រាលស្តើងដោយហេតុ ២ យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ គឺ ព្រោះការកើតឡើងម្តងម្កាល និងព្រោះបរិយុដ្ឋានកិលេសរបស់លោក

ស្រាលស្តើង ។

បទថា **សកទាគាមី** សេចក្តីថា អ្នកមានការត្រឡប់មកកាន់លោកនេះ ត្រឹមតែមួយជងប៉ុណ្ណោះ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ។

សូម្បីអ្នកណាសម្រេចសកទាគាមីមគ្គក្នុងលោកនេះហើយ បរិនិព្វានក្នុងលោកនេះ សូម្បីអ្នកនោះ លោកមិនចាត់ចូលក្នុងទីនេះទេ ។ សូម្បីអ្នកណាសម្រេចមគ្គក្នុងលោកនេះហើយ បានកើតក្នុងទេវលោក ហើយបរិនិព្វានក្នុងទេវលោកនោះ អ្នកនោះក៏មិនចាត់ចូលក្នុងទីនេះដែរ ។ អ្នកណាចម្រើនមគ្គក្នុងទេវលោក ហើយត្រឡប់មកកើតហើយ បរិនិព្វានក្នុងមនុស្សលោកនេះ អ្នកនោះក៏មិនចាត់ចូលក្នុងទីនេះដែរ ។ សូម្បីអ្នកណាចម្រើនមគ្គក្នុងលោកនេះហើយ បានកើតក្នុងទេវលោក តាំងនៅក្នុងទេវលោកនោះដល់អស់អាយុ ហើយបានកើតក្នុងទេវលោកនោះទៀត ទើបបរិនិព្វាន អ្នកនោះឯងគប្បីជ្រាបថា លោកកាន់យកក្នុងពាក្យនេះ ។

បទថា **ទុក្ខស្សន្តំ ករេយ្យំ** សេចក្តីថា យើងគប្បីធ្វើការកំណត់វដ្តទុក្ខ ។

បទថា **សីលេស្វេវ** សេចក្តីថា ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នាឲ្យខ្លួនជាយ៉ាងនេះ គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ក្នុងសីលទាំងឡាយចុះ ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ១១

[៨៤] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងវារៈ ទី ១១ ដូចតទៅ ៖

បទថា **បញ្ចន្នំ** ជាការកំណត់ដោយការរាប់ ។

បទថា **ឱរម្ភាគិយានំ** សេចក្តីថា ខាងក្រោម លោកហៅថា ឱរ បានដល់ ចំណែកខាងក្រោម អធិប្បាយថា ជាបច្ច័យនាំឲ្យមានការកើតឡើងក្នុងលោកចំណែកកាមាវចរ ។

បទថា **សញ្ញោជនានំ** បានដល់ កិលេសជាគ្រឿងចង កិលេសជាគ្រឿងចងទាំងនោះ គប្បីជ្រាបថា បានដល់ **សំយោជនៈ** ដែលលោកពោលទុកក្នុងកាលមុន (គឺ សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វតបរាមាសៈ) ព្រមទាំងសំយោជនៈ គឺ កាមរាគៈ និងព្យាបាទៈ ។ ពិតណាស់ សំយោជនៈទាំងនោះ បើបុគ្គលណាមិនទាន់បានលះបង់ទេនោះ សូម្បីអ្នកនោះ នឹងកើតឡើងក្នុងភវគ្គព្រហ្មក៏ពិត កាលបើដូច្នោះ សូម្បីយ៉ាងនោះក៏ដោយ ក៏គេមិនរួចផុតអំពីកាមភពដែរ គេក៏រមែងនឹងត្រឡប់មកកាន់កាមាវចរទៀត ព្រោះអស់អាយុ បុគ្គលនេះគប្បីជ្រាបថា មានឧបមាដូចត្រីដែលជាប់ផ្លែសន្ទូច និងមានឧបមាដូចបក្សីជាប់ខ្សែស្អិតនឹងជើង ។ ដូច្នោះ ក៏ក្នុងអធិការនេះ គប្បីជ្រាបថា លោកពោលពាក្យនេះទុក ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការពណ៌នាព្រះអរិយបុគ្គល ដែលលោកបានពោលទុកអំពីមុន ៗ ។

ពាក្យថា **ឱបបាតិកោ** ជាពាក្យពោលបដិសេធកំណើតដ៏សេស ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **បរិនិព្វាយិ** សេចក្តីថា បរិនិព្វានក្នុងព្រហ្មលោកនុ៎ះឯង ។

បទថា **អនាវត្តិធម្មា តស្មា លោកា** សេចក្តីថា មានការមិនត្រឡប់មកអំពីព្រហ្មលោកនោះ ដោយអំណាចបដិសន្ធិទៀតជាសភាវៈ ។

បទថា **សីលេស្វេវ** សេចក្តីថា បើភិក្ខុប្រាថ្នាដូច្នេះ គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ក្នុងសីលទាំងឡាយចុះ ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ១២

[៨៥] កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់អនាគាមិមគ្គ យ៉ាងនេះហើយ សូម្បីនឹងមកដល់វារៈនៃមគ្គ ទី ៤ ក៏ពិត ដល់យ៉ាងនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ក៏មិនទ្រង់កាន់យកអរហត្តមគ្គនោះ ព្រោះមិនមែនតែអភិញ្ញា គឺការអស់ទៅនៃអាសវៈ ជាអានិសង្សរបស់សីលតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះទេ តាមពិត អភិញ្ញាប្រាំប្រការ ដែលជាលោកិយៈ (ក៏ជាអានិសង្សរបស់សីលដូចគ្នា) ដូច្នោះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងអភិញ្ញាទាំងនោះហើយ ព្រោះកាលព្រះអង្គត្រាស់ដល់ការអស់ទៅនៃអាសវៈ ទេសនាក៏ជាការចប់ហើយ ក៏កាលបើដូច្នេះ ការពោលយ៉ាងនេះ ក៏ឈ្មោះថា ពោលដល់អភិញ្ញាសុទ្ធ ព្រោះនៅមិនទាន់បានពោលដល់គុណរបស់អភិញ្ញាទាំងនោះ ដូច្នោះ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងអភិញ្ញាយ៉ាងបរិបូណ៌ហើយ ព្រោះការសម្តែងឫទ្ធិ រមែងសម្រេចដល់បុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងអនាគាមិមគ្គដោយងាយ ហើយព្រះអនាគាមី រមែងជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ក្នុងសីល និងសមាធិ ព្រោះលោកដកកាមរាគៈ និងព្យាបាទៈ ដែលជាសត្រូវរបស់សមាធិបានហើយ ដូច្នោះ

ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងលោកិយអភិញ្ញាទាំងឡាយ ក្នុងឋានៈដែលគួរ , ព្រះអង្គទើបត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍យ៉ាងនេះថា **អាកង្ខេយ្យ ចេ ។បេ។ អនេកវិហិតំ** ដូច្នេះ នេះឯងជាអនុសន្ធិ ។ ការពណ៌នាបាលីនៃលោកិយ-អភិញ្ញា សូម្បីទាំង ៥ ដែលមកហើយដោយន័យជាដើមថា **អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ** ក្នុងបាលីនោះ លោកពោលទុកហើយក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គ ព្រមទាំងវិធីធ្វើឲ្យអភិញ្ញាកើត ។

សេចក្តីសង្ខេបទី ១៣

[៨៦-៩០] គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងអភិញ្ញា ទី ៦ ដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **អាសវានំ ខយា** សេចក្តីថា ព្រោះការអស់ទៅនៃកិលេសគ្រប់យ៉ាងដោយអរហត្តមគ្គ ។

បទថា **អនាសវំ** សេចក្តីថា មិនមានអាសវៈ , ក៏ក្នុងពាក្យថា ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ នេះ សមាធិដែលសម្បយុត្តដោយអរហត្តផល លោកពោលដោយបទថា **ចេតោ** , បញ្ញាដែលសហគតដោយអរហត្តមគ្គនោះ លោកពោលទុកដោយពាក្យថា **បញ្ញា** ។

ក៏ក្នុងសមាធិ និងបញ្ញានោះ **សមាធិ** គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា **ចេតោវិមុត្តិ** ព្រោះរួចផុតអំពីរាគៈ , បញ្ញាគប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា **បញ្ញាវិមុត្តិ** ព្រោះរួចផុតអំពីអវិជ្ជា ។ សមពិតដូចពាក្យដែលព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សមាធិណាគប្បីមាន

សមាធិនោះ គប្បីជាសមាធិន្ទ្រីយ៍ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ បញ្ញាណាគប្បីមាន បញ្ញានោះគប្បីជាបញ្ញិន្ទ្រីយ៍ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ឈ្មោះថា ចេតោវិមុត្តិ ព្រោះរួចផុតអំពីរាគៈ ឈ្មោះថា បញ្ញាវិមុត្តិ ព្រោះរួចផុតអំពីអវិជ្ជា យ៉ាងនេះឯង ។

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងអធិការនេះ ផលរបស់សមថៈ គប្បីជ្រាបថាជាចេតោវិមុត្តិ , ផលរបស់វិបស្សនា គប្បីជ្រាបថា ជាបញ្ញាវិមុត្តិ ។

បទថា **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ** បានដល់ ក្នុងអត្តភាពនេះឯង ។

បទថា **សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា** សេចក្ដីថា ធ្វើឲ្យប្រត្យក្សដោយបញ្ញាខ្លួនឯង អធិប្បាយថា ដឹងដោយមិនមានអ្នកដទៃជាបច្ច័យ ។

បទថា **ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យំ** សេចក្ដីថា យើងគប្បីសម្រេច គឺឲ្យដល់ព្រម ។

បទថា **សីលេស្វេវ** សេចក្ដីថា ភិក្ខុសូម្បីប្រាថ្នានឹងឲ្យអាសវៈទាំងនោះ ដល់នូវការរលត់យ៉ាងនេះ បានធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវចេតោវិមុត្តិ និងបញ្ញាវិមុត្តិ គប្បីជាអ្នកធ្វើឲ្យបរិបូណ៌ក្នុងសីលទាំងឡាយចុះ ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះត្រាស់ពាក្យពណ៌នាអានិសង្សរបស់សីល រហូតដល់ព្រះអរហត្តយ៉ាងនេះហើយ កាលនឹងទ្រង់រួមសម្ដែងអានិ-សង្សរបស់សីលនោះ សូម្បីទាំងអស់ ទ្រង់ទើបត្រាស់ពាក្យចុងក្រោយថា **សម្បន្នសីលា ភិក្ខវេ ។បេ។ ឥទមេតំ បដិច្ចវុត្តំ** ដូច្នេះ ពាក្យចុងក្រោយនោះ មានសេចក្ដីសង្ខេបដូចតទៅនេះថា ៖

បទថា **សម្បន្នសីលា ភិក្ខវេ វិហរថ ។បេ។ សិក្ខាបទេសូតិ ឥតិ យន្តំ វុត្តំ** សេចក្ដីថា ពាក្យណាដែលតថាគតបានពោលទុកហើយ យ៉ាងនេះក្នុងកាលមុន ពាក្យនោះទាំងអស់ តថាគតពោលសំដៅ គឺ ចំពោះ (ការដែល) ភិក្ខុអ្នកសំបូរដោយសីលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញចិត្ត ជាទីគោរព ជាទីសរសើររបស់ពួកសព្រហ្មចារី ជាអ្នកបានបច្ច័យ , អ្នកធ្វើទាយកដែលថ្វាយបច្ច័យឲ្យមានផលច្រើន ជាអ្នកធ្វើចេតនា គឺ ការរលឹកដល់ខ្លួននៃបុព្វញាតិ ឲ្យមានផលច្រើន ជាអ្នកគ្របសង្កត់ចំពោះភ័យ និងអារម្មណ៍ដែលគួរភ័យ ជាអ្នកបានរូបាវចរឈាន និងអរូបាវចរឈាន ជាអ្នកធ្វើឲ្យច្បាស់នូវគុណទាំងនេះ គឺ សាមញ្ញផល ៣ ខាងក្រោម លោកិយអភិញ្ញា ៥ អាសវក្ខយញ្ញាណដោយអភិញ្ញា ដោយខ្លួនឯង ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់បានត្រាស់ពាក្យនេះហើយ ភិក្ខុទាំងឡាយក៏មានចិត្តត្រេកអរ រីករាយ ក្នុងភាសិតរបស់ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នេះឯង ។

(ចប់ អដ្ឋកថាអាកង្ខេយ្យសូត្រទី ៦)

អដ្ឋកថា

វត្ថូបមសូត្រ[១] ទី៧

[៩១] វត្ថូបមសូត្រ មានពាក្យផ្តើមថា ឯវម្មេ សុតំ ខ្ញុំម្ចាស់បានស្តាប់មកហើយយ៉ាងនេះ ។

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យនេះថា ភិក្ខវេ យថា វត្ថំ ក្នុងពាក្យថា សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ វត្ថំ ជាពាក្យឧបមា ។ ក៏ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់ឧបមា ក្នុងកន្លែងខ្លះទ្រង់សម្តែងឧបមាមុនហើយ ទើបទ្រង់សម្តែងឧបមេយ្យ (សេចក្តី) ខាងក្រោយ ក្នុងកន្លែងខ្លះទ្រង់សម្តែងឧបមេយ្យមុនហើយទើបទ្រង់សម្តែងឧបមាខាងក្រោយ ក្នុងកន្លែងខ្លះទ្រង់នាំឧបមាមកសម្តែងជាមួយឧបមេយ្យ ដើម្បីទ្រង់នាំឧបមេយ្យសម្តែងជាមួយឧបមា ។ ពិតយ៉ាងនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់អង្គនោះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងទេវទូតសូត្រ សូម្បីទាំងអស់សម្តែងឧបមាមុន ហើយសម្តែងឧបមេយ្យក្នុងខាងក្រោយ ទើបត្រាស់ថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ប្រៀបដូចផ្ទះ ២ ខ្នង មានទ្វារតែមួយ បុគ្គលអ្នកមានភ្នែកល្អឈរនៅត្រង់កណ្តាល រមែងសម្លឹងឃើញក្នុងផ្ទះ ២ ខ្នងនោះបាន (រហូត) ។

មួយវិញទៀត ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងឧបមេយ្យ (សេចក្តី) ដែលជាឥទ្ធិវិធីសូម្បីទាំងអស់មុន ហើយសម្តែងឧបមាក្នុងខាងក្រោយទើបត្រាស់ដោយន័យជាដើមថា អ្នកមានឫទ្ធិរមែងដើរទម្លុះចេញខាងក្រៅជញ្ជាំងក្រៅកំពែង ក្រៅភ្នំក៏បាន ប្រៀបដូចដើរទៅក្នុងអាកាស (ទីវាល) ដូច្នោះ ។

---

១ អដ្ឋកថាពោលថា វត្ថសូត្រ ។

ម្យ៉ាងទៀត កាលនឹងទ្រង់យកឧបមាមកហែហម (សម្ដែងប្រកប) ឧបមេយ្យ ទើបបានត្រាស់ចុល្លសារោបមសូត្រសូម្បីទាំងអស់ ដោយន័យជាដើមថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ប្រៀបដូចបុគ្គលអ្នកមានសេចក្ដីត្រូវការខ្លឹមឈើ ទើបស្វែងរកខ្លឹមឈើ ដូច្នោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត កាលនឹងទ្រង់យកឧបមេយ្យ (សេចក្ដី) មកហែហម (សម្ដែងប្រកប) ឧបមា ទើបត្រាស់សូត្រទាំងឡាយ មានអលគទ្ទូសូត្រ និងមហាសារោបមសូត្រជាដើម សូម្បីទាំងអស់ ដោយន័យជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កុលបុត្រពួកខ្លះក្នុងលោកនេះ រមែងរៀនយកធម៌ គឺ សុត្តៈ ។ល។ ប្រៀបដូចបុរស អ្នកមានសេចក្ដីត្រូវការដោយអាសិរពិស ដូច្នោះណា ភិក្ខុទាំងឡាយ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់អង្គនោះ ទ្រង់សម្ដែង ពាក្យឧបមាមុនក្នុងទីនេះ ហើយទ្រង់សម្ដែងឧបមេយ្យក្នុងខាងក្រោយ ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបទ្រង់សម្ដែងយ៉ាងនេះ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះអជ្ឈាស្រ័យរបស់បុគ្គល ឬព្រោះទ្រង់ផ្លាស់ប្ដូរទេសនា ។

ពិតណាស់ បុគ្គលពួកណាយល់ឧបមេយ្យ ដែលព្រះអង្គត្រាស់សម្ដែងឧបមាទុកមុនបានដោយងាយ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ រមែងទ្រង់សម្ដែងឧបមាមុនដល់កុលបុត្រទាំងនោះ ។ គប់ ៗ បទក៏ន័យនេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រោះទ្រង់ចាក់ដូះធម្មធាតុណាដោយល្អ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបឈ្មោះថា ទ្រង់ជំនាញក្នុងការផ្លាស់ប្ដូរទេសនាធម្មធាតុនោះ ដែលព្រះអង្គទ្រង់ចាក់ដូះដោយល្អហើយ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ព្រះអង្គនោះ ទើបទ្រង់ជា **ធម្មិស្សរធម្ម-**

រាជា ជំនាញក្នុងការផ្លាស់ប្តូរព្រះធម៌ទេសនា ព្រះអង្គ រមែងទ្រង់សម្តែងធម៌បាន តាមដែលទ្រង់ប្រាថ្នា ដោយប្រការដូចពោលមកនេះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះ-ភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់រមែងសម្តែង (ធម៌) យ៉ាងនេះ គឺ ទាំងព្រោះ (តាម) អធ្យាស្រ័យរបស់បុគ្គល ទាំងព្រោះទ្រង់ប្តូរទេសនានេះ ។

[៩២] បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **វត្ថំ** បានដល់ សំពត់ស្អាតតាមប្រក្រតី ។

បទថា **សង្កិលិដ្ឋំ មលគ្គហិតំ** សេចក្តីថា ឈ្មោះថា សៅហ្មង ហើយ ព្រោះគ្រឿងសៅហ្មង មានផង់ធូលីជាដើម ដែលរសាត់មកទុំ និងឈ្មោះថា ដែលមន្ទិលកាន់ហើយ ព្រោះត្រូវមន្ទិលមានជំណក់ញើសជាដើម ជាប់ហើយ ។

រង្គជាត ក្នុងបទថា **រង្គជាតេ** នេះ បានដល់ ទឹកជ្រលក់នោះឯង ។

បទថា **ឧបសំហរេយ្យ** ប្រែថា គប្បីបង្អោនចូលទៅ ។

បទថា **យទិ នីលកាយ** លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ដើម្បីត្រូវការឲ្យមានពណ៌ខៀវ ។ គ្រប់ ៗ បទក៏យ៉ាងនេះ ។ ពិតណាស់ ជាងជ្រលក់ កាលនឹងនាំសំពត់ទៅជ្រលក់ ដើម្បីត្រូវការឲ្យមានពណ៌ខៀវ ក៏នឹងនាំសំពត់ទៅ ដាក់ត្រាំក្នុងទឹកជ្រលក់ពណ៌ខៀវ មានពណ៌ខ្មៅសម្រិត និងពណ៌ខៀវស្លឹកឈើ ជាដើម កាលនឹងនាំយកសំពត់ទៅជ្រលក់ ដើម្បីត្រូវការឲ្យជាពណ៌លឿង ក៏នឹង នាំយកសំពត់ទៅដាក់ត្រាំក្នុងទឹកជ្រលក់ពណ៌លឿង ដូចជាផ្កាកណ្ណិការ៍ កាល នឹងនាំយកសំពត់ទៅជ្រលក់ ដើម្បីត្រូវការឲ្យជាពណ៌ក្រហម , ក៏នឹងនាំយក សំពត់ទៅដាក់ត្រាំក្នុងទឹកជ្រលក់ពណ៌ក្រហម ដូចជាផ្កាចម្បា កាលនាំយកសំពត់ ទៅជ្រលក់ដើម្បីត្រូវការឲ្យជាពណ៌ហង្សបាទ ក៏នឹងនាំយកសំពត់ ទៅដាក់ត្រាំ

ក្នុងទឹកជ្រលក់ពណ៌ហង្សបាទ ដូចជាផ្កាកណវីរៈ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមាន-ព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ថា **យទិ នីលកាយ ។បេ។ យទិ មញ្ជិដ្ឋកាយ** ដូច្នេះ ។

បទថា **ទុរត្តវណ្ណមេវស្ស** បានដល់ សំពត់នោះ ក៏នៅតែមានពណ៌មិនល្អ មានពណ៌មិនស្អាតដដែល ។

បទថា **អបរិសុទ្ធវណ្ណមេវស្ស** សេចក្តីថា សូម្បីពណ៌ខៀវរបស់សំពត់នោះ ក៏មិនស្រស់ស្អាត សូម្បីពណ៌លឿង (ក៏មិនស្រស់ស្អាតដូចគ្នា) ។ ជាការពិត សំពត់ដូច្នោះ សូម្បីគេដាក់ត្រាំទៅក្នុងថ្នាំងទឹកជ្រលក់ពណ៌ខៀវ ក៏មិនមានពណ៌ខៀវសុទ្ធ ។ សូម្បីដាក់ត្រាំទៅក្នុងថ្នាំងទឹកជ្រលក់ដ៏សេស ក៏នឹងមិនជាពណ៌សុទ្ធ មានពណ៌លឿងសុទ្ធជាដើម រមែងមានពណ៌ខៀវស្មុក ពណ៌ស្មៅកន្ទុយដីក្រៀម ពណ៌ផ្កាកណ្ណិការក្រៀម ពណ៌ផ្កាចំប៉ាក្រៀម និងពណ៌ផ្កាកណវីរៈក្រៀមប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **តំ កិស្ស ហេតុ** សេចក្តីថា សំពត់នោះដូច្នេះ ព្រោះ ហេតុអ្វី គឺព្រោះមានអ្វីជាហេតុ ម្យ៉ាងទៀត ទឹកជ្រលក់សំពត់នោះដូច្នេះ គឺ មានពណ៌មិនស្អាត មិនស្រស់ស្អាត ព្រោះហេតុអ្វី ? ក៏ព្រោះផ្ទាំងសំពត់នោះមិនស្អាត ទុះឯងជាហេតុក្នុងសេចក្តីនេះ មិនមែនហេតុអ្វីដទៃ ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ថា **អបរិសុទ្ធត្តា ភិក្ខវេ វត្ថស្ស** ដូច្នេះ ។ ពាក្យថា **ឯវមេវ** ជាពាក្យឧបមេយ្យ ។

ពីរបទថា **ចិត្តេ សង្កិលិដ្ឋេ** សេចក្តីថា កាលបើចិត្តសៅហ្មងហើយ ។

ប្រសិនបើមានពាក្យសួរជ្រៀតចូលមកថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ទើបបានធ្វើពាក្យឧបមាទុក ដោយសំពត់ដែលសៅហ្មង ។ ឆ្លើយថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងថា ការព្យាយាមមានផលច្រើន ។ ប្រៀបដូចសំពត់ដែលសៅហ្មង ព្រោះមន្ទិលដែលរសាត់មកកាន់ កាលបោកម្តងទៀត រមែងស្អាត ព្រោះតាមប្រក្រតីជារបស់ស្អាតហើយ ការព្យាយាមក្នុង (ការបោក) សំពត់នោះ នឹងឥតផល ដូចការព្យាយាមក្នុង (ការបោកសំអាត) រោមចៀមដែលខ្មៅពីធម្មជាតិ (ឲ្យសស្អាត) ក៏ទេ យ៉ាងណា ។ សូម្បីចិត្តដែលសៅហ្មង ព្រោះកិលេសទាំងឡាយ ដែលចរមកក៏ដូច្នោះ (គឺ) ក៏តាមប្រក្រតី ចិត្តនោះរមែងជាធម្មជាតិដែលស្អាតក្នុងវារៈបដិសន្ធិចិត្ត និងភវង្គចិត្ត ។ សមដូចព្រះតម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិបរិសុទ្ធ ក៏ចិត្តនុ៎ះឯងសៅហ្មង ព្រោះឧបក្កិលេសដែលចរមកចិត្តនោះ កាលបានទទួលការជម្រះឲ្យបរិសុទ្ធិ បុគ្គលក៏អាចធ្វើឲ្យបរិសុទ្ធក្រៃលែងឡើងទៀតបាន សេចក្តីព្យាយាមក្នុងការជម្រះចិត្តនោះ រមែងមិនឥតផលឡើយ ។ ព្រះមានព្រះភាគ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា ទ្រង់ធ្វើពាក្យឧបមាដោយសំពត់ដែលសៅហ្មង ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងថា ការព្យាយាមមានផលច្រើនដោយប្រការដូច្នេះ ។

បទថា ទុគ្គតិ បាដិកង្ខា សេចក្តីថា កាលចិត្តដូច្នេះ ទុគ្គតិជាការដែលបុគ្គលគប្បីសង្ឃឹមបាន លោកអធិប្បាយទុកថា ទុគ្គតិ ជាគតិដែលគេគប្បីសង្ឃឹមបានយ៉ាងនេះថា អ្នកនេះនឹងដល់ទុគ្គតិពិតប្រាកដ មិនដល់គតិដទៃ ដូច្នេះ គឺទុគ្គតិ ជាគតិដែលគេមានចំណែករួមយ៉ាងនេះ ។ ក៏ឈ្មោះថា ទុគ្គតិនេះ មាន

២ យ៉ាង គឺ បដិបត្តិទុគ្គតិ និងគតិទុគ្គតិ ។ សូម្បីបដិបត្តិទុគ្គតិ ក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ អាគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិ និងអនាគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិ ។ អធិប្បាយថា គ្រហស្ថ មានចិត្តសៅហ្មង រមែងសម្លាប់សត្វខ្លះ រមែងលួចទ្រព្យខ្លះ រមែងប្រព្រឹត្ត អកុសលកម្មបថ ១០ ទាំងអស់ខ្លះ នេះឈ្មោះថា អាគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិ របស់ គ្រហស្ថនោះ ។ គ្រហស្ថនោះ តាំងនៅក្នុងអត្តភាពនោះហើយ លុះកាយបែក ធ្លាយ (ស្លាប់ទៅ) រមែងទៅកាន់នរកខ្លះ កំណើតសត្វតិរច្ឆានខ្លះ ប្រេតវិស័យ ខ្លះ នេះឈ្មោះថា គតិទុគ្គតិរបស់គ្រហស្ថនោះ ។ ចំណែកបព្វជិត បួសក្នុង សាសនានេះហើយ មានចិត្តសៅហ្មង យកអាសារ ទទួលបម្រើអ្នកដទៃ ធ្វើខ្លួន ជាពេទ្យ ព្យាយាមបំបែកសង្ឃ ទម្លាយចេតិយស្ថាន ចិញ្ចឹមជីវិតដោយការ ឲ្យឫស្សីជាដើម ប្រព្រឹត្តអានាចារ និងត្រាច់ទៅកាន់ទីអគោចរ សូម្បីទាំងអស់ នេះឈ្មោះថា អានាគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិរបស់បព្វជិតនោះ ។ បព្វជិតនោះ តាំង នៅក្នុងអត្តភាពនោះហើយ លុះកាយបែកធ្លាយ (មរណភាព) រមែងទៅកាន់ នរកខ្លះ កំណើតសត្វតិរច្ឆានខ្លះ ប្រេតវិស័យខ្លះ ឈ្មោះថា ជាសមណយក្ស សមណប្រេត មានកាយឆេះសន្ធោសន្ធៅដោយសំពត់សង្ឃាដិជាដើម ដែលត្រូវ ភ្លើងឆេះហើយ មានសម្លេងស្រែកថ្ងូរយំ ត្រាច់ទៅ ឈ្មោះថា គតិទុគ្គតិរបស់ បព្វជិតនោះ ។

បទថា សេយ្យថាបិ សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ផ្តើម សម្តែងធម៌ស (សុគតិ) ។ សេចក្តីនៃធម៌សនោះ គប្បីជ្រាបដោយធម៌ផ្ទុយគ្នា ដែលលោកពោលទុកហើយក្នុងធម៌ខ្មៅ (ទុគ្គតិ) នោះឯង ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត

ឈ្មោះថា **សុគតិ** សូម្បីក្នុងទីនេះក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ បដិបត្តិសុគតិ និង គតិសុគតិ ។ សូម្បីបដិបត្តិសុគតិក៏មាន ២ យ៉ាងគឺ អាគារិយបដិបត្តិសុគតិ និង អនាគារិយបដិបត្តិសុគតិ ។ អធិប្បាយថា គ្រហស្ថមានចិត្តបរិសុទ្ធ រមែងវៀរចាកការសម្លាប់សត្វខ្លះ ចាកការលួចទ្រព្យខ្លះ បំពេញកុសលកម្មបថ ១០ ទាំងអស់ខ្លះ នេះឈ្មោះថា អគារិយបដិបត្តិសុគតិរបស់គ្រហស្ថនោះ ។ គ្រហស្ថនោះតាំងនៅក្នុងអត្តភាពនោះហើយ លុះកាយបែកធ្លាយ (ស្លាប់ទៅ) រមែងចូលដល់ភាពជាធំក្រៃលែងក្នុងពួកមនុស្សខ្លះ ភាពជាធំក្រៃលែងក្នុងពួកទេវតាខ្លះ នេះឈ្មោះថា គតិសុគតិរបស់គ្រហស្ថនោះ ។ ចំណែកបព្វជិតបួសក្នុងសាសនានេះ មានចិត្តបរិសុទ្ធិ រក្សាបារិសុទ្ធិសីល ៤ បរិសុទ្ធ សមាទានធុតង្គ ១៣ រៀនយកកម្មដ្ឋានដែលសមគួរដល់ខ្លួន ក្នុងអារម្មណ៍ ៣៨ នៅក្នុងសេនាសនៈដ៏ស្ងាត់ ធ្វើបរិកម្មកសិណ (រហូត) ឲ្យកើតឈានសមាបត្តិ បានសម្រេចសោតាបត្តិមគ្គ ។ល។ បានសម្រេចអនាគាមិមគ្គ នេះឈ្មោះថា អនាគារិយបដិបត្តិសុគតិរបស់បព្វជិតនោះ ។ បព្វជិតនោះ តាំងនៅក្នុងអត្តភាពនោះហើយ កាលកាយបែកធ្លាយ (មរណភាព) រមែងកើតក្នុងត្រកូលធំ ៣ ក្នុងមនុស្សលោកខ្លះ ក្នុងទេវតាជាន់កាមាវចរ ៦ ជាន់ខ្លះ ក្នុងភពនៃព្រហ្ម ១០ ជាន់ខ្លះ ក្នុងជាន់សុទ្ធាវាស ៥ ជាន់ខ្លះ ក្នុងអរូបភព ៤ ខ្លះ នេះឈ្មោះថា គតិសុគតិរបស់បព្វជិតនោះ ។

[៩៣] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះត្រាស់ថា កាលបើចិត្តសៅហ្មង ទុគ្គតិនឹងមានប្រាកដ កាលបើចិត្តមិនសៅហ្មង សុគតិនឹងមានប្រាកដ យ៉ាងនេះ

ហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សំដែង **ឧបក្កិលេស** ទាំងឡាយដែលជាហេតុឲ្យចិត្តសៅហ្មង ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក៏ឧបក្កិលេសនៃចិត្តតើដូចម្ដេច ? គឺ វិសមលោភៈ ដូច្នេះ ។ បណ្ដាឧបក្កិលេសទាំងនោះ ការស្រឡាញ់ ការពេញចិត្តក្នុងកណ្ឌៈរបស់ខ្លួន ឈ្មោះថា **អភិជ្ឈា** , ការស្រឡាញ់ ការពេញចិត្តក្នុងកណ្ឌៈរបស់អ្នកដទៃ ឈ្មោះថា **វិសមលោភៈ** ។

ម្យ៉ាងទៀត ការស្រឡាញ់ ការពេញចិត្តក្នុងកណ្ឌៈរបស់ខ្លួន ឬរបស់អ្នកដទៃចូរលើកទុក , ការស្រឡាញ់ ការពេញចិត្តក្នុងឋានៈដែលត្រូវ ដែលគួរ ឈ្មោះថា **អភិជ្ឈា** ការស្រឡាញ់ ការពេញចិត្តក្នុងឋានៈដែលមិនត្រូវ មិនគួរ ឈ្មោះថា **វិសមលោភៈ** ។ ចំណែកព្រះថេរៈពោលទុកថា លោភៈគ្រប់យ៉ាងនឹងមិនឈ្មោះថា វិសមៈក៏ទេ ព្រោះព្រះបាលីថា ពួកលោកធ្វើការបែងចែកទៅធ្វើអ្វី ? នឹងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍ដែលសមគួរ ឬមិនសមគួរក៏ដោយ រាគៈក៏ជាវិសមៈ ទោសៈក៏ជាវិសមៈ មោហៈក៏ជាវិសមៈដូចគ្នា ព្រោះដូច្នោះ លោភៈនេះទុំះឯង ឈ្មោះថា **អភិជ្ឈា** ព្រោះអត្ថថា សម្លឹងរំពៃ , ឈ្មោះថា **វិសមៈ** ព្រោះអត្ថថា មិនស្មើ (មិនប្រពៃតាមធម៌) ពាក្យថា អភិជ្ឈា និងវិសមៈ នេះ មានសេចក្ដីដូចគ្នា ផ្សេងគ្នាត្រឹមតែព្យញ្ជនៈប៉ុណ្ណោះ ។ ក៏អភិជ្ឈាវិសមលោភៈនេះកើតឡើងហើយ រមែងប្រទូស្សរ៉ាយចិត្ត គឺ មិនឲ្យចិត្តថ្លាបរិសុទ្ធ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា ធម៌ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដូច្នេះ ។ ដូចសេចក្ដីថា អភិជ្ឈាវិសមលោភៈនេះយ៉ាងណា ព្យាបាទដែលកើតអំពីអាឃាតវត្ថុ (ហេតុជាទីតាំងនៃអាឃាត) ៩ យ៉ាង សេចក្ដីក្រោធ ដែលកើតមកអំពី

អាឃាតវត្ថុ ១០ យ៉ាង ការចងសេចក្ដីក្រោធ ដែលគ្របដណ្ដប់ចិត្តរឿយ ៗ ក៏ដូច្នោះ ការលុបគុណ ដែលធ្វើគុណដែលគេធ្វើល្អហើយឲ្យវិនាសទៅ មិនថា របស់គ្រហស្ថ ឬរបស់បព្វជិត (មានលក្ខណៈដូចគ្នា) អធិប្បាយថា ពួក គ្រហស្ថ (ដើមដំបូង) ជាមនុស្សខ្វះខាត (លុះក្រោយមក) អ្នកមានករុណា ខ្វះ បានលើក (គេ) ទុកក្នុងឋានៈខ្ពង់ខ្ពស់ តមក (គេត្រឡប់ពោលថា) លោកធ្វើអ្វីខ្លះឲ្យខ្ញុំ នេះឈ្មោះថា ទម្លាយសេចក្ដីល្អ ដែលអ្នកមានករុណានោះ ធ្វើទុកហើយឲ្យវិនាសទៅ ចំណែកបព្វជិតវិញ ចាប់ផ្ដើមតាំងតែសម័យនៅជា សាមណេរតូច ដែលអាចារ្យ ឬឧបជ្ឈាយ៍អង្គណាមួយអនុគ្រោះដោយបច្ច័យ ៤ និងដោយឧទ្ទេស និងបរិបុច្ឆា ដាស់តឿនឲ្យសិក្សា ដើម្បីភាពជាអ្នកឆ្លាតក្នុង បករណ៍ជាដើម ដោយធម្មកថា សម័យតមកជាអ្នកដែលព្រះរាជា និងរាជមហា- មាត្យជាដើម ធ្វើសក្ការបូជាគោរព (លោកក៏) ត្រឡប់ខ្វះការគោរពកោត ក្រែងក្នុងអាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ទៅវិញ ដែលអាចារ្យជាដើមពោលថា អ្នកនេះ កាលគេនៅក្មេង យើងទាំងឡាយជួយអនុគ្រោះ និងលើកស្ទួយឲ្យឈានទៅមុខ យ៉ាងនេះ ក៏ប៉ុន្តែថា ឥឡូវនេះ គេមិនគួរជាទីស្រឡាញ់ឡើយ ហើយក៏ពោល (ឆ្លើយ) ថា ពួកលោកធ្វើអ្វីដល់ខ្ញុំ ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ទម្លាយសេចក្ដីល្អ ដែលឧបជ្ឈាយ៍ និងអាចារ្យទាំងនោះ ធ្វើទុកហើយឲ្យវិនាសទៅ ការលប់គុណ ចំពោះអំពើល្អ ដែលលោកធ្វើទុកហើយឲ្យវិនាសទៅរបស់បព្វជិតនោះ រមែង កើតឡើងប្រទូសរ៉ាយចិត្ត គឺ មិនឲ្យចិត្តបរិសុទ្ធិផូរផង់ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះ- មានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា ធម៌ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដូច្នេះ ។ ការលប់គុណ

នេះជាឧបក្កិលេសយ៉ាងណា ការវាយឫកស្មើ (ដែលបានដល់) ការប្រកាន់ជាគូរប្រជែងក៏ដូច្នោះ កើតឡើងកាលជាលទៅអាងដល់បុគ្គល សូម្បីជាពហុស្សូតដោយន័យជាដើមថា លោកជាពហុស្សូតដូច្នេះ នៅមានគតិមិនពិតប្រាកដ (ហើយ) លោក និងខ្ញុំមានអ្វីពិសេសទៅ ។ **ឥស្សា** បានដល់ ការប្រណែនសក្ការៈជាដើម របស់អ្នកដទៃ ។ សេចក្តីកំណាញ់ បានដល់ (ការដែល) ទ្រាំមិនបានដល់សម្បត្តិរបស់ខ្លួន ព្រោះមានអ្នកដទៃរួមប្រើប្រាស់ ។ **មាយា** បានដល់ កិរិយាដែលជាការប្រព្រឹត្តបោកបញ្ឆោត ។ **ការអួតអាង** កើតឡើងដោយ (ធ្វើឲ្យ) ជាអ្នកនិយាយច្រើន ។ ពិតហើយ អ្នកនិយាយច្រើន រមែងដូចជាត្រីអានទ្ធ ។

ដំណាលមកថា ត្រីអានទ្ធឃើញពួកត្រីមក ក៏បង្ហាញកន្ទុយថា យើងជាត្រីដូចគ្នា ឃើញពួកពស់មកក៏បង្ហាញក្បាលថា យើងជាពស់ដូចគ្នា ។ បុគ្គលអ្នកអួតអាង ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា ចូលទៅរកអ្នកព្រះសូត្រ ឬអ្នកអភិធម្មណាៗ រមែងពោលនឹងលោកនោះ យ៉ាងនេះថា ខ្ញុំប្រព្រឹត្តប្រយោជន៍ដើម្បីអ្នកទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយត្រូវអនុគ្រោះខ្ញុំ ខ្ញុំនឹងមិនបោលពួកអ្នកទេ ដូច្នេះ ។ កាលដូច្នេះឯងអ្នកព្រះសូត្រ និងអ្នកអភិធម្មទាំងនោះ ក៏នឹងសម្គាល់ (លោក) ថា អ្នកនេះមានការគោរពកោតក្រែងចំពោះយើងទាំងឡាយ ការអួតអាងនេះឯងរបស់បុគ្គលនោះ កាលកើតឡើងដោយ (ធ្វើឲ្យ) ជាមនុស្សនិយាយច្រើន រមែងកើតឡើងប្រទុស្សរ៉ាយចិត្ត គឺ មិនឲ្យចិត្តបរិសុទ្ធផូរផង់ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទើបត្រាស់ថា ធម៌ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដូច្នេះ ។ ដូចសេចក្តីថាការអួតអាងនេះ យ៉ាងណា សេចក្តីរឹងត្អឹងក៏ដូច្នោះ ជាតួធ្វើមិនឲ្យប្រព្រឹត្តឱន

លំទោន ងើយក្បាល ព្រោះជាអ្នករឹងត្អឹង ប្រៀបដូចផ្ទោកស្បែកដែលពេញដោយខ្យល់ ។ **ការប្រណាំងប្រជែង** មានការធ្វើអំពើឲ្យក្រៃលែងជាងនោះ , ការប្រណាំងប្រជែងនោះ ចែកចេញជា ២ ប្រភេទ គឺ ចំណែកអកុសល និងកុសល ។ ក៏ក្នុងបណ្តាការប្រណាំងប្រជែង ២ ប្រភេទនោះ សម្រាប់គ្រហស្ថ ការប្រឡងប្រណាំងកើតឡើង ព្រោះបានឃើញគ្រឿងប្រដាប់ជាដើម ដែលអ្នកដទៃ ប្រដាប់ហើយ ហើយធ្វើឲ្យជាទ្វេគុណ ៗ ឡើងទៅជាងនោះ នោះចាត់ជាអកុសល , ចំណែកបព្វជិត (ខណៈដែល) បព្វជិតដទៃរៀនសូត្រ ឬពោលធម៌មានប្រមាណប៉ុនណា ៗ ការប្រណាំងប្រជែងដែលកើតឡើង ដោយការធ្វើឲ្យទ្វេគុណ ៗ ទៅជាងនោះ ៗ ដោយអំណាចនៃមានះ ចាត់ជាអកុសល ។ ចំណែកគ្រហស្ថ ការប្រណាំងប្រជែងដែលកើតឡើង ព្រោះបានឃើញអ្នកដទៃថ្វាយសាលាកភត្ត ១ សម្រាប់ ហើយខ្លួនឯងប្រាថ្នានឹងថ្វាយ ២ ឬ ៣ សម្រាប់ ចាត់ជាកុសល ។ ចំណែកបព្វជិត កាល (បានជ្រាបថា) ភិក្ខុដទៃរៀនបាន ១ និកាយហើយ ការប្រណាំងប្រជែងកើតឡើង ដោយមិនអាស្រ័យមានះ (តែ) ព្រោះបានឃើញភិក្ខុដទៃនោះ (រៀនបាន ១ និកាយហើយ) ហើយប្រាថ្នានឹងគ្របសង្កត់ការខ្ជិលច្រអូសរបស់ខ្លួនតែម្យ៉ាង រៀនយកឲ្យបាន ២ និកាយ ចាត់ជាកុសល ។ តែក្នុងទីនេះប្រាថ្នាយក ការប្រណាំងប្រជែងដែលជាអកុសល ។ ព្រោះថា ការប្រណាំងប្រជែង ដែលជាអកុសលនេះ រមែងកើតឡើងប្រទូសរ៉ាយចិត្ត គឺ មិនឲ្យចិត្តផូរផង់ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា ធម៌ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ។ ម្យ៉ាងទៀត ការប្រណាំងប្រជែងនេះយ៉ាងណា ការប្រកាន់

ខ្លួន ក៏យ៉ាងនោះ ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការពង្រីកឲ្យធំឡើងនៃចិត្ត ព្រោះអាស្រ័យជាតិ (កំណើត) ជាដើម មានះដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាច ការពង្រីកឲ្យធំឡើងក្រៃលែងនៃចិត្ត ឈ្មោះថា **អតិមានះ** អាការដែលទទួលយកដោយការស្រវឹង ឈ្មោះថា **មទ** មទៈដែលកើតឡើងដោយអំណាចការបណ្ដោយចិត្តទៅក្នុងកាមគុណទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **បមាទ** បមាទៈ រមែងកើតឡើងប្រទូស្តរាយចិត្ត គឺ មិនឲ្យចិត្តបរិសុទ្ធផូរផង់ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា ធម៌ជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ។

សួរថា ក៏ព្រោះហេតុអ្វី ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងឧបក្កិលេស ទើបទ្រង់សម្ដែងលោភៈទុកជាលំដាប់ដំបូង ។

ឆ្លើយថា ព្រោះលោភៈនោះ កើតឡើងមុនគេបង្អស់ ។

ពិតណាស់ កាលសត្វទាំងពួងកើតឡើងក្នុងភពណាមួយ ដោយទីបំផុតសូម្បីក្នុងភូមិសុទ្ធាវាស លោភៈ រមែងកើតឡើងមុនគេបង្អស់ ដោយអំណាចសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងភព តពីនោះ ឧបក្កិលេសក្រៅពីនេះ មានព្យាបាទ ជាដើម រមែងកើតតាមសមគួរដល់បច្ច័យ ព្រោះអាស្រ័យបច្ច័យដែលសមគួរដល់ខ្លួនហើយ មិនមែនដល់តែឧក្កិលេសរបស់ចិត្ត ១៦ យ៉ាងនេះ ប៉ុណ្ណោះទេ ដែលកើតឡើង តែគប្បីជ្រាបថា ការពោលដោយន័យនេះ រមែងជាការដែលរួមយកកិលេសសូម្បីទាំងអស់ ។

[៩៤] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលទ្រង់សម្ដែងកិលេសជាគ្រឿងសៅហ្មងដោយពាក្យអធិប្បាយត្រឹមប៉ុណ្ណោះហើយឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងភាព

បរិសុទ្ធិ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ស ខោ សោ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ឥតិ វិទិត្វា** ប្រែថា លុះដឹងយ៉ាងនេះ ។

បទថា **បជហតិ** សេចក្ដីថា លះបង់ (ឧបក្កិលេសនៃចិត្ត) ដោយអរិយមគ្គដោយអំណាចនៃសមុច្ឆេទប្បហាន ។

ក្នុងបទថា **បជហតិ** នោះ **គប្បីជ្រាបការលះបង់មាន ២ យ៉ាង** គឺ (លះបង់) តាមលំដាប់កិលេស និងតាមលំដាប់មគ្គ ។ (នឹងអធិប្បាយការលះបង់) តាមលំដាប់កិលេសមុន , កិលេស ៦ យ៉ាងនេះ គឺ អភិជ្ឈា វិសមលោភៈ (សេចក្ដីលោភដោយមិនប្រពៃ គឺ ការសម្រឹងរំពៃ) **ថម្ភៈ** (ចចេសមុខរឹង) **សារម្ភៈ** (ប្រណាំងប្រជែង) **មានះ** (ប្រកាន់ខ្លួន) **អតិមានះ** (មើលងាយគេ) **មទៈ** (ស្រវឹង) រមែងលះបង់បានដោយអរហត្តមគ្គ ។ កិលេស ៤ ពួកនេះ គឺ **ព្យាបាទៈ** (ការព្យាបាទ) **កោធៈ** (សេចក្ដីក្រោធ) **ឧបនាហៈ** (ការចងសេចក្ដីក្រោធទុក) **បមាទៈ** (ការធ្វេសប្រហែស) រមែងលះបង់ដោយអនាគាមិមគ្គ ។ កិលេស ៦ យ៉ាងនេះ គឺ **មក្ខៈ** (លុបគុណគេ) **បលាសៈ** (ការវាយឫកស្មើ) **ឥស្សា** (ការច្រណែន) **មច្ឆរិយៈ** (កំណាញ់ស្វិត) **មាយា** (មារយាលាក់ពុត , បោកប្រាស់) **សាឋេយ្យៈ** (អួតអាង) រមែងលះបង់ដោយសោតាបត្តិមគ្គ ។ ចំណែកការលះបង់តាមលំដាប់មគ្គ នឹងអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

កិលេស ៦ យ៉ាងនេះ គឺ **មក្ខៈ** (បំភ្លេចគុណគេ) **បលាសៈ** (វាយឫកស្មើ) **ឥស្សា** (ការច្រណែន) **មច្ឆរិយៈ** (កំណាញ់ ស្វិត) **មាយា** (មា-

យាលាក់ពុត , បោកប្រាស់) **សាឋេយ្យៈ** (អួតអាង) រមែងលះបង់ដោយសោតាបត្តិមគ្គ ។ កិលេស ៤ យ៉ាងនេះ គឺ **ព្យាបាទ** (ការព្យាបាទ) **កោធៈ** (ការក្រោធ) **ឧបនាហៈ** (ការចងសេចក្ដីក្រោធទុក) **បមាទៈ** (ការធ្វេសប្រហែស) រមែងលះបង់ ដោយអនាគាមិមគ្គ ។ កិលេស ៦ យ៉ាងនេះ គឺ **អភិជ្ឈាវិសមលោភៈ** សេចក្ដីលោភដោយមិនប្រពៃ គឺ ការសម្លឹងរំពៃ **ថម្ភៈ** (រឹងប៉ឹង) **សារម្ភៈ** (ការប្រណាំងប្រជែង) **អតិមានៈ** (មើលងាយគេ) **មទៈ** (ស្រវឹង) រមែងលះបង់ដោយអរហត្តមគ្គ ។ តែក្នុងទីនេះ កិលេសទាំងនោះនឹងត្រូវសម្លាប់ដោយសោតាបត្តិមគ្គ ឬត្រូវសម្លាប់ដោយមគ្គដ៏សេសក៏ដោយ ដូច្នេះគប្បីជ្រាបថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ពាក្យជាដើមថា បុគ្គលរមែងលះបង់អភិជ្ឈាវិសមលោភៈ ដែលជាគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដូច្នេះ ទ្រង់សំដៅយកការលះបង់ ដោយអនាគាមិមគ្គនោះឯង ។ នេះជាការកើត (នៃផល) ដែលមកហើយតាមមគ្គ ដែលបន្តគ្នាក្នុងទីនេះ ។ ក៏ព្រោះព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់សម្ដែងមគ្គទី ៤ ទុក ក្នុងលំដាប់ថ្នាក់ខ្ពស់បំផុតហើយ ការកើតនៃផលនោះ ទើបនឹងត្រូវឧបក្កិលេស មានវិសមលោភៈជាដើម ដ៏សេសពីឧបក្កិលេសដែលលះបង់បានហើយ ដោយតតិយមគ្គ រមែងជាការដែលលះបង់បានដោយមគ្គទី ៤ នោះ ។ កិលេសដ៏សេស រមែងជាការដែលលះបង់បានដោយមគ្គទី ៤ នេះដូចគ្នា ។ ព្រោះថា ឧបក្កិលេស មានមក្ខៈជាដើម សូម្បីពួកណា រមែងលះបានដោយសោតាបត្តិមគ្គ ឧបក្កិលេសសូម្បីពួកនោះ រមែងជាការដែលលះបង់បានដាច់ជាសមុច្ឆេទហើយ ដោយអនាគាមិមគ្គនុ៎ះឯង ព្រោះចិត្តដែលជាសមុដ្ឋាននៃ

ឧបក្កិលេស មានមក្ខៈជាដើមនោះ នៅមិនទាន់បានលះបង់ដាច់ជាសមុច្ឆេទ (ដោយសោតាបត្តិមគ្គ) ។ តែក្នុងអធិការនេះ អាចារ្យពួកខ្លះពណ៌នាការលះបង់បានដោយបឋមមគ្គទុំះឯង ។ ពាក្យនោះមិនសមនឹងពាក្យដើម និងពាក្យចុង ។ អាចារ្យពួកខ្លះ ពណ៌នាវិក្ខម្ភនប្បហានទុកក្នុងអធិការនេះ ។ ពាក្យនោះត្រឹមតែមតិរបស់អាចារ្យពួកនោះប៉ុណ្ណោះ ។

[៩៥] បទថា **យតោ** ក្នុងពាក្យថា **យតោ ខោ ភិក្ខវេ** នេះ ប្រែថា ក្នុងកាលណា ។ ដោយបទថា **បហីនោ ហោតិ** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់សំដៅយកការលះបង់ក្នុងខណៈនៃអនាគាមិមគ្គ ។

បទថា **សោ ពុទ្ធេ អវេច្ចប្បសាទេន** នេះ គប្បីប្រកបចូលនឹងបទនីមួយ ៗ យ៉ាងនេះថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ក្នុងកាលណាភិក្ខុ លះបង់វិសមលោភៈបានក្នុងកាលនោះ ភិក្ខុនោះរមែងប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា មិនញាប់ញ័រក្នុងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។ ពិតណាស់ ភិក្ខុរូបនេះ មានសេចក្តីជ្រះថ្លាដែលជាលោកុត្តរៈមកហើយ ដោយអនាគាមិមគ្គ សម័យតមក កាលភិក្ខុនេះរឭកដល់នូវព្រះគុណរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ របស់ព្រះធម៌ និងរបស់ព្រះសង្ឃ សេចក្តីជ្រះថ្លាដែលជាលោកិយៈ រមែងកើតឡើងបាន ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីជ្រះថ្លាទាំងដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ ទាំងអស់នោះរបស់ភិក្ខុនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **ពុទ្ធេ អវេច្ចប្បសាទេន** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អវេច្ចប្បសាទេន** សេចក្តីថា ដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា ឈ្មោះថា មិនញាប់ញ័រ គឺ ពិតប្រាកដច្បាស់លាស់ ព្រោះដឹងពុទ្ធគុណ

ធម្មគុណ និងសង្ឃគុណ តាមសេចក្ដីពិត ។ កាលភិក្ខុនោះ រឭកដល់សេចក្ដីជ្រះថ្លាដែលមិនញាប់ញ័រនោះកើតឡើងហើយ ដោយវិធីណា ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងវិធីនោះ ទើបទ្រង់ញ៉ាំងឋានៈ ដែលជាទីតាំងនៃអនុស្សតិ ៣ ឲ្យពិស្ដារ ដោយន័យជាដើមថា **ឥតិបិ សោ ភគវា** ដូច្នេះ ។

ការពណ៌នាសេចក្ដី នៃទីតាំងអនុស្សតិទាំងនោះ ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យពោលទុកហើយយ៉ាងល្អិតក្នុងអនុស្សតិកថា ក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ។

ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្ដែងសេចក្ដីជ្រះថ្លាទាំងដែលជាលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈរបស់ព្រះអនាគាមីនោះ យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងការលះបង់កិលេស និងអានិសង្ស មានសោមនស្សជាដើម ដែលប្រកបដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លាមិនញាប់ញ័រ បានកើតឡើងដល់ព្រះអនាគាមីអ្នកពិចារណា ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យថោធិ ខោ បនស្ស** ដូច្នេះ ។ ពាក្យនោះមានអធិប្បាយថា ពិតណាស់ សោមនស្សដ៏ខ្លាំងក្លា រមែងកើតឡើងដល់ព្រះអនាគាមីអ្នកពិចារណាដល់ការលះបង់កិលេសរបស់ខ្លួនថា កិលេសទាំងនេះៗ យើងលះបង់បានហើយ ប្រៀបដូចសោមនស្សដ៏ខ្លាំងក្លា កើតឡើងដល់ព្រះរាជាអ្នកទ្រង់បង្ក្រាបអន្តរាយ គឺ ចោរដែលពពាក់ពពូនតាមបរិវេណជាយដែន ឲ្យស្ងប់ហើយ ស្ដេចត្រឡប់មកប្រថាប់ពិចារណាព្រះរាជកិច្ចនោះ នៅក្នុងមហានគរនោះដូច្នោះ ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់ សម្ដែងសោមនស្សនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **យថោធិ ខោ បនស្ស** ដូច្នេះ ។ ពាក្យនោះ មានអធិប្បាយ

ថា ព្រះអនាគាមីនេះ បានពិចារណាយ៉ាងនេះថា ព្រះអរិយសាវក ជាអ្នកប្រកប ដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លា ដែលមិនញាប់ញ័រក្នុងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។លៗ ព្រះធម៌ ។លៗ និងព្រះសង្ឃ ។លៗ ជាបុញ្ញខេត្តដ៏កំពូលរបស់សត្វលោក កិលេសនោះ ជាការដែលព្រះអនាគាមី លះបង់ហើយ រលាស់ចោលហើយ តាមចំណែកនោះ បានដល់ លះបង់តាមអំណាចចំណែករៀងៗ ខ្លួនទុ៉ះឯង កិលេសនោះ ៗ ជាការ ដែលព្រះអនាគាមីនោះ ខ្ជាក់ចេញហើយ បន្សាត់ចេញហើយ លះបង់បានហើយ រលាស់ចោលហើយ ។

បទថា **សកសកឱធិវសេន** សេចក្ដីថា ចំណែកមាន ២ គឺ ចំណែក នៃកិលេស និងចំណែកនៃមគ្គ ។ បណ្ដាចំណែក ២ នោះ ពោលដោយ អំណាចចំណែកនៃកិលេស (មុន) កិលេសពួកណាដែលបុគ្គលគប្បីសម្លាប់ ដោយមគ្គណា កិលេសទាំងនោះ មិនប្រឡំនឹងកិលេសដែលមគ្គដទៃគប្បីសម្លាប់ រមែងជាការដែលព្រះអនាគាមីលះបង់បានហើយ ដោយចំណែករបស់ខ្លួនទុ៉ះឯង ។ ពោលដោយចំណែកនៃមគ្គ កិលេសពួកណាដែលបុគ្គលគប្បីលះបង់ ដោយមគ្គ ណា កិលេសទាំងនោះឯង រមែងជាការដែលលះបង់ហើយ ដោយមគ្គនោះ ។ កិលេសនោះ ៗ រមែងជាការដែលលោកលះបង់ហើយ រលាស់ចោលហើយ ដោយអំណាចចំណែករបស់ខ្លួន ដោយប្រការ ដូច្នេះ ។ សេចក្ដីថា លោកពិចា-រណាដល់កិលេស ដែលលះបង់បានហើយនោះ ជាអ្នកមានសោមនស្ស , លោករមែងមានសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងអត្ថ (ផល) ក្រៃលែង ជាងនោះថាយើង ជាអ្នកប្រកបដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លាដែលមិនញាប់ញ័រក្នុងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។ បាឋៈថា

យតោធិ ខោ ដូច្នេះ ក៏បាន ។ ដោយអំណាចបាឋៈនោះ មានសេចក្ដីដូចតទៅនេះ ។ ក៏ព្រោះហេតុដែលកិលេស រមែងជាការដែលភិក្ខុនោះលះបង់បានហើយ រលាស់ចោលហើយ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **យតោ** ជាតតិយាវិភត្តិ ។ មានអធិប្បាយថា **យស្មា** (ព្រោះហេតុអ្វី) ។ មគ្គ ៣ ខាងក្រោមលោក ហៅថា " **ឱធិ** " ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះមគ្គ ៣ ខាងក្រោមនោះធ្វើ (កិលេស) ឲ្យជាចំណែក គឺ ឲ្យជាផ្នែក (កោដ្ឋាសៈ) ហើយរមែងលះបង់ (កិលេស) បាន វៀរកិលេសដែលគប្បីលះបង់ដោយមគ្គខាងលើៗ ដូច្នោះ មគ្គ ៣ ខាងក្រោម ទើបលោកហៅថា **ឱធិ** ដូច្នេះ ។ ចំណែកអរហត្តមគ្គ រមែងលះបង់កិលេសគ្រប់យ៉ាងមិនឲ្យសេសសល់ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា **អនោធិ** ដូច្នេះ ។ មួយវិញទៀត ភិក្ខុរូបនេះលះបង់កិលេស បានហើយដោយមគ្គ ៣ ខាងក្រោម ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគ ទើបត្រាស់ថា **យតោធិ ខោ បន ចត្តំ ហោតិ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ខោ បន** ត្រឹមតែជានិបាត ។ ចំណែកសេចក្ដីនេះជាការរួម ។ ក៏ព្រោះកិលេសដែលឈ្មោះថា **ឱធិ** ជាការដែលភិក្ខុរូបនោះលះបង់ហើយ រលាស់ចោលហើយដូច្នោះ ទើបគួរពង្រីកសេចក្ដីតាមព្រះបាលីថា ភិក្ខុរូបនោះពិចារណាដល់កិលេសដែលលះបង់បានហើយនោះ រមែងកើតសោមនស្ស លោករមែងបាននូវការដឹងច្បាស់នូវអត្ថ (ផល) សូម្បីក្រៃលែងជាងនោះថា យើងជាអ្នកប្រកបដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លាដែលមិនញាប់ញ័រក្នុងព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ចត្តំ** នេះ លោកពោលដោយអំណាចការលះបង់ភាវៈរបស់ខ្លួន ។

ចំណែកបទ **វន្តំ** នេះ លោកពោលទុកដោយអំណាចការសម្តែងភាវៈ គឺការមិនប្រកាន់មាំ ។

បទថា **មុត្តំ** នេះ លោកពោលដោយអំណាចការរួចផុតពីសន្តតិ ។

បទថា **បហីនំ** នេះ លោកពោលដោយអំណាចការសម្តែងកិលេសសូម្បីដែលលះបង់បានហើយ មិនតាំងនៅក្នុងទីណា ៗ ។

បទថា **បដិនិស្សដ្ឋំ** នេះ លោកពោលដោយអំណាចការសម្តែងការលះបង់កិលេស ដែលធ្លាប់ប្រកាន់មាំក្នុងកាលមុន ឬដោយអំណាចការសម្តែងភាវៈនៃកិលេសដែលខ្លួនលោះបង់ចោលហើយចំពោះមុខ លោកពោលអធិប្បាយថា ដោយអំណាចការសម្តែងភាវៈនៃកិលេស ដែលខ្លួនគ្របសង្កត់ដោយកម្លាំងនៃភាវនា បន្សាត់បង់ហើយ ដូច្នេះ ។ ក្នុងសេចក្តីដែលថា រមែងបាននូវសេចក្តីត្រេកអរក្នុងអត្ថ (ផល) បាននូវសេចក្តីត្រេកអរក្នុងធម៌ (ហេតុ) នេះ មានអធិប្បាយថា សេចក្តីជ្រះថ្លាដែលមិនញាប់ញ័រក្នុងព្រះរតនត្រ័យ មានព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ជាដើមនុ៎ះឯង ឈ្មោះថា **អត្ថ** ព្រោះបុគ្គលគួរដំណើរការ អធិប្បាយថា គប្បីចូលទៅឲ្យដល់ ។ ឈ្មោះថា **ធម៌** ព្រោះជាសភាវៈទ្រទ្រង់ទុក មានអធិប្បាយថា មិនឲ្យធ្លាក់ទៅកាន់ទីទាប ។

បទថា **វេទ** សំដៅយកគម្ពីរខ្លះ សំដៅយកញាណខ្លះ សំដៅយកសោមនស្សខ្លះ ។ គម្ពីរ លោកហៅថា **វេទ** (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថាដល់

ត្រើយនៃវេទ ៣ ដូច្នេះ ។ **ញាណ** លោកហៅថា វេទ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ៖

ព្រាហ្មណ៍ណាដល់នូវវេទ មានការដឹងដ៏ក្រៃលែង មិនមានកិលេសដែលជាគ្រឿងកង្វល់ មិនជាប់នៅក្នុងភព ដូច្នេះ ។

សោមនស្ស លោកហៅថា វេទ (ដូច) ក្នុងប្រយោគជាដើមថា ជនពួកណាកើតការត្រេកអរ រមែងត្រាច់ទៅក្នុងលោក ដូច្នេះ ។ តែក្នុងទីនេះលោកប្រាថ្នាយកសោមនស្ស និងញាណ ដែលប្រកបដោយសោមនស្ស ព្រោះដូច្នោះក្នុងសេចក្ដីនេះ គប្បីជ្រាបសេចក្ដីយ៉ាងនេះថា ៖

បទថា **លភតិ អត្ថវេទំ លភតិ ធម្មវេទំ** សេចក្ដីថា រមែងបានសោមនស្ស ដែលមានសេចក្ដីជ្រះថ្លាមិនញាប់ញ័រជាអារម្មណ៍ និងញាណដែលសម្រេចដោយសោមនស្ស ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត គប្បីជ្រាបសេចក្ដីក្នុងចំណុចនេះសួម្បី យ៉ាងនេះថា ៖

បទថា **អត្ថវេទំ** សេចក្ដីថា (រមែងបាន) នូវការដឹង (វេទ) មានប្រការដូចពោលនុ៎ះឯង ដែលកើតឡើងហើយ ដល់លោកអ្នកពិចារណានូវសេចក្ដីជ្រះថ្លាដែលមិនកម្រើកញាប់ញ័រ ។

បទថា **ធម្មវេទំ** សេចក្ដីថា (រមែងបាន) នូវការដឹង (វេទ) មានប្រការដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ដែលកើតឡើងហើយ ដល់អ្នកពិចារណានូវការលះបង់កិលេសដោយជាចំណែក ព្រោះហេតុនៃសេចក្ដីជ្រះថ្លាដែលមិនកម្រើកញាប់ញ័រ ។ សមពិតដូចពាក្យដែលលោកពោលទុកថា ញាណក្នុងហេតុ ឈ្មោះ

ថា ធម្មប្បដិសម្ភិទាញាណ ញាណក្នុងផលរបស់ហេតុ ឈ្មោះថា អត្ថប្បដិសម្ភិទា ដូច្នេះ ។

បទថា **ធម្មូបសញ្ហិតំ បាមោជ្ជំ** សេចក្ដីថា (រមែងបាន) នូវសេចក្ដីត្រេកអរដែលកើតឡើងហើយដល់អ្នកពិចារណានូវអត្ថ និងធម៌នុ៎ះឯង ហើយការដឹងនូវ (វេទ) ដែលជាអានិសង្ស កើតមកពីការដឹងអត្ថ និងធម៌នោះ ។ ពិតណាស់ បាមោជ្ជនោះ លោកពោលថា ប្រកបដោយធម៌ ដែលជាការប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការពិចារណាចំពោះលក្ខណៈដែលមិនមានទោស ។

បទថា **បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតិ** សេចក្ដីថា បីតិដែលមិនលាយដោយអាមិស រមែងកើតដល់អ្នកត្រេកអរដោយបាមោជ្ជនេះ ។

បទថា **បីតិនមស្ស** សេចក្ដីថា អ្នកមានចិត្តឆ្អែតដោយបីតិនោះ ។

បទថា **កាយោ បស្សម្ភតិ** សេចក្ដីថា សូម្បីកាយក៏ជាការដែលស្ងប់រម្ងាប់ គឺ មានការក្រវល់ក្រវាយដែលស្ងប់រំងាប់ហើយ ។

បទថា **បស្សទ្ធកាយោ សុខំ** សេចក្ដីថា អ្នកមានសេចក្ដីក្រវល់ក្រវាយផ្លូវកាយស្ងប់ហើយយ៉ាងនេះ រមែងសោយសុខតាមផ្លូវចិត្ត ។

បទថា **ចិត្តំ សមាធិយតិ** សេចក្ដីថា ចិត្តរមែងតម្កល់មាំដោយប្រពៃ គឺតាំងនៅមិនញាប់ញ័រ ដូចដល់អប្បនា ។

[៩៦] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្ដែងអានិសង្ស មានសោមនស្សជាដើម ដែលកើតឡើងដល់ភិក្ខុរូបនោះ អ្នកពិចារណានូវការលះបង់កិលេសដែលប្រកបដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លា ដែលមិនញាប់ញ័រយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ

កាលនឹងទ្រង់ប្រកាសអាការដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយ នៃការពិចារណារបស់ភិក្ខុនោះ ដោយវារៈថា **យតោធិ ខោ បន មេ** ដូច្នេះ ហើយសម្តែងពលានុភាពនៃអនាគាមិមគ្គនុ៎ះឯង ទើបត្រាស់ពាក្យថា **ស ខោ សោ ភិក្ខវេ** ដូច្នេះ ជាដើម ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **ឯវំសីលោ** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគរមែងទ្រង់សម្តែងសីលក្ខន្ធ ដែលប្រកបដោយអនាគាមិមគ្គរបស់ភិក្ខុរូបនោះ ។

បទថា **ឯវំធម្មោ ឯវំបញ្ញោ** សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ រមែងទ្រង់សម្តែងសមាធិខន្ធ និងបញ្ញាខន្ធ ដែលប្រកបដោយអនាគាមិមគ្គនុ៎ះឯង ។

បទថា **សាលីនំ** សេចក្តីថា នៃស្រូវសាលីប្រភេទផ្សេង ៗ មានស្រូវសាលីក្រហម និងស្រូវសាលីក្រអូប ជាដើម ។

បទថា **បិណ្ឌបាតំ** បានដល់ បាយ ។

បទថា **វិចិតកាឡកំ** សេចក្តីថា នាំចំណែកនៃពណ៌ខ្មៅ (ខូច) ចេញ ។

បទថា **នេវស្ស តំ ហោតិ អន្តរាយ** សេចក្តីថា ការឆាន់បិណ្ឌបាតមានប្រការដូចពោលនោះ របស់ភិក្ខុបែបនោះ រមែងមិនមានអន្តរាយដល់មគ្គ ឬផល ។ ពិតណាស់ ការឆាន់នោះ របស់ភិក្ខុអ្នកបាន (សម្រេច) គុណធម៌ហើយ នឹងធ្វើអន្តរាយអ្វីបាន សូម្បីថា លោកនៅមិនទាន់បានសម្រេចអរហត្តមគ្គ និងអរហត្តផល (តែ) (នៅក្នុងវយៈ) ចម្រើនវិបស្សនា ដើម្បីសម្រេចមគ្គ-ផលនោះ ការឆាន់នោះ ក៏មិនចាត់ជាអន្តរាយឡើយ គឺ មិនអាចនឹងធ្វើអន្តរាយបានឡើយ ។ ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះលោកមានចិត្តបរិសុទ្ធដោយមគ្គ ដែលប្រមូលសីលធម៌ និងបញ្ញា មានប្រការដូចពោលទុកហើយ ។ ក៏ព្រោះក្នុង

សេចក្តីដែលមានហេតុនេះ នុ៎ះឯង ដូច្នោះ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីឧបមា ដ៏សមគួរដល់ហេតុនុ៎ះ ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សេយ្យថាបិ** ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **អច្ឆំ** សេចក្តីថា ថ្លាស្អាត ព្រោះប្រាសចាកមន្ទិល ផូរផង់ ព្រោះប្រកស្សរ ។

បទថា **ឧក្កាមុខំ** សេចក្តីថា ឆ្នាំងរំលាយមាសរបស់ជាងមាស ព្រោះក្នុងទីនេះ ឆ្នាំងរបស់ជាងមាសលោកហៅថា **ឧក្កា** ។ តែក្នុងទីដទៃ សូម្បីប្រទីបជាដើម លោកក៏ហៅថា **ឧក្កា** ។ ពិតណាស់ ប្រទីបលោកហៅថា **ឧក្កា** (គប់ភ្លើង) ក្នុងអាគតដ្ឋានថា **ឧក្កា ធារិយមានាសុ** ដូច្នេះ ។ ឆ្នាំងលោកហៅថា **ឧក្កា** (ឆ្នាំងរំលាយមាស) ក្នុងអាគតដ្ឋានថា ជាងមាស គប្បីធ្វើឆ្នាំងរំលាយមាស កាលធ្វើស្រេចហើយ គប្បីធាបមាត់ឆ្នាំងរំលាយមាស ដូច្នេះ ចង្ក្រានជាងមាស លោកក៏ហៅថា **ឧក្កា** ក្នុងអាគតដ្ឋានថា ដូចយ៉ាងចង្ក្រានភ្លើងរបស់ជាងមាស ភ្លើងនៅឆេះ (តែ) ខាងក្នុងមិនរាលដាលចេញមកខាងក្រៅ ។ កម្លាំងខ្យល់ លោកក៏ហៅថា **ឧក្កា** ក្នុងអាគតដ្ឋានថា កម្លាំងខ្យល់ (ឧក្កាបាត) នឹងមានផលយ៉ាងនេះ ដូច្នេះ ។ តែក្នុងទីនេះ និងក្នុងទីដទៃដែលមានលក្ខណៈនេះដូចគ្នា ឆ្នាំងរបស់ជាងមាស គប្បីជ្រាបថា **ឧក្កា** ក្នុងអាគតដ្ឋានថា ជាងមាសយកដង្កាប់គាបមាស ស៊កចូលទៅក្នុងមាត់ឆ្នាំង ដូច្នេះ ។ ក្នុងសេចក្តីនោះ មានការប្រៀបធៀប ដោយឧបមាដូចតទៅនេះ ។ ក៏ចិត្តរបស់ភិក្ខុនេះ ក្នុងវេលាដែលនៅជាបុថុជ្ជន ប្រឡាក់ដោយមន្ទិល មានកាមរាគៈជាដើម គប្បីឃើញដូចសំពត់ដែលសៅហ្មង និងដូចមាសដែលសៅហ្មងដូច្នោះ ។ អនាគាមិមគ្គ គប្បី

ឃើញដូចទឹកដែល ថាស្អាត និងដូចមាត់ផ្ទាំង ដូច្នោះ ។ ការដែលភិក្ខុរូបនោះ មានចិត្តបរិសុទ្ធិ ព្រោះអាស្រ័យអានាគាមិមគ្គ ដែលប្រមូលមកនូវសីល ធម៌ និង បញ្ញា មានប្រការដូចពោលហើយ គប្បីឃើញដូចសំពត់សស្អាត និងមាស បរិសុទ្ធិ ព្រោះអាស្រ័យទឹក និងមាត់ផ្ទាំងដូច្នោះ ដូច្នេះឯង ។

[៩៧] បទថា *សោ មេត្តាសហគតេន ចេតសា* សេចក្តីថា ព្រះធម្មទេសនាមក ហើយតាមអនុសន្ធិ ។ ពិតណាស់ អនុសន្ធិមាន ៣ គឺ បុច្ឆានុសន្ធិ អជ្ឈាស-យានុសន្ធិ និងយថានុសន្ធិ ។ ក្នុងអនុសន្ធិ ៣ នោះ គប្បីជ្រាប បុច្ឆានុសន្ធិ ដោយអំណាចព្រះសូត្រ ដែលទ្រង់វិសជ្ជនាហើយ ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយអ្នកទូល សួរយ៉ាងនេះ (ដូចក្នុងប្រយោគជាដើម) ថា កាលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់យ៉ាងនេះហើយ ភិក្ខុមួយរូបបានក្រាបទូល និងព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នេះថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន សេចក្តីខ្លាច តក់ស្លុត ព្រោះមិនមានសតិក្នុង ខាងក្រៅនោះ មានឬហ្ន៎ ព្រះមានព្រះភាគបាន ត្រាស់ឆ្លើយថា មាន ភិក្ខុ ។ គប្បីជ្រាប អជ្ឈាសយានុសន្ធិ ដោយអំណាចសូត្រ ដែលព្រះមានព្រះភាគជា ម្ចាស់ ទ្រង់ជ្រាបអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃ ហើយត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា ម្នាល ព្រាហ្មណ៍ គប្បីមានឬហ្ន៎ អ្នកគប្បីមានការគិតយ៉ាងនេះថា សូម្បី (រហូត) ថ្ងៃ នេះ ព្រះសមណគោតម ក៏នៅមិនទាន់អស់រាគៈពិត ។ ចំណែក យថានុសន្ធិ គប្បីជ្រាប (ដោយអំណាច) សូត្រទាំងឡាយដែលជាទីមកនៃទេសនាថ្នាក់ខ្ពស់ (ឡើងតាមលំដាប់) ដោយអំណាចធម៌ដែលសមគួរ និងជាបដិបក្ខចំពោះធម៌ ដែលជាហេតុឲ្យទេសនាកើតឡើងក្នុងពេលដំបូង ដូចក្នុងអកង្ខេយ្យសូត្រទេសនា

ដោយរឿងសីលធម៌ (ទេសនា) ថ្នាក់ទាប , អភិញ្ញា ៦ មក (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ក្នុងកកចូបមសូត្រ ទេសនាពោលដោយការមិនអត់ធន់កើតឡើង (ជាទេសនា) ថ្នាក់ទាប ឱវាទឧបមាដោយរណារ (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ។ ក្នុងអលគទ្ទូសូត្រ ទេសនាពោលដោយការសម្តែងទិដ្ឋិកើតឡើង (ជាទេសនា) ថ្នាក់ទាប ការប្រកាសសុញ្ញតា (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ។ ក្នុងចុល្លអស្សបុរសូត្រ ទេសនាពោលដោយសេចក្តីមិនអត់ធន់ កើតឡើង (ជាទេសនា) ថ្នាក់ទាប ព្រហ្មវិហារ (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ។ ក្នុងកោសម្ពិកសូត្រ ទេសនាពោលដោយការឈ្លោះទែងគ្នាកើតឡើង (ជាទេសនា) ថ្នាក់ទាប សារាណីយធម៌ (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ។ សូម្បីក្នុងវត្ថសូត្រនេះ ការសម្តែងរឿងកិលេសកើត (ជាទេសនា) ថ្នាក់ទាប ព្រហ្មវិហារ (ជាទេសនា) ថ្នាក់ខ្ពស់ ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា **យថានុសន្ធិវសេន ទេសនា អាគតា** ដូច្នេះ ។ ចំណែកក្នុងព្រហ្មវិហារធម៌ លោកពោលការពណ៌នាតាមលំដាប់បទ និងន័យនៃការការចម្រើនទាំងអស់ ទុកក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គគ្រប់យ៉ាង ។ ព្រះមានព្រះភាគលុះទ្រង់សម្តែងការចម្រើនព្រហ្មវិហាររបស់ព្រះអនាគាមីនោះ ដែលជាបដិបក្ខចំពោះឧបក្កិលេស មានអភិជ្ឈាជាដើម ឈ្មោះថា បានបទដ្ឋានហើយ ព្រោះកម្ចាត់ធម៌ដែលជាសត្រូវ ដោយការលះបង់កាមរាគៈ ព្យាបាទ ដោយប្រការទាំងពួងយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីទឹងសម្តែងវិបស្សនា ដើម្បីភាពជាព្រះអរហន្តនៃព្រះអនាគាមីនោះ ទ្រង់ក៏សម្តែងការសម្រេចព្រះអរហត្ត (របស់លោក) ទើបត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សោ អត្ថិ ឥទំ** ដូច្នេះ ។ ពាក្យនោះមានសេចក្តីថា

ព្រះអនាគាមីនុ៎ះ បានចម្រើនព្រហ្មវិហារយ៉ាងនេះ ហើយចេញចាកព្រហ្មវិហារប្រការណាមួយ ក្នុងបណ្ដាព្រហ្មវិហារទាំងនោះហើយ កំណត់ធម៌ គឺ ព្រហ្មវិហារទាំងនោះឯង ថាជា នាម (និង) កំណត់ធម៌ គឺ ភូតរូប និងឧបាទាយរូប ថាជារូប ដោយន័យជាដើមថា ហទយវត្ថុជាទីអាស្រ័យរបស់ព្រហ្មវិហារធម៌ទាំងនោះ ភូតរូបជាទីអាស្រ័យរបស់ហទយវត្ថុ ដូច្នេះហើយភិក្ខុនោះ រមែងដឹងច្បាស់ថា ទុក្ខសច្ចៈនេះ នៅមាន ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ រមែងជាការដែលព្រះអនាគាមីនេះ ធ្វើការកំណត់ទុក្ខសច្ចៈហើយ ។ តពីនោះ លោកកាលចាក់ធ្លុះទុក្ខសមុទ័យ រមែងដឹងច្បាស់ថា សមុទយសច្ចៈ ដែលគួរលះបង់ នៅមាន ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ រមែងជាការដែល លោកធ្វើការកំណត់សមុទ័យហើយ តអំពីនោះ លោកកាលពិចារណាដល់ឧបាយដែលជាគ្រឿងលះបង់សមុទយសច្ចៈនោះ រមែងដឹងច្បាស់ថា មគ្គសច្ចៈដ៏ប្រសើរ ក៏នៅមាន ។ ដោយហេតុត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ជាការដែលព្រះអនាគាមីនេះ ធ្វើការកំណត់មគ្គសច្ចៈហើយ ។ តអំពីនោះ លោកកាលពិចារណា ឋានៈដែលគប្បីសម្រេចដោយមគ្គនោះ រមែងដឹងច្បាស់ថា វិធីដែលជាគ្រឿង រលាស់ចោលនូវសញ្ញានេះ នៅមានទៀត ។ អធិប្បាយថា រមែងដឹងច្បាស់យ៉ាងនេះថា ព្រះនិព្វានជាគ្រឿងរលាស់ចោលនូវព្រហ្មវិហារសញ្ញានេះ ដែលយើងសម្រេចហើយដ៏ក្រៃលែង នៅមាន ដូច្នេះ ។ ដោយហេតុត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ព្រះអនាគាមីនេះ រមែងធ្វើការកំណត់និរោធសច្ចៈហើយ ។

បទថា **ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ** សេចក្ដីថា កាលព្រះអនាគាមីនោះ

ដឹងច្បាស់នូវសច្ចៈ ៤ ដោយអាការ ៤ យ៉ាងនេះ ដោយវិបស្សនាបញ្ញា ឃើញយ៉ាងនេះដោយមគ្គបញ្ញា ចិត្តរមែងរួចផុតស្រឡះអំពីអាសវៈ ដោយន័យដែលពោលទុកហើយក្នុងភយភេរវសូត្រ ។

បទថា *ឥត្ថត្តាយាតិ បជានាតិ* សេចក្តីថា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ញ៉ាំងទេសនាឲ្យចប់ទៅរហូតដល់ព្រះអរហត្តយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ព្រោះហេតុដែលព្រាហ្មណ៍អ្នកមានការឃើញថា សេចក្តីបរិសុទ្ធិបាន ព្រោះការងូតទឹកអង្គុយនៅក្នុងបរិស័ទនោះ (ហើយ) ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ជ្រាបថា ព្រាហ្មណ៍នុ៎ះឯង បានស្តាប់ការពណ៌នាចំពោះសេចក្តីបរិសុទ្ធិ (មាន) ព្រោះការងូតទឹក (ដែលតថាគត) សម្តែង បួសហើយនឹងសម្រេចព្រះអរហត្ត ដូច្នេះ ដូច្នោះ ដើម្បីប្រាថ្នានឹងដាស់តឿនព្រាហ្មណ៍នោះ ទើបត្រាស់អនុសន្ធិ ដូច្នេះថា *អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ សិនាតោ អន្តរេន សិនានេន* ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ភិក្ខុនេះ តថាគតពោលថា លាងជម្រះហើយ ដោយគ្រឿងសម្រាប់លាងជម្រះ លាងជម្រះនូវកិលេសខាងក្នុង ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា *អន្តរេន សិនានេន* សេចក្តីថា ដោយការលាងជម្រះ គឺ ការចេញចាកកិលេសដែលមានក្នុងខាងក្នុង ។

[៩៨] បទថា *សុន្ទរិកភារទ្វាជោ* បានដល់ ព្រាហ្មណ៍នោះឈ្មោះថា ភារទ្វាជៈ ដោយអំណាចគោត្ររបស់ខ្លួន ។ ក៏ព្រាហ្មណ៍នោះ មានការយល់ ឃើញដូច្នេះថា អ្នកដែលងូតទឹកក្នុងស្ទឹងសុន្ទរិកា រមែងលះបង់បាបបាន ព្រោះដូច្នោះ ទើបត្រូវហៅថា *សុន្ទរិកភារទ្វាជ* ដូច្នេះ ។ ព្រាហ្មណ៍នោះ បានស្តាប់ព្រះតម្រាស់របស់

ព្រះមានព្រះភាគហើយ គិតថា សូម្បីពួកយើងរមែងសរសើរ សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះការផ្ងូតទឹក ចំណែកព្រះសមណគោតម ក៏រមែងសរសើរសេចក្តីបរិសុទ្ធិ ព្រោះការផ្ងូតទឹកនោះដូចគ្នា ឥឡូវនេះ ព្រះសមណគោតមនេះ មានការយល់ឃើញដូចពួកយើងដែរ ។ លំដាប់នោះ ព្រាហ្មណ៍សម្គាល់ព្រះដ៏មានព្រះភាគថា ដូចជាធ្លាប់ស្តេចយាងទៅកាន់ស្ទឹងពាហុកា លាងជម្រះបាបក្នុងទឹកស្ទឹងនោះ ហើយស្តេចយាងមក ទើបក្រាបទូលថា ព្រះគោតមដ៏ចម្រើន ព្រះអង្គធ្លាប់យាងទៅកាន់ស្ទឹងពាហុកា ដើម្បីទ្រង់លាងជម្រះបាបដែរឬ ?

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ មិនត្រាស់ថា ទៅ ឬមិនបានទៅទេ (តែ) ទ្រង់មានព្រះបំណងនឹងដកការយល់ឃើញ (ខុស) របស់ព្រាហ្មណ៍នោះ ទើបត្រាស់ថា ម្នាលព្រាហ្មណ៍ ប្រយោជន៍អ្វីដោយស្ទឹងពាហុកា ស្ទឹងពាហុកា នឹងធ្វើអ្វីឲ្យ ដូច្នោះ ។ ពាក្យនោះមានសេចក្តីថា ប្រយោជន៍អ្វីស្ទឹងពាហុកា ។ ស្ទឹងពាហុកានោះនឹងធ្វើអ្វីឲ្យ ស្ទឹងពាហុកានោះ មិនអាចផ្តល់ប្រយោជន៍អ្វីឲ្យឡើយ តថាគតនឹងទៅកាន់ស្ទឹងនោះធ្វើអ្វី ។ លំដាប់នោះ ព្រាហ្មណ៍ កាលនឹងសរសើរសេចក្តីនោះ ទើបពោលពាក្យជាដើមថា **លោក្ខសម្មតា** ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **លោក្ខសម្មតា** សេចក្តីថា ស្ទឹងពាហុកាដែលមានជនច្រើនគ្នាសន្មតហើយថា ជាស្ទឹងបរិសុទ្ធិ អធិប្បាយថា ដែលសត្វលោកសន្មតគ្នាយ៉ាងនេះថា រមែងឲ្យផុតអំពីបាប គឺ ការរួចផុតចាកបាប បានដល់ សេចក្តីបរិសុទ្ធិ ។ បាឋៈថា **លោក្យសម្មតា** ដូច្នេះខ្លះ ។ បាឋៈនោះមានសេចក្តីថា ដែលសត្វលោកសន្មតគ្នាយ៉ាងនេះថា រមែងឲ្យដល់លោកដ៏ប្រសើរ

ជាទីផុត ។

បទថា **បុញ្ញសម្មតា** បានដល់ ដែលសត្វលោកជាច្រើនយល់ឃើញថា ជាបុណ្យ ដូច្នេះ ។

បទថា **បវាហេតិ** សេចក្តីថា បណ្តែតទៅ គឺ ធ្វើឲ្យស្អាត ។

បទថា **គាថាហិ អជ្ឈភាសិ** សេចក្តីថា បានត្រាស់ដោយព្រះគាថាទាំងឡាយ ។ ពិតណាស់ ព្រះគាថាទាំងឡាយ កាលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ រមែងត្រាស់ដល់បុគ្គលអ្នកពេញចិត្តគាថា ដើម្បីទ្រង់សម្តែងសេចក្តីនោះប៉ុណ្ណោះ ឬដើម្បីសម្តែងសេចក្តីសំខាន់ ។ តែក្នុងទីនេះ ព្រះគាថាទាំងនោះ គប្បីជ្រាបថា ត្រាស់ទុកដើម្បីសម្តែងសេចក្តីទាំងពីរ ។

ពិតណាស់ បទថា **ពាហុកំ** នេះ ទុះឯង ជាបទសម្តែងសេចក្តីនោះ ក្នុងទីនេះ ។ បទដ៏សេស ជាបទសម្តែងសេចក្តីប្រកាន់ ។ ដូចសេចក្តីថា សុទ្ធិកការទ្វាជព្រាហ្មណ៍ រមែងទៅកាន់ស្ទឹងពាហុកា ដើម្បីបណ្តែតបាបដោយការងូតទឹក យ៉ាងណា សត្វលោកជាច្រើន ក៏រមែងទៅកាន់ស្ថានទីមានកំពង់ទឹកអធិកក្កាជាដើម ដើម្បីបណ្តែតបាបដោយការងូតទឹកដូច្នោះ ។ បណ្តាសត្វលោកទាំងនោះ ជនពួកណា នៅជិតស្ថានទីទាំងនោះ ជនទាំងនោះ រមែងងូតទឹក ១ ថ្ងៃ ៣ ដង ។ ជនពួកណានៅឆ្ងាយ ជនទាំងនោះ រមែងងូតទឹក ១ ថ្ងៃ ២ ដង ១ ដង រៀងរាល់ថ្ងៃតាមលំដាប់យ៉ាងនេះ រហូតទៅដល់មួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ។ ចំណែកជនពួកណា មិនអាចនឹងទៅបានសោះ ជនទាំងនោះ ក៏ប្រើអ្នកដទៃឲ្យយកឆ្នាំងដងទឹកអំពីទីនោះមកងូត ។ ក៏ពាក្យទាំងអស់នេះ មិនមានប្រយោជន៍ ។ ព្រោះដូច្នោះ

កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងសេចក្ដីប្រកាន់នេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបត្រាស់ថា **អធិកក្កាទីនិបិ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **អធិកក្កំ** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់សំដៅយកកំពង់ទឹកមួយ ដែលបានវោហារ (យ៉ាងនោះ) ដោយអំណាចជាឧបករណ៍ក្នុងការងូតទឹក ។

បទថា **គយា** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទ្រង់ត្រាស់សំដៅដល់កំពង់ ទឹកមានសណ្ឋានដូចស្រះមូលនោះឯង ។

សូម្បីបទថា **បយាគា** នេះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ក៏ត្រាស់សំដៅដល់កំពង់ណាមួយនៃស្ទឹងគង្គា ដែលជាស្ថានទីត្រង់មុខជណ្ដើរប្រាសាទ របស់ព្រះមហាបនាទ ដែលលិចចុះទៅក្នុងស្ទឹងគង្គាហើយ ។ ចំណែកប្រឡាយទឹកទាំងនោះ គឺ ពាហុកា សុន្ទរិកា សរស្សតី ពាហុមតី ជាស្ទឹង ៤ ខ្សែ ។

បទថា **ពាលោ** បានដល់ អ្នកអប្បឥតបញ្ញា ។

បទថា **បក្ខន្ទោ** ប្រែថា ចូលទៅ ។

បទថា **ន សុជ្ឈតិ** ប្រែថា មិនសម្រេចដល់សេចក្ដីបរិសុទ្ធិចាកកិលេស ។ គេរមែងបណ្ដេតបានតែកម្មេចធូលីតែម្យ៉ាង ប៉ុណ្ណោះ ។

បទថា **កឹ សុន្ទរិកា ករិស្សតិ** សេចក្ដីថា ស្ទឹងសុន្ទរិកានឹងធ្វើអ្វី ឲ្យបានដោយការលាងជម្រះកិលេស ។ អធិប្បាយថា មិនអាចនឹងធ្វើអ្វី ឲ្យបានឡើយ ។ ក្នុងកំពង់បយាគា និងស្ទឹងពាហុកា ក៏មានន័យនេះ ។ ក៏ដោយបទទាំង ៣ នេះ ដែលលោកពោលទុកហើយ ក៏រមែងជាការដែលលោកពោល ៨ បទក្រៅនេះទុក

ដូចគ្នា ។ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីជ្រាបថា សូម្បីកំពង់ទឹកអធិកក្កា ជាដើម ក៏ធ្វើអ្វីឲ្យមិនបាន ដូចគ្នានឹងស៊ឹងសុន្ទរិកា សូម្បីស៊ឹងបយាគា និងស៊ឹងពាហុកាធ្វើអ្វីឲ្យមិនបាន ដូច្នោះ ។

បទថា **វេរី** ប្រែថា អ្នកប្រកបដោយពៀរទាំង ៥ មានបាណាតិបាត ជាដើម ។

បទថា **កតកិព្វិសំ** គឺ អ្នកបានធ្វើកម្មដ៏អាក្រក់ទុកហើយ ។

បទថា **ន ហិ នំ សោធយេ** លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ស៊ឹងសុន្ទរិកា កំពង់ទឹកបយាគា ឬស៊ឹងពាហុកា ក៏ធ្វើឲ្យគេបរិសុទ្ធមិនបានឡើយ ។

បទថា **បាបកម្មិនំ** សេចក្តីថា ប្រកបដោយកម្មដែលជាបាប គឺ កម្ម ដ៏អាក្រក់ គ្រោតគ្រាតដែលជាពៀរ ឬប្រកបដោយកម្មដ៏លាមក លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ប្រកបដោយបាបសូម្បីតិចតួច ដែលមិនទាន់ដល់ភាពជាទោស គឺ ពៀរ ។

បទថា **សុទ្ធស្ស** ប្រែថា អស់កិលេស ។

បទថា **សទា ផគ្គុ** បានដល់ សូម្បីបុណ្យនក្ខត្តឫក្សប្រចាំខែ ៤ ដែលមានជាប្រចាំ ។ បានឮថា ព្រាហ្មណ៍នោះ មានទិដ្ឋិយ៉ាងនេះថា ក្នុងខែ ៤ អ្នកណាងូតទឹក ក្នុងថ្ងៃខាងខ្នើតនៃខែ ៤ អ្នកនោះ រមែងលាងជម្រះបាប ដែលខ្លួនធ្វើអស់មួយឆ្នាំបាន ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់បដិសេធទិដ្ឋិរបស់ព្រាហ្មណ៍នោះ ទើបត្រាស់ថា សម្រាប់អ្នកបរិសុទ្ធហើយ ខែ ៤ មាននៅគ្រប់កាល ចំណែកអ្នកអស់កិលេសហើយ បុណ្យនក្ខត្តឫក្សប្រចាំខែ

៤ តែងមានសព្វ ៗ កាលដល់បុគ្គលដែលបរិសុទ្ធ កំពង់ទឹកក្រៅពីនេះ នឹង លាងជម្រះបានយ៉ាងណា ដូច្នេះ ។

បទថា **ឧបោសថោ សទា** សេចក្ដីថា ក៏បុគ្គលអ្នកបរិសុទ្ធហើយ សូម្បី នឹងមិនបានសមាទានអង្គឧបោសថក្នុងថ្ងៃ ១៤ កើត ១៥ កើត នៃឧបោសថ ក៏ដោយ ឧបោសថតែងមានសព្វ ៗ កាល ដល់បុគ្គលដែលបរិសុទ្ធពិត ៗ ។

បទថា **សុទ្ធស្ស សុចិកម្មស្ស** ប្រែថា ដែលឈ្មោះថា អ្នកស្អាតហើយ ព្រោះជាអ្នកអស់កិលេស និងជាអ្នកប្រកបដោយកាយកម្មជាដើមដ៏ស្អាត ។

បទថា **សទា សម្បជ្ជតេ វតំ** សេចក្ដីថា ក៏សូម្បីការសមាទានវត្ត ដែល ប្រកបដោយកុសលរបស់បុគ្គល ដូច្នេះ រមែងដល់ព្រមជាប្រចាំពិត ។

បទថា **ឥធេវ សិនាហិ** លោកពោលអធិប្បាយទុកថា ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ថា អ្នកចូរងូតទឹកក្នុងសាសនារបស់តថាគតនេះវិញចុះ ។

លោកពោលអធិប្បាយទុកទៀតថា បើអ្នកប្រាថ្នានឹងលាងជម្រះមន្ទិល គឺ កិលេសខាងក្នុងសោត ចូរងូតដោយទឹក គឺ មគ្គមានអង្គ ៨ ក្នុងសាសនា របស់តថាគតនេះវិញ ព្រោះថា ក្នុងទីដទៃ ទឹក គឺ មគ្គមានអង្គ ៨ ដូច្នេះ មិន មាន ។

ឥឡូវព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងសេចក្ដីបរិសុទ្ធិក្នុងទ្វារ សូម្បីទាំង ៣ ដោយអំណាចទេសនា ដែលសមគួរដល់ព្រាហ្មណ៍នោះ ទើប ត្រាស់ពាក្យជាដើមថា **សព្វភូតេសុ ករោហិ ខេមតំ** ដូច្នេះ ។

បណ្ដាបទទាំងនោះ បទថា **ខេមតំ** បានដល់ ការមិនមានភ័យ គឺ សេចក្ដី

ក្រេម អធិប្បាយថា បានដល់ មេត្តា ។ ដោយបទនោះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងសេចក្តីបរិសុទ្ធិ តាមមនោទ្វារដល់ព្រាហ្មណ៍នោះ ។

ដោយបទថា **សចេ មុសា ន ភណសិ** នេះ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្តែងសេចក្តីបរិសុទ្ធិ តាមវចីទ្វារ ។

ដោយបទទាំងនេះថា **សចេ បាណំ ន ហឹសសិ សចេ អទិន្នំ នាទិយសិ** (រមែងជាការ) ដែលព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់សម្តែងសេចក្តីបរិសុទ្ធិ តាមកាយទ្វារ ។

ក៏ដោយបទទាំងនេះថា **សទ្ទហានោ អមច្ឆរី** ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ទ្រង់ប្រកបព្រាហ្មណ៍នោះ អ្នកមានទ្វារបរិសុទ្ធហើយយ៉ាងនេះ ទុកក្នុងសទ្ធាសម្បទា និងចាគសម្បទា ។ ចំណែកបាលីនេះថា **កឹ កាហសិ គយំ គន្ត្វា ឧទបានោបិ តេ គយា** ត្រឹមតែកន្លះគាថា ។ គប្បីប្រកបសេចក្តីយ៉ាងនេះថា ប្រសិនបើអ្នកនឹងធ្វើសេចក្តីក្សេមក្សាន្តចំពោះពួកសត្វទាំងពួង មិននិយាយកុហក មិនសម្លាប់សត្វ មិនលួចទ្រព្យ មានចិត្តជឿ មិនមានសេចក្តីកំណាញ់ អ្នកចាំបាច់ទៅកាន់ស្ទឹងគយាធ្វើអ្វីទៀត ស្ទឹងគយា ក៏ (ត្រឹមតែ) ជាអណ្តូងទឹកសម្រាប់អ្នក ព្រោះថា កាលអ្នកងូតទឹកក្នុងស្ទឹងគយាក្តី ក្នុងអណ្តូងទឹកក្តី សេចក្តីបរិសុទ្ធិចាកកិលេសនឹងមានបាន ក៏ដោយការបដិបត្តិនេះប៉ុណ្ណោះ ចំណែកសេចក្តីបរិសុទ្ធិចាកមន្ទិលរាងកាយ មានដូចគ្នាក្នុងទីទាំង ២ កន្លែង ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបសេចក្តីថា ក៏ព្រោះថា ស្ទឹងគយាដែលជនជាច្រើនស្គាល់ក្នុងលោក ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ សូម្បីត្រូវព្រាហ្មណ៍នោះ ក្រាបទូលសួរថា ព្រះគោតម

ដ៏ចម្រើន ស្តេចធ្លាប់យាងទៅកាន់ស្ទឹងពាហុកាដែរឬ ? មិនត្រាស់ថា អ្នកទៅកាន់ស្ទឹងពាហុកានឹងធ្វើអ្វីបាន (តែ) ត្រាស់ថា អ្នកទៅកាន់ស្ទឹងគយា នឹងធ្វើអ្វីបាន ដូច្នេះ ។

[៩៩] ពាក្យជាដើមយ៉ាងនេះថា **ឯវំ វុត្តេ** រាប់ថា ជាក់ច្បាស់ហើយដែរ ព្រោះលោកពោលទុកហើយក្នុងភយភេរវសូត្រ ។

ក៏ក្នុងបទជាដើមថា **ឯកោ វូបកដ្ឋោ** គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូច្នេះ ព្រាហ្មណ៍ ឈ្មោះថា ម្នាក់ឯងដោយកាយវិវេក ឈ្មោះថា ចៀសចេញទៅហើយ (ចាកការប្រឡូកប្រឡំដោយនីវរណៈ) ដោយចិត្តវិវេក ឈ្មោះថា មិនប្រមាទដោយការមិនលះបង់សតិក្នុងកម្មដ្ឋាន ឈ្មោះថា មានសេចក្តីព្យាយាម ដោយសេចក្តីព្យាយាមដុតកិលេស ពោលគឺ ការព្យាយាមផ្លូវកាយ និងការព្យាយាមផ្លូវចិត្ត ឈ្មោះថា អស់អាល័យក្នុងខ្លួនហើយ ព្រោះមិនមានការហួងហែងក្នុងកាយ និងជីវិត ឈ្មោះថា នៅដោយការនៅក្នុងឥរិយាបថយ៉ាងណាមួយ (ក្នុងបណ្តាឥរិយាបថទាំង ៤) ។

បទថា **ន ចិរស្សេវ** លោកពោលដល់ ការបព្វជ្ជា ។

បទថា **កុលបុត្តា** បានដល់ កុលបុត្រមាន ២ ចំពូក គឺ កុលបុត្រដោយជាតិ (កំណើត) និងកុលបុត្រដោយអាចារៈ ។ ក៏ព្រាហ្មណ៍នេះ ជាកុលបុត្រសម្បីដោយប្រការទាំង ២ ។

បទថា **អគារស្មា** ប្រែថា ចេញចាកផ្ទះ ។

ក្នុងបទថា **អនគារិយំ** គប្បីវិនិច្ឆ័យដូច្នេះ ការងារដែលជាហេតុបង្កើន

ទ្រព្យសម្បត្តិ មានកសិកម្ម និងគោរក្ខកម្មជាដើម ដែលជាប្រយោជន៍ឧបត្ថម្ភដល់ (ការ) គ្រប់គ្រងផ្ទះ លោកហៅថា **អគារិយ** ការងារដែលឧបត្ថម្ភដល់ការគ្រប់គ្រងផ្ទះ ក្នុងការបព្វជ្ជានេះមិនមាន ហេតុនោះការបព្វជ្ជានេះ ទើបឈ្មោះថា **អនគារិយំ** ពាក្យថា **អនគារិយំ** នោះ ជាឈ្មោះនៃការបួស ។

បទថា **បព្វជន្តិ** ប្រែថា ចូលទៅជិត គឺ ចូលទៅកាន់ផ្នួស ។

បទថា **តទនុត្តរំ** កាត់បទជា **តំ អនុត្តរំ** (ប្រែថា ផលដ៏កំពូលនោះ) ។

បទថា **ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ** បានដល់ ទីបំផុតនៃមគ្គព្រហ្មចរិយៈ លោកពោលអធិប្បាយទុកថា (បានដល់) អរហត្តផល ដូច្នេះ ។ ពិតណាស់ពួកកុលបុត្របួស ក៏ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់អរហត្តផលនោះ ។

បទថា **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ** ប្រែថា ក្នុងអត្តភាពនេះ ទុះឯង ។

បទថា **សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា** សេចក្តីថា ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ដោយបញ្ញារបស់ខ្លួន ដោយខ្លួនឯង ។ អធិប្បាយថា ដឹងដោយមិនមានអ្នកដទៃជាបច្ច័យ ដូច្នេះ ។

បទថា **ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិ** សេចក្តីថា ចាក់ធ្លុះ គឺ ឲ្យសម្រេច ។ ក៏ព្រះសុន្ទរិកាភារទ្វាជៈ កាលនៅដោយអាការយ៉ាងនោះ ក៏បានជ្រាបច្បាស់ថា ជាតិអស់ហើយ ។ល។ ដូច្នេះ ព្រះអានន្ទត្ថេរ សម្តែងដល់ភូមិនៃបច្ចវេក្ខណញ្ញាណរបស់លោកដោយពាក្យនោះ ។

សួរថា ក៏ជាតិណារបស់លោកអស់ទៅហើយ ហើយលោកដឹងជាតិដែលអស់ទៅនោះ យ៉ាងណា ?

ខ្ញុំ នឹងឆ្លើយតទៅ ៖

ក៏សេចក្តីនោះ បានពោលទុកហើយក្នុងភយភេរវសូត្រក៏ពិត ។ តែសូម្បីយ៉ាងនោះ ក្នុងទីនេះ ខ្ញុំនឹងពោលសេចក្តីនោះដដែលទៀតដោយសង្ខេប ដើម្បីនឹងសម្តែងន័យនៃការអធិប្បាយប្រកបសេចក្តីដោយអំណាចបឋមបុរស ។ ជាតិដែលជាអតីតរបស់ព្រះសុទ្ធិកការទ្វាជ:នោះ មិនឈ្មោះថា អស់ទៅហើយទេ (ក្នុងទីនេះ) ព្រោះជាតិនោះអស់ទៅហើយក្នុងកាលមុនទុំះឯង ។ ជាតិ ដែលជាអនាគត ក៏មិនឈ្មោះថាអស់ទៅហើយដែរ ព្រោះលោកមិនមានសេចក្តីព្យាយាមក្នុងជាតិដែលជាអនាគតនោះ ។ ជាតិដែលជាបច្ចុប្បន្ន ក៏មិនឈ្មោះថាអស់ទៅហើយដែរ ព្រោះជាតិបច្ចុប្បន្ននៅមាន ក៏ជាតិណា បែកប្រភេទជាខន្ធ ១ ខន្ធ ៤ និងខន្ធ ៥ ក្នុងឯកវោការភព ចតុវោការភព និងបញ្ចវោការភពគប្បីកើតឡើង ព្រោះនៅមិនទាន់បានចម្រើនមគ្គឲ្យកើតឡើង ជាតិនោះឈ្មោះថាអស់ទៅហើយ ព្រោះដល់ភាពជាជាតិដែលមានការមិនកើតឡើងជាធម្មតា ព្រោះហេតុដែលលោកបានចម្រើនមគ្គឲ្យកើតឡើងហើយ ។ ព្រះសុទ្ធិកការទ្វាជ:នោះពិចារណាដល់កិលេស ដែលមគ្គភាវនាលះបង់បានហើយ ដឹងថា កាលមិនមានកិលេស កម្មសូម្បីមាននៅ ក៏រមែងមិនឲ្យបដិសន្ធិតទៅ ឈ្មោះថា រមែងដឹងជាតិដែលអស់ទៅហើយនោះ ។

បទថា **វុសិតំ** សេចក្តីថា នៅហើយ គឺ នៅចប់ហើយ អធិប្បាយថា ធ្វើហើយ ប្រព្រឹត្តហើយ ឲ្យចប់ហើយ ។

បទថា **ព្រហ្មចរិយ** បានដល់ មគ្គព្រហ្មចរិយ: ។

បទថា **កតំ ករណីយំ** សេចក្តីថា កិច្ចទាំង ១៦ គឺ បរិញ្ញាកិច្ច បហានកិច្ច សច្ឆិកិរិយាកិច្ច និងភាវនាកិច្ច ដែលលោកឲ្យសម្រេចហើយ ដោយមគ្គ ៤ ក្នុងសច្ចៈទាំង ៤ ។

បទថា **នាបរំ ឥត្ថត្តាយ** សេចក្តីថា ការចម្រើនមគ្គដើម្បីភាពជាយ៉ាងនេះទៀត គឺ ដើម្បីកិច្ច ១៦ យ៉ាង ឬដើម្បីការអស់កិលេសយ៉ាងនេះ មិនមាន ក្នុងឥឡូវនេះ ។

ប្រការមួយទៀត បទថា **ឥត្ថត្តាយ** សេចក្តីថា ការបន្តគ្នានៃខន្ធដទៃអំពីភាពជាយ៉ាងនេះ គឺ អំពីខន្ធសន្តានដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងឥឡូវនេះ យ៉ាងនេះមិនមាន ។ ក៏ព្រះសុទិន្នភិក្ខុនោះ បានដឹងហើយថា ខន្ធ ៥ នេះ ដែលខ្ញុំកំណត់ដឹងហើយ តាំងនៅ ប្រៀបដូចដើមឈើដែលត្រូវកាត់ឫសកែវហើយ ដូច្នោះ ។

បទថា **អញ្ញតរោ** មានសេចក្តីស្មើនឹង **ឯកោ** (ប្រែថា មួយ) ។

បទថា **អរហតំ** គឺ **អរហន្តានំ** ។ អធិប្បាយថា លោកជាព្រះអរហន្តមួយអង្គ ក្នុងបណ្តាព្រះអរហន្តជាសាវកព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ដូច្នេះ ។

" ចប់ អដ្ឋកថាវត្ថុសូត្រ ទី ៧ "

អដ្ឋកថា

សល្លេខសូត្រ ទី៨

[១០០] សល្លេខសូត្រ មានពាក្យផ្តើមថា **ឯវម្មេ សុតំ** (សូត្រនេះខ្ញុំ (ព្រះអានន្ទ) បានស្តាប់មកហើយយ៉ាងនេះ) ដូច្នេះ ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **មហាចុន្ទ** ជានាមរបស់ព្រះថេរៈអង្គនោះ ។

បទថា **សាយណ្ហសមយំ** (ក្នុងសាយណ្ហសម័យ) គឺ ក្នុងវេលារសៀល ។

ទីពួនសំងំ គឺ គេចចេញពីសត្វ និងសង្ខារទាំងឡាយនោះ ៗ ឈ្មោះថា ទីពួនសំងំ ក្នុងពាក្យថា **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ** (ចេញអំពីទីពួនសំងំ) នេះ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា បានដល់ តែម្នាក់ឯង គឺ ការស្ងាត់ ។ អ្នកដែលចេញអំពីទីនោះ ឈ្មោះថា ជាអ្នកចេញអំពីទីពួនសំងំ ។ តែព្រះចុន្ទត្ថេរ នេះ ព្រោះចេញអំពីផលសមាបត្តិដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ជាងការពួនសំងំ (ធម្មតា) ព្រោះដូច្នោះ ព្រះអានន្ទទើបបានពោលថា ចេញអំពីទីពួនសំងំហើយ ។

បទថា **ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា** (លុះថ្វាយអភិវាទព្រះមានព្រះភាគហើយ) សេចក្តីថា លុះថ្វាយបង្គំព្រះមានព្រះភាគដោយគោរព ដោយសិរសាប្រកបដោយការលើកម្រាមដៃគ្រប់ទាំង ១០ ឡើងប្រណម្យហើយ ឬលុះថ្វាយអភិវាទព្រះមានព្រះភាគហើយ ព្រះអង្គទ្រង់បន្ទឺព្រះតម្រាស់យ៉ាងនេះថា ចូរជាសុខចុះចុន្ទ ៗ ។

ធម្មទំនៀមរបស់ព្រះពុទ្ធ

បានឮមកថា ព្រះមានព្រះភាគ កាលមានអ្នកថ្វាយបង្គំ ទ្រង់លើកព្រះកដែលដូចស្គរមាសឡើងហើយ ទ្រង់បន្លឺព្រះសូរសេងដូចសម្លេងព្រហ្ម ដ៏ពីរោះត្រចៀក ជាទីចាប់ចិត្ត ដូចស្រោចស្រប់ដោយទឹកអម្រិត ត្រាស់បញ្ជាក់ឈ្មោះរបស់អ្នកនោះថា ចូរជាសុខៗ ចុះ ដូច្នេះ នេះជាធម្មទំនៀមរបស់ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ ។

ក្នុងរឿងនោះ មានព្រះសូត្រដែលលើកមកជាគ្រឿងអាងបាន ដូចតទៅនេះ (គឺសក្កបញ្ហាសូត្រ) ។ កាលបញ្ចសិខទេវបុត្រក្រាបទូលថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន សក្កទេវរាជព្រមទាំងទេពអាមាត្យ ទេពបរិវារ សូមថ្វាយបង្គំព្រះយុគលបាទរបស់សម្តេចព្រះមានព្រះភាគដោយសិរសា ម្នាលបញ្ចសិខ-ទេវបុត្រ សូមឲ្យសក្កទេវរាជព្រមទាំងទេវអាមាត្យ ទេវបរិវារ ចូរទ្រង់មានសេចក្តីសុខ ព្រោះថា ទេព្តា និងមនុស្សទាំងឡាយ អាសុរ នាគ គន្ធព្វ និងសត្វដទៃ ដែលមានកាយគ្រោតគ្រាតប្រាថ្នាសេចក្តីសុខ ព្រោះដូច្នោះ កាលបើដូច្នេះ ព្រះតថាគតទាំងឡាយនឹងទ្រង់ថ្វាយព្រះពរដល់ទេព្តាប្រភេទនោះ អ្នកមានសក្តិធំ អ្នកគួរបូជា ដូចដែលពោលមកហើយនោះ ។

បទថា **យា ឥមា** សេចក្តីថា ព្រះពុទ្ធ បានពោលដល់ទិដ្ឋិដែលត្រូវពោលដល់ក្នុងកាលឥឡូវនេះ ដូចធ្វើឲ្យនៅចំពោះមុខ ។

បទថា **អនេកវិហិតា** (មានច្រើនយ៉ាង) បានដល់ មានច្រើនប្រការ ។

បទថា **ទិដ្ឋិយោ** (ទិដ្ឋិទាំងឡាយ) បានដល់ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។

បទថា **លោកេ ឧប្បជ្ជន្តិ** (កើតឡើងក្នុងលោក) សេចក្ដីថា ប្រាកដនៅក្នុងពួកសត្វលោក ។

បទថា **អត្តវាទបដិសំយុត្តា** (ប្រកបដោយអត្តវាទ) សេចក្ដីថា មិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងនេះ ដែលប្រកបដោយអត្តវាទ (ប្រារព្ធខ្លួន) ប្រព្រឹត្តទៅហើយ ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា រមែងតាមឃើញរូបដោយភាពជាអត្តា មាន ២០ យ៉ាង ។

បទថា **លោកវាទបដិសំយុត្តា** (ប្រកបដោយលោកវាទ និយាយប្រារព្ធលោក) សេចក្ដីថា ប្រព្រឹត្តទៅហើយដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា អត្តា និងលោកទៀង ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិ ៨ យ៉ាង

មិច្ឆាទិដ្ឋិប្រារព្ធអត្តា និងលោកនោះ មាន ៨ ប្រការ ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយយ៉ាងនេះថា ៖

១. អត្តា និងលោកទៀង

២. អត្តា និងលោកមិនទៀង

៣. អត្តា និងលោកទៀងខ្លះ មិនទៀងខ្លះ

៤. អត្តា និងលោកទៀងក៏មិនមែន មិនទៀងក៏មិនមែន

៥. អត្តា និងលោកមានទីបំផុត

៦. អត្តា និងលោកមិនមានទីបំផុត

៧. អត្តា និងលោកមានទីបំផុតខ្លះ មិនមានទីបំផុតខ្លះ

៨. អត្តា និងលោកមានទីបំផុតក៏មិនមែន មិនមានទីបំផុតក៏មិនមែន ក្នុងពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **អាទិមេវ** (ខាងដើមនេះប៉ុណ្ណោះ) មានអត្ថាធិប្បាយយ៉ាងនេះថា (ព្រះចុន្ទត្ថេរទូលសួរព្រះមានព្រះភាគ) ថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន កាលបើភិក្ខុមនសិការធម៌តែម្យ៉ាង គឺ សូម្បីមិនទាន់សម្រេចសោតាបត្តិមគ្គ មនសិការចំពោះធម៌ជាខាងដើមប៉ុណ្ណោះ ដែលលាយដោយវិបស្សនា តើលះបង់ និងលោសបោលទិដ្ឋិទាំងនោះយ៉ាងនេះ គឺ ទិដ្ឋិទាំងនេះ ដោយឧបាយយ៉ាងនេះប៉ុណ្ណោះបានឬទេ ? ក៏ព្រះថេរៈសូម្បីខ្លួនលោកនឹងមិនមានអធិមានះ (សម្គាល់ថាខ្លួនបានសម្រេចមគ្គផល) តែក៏គប្បីជ្រាបថា ដូចជាអ្នកមានអធិមានះ សួរបញ្ហានេះ ដើម្បីលះបង់អធិមានះ សម្រាប់ភិក្ខុទាំងឡាយអ្នកមានអធិមានះ ។

នាទីរបស់ទិដ្ឋិ

[១០១] លំដាប់នោះ ព្រះមានព្រះភាគ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងឧបាយសម្រាប់លះបង់ទិដ្ឋិទាំងនោះដល់លោក ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **យា ឥមា** (ទិដ្ឋិ) ទាំងឡាយ មានច្រើនប្រការណា ។ ក្នុងពាក្យទាំងនោះ មានសេចក្ដីពិស្ដារថា ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **យត្ថ ចេតា ទិដ្ឋិយោ ឧប្បជ្ជន្តិ** (ទិដ្ឋិទាំងនោះកើតឡើងក្នុងទីណា) ដូច្នេះ ព្រះអង្គត្រាស់សំដៅយកបញ្ចក្ខន្ធ ។ អធិប្បាយថា ទិដ្ឋិទាំងនោះ កើតឡើងក្នុងបញ្ចក្ខន្ធទាំងនោះ ដូចដែលត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ កាលរូបមាន ព្រោះការប្រកាន់រូប ទិដ្ឋិកើតឡើងយ៉ាងនេះថា យើង គឺ អត្តា និងលោក លះបង់លោកនេះទៅហើយនឹងមាន (ព្រោះថា) អត្តានោះ លោក

នោះ ជារបស់ទៀត បិតបេរ ជាប់តគ្នា មានការមិនប្រែប្រួលទៅជាធម្មតា ។ តែព្រះអង្គត្រាស់ទុកជាឯកវចនៈថា **យត្ថ ច** (ប្រែថា ក្នុងអារម្មណ៍ណា) ដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ មានអធិប្បាយទុកថា ទិដ្ឋិទាំងឡាយកើតឡើងក្នុងអារម្មណ៍ណា ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងពាក្យថា **យត្ថ ច** ជាដើមនេះ គួរជ្រាបដល់ទិដ្ឋិទាំងនោះធ្វើ (នាទី) ផ្សេង ៗ គ្នាយ៉ាងនេះ គឺ កើតឡើង ១ ដេកសម្ងំ ១ ផុសផុលឡើង ១ អធិប្បាយថា ទិដ្ឋិទាំងនោះ មានការធ្វើ (នាទី) ផ្សេងគ្នាដូច្នេះ គឺ ទិដ្ឋិទាំងឡាយដោយជាតិ (របស់វា) ដែលមិនទាន់កើតឡើង កាលកើតឡើងព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា កំពុងកើតឡើង , ដែលសេពរឿយ ៗ រហូតមានកម្លាំងកម្ចាត់មិនទាន់បាន ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា ដេកសម្ងំ , ចំណែកដែលប្រជួប (កន្លងចេញមកតាម) កាយទ្វារ និងវចីទ្វារ ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា ផុសផុលឡើង ។

ក្នុងពាក្យទាំងឡាយមានពាក្យជាអាទិ៍ថា **តំ នេតំ មម** (នេះមិនមែនរបស់យើង) គួរជ្រាបអធិប្បាយនៃបទយ៉ាងនេះមុនថា អារម្មណ៍ដែលចែកប្រភេទជាបញ្ចក្ខន្ធនេះ មិនមែនរបស់យើង ៗ សូម្បីយើងក៏មិនមែនរបស់នោះ សូម្បីរបស់នោះ ក៏មិនមែនអត្តារបស់យើង ភិក្ខុឃើញច្បាស់បញ្ចក្ខន្ធនោះ តាមសេចក្ដីពិតដោយប្រាជ្ញាដ៏ប្រពៃយ៉ាងនេះ (មានការលះបង់ ការលោសបោល ទិដ្ឋិទាំងនោះបាន ។

តែព្រោះការប្រកាន់ដោយធម៌ ៣ យ៉ាងនេះ កាលប្រកាន់ ៗ ដោយអំណាចតណ្ហាថា នុ៎ះរបស់យើង ក៏ឈ្មោះថា ប្រកាន់ដោយតណ្ហាដែលជាបប-ញ្ចធម៌ ចែកប្រភេទចេញជាតណ្ហាវិចរិត ១០៨ ប្រការ កាលប្រកាន់ដោយអំណាច

មានះថា នុ៎ះជាយើង ឈ្មោះថា ប្រកាន់មានះដែលជាគ្រឿងយឺតយូរ ចែកប្រភេទចេញជាមានះ ៩ ប្រការ ហើយកាលប្រកាន់ដោយអំណាចទិដ្ឋិថា នុ៎ះមិនមែនអត្តារបស់យើង ឈ្មោះថាប្រកាន់ដោយទិដ្ឋិដែលជាបបញ្ចធម៌ ចែកប្រភេទចេញជាទិដ្ឋិ ៦២ ប្រការ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលត្រាស់ថា នុ៎ះមិនមែនរបស់យើង ក៏ឈ្មោះថា ទ្រង់បដិសេធ តណ្ហាដែលជាធម៌ធ្វើឲ្យមានការយឺតយូរ ចែកប្រភេទតាមដែលពោលហើយ កាលត្រាស់ថា នុ៎ះមិនមែនជាយើង ក៏ឈ្មោះថា ទ្រង់បដិសេធមានះ ដែលជាធម៌ធ្វើឲ្យមានការយឺតយូរ និងកាលត្រាស់ថា នុ៎ះមិនមែនអត្តារបស់យើង ក៏ឈ្មោះថា ទ្រង់បដិសេធទិដ្ឋិ ដែលជាធម៌ធ្វើឲ្យមានការយឺតយូរ ។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងរឿងតណ្ហា ទិដ្ឋិ មានះ ទាំង ៣ យ៉ាងនេះ តណ្ហា និងមានះ គប្បីជ្រាបថា តាំងនៅក្នុងពួកមួយជាមួយនឹងទិដ្ឋិនោះឯង ។

បទថា **ឯវមេតំ** (ឃើញរបស់នោះយ៉ាងនេះ) គឺ ឃើញច្បាស់បញ្ចក្ខន្ធនោះ ដោយអាការមានជាអាទិ៍ថា ។

បទថា **យថាភូតំ** (តាមសេចក្ដីពិត) គឺ តាមសភាវៈ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា តាមដែលមាន ។ អធិប្បាយថា ពិតណាស់ ខន្ធបញ្ចកៈ (ពួក ៥ នៃខន្ធ) មានដោយអាការយ៉ាងនោះឯង តែខន្ធបញ្ចកៈដែលប្រកាន់ដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា របស់យើង រមែងមិនមានដោយអាការយ៉ាងនោះឯង ។

បទថា **សម្មប្បញ្ញាយ** (ឃើញដោយបញ្ញាដ៏ប្រពៃ) សេចក្ដីថា ឃើញដោយល្អ ដោយវិបស្សនាបញ្ញា ដែលមានសោតាបត្តិមគ្គបញ្ញាជាបរិយោសាន ។

បទថា **ឯវមេតាសំ** (លះបង់ទិដ្ឋិទាំងនោះយ៉ាងនេះ) បានដល់ (លះបង់) ទិដ្ឋិទាំងនេះ ដោយឧបាយនេះ ។ ពាក្យថា **ការលះបង់ ការរលាស់ចោល** ពាក្យទាំង ២ នេះ ជាឈ្មោះនៃការលះបង់កិលេសបានដោយដាច់ជាសមុច្ឆេទនោះឯង ។

[១០២] ព្រះមានព្រះភាគ ដែលព្រះមហាចុន្ទត្ថេរ សួរបញ្ហាដោយអំណាចនៃបុគ្គលអ្នកមានអធិមានះថា ការលះបង់ទិដ្ឋិទាំងឡាយបាន ដោយការធ្វើទុកក្នុងចិត្តជាដំបូងប៉ុណ្ណោះ ឬក៏មិនមែនទេ ? លុះទ្រង់សម្តែងការលះបង់ដោយសោតាបត្តិមគ្គហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់ចែកឈានរបស់អ្នកអធិមានះ ដោយព្រះអង្គឯង ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា ហេតុនេះតែងមានជាប្រាកដ ។ អ្នកមានអធិមានះកើតឡើង ដោយសម្គាល់ថា បានសម្រេចហើយក្នុងធម៌ដែលខ្លួនមិនទាន់បានសម្រេច ឈ្មោះថា អ្នកមានធិមានះ ក្នុងពាក្យថា **អធិមានិកានំ** នុ៎ះ ។ ប៉ុន្តែថា **អធិមានះ** (មានះដ៏ក្រៃលែង) នេះ កាលនឹងកើតឡើង នឹងមិនកើតឡើងដល់ពាលបុថុជ្ជន អ្នករពុកដល់លោកានុវត្តន៍រឿយ ៗ ឡើយ នឹងមិនកើតឡើងដល់អរិយសាវកទាំងឡាយ ។ អធិប្បាយថា **អធិមានះ** ថាយើងជាសកទាគាមី នឹងមិនកើតមានដល់ព្រះសោតាបន្ន **អធិមានះ** ថាយើងជាព្រះអានាគាមី នឹងមិនកើតមានដល់ព្រះសកទាគាមី **អធិមានះ** ថាយើងជាព្រះអរហន្តនឹងមិនកើតមានដល់អនាគាមី តែនឹងកើតចំពោះការកបុគ្គលប៉ុណ្ណោះ អ្នកគ្របសង្កត់កិលេសទុកបានដោយអំណាចសមថៈ ឬដោយអំណាចវិបស្សនា អ្នកប្រារព្ធវិបស្សនាហើយព្យាយាមជានិច្ច ។ ពិតណាស់ ការកបុគ្គលនោះកាលមិន

ឃើញការផុសផុលឡើងនៃកិលេសដែល គ្របសង្កត់ទុកបានដោយសមថៈ ឬដែលគ្របសង្កត់ទុកបានដោយវិបស្សនា អធិមានះថា យើងជាព្រះសោតាបន្នខ្លះ យើងជាព្រះសកទាគាមីខ្លះ យើងជាអនាគាមីខ្លះ យើងជាព្រះអរហន្ត កើតឡើងដូចព្រះថេរៈទាំងឡាយ ដែលព្រះទិន្នត្ថេរ អ្នកអាស្រ័យនៅឯឡង្គតិស្សបព៌តបានដាស់តឿនហើយ ។

រឿងព្រះធម្មទិន្នត្ថេរ ដាស់តឿនសិស្ស

បានឮថា ភិក្ខុច្រើនរូបបានតាំងខ្លួនទុកក្នុងឱវាទរបស់ព្រះថេរៈ ដែលឧបសម្បទាហើយ មិនយូរប៉ុន្មានក៏បានសម្រេចគុណវិសេស ភិក្ខុសង្ឃអ្នកស្រុកតិស្សមហាវិហារ បានជ្រាបព្រឹត្តិកម្មនោះហើយ យល់ឃើញថា ព្រះថេរៈប្រកបក្នុងរឿងដែលប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន លោកទាំងឡាយចូរនាំព្រះថេរៈមក ហើយបានបញ្ជូនភិក្ខុច្រើនរូបទៅ ។ ភិក្ខុទាំងនោះទៅដល់ហើយ បានប្រាប់ថា ព្រះធម្មទិន្ន ភិក្ខុសង្ឃហៅរកលោក ។ លោកពោលថា ម្នាលអាវុសោដ៏ចម្រើន លោកទាំងឡាយស្វែងរកខ្លួន ឬអ្នកដទៃ ។ ភិក្ខុទាំងឡាយប្រាប់ថា ភិក្ខុទាំងឡាយប្រាប់ថា យើងទាំងឡាយស្វែងរកខ្លួន ។ ព្រះថេរៈបានឲ្យកម្មដ្ឋានដល់ភិក្ខុទាំងនោះ ភិក្ខុទាំងនោះ បានសម្រេចអរហត្តទាំងអស់គ្រប់រូប ។ ភិក្ខុសង្ឃ ទើបបានបញ្ជូនភិក្ខុដទៃទៅទៀត ។ ភិក្ខុ ដែលសង្ឃបញ្ជូនទៅយ៉ាងនេះដល់ ៣ ដង ក៏បានសម្រេចព្រះអរហត្តដូចគ្នាទាំងអស់ហើយនៅ (ជាមួយនឹងព្រះថេរៈនោះ) ។ តអំពីនោះមក ព្រះសង្ឃឃើញថា ភិក្ខុដែលទៅហើយ មិនត្រឡប់មក ទើបបានបញ្ជូនភិក្ខុ

ចាស់មួយរូបទៅទៀត ។

ភិក្ខុចាស់នោះលុះទៅដល់ហើយ បាននិយាយថា បពិត្រព្រះធម្មទិន្ន ភិក្ខុសង្ឃសំណាក់តិស្សមហាវិហារ បញ្ជូនភិក្ខុមកកាន់សំណាក់លោកដល់ ៣ ដង តែលោកមិនធ្វើសេចក្ដីគោរពអាណត្តិសង្ឃ មិន (ទៅតាមពាក្យបញ្ជា) ។ ព្រះថេរៈឆ្លើយថា មានការអ្វី ? ហើយឲ្យភិក្ខុចាស់នោះទទួលយកបាត្រ និងចីវរដោយមិនចាំបាច់ចូលបណ្ណសាលា ហើយចេញទៅភ្លាមក្នុងខណៈនោះឯង ។ បានចៀសទៅកាន់ហង្កណវិហារក្នុងរវាងផ្លូវ ។ ហើយក្នុងហង្កណវិហារនោះ មានមហាថេរៈមួយអង្គ មានវស្សា ៦០ ព្រះវស្សាហើយ ប្រកាន់ខ្លួនថាជាព្រះអរហន្តដោយអធិមានះ ។ ព្រះថេរៈចូលទៅរកលោក ថ្វាយបង្គំ ធ្វើបដិសណ្ឋារៈ និងសួរដល់គុណធម៌ដែលបានសម្រេច ។ ព្រះថេរៈពោលថា អើ ! ធម្មទិន្ន កិច្ចដែលបព្វជិតគប្បីធ្វើ ខ្ញុំបានធ្វើស្រេចយូរហើយ ឥឡូវនេះ ខ្ញុំក៏មានវស្សា ៦០ ព្រះវស្សាហើយ ។ ព្រះធម្មទិន្នសួរថា បពិត្រលោកម្ចាស់ លោកម្ចាស់ប្រើឫទ្ធិខ្លះដែរឬទេ ? លោកឆ្លើយថា ប្រើ ធម្មទិន្ន ។ ព្រះធម្មទិន្នឆ្លើយថា ល្អហើយលោកម្ចាស់ សូមនិមន្តលោកម្ចាស់និម្មិតដំរី ដែលកំពុងដើរមករកលោកម្ចាស់មើល៍ ។ ព្រះថេរៈទទួលពាក្យនិមន្តហើយ បាននិម្មិតដំរីមួយយ៉ាងធំ ជាទីឋិតនៅនៃគជលក្ខណៈ ៧ ប្រការ ចុះប្រេងខ្លាំងក្លា គ្រវីកន្ទុយស៊កប្រមោយចូលមាត់ សម្រុកចូលរកព្រះថេរៈ ដូចយកភ្លុកទាំងពីរចាក់ ព្រះថេរៈឃើញដំរីដែលខ្លួននិម្មិតឡើងដោយខ្លួនឯងនោះ ខ្លាចផ្អើមទឹងរត់ចេញក្នុងពេលនោះឯង លោកក៏ដឹងខ្លួនថា យើងមិនទាន់បានជាព្រះអរហន្ត ទើបអង្គុយប្រហោងទៀប បាទមូលរបស់ព្រះ

ធម្មទិន្ន ហើយពោលថា សូមលោកចូរជាទីពឹងដល់ខ្ញុំចុះ ។ ព្រះធម្មទិន្នបាននិយាយលួងលោមព្រះថេរៈថា បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន លោកកុំសោកសៅ កុំខូចចិត្តឡើយ ព្រោះអធិមានៈនឹងកើតមានចំពោះការកបុគ្គលទាំងឡាយប៉ុណ្ណោះ ហើយបានឲ្យកម្មដ្ឋាន (ដល់ព្រះថេរៈ) ។ ព្រះថេរៈតាំងនៅក្នុងឱវាទរបស់ព្រះធម្មទិន្នហើយ បានសម្រេចព្រះអរហត្ត ។

សូម្បីព្រះថេរៈ (មួយរូបទៀត) ក៏ដូចគ្នា នៅឯចិត្តលបព៌ត ។ ព្រះធម្មទិន្នចូលទៅរកលោក ហើយសួរយ៉ាងនោះដូចគ្នា ។ ទាំងលោកក៏បានព្យាករណ៍ដូចគ្នា ។ បន្ទាប់អំពីនោះ ព្រះធម្មទិន្ន ក៏បានពោលនឹងលោកថា លោកបានប្រើឫទ្ធិខ្លះដែរឬទេ ? ព្រះថេរៈឆ្លើយថា ប្រើ ធម្មទិន្ន ។ ព្រះធម្មទិន្ន ប្រាប់លោកថា បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន ល្អហើយ សូមលោកនិម្មិតស្រះបោក្ខរណីមួយចុះ ព្រះថេរៈបាននិម្មិត (តាមដែលព្រះធម្មទិន្នសូម) ព្រះធម្មទិន្នប្រាប់ថា សូមលោកម្ចាស់និម្មិតគុម្ពឈូកក្នុងស្រះនេះផងចុះ ។ ព្រះថេរៈក៏និម្មិតគុម្ពឈូកឡើង (តាមពាក្យដែលសូម) ព្រះធម្មទិន្នសូមឲ្យលោកនិម្មិតរូបស្ត្រីម្នាក់ ឈរច្រៀងរាំដោយសំឡេងដ៏ពីរោះលើផ្កាឈូកនោះចុះ ។ ព្រះថេរៈក៏និម្មិតស្ត្រីនោះ (តាមពាក្យដែលសូម) ។ ព្រះធម្មទិន្នទើបប្រាប់ថា សូមលោកសម្លឹងពិនិត្យមើលស្ត្រីនោះឲ្យរឿយ ៗ ហើយខ្លួនលោកក៏ចូលកាន់ប្រាសាទ កាលព្រះថេរៈសម្លឹងមើលរូបស្ត្រីដែលនិម្មិតនោះ កិលេសដែលគ្របសង្កត់ទុកអស់ ៦០ ឆ្នាំ ក៏កម្រើកញាប់ញ័រ ។ ក្នុងគ្រានោះលោកដឹងខ្លួន ទើបសូមរៀនកម្មដ្ឋានក្នុងសម្នាក់របស់ព្រះធម្មទិន្នត្ថេរ ហើយបានសម្រេចព្រះអរហត្ត ដូចព្រះថេរៈមុន ។

ចំណែកព្រះធម្មទិន្ន ក៏បានទៅកាន់តិស្សមហាវិហារតាមលំដាប់ ។ ក្នុងវេលានោះ ព្រះថេរៈទាំងឡាយបោសលានព្រះចេតិយ៍ហើយ គង់ចម្រើនកម្មដ្ឋាន ញុំាងបីតិមានព្រះពុទ្ធជាអារម្មណ៍ឲ្យកើតឡើង ។ ការធ្វើយ៉ាងនេះ ជាកិច្ចវត្តរបស់លោកទាំងនោះ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបមិនមានព្រះថេរៈ សូម្បីតែមួយរូបបណ្ដាព្រះថេរៈទាំងនោះនឹងប្រាប់ នឹងសួរព្រះធម្មទិន្នថា លោកចូរដាក់បាត្រ និងចីវរត្រង់នេះ ។ តែក៏ដឹងខ្លួនថា ទុំះគង់ជាព្រះធម្មទិន្ន ទើបបាននាំគ្នាសួរបញ្ហានឹងលោក លោកឆ្លើយកាត់បញ្ហាដែលសួរមក ដូចប្រើដាវដ៏មុត កាត់បាច់ផ្កាកោទុទៈឲ្យដាច់ក្បាល ដូច្នោះ ហើយយកម្រាមជើងចុចមហាបឋវី ហើយនិយាយថា បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន មហាបឋវីនេះសូម្បីនឹងមិនមានចិត្ត គង់ដឹងគុណព្រះធម្មទិន្ន តែលោកទាំងឡាយមិនដឹង ទើបបានពោលគាថានេះថា ។

បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន ផែនដីនេះមិនមានចិត្ត គង់នៅដឹងគុណ
តូចធំ ចំណែកអ្នកទាំងឡាយមានចិត្ត តែមិនដឹងគុណតូចធំ ។

សល្លេខធម៌ គឺ ឈាន-វិបស្សនា

[១០៣] ហើយក្នុងពេលក្លាមនោះឯង លោកក៏បានហោះឡើងទៅលើអាកាស ទៅកាន់តលង្គតិស្សបព៌តនោះឯង ។

អធិមានះ រមែងកើតឡើងដល់ការកបុគ្គលប៉ុណ្ណោះ ដូចដែលពោលមកហើយនេះ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគកាលនឹងទ្រង់ចំណែកឈាន ដោយអំណាចនៃភិក្ខុទាំងឡាយអ្នកមានអធិមានះដូចនោះ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជា

អាទិ៍ទុកថា " ឋានំ ខោ បន " ។

បទថា **ឋានំ ខោ បន** នោះ មានអត្ថាធិប្បាយថា ហេតុនេះតែងមានជាពិតប្រាកដ មិនមែនមិនមានទេ គឺ ភិក្ខុពួកខ្លះក្នុងសាសនានេះ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ល។ ចូលបឋមជ្ឈាន ដែលជាសាធារណៈដល់បរិព្វាជកខាងក្រៅសាសនាទាំងឡាយ ។

ប៉ុន្តែពាក្យណាដែលសម្តែងថា សេចក្តីថា **តស្ស ឯវមស្ស សល្លេខេន វិហរាមិ** (អ្នកមានការយល់ឃើញយ៉ាងនេះថា យើងនៅដោយសល្លេខធម៌ ធម៌ជាគ្រឿងជុសខាត់កិលេស) សេចក្តីថា វិធីបដិបត្តិណា រមែងជុសខាត់កិលេសបាន យើងនៅដោយវិធីបដិបត្តិនោះ ពាក្យនោះមិនត្រឹមត្រូវ ។ ព្រោះថា ឈានរបស់ភិក្ខុអ្នកមានអធិមានះ មិនមែនជាសល្លេខធម៌ ឬសល្លេខបដិបទា ។

ព្រោះហេតុអ្វី ? ព្រោះមិនមែនជាបាទរបស់វិបស្សនា ។ អធិប្បាយថា លោកចូលឈាន លុះចេញចាកឈានហើយ ក៏មិនបានពិចារណាសង្ខារ ទាំងឡាយ ។ ចំណែកឈានក៏ធ្វើត្រឹមតែឲ្យចិត្តរបស់លោកជាឯកគ្គតាប៉ុណ្ណោះ លោកក៏ជាអ្នកនៅសប្បាយក្នុងបច្ចុប្បន្ន ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់កាលនឹងទ្រង់ត្រាស់សម្តែងសេចក្តីនោះ ទើបបានត្រាស់ថា ម្នាលចុន្ទៈ ឈានធម៌ទាំងនោះតថាគតមិនហៅថា ជាសល្លេខធម៌ ក្នុងវិន័យរបស់ព្រះអរិយៈឡើយ តែឈានធម៌ទាំងនោះ តថាគតហៅថា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារធម៌ (ធម៌គ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន) ក្នុងវិន័យរបស់ព្រះអរិយៈជាម្ចាស់ ។

ពាក្យថា **ឯតេ** (ទាំងនោះ) ក្នុងព្រះពុទ្ធវចនៈនោះ គប្បីជ្រាបថា ជា

ពហុវចនៈដោយអំណាចនៃឈាន ។ មានពាក្យអធិប្បាយថា **ឯតេ យោគ បឋមជ្ឈានធម្មា** ប្រែថា (ធម៌ គឺ បឋមជ្ឈានទាំងនោះ) ម្យ៉ាងទៀត (ជាពហុវចនៈ) ដោយអំណាចនៃសមាបត្តិ ។ អធិប្បាយថា បឋមជ្ឈាន សូម្បីឈានតែមួយ តែប្រព្រឹត្តទៅដោយការចូលរឿយ ៗ ក៏ដល់ភាពជារបស់ច្រើនបាន ។ ម្យ៉ាងទៀត ជាពហុវចនៈដោយអំណាចនៃអារម្មណ៍ ។ អធិប្បាយថា បឋមជ្ឈានសូម្បីឈានតែមួយ ក៏ដល់ភាពជារបស់ច្រើនបាន ដោយការប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ មានបឋវីកសិណជាដើម ។ ក្នុងទុតិយជ្ឈាន តតិយជ្ឈាន និងចតុត្ថជ្ឈាន ក៏ន័យនេះដូចគ្នា ។

តែក្នុងអរូបឈានទាំងឡាយ (ពាក្យថាទាំងនោះ) គប្បីជ្រាបថា ជាពហុវចនៈដោយអំណាចនៃហេតុទាំង ២ ក្នុងឈានមុន (ចតុត្ថជ្ឈាន) នោះឯង ព្រោះមិនមានសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃអារម្មណ៍ ។ ក៏ព្រោះហេតុដែល ទាំងអង្គ ទាំងអារម្មណ៍របស់អរូបឈានទាំងនោះ ស្ងប់ អធិប្បាយថា ទាំងរំលត់ស្និទ្ធ ទាំងល្អិត ព្រោះដូច្នោះ ទាំងអង្គ ទាំងអារម្មណ៍នោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គត្រាស់ទុកយ៉ាងនេះថា ឈានធម៌ទាំងនោះ ជាធម៌ដ៏ស្ងប់ ជាធម៌គ្រឿងនៅដ៏ស្ងប់ (សន្តវិហារធម៌) ។ នេះជាការពង្រីកសេចក្តីទូទៅរបស់អរូបឈានទាំង ៤ នោះមុនសិន ។ ចំណែកការពង្រីកសេចក្តីដ៏វិសេសគួរពោល (អធិប្បាយ) តាមទំនងបទជាដើមថា ព្រោះឈានកន្លងនូវរូបសញ្ញាហើយ ដោយប្រការទាំងពួង ។ ការពង្រីកសេចក្តីនោះ បានពោល (អធិប្បាយ) ទុកគ្រប់យ៉ាង ក្នុងគម្ពីរវិសុទ្ធិមគ្គហើយ ។

ព្រោះហេតុដែលវិហារធម៌ គឺ ឈានរបស់ភិក្ខុអ្នកមានអធិមានះមិនជាសល្លេខវិហារធម៌ ព្រោះមិនជាបាទរបស់វិបស្សនា ដោយថា លោកចូលឈានលុះចេញចាកឈានហើយ មិនបានពិចារណាសង្ខារទាំងឡាយទេ តែទិដ្ឋធម្ម-សុខវិហារធម៌របស់លោក (ត្រឹមតែ) ធ្វើឲ្យចិត្តជាឯកគ្គតាយ៉ាងនេះ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលទឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីនោះ ទើបទ្រង់ចែករូបឈាន និងអរូបជ្ឈានទុក ។ ហើយតទៅនេះ កាលទឹងទ្រង់សម្តែងរឿងនោះ និងសល្លេខធម៌នោះ ដោយអាការ ៤៤ យ៉ាង ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា **ឥធ ខោ បន វោ** ដូច្នេះ ។

បាទរបស់វិបស្សនា

[១០៤] ហេតុដូចម្តេចបានជាធម៌ទាំងឡាយ មានអវិហិង្សាជាដើមប៉ុណ្ណោះក្រៅពីសមាបត្តិទាំង ៨ យ៉ាង ព្រះមានព្រះភាគទើបត្រាស់ថា ជាសល្លេខធម៌ ?

ព្រោះធម៌ទាំងឡាយ មានអវិហិង្សាជាដើម ជាបាទរបស់វិបស្សនា ដែលជាលោកុត្តរៈបាន ។

ពិតណាស់ សមាបត្តិទាំង ៨ របស់បុគ្គលខាងក្រៅ (ពុទ្ធសាសនា) ទាំងឡាយ ជាបាទរបស់វដ្តៈប៉ុណ្ណោះ ។ តែក្នុងព្រះសាសនា សូម្បីសរណគមន៍ក៏គប្បីជ្រាបថា ជាបាទរបស់លោកុត្តរធម៌បាន តាមព្រះសូត្រនេះ ដោយចំពោះនឹងចាំបាច់ពោលទៅថ្វីដល់ធម៌ទាំងឡាយ មានអវិហិង្សាជាដើម (ដែលនឹងប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន) ។

ម្យ៉ាងទៀត ទានដែលបុគ្គលថ្វាយដល់អ្នកដល់ព្រះរតនត្រ័យជាសរណៈ ក្នុងព្រះសាសនា មានផលច្រើនជាងទានដែលឲ្យដល់មនុស្សក្រៅសាសនា ដែលបានសមាបត្តិ ៨ សូម្បីមានអភិញ្ញា ៥ ក៏ដោយ ។ ព្រោះថា ក្នុងទក្ខិណាវិភង្គ-សូត្រ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សំដៅយកសេចក្តីនេះ ទើបបានត្រាស់ទុកថា ទក្ខិណាមានផលមួយសែនកោដិ ទាយកគប្បីសង្ឃឹមបាន ព្រោះឲ្យទានដល់បុគ្គលក្រៅសាសនា អ្នកប្រាសចាកសេចក្តីត្រេកអរក្នុងកាមទាំងឡាយ , តែទក្ខិណា មានផលរាប់មិនបាន ប្រមាណមិនត្រូវ ទាយកគប្បីសង្ឃឹមបាន ព្រោះឲ្យទានដល់អ្នកបដិបត្តិដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផល ។ នឹងចាំបាច់ពោលទៅថ្វីដល់ព្រះសោតាបន្ន ។

សេចក្តីពិត អ្នកបដិបត្តិដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវសោតាបត្តិផល ក្នុងទក្ខិណាវិភង្គសូត្រនោះ ព្រះអង្គទ្រង់ប្រាថ្នាយកតាំងពីការដល់សរណៈជាដើមទៅ ។ នេះជាការប្រកបសេចក្តីតាមព្រះបាលីក្នុងសូត្រនេះ ។

ចំណែកការពណ៌នាតាមលំដាប់បទ គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យដូចតទៅនេះ ៖

បទថា **ឥធ** នេះ ជាពាក្យសម្តែងរឿង មានការមិនបៀតបៀនជាដើម ។

ពាក្យថា **ខោ បន** ត្រឹមតែជានិបាត ។

ពាក្យថា **វោ** ជាឆដ្ឋីវិភត្តិ ប្រើក្នុងអត្ថនៃតតិយាវិភត្តិ ។

ក៏ក្នុងពាក្យថា **ឥធ** ជាដើមនេះ មានសេចក្តីសង្ខេបដូចតទៅនេះ ។ ម្នាលចុន្ទ អ្នកទាំងឡាយគួរធ្វើការជុសខាត់កិលេស (សល្លេខ) ក្នុងរឿងនៃការមិនបៀតបៀនជាដើមនេះ ដែលតថាគតពោលទុកដោយន័យមានជាអាទិ៍ថា ពួក

ជនដទៃនឹងជាអ្នកបៀតបៀនគ្នា ។ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះត្រាស់ដោយសាវន្ទេបយ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងពង្រីកសេចក្ដីឲ្យពិស្ដារ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា ជនពួកដទៃនឹងជាបៀតបៀនគ្នា តែយើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកមិនបៀតបៀនគ្នាក្នុងរឿងនេះ អ្នកទាំងឡាយគួរបំពេញសល្លេខធម៌ដូចដែលពោលមកនេះ ។

ក្នុងចំនួនពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា **បរេ** (ពួកជនទាំងឡាយដទៃ) បានដល់អ្នកណា ៗ ក៏ដោយ ដែលប្រកបសល្លេខធម៌នេះរឿយ ៗ ។

សេចក្ដីថា **វិហឹសកា ភវិស្សន្តិ** (នឹងជាអ្នកបៀតបៀន) សេចក្ដីថា នឹងជាអ្នកបៀតបៀនសត្វទាំងឡាយ ដោយគ្រឿងបៀតបៀនទាំងឡាយ មានបាតដៃ ឬដុំដីជាដើម ។

សេចក្ដីថា **មយមេត្ថ អវិហឹសកា ភវិស្សាម** (យើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកមិនបៀតបៀនគ្នាក្នុងរឿងនេះ) សេចក្ដីថា ចំណែកយើងទាំងឡាយ នឹងជាអ្នកមិនបៀតបៀនគ្នា ក្នុងរឿងដែលជាហេតុឲ្យអ្នកដទៃបៀតបៀនគ្នា យ៉ាងនេះប៉ុណ្ណោះ គឺ យើងទាំងឡាយនឹងនៅដោយមិនឲ្យកើតការបៀតបៀនគ្នាឡើយ ។

បទថា **ឥតិ សល្លេខោ ករណីយោ** (ព្រោះហេតុយ៉ាងនេះ ការជុសខាត់កិលេសជារបស់ដែលគួរធ្វើ) សេចក្ដីថា អ្នកទាំងឡាយគួរបំពេញសល្លេខធម៌យ៉ាងនេះ ។ ហើយការមិនបៀតបៀនគ្នានោះឯង គប្បីជ្រាបថា ជាសល្លេខធម៌ក្នុងទីនេះ ។ ព្រោះថា ការមិនបៀតបៀនគ្នា និងជុសខាត់ គឺ ផ្ដាច់ការបៀតបៀនគ្នាបាន ព្រោះដូច្នោះ ព្រះអង្គទើបត្រាស់ថា **សល្លេខ** ។ ក្នុងសេចក្ដី

គ្រប់យ៉ាងក៏មានន័យនេះ ។ តែមានសេចក្ដីប្លែកគ្នាយ៉ាងនេះ (គឺ) ទិដ្ឋិក្នុងពាក្យថា **បរេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ** (អ្នកដទៃនឹងជាអ្នកមានការឃើញខុស) នេះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គត្រាស់ទិដ្ឋិទុក ដោយទ្រង់រួមមិច្ឆាទិដ្ឋិប្រការខាងចុងបំផុតនៃកម្មបថ (អកុសលកម្មបថ ១០) និងមិច្ឆាទិដ្ឋិ ខាងដើមនៃមិច្ឆត្តៈ (ការយល់ខុស) ចូលជាមួយគ្នា ។ ម្យ៉ាងទៀត សម្មាទិដ្ឋិក្នុងឋានៈដែលត្រាស់ទុកថា យើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកមានការឃើញត្រូវក្នុងរឿងនេះ និងកម្មបថ ក្នុងពាក្យថា យើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកវៀរចាកបាណាតិបាត ក្នុងរឿងនេះជាដើម នេះនឹងមានសេចក្ដីជាក់ច្បាស់ក្នុងសម្មាទិដ្ឋិសូត្រដោយពិស្ដារ ចំណែកមិច្ឆាទិដ្ឋិក្នុងមិច្ឆត្តៈជាដើម នឹងជាក់ច្បាស់ក្នុង **ទ្វេធាវិតក្កសូត្រ** (ខាងមុខ) ។

កម្មបថ - មិច្ឆត្តៈ

តែសេចក្ដី (ដែលនឹងពោលតទៅ) នេះ ជាសេចក្ដីក្នុងកម្មបថ និងមិច្ឆត្តៈនេះ ។

ចំណែកជនទាំងឡាយណា ញុំាងសត្វដែលមានជីវិតឲ្យធ្លាក់ចុះកន្លងទៅ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា **បាណាតិបាតី** អធិប្បាយថា ជាអ្នកសម្លាប់សត្វមានជីវិត ។

ចំណែកជនទាំងឡាយណា កាន់យកវត្ថុដែលគេមិនបានឲ្យ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា **អទិន្នាទាយី** អធិប្បាយថា អ្នកលួចទ្រព្យអ្នកដទៃ ។

ចំណែកជនទាំងឡាយណា ប្រព្រឹត្តធម៌មិនប្រសើរ (មិនដូចព្រហ្ម) គឺធម៌ថោកទាប បានដល់ ធម៌អាក្រក់ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា **អព្រហ្មចារី** អធិប្បាយថា ជាអ្នកសេពមេថុនធម្ម ។

ចំណែកជនទាំងឡាយណា ប្រព្រឹត្តធម៌ប្រសើរ គឺ បដិបទាប្រសើរជាទីបំផុត ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយនោះ ឈ្មោះថា **ព្រហ្មចារី** អធិប្បាយថា ជាអ្នកវៀរចាកមេថុនធម្ម ។ ហើយព្រហ្មចារីគប្បីជ្រាបថា ជាសល្លេខធម៌ក្នុងពាក្យថា យើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកប្រព្រឹត្តព្រហ្មចារី ព្រោះហេតុនេះ ។ ព្រោះថា **ព្រហ្មចារី** (ការប្រព្រឹត្តធម៌ដ៏ប្រសើរ) រមែងជុសខាត់ កម្ចាត់អព្រហ្មចារី (ការប្រព្រឹត្តធម៌មិនប្រសើរ) បាន ។

ជនពួកណានិយាយកុហក ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងនោះ ឈ្មោះថា **មុសាវាទី** អធិប្បាយថា អ្នកនិយាយវាចាទទេ គឺ ឡេះឡោះដែលធ្វើឲ្យខូចប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ។

ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា មាន **មិសុណវាចា** ព្រោះមានវាចាស៊ិកសៀត ។

ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា មាន **ផរុសវាចា** ព្រោះមានវាចាត្រគោះបោះបោកកម្ចាត់ចេញនូវវត្ថុដែលជាទីស្រឡាញ់របស់អ្នកដទៃ ។

ពួកជនណានិយាយច្រើន គឺ ឥតប្រយោជន៍ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងឡាយនោះឈ្មោះថា **សម្ផប្បលាបី** (អ្នកនិយាយច្រើនឥតប្រយោជន៍) ។

ពួកជនណារមែងគយគន់ ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងនោះ ឈ្មោះថា **មាន អភិជ្ឈា** ជាប្រក្រតី អធិប្បាយថា ជាអ្នកសម្លឹងរំពៃចង់បានទ្រព្យអ្នកដទៃ ។

ពួកជនអ្នកមានឈ្មោះថា **មានចិត្តព្យាបាទ** ព្រោះមានចិត្តព្យាបាទ គឺ ជាចិត្តខូច ។

ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា **មានការឃើញខុស** ព្រោះឃើញឃ្លាងឃ្លាត គឺ លាមក បានដល់ ដែលសប្បុរសតិះដៀល អធិប្បាយថា អ្នកប្រកបដោយ (**នត្ថិកទិដ្ឋិ**) មានជាអាទិ៍ថា ទានដែលឲ្យហើយមិនមានផល ដែលជា (អកុសល) កម្មបថ និងទិដ្ឋិ ដែលមិននាំសត្វចេញចាកវដ្ដៈ ដែលជាមិច្ឆត្ត: (មានសភាពខុស) ។

តែពួកជនអ្នកឈ្មោះថា មានការឃើញត្រូវ ព្រោះមានការឃើញប្រពៃ គឺ ស្អាត បានដល់ ដែលអ្នកប្រាជ្ញសរសើរ អធិប្បាយថា ប្រកបដោយការឃើញថា សត្វមានកម្មជារបស់ខ្លួន មានជាអាទិ៍ថា ទានដែលឲ្យហើយ មានផល ដែលជា (កុសល) កម្មបថ និងការឃើញក្នុងមគ្គ ដែលជា **សម្មត្ត:** (មានសភាពត្រូវ) ។

បទថា **មិច្ឆាសង្កប្បា** បានដល់ ការត្រិះរិះក្នុងអកុសល ដែលមិនប្រព្រឹត្តទៅតាមសេចក្ដីពិត និងមិនមែនជាគ្រឿងនាំសត្វចេញចាកវដ្ដៈ ។

សូម្បីក្នុងមិច្ឆាវាចាជាដើម ក៏មានន័យនេះ ។ តែមានសេចក្ដីប្លែកគ្នា ដូចតទៅនេះ ៖

សេចក្ដីពិត ធម្មតាមិច្ឆាសតិ ក៏ដូចគ្នានឹងមិច្ឆាសង្កប្បៈជាដើម មិនមានអង្គធម៌តែមួយដោយចំពោះ គឺ មិនមានអង្គធម៌អ្វី ៗ ។ តែពាក្យថា មិច្ឆាសតិនេះ ជាឈ្មោះរបស់ខន្ធដែលជាអកុសលទាំង ៤ ដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយសម្រាប់

អ្នកគិតដល់អតីតៈ ។ សូម្បីពាក្យណា ដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតពោលថា អនុស្សតិនោះមាន មិនមែនមិនមានទេ ដែលបានដល់ អនុស្សតិរបស់អ្នកតាមរឭកដល់ការបានបុត្រ តាមរឭកដល់ការបានលាភ ឬតាមរឭកដល់ការបានយសណា ភិក្ខុទាំងឡាយ ។ សូម្បីពាក្យនោះ គប្បីជ្រាបថា ព្រះអង្គត្រាស់សំដៅយកការកើតឡើង ដោយការមិនមានសតិរបស់អ្នកគិតដល់រឿងនោះ ៗ ។

ក៏មោហៈ ដែលកើតឡើងដោយអំណាចការគិតដល់ឧបាយ ក្នុងការធ្វើបាបទាំងឡាយ និងដោយអាការនៃការធ្វើអាក្រក់ ហើយពិចារណាថា យើងធ្វើល្អហើយ គប្បីជ្រាបថា ជាមិច្ឆាញាណក្នុងពាក្យថា **មិច្ឆាញាណី** អ្នកមានការដឹងខុសនេះ ។

បុគ្គលទាំងឡាយ អ្នកប្រកបដោយមិច្ឆាញាណនោះ ឈ្មោះថា **មិច្ឆា-ញាណី** ។ ចំណែកបច្ចវេក្ខណញាណ ចែកចេញជា ១៩ យ៉ាង ព្រះអង្គត្រាស់ហៅថា សម្មាញាណៈ ក្នុងពាក្យថា **សម្មាញាណី** (អ្នកមានការដឹងប្រពៃ) ។ បុគ្គលទាំងឡាយអ្នកប្រកបដោយ សម្មាញាណៈនោះ ឈ្មោះថា **សម្មាញាណី** ។

ពាក្យថា **មិច្ឆាវិមុត្តី** អ្នកមានការរួចផុតខុស គឺ មិនទាន់រួចផុតតែមានការសម្គាល់យ៉ាងនេះថា យើងទាំងឡាយរួចផុតហើយ ឬមានការសម្គាល់ថា ការមិនរួចផុតថា ជាការរួចផុត ។

ក្នុងមិច្ឆាវិមុត្តិនោះ មានអត្ថដូចតទៅនេះ ៖

ពួកជនអ្នកមានឈ្មោះថា **មិច្ឆាវិមុត្តី** (អ្នកមានការរួចផុតខុស) ព្រោះ

មានការរួចផុតខុស គឺ អាក្រក់ថោកទាប បានដល់ វិបរិត ។ ម្យ៉ាងទៀត ពាក្យថា **មិច្ឆាទិដ្ឋិ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់ខន្ធដែលជាអកុសល ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអាការដូចដែលពោលមកហើយ ។ ចំណែកធម៌ដ៏សេស ដែលសម្បយុត្តជាមួយនឹងផល វៀរអង្គទាំង ៨ មានសម្មាទិដ្ឋិជាដើម គប្បីជ្រាបថា **វិមុត្តិ** ។ វិមុត្តិនោះ គប្បីជ្រាបថា ជាសល្លេខធម៌ ព្រោះផុសខាត់ កម្ចាត់មិច្ឆាវិមុត្តិហើយស្ថិតនៅបាន ។

ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់ឲ្យភិក្ខុទាំងឡាយប្រកបក្នុងសម្មាវិមុត្តិនោះ ទើបត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា យើងទាំងឡាយនឹងជាអ្នកមានសម្មាវិមុត្តិក្នុងរឿងនេះ អ្នកទាំងឡាយគួរបំពេញសល្លេខធម៌យ៉ាងនេះ អកុសលទាំង ៣ តអំពីនេះទៅ ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយអំណាចនៃនីវរណៈ តែព្រោះព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ទុកហើយក្នុងកម្មបថទាំងឡាយយ៉ាងនេះថា អ្នកគយគន់ចង់បានទ្រព្យអ្នកដទៃ អ្នកមានចិត្តព្យាបាទ ទើបគួរជ្រាបថា ព្រះអង្គត្រាស់នីវរណៈ ២ ប្រការដំបូងទុកក្នុងពាក្យនេះហើយ ។ ក្នុងចំនួននីវរណៈទាំង ៣ នោះ ពួកជនអ្នកត្រូវថីនមិទ្ធៈរួបរិតហើយ គឺ គ្របសង្កត់ហើយ ដូច្នោះ ទើបឈ្មោះថា **ថីនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតា** (អ្នកត្រូវសេចក្ដីងងុយងោកងក់បៀតបៀនហើយ) ។

ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា **ឧទ្ធតា** (មានការរាយមាយ) ព្រោះប្រកបដោយការរាយមាយ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា មាន **វិចិកិច្ឆា** ព្រោះនៅស្ទាក់ស្ទើរសង្ស័យ គឺ មិនអាចធ្វើសេចក្ដីសម្រេចចិត្តបាន ។

អកុសលទាំង ១០ មានសេចក្តីក្រោធជាដើម ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយអំណាចនៃឧបក្កិលេស ។ ក្នុងចំនួនកិលេសទាំងឡាយ មានសេចក្តីក្រោធជាដើមនោះ ពាក្យដែលគួរនឹងពោល (អធិប្បាយ) ទាំងអស់ ខ្ញុំម្ចាស់ពោលទុកហើយក្នុងធម្មទាយាទសូត្រ និងវត្ថសូត្រ ។

តែក្នុងសូត្រនេះ មានអត្ថវចនៈដូចតទៅនេះ ៖

ពាក្យថា **កោធនា** (ច្រើនក្រោធ) គឺ មានសេចក្តីក្រោធជាប្រក្រតី ។

ពាក្យថា **ឧបនាហី** (ចងសេចក្តីក្រោធ) គឺ មានការចងសេចក្តីក្រោធជាប្រក្រតី ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា **ឧបនាហី** ព្រោះអ្នកទាំងនោះ មានការចងសេចក្តីក្រោធ ។ **មក្ខី** (អ្នកលុបគុណគេ) **បលាសី** (អ្នកវាយឫកស្មើ) ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **ឥស្សុកី** ព្រោះច្រើនដោយសេចក្តីច្រណែន ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **មច្ឆរី** ព្រោះច្រើនទៅដោយសេចក្តីកំណាញ់ ។ ម្យ៉ាងទៀត ជនទាំងនោះមានសេចក្តីកំណាញ់ ។

ពួកជនអ្នកអួតអាង ជនទាំងនោះឈ្មោះថា **សឋា** (អ្នកអួតអាង) មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា មិននិយាយដោយប្រពៃ (ធម៌) ពាក្យថា **សឋា** នេះជាឈ្មោះរបស់ពួកជនអ្នកប្រកបដោយហេតុ ដែលធ្វើឲ្យថោកទាប ។

មាយារបស់ជនទាំងនោះមាន ដូច្នោះ ទើបជនទាំងនោះឈ្មោះថា **មាយាវី** (អ្នកមានមាយា) ។

ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា **ថទ្ធា** (មានភាពរឹងត្អឹង) ព្រោះប្រកបដោយភាព

រីងត្អឹង ។ ពួកជនអ្នកឈ្មោះថា មានមានៈក្រៃលែង ព្រោះប្រកបដោយការប្រមាទមើលងាយគេ ។ ចំណែកធម៌ដែលជាចំណែកសុក្កធម៌ គប្បីជ្រាបដោយន័យនៃធម៌ផ្ទុយគ្នា ដូចដែលបានពោលទុកហើយ ។

ពាក្យថា ជាអ្នកប្រដៅក្រ សេចក្តីថា ជាអ្នកលំបាកនឹងប្រដៅបាន គឺត្រូវប្រដៅយ៉ាងណាហើយ ក៏អត់ធន់មិនបាន ។ ពួកជនអ្នកផ្ទុយគ្នានឹងអ្នកប្រដៅក្រនោះ ឈ្មោះថា ជាអ្នកប្រដៅងាយ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **មានមិត្តអាក្រក់** ព្រោះមានមិត្តអាក្រក់ ដូចព្រះទេវទត្តជាដើម ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **មានកល្យាណមិត្ត** ព្រោះមានមិត្តល្អ គឺ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ឬសាវកទាំងឡាយ ដូចព្រះសារីបុត្រជាដើម ជាមិត្ត ។

ពួកជនដែលផ្ទុយគ្នានឹងអ្នកមិនប្រមាទ ដោយអំណាចនៃការបណ្តោយចិត្តទៅក្នុងកាយទុច្ចរិតជាដើម គប្បីជ្រាបថា ជាអ្នកប្រមាទហើយ ។

ទាំង ៣ យ៉ាងនេះ ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយភាពជាបកិណ្ណកៈ ចំណែក ៧ យ៉ាង មានភាពជាអ្នកមិនមានសទ្ធាជាដើម ព្រះអង្គត្រាស់ទុកដោយភាពជាអសទ្ធម្ម ។ ក្នុងចំនួន ៧ យ៉ាងនោះ ពួកជនដែលឈ្មោះថា មិនមានសទ្ធា ព្រោះមិនមានការជឿក្នុងវត្ថុទាំង ៣ (ព្រះរតនត្រ័យ) ។ ក្នុងធម៌ដែលជាចំណែកសុក្កធម៌ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូច្នេះ ជនពួកណាជឿ ដូច្នោះ ជនពួកនោះឈ្មោះថា ជាអ្នកជឿ ឬឈ្មោះថា មានសទ្ធា ព្រោះមានការជឿ ពួកជនដែលឈ្មោះថា **អហិរិកៈ** ព្រោះមិនមានសេចក្តីខ្មាស់បាប ។

ពាក្យថា **អហិរកៈ** នេះ ជាឈ្មោះរបស់អ្នកមិនខ្មើមរអើមចំពោះការបដិបត្តិអកុសលធម៌ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា មានសេចក្តីខ្មាស់ដល់ចិត្ត ព្រោះមានសេចក្តីខ្មាស់ក្នុងចិត្ត ឬមានចិត្តប្រកបដោយសេចក្តីខ្មាស់ ។

ជនពួកណាមិនតក់ស្លុត (ចំពោះបាប) ដូច្នោះ ទើបជនពួកនោះ ឈ្មោះថា មិនមានឱត្តប្បៈ មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា មិនខ្លាចចំពោះការប្រព្រឹត្តអកុសលធម៌ ។ ប៉ុន្តែអ្នកដែលផ្ទុយគ្នានឹងគេ ឈ្មោះថា ជាអ្នកមានឱត្តប្បៈ (ក្រែងខ្លាចបាប) ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **ខ្វះការសិក្សា** ព្រោះមានការសិក្សាតិច ដល់សភាពតិច មិនគប្បីរាប់បាបថាដល់សភាពតិចតួច ។ ត្រូវយល់ថា មិនមានការសិក្សា ។ ព្រោះថា អ្នកមិនមានការសិក្សា (សុតៈ) ។ គឺ គ្មានការសិក្សា ព្រះមានព្រះ-ភាគជាម្ចាស់ ត្រាស់ហៅថា អ្នកខ្វះការសិក្សា (សុតៈ) ។

ប៉ុន្តែពួកជនដែលឈ្មោះថា **ជាពហូសូត** ព្រោះមានការសិក្សា (សុតៈ) ច្រើន ។

ពាក្យថា **ពហុស្សុតា** នេះ ជាឈ្មោះរបស់ពួកជនដែលចេះចាំព្រះពុទ្ធ-ភាសិត គឺ កថាសូម្បីរឿងមួយដោយច្បាស់ ហើយបដិបត្តិធម៌សមគួរដល់ធម៌ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **ខ្ជិលច្រអូស** ព្រោះលិចចុះ (កាន់ការៈដែលគួរខ្ពើម) ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់អ្នកសាបសូន្យសេចក្តីព្យាយាម ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា ប្រារព្ធសេចក្តីព្យាយាមហើយ ព្រោះមានសេចក្តី

ព្យាយាមដែលប្រារព្ធហើយ ពាក្យនេះ ជាឈ្មោះរបស់ពួកជនដែលប្រកបដោយសេចក្តីព្យាយាមដ៏ប្រពៃ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **មានសតិវង្វេងហើយ** ព្រោះមានសតិកាន់កាំង មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា មានសតិវិនាសហើយ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **អ្នកតម្កល់សតិបានហើយ** ព្រោះមានសតិដែលខ្ជួនតម្កល់ទុកជិតស្និទ្ធហើយ ។ ពាក្យថា **ឧបដ្ឋិតស្សតី** នេះ ជាឈ្មោះរបស់អ្នកបដិបត្តិទាំងឡាយ ដែលមានសតិប្រឈមមុខនឹងអារម្មណ៍ជានិច្ច ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **អ្នកអាប់ឥតបញ្ញា** ព្រោះគ្មានបញ្ញា មានពាក្យអធិប្បាយទុកថា មានបញ្ញាវិនាសហើយ ។ ពួកជនដែលឈ្មោះថា **មានបញ្ញាសម្បូរ** ព្រោះដល់ព្រមដោយបញ្ញា ។

តែបញ្ញាក្នុងទីនេះ គប្បីជ្រាបថា បានដល់ **វិបស្សនាបញ្ញា** ។ ព្រោះថាអង្គប្រកបរបស់វិបស្សនា មានមកគ្រប់ចំនួនក្នុងទីនេះ ព្រោះដូច្នោះ បុរាណាចារ្យទើបមានបន្ទាប់ទុកថា បញ្ញានេះ គឺ វិបស្សនាបញ្ញាប៉ុណ្ណោះ ។ តទៅនេះ កាលនឹងទ្រង់ត្រាស់សម្តែងទិដ្ឋិ ដែលជាធម៌មិននាំសត្វចេញចាកវដ្តៈ នឹងផ្លូវអន្តរាយដល់គុណធម៌ ដែលជាលោកុត្តរៈដោយអាការ ៣ យ៉ាង ទើបត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា **សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី** អ្នកស្ទាបអង្អែលទិដ្ឋិរបស់ខ្លួន (ប្រកាន់តាមការយល់ឃើញ) ។

ក្នុងពាក្យថា **សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី** ជាដើមនោះ គប្បីជ្រាបអធិប្បាយដូច្នេះថា ៖

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី** ព្រោះប្រកាន់ទិដ្ឋិរបស់ខ្លួន ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **អាធានគាហី** ព្រោះប្រកាន់ទុកមាំ សេចក្ដីប្រកាន់មាំ លោកហៅថា **អាធានៈ** អធិប្បាយថា អ្នកប្រកាន់មាំ ។

ពួកជនដែលឈ្មោះថា **ជាអ្នករលាស់ចោល** ព្រោះឃើញហេតុដ៏ត្រឹមត្រូវហើយ ក៏លះបង់ (លទ្ធិចាស់) ចោល ។ តែពួកជនដែលឈ្មោះថា **ទុប្បដិនិស្សគ្គី** ព្រោះ (លះបង់បាន) ដោយកម្រ គឺ ដោយលំបាក បានដល់ តឹង អធិប្បាយថា ឃើញហេតុច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ក៏មិនអាចលះបង់បាន ។ ពាក្យថា **ទុប្បដិនិស្សគ្គី** នេះ ជាឈ្មោះរបស់ពួកជនដែលប្រកាន់មាំនូវទិដ្ឋិ ដែលកើតឡើងដល់ខ្លួនថា វត្ថុនេះប៉ុណ្ណោះពិត សូម្បីព្រះពុទ្ធជាដើម នឹងទ្រង់សម្ដែងហេតុផលឲ្យស្ដាប់ ក៏មិនលះបង់ចោល ។ អធិប្បាយថា បុគ្គលប្រភេទនោះ ស្ដាប់រឿងណាៗ មក ទោះជារឿងធម្មៈ ឬមិនមែនធម្មៈក៏ដោយ ប្រមូលរឿងទាំងអស់នោះទុកខាងក្នុង (ខួរក្បាល) នោះឯងថា អាចារ្យរបស់យើងទាំងឡាយពោលទុកយ៉ាងនេះ យើងទាំងឡាយបានស្ដាប់មកយ៉ាងនេះ ។ ដូចអណ្ដើកលាក់អវយវៈទាំងឡាយទុកខាងក្នុងស្នូករបស់ខ្លួន គឺ ប្រកាន់ (ទិដ្ឋទុក) មិនព្រលែងចោល ដូចការត្របាក់របស់ក្រពើ ។ ចំណែកសុក្កធម៌ គប្បីជ្រាបដោយបរិយាយផ្ទុយគ្នានឹងសេចក្ដីដែលពោលមកហើយ ។

[១០៥] ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងសល្លេខធម៌ដោយអាការ ៤៤ ប្រការយ៉ាងនេះហើយ ដើម្បីនឹងទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងថា **សូម្បីការកើតឡើងនៃចិត្តក្នុងសល្លេខធម៌នោះ** ក៏ជាធម៌មានឧបការៈច្រើន ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា សូម្បីការកើតឡើងនៃចិត្តតថាគត... ។

ពាក្យថា ចិត្តុប្បាទម្បិ ខោ អហំ ជាដើមនោះ មានសេចក្ដីថា ម្នាលចុន្ទ សូម្បីការកើតឡើងនៃចិត្ត ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ តថាគតក៏ពោលថា មាន ឧបការៈច្រើន នឹងពោលទៅថ្វីក្នុងការបោតបែងធ្វើដោយកាយ និងដោយវាចា គឺ ធ្វើធម៌ទាំងនោះ និងបង្គាប់ដោយវាចាថា អ្នកទាំងឡាយចូរនាំគ្នាធ្វើ ឬការរៀន ការសាកសួរជាដើម ដូចចិត្តដួងដំបូងដែលកើតឡើង ព្រោះថា ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងទុកថា ការបោតបែងធ្វើនោះមាន ឧបការៈច្រើនដោយចំណែក មួយនោះឯង ។

សួរថា ក៏ហេតុដូចម្ដេច សូម្បីការកើតឡើងនៃចិត្តក្នុងកុសលធម៌ទាំងនោះ ទើបមានឧបការៈច្រើន ។

ឆ្លើយថា ព្រោះនាំប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខមកឲ្យដោយចំណែកមួយ ផង ព្រោះជាហេតុនៃការបោតបែងធ្វើតាមលំដាប់ផង ។

ពិតណាស់ ការកើតឡើងនៃចិត្តថា យើងនឹងថ្វាយទាន ដោយកម្លាំង របស់ខ្លួន ក៏ជាហេតុនាំមកនូវប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខមកឲ្យ ដោយចំណែក មួយ ហើយទាំងជាហេតុឲ្យបោតបែងធ្វើតាមលំដាប់ផង ។ ក៏ព្រោះកើតការគិត ឡើងយ៉ាងនេះ (ក្នុងថ្ងៃដំបូង) នោះឯង ក្នុងថ្ងៃទី ២ ទើបបិទថ្នល់ធំ កសាង បារាំធំ ហើយថ្វាយទានដល់ភិក្ខុ ១០០ រូប ឬ ១០០០ រូប បានប្រាប់មិត្តជិត ខាងថា ចូរនិមន្ត ចូរបូជា ចូរអង្គាសព្រះភិក្ខុសង្ឃចុះ ដូច្នេះ ការកើតឡើងនៃ ចិត្តថា យើងនឹងថ្វាយចីវរ សេនាសនៈ និងភេសជ្ជៈដល់ព្រះសង្ឃ យ៉ាងនេះ ដោយកម្លាំងរបស់ខ្លួន ក៏ជាហេតុនាំប្រយោជន៍ និងសេចក្ដីសុខមកឲ្យបាន ដោយ

ចំណែកមួយ ទាំងជាហេតុឲ្យបាត់បែងធ្វើតាមលំដាប់ដោយប្រការ ដូច្នេះ ។

ពិតណាស់ ព្រោះមានចិត្តកើតឡើងយ៉ាងនេះនោះឯង ទើបមនុស្សបាត់បែងត្រៀមចីវរជាដើម នាំគ្នាថ្វាយទាន ។

ក្នុងការដល់សរណៈជាដើម ក៏មានន័យដូច្នោះ ។ អធិប្បាយថា បុគ្គលកើតការគិតឡើង (មុន) ថា យើងនឹងដល់សរណៈ ខាងក្រោយទើបទទួលសរណៈដោយកាយ ឬដោយវាចា ម្យ៉ាងទៀត បុគ្គលកើតការគិតឡើង (មិន) ថា យើងសមាទានសីលមានអង្គ ៥ មានអង្គ ៨ ឬអង្គ ១០ ហើយទើបសមាទានដោយកាយ ឬដោយវាចា ។ នឹងអ្នកបួសហើយ ក៏កើតការគិតឡើង (មុន) ដូចគ្នាថា យើងនឹងតាំងមាំនៅក្នុងសីលទាំង ៤ ហើយ ទើបញុំាងសីលដែលគួរឲ្យបរិបូរណ៍ដោយកាយ និងវាចា ឲ្យបរិបូរណ៍ ។

អ្នកកើតការគិតឡើង (មុន) ថា យើងរៀនព្រះពុទ្ធវចនៈហើយ ទើបនឹងរៀនព្រះពុទ្ធវចនៈបាន ១ និកាយ ២ និកាយ ៣ និកាយ ៤ និកាយ ឬ ៥ និកាយ ។

គួរនាំ (រឿងចិត្តប្បាទមកសម្តែងយ៉ាងនេះ) ដោយអំណាចនៃការសមាទានធុតង្គ ការរៀនព្រះកម្មដ្ឋាន ការបរិកម្មកសិណ ការចូលឈាន ការ (ចម្រើន) វិបស្សនា មគ្គ ផល បច្ចេកពោធិញ្ញាណ និងសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ព្រោះថា ការកើតការគិតឡើងថា យើងនឹងជាព្រះពុទ្ធ ដោយកម្លាំងរបស់ខ្លួននោះ ក៏ជាហេតុនាំប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខមកឲ្យបានដោយចំណែកមួយ និងនោះជាហេតុឲ្យបាត់បែងធ្វើតាមលំដាប់ផង ។ អធិប្បាយថា ព្រោះកើតការគិតឡើង

យ៉ាងនេះឯង សម័យតមក (ព្រះពោធិសត្វ) ទើបបំពេញបារមី ដោយកាយ និងវាចា រហូតវេលា ៤ អសង្ខេយ្យកម្រៃមួយសែនកប្ប ហើយ (បានត្រាស់ដឹង) ស្ដេចយាងប្រោសសត្វលោក ព្រមទាំងទេវលោក ឲ្យឆ្លងផុត (ឲ្យឆ្លងផុតឱឃ- សង្សារ) សូម្បីកើតការគិតឡើងក្នុងកុសលធម៌គ្រប់យ៉ាង ក៏មានឧបការច្រើន ដូចដែលពណ៌នាមកនេះ តែការចាត់ចែងធ្វើតាមលំដាប់ ដោយកាយ និងវាចា គប្បីជ្រាបថា មានឧបការច្រើនក្រៃលែងពិត ។ ព្រះមានព្រះភាគលុះទ្រង់សម្ដែង ចិត្តុប្បាទទាំងនោះ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា ម្នាលចុន្ទ ព្រោះហេតុ នោះឯង ។ ពាក្យនោះ ដោយខ្លឹមសារ ប្រាកដច្បាស់ហើយ ។

អវិហិង្សាដូចកំពង់ទឹកដែលរាបស្មើ

[១០៦] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្ដែងចិត្តុប្បាទក្នុងសល្លេខ- ធម៌ដែលព្រះអង្គទ្រង់សម្ដែងហើយដោយអាការ ៤៤ យ៉ាង ថាមានឧបការច្រើន យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់សម្ដែងសល្លេខធម៌នោះឯងថា ជាផ្លូវនៃ ការសម្រេចប្រយោជន៍ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ថា **សេយ្យថាបិ** (សូម្បី ដូចម្ដេច) ។ ពាក្យនោះ មានអធិប្បាយថា ម្នាលចុន្ទ ឧបមាដូចជាមានផ្លូវដែល រដិបរដុប ទៅដោយដង្គត់ឈើបន្លា និងថ្ម ត្រូវមានផ្លូវដទៃដែលរាបស្មើ ដូចផ្ទៃដី ដែលពង្រាបទុកល្អហើយ ដើម្បីចៀសវាង គឺ ដើម្បីត្រូវការវៀរផ្លូវដែលរដិប- រដុបមិនស្មើនោះយ៉ាងណា ម្យ៉ាងទៀត មានកំពង់ទឹកដែលមិនរាបស្មើ មានគល់ ឈើ មានថ្ម និងក្រឡុករណ្ដៅ ពោរពេញទៅដោយអន្តរាយមានក្រពើ និង

ឆ្លាមករជាដើម និងមានកំពង់ទឹកដែលរាបស្មើ ជ្រេចុះទៅតាមលំដាប់ដូចកាំជណ្ដើរ ដើម្បីគេច គឺ ដើម្បីត្រូវការចៀសវាងកំពង់ទឹកដែលមិនរាបស្មើនោះ ដែលបុគ្គលដើរទៅហើយ ឈៀងចុះកាន់ស្ទឹង ឬស្រះ ហើយងូតទឹក ឬឡើងមកបានដោយស្រួលយ៉ាងណា ។ ម្នាលចុន្ទ អវិហិង្សា ក៏ដូច្នោះដូចគ្នានោះឯង ដូចផ្លូវដែលរាបស្មើ និងកំពង់ដែលរាបស្មើ ដើម្បីចៀសវាងបុគ្គលមានវិហិង្សា អ្នកប្រកបដោយការបៀតបៀន ដែលដូចជាកំពង់ដែលមិនរាបស្មើ ។ ពិតណាស់ផ្លូវដែលរាបស្មើ និងកំពង់ទឹកតុបតែងហើយ មានទុកដើម្បីចៀសវាងផ្លូវដែលមិនរាបស្មើ និងកំពង់ដែលមិនរាបស្មើ យ៉ាងណាមិញ អ្នកបដិបត្តិដើម្បីត្រូវការចៀសវាងវិហិង្សា និងដើម្បីកែលម្អ (ខ្លួន) ដោយអវិហិង្សា ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា និងទាញយកគតិមនុស្ស ឬគតិទេព សោយសម្បត្តិ ឬឆ្លងផុតលោកបានដោយងាយ ។ គ្រប់ ៗ បទ គួរប្រកបដោយទំនងនេះដូចគ្នា ។

អធោភាវង្គមនីយឧបរិភាវង្គមនីយៈ

[១០៧] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់លុះទ្រង់សម្ដែងសល្លេខធម៌ថា ជាផ្លូវនៃការជួបប្រសព្វប្រយោជន៍យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ កាលនឹងទ្រង់ត្រាស់សម្ដែងភាវៈដែលសល្លេខធម៌ឲ្យដល់ភាពខ្ពង់ខ្ពស់ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា **សេយ្យថាបិ** (សូម្បីយ៉ាងណា) ទុក ។ ពាក្យនោះមានអត្ថាធិប្បាយថា ម្នាលចុន្ទ ដូចសេចក្ដីថា អកុសលធម៌ ដែលឲ្យបដិសន្ធិ ឬមិនឲ្យបដិសន្ធិក៏ដោយ សូម្បីកាលឲ្យបដិសន្ធិហើយ និងឲ្យកើតវិបាក ឬមិនឲ្យកើតក៏ដោយ ទាំងអស់

នោះ ពោលដោយជាតិហើយ នឹងមានឈ្មោះយ៉ាងនេះថា **អធោភាវង្គមនីយ** (ជាធម៌ឲ្យដល់ភាពថោកទាប) ព្រោះអកុសលធម៌ទាំងនោះ ក្នុងវេលាឲ្យវិបាក ជាវិបាកដែលមិនគួរប្រាថ្នា មិនគួរពេញចិត្ត យ៉ាងណា ចំណែកកុសលធម៌ ដែលឲ្យបដិសន្ធិ ឬមិនឲ្យក៏ដោយ សូម្បីកាលឲ្យបដិសន្ធិហើយ នឹងឲ្យកើត វិបាក ឬមិនឲ្យកើតក៏ដោយ ទាំងអស់នោះ ពោលដោយជាតិហើយ នឹងមាន ឈ្មោះយ៉ាងនេះថា **ឧបរិភាវង្គមនីយ** (ជាធម៌ឲ្យដល់ភាពខ្ពង់ខ្ពស់) ព្រោះ កុសលធម៌ទាំងនោះ ក្នុងវេលាឲ្យវិបាក ជាវិបាកដែលគួរប្រាថ្នា គួរពេញចិត្ត យ៉ាងណា ។ ម្នាលចុន្ទ អវិហិង្សាក៏ដូច្នោះដូចគ្នា មានដើម្បីភាពខ្ពង់ខ្ពស់នៃបុគ្គល អ្នកមានវិហិង្សា ។ ក្នុងរឿងនោះ មានការប្រៀបធៀបរវាងឧបមា និងឧបមេយ្យ ដូចតទៅនេះ ។ អកុសលធម៌ទាំងអស់នោះ ជាធម៌ឲ្យចូលដល់ភាពថោកទាប យ៉ាងណា សូម្បីវិហិង្សាតែម្យ៉ាងដែលជាធម៌ឲ្យចូលដល់ភាពថោកទាប ចំពោះ អ្នកមានវិហិង្សាក៏ដូច្នោះ ។ ចំណែកកុសលធម៌ទាំងអស់ ជាធម៌ឲ្យចូលដល់ភាព ខ្ពង់ខ្ពស់ យ៉ាងណា សូម្បីអវិហិង្សាតែម្យ៉ាង ជាធម៌ឲ្យដល់ភាពខ្ពង់ខ្ពស់ ក៏ដូច្នោះ ។ សេចក្តីប្រៀបធៀបអកុសលជាមួយអកុសល កុសលជាមួយកុសល ដោយ ឧបាយនេះនោះឯង ។ បានជ្រាបថា ក្នុងរឿងនេះមានអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ៖

បញ្ចកាមគុណា គឺ ភក់

[១០៨] ព្រះមានព្រះភាគ លុះទ្រង់សម្តែងសល្លេខធម៌ថា ជាធម៌តែងញ៉ាំង សត្វឲ្យឡើងទៅទីខ្ពង់ខ្ពស់យ៉ាងនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងសម្តែងថា សល្លេខធម៌

ជាធម៌ អាចក្នុងការញ៉ាំងកិលេសរបស់គេឲ្យរលត់ទៅដោយជុំវិញ (ឲ្យដល់ព្រះនិព្វាន) ទើបបានត្រាស់ពាក្យជាអាទិ៍ទុកថា **សោ វត ចុន្ទ** (ម្នាលចុន្ទៈ នោះហ្ន៎) ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **សោ** (នោះ) សម្តែងដល់បុគ្គលប្រភេទដែលពោលមកហើយ ។

គួរជ្រាបដល់ការនាំយកពាក្យឧទ្ទេសនេះថា **យោ** នៃបទថា **សោ** នោះមកភ្ជាប់គ្នាគ្រប់បទ យ៉ាងនេះថា បុគ្គលណាមុជចុះក្នុងភក់ គឺ កាមគុណ ដោយខ្លួនឯង បុគ្គលនោះឯង នឹងជួយស្រង់បុគ្គលដទៃដែលមុជចុះក្នុងភក់ គឺ កាម-គុណដូចគ្នា ហេតុដូច្នេះមិនដែលមានទេ អ្នកលិចចុះក្នុងភក់ដ៏ជ្រៅ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ត្រាស់ហៅថា **បលិបបលិបន្នោ** (អ្នកមុជចុះក្នុងភក់) តែមិនមែនហៅក្នុងអរិយវិន័យទេ ។ ចំណែកក្នុងអរិយវិន័យ ព្រះអង្គទ្រង់ហៅ បញ្ចកាមគុណថា **បលិប** (ភក់) ពាលបុថុជ្ជនមុជចុះក្នុងបញ្ចកាមគុណនោះ ឈ្មោះថា **បលិបន្ន** (អ្នកមុជចុះក្នុងបញ្ចកាមគុណ) ។

ព្រោះដូច្នោះ គួរជ្រាបការប្រកបសេចក្តីក្នុងពាក្យនេះថា **សោ វត ចុន្ទ** ជាដើមនេះ (តទៅ) ម្នាលចុន្ទៈ បុគ្គលខ្លះ មុជចុះក្នុងភក់ដ៏ជ្រៅរហូតដល់ចុងច្រមុះ នឹងចាប់ដៃ ឬក្បាលបុគ្គលម្នាក់ទៀត ដែលមុជចុះក្នុងភក់នោះ ហើយទាញឡើងមក សេចក្តីនេះមិនមែនជាហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅបានទេ អធិប្បាយថា ហេតុដែលគេនឹងជួយទាញបុគ្គលនោះ ឲ្យឡើងទៅឈរនៅលើគោកបាន យ៉ាងណា ។ អ្នកដែលមុជចុះក្នុងភក់ គឺ បញ្ចកាមគុណដោយខ្លួនឯង ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា នឹងលើកបុគ្គលដទៃ ដែលមុជចុះក្នុងភក់ក្នុងទីនោះ ជួយគ្នាឡើងមក ហេតុនោះសេចក្តីនេះ

ទើបជាហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន ។

ក្នុងរឿងនោះ គប្បីមានពាក្យសួរថា ព្រះពុទ្ធតម្រាស់នោះគង់មិនត្រឹមត្រូវ ព្រោះថា ជនទាំងឡាយ បានស្តាប់ធម៌ទេសនារបស់ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក និង ឧបាសិកាទាំងឡាយ ដែលនៅជាបុថុជ្ជនហើយបានសម្រេចធម៌ មានដែរទេតើ ព្រោះហេតុដូច្នោះ អ្នកមុជចុះក្នុងភក់ ទើបឈ្មោះថា លើក (អ្នកដទៃដែលមុជចុះក្នុងភក់ដូចគ្នា) ឡើងបាន ។

គួរវិសជ្ជនាថា ពាក្យនោះ មិនគួរឃើញយ៉ាងនោះទេ ។ ពិតណាស់ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ប៉ុណ្ណោះ ទ្រង់លើកឡើងបាន ក្នុងរឿងដែលពោលនោះ ចំណែកព្រះធម្មកថិកទាំងឡាយនឹងបានទទួលត្រឹមតែពាក្យសរសើរប៉ុណ្ណោះ ដូចអ្នកដែលអានព្រះរាជហត្ថលេខាដែលព្រះរាជាទ្រង់បញ្ជូនទៅ ដូច្នោះ ។ ពិតណាស់ ព្រះរាជហត្ថលេខាដែលព្រះរាជាទ្រង់បញ្ជូនទៅកាន់ជនបទជាយដែន អ្នកដែលនៅទីនោះអានព្រះរាជហត្ថលេខានោះមិនបាន ក៏នឹងឲ្យអ្នកដែលអានបាន អានហើយនាំគ្នាស្តាប់សេចក្តីនៃព្រះរាជហត្ថលេខានោះ ហើយទទួលយកដោយគោរពថាជាព្រះបរមរាជឱង្ការ ហើយគេទាំងនោះមិនបានមានការគិតថា នេះជាពាក្យបញ្ជារបស់អ្នកអាន ចំណែកអ្នកអានព្រះរាជហត្ថលេខា ក៏នឹងបានទទួលត្រឹមតែពាក្យសរសើរប៉ុណ្ណោះថា អានដោយពាក្យពីរោះ មិនរអាក់រអួល យ៉ាងណា ។ ព្រះធម្មកថិកទាំងឡាយ ចាប់តាំងអំពីព្រះសារីបុត្រ សម្តែងធម៌បានក៏ពិត សូម្បីយ៉ាងនោះក៏ដោយ លោកទាំងនោះក៏ដូច្នោះដូចគ្នា គឺប្រៀបដូចអ្នកអានរាជហត្ថ-លេខា ចំណែកព្រះធម៌ទេសនានោះ ក៏ជាព្រះធម៌ទេសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ

ជាម្ចាស់នោះឯង ដូចព្រះបរមរាជឱង្ការ ។ ម្យ៉ាងទៀត ជនពួកណាស្ដាប់ធម៌ទេសនាហើយ បានសម្រេចធម៌ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់នោះឯង គប្បីជ្រាបថា ទ្រង់លើកបុគ្គលទាំងនោះឡើង (ឲ្យផុតអំពីកក់) ចំណែកព្រះធម្មកថិក នឹងបាន ត្រឹមតែពាក្យសរសើរប៉ុណ្ណោះថា សម្ដែងធម៌ដោយពាក្យពីរោះក្បោះក្បាយ មិនរអាក់រអួល ព្រោះដូច្នោះ ព្រះពុទ្ធតម្រាស់នេះ ទើបត្រឹមត្រូវដោយពិត ។ ចំណែកធម្មៈដែលជាសុក្កបក្ខ គប្បីជ្រាបដោយបរិយាយដែលផ្ទុយគ្នានឹងធម៌ ដែលពោលមកហើយ ។

ម្យ៉ាងទៀត គប្បីជ្រាបវិនិច្ឆ័យក្នុងពាក្យនេះថា **អទន្តោ** (អ្នកមិនបានទទួលការទូន្មាន) **អវិនីតោ** (អ្នកមិនបានទទួលការណែនាំ) **អបរិនិព្វុតោ** (អ្នករំលត់កិលេសមិនទាន់បាន) អ្នកដែលឈ្មោះថា មិនទាន់បានទទួលការទូន្មាន ព្រោះជាអ្នកមិនទាន់អស់ឫស ។ អ្នកដែលឈ្មោះថា មិនបានទទួលការប្រដៅ ព្រោះមិនបានសិក្សាវិន័យ អ្នកដែលឈ្មោះថា រំលត់កិលេសមិនទាន់បាន ព្រោះនៅមានកិលេស ដែលនៅមិនទាន់រំលត់បាន បុគ្គលប្រភេទនោះ ៗ នឹងទូន្មានអ្នកដទៃ គឺ នឹងធ្វើឲ្យអ្នកដទៃអស់ឫស និងណែនាំអ្នកដទៃ គឺ នឹងឲ្យអ្នកដទៃសិក្សាត្រៃសិក្ខា ឬនឹងឲ្យអ្នកដទៃរំលត់កិលេស គឺ នឹងឲ្យកិលេសទាំងឡាយរបស់អ្នកដទៃរលត់ទៅ សេចក្ដីដែលពោលមកនេះ ជាហេតុ ដែលប្រព្រឹត្តទៅមិនបាន តែធម៌ដែលជាចំណែកស គប្បីជ្រាបដោយបរិយាយ ដែលផ្ទុយគ្នាដូចដែលពោលមកហើយ ។

ចំណែកអធិប្បាយក្នុងពាក្យនេះថា ម្នាលចុន្ទ អវិហិង្សាមានដើម្បីការ

រំលត់កិលេសរបស់បុគ្គលអ្នកមានវិហិង្សា ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា គប្បីជ្រាបយ៉ាងនេះ ។

ដូចប្រការថា អ្នកមិនលិចចុះក្នុងភក់ នឹងស្រង់អ្នកដទៃដែលមិនលិចចុះក្នុងភក់ឡើងបាន អ្នកទូន្មានខ្លួនហើយ នឹងទូន្មានអ្នកដទៃបាន អ្នកបានទទួលការណែនាំហើយ នឹងណែនាំអ្នកដទៃបាន អ្នករំលត់កិលេសបានហើយ នឹងរំលត់កិលេសរបស់អ្នកដទៃបាន សេចក្តីដែលពោលមកនេះ ទើបជាហេតុ ដែលប្រព្រឹត្តទៅបាន ។

សួរថា ក៏ហេតុនោះគឺអ្វី ?

ឆ្លើយថា គឺ ការមិនលិចចុះក្នុងភក់ ការហ្វឹកហាត់ហើយ ការបានទទួលពាក្យណែនាំហើយ និងការរំលត់កិលេសបានហើយ យ៉ាងណា ម្នាលចុន្ទ អវិហិង្សាមាន ដើម្បីរំលត់កិលេសរបស់បុគ្គលអ្នកមានវិហិង្សាដូច្នោះ ដូចគ្នា ។

មានពាក្យអធិប្បាយទុកដូចម្តេច ?

(មានទុកថា) អវិហិង្សារបស់អ្នកមិនបៀតបៀនខ្លួន ដើម្បីរំលត់ការបៀតបៀនអ្នកដទៃ របស់អ្នកដែលមានវិហិង្សា ព្រោះថា អ្នកមិនបៀតបៀនខ្លួនឯង នឹងរំលត់ចេតនាជាគ្រឿងបៀតបៀនរបស់អ្នកដទៃបាន ព្រោះដូច្នោះ សេចក្តីនោះ ទើបជាហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅបាន ។

សួរថា ហេតុនោះ គឺអ្វី ?

ឆ្លើយថា ហេតុនោះ គឺ ភាពជាអ្នកមិនបៀតបៀននោះឯង ។ ដោយសេចក្តីថា អ្នកដែលសម្រេចការមិនបៀតបៀនដល់ខ្លួនឯង ទើបនឹងអាចដឹកនាំអ្នកដទៃ ឲ្យជាយ៉ាងនោះបាន ។

ម្យ៉ាងទៀត អ្នកមិនមុជចុះក្នុងភក់ ហ្វឹកហាត់ហើយ បានទទួលការណែនាំហើយ រំលត់កិលេសបានហើយដោយខ្លួនឯង នឹងស្រង់អ្នកដទៃដែលលិចចុះក្នុងភក់ឡើងបាន នឹងទូន្មានអ្នកដែលមិនបានទូន្មាន នឹងណែនាំអ្នកដែលមិនទាន់បានទទួលការណែនាំ ហើយនឹងស្រង់អ្នករំលត់កិលេសមិនទាន់បាន ឲ្យរំលត់កិលេសបាន ដូច្នោះ សេចក្តីនេះ ទើបជាហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅបានយ៉ាងណា អវិហិង្សាដែលកើតឡើងដល់អ្នកចម្រើនមគ្គ ដើម្បីលះវិហិង្សា ក៏ដូច្នោះដូចគ្នា ដើម្បីរំលត់ (វិហិង្សា) របស់បុគ្គលអ្នកមានវិហិង្សា អធិប្បាយថា អវិហិង្សាចេតនា (ចេតនាដែលមិនបៀតបៀន) នឹងអាចរំលត់វិហិង្សាចេតនា (ចេតនាគិតបៀតបៀន) បាន , ដូចអ្នករំលត់កិលេសបានហើយ អាចញ៉ាំងអ្នករំលត់កិលេសមិនទាន់បាន ឲ្យរំលត់បាន ដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគ ដើម្បីនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីដែលពណ៌នាមកយ៉ាងនេះហើយ ទើបត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកយ៉ាងនេះថា **ឯវមេវ ខោ ចុន្ទ** (ដូច្នោះដូចគ្នានោះឯង ចុន្ទៈ) ដូច្នោះ អ្នកសិក្សាគប្បីឃើញអត្ថាធិប្បាយក្នុងរឿងនេះ ដូចដែលពណ៌នាមកនេះចុះ ។ តែការប្រកបសេចក្តីតាមលំដាប់បទគ្រប់ៗ បទ មិនបានធ្វើទុកដូចក្នុងបទវិហិង្សា និងអវិហិង្សានេះ ព្រោះនឹងជាឃឹតយូរពេក ។

បរិយាយនៃសល្លេខធម៌

[១០៩] ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ លុះទ្រង់សម្តែងសល្លេខធម៌នោះថា អាចក្នុងការរំលត់កិលេសបានយ៉ាងប្រពៃនេះហើយ ឥឡូវនេះ ដើម្បីនឹងទ្រង់បញ្ជាក់

ព្រះធម្មទេសនានោះប្រកប (អ្នកស្តាប់) ក្នុងការបដិបត្តិធម៌ ទើបបានត្រាស់ពាក្យមានជាអាទិ៍ទុកថា **ឥតិ ខោ ចុន្ទ** (ម្នាលចុន្ទៈ ព្រោះហេតុដូច្នោះឯង) ។

បណ្តាបទទាំងនោះ បទថា **សល្លេខបរិយាយោ** (បរិយាយនៃសល្លេខធម៌) បានដល់ ហេតុនៃសល្លេខធម៌ ។ គ្រប់បទក៏មាននយ័នេះ ។ កុសលធម៌ទាំងឡាយ មានអវិហិង្សាជាដើមនោះឯង ក្នុងសល្លេខសូត្រនេះ គប្បីជ្រាបថា ឈ្មោះថា ហេតុនៃសល្លេខធម៌ ព្រោះជុសខាត់អកុសលធម៌ មានវិហិង្សាជាដើម ឈ្មោះថា ជាហេតុនៃចិត្តុប្បាទ ព្រោះចិត្តដែលបុគ្គលគប្បីឲ្យកើតឡើង ដោយអំណាចនៃអវិហិង្សាជាដើមនោះ ឈ្មោះថា ជាហេតុនៃការចៀសវាង ព្រោះជាហេតុនៃការចៀសវាងអំពីវិហិង្សាជាដើម ឈ្មោះថា ជាហេតុនៃភាពខ្ពង់ខ្ពស់ ព្រោះញាំងភាពខ្ពង់ខ្ពស់ឲ្យសម្រេច ឈ្មោះថា ជាហេតុនៃការញាំងកិលេសឲ្យរលត់បាន ព្រោះញាំងវិហិង្សាជាដើម ឲ្យរលត់បាន ។

បទថា **ហិតេសិនា** សេចក្តីថា ជាអ្នកស្វែងរកប្រយោជន៍ ។

បទថា **អនុកម្បកេន** (ជាអ្នកអនុគ្រោះ) គឺ អ្នកទ្រង់មានព្រះទ័យករុណាអាណិតអាសូរ ។

បទថា **អនុកម្បំ ឧបាទាយ** (ទ្រង់អាស្រ័យសេចក្តីអនុគ្រោះ) គឺ ទ្រង់កំណត់សេចក្តីអនុគ្រោះដោយព្រះទ័យ មានពាក្យអធិប្បាយថា ទ្រង់អាស្រ័យ (សេចក្តីអនុគ្រោះ) ដូច្នេះខ្លះ ។ សេចក្តីថា **កតំ វោ តំ មយា** (កិច្ចនោះតថាគតបានធ្វើហើយដល់អ្នកទាំងឡាយ) សេចក្តីថា កិច្ចនោះ តថាគតអ្នកសម្តែងហេតុ ៥ ប្រការនេះ បានធ្វើហើយដល់អ្នកទាំងឡាយ ។ អធិប្បាយថា

កិច្ចមានប្រមាណប៉ុណ្ណោះនោះឯង ជានាទីរបស់សាស្តាដែលទ្រង់អនុគ្រោះ បានដល់ការដែលទ្រង់សម្តែងធម៌ដោយល្អ (ព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើហើយ) ចំណែកអំពីនេះទៅ ធម្មតាថា ការបដិបត្តិជានាទីរបស់សាវកទាំងឡាយ ។ ព្រោះដូច្នោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ ទើបបានត្រាស់ទុកថា ម្នាលចុន្ទៈ នោះគល់ឈើទាំងឡាយ ។ល។ ជាអនុសាសនីយ៍របស់តថាគត ។ ក៏ក្នុងចំនួនស្ថានទី ៣ កន្លែងនោះ ដោយបទថា **រុក្ខមូល** នេះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងដល់ទីអង្គុយ ទីដេក គឺ គល់ឈើ ។ ដោយពាក្យថា **សុញ្ញាគារ** (ផ្ទះស្ងាត់) នេះ ទ្រង់សម្តែងដល់ ស្ថានទីដែលស្ងាត់ចាកមនុស្ស ។ម្យ៉ាងទៀត ដោយពាក្យទាំង ២ នេះ ទ្រង់សម្តែងសេនាសនៈដែលសមរម្យនឹងសេចក្តីព្យាយាម គឺ ទ្រង់ប្រគល់ភាពជាទាយាទឲ្យ ។ ពាក្យថា អ្នកទាំងឡាយចូរពិចារណា សេចក្តីថា ចូរចូលទៅសម្ងំអារម្មណ៍ ៣៨ ប្រការ ដោយអារម្មណូបនិជ្ឈាន (ការសម្ងំអារម្មណ៍) ហើយសម្ងំខន្ធ និងអាយតនៈជាដើម ដោយភាពមិនទៀងជាដើម ដោយលក្ខណូបនិជ្ឈាន (ការសម្ងំលក្ខណៈ) មានពាក្យអធិប្បាយថា ចម្រើនសមថៈ និងវិបស្សនា ។

សេចក្តីថា **មា បមាទត្ថ** (អ្នកទាំងឡាយកុំប្រមាទ) សេចក្តីថា អ្នកទាំងឡាយកុំមានសេចក្តីប្រមាទ គឺ កុំក្តៅក្រហាយស្តាយក្នុងកាលជាខាងក្រោយ ។ អធិប្បាយថា ជនពួកណាកាលមុន គឺ ក្នុងកាលនៅកម្លោះ ក្នុងកាលមិនមានរោគ ក្នុងកាលប្រសព្វសេចក្តីសប្បាយ ៧ យ៉ាងជាដើម និងក្នុងកាលដែលនៅមានព្រះសាស្តានៅចំពោះមុខ វៀរចាកយោនិសោមនសិការៈ សោយសេចក្តីសុខអំពីការដេក និងសេចក្តីសុខអំពីការលក់ ជាចំណីរបស់សង្កើច ប្រមាទទាំងយប់

ទាំងថ្ងៃ ជនទាំងនោះ កាលខាងក្រោយ គឺ ក្នុងកាលជរា កាលមានរោគ កាលនឹងស្លាប់ កាលវិបត្តិ និងវេលាដែលព្រះសាស្តាបរិនិព្វាន ហើយរឭកដល់ការនៅដោយសេចក្តីប្រមាទក្នុងកាលមុននោះ ហើយពិចារណា ឃើញការបដិសន្ធិនិងសេចក្តីស្លាប់របស់ខ្លួនថា ជាភារៈ (រឿងដែលត្រូវនាំ) ទើបជាអ្នកមានសេចក្តីក្តៅក្រហាយស្តាយក្រោយ ចំណែកអ្នកទាំងឡាយ កុំដូចជាមនុស្សប្រភេទនោះ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះមានព្រះភាគជាម្ចាស់ កាលនឹងទ្រង់សម្តែងសេចក្តីនោះ ដូចដែលពោលមកនេះ ទើបបានត្រាស់ថា អ្នកទាំងឡាយកុំបានក្តៅក្រហាយស្តាយក្រោយឡើយ ។

បទថា **អយំ វោ អម្ហាកំ អនុសាសនី** (នេះជាអនុសាសនី ពាក្យទូន្មានរបស់តថាគតចំពោះអ្នកទាំងឡាយ) សេចក្តីថា នេះជាអនុសាសនី មានពាក្យអធិប្បាយថា ជាឱវាទ ដើម្បីអ្នកទាំងឡាយអំពីសំណាក់របស់តថាគត ថា ចូរពិចារណា (ដុតកិលេស) ចូរកុំប្រមាទដូច្នេះឯង ៕

" ចប់ អដ្ឋកថា សល្លេខសូត្រសូត្រ ទី ៨ "

ការពណ៌នាសេចក្តីនៃមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសកៈ
ដែលមាន ៨ សូត្រ ក៏ចប់ស្រេចហើយដែរ ។
បបញ្ចសូទនី អដ្ឋកថា មជ្ឈិមនិកាយ បឋមភាគ

លេខ ២០ " ភាគ ១ "

រួមព្រះសូត្រដែលមានក្នុងវគ្គនេះគឺ
មូលបរិយាយសូត្រ ១ សព្វាសវសំវរសូត្រ ២ ធម្មទាយាទសូត្រ ៣
ភយភេរវសូត្រ ៤ អនង្គណសូត្រ ៥ អាកង្ខេយ្យសូត្រ ៦ វត្ថូបមសូត្រ ៧
សល្លេខសូត្រ ៨ រួមជា ៨ សូត្រ ។